

تقریر ترمذی

پیشتر ترجمہ

پنجم جلد

درس شیخ الاسلام مفتی اعظم پاکستان حضرت
مولانا محمد تقی عثمانی مدظلہ العالی

ترجمہ

مولانا عبداللہ فاضل امداد العلوم پشاور

طور و نشانی

مکتبہ حقانیہ بوغره روڈ مسجد کلی چمن اہلوچستان

موبائل ۰۳۲۱۳۲۵۲۷۷۹ // ۰۳۳۳۶۶۵۲۲۱۹

دا کتاب pdf کول خالص

دالله (ج)

درضالپاره

دټولو لوستو نکو اوفائده

اخستونکو ددعا فه هيله

د تقریر ترمذی د ترجمی تول حقوق
د مکتبه حقانیہ چمن پہ حق کسبی محفوظ دی
(حصہ معاملات پنجم جلد)

جميع حقوق الملكية الأدبية والفنية محفوظة

ويحظر طبع أو تصوير أو ترجمة أو إعادة نسخيد الكتاب كاملاً
أو مجزأ أو تسجيله على أشرطة كاسيت أو اد خاله على الكمبيوتر
أو برمجته على استوانات صوتية إلا بموافقة الناشر خطياً.

تقریر ترمذی

حضرت مولانا تقی عثمانی مد ظلہم العالی

ضبط و ترتیب

محمد عبداللہ عیمن دارالعلوم کراچی

تخریج احادیث و مسائل مولانا سجاد احمد فیصل آبادی
مولانا محمد عبداللہ فیصل آبادی

پشتو مترجم

مولانا عبداللہ فاضل امداد العلوم پشینور

جملہ حقوق محفوظ ہیں

اس کتاب کا کوئی بھی حصہ مکتبہ حقانیہ کے تحریری اجازت کے بغیر
کہیں بھی شائع نہیں کیا جاسکتا اگر اس قسم کا کوئی اقدام کیا گیا تو
قانونی کارروائی کا حق محفوظ ہے۔

Exclusive Rights

No part of this publication may be translated, reproduced, distribution in any form or by any means, or stored in a data base or retrieval system, without the prior written permission of the publisher.

خیرندوی

المکتبۃ الحقانیہ

مسجد کوخہ بوغره روہ چمن

١٩	باب الديات
١٩	باب ما جاء في الدية كم هي من الابل
١٩	دقتل عمد ديت
٢٠	باب ما جاء في الدية كم هي من الدراهم
٢٠	باب ما جاء في الموضحة
٢٠	باب ما جاء في دية الاصابع
٢١	باب ما جاء في العفو
٢١	باب ما جاء فيمن رضح رأسه بصخرة
٢٢	وعالماتو اختلاف
٢٢	وامام صاحب صحيح قول
٢٣	واحتافو استدلال
٢٣	وجمهورو فقهاو استدلال
٢٣	وامام ابو حنيفة رحمه الله دويم استدلال
٢٤	به موجوده وخت كنبي د صاحبنيوه قول فتوى وركول مناسب دى
٢٤	قاتل به خنكه قتلولى شى؟
٢٤	وامام ابو حنيفة رحمه الله مسلك
٢٥	د حديث باب نه جواب
٢٥	باب ما جاء في تشديد قتل المؤمن
٢٥	باب الحكم في الدماء
٢٥	كه حوكسان يوخاني شى اويوكس مركرى
٢٥	نوتول به قصاص كولى شى
٢٦	باب ما جاء في الرجل يقتل ابنه بفأذ منه أم لا
٢٦	باب ما جاء لا يحل دم امرئ مسلم
٢٦	إلا ياخذى ثلاث
٢٦	دمرتد سزا
٢٧	د، القاروق للجماعة، زيادت ولي اوشو؟
٢٧	دمرتد قسمونه
٢٧	باب ما جاء فيمن يقتل نفسا معاودة
٢٨	باب بلاء حجة
٢٨	دمسلمان او ذمى ديت برابر دي
٢٨	باب ما جاء في حكم ولي القتل في القصاص والعفو
٢٨	مكه معظمه صرف د نبي عليه السلام
٢٩	دياره دلر وخت دياره حلاله شوي وه
٣٠	باب ما جاء في التهي عن المثلة
٣١	باب ما جاء في دية الجنين
٣١	باب ما جاء لا يقتل مسلم بكافر
٣١	آياتي عليه السلام حضرت على ته خه

- ۳۱ خاص وصیت کری وو؟
 ۳۱ نه اخستلی شی؟ دققهاو اختلاف
 ۳۱ د احنافو دلائل
 ۳۲ د حدیث باب جواب
 ۳۲ باب ما جاء في الرجل يقتل عبده
 ۳۲ دخیل غلام به قتلولو قصاص نه راخی
 ۳۲ باب ما جاء في المرأة قتل ثوب من دية زوجها
 ۳۳ دمقتول خاوند دیت به بنخی ته هم ملاویزی
 ۳۳ عاقله خوځ وی؟
 ۳۳ باب ما جاء في القصاص
 ۳۴ دخیلی دفاع حتی ترکومی پوری حاصل دی؟
 ۳۴ باب ما جاء في الخنس في الشهمة
 ۳۴ باب ما جاء فيمن قتل ذون ماله فهو شهيد
 ۳۵ باب ما جاء في القسامة
 ۳۵ دقسامت مسئله
 ۳۶ قسامت کله شروع کیږی؟
 ۳۶ دقسامت طریقه
 ۳۷ دامام شافعی رحمه الله به نزد دقسامت طریقه
 ۳۷ آیا دقسامت دپاره د معلومو افرادو خلاف دعوی کول ضروری دی؟
 ۳۸ دقسامت دپاره دعوی ضروری نه ده
 ۳۹ قسمونه به خوځ خوری؟ دققهاو اختلاف
 ۳۹ داحنافو استدلال
 ۳۹ دحضرت عمر رضی الله عنه جواب
 ۴۰ د شوافعو استدلال او دهغی جواب
 ۴۰ دخیبر د واقعی جواب
 ۴۰ د احنافو دویم استدلال
 ۴۱ دشوافع د طرف نه اعتراض او دهغی جواب
 ۴۱ دقسامت به نتیجه کینی به دیت لازمیری
 ۴۱ که قصاص؟ دققهاو اختلاف
 ۴۱ کتاب الخدود عن رسول الله صلى الله عليه وسلم
 ۴۲ باب ما جاء فيمن لا يجب عليه
 ۴۲ باب ما جاء في ذرء الخدود
 ۴۲ شبه في المحل او شبه في الفعل
 ۴۲ باب ما جاء في الستر على المسلم
 ۴۲ ددی باب دویم حدیث
 ۴۲ باب ما جاء في التلفين في الخد
 ۴۳ په دواړو روایاتو کینی تطبیق
 ۴۳ باب ما جاء في ذرء الخد عن المقرئ إذا رجع
 ۴۳

۴۴	دزانی خلور خله اقرار ضروری دی؟ د فقهاو اختلاف
۴۴	د مرحوم د رجم په وخت کبني تختیدل
۴۴	رجوع عن الاقرار ده
۴۵	ددې باب دویم حدیث
۴۵	د حضرت ماعز رضی الله عنه جنازه نې ولې اونکړه؟
۴۵	باب ما جاء في كراهية أن يُشْفَعَ في الحدود
۴۶	باب ما جاء في تحقيق الرجم
۴۶	د حضرت عمر رضی الله عنه ویره د
۴۷	موجوده دور په رنجا کبني
۴۷	آیا درجم آیت د قرآن کریم حصه ده؟
۴۷	دا درجم آیت د تورات حصه وه
۴۷	د تورات د حصي کیدو دلیل
۴۸	په آیت... جلد ما به... باندې اشکال او جواب
۴۸	دوه سزاګانې مدغم کولې شی
۴۹	آیا حمل د زناګارې کیدو دپاره کافی دلیل دي؟
۴۹	ددې باب دویم حدیث
۵۰	د حضرت عمر رضی الله عنه د قول توجیه
۵۰	باب ما جاء في الرجم على الثيب
۵۰	په یو خل اقرار کولو د شواقع استدلال
۵۱	د زناګارې ویتزي د خرخولو حکم ولې ورکړې شوې دي؟
۵۲	د محسن دوه سزاګانې سل کورې او رجم
۵۲	د غیر محسن دوه سزاګانې - سل کورې او جلا وطنی
۵۳	باب ما جاء في رجم أهل الكتاب
۵۴	باب ما جاء في التقي
۵۴	باب ما جاء في أن الحدود كفارة لأهلها
۵۵	باب ما جاء في إقامة الحد على الإمام
۵۵	آیا آقا په خپل غلام پخپله حد جاری کولې شی؟
۵۵	د عذر دوجه د کور و سزا ورستو کولې شی؟
۵۵	باب ما جاء في حد السكران
۵۶	د شراېوحد خو کورې دی ۴۰ که ۸۰؟
۵۶	د مسلك حنفی وضاحت
۵۷	د نبی علیه السلام په عمل کبني دواړه قسمه احتمالات وو
۵۷	د احتافو په تائید کبني یو بل حدیث
۵۷	باب ما جاء من شرب الخمر فاجلدوه
۵۷	ومن عاد في الرابعة فاقتلوه
۵۸	باب ما جاء في كم تقطع يد السارق
۵۸	د سرقې نصاب څه دي د فقهاو اختلاف

- ۵۸ د حدیث باب جواب
- ۵۸ تفاوت وی نواختار به کوم ته وی؟
- ۵۹ د قطع په سزا باندې اعتراض او ددې جواب
- ۶۰ باب ما جاء في تغلق يد السارق
- ۶۰ آیا دلاس کت کولو ته پس به غل ته دوباره دلاس لگولو اجازت وی؟
- ۶۰ په قصاص کبسي کت شوې اندام دوباره لگول جائز دی
- ۶۰ د جنایت یوه مسئله
- ۶۱ دلاس او پښو دوباره جوړول تقریباً ناممکن دی
- ۶۱ دلاس په جوړولو کبسي دوه نظريې
- ۶۱ باب ما جاء في الخائن والمختلس والمتهم
- ۶۱ دا درې واره د سارق د تعریف نه بهر دی
- ۶۲ باب ما جاء لا قطع في ثمر ولا كثر
- ۶۲ باب ما جاء أن لا تقطع الأيدي في الغزو
- ۶۲ باب ما جاء في الرجل يقع على جارية امرأته
- ۶۳ باب ما جاء في المرأة إذا استكرهت على الزنا
- ۶۴ په حدیث باندې اشکال اودهغې جواب
- ۶۴ د حضرت علقمه سماع د خپل پلار وائل نه
- ۶۵ باب ما جاء فيمن يقع على البهيمة
- ۶۵ دمزیه ځناور د ذبیح کولو حکم او ددې دغوښې حکم
- ۶۵ باب ما جاء في حد الواطئ
- ۶۶ باب ما جاء في المرتد
- ۶۶ د مرتد سزا قتل دي دتولو فقهاو اتفاق
- ۶۶ دمغرب د طرف ته د مرتد په سزا باندې اعتراض
- ۶۷ دمرتد د سزا دمنکرینو استدلال
- ۶۷ د راني د اظهار اصول
- ۶۷ یوه عجیبه واقعه
- ۶۷ د آزادي د اظهار دپاره کوم حدود اوقیود پکار دی؟
- ۶۸ د منکرینو استدلال جواب
- ۶۸ دمرتد دقتل حکم ولې دي؟
- ۶۸ دمنافق دقتلولو حکم ولې نه نشته؟
- ۶۹ سره د پیژندلو د نبی علیه السلام منافقانولره نه قتلول
- ۶۹ دمرتد د سزا په باره کبسي دمنکرینو په احادیثو کبسي تاویل
- ۶۹ دمرتد په قتل کبسي د صحابه کرامو عمل
- ۶۹ باب ما جاء فيمن شهو السلاح
- ۷۰ باب ما جاء في حد الساحر
- ۷۰ باب ما جاء في الغال ما يصنع به
- ۷۰ دجمهورو فقهاو په نزد تعزیر بالمال جائز نه دي
- ۷۰ متاخرینو احنافو تعزیر بالمال جائز کړي دي
- ۷۱

۷۱	باب ما جاء فيمن يقول لا خير يا مُحْتَسِب
۷۱	باب ما جاء في التعزير
۷۱	والتعزير به حد كسبي دققها و اختلاف
۷۲	و اختلاف مشهور قول
۷۲	وما به نزد دا راجع قول دي
۷۲	و قول راجع دلائل
۷۲	و اهل ظاهر استدلال او دهغي جواب
۷۲	و جرم دوه قسمونه
۷۳	و من بلغ حدا في غير حد، جواب
۷۳	و تعزيرا و قتلولو حكم
۷۳	و تعزير باب دير و سبع دي
۷۴	كتاب الصيد عن رسول الله صلى الله عليه وسلم
۷۴	باب ما جاء ما يؤكل من صيد الكلب و ما لا يؤكل
۷۴	كه مشروع او غير مشروع دوه سببه موجود شي نو خناور به حلال نه وي
۷۵	و حلت او حرمت به باره كسبي بنيادي اصول
۷۵	صرف و احتمال به بنياد باندې خير و تو ته حرام نشي و نيكي
۷۵	به ديو كسبي بيك شوي غويشه
۷۶	به غويشه او نورو خير و تو كسبي د فرق وجه
۷۶	صرف د شك او شبهه د وجه حرمت نه راخي
۷۷	به زيات تحقيق كسبي هم پريوتل نه دي پكار
۷۷	و حديث باب دويمه جمله
۷۸	به ماتيدو سره هلاك شوي خناور حلال نه دي
۷۸	به لينده باندې د بكار شوي خناور حكم
۷۸	به تويك باندې د بكار شوي خناور حكم
۷۹	د نو كدازي گولي حكم
۸۹	ددې باب دويم حديث
۷۹	باب ما جاء في صيد كلب المَخْرُوس
۸۰	باب ما جاء في صيد الزَّائِرَة
۸۰	د سبي او باز د معلم كيدو علامت
۸۰	باب ما جاء في الرجل يرمي الصيد فليقب عنه
۸۰	باب ما جاء فيمن يرمي الصيد فيجدته ميتا في الماء
۸۱	كه دخلت او حرمت دواړه احتمال وي نو جانب د حرمت ته به ترجيح وي
۸۱	ددې باب دويم حديث
۸۱	باب ما جاء في صيد المفراص
۸۲	باب ما جاء في الذبيحة بالمرؤة
۸۲	باب ما جاء في كراهية أكل المصبورة
۸۳	باب ما جاء في ذكاة الجنين
۸۳	و جنين د ذكاة به باره كسبي دققها و اختلاف

- ۸۳ د حدیث باب جواب
- ۸۴ باب ما جاء في كراهية كل ذي ناب وذي مخلب
- ۸۵ باب ما قطع من الحي فهو ميت
- ۸۵ باب ما جاء في الذكاة في الحلق واللثة
- ۸۵ باب ما جاء في قتل الوزغ
- ۸۶ باب ما جاء في قتل الحيات
- ۸۶ دورو مارانود و زلومسانعت
- ۸۶ باب ما جاء في قتل الكلاب
- ۸۷ باب ما جاء من امسك كلبا ما ينقص من اجره
- ۸۷ باب ما جاء في الذكاة بالنصب وغيره
- ۸۸ باب بلا ترحمة
- ۸۹ كه خناور وحشی شی نو دهغی ذکاة اضطراری شی
- ۸۹ ابواب الاضاحی عن رسول الله صلى الله عليه وسلم
- ۸۹ باب ما جاء في فضل الاضحية
- ۸۹ باب ما جاء في الاضحية بكنسين
- ۹۰ باب ما جاء في الاضحية عن الميت
- ۹۰ دمري د طرف نه د قربانی حکم
- ۹۰ باب ما جاء ما يستحب من الاضاحی
- ۹۰ باب ما لا يجوز من الاضاحی
- ۹۱ باب ما جاء في الجذع من الضأن في الاضاحی
- ۹۱ به جیلنی کنی د یو کال پوره والی ضروری دی
- ۹۲ باب ما جاء في الاشتراك في الاضحية
- ۹۲ باب في الاضحية بفضاء القرن والاذن
- ۹۳ باب ما جاء ان الشاة الواحدة تجزي
- ۹۳ آیا یوه جیلنی به د تول کور د طرف نه کافی شی؟
- ۹۴ دامام ابوحنيفه رحمه الله مسلك
- ۹۴ باب الدليل على أن الاضحية سنة
- ۹۵ قربانی گول واجب ده
- ۹۵ دانمه ثلاثه په نزد قربانی سنت ده
- ۹۵ دمنکرین حدیث یوه پروییگنده
- ۹۵ د قربانی مقصد
- ۹۶ د قربانی وخت
- ۹۶ باب ما جاء في الذبح بعد الصلاة
- ۹۶ د قربانی وخت
- ۹۷ باب ما جاء في كراهية أكل الاضحية فوق ثلاثة أيام
- ۹۷ باب ما جاء في الرخصة في أكلها بعد ثلاث
- ۹۷ دا نهی انتظامی وه شرعی نه وه
- ۹۸

۹۸	باب ما جاء في الفروع والفتوة
۹۹	دعوتیه حکم
۹۹	باب ما جاء في العقيدة
۹۹	عقیده کول سنت ده
۹۹	دویم حدیث
۱۰۰	باب الاذان في اذن المولود
۱۰۰	باب بلا ترجه
۱۰۱	باب بلا ترجه
۱۰۱	باب بلا ترجه
۱۰۱	باب بلا ترجه
۱۰۲	دو عبادت ثواب گنرو کسانو ته خنکله ملاویری
۱۰۲	باب بلا ترجه
۱۰۲	باب ترك اخذ المشعر لمن اراد ان يضحى
۱۰۳	دو یختو او نوکونو ته کت کولو مسئله
۱۰۳	وحدیث باب نه د ائمه ثلاثه استدلال او دهقی جواب
۱۰۳	و عائشہ رضی الله عنها په حدیث استدلال او دهقی جواب
۱۰۴	کتاب النور والایمان عن رسول الله صلى الله عليه وسلم
۱۰۴	باب ما جاء عن رسول الله صلى الله عليه وسلم ان للز في مفضية
۱۰۴	و معصیت د تذر په اعتقاد کتبی د عالمانو اختلاف
۱۰۴	مسلك او ددی وضاحت
۱۰۵	باب عن ثور ان يطع الله فليطعه
۱۰۵	باب ما جاء في لذر فيما لا يملك ابن آدم
۱۰۶	باب ما جاء في كفارة الذنور اذا لم يتم
۱۰۶	باب ما جاء فيمن خلف على يمين قرأى غيرها غمرا منها
۱۰۶	دقسم په مائول او کفاری ادا کولو په
۱۰۶	تریب کتبی د فقهاو اختلاف
۱۰۷	باب ما جاء في الكفارة قبل الحث
۱۰۷	د احوافو او شوافع فقهاو استدلال
۱۰۷	و دی روایاتو ته استدلال تیک نه دی
۱۰۸	و حدیث په مننی الفاظو باندی د شرعی حکم مدار نه وی
۱۰۸	د کفارو د وجوب په سبب کتبی د فقهاو اختلاف
۱۰۸	د شوافعو استدلال جواب
۱۰۸	د کفارو یعین په کفارو ظهور باندی قیاس کول تیک نه دی
۱۰۹۱-۹	باب ما جاء في الاستفتاء في اليمين
۱۰۹	د حضرت سلیمان علیه السلام یوه واقعه
۱۰۹	و دی واقعه په باره کتبی د مفسرینو اختلاف
۱۰۹	په دی حدیث باندی د مودودی صاحب اعتراض
۱۱۰	د دی د اعتراض جواب
۱۱۰	باب ما جاء في كراهية الخلف بغير الله

- باب بلا ترحمة.....
 باب ما جاء لیمن یخلف بالمشی ولا یستطیع.....
 به داسی نذر به حج یا عمره واجبی...
 که د پیدل حج کولو نذر او کری نو په...
 سورلی حج کولې شی...
 په سوریدو باندې دکفار په وجوب کښې دفتهاو اختلاف...
 دامام مالک رحمه الله مسلك او استدلال...
 دامام ابوحنیفه رحمه الله مسلك او استدلال...
 دامام احمد بن حنبل رحمه الله استدلال...
 دامالکیانو او حنابلو د استدلال نه جواب...
 احادیث موقوفه سره نشی کولې (۱۸۰)...
 باب فی کراهیه التذر...
 د ((لا تلزرو)) مطلب...
 باب ما جاء فی وفاة التذر...
 په حالت دکفر کښې د منلی شوی نذر حکم...
 داعستکاف دپاره روزه شرط ده که نه ده؟...
 باب ما جاء فی ثواب من اعتق رقبة...
 باب ما جاء کیف کان یمن الشی صلی الله علیه وسلم...
 باب ما جاء فی الرجل یلطم خادمه...
 باب ما جاء فی کراهیه الحلف بغير ملة الاسلام...
 دغه کس به د اسلام د دانړې نه خارج شی...
 باب بلا ترحمة...
 پښه بیله پښې بیت الله ته دنگه نذر کولو حکم...
 باب بلا ترحمة...
 باب ما جاء فی قضاء التذر عن التمت...
 دمری د نذر پوره کولو په باره کښې حکم...
 باب ما جاء فی فضل من اعتق...
 کتاب السیر عن رسول الله صلی الله علیه وسلم...
 دسیر معنی او مطلب...
 دجهاد تعریف...
 عیسایانوته شکست ملاویدل...
 صلیبی جنگونه...
 د بایزید یلدرم عجیبه واقعه...
 د بایزید یلدرم گرفتاری او انتقال...
 مسلمانانوپه میدان جنگ کښې کله هم شکست نه دي خورلي...
 آیا اسلام د تورې په زور باندې خور شوي دي؟...
 دجهاد مقصد څه دي؟...
 داسې ولې نشی ویلې چه په توبې سره څه خواره شو؟...

- ۱۲۱ امتداد یو په نزد جهاد صرف دفاعی دی
- ۱۲۲ جهاد احکام ندریجا راغلی دی
- ۱۲۲ استاء جهاد هم جائز دي
- ۱۲۳ په دیندارو خلقو کښي یوه بله غلط فهمی اودهغې جواب
- ۱۲۳ اطلاق جهاد منکر کافر دي
- ۱۲۴ په اسلام باندې د خونړی مذهب الزام
- ۱۲۴ جهاد د باره درې شرطونه
- ۱۲۵ جهاد په باره کښي د تبلیغی جماعت موقف
- ۱۲۶ تبلیغی جماعت د دین لوڼي خدمت
- ۱۲۶ د تعاون او تنبیه دواړو ضرورت دي
- ۱۲۶ حضرت مولانا محمد الیاس رحمه الله یوه واقعه
- ۱۲۷ ماسره په دي وخت کښي دوه فکرونه اودوه ویري دي
- ۱۲۷ دا استدراج نه دي
- ۱۲۷ دویم فکر
- ۱۲۸ تبلیغی جماعت مخالفت هیڅ کله جائز نه دي
- ۱۲۸ تبلیغی جماعت بي اعتدالیانې
- ۱۲۸ طالبان دي په تبلیغی جماعت کښي شرکت کوي
- ۱۲۹ ښ صبا جهاد اقدامی دي که دفاعی دي؟
- ۱۲۹ د دي خبرو نه غلطه نتیجه مه راوباسئ
- ۱۲۹ تبلیغی جماعت معصوم نه دي
- ۱۲۹ عالمان د دین څوکیداران دي
- ۱۳۰ باب ما جاء في الدعوة قبل القتال
- ۱۳۱ جهاد نه وړاندې دعوت ورکول ضروري دي که نه؟
- ۱۳۱ فرض دعوت په دنیا کښي هر کس ته رسېدلې دي
- ۱۳۲ د تبلیغی جماعت یوه بله غلطی
- ۱۳۲ د معاشرې یوه خرابی
- ۱۳۲ باب بلا رجة
- ۱۳۳ باب في البات والغارات
- ۱۳۳ باب في التحريق والتخريب
- ۱۳۴ باب ما جاء في الغنمة
- ۱۳۴ باب ما جاء في سهم الخيل
- ۱۳۴ باب ما جاء في السرايا
- ۱۳۵ باب من يغطي القبي
- ۱۳۵ باب هل يستهم للعتيد
- ۱۳۶ باب ما جاء في أهل الذمة يفرون مع المسلمين هل يستهم لهم
- ۱۳۶ په جهاد کښي دکافرانو نه د مدد اخستلو حکم
- ۱۳۶ په تحريك آزادی کښي دهندوانو شرکت
- ۱۳۶ د غیر مسلمو په تابعداري کښي کار کول جائز نه دي

مذکور کنی نه به مال غنیمت کنی و حصی ورگولو حکم

باب ما جاء في الانتفاع بآية المشركين

باب في القتل

باب ما جاء في من قتل قتيلا لله سبحة

د مقبول دسلب حکم

دسلب به باره کنی به به کوم وخت کنی اعلان کولی شی؟

باب في كراهية بيع المقام حتى تقسم

باب ما جاء في كراهية وطء الحائض من النساء

باب ما جاء في طعام المشركين

د غیر مسلمو د بیخ شوو خوراکونو حکم

د اهل کتابو د ذبحی حکم

بن صبا د عیسایانو د ذبحی حکم

باب في كراهية الضرب بين السبي السبي

باب ما جاء في قتل الأسارى والقتلاء

یو اشکال د عقی جواب

فدیه اخستل او د قیدیانو د پریخودلو حکم

آیا قتل او غلامان جوړل منسوخ شوی دی؟

استرقاق یو مباح فعل دی واجب نه دی

اسلام ولی نه نه ده ختمه کړی

په اسلام کنی د غلام مرتبه

باب ما جاء في التهي عن قتل النساء والصبيان

باب بلا ترجمة

باب ما جاء في القلول

باب ما جاء في خروج النساء في الحرب

باب ما جاء في قول هؤلاء المشركين

باب في كراهية هؤلاء المشركين

د مشرکانو د هډه قبلولو حکم

باب ما جاء في متخذة الشكر

باب ما جاء في امان العبد والمرأة

باب ما جاء في الفدر

د وفاداری یو مثال

باب ما جاء ان لكل غادر لواء يوم القيامة

باب ما جاء في الزول على الحكم

د بلوغ نېسه څه ده؟

باب ما جاء في الحلف

د ((الصراخاك ظانك او مظلوما)) مطلب

په جاهلیت کنی د شوی معاهدي حکم

باب ما جاء في الحلف

باب ما جاء في الحلف

باب ما جاء في الحلف

باب ما جاء في الحلف

باب ما جاء في الحلف

باب ما جاء في الحلف

١٥٢	باب ما جاء في أخذ الجزية من المخوس
١٥٢	باب ما جاء في أموال أهل الذمة
١٥٣	باب ما جاء في بيع حكم
١٥٤	باب ما جاء في توسيع دياره به بيع باندې مجبوره كول
١٥٥	باب ما جاء في قوانين او جيري بيع
١٥٥	باب ما جاء في الهجرة
١٥٥	باب ما جاء في بيعه النبي صلى الله عليه وسلم
١٥٥	باب ما جاء في نكحت البيعة
١٥٦	باب ما جاء في بيعه العبد
١٥٦	باب ما جاء في بيعه النساء
١٥٦	باب ما جاء في عذة أصحاب بدر
١٥٧	باب ما جاء في الخمس
١٥٧	باب ما جاء في كراهية الشهية
١٥٧	باب ما جاء في كراهية اطلاقه خيل حق وصول
١٥٨	باب ما جاء في غنيمت كني يواوين دلسو چيلويرابر
١٥٨	باب ما جاء في التسليم على أهل الكتاب
١٥٨	باب ما جاء في كراهية المقام بين أظهر المشركين
١٥٩	باب ما جاء في ملك كني داوسيد وحكم
١٦٠	باب ما جاء في غير مسلم ملكونو كني پناه اخستل
١٦٠	باب ما جاء في صبا اسلامي ملكونه دارالاسلام دي كه نه دي؟
١٦٠	باب ما جاء في فاسقانو حكمرانانو خلاف خروج حكم
١٦١	باب ما جاء في غير اسلامي ملك كني د مسلمانانو به كلي كني داوسيدو حكم
١٦١	باب ما جاء في اخراج اليهود والنصارى من جزيرة العرب
١٦١	باب ما جاء في جزيرة عرب كني غير مسلموته د قيام اجازت نشته
١٦٢	باب ما جاء في تركه رسول الله صلى الله عليه وسلم
١٦٣	باب ما جاء في قال النبي صلى الله عليه وسلم يوم فتح مكة ان هذه لا تغزى بعد اليوم
١٦٣	باب ما جاء في الساعة التي يستحب فيها القتال
١٦٣	باب ما جاء في الطيرة
١٦٤	باب ما جاء في الطيرة
١٦٤	باب ما جاء في الطيرة
١٦٥	باب ما جاء في بل ته د لكيدو عقيدته
١٦٦	باب ما جاء في وصيته صلى الله عليه وسلم في القتال
١٦٦	باب ما جاء في فضل الجهاد عن رسول الله صلى الله عليه وسلم
١٦٦	باب ما جاء في فضل الجهاد
١٦٧	باب ما جاء في فضل من مات مرابطا
١٦٧	باب ما جاء في فضل الصوم في سبيل الله
١٦٧	باب ما جاء في فضل التفة في سبيل الله
١٦٧	باب ما جاء في فضل الخدمة في سبيل الله

- ١٦٧ باب ما جاء في فضل من جهز غارماً
- ١٦٨ باب ما جاء في فضل من اغترب قنطرة في سبيل الله
- ١٦٩ باب ما جاء في فضل الغار في سبيل الله
- ١٧٠ باب ما جاء في فضل من شاة شاة في سبيل الله
- ١٧١ باب ما جاء في فضل من ارتبط فرساً في سبيل الله
- ١٧٢ باب ما جاء في فضل الرمي في سبيل الله
- ١٧٣ باب ما جاء في فضل الحرس في سبيل الله
- ١٧٤ باب ما جاء في ثواب الشهداء
- ١٧٥ باب ما جاء في فضل الشهداء عند الله
- ١٧٦ باب ما جاء في غزو البحر
- ١٧٧ دصحابه كرامو رضى الله عنهم قيرص فتح كول
- ١٧٨ دمسلمانانو به قسطنطينيه ياندي اولنى حمله
- ١٧٩ د قسطنطينيه فتح
- ١٨٠ باب ما جاء فيمن يقاتل رياء وللدنيا
- ١٨١ باب ما جاء في فضل الغدو والزواح في سبيل الله
- ١٨٢ به اسلام كيني رهبانيت نشته
- ١٨٣ باب ما جاء في الناس خير
- ١٨٤ باب ما جاء فيمن سأل الشهادة
- ١٨٥ باب ما جاء في المجاهد والتابع والمكاتب وعون الله إياهم
- ١٨٦ باب ما جاء فيمن يكلم في سبيل الله
- ١٨٧ باب ما جاء في أي الأعمال أفضل
- ١٨٨ باب بلا ترجمه
- ١٨٩ باب بلا ترجمه
- ١٩٠ اب بلا ترجمه
- ١٩١ كتاب الجهاد عن رسول الله صلى الله عليه وسلم
- ١٩٢ باب ما جاء في الرخصة لأهل العذر في القعود
- ١٩٣ باب ما جاء فيمن عرج في الغزو وترك أهويه
- ١٩٤ د والدين خدمت د جهاد به افضل دي
- ١٩٥ باب ما جاء في الرجل يبعث وخدة سرية
- ١٩٦ باب ما جاء في كراهية أن يسافر الرجل وخدة
- ١٩٧ باب ما جاء في الرخصة في الكذب والخديعة في الحرب
- ١٩٨ باب ما جاء في غزوات النبي صلى الله عليه وسلم وكتم غزاه
- ١٩٩ باب ما جاء في الصف والثقة عند القتال
- ٢٠٠ باب ما جاء في الدعاء عند القتال
- ٢٠١ باب ما جاء في المألوية
- ٢٠٢ باب ما جاء في الرأيات

۱۸۲	باب ما جاء في الشعار
۱۸۳	باب ما جاء في صفه سيف رسول الله صلى الله عليه وسلم
۱۸۳	باب ما جاء في القطر عند القتال
۱۸۳	باب ما جاء في الخروج عند الفرع
۱۸۳	باب ما جاء في النبات عند القتال
۱۸۳	باب ما جاء في السوف وحليتها
۱۸۴	باب ما جاء في الذرع
۱۸۴	باب ما جاء في المظفر
۱۸۵	باب ما جاء في فضل الخيل
۱۸۵	باب ما جاء ما يستحب من الخيل
۱۸۵	باب ما جاء ما يكره من الخيل
۱۸۶	باب ما جاء في الرهان والسبق
۱۸۶	باب ما جاء في كراهية أن تترى الحميز على الخيل
۱۸۶	باب ما جاء في الماستفاح بصغاليك المسلمين
۱۸۷	باب ما جاء في كراهية الأجراس على الخيل
۱۸۷	باب ما جاء من يستعمل على الحرب
۱۸۸	باب ما جاء في الإمام
۱۸۸	باب ما جاء في طاعة الإمام
۱۸۹	باب ما جاء في طاعة الإمام
۱۸۹	باب ما جاء في طاعة الإمام
۱۸۹	باب ما جاء في طاعة الإمام
۱۸۹	باب ما جاء في طاعة الإمام
۱۹۰	باب ما جاء في طاعة الإمام
۱۹۰	باب ما جاء في طاعة الإمام
۱۹۰	باب ما جاء في طاعة الإمام
۱۹۰	باب ما جاء في طاعة الإمام
۱۹۰	باب ما جاء في طاعة الإمام
۱۹۱	باب ما جاء في طاعة الإمام
۱۹۱	باب ما جاء في طاعة الإمام
۱۹۱	باب ما جاء في طاعة الإمام
۱۹۱	باب ما جاء في طاعة الإمام
۱۹۲	باب ما جاء في طاعة الإمام
۱۹۲	باب ما جاء في طاعة الإمام
۱۹۲	باب ما جاء في طاعة الإمام
۱۹۲	باب ما جاء في طاعة الإمام
۱۹۲	باب ما جاء في طاعة الإمام
۱۹۳	باب ما جاء في طاعة الإمام
۱۹۳	باب ما جاء في طاعة الإمام
۱۹۳	باب ما جاء في طاعة الإمام
۱۹۳	باب ما جاء في طاعة الإمام
۱۹۳	باب ما جاء في طاعة الإمام
۱۹۴	باب ما جاء في طاعة الإمام

- ۱۹۱ باب ما جاء فيمن يشهد وعليه دين
- ۱۹۲ باب ما جاء في دفن الشهداء
- ۱۹۳ باب ما جاء في المشورة
- ۱۹۴ باب ما جاء لا تفادى جيفة الأسير
- ۱۹۵ باب بلا ترجمة
- ۱۹۶ باب ما جاء في دفن القليل في مقتله
- ۱۹۶ باب ما جاء في تلقي الغائب إذا قدم
- ۱۹۶ باب ما جاء في الفقيه
- ۱۹۷ كتاب اللباس عن رسول الله صلى الله عليه وسلم
- ۱۹۷ باب ما جاء في الخبر والذهب
- ۱۹۷ باب ما جاء في الرخصة في لبس الحرب
- ۱۹۷ د رينمو داغوستلو به باره كنسي دققهاو اختلاف
- ۱۹۸ دلباس به باره كنسي شرعى اصول
- ۱۹۸ به تشبه او مشابعت كنسي فرق
- ۱۹۸ دكوت يتلون اغستلو حكم
- ۱۹۹ د تانى حكم
- ۱۹۹ به غير منكر باندې نكير كول بخيله منكر دي
- ۱۹۹ بغير پتكي مونخ كول
- ۲۰۰ باب بلا ترجمة
- ۲۰۰ باب ما جاء في الرخصة في الثوب الأحمر للرجال
- ۲۰۱ دسرو دپاره د سور لباس اچولو حكم
- ۲۰۱ باب ما جاء في كراهية المعصفر للرجال
- ۲۰۱ عن علي قال نهاني النبي صلى الله عليه وسلم عن لبس القسي والمعصفر
- ۲۰۱ باب ما جاء في لبس القراء
- ۲۰۲ باب ما جاء في جلود الميتة إذا ذبحت
- ۲۰۲ د مرداري خرمن به دباغت باكيدي
- ۲۰۲ باب ما جاء في كراهية جرد الأزار
- ۲۰۳ گيتي يتول حرام دي
- ۲۰۳ د گيتونه لاندې سائل د تكبر نهي ده
- ۲۰۴ خوك د خيل خان د تكبر اقرار نه كوي
- ۲۰۴ د نبي عليه السلام طرز عمل
- ۲۰۴ باب ما جاء في جرد ذبول النساء
- ۲۰۵ باب ما جاء في لبس الصوف
- ۲۰۵ باب ما جاء في العصابة السوداء
- ۲۰۵ باب ما جاء في كراهية خاتم الذهب
- ۲۰۶ باب ما جاء في خاتم الفضة
- ۲۰۶ باب ما جاء ما يستحب في فص الخاتم
- ۲۰۶

- ۲۰۶ باب ما جاء في نسي الخاتم في اليمن
- ۲۰۷ باب ما جاء في الصورة
- ۲۰۸ باب ما جاء به بارة كنبي دفتهاو اختلاف
- ۲۰۹ دكيري دتصوير حكم
- ۲۱۰ حاجت به خايونو كنبي دتصوير حكم
- ۲۱۰ دغير ذي روح تصوير جائز دي
- ۲۱۰ تيلوون سائل جائز نه دي
- ۲۱۱ دتيلوون به بارة كنبي علمي اونظرياتي بحث
- ۲۱۱ دويلو كنست حكم
- ۲۱۱ باب ما جاء في المصورين
- ۲۱۲ باب ما جاء في الخطاب
- ۲۱۲ دحصاب لگولو حكم
- ۲۱۳ باب ما جاء في الجنة والآخاذ الشعر
- ۲۱۳ باب ما جاء في التهي عن الرجل الا غيا
- ۲۱۳ به ويختو گومخلو كنبي اعتدلال
- ۲۱۳ باب ما جاء في الاختخال
- ۲۱۴ باب ما جاء في التهي عن اشتغال الصماء
- ۲۱۴ والاحياء في التوب الواحد
- ۲۱۴ باب ما جاء في مواصلة الشعر
- ۲۱۴ باب ما جاء في ركوب العيائر
- ۲۱۵ باب ما جاء في لراش النبي صلى الله عليه وسلم
- ۲۱۵ باب ما جاء في القصص
- ۲۱۵ باب ما يقول إذا لبس ثوبا جديدا
- ۲۱۶ باب ما جاء في نسي الجنة
- ۲۱۶ به دنيا كنبي دزوند تيرولو معيار شه پكار دي؟
- ۲۱۷ دتگوارو كك والا ستونرو حكم
- ۲۱۷ ديوعمل سنت نه كيدل او ديو عمل خلاف سنت كيدل دواره جدا جدا دي
- ۲۱۸ دقميص دكالر حكم
- ۲۱۹ باب ما جاء في شد الأستان بالذهب
- ۲۱۹ باب ما جاء في التهي عن جلود السباع
- ۲۱۹ باب ما جاء في ثقل النبي صلى الله عليه وسلم
- ۲۱۹ باب ما جاء في كراهية المشي في الثقل الواحدة
- ۲۱۹ باب ما جاء في كراهية أن يتصل الرجل وهو قائم
- ۲۱۹ باب ما جاء من الرخصة في المشي في الثقل الواحدة
- ۲۱۹ باب ما جاء بأي رجل يبدأ إذا الثقل
- ۲۲۰ باب ما جاء في ترقيع الثوب
- ۲۲۰ دمالدارانو د مجلس نه بچ شى

۲۲۰	د شه ژوند د پاره بهترين اصول
۲۲۱	نن سبا د مالدارانو سره د تعلقاتو زياتولو كوشش كولې شي
۲۲۱	د يو بزرگ سبق آموز واقعه
۲۲۲	باب بلا ترجمه
۲۲۲	باب بلا ترجمه
۲۲۲	باب بلا ترجمه
۲۲۲	باب بلا ترجمه
۲۲۳	باب بلا ترجمه
۲۲۳	باب بلا ترجمه
۲۲۳	تخريج الاحاديث والمسائل
۲۲۴	***

کتاب الدیات

بَاب مَا جَاءَ فِي الدِّيَةِ هَمَّ مِنْ الزَّيْلِ

عَنْ خُشَفِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ سَمِعْتُ ابْنَ مَسْعُودٍ قَالَ قَضَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي دِيَةِ الْخَطَا عَشْرِينَ بَنَتَ مَخَاضٍ وَعَشْرِينَ بَنِي مَخَاضٍ ذُكُورًا وَعَشْرِينَ بَنَتَ لَبُونٍ وَعَشْرِينَ جَذَعَةً وَعَشْرِينَ حَقَّةً (۱)

حضرت خشف بن مالک رضی اللہ عنہ نے روایت دی فرمائی ہے ما حضرت عبداللہ بن مسعود رضی اللہ عنہ نے اوریدلی دی ہے رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم د قتل خطا دیت داسی مقرر کری ووجہ شل بنت مخاض، شل ابن مخاض مذکر، شل بنت لبون، شل جذعی، او شل حقہ دغہ شان تول سل اوبان شو۔

امام شافعی رحمہ اللہ فرمائی ہے د ابن مخاض پہ خانی پہ ابن لبون ورکولی شی او احتاف صرف د ابن مخاض قاتل دی او حدیث باب داحتاف دلیل دی۔

د قتل عمد دیت

عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا دَفَعَ إِلَى أَوْلِيَاءِ الْمَقْتُولِ إِنْ شَاءُوا قَتَلُوا وَإِنْ شَاءُوا أَخَذُوا الدِّيَةَ وَهِيَ ثَلَاثُونَ حَقَّةً وَثَلَاثُونَ جَذَعَةً وَأَرْبَعُونَ خَلْفَةً وَمَا صَلَحُوا عَلَيْهِ فَهُوَ لَهُمْ وَذَلِكَ لِتَشْدِيدِ الْعَقْلِ (۲)

حضرت عبداللہ بن عمرو رضی اللہ عنہما نے روایت دی ہے رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم فرمائی دی کوم کس چہ بل جوک پہ قصد باندی قتل کرلو نوہغه قاتل بہ د مقتول اولیاو تہ حوالہ کولی شی کہ هغوی غواری نو قصاصا دی قتل کری او کہ غواری نو دیت دی تری واخلی هغه دیت دیرش حقہ دیرش جذعی اوخلوینست امیدواروی اوبنی دی اوبہ کوم خیز چہ هغه صلح کوی نوہغه بہ ورته ادا کولی شی او دا نی د دیت دگرانوالی دپارہ کری دی

ددی حدیث پہ بنیاد باندی امام شافعی رحمہ اللہ فرمائی کہ دا اولیاو دمقتول خوینہ دہ کہ غواری نو قصاص دی واخلی او کہ غواری نو دیت دی واخلی احتاف فرمائی چہ دا اولیاو دمقتول اصل حق قصاص دی لیکن پہ دیت باندی صلح کولی شی نو د یوطرف نہ دمقتول اولیاو دیت نشی لازمولی خو کہ دقاتل سرہ دا مصالحت اوشی چہ مونہ ستانہ قصاص نہ اخلو تہ مونہ تہ دیت راکرہ او قاتل نی اومنی نو دیت ورکولی شی نو پہ حدیث باب کبھی چہ نی دا فرمائیلی دی چہ ،ان شا، واخلو الدیة ، د دی مطلب دا دی کہ غواری نو، ان شا، اخلو الدیة برضاء القاتل بمصالحة من القاتل، ،خکہ کہ قاتل دیت اومصالحت نہ قبلوی نوپہ دی صورت کبھی اولیاو تہ صرف د قصاص حق حاصل دی۔

پہ دی حدیث کبھی چہ د دیت کوم بیان شوی دی دی تہ دیت معلظہ وائی ددی تہ وراندی چہ کوم حدیث ذکر شوی وو پہ هغی کبھی دیت احساس ، وو یعنی شل بنت مخاض، شل ابن مخاض، شل بنت لبون، شل حقہ، شل جذعی، دا د قتل خطا دیت وو او پہ قتل عمد کبھی دیت معلظہ وی نو دامام شافعی رحمہ اللہ پہ نزد دیت معلظہ داسی دی لکہ خنکہ چہ پہ حدیث باب کبھی د الثلاثا بیان شوی

دی یعنی دیرش حقی، دیرش جذعی، او خلویشتم امیدواروی اوبنی د
احتافو په نزد دیت مغلظه ارباعا وی. یعنی پنخویشتم بت مخاض، پنخویشتم ابن لبون، پنخویشتم
حقی، او پنخویشتم جذعی. اود حضرت عبدالله بن مسعود رضی الله عنه نه په مختلفو روایاتو کښې
دیت مغلظه هم داسې ارباعا، منقول وو. احتاف د حدیث نه دا جواب کوی. چه په ابتداء کښې دیت
مغلظه هم دغه شان اثلاثا وو. لیکن روستو حضرت عبدالله بن مسعود رضی الله عنه د دیت مغلظه
ارباعا، فیصله او کړله. ددی نه معلومه شوه. چه روستو عمل په ارباعا، شوې وو. ددی تائید ددی نه
هم کیری. که چرته د شوافعو په نزد خلوینیت اوبنی داسې ورکړې شی. چه دهغې په خپته کښې بهی
وی. نو په دې صورت کښې دیت سل اوبیان نشو. بلکه یو سل او خلوینیت شو. حالانکه دیت سل اوبیان
دې خکه احتافو د حضرت عبدالله بن مسعود رضی الله عنه روایت ته ترجیح ورکړې ده.

بَاب مَا جَاءَ فِي الدِّيَةِ هَمَّ فِي وَنَ الدَّرَاهِمِ

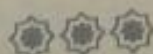
عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ جَعَلَ الدِّيَةَ اثْنَيْ عَشَرَ أَلْفًا (٤)
د حضرت عبدالله بن عباس رضی الله عنهما نه روایت دی. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم دیت
دولس زره درهم مقرر کړې وو. په بعضې روایاتو کښې د لسو زرو درهمو ذکر هم شته. په دواړو کښې
تطبیق دا دی. چه د رسول الله صلی الله علیه په زمانه کښې دوه قسمة درهم رائج وو. کومه درهم چه به
دکم وزن وه. دهغې نه به لس زره درهم جوړیدل.

بَاب مَا جَاءَ فِي الْمَوْضِجَةِ

عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فِي الْمَوْضِجِ خَمْسٌ (٥)

،، موضجة، هغه زخم ته وائی. چه هډوکې په کښې ټکاره شی. د ،، موضجة ،، جمع مواضع ده. حضرت
عمرو بن شعیب دخپل پلار نه اوهغه دخپل نیکه نه روایت کوی. چه نبی علیه السلام فرمائیلی دی. په
،، موضجة، کښې پنځه پنځه اوبیان واجب دی. پوره دیت سل اوبیان دی. دا د کل دیت شلمه حصه
ده. نوبیا خویه په دیت کښې پنځه اوبیان ورکړی. اویا به د لس زره درهمو شلمه حصه ورکړی. یعنی پنځه
سوه درهم.

بَاب مَا جَاءَ فِي دِيَةِ الْأَصَابِعِ

عَنْ عِكْرَمَةَ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي دِيَةِ الْأَصَابِعِ الْبُتَيْنِ
وَالرَّجُلَيْنِ سَوَاءٌ عَشْرٌ مِنَ الْإِبِلِ لِكُلِّ أَصْبَعٍ (٦)
د حضرت عبدالله بن عباس رضی الله عنهما نه روایت دی. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائیلی
دی. دلاسونو او د پښو د گوتو دیت برابر دی. هغه دا چه د هرې گوتې دیت لس اوبیان دی. نوکه یوسمې
دبیل چا د لاس یا د پښې یوه گوته کټ کړی. نو د پوره دیت لسمه حصه به ورکول وی. یا دې لس اوبیان
ورکړی. اویا دې یو زر درهم ورکړی.
عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ هَذِهِ مَوَاءٌ يَعْنِي الْخِصْرَ وَالْإِبْهَامَ (٧)

حضرت عبدالله بن عباس رضی الله عنهما نه روایت دی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائیلی دی دا او دا برابر دی یعنی کچه اومته گوته برابر دی د دوارو دیت لس لس اوبنان دی

بَاب مَا جَاءَ فِي النِّفْوِ

حَدَّثَنَا أَبُو السَّفَرِ قَالَ دَقَّ رَجُلٌ مِنْ قُرَيْشٍ مِنْ رَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ فَاسْتَعْدَى عَلَيْهِ مُعَاوِيَةَ فَقَالَ لِمُعَاوِيَةَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنَّ هَذَا دَقَّ سِنِّي قَالَ مُعَاوِيَةُ إِنَّا سَتْرُضِيكَ وَالْحَقُّ الْآخِرُ عَلَى مُعَاوِيَةَ فَأَبْرَمَهُ فَلَمْ يُرْضِهِ فَقَالَ لَهُ مُعَاوِيَةُ شَأْنُكَ بِصَاحِبِكَ وَأَبُو الدَّرْدَاءِ جَالِسٌ عِنْدَهُ فَقَالَ أَبُو الدَّرْدَاءِ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ سَمِعْتُهُ أَذْنَايَ وَوَعَاةُ قَلْبِي يَقُولُ مَا مِنْ رَجُلٍ يُصَابُ بِشَيْءٍ فِي جَسَدِهِ لِيَتَصَدَّقَ بِهِ إِلَّا رَفَعَهُ اللَّهُ بِهِ دَرَجَةً وَحَطَّ عَنْهُ بِهِ خَطِيئَةٌ قَالَ الْأَنْصَارِيُّ أَلَيْتَ سَمِعْتَهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ سَمِعْتُهُ أَذْنَايَ وَوَعَاةُ قَلْبِي قَالَ فَبَلَّيْ أَذْرُهَا لَهُ قَالَ مُعَاوِيَةُ لَا جَرَمَ لَا أُخَيِّكَ فَأَمَرَ لَهُ بِمَالٍ (۸)

حضرت ابوالسفر په تابعینو کښې دې دې فرمائی چې قریشی په انصارو کښې د یوکس غاښ مات کړلو چه د چا غاښ مات شوې وو هغه حضرت معاویه رضی الله عنه ته فریاد اوکړلو او وویل یا امیر المومنین! ده زما غاښ مات کړلو حضرت معاویه رضی الله عنه ورته او فرمائیل: تابه راضی کړی مطلب دا وو چه د دې په بدله کښې به تاته پیسې درکړی لیکن بل کس یعنی چه د چا غاښ مات شوې وو په معاویه رضی الله عنه باندې اصرار کولو تر دې چه هغه ئې مجبوره کړلو یعنی هغه په دې خبره اصرار کولو چه دهغه ته دي قصاص واخستې شی او دومره اصرار ئې اوکړلو چه حضرت معاویه رضی الله عنه عاجز شو حضرت معاویه رضی الله عنه ورته او وویل: ته پوهه شه اوستا ملگري پوهه شه مطلب دا چه هغه به تاته حواله کړو ته ترې قصاص واخله حضرت ابو درداء په هغه مجلس کښې ناست وو هغه او فرمائیل: چه ما در رسول الله صلی الله علیه وسلم نه اوریدلی دی چه یوکس ته دهغه په بدن کښې تکلیف اورسولې شو او هغه تکلیف رسونکي معاف کړی یعنی قصاص ترې وانخلي نوالله تعالی به دهغې په بدله کښې دهغه درجه پورته کړی او دهغه گناه به معاف کړی چه دا حدیث ئې واوریدو نو هغه انصاری چه غاښ ئې مات شوې وو د ابودرداء رضی الله عنه نه تپوس اوکړلو تابه خپله دا خبره د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه اوریدلې ده او زما زړه محفوظ کړې ده هغه انصاری صحابی او فرمائیل: زه دې او فرمائیل: زما غوږونو اوریدلې ده او زما زړه محفوظ کړې ده هغه انصاری صحابی او فرمائیل: زه به تا محرومه نه معاف کوم یعنی قصاص ترې نه اخلم حضرت معاویه رضی الله عنه او فرمائیل: زه به تا محرومه نه پرېږدم نو حضرت معاویه رضی الله عنه دهغه دپاره د هغه دمعافی کولو په بدله کښې دغه مال ورکولو حکم اوکړلو امام ترمذی دا حدیث ددې خبرې د بیانولو دپاره راوړي دې چه د قصاص ولی ته د معاف کولو حق حاصل دې او معاف کول افضل دی او په دې باندې د ثواب وعده ده

بَاب مَا جَاءَ فِي مَنَ ذَهَبٍ وَكَيْفَ يَصَدَّقُ

عَنْ أَلَسَ قَالَ خَرَجَتْ جَارِيَةٌ عَلَيْهَا أَوْضَاحٌ فَأَخَذَهَا يَهُودِيٌّ فَرَضَّخَ رَأْسَهَا بِخَجَرٍ وَأَخَذَ مَا عَلَيْهَا مِنَ الْخَلْيِ قَالَ فَأَدْرَكْتُ وَبِهَا رَمَقٌ فَأَتَيْتُ بِهَا النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ مَنْ قَتَلَكَ أَفْلَانٌ قَالَتْ بِرَأْسِهَا لَا قَالَ أَفْلَانٌ حَتَّى سَمِعْتُ الْيَهُودِيَّ فَقَالَتْ بِرَأْسِهَا أَيْ نَعَمْ قَالَ فَأَخَذَ فَأَعْتَرَفَ فَأَمَرَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرَضَّخَ رَأْسَهُ بَيْنَ خَجَرَيْنِ (۹)

حضرت انس رضی الله فرمائی: چه یوه جینی د کور نه اووتله او هغې څه کالی اوچولې وو... او هغه عام طور باندې د سپینوزرو کالو ته واتی... وضح... نه وتلې دې ددې معنی ده... ښکاره کیدل چوکۍ د سپینو کالی د لرې په نظر راځي ځکه ورته... اوضاح... وانی یو یهودی هغه جینی اونیوله او هغه سره یې اوچقولو او چه کوم کالی یې اچولې وو هغه یې ترې واخستلو خلق هغې جینی ته راوړسیدل یوه هغې کښې لا ساه باقی وه لا مړه شوې نه وه چه نبی علیه السلام هم تشریف راوړولو نبی علیه السلام دهغې جینی ته تپوس او کړلو ته چا قتل کړې؟ بیا ورته نبی علیه السلام نوم واخستلو او ورته یې اوونیل: آیا ته فلائی قتل کړې؟ هغې په سر باندې اشاره او کړه، نه لفظ... قال... په دې ځای کښې د اشارې دپاره دې... قال... په ډیرو معانیو باندې راځي ابن جنی فرماتلی دی چه... لفظ د قتل... سمندر دې ددې ډیرې معانی دی په لغت کښې د... قال... دوه پنځوس معانی دی په هغې کښې یوه معنی... اشاره... ده د لته کښې هم اشاره مراد ده ددې نه پس نبی علیه السلام د څو کسانو نومونه هغې جینی ته واخستل چه هر نوم به یې واوړیدو نو هغې به په نفی کښې اشاره او کړه کله چه یې دهغې یهودی نوم واخستل چا چه قتل کړې وه نو هغې په اشارې سره اوونیل: او راوی فرمائی چه بیا هغه یهودی اونیوی شو هغه اقرار او کړلو چه او ماکتل کړې ده نو نبی علیه السلام کم او کړلو او دهغه یهودی سر هم د دوو کانرو په میتخ کښې اوټکولې شو.

په کانری یا بل څه باندې قتل موجب قصاص دې که نه؟ د عالمانو اختلاف*

دلته کښې دې حدیث سره دوه مسئلې متعلق دی یوه مسئله دا ده چه ددې حدیث نه جمهورو فقهاو دا استدلال کړې دې که آله تیره نه وی مثلاً په کانری باندې یې څوک وژلی وی نو په دې طریقه باندې هلاکول هم موجب د قصاص دې گویا چه د جمهورو فقهاو په نزد د قصاص موجب قتل تعریف دا دې چه په یوه داسې طریقه بل کس وژل چه عام طور د قتل واقع کیدو دپاره هغه کافی گنرلې شی که هغه توره وی، یا چاقو وی، یا غټ کانری وی، یا غټه چوکه وی، یا کونټی وی چه دهغې په کتلو سره عام طور هر سړې دا وئیلی شی چه په دې باندې مرگ واقع کیدې شی داسې قتل به قتل عمد گنرلې شی او دهغه نه به قصاص اخستلې شی او دا اتمه ثلاثه او صاحبینو مسلک دې امام ابوحنیفه رحمته الله ته دا قول منسوب دې چه د دوی په نزد به هغه قتل... قتل عمد... گنرلې شی چه په هغې کښې د قتل آله تیره وی وسله وی، یا توره وی، یا چاره وغیره وی لیکن که په څه وزنې خیز باندې څوک قتل کړې شی مثلاً غټ کانری یا کونټی وی نو دا قتل عمد نه دې بلکه... قتل شبه عمد... دې نو په دې کښې به د قاتل نه قصاص نشی اخستلې بلکه دیت به واجب وی دا دامام ابوحنیفه رحمته الله مشهور مسلک دې.

دامام صاحب صحیح قول*

لیکن دامام صاحب په مسلک باندې په پوهیدو کښې اکثر غلطی کړې اولنئ خبره داده چه دامام صاحب په نزد د قتل عمد تعلق دانسان دخپل زړه د ارادې سره دې چه ددې سړی د قتل کولو اراده یې په حقیقت کښې وه او که نه او د زړه اراده داسې خیز دې چه پټ دې نوڅکه به مونږ په هغه آله باندې استدلال کوو کومه چه ده استعمال کړې ده نو که دې سړی د قتل دپاره توره یا چاره یا بل څه تیره خیز استعمال کړې وو نومونږ به په پوهه شو چه ده د قتل عمد اراده کړې وه ځکه چه دا آلات هم د قتل دپاره استعمالیږي دتادیب دپاره نه استعمالیږي یواستاز د خپل شاگرد د ادب دپاره توره یا چاقو یا چاره نه استعمالوی او نه پلار دخپل بچی دتادیب دپاره دا آلات استعمالوی نو ددې آلاتو په خلاف د کونټی او کانری چه دا په اصل کښې د قتل دپاره نه دی جوړې شوې بلکه دا دتادیب دپاره ده ځکه به دې آلاتو کښې دواړه احتمالات موجود دی یو دا چه د دې په ذریعه په وهلو کښې ده

قتل مقصود دې دویم دا چه ددې په استعمال کښې دده قتل مقصود نه وی بلکه صرف زخمی کول مقصود وی نوځکه په دې کشې شبه پیدا شوه او ددې شبه دوجه قتل عمد نه ثابتېږي او قصاص ساقطېږي دا حکم په هغه وخت کښې دې چه قاتل پخپله ددې اقرار اونکړي چه زما اراده قتل وه او که هغه په خپله اقرار اوکړي چه زما اراده هم قتل وو او ددې دپاره هغه کونتنی او گانړی استعمال کړې وی نو په دې صورت کښې دامام ابوحنیفه رحمۃ اللہ علیہ په نزد به هم قتل عمد وی او موجب دقصاص به وی

دامامانو استدلال*

امام ابوحنیفه رحمۃ اللہ علیہ د ابن ماجه په یو حدیث باندې استدلال کوی په هغې کښې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائیلی دی

((لا قود الا بالسيف)) (۱۰)

او په بعضې روایاتو کښې دا الفاظ دی ((لا قوة الا بالحدید)) یعنی قصاص صرف په تیره آله باندې دې امام صاحب فرمائی چه په تیره آله اوتوره باندې قتل موجب د قصاص دې

بجهورو فقهاو استدلال*

جمهور فقهاء د حدیث باب نه استدلال کوی چه په دې واقعه کښې یهودی د جینی سر په گانړی چلولي وو او هغه نې قتل کړې وه ددې باوجود نبی علیه السلام دا قتل ، قتل عمد ، او گرځولو او موجب دقصاص نې کړلو او دهغه یهودی نه نې قصاص واخستلو د دې نه معلومه شوه که په غت گانړی باندې څوک قتل شی نو دا به هم قتل عمد او موجب د قصاص وی او امام صاحب چه په استدلال کښې کوم حدیث پیش کړې دې چه ، لا قود الا بالسيف ، د دې په سند باندې بحث کوی او جمهور فقهاء فرمائی چه دا حدیث قابل استدلال نه دې او په خپل تائید کښې یو حدیث پیش کوی او بل قرآنی آیت پیش کوی ، ان النفس بالنفس ، یعنی یعنی د نفس په بدله کښې نفس دې او په دې کښې دا تفصیل نشته چه آله تیزه وی نو قصاص به اخستلې شی گنی قصاص به نه وی

دامام ابوحنیفه رحمۃ اللہ علیہ دویم استدلال*

دامام ابوحنیفه رحمۃ اللہ علیہ دویم استدلال په دې حدیث دې په کوم کښې چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائیلی دی

((الا ان قتل العمد قتيل الحجر والعصا او كما قال صلى الله عليه وسلم)) (۱۱)

یعنی د قتل عمد مقتول هغه دې چه په گانړی یا په کونتنی باندې قتل شوي وی او ترکومي پوري چه د حدیث باب تعلق دې نو دا حدیث دامام ابوحنیفه رحمۃ اللہ علیہ خلاف د دوو وجهو نه قابل استدلال نشی جوړیدی یو ددې وجه چه په دې حدیث کښې دغه یهودی په خپله اقرار اوکړلو چه ما قتل کړې دې او د اقرار کولو نه پس تعمد ثابت شو او دامام صاحب دا مسلك په هغه صورت کښې دې چه قاتل دتعمد اقرار اونکړي او که قاتل اقرار اوکړي نو دا به قتل عمد گنرلې شی نو دا صورت د اختلاف مسنلې نه خارج دې دویمه وجه دا ده اگرچه دامام صاحب په نزد په گانړی او کونتنی باندې قتل عمد نه دې او په شرعا موجب قصاص نه دې لیکن که امام او حاکم دا محسوس کړي چه ددې جرم ډیر سخت دې او په دې سره د نورو مجرمانو ته حوصله ملاوېږي نو په دې صورت کښې د فتنې د ختمولو دپاره تعزیرا دهغه د قتل کولو حکم کولې شی نو دهغوی په نزد ددې گنجائش شته په دې صورت کښې به هغه قتل قصاصا نشی شمارلې بلکه تعزیرا او سیاستا به شمارلې شی نو په حدیث باب کښې چه نبی علیه السلام دهغه یهودی قصاص کړې وو دا تعزیرا وو قصاصا نه وو (۱۲)

په موجوده وخت کېنې د صاحبینو په قول فتوی ورکول مناسب دی*

اگرچه د امام اعظم رحمته الله علیه اصل مسلک هم دا دی، چه په مثقل باندې قتل کولو سره قصاص نشته لیکن د جمهورو فقهاو مسلک مضبوط او قوی دی. او څنگه چه زمونږ په زمانه کېنې د قتل اولوب مار بازار گرم دی. په دې کېنې د مجرمانو د حوصلې بایللو دپاره او هغوی ته د سزا ورکولو دپاره که د جمهورو فقهاو مسلک اختیار کړې شی. نو دا مناسب ده. متاخرینو احنافو فرماتیلی دی. که یو کس بل نه زهر ورکړلو. او هغه ئې قتل کړلو. نو د امام اعظم رحمته الله علیه په اصل مذهب کېنې قصاص نشته. ځکه چه قاتل پرې زهر څکلی دی. په تیره څیز ئې نه دي قتل کړې. نو دا قتل عمد نشو بلیکه شبه عمد شو. لیکن متاخرینو عالمانو د صاحبینو په قول فتوی ورکړې ده. او فرماتیلی ئې دی. چه په موجوده زمانه کېنې د جرائمو د ختمولو دپاره مناسب دا ده. چه د صاحبینو په قول فتوی ورکړې شی. دغه شان که زمونږ په زمانه کېنې مطلقا دهغوی په قول باندې فتوی ورکولې شی. اودا وئیلی شی. که یو کس کله هم داسې آله استعمال کړې. چه دهغې نه هلاکت اکثر واقع کیږي. نو هغه به قتل عمد گنړلې شی. نو داسې کول مناسب دی. چه په صحیح طریقو مجرمانو ته سزا ملو شی.

قاتل به څنگه قتلولې شی؟*

په دې حدیث کېنې دویمه مسئله دا ده. چه ددې حدیث نه امام شافعی رحمته الله علیه په دې خبره باندې استدلال کړې دی. چه قاتل به هم په هغه طریقو قتلولې شی. څنگه چه هغه مقتول قتل کړې وو. مثلاً که یو قاتل په چاره باندې قتل کړې وی. نو قاتل به هم په چاره قتلولې شی. او که قاتل په گولۍ ویشتلو سره قتل کړې وو. نو قاتل به هم په گولۍ سره قتلولې شی. او که قاتل په گانږۍ باندې قتل کړې وی. نو قاتل به هم په گانږۍ قتلولې شی. گویا چه دهغوی په نزد به،، قصاص بمثل الفعل،، وی. خو که داسې وی چه هغه فعل فی نفسه حرام وی. مثلاً یوسړې بل کس د لواطت یا زنا په ذریعه قتل کړی. نو چونکه دا دواړه کارونه فی نفسه حرام دی. نو په دې کېنې به قصاص بالمثل نشی اخستلې. او په حدیث باب باندې استدلال گوی. چه په دې واقعه کېنې رسول الله صلی الله علیه وسلم ددغه یهودی سر چغولې وو. او قصاص ئې کړلو. ځکه چه هغه د سر چغولو په ذریعه قتل کړې وو.

دامام ابوحنیفه رحمته الله علیه مسلک*

امام ابوحنیفه رحمته الله علیه فرماتی. چه د قصاص اخستلو په وخت کېنې به د قتل د طریقې سره مماثلت نشی کولې. قاتل چه مقتول په کومه طریقو هم قتل کړې وی. لیکن قاتل به همیشه دپاره قصاصا په توره باندې قتلولې شی. او د،، لا قود الا بالسيف،، په حدیث باندې استدلال کوی. په سابقه مسئله کېنې چه ئې کله په دې حدیث باندې استدلال کړې وو. نو ددې معنی دا وه. چه قصاص به ترهغه وخته پورې نشی اخستلې. تر څو چه په توره باندې قتل نه وی. او په دې مسئله کېنې د دې حدیث معنی دا ده. چه قصاص به صرف په توره باندې اخستې شی. اوس اشکال دا دی. چه د یو حدیث دوه مختلفې معانی څنگه اخستې شی. ځکه چه دا عموم مشترک دی. او پخپله دامام اعظم رحمته الله علیه په نزد عموم مشترک جائز نه دی. یعنی په یو وخت کېنې هم د یو لفظ نه دوه معانی نشی اخستې. ددې اشکال جواب دا دی. چه دا جمله نبی علیه السلام په څو مواقعو کېنې څو ځله استعمال کړې ده. په یوه موقع چه ئې استعمال کړې وه. نو د نبی علیه السلام مراد دا وو. چه،، لا یجب القصاص الا بالقتل بالسيف،، په دویمه موقع چه ئې علیه السلام استعمال کړې وه. نو په وخت کېنې د نبی علیه السلام مراد دا وو. چه،، لا یسول القصاص الا بالسيف،، دغه شان نبی علیه السلام په ځان له ځان موقع جدا جدا معنی مراد کړې ده. نو ځکه دا اشکال ټیټ نه دي.

حديث باب نه جواب*

د حديث باب نه امام ابوحنيفه رحمته الله جواب ورکوي چه په دې واقعه کښې دهغه يهودي سر چغولي شوي وو او قتل شوي وو. دا ددې وجه نه وه شوي چه قصاص بالمثل واجب وو بلکه دتعزيز اوساست په بنياد باندې نبي عليه السلام داسې قتلول مناسب گنرلې وو نوموړي دا وايو چه په اصل کښې قصاص په توره اخستي شي. ليکن که حاکم په يوه خاص واقعه کښې دا محسوس کړي چه په څنگه ظلم باندې قاتل مقتول قتل کړې دي. نو دې هم ددې خبرې مستحق دي چه هم دغه شان قتل کړي شي. نو حاکم په دې طريقه باندې دقتل حکم ورکولي شي. په زير بحث واقعه کښې دغې ماشومي سره ډير ظلم شوي وو. ځکه نبي عليه السلام خلکو ته دعبرت دپاره تعزيرا دهغه د سر چغولو حکم اوکړلو گڼي اصلي حکم دا نه وو. اصلي حکم هم هغه وو کوم چه نبي عليه السلام په « لا قود الا بالسيف » حديث کښې بيان کړي وو. (۱۳)

باب ما جاء في تشييد قتل المؤمن

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِرِزَالِ الدُّلَيَّا أَهْوَنُ عَلَى اللَّهِ مِنْ قَتْلِ رَجُلٍ مُسْلِمٍ (۱۴)

دحضرت عبدالله بن عمر رضي الله عنهما نه روايت دي چه رسول الله صلى الله عليه وسلم ارشاد فرمايلي دي چه ټوله دنيا ختمه شي. دا الله تعالى ددې نه اسانه ده چه يو مسلمان په ناحقه قتل شي. لکه چه الله تعالى ته د يو مسلمان په ناحقه قتلولو نه لويه گناه او د دې نه زيات ناخوښه عمل نشته. او نن دا حال دي چه انسان د ماشي اومچي نه هم زيات سپک شوې دي.

باب النظم في القتل

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ أَوَّلَ مَا يُحْكَمُ بَيْنَ الْعِبَادِ فِي الدُّمَاءِ (۱۵)

دحضرت عبدالله بن عمر رضي الله عنهما نه روايت دي چه رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي د قيامت په ورځ چه به دټولو نه اول د بندگانوپه مينځ کښې فيصله کيږي. هغه به د وينې وي. يعنې که چا د بل چا وينه تويه کړې وي او هغه يې قتل کړې وي. دهغې په د ټولو نه وړاندې فيصله کيږي. ددې تعلق د حقوق العباد سره دي. او په کومو رواياتوکښې چه راغلي دي د مونځ فيصله به د ټولو نه وړاندې کيږي. دهغې نه مراد دا دي چه په حقوق الله کښې به دټولو نه وړاندې فيصله د مونځ کيږي.

که څوکسان يوځاني شي. اويوکس مړکړي. نو ټول به قصاص کولي شي*

عَنْ يَزِيدَ الرَّقَاشِيِّ حَدَّثَنَا أَبُو الْحَكَمِ الْبَجَلِيُّ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ وَأَبَا هُرَيْرَةَ يَذْكُرَانِ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَوْ أَنَّ أَهْلَ السَّمَاءِ وَأَهْلَ الْأَرْضِ اشْتَرَكُوا فِي دَمِ مُؤْمِنٍ لَأَكْبَهُمُ اللَّهُ فِي النَّارِ (۱۶)

دحضرت ابوسعيدواوبوهريره رضي الله عنهما نه ما اوريدلي دي چه رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي. که دآسمان او زمکې ټول خلق د يو مسلمان په قتل باندې راجمع شي. نو الله تعالى به هغه ټول پر مخې جهنم ته اوغورځوي. مطلب دا دي که د چا په قتل کښې د يو کس نه زيات کسان شريک وو. او دهغوی تعداد څومره زيات ولې نه وو. ځوا الله تعالى به هغه ټولو ته ددغه يو قتل په وجا

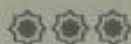
عذاب ورکوی معلومه شوه. که د یوکس په قتل کښې خو کسان شریک وی. نو د ټولو نه به قصاص اخستی شی.

بَاب مَا جَاءَ فِي الذَّجْلِ بِقَتْلِ ابْنِهِ يُقَالُ جَلَهُ أَمَّ لَنَا

عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عَنْ سُرَّاقَةَ بْنِ مَالِكٍ بْنِ جُعْشَمٍ قَالَ حَضَرْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُقِيدُ النَّبَّ مِنْ ابْنِهِ وَلَا يُقِيدُ الْبَابَ مِنْ أَبِيهِ (١٧)

حضرت سراقه بن مالک رضی الله عنه فرمائی. چه زه د رسول الله صلی الله علیه وسلم په خدمت کښې په هغه وخت کښې حاضر شوم. چه هغوی پلار د خوی نه د قصاص اخستلوحق ورکولو. لیکن خوی ته نه د پلار نه د قصاص اخستلوحق نه ورکولو. یعنی که یو خوی خپل پلار قتل کړی. نو دهغه نه به قصاص اخستی شی. او که پلار خپل خوی قتل کړلو. نو د پلار نه به قصاص نشی اخستی. دا حنافو مسلك هم دا دی.

بَاب مَا جَاءَ لَنَا بِحِلِّ دَمِ امْرِئٍ مُسْلِمٍ إِنَّا يَأْخُذُ ثَلَاثَ

حَدَّثَنَا هَذَا أَبُو مُعَاوِيَةَ عَنْ الْأَعْمَشِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُرَّةَ عَنْ مَسْرُوقٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَحِلُّ دَمُ امْرِئٍ مُسْلِمٍ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ وَآلِيُّ رَسُولُ اللَّهِ إِلَّا يَأْخُذَ ثَلَاثَ الثُّيُبِ الزَّائِمِي وَالنَّفْسُ بِالنَّفْسِ وَالتَّارِكُ لِدِينِهِ الْمَفَارِقُ لِلْجَمَاعَةِ (١٨)

د حضرت عبد الله بن مسعود رضی الله عنه نه روایت دی. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرماتیلی دی. د یو مسلمان وینه تویول حلال نه دی. چه هغه د لا ږله. پلا الله محمد رسول الله،، گواهی ورکوی. مگر په درې خبرو کښې د یوې په وجه (نې وینه تویول جائز دی) یو دا چه واده شوې زنا او کړی. دویم د نفس په بدله نفس، یعنی که ده څوک قتل کړی وی. نو هغې په مقابلې کښې به دې هم قتلولې شی. او دریم دا چه هغه کس خپل دین پرېږدی. یعنی مرتد شی. د اسلامي ډلې نه جدا شی. دهغه سزا هم قتل دی.

دهرته سزا*

زمونږ په دور کښې بعضې متجددینو د مرتد د قتل نه انکار کړې دي. او دا نې وئیلی دی. چه د مرتد د قتلولو حکم په شریعت کښې نشته. او د قرآن پاک ددې آیت نه استدلال کوی. ((لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ)) (البقرة، ۲۵۶) یعنی د دین په باره کښې زور او جبر نشته. نو که یو کس مرتد شی. هغه به نشی قتلولې. او د حدیث باب نه هم استدلال کوی وائی چه په دې حدیث کښې،، المفارق للجماعة،، دا د،، التارك لدينه،، دپاره قید دی. او د حدیث مطلب دا دی. چه صرف مرتد کیدل موجب د قتل نه دی. ترڅو پورې چه ورسره مفارقت عن الجماعة یعنی بغاوت نه وی. نو کله چه یو کس مرتد شی. او بغاوت او کړی. نو هله به موجب قتل وی. صرف ارتداد موجب د قتل نه دی. لیکن دا استدلال ټیټ نه دی. ځکه چه په نورو وریاتو کښې مطلقاً فرماتیلی شوی دی. چه،، من بدل دینه فاقتلوه،، ددې نه علاوه د نبی علیه السلام د اوصحابه کرامو د زماني ډیر واقعات داسې موجود دی. چه په هغې کښې د بغاوت نه کولو باوجود مرتد قتل شوي دي. او،، المفارق لدينه،، په اصل کښې د،، التارك لدينه،، دپاره صفت کاشفه راغلې دي. مستقل قید نه دی. نو ددې نه استدلال ټیټ نه دی.

«المفارق للجماعة»، زیادت ولی اوشو؟*

یو طالب دا تپوس او کړلو چه په حدیث باب کښې د «المفارق للجماعة»، صفت ولی راوړلې شوی دی؟ ددې صفت څه فائده ده. ځکه چه «التارك لدينه»، کښې هر مرتد داخل دی. او چه څوک مرتد شی هغه د ولی نه هم بهر شی. ددې جواب دا دی. لکه څنگه چه ماعرض او کړلو چه دا صفت کاشفه دی. او د صفت کاشفه دپاره د نوې فائدي د لټولو څه ضرورت نه وی. بلکه هغه د سابق یو قسم تفسیر وی. دا خود یوې جواب وو.

دوره قسمونه*

لیکن بیا سوال دا دی. چه د صفت کاشفه راوړلو حکمت څه دی؟ ځکه چه «التارك لدينه»، لفظ بالکل واضح دی. نو د «التارك للجماعة»، سره د دې د تفسیر څه ضرورت وو؟ ددې جواب دا دی. چه د مرتد دوه قسمونه دی. یو مرتد هغه دی. چه هغه ښکاره دا او وانی. چه ما اسلام پرېخودلو. او زه په اسلام کښې نه پاتې کېږم. او مثلاً نصرانی مذهب اختیار کړی. یا یهودی مذهب اختیار کړی. او د ارتداد نه پس خپل ځان ته مسلمان نه وانی. دویم مرتد هغه دی. چه هغه په ضروریاتو د دین کښې د یو نه انکار او کړی او دهغې دوجه د اسلام نه خارج شی. لیکن ددې باوجود هغه خپل ځان ته مسلمان وانی. او د مسلمانی دعوی کوی. او د اسلام نه د وتلو اقرار نه کوی. لکه قادیانان دا خلق د اسلام نه خو خارج دی. لیکن دخپلې مسلمانی دعوی کوی. او دا نه وانی. چه مونږ د اسلام نه وتلی یو.

نوکه صرف «التارك لدينه» وئیلی شوی وی. او د «المفارق للجماعة»، ددې قید تې نه وی لگولی. نو د مرتد صرف اولنی قسم به په دې کښې داخل وو. دویم قسم به په کښې داخل نه وو. ځکه چه یو کس دا وئیلی شو چه «التارك لدينه»، هغه څوک دی. چه ښکاره او وانی. چه زه اسلام پرېږدم. لیکن کله چه د «المفارق للجماعة»، لفظ زیاتی کړلو. نو په دې سره دې طرف ته هم اشاره ملاو شوه. چه کوم مرتد د اسلام نه د وتلو اقرار نه کوی. لیکن هغه داسې یوه عقیده اختیار کړې وی. چه هغه د جماعت المسلمین د عقیدې نه مختلف وی. او د ضروریات دین نه انکار کوی. نو بیا هم هغه د مرتد په حکم کښې دی. نو د «المفارق للجماعة»، فائده دا ده چه په دې کښې د مرتد دویم قسم هم داخل شو. که هغه دخپلې مسلمانی اقرار کوی او که نه کوی. دواړه صورتونه په دې کښې داخل دی. که «المفارق للجماعة»، دا لفظ ورسره نه وو. نو په دې صورت کښې ددې احتمال کیدې شو. چه ددې نه هغه مرتد مراد کیدې شی. چه ښکاره دا او وانی. چه زه اسلام نه منم. نو ځکه د «المفارق للجماعة»، په زیادت سره دا فائده اوشوه.

بَاب مَا جَاءَ مِنْ قَتْلِ نَفْسٍ مُّعَاهِدَةٍ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أَلَا مَنْ قَتَلَ نَفْسًا مُّعَاهِدًا لَهُ ذِمَّةُ اللَّهِ وَذِمَّةُ رَسُولِهِ لَقَدْ أَخْطَرَ بِذِمَّةِ اللَّهِ فَلَا يُرَخَّ رَاحَةُ الْجَنَّةِ وَإِنْ رِيحُهَا لَيُوجَدُ مِنْ مَسِيرَةِ سَبْعِينَ خَرِيفًا (۱۹)

دحضرت ابوهریره رضی الله عنه روایت دی. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائیلی دی. چا چه د معاهد نفس قتل کړلو. چه دهغه سره دالله تعالی او دهغه د پیغمبر ذمه واری وه. چه هغه نفس ته به څه نشی وئیلی. نو دغه کس دالله تعالی د ذمه واری ماتوالی او کړلو. دجنت بوټی پرې هم حرام دی. حالانکه دجنت بوټی د اویا خریفو یعنی کالو په مسافت سره محسوسولې شی. گویا چه دالله تعالی ذمی قتل کړلو. هغه به جنت ته نژدې هم نشی.

باب بلا توجیه

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَذِي الْعَامِرَيْنِ بَدِيَّةَ الْمُسْلِمِينَ وَكَانَ لُهُمَا هَفْءٌ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (۲۰)

دحضرت عبدالله بن عباس رضی الله عنهما نه روایت دی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم د دیو عامری کسانو هغه دیت مقرر کړلو کوم چه دعامو مسلمانانو وی یعنی د مسلمان او ذمی په دیت کښې څه فرق نشته او د نبی علیه السلام سره دهغوی معاهده وه یعنی هغه دواړه ذمیان وو.

مسلمان او ذمی دیت برابر دی*

په حدیث باب کښې د جمهور فقهاو دلیل دی. د هغوی په ذمه د ذمی هم هغه دیت دی کوم چه د مسلمان دیت وی څه فرق په کښې نشته. اصلي دلیل دقرآن پاک آیت دی.

«وَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ فَدْيَةٌ مُسَلَّمَةٌ إِلَى أَهْلِهِ»

یعنی د کوم قوم سره چه ستاسو معاهده وی او دغه مقتول د هغوی نه وی نو د هغه دیت به د هغه خاندان ته حواله کولې شی په دې آیت کښې د دیت لفظ مطلق دی او د مسلمان او ذمی په دیت کښې تې څه فرق نه دی کړې البته روستو بعضې روایات راځی په هغې کښې یا خو د ذمی دیت د مسلمان د دیت په نیمه او یا دریمه حصه مقرر شوی دی او بعضې فقهاو هغه اختیار کړې دي لیکن هغه ټول روایات ددې قرآنی آیت او حدیث باب په مقابله کښې مرجوح دی او د سند په اعتبار سره هم ضعیف دی. نوځکه جمهورو دا مسلك اختیار کړې دي. (۲۱)

باب مَا جَاءَ فِي غَضَمٍ وَلَيْسَ الْقَتِيلُ

فِي الْفِصَاصِ وَالْطُفُو

حَدَّثَنِي أَبُو هُرَيْرَةَ قَالَ لَمَّا فَتَحَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ مَكَّةَ قَامَ فِي النَّاسِ فَحَمِدَ اللَّهُ وَأَثْنَى عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ وَمَنْ قَتَلَ لَهُ قَتِيلَ فَهُوَ بِخَيْرِ النَّظَرَيْنِ إِمَّا أَنْ يَغْفُوَ وَإِمَّا أَنْ يَقْتُلَ (۲۲)

دحضرت ابوهریره رضی الله عنه نه روایت دی چه کله الله تعالی د نبی علیه السلام په لاس باندې مکه معظمه فتح کړه نو نبی علیه السلام د خلقو په مینځ کښې اودریدلو او دالله تعالی حمد او تعریف یې بیان کړلو بیا یې او فرمائیل: که د یو کس څوک خپل قتل شی نو هغه ته دوه اختیاره دی یا دې معافی اوکړی او یا دې قاتل قتل کړی.

مکه معظمه صرف د نبی علیه السلام دپاره دایر وخت دپاره خلاصه شوی وه*

عَنْ أَبِي شَرِيحٍ الْكَنْبِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ مَكَّةَ وَلَمْ يُحَرِّمْهَا النَّاسُ مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يَسْفِكُنَّ فِيهَا دَمًا وَلَا يَغْضَدْنَ فِيهَا شَجَرًا فَإِنْ لَزِمَ مَتَرُخَصٌ فَقَالَ أَحَلَّتْ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَإِنَّ اللَّهَ أَحَلَّهَا لِي وَلَمْ يُحَلِّهَا لِلنَّاسِ وَاللَّهِ أَحَلَّتْ لِي سَاعَةً مِنْ نَهَارٍ ثُمَّ هِيَ حَرَامٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ ثُمَّ إِلَيْكُمْ مَعْشَرَ خِرَاعَةَ قَتَلْتُمْ هَذَا الرَّجُلَ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ فَمَنْ قَتَلَ لَهُ قَتِيلَ بَعْدَ الْيَوْمِ فَأَهْلُهُ بَيْنَ خَيْرَتَيْنِ إِمَّا أَنْ يَقْتُلُوا أَوْ يَأْخُذُوا الْقَتْلَ (۲۳)

دحضرت ابوشریح کعبی رضی الله عنه نه روایت دی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائیل دی الله تعالی مکه ته عزت ورکړې دي خلقو ورته نه دي ورکړې. نوځوک چه په الله تعالی او په دې

داغوت ايمان راورى هغه دې په دې كښې ويند نه تويوى اونه دې په خپله راټوكيدلې پوتې كت كوى او

كه څوك رخصت حاصلوى.
يعنى كه څوك د مكې دفتحي په واقعه باندې استدلال كوى اودا وائى چه د نبى عليه السلام دپاره
مكه حلاله شوي وه (نو ياد ساتئ چه) الله تعالى زما دپاره مكه حلاله كړې وه او دخلقو دپاره ئې نه ده
حلاله كړې اوزما دپاره ئې هم د ورځي صرف په يوه حصه كښې حلاله كړې وه اوييا ئې د قيامته پورې
دا حرامه كړې ده يا دخزاعه قبيلې خلقو تاسو د هزيل قبيلې يو كس قتل كړې وو زه دهغې ديت
وركوم دا خزاعه قبيله د مسلمانانو حليفه وه هغوى د مكې دفتحي په زمانه كښې د جاهليت د يو قتل
په بدله كښې د هزيل قبيلې يوسړې وژلې وو نبى عليه السلام دا اوكتلو كه داسې د بدلي اخستلو
سلسله شروع شى نو دتېمنى اور به تيز شى نوڅكه نبى عليه السلام دغه ديت په خپله وركړلوييا ئې
اوفرماييل: دچا چه څوك سړې قتل شوې وي نودهغه وارثانوته دوه اختياره دى يا دې قاتل قتل
كړى اويادې ديت واخلي.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَتَلَ رَجُلٌ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَدَفَعَ الْقَاتِلُ إِلَى وَلِيِّهِ فَقَالَ
الْقَاتِلُ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَاللَّهِ مَا أَرَدْتُ قَتْلَهُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَا إِنَّهُ إِنْ كَانَ قَوْلُهُ
مَادَقًا فَفَتَلْتَهُ دَخَلَتْ النَّارُ فَخَلَّى عَنْهُ الرَّجُلُ قَالَ وَكَانَ مَكْتُوفًا بِسِنْعَةٍ قَالَ فَخَرَجَ يَجْرُ نَسْعَتَهُ
(۲۴)

حضرت ابوهريره رضی الله عنه فرمائی چه د رسول الله صلى الله عليه وسلم په زمانه كښې يوسړې
قتل شو قاتل د مقتول ولى ته حواله شو چه هغه ترې قصاص واخلي قاتل اوونيل: يا رسول الله زه قسم
خوړم چه زما اراده د قتلولونه وه نبى عليه السلام د مقتول ولى ته اوونيل: كه دې په خپل دي قسم
كښې په حقه وي چه دده اراده د قتلولو نه وه او بيا هم تادي قصاصا قتل كړلونو جهنم ته به
داخليږي نو دمقتول ولى قاتل پريخودلو او قصاص ئې ترې وانخستلو د هغې قاتل په اوږه به يوه
تسمه تړلې وه كله چه هغه پريخودې شو نو هغه خپله دغه تسمه راښكله او روان شو ددې وجه دهغه
قاتل لقب .. تسمې والا .. اوگرځيدلو.

څوك به په ناحله په قصاص كښې نشي قتلولى*

په دې حديث كښې دى كه څوك په ناحقه په قصاص كښې قتل كړي شو نوپه دې صورت كښې به الله
فتلونكى ته عذاب ملاويږي دا په هغه صورت كښې كيږي چه كله دا ثابته شى چه دا قاتل بې گناه
دې اومستوجب دقصاص نه دى ليكن نبى عليه السلام ديانة، دا حكم بيان كړلو قضاء نه د قضاء
خود احكم دې چه كله په قاتل باندې قتل ثابت شى نو بيا صرف په قسم خوړلو قصاص نه ساقطيږي
ليكن كه غالب گمان دا وي چه دا قاتل صحيح وائى نو په دې صورت كښې ديانة، هغه قاتل
پريخودې شى.

بَابُ مَا جَاءَ فِي النَّفْسِ مِنَ الْقَتْلِ

عَنْ سَلِيمَانَ بْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا بَعَثَ أَمِيرًا عَلَى جَيْشٍ
أَوْ مَنَافٍ فِي خَاصَّةٍ نَفْسَهُ بِتَقْوَى اللَّهِ وَمَنْ مَعَهُ مِنَ الْمُسْلِمِينَ خَيْرًا فَقَالَ اغْزُوا بِسْمِ اللَّهِ وَفِي سَبِيلِ
اللَّهِ قَاتِلُوا مَنْ كَفَرَ اغْزُوا وَلَا تَغْلُوا وَلَا تَغْدُرُوا وَلَا تَمُتْلُوا وَلَا تَقْتُلُوا وَلَيْدًا (۲۵)

سليمان بن بريده دخپل پلار نه روايت كوى چه رسول الله صلى الله عليه وسلم به كله څوك د يو لښكر
امير جوړولو نو هغه به ئې په خصوصيت سره دالله تعالى نه د ويريدو وصيت كولو او هغه سره چه به

کوم مسلمانان تلل دهغوی په باره کښې به نې ورته د نیکی وصیت کولو بیا به نې فرمائیل: دالله تعالی په لار کښې دالله په نوم باندې جهاد کوی او دکافروسره جنگیږی او په مال غنیمت کښې خیانت مه کوی او وده مه ماتیږی او چاسره مثله مه کوی او ماشوم مه قتلوی.

عَنْ شَدَّادِ بْنِ أَوْسٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ اللَّهَ كَتَبَ الْإِحْسَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ فَإِذَا قَتَلْتُمْ فَأَحْسِنُوا الْقَتْلَ وَإِذَا ذَبَحْتُمْ فَأَحْسِنُوا الذَّبْحَ وَلْيُحَدِّثْكُمْ شَفَرَتُهُ وَلْيُرِخْ ذَبِيحَتَهُ (۲۶)

دحضرت شدداد بن اوس رضي الله عنه نه روایت دي چه رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمائیل دی بيشكه الله تعالى په خيزباندي احسان كول ضروري گرځولې دی. كله چه تاسو څوك قتلوی نو قتل په ښه طريقه کوی، قتل، بکسر القاف، د، فعله، په وزن ده. دا نوم د هښت دي لکه، جلسه، د کيناستو طريقه، او كله چه تاسو يو څاروي ذبح کوی نو په ښه طريقه ذبحه کوی. يعنی داسې طريقه اختياروی چه څاروی ته ډير کم تکليف اورسی او پکار ده. چه تاسو خپله چاره تيره کړی، شفرة، چاره او نن سبا استری ته هم، شفرة، وانی ځکه که چاره پسه وی نو څاروی ته به تکليف زیات وی او خپلې ذبیحې ته آرام رسوی.

بَابُ مَا جَاءَ فِي دِيَةِ الْجَنِينِ

حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ الْخَلَّالُ حَدَّثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ مَتَّصُورٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ عَنْ عَبْدِ بْنِ لُثْلَةَ عَنْ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ أَنَّ امْرَأَتَيْنِ كَانَتَا صَرَتَيْنِ فَرَمَتْ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى بِحَجَرٍ أَوْ عُمُودٍ فَسَطَّاطٌ فَأَلْقَتْ جَنِينَهَا فَقَضَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْجَنِينِ غُرَّةً أَوْ أَمَةً وَجَعَلَهُ عَلَى عَصَبَةِ الْمَرْأَةِ (۲۷)

دحضرت مغیره بن شعبه رضي الله عنه نه روایت دي هغه دوه ښځې پتي وی او د يو سړي ښځې وې او په، بنو، کښې جنگ خامخا کيږی. يوې ښځې بله ښځه په کانږی یا د خیمې په لرگی باندې اووښتله دهغې په نتیجه کښې چه کومه ښځه ویشتي شوې وه. د هغې په خیمه ماشوم پریوتلونوښی علیه السلام په، جنین، کښې د، غره، فیصله اوکړه. يعنی غلام یا وینزه به هغه ښځې ته ورکولې شی چه دچا ماشوم غورځیدلې وو او دا، غره، نې د ښځې په عصبو باندې واجب کړله. ددې نه معلومه شوه. که جنین اوغورځیږی نو ددې په ذمه، غره، يعنی يو غلام یا یوه وینزه واجب ده او چه په کوم ځانې کښې غلام یا وینزه نه وی لکه نن سبا چه موجود نه دی نو په دې صورت کښې به دتول دیت شلمه حصه يعنی پنځه سوه روپۍ ورکوی.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَضَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْجَنِينِ بِغُرَّةٍ أَوْ أَمَةٍ فَقَالَ الَّذِي قَضَى عَلَيْهِ أَيْعْطَى مَنْ لَا شَرْبَ وَلَا أَكْلَ وَلَا صَاحَ فَاسْتَهْلَ فَمِثْلُ ذَلِكَ يُطَلَّ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ هَذَا لَيَقُولُ بِقَوْلِ شَاعِرٍ بَلْ فِيهِ غُرَّةٌ غَبَدَةٌ أَوْ أَمَةٌ (۲۸)

حضرت ابوهريره رضي الله عنه فرمائی چه رسول الله صلى الله عليه وسلم د جنین په باره کښې د غره يعنی غلام یا وینزې فیصله کړې وه. دچا خلاف چه فیصله شوې وه هغه اوونیل: آیا مونږ دهغه چا دیت ورکړو چه نه خوراک ځکاک کړې دي. اونه نې آواز کړې دي. داسې خو هدر کیدل پکار وو. نو نبی علیه السلام او فرمائیل: دا سړي خو شاعری کوی ولي نه په دې کښې یوه غره، غلام یا وینزه واجب ده.

بَاب مَا جَاءَ لَا يُقْتَلُ مُنْجِمٌ بِكَافِرٍ

خَدَّثَنَا أَبُو جُحَيْفَةَ قَالَ قُلْتُ لَعَلِّي يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ هَلْ عِنْدَكُمْ سُودَاءُ فِي بَيْضَاءٍ لَيْسَ فِي كِتَابِ اللَّهِ قَالَ لَا وَالَّذِي فَلَقَ الْحَبَّةَ وَبَرَأَ التَّسْمَةَ مَا عَلِمْتُهُ إِلَّا فَهَمًا يُعْطِيهِ اللَّهُ رَجُلًا فِي الْقُرْآنِ وَمَا لِي الصَّحِيفَةِ قُلْتُ وَمَا فِي الصَّحِيفَةِ قَالَ الْعَقْلُ وَفَكَالُ الْأَسِيرِ وَأَنْ لَا يُقْتَلَ مُؤْمِنٌ بِكَافِرٍ (۲۹)

حضرت ابو جحيفه رضي الله عنه فرمائي ما حضرت علي رضي الله عنه نه تيوس او كرلو آيا تاسو سره څه نور خيزشته چه په سپين خيز باندې ليكلي شوي وي. د سپين نه مراد كاغذ دي. اود تور نه مراد سياهي ده. يعني تاسو سره داسي څه خيز شته چه هغه د الله تعالي په كتاب كښي نه وي. دا سوال ئې ددي وجه كړې وو چه روافضو اوسانيانودا مشهوره كړې وه چه حضرت علي رضي الله عنه د نبى عليه السلام وصي دي. اونبى عليه السلام ده ته داسي وصيتونه ليكلي دي اوداسي خبرې ليكلي دي چه نور وخلقو ته ئې نه دي ليكلي. اونه ئې نورو ته خودلي دي. نو حضرت ابو جحيفه د روافضيانو ددي پرويگندې د ختمولو دپاره د حضرت علي رضي الله عنه نه تيوس او كرلو حضرت علي رضي الله عنه اوفرمانيل په هغه ذات مي دي قسم وي چه دانه چودوي كله چه په زمكه كښي او غورخولي شي. ان الله فالق الحب والنوى. او كوم ذات چه روح پيدا كړې دي زما په علم كښي داسي څه خيز نشته چه په كتاب الله كښي نه وي. اونبى عليه السلام خصوصى ماته خودلي وي سوا دهغه پوهي نه كومه چه الله تعالي يو كس ته په قرآن كښي وركړې وي.

يعني كله چه الله تعالي يو كس ته په قرآن پاك كښي پوهه نصيب شوې وي. او هغه په قرآن پاك كښي تدبر كوي نو بعضي وخت په هغه باندې په قرآن پاك كښي داسي اسرار اولطائف څرگند شي چه دده نه وړاندې خلقو ته معلوم نه وو. هغه پوهه دي الله تعالي ماته راكړي. او كه زه د قرآن كريم په تفسير اوتاويل كښي څه خبره او كرم چه هغه نور وخلقو ته معلومه نه وي. نو دا بيله خبره ده. ليكن نبى عليه السلام ماته څه خصوصى احكام نه دي خودلي. نو حضرت علي رضي الله عنه د فهم القرآن استثناء او كړه.

أَيَا نَبِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ حَضَرْتُ عَلَى تَهْ څه خاص وصيت كړې وو؟

حضرت علي رضي الله عنه دويمه استثناء د صحيفي او كرله چه زما سره يوه صحيفه ده چه په هغې كښي د رسول الله صلى الله عليه وسلم ارشادات ليكلي شوي دي. هغه بيا تيوس او كرلو په دي صحيفه كښي څه دي؟ دا تيوس ئې ددي دپاره او كرلو چه د غلطي پرويگندې خورونكودا عذر باقى پاتې نشي. چه په دغه صحيفه كښي خاص وصيت ليكلي شوي وو. نو ځكه ئې ترې تيوس او كرلو چه په دي صحيفه كښي څه دي؟ حضرت علي رضي الله عنه اوفرمانيل په دي صحيفه كښي د ديت احكام دي. اود قيدي دخلاصولو احكام دي. يعني په كومو حالاتو كښي به قيدي پريخودلي شي. او په كومو حالاتو كښي به نشي پريخودلي. او دا چه مومن به د كافر به بدله كښي نشي قتلولي.

د دمي د قتل قصاص به د مسلمان نه اخلي شي؟ دقتلواو اختلاف*

ددې حديث دا څرې جملې نه چه. وان لا يقتل مومن بكافر. ددي نه اتمه ثلاثه په دي خبره استدلال كوي. كه يو مسلمان دمي قتل كړي. نو مسلمان به قصاصا نشي قتلولي. دا حنافو په نزد د دمي قتلول په دنياوي احكامو كښي داسي دي. لكه د مسلمان قتل. ټولكه څنگه چه د مسلمان په قتل باندې قصاص لازميرى. دغه شان د دمي په قتل هم لازميرى.

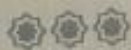
د احنافو دلائل*

دا حنفاوولني دليل د قرآن پاك آيت دي. ان النفس بالنفس. په دي آيت كښي د مسلمان يا كافر څه

قید نشده. دویسمه دا چه نبی علیه السلام دذمیانو په قتل باندې خومره سخت وعید بیان کړې دي. تردې پورې چې فرمائیلې دي څوک چه ذمی قتل کړي نو دجنت بوټی به هم محسوب نکړي. حالانکه ذمی کافر وی. لیکن بیا هم دهغه په قتل باندې دومره سخت وعید بیانوی معلومه شوه. چه دهغه قتل هم داسې لویه گناه ده. لکه څنگه چه دمسلمان قتل دي. او بېله دا چه کله ذمه نه دا اوونیلې شو. چه دده نفس محفوظ دی. نو اوس دده او د مسلمان په نفس کښې په دنیاوی احکامو کښې څه فرق پاتې نشو. دغه شان د خوصحابه کرامو او خاص کردحضرت عمر رضی الله عنه نه ثابت دي. چه هغوی د ذمی په بدله کښې مسلمان قتل کړي وو. دا د احنافو دلیل دي.

حدیث باب جواب*

ترکومي پورې چه دحدیث باب تعلق دي. په هغې کښې ئې فرمائیلې دي. چه ،، لا یقتل مومن بکافر ،، د احنافو دطرف نه ددې جملې درې توجیهات دي. یوه توجیه دا چه په دې حدیث کښې دکافر نه مراد حربی دي. یعنی مومن به دحربی په بدله کښې نشی قتلولې. ددې تائید ددې نه کیږي. چه په بعضې روایاتو کښې د دې جملې نه پس یوه بله جمله ده. ،، ولا ذوعهد فی عهده ،، یعنی ذمی به دکافریه مقابلې کښې نشی قتلولې. په دې صورت کښې د ذوعهد عطف په کافر باندې دي. او عطف په مغایرت دلالت کوي. ددې نه معلومه شوه. چه دکافر نه مراد حربی دي. او د ،، ذوعهد ،، نه مراد ذمی دي. ددې حدیث دویسمه توجیه دا ده. چه یو مسلمان به دکافر په گواهی سره نشی قتلولې. دریمه توجیه شاه راغلی دی. ،، ألا إن دماء الجاهلیة موضوعة ،، یعنی دجاهلیت وینه معاف ده. که په زمانه د جاهلیت کښې یوکس بل څوک قتل کړي وی. نو د هغې په بدله کښې به دمسلمانیدونه پس نشی قتلولې. نو اوس ددې جملې معنی دا شوه. چه مومن به دهغه کافر په مقابلې کښې نشی قتلولې. کوم چه دي مومن به زمانه دجاهلیت کښې قتل کړي وو. (۳۰)

باب مَا جَاءَ فِي الرَّجُلِ بِقَتْلِ مَبْنِيَّةٍ

عَنْ سُرَّةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ قَتَلَ عَبْدَةً قَتَلْنَاهُ وَمَنْ جَذَعَ عَبْدَةً جَذَعْنَا (۳۱)
دحضرت سمره رضی الله عنه نه روایت دي. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائیلې دي. کوم سړي چه خپل غلام قتل کړي. مونږ به هغه قتلوو. او کوم کس چه دخپل غلام یواندام کت کړي. مونږ به دهغه اندام کت کوو. مطلب دا دي. که مالک دخپل غلام خلاف څه جثایت اوکړي. نو دهغه نه به قصاص اخستلې شی.

د خپل غلام په قتلولو قصاص نه راځي*

لیکن دا حدیث د انهمه اریعه په نزد معمول به نه دي. ټول امامان فرماني. چه دخپل غلام په قتلولو قصاص نه لازمیږي. او بعضي روایات هم په دې شاهد دي. او عقلی وجه ئې دا ده. چه دغلام د قصاص اخستلوحق مالک ته حاصل دي. اودا قاعده ده. که قاتل په خپله داسې اوکړي. حالانکه ده ته دقصاص اخستلوحق حاصل دي. نو دهغه قصاص ساقطیږي. ځکه چه مطالب (فاعل) او مطالب (مفعول) یو نشی کیدی.

ترڅو پورې چه د حدیث باب تعلق دي. په دې کښې جمهور فقهاء دا تاویل کوي. چه د ،، عبده ،، نه مراد ،، عبده السابق المعتق ،، دي. او مطلب دا دي. چه کوم کس خپل آزاد کړي غلام قتل کړي. او هغه غلام مراد نه دي. چه په هغه وخت کښې دده په رقییت کښې وی. بعضي عالمانو دا تاویل کړي دي. چه دا حکم نبی

عليه السلام صرف د زورني دپاره ورکړې وو. چه خلق داسې قدم اوچت نکړي ليکن دا توجیه زما په نزد ټيک نه ده ځکه چه ددې مطلب خودا شو. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم صرف دزجر دپاره خلال واقعه يوه خبره کړې ده. البته ددې تاویل دا توجیه کولې شي. چه دزجر نه مراد دا ده چه هغه مالک اگرچه مستوجب د قصاص نه دي. ليکن د تعزیرا مونږ هغه قتلولي شو.

باب ما جاء في المَرْأَةِ هَلْ تَرِثُ مِنْ دِيَةِ زَوْجِهَا

عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ أَنَّ عُمَرَ كَانَ يَقُولُ الدِّيَةُ عَلَى الْعَاقِلَةِ وَلَا تَرِثُ الْمَرْأَةُ مِنْ دِيَةِ زَوْجِهَا شَيْئًا حَتَّى أَخْبَرَهُ الضَّحَّاكُ بْنُ سَفْيَانَ الْكَلْبِيُّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَتَبَ إِلَيْهِ أَنْ وَرَثَةُ امْرَأَةٍ أَشْتَمُ الضَّبَائِي مِنْ دِيَةِ زَوْجِهَا

حضرت سعيد بن المسیب فرمائی. چه حضرت عمر رضی الله عنه به فرمائیل چه دیت په عاقله واجبیږي او ښځه به دخپل خاوندنه د میراث په طور څه حصه نشي اوري. تردې چه حضرت ضحاک بن کلابی رضی الله عنه حضرت عمر رضی الله عنه ته اوخودلو چه نبی علیه السلام ده ته دا لیکل ورلیږي وو. چه د اشیم ضبابی ښځه د هغې د خاوند د دیت وارثه جوړه کړه. او ښځه د خاوند په دیت کښي حصه داره جوړه کړه. نو اوس د ټولو فقهاو په دې اتفاق دي چه د دیت مالکان ټول وارثان وی که تر وی او که ښځه.

مقتول خاوند دیت به ښځي ته هم ملاوېږي*

د حضرت عمر رضی الله عنه د شبه منشاء دا وه. چه دیت دعاقلي نه حاصلولې شي او په عاقله کښي صرف نارینه وی. زنانه په کښي نه وی. نویه دیت ورکولو کښي ښځه شامل نه ده. نویه اخستلو کښي به ولي شاملولي شي. نو ځکه حضرت عمر رضی الله په شروع کښي دا فیصله کړې وه. لیکن روستو چه ورته نص ښکاره شو. چه نبی علیه السلام ښځي ته د دیت ورکولو حکم کړې دي. نو دخپل قول نه ني رډون او کړه.

عاقله څوک وی؟*

دقتل خطا او قتل شبه عمد دیت په عاقله وی. اوس سوال دا دي. چه عاقله څوک دی؟ خاص کر زمونږ په دور کښي دا مسئله ډیره گرانه شوې ده. څه وخت چه قبائلي زندگي وه. په هغه وخت کښي دعاقلي تعین کول آسان وو. چه د قبیلې خلق به نزدې نزدې اوسیدل او دهغوی په خپل مینځ کښي به تعاون اومدد وو. نو ځکه دهر سړی قبیله دهغه عاقله وه. او هغې په دیت ورکولو لیکن په موجوده زمانه کښي او بیا خاص کرد ښاري په ژوند کښي په عاقله څوک گرځولې شي؟ خبره دا ده. چه د روایاتونه دا معلومه ده. چه د عاقلي گرځیدو مدار په خپل مینځ کښي په تعاون اومدد باندې دي. نو د کومو مخلوقو په مینځ کښي چه تعاون اومدد وی. هغه به دهغه عاقله وی. نویه کوم خانې کښي یوه قبیله وی. او هغه قبیله کښي چه تعاون اومدد وی. هغه به دهغه عاقله وی. نو هغه قبیله دهغه عاقله ده. هغه به ټي منظمه وی. او هر سړی ته معلومه وی. چه د هغه قبیله فلانې ده. نو هغه قبیله دهغه عاقله ده. هغه به ټي دیت ورکوي. او که قبیله نه وی بلکه منظمه ورولی وی. نو هغه په دیت ورکوي. او که ورورولی هم نه وی. نویانن صبا چه لکه څنگه تریه یونین وی. او دهغوی په خپل مینځ کښي تعاون اومدد وی. نو هغه ټي عاقله گرځیدې شي. خلاصه دا شوه. چه د هر سړی عاقله دهغه د حالاتو په لحاظ سره مختلفه وی. ددې دلیل دا دي. چه په اول کښي خودیت په عاقله وو. لیکن حضرت عمر رضی الله عنه دخپل دور خلافت په زمانه کښي اهل دیوان عاقله مقرر کړل. د اهل دیوان مطلب دا دي. چه په یو دیوان (رجستر) کښي د کومو کسانو نومونه درج وی. مثلاً هغه د یوې محکمې ملازم دي. یا مثلاً د یوې فوجی پوښتي فوجی دي. دا ټول ټي په خپل مینځ کښي د یو بل عاقله گرځولي وه. اگر که د قبیلې په لحاظ هغوی په

خپل مینځ کښې متحد وی یا نه وی. ددې نه معلومه شوه. چه اصل دارومدار په تعاون او مدد سره کیږي. نو د کومې دلې چه خپل مینځ کښې تعاون اومدد وی. نو هغوی ته دهغه عاقله وئیلې شي او چه په کوم ځانې کښې دا پته نه لگي. چه دده عاقله څوک ده؟ نو په دې صورت کښې به دیت دقاتل په مال کښې واجب وی. دیت نې په عاقله باندې ځکه واجب کړې دې. چه عاقله دې د داسې قسم جرمونو ته منع کوي او دهغه تربیت داسې کوي. چه هغه په قتل کولو نه امداده کیږي. او که چرته د قتل اراده او کړي. نو عاقله نې منع کوي. اودا دیت به په درې کاله کښې حاصلولې شي. اود یو کس نه به په یو کال کښه د درې روپو نه زیات نشي حاصلولې.

بَاب مَا جَاءَ فِي الْقِصَاصِ

عَنْ عُمَرَ بْنِ حُصَيْنٍ أَنَّ رَجُلًا عَضَّ يَدَ رَجُلٍ فَتَزَعَّ يَدَهُ فَوَقَعَتْ ثِيَابُهُ فَاخْتَصَمَا إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَعْصُ أَخَاهُ كَمَا يَعْصُ الْقَحْلُ لَا دِيَّةَ لَكَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ وَالْجُرُوحَ قِصَاصٌ (۳۳)

حضرت عمران بن حصین رضی الله عنه فرمائی. چه یو سړی دبل سړی لاس کټ کړلو. یعنی په غاښونو نږې پرې چک اولگولو. اودهغه سړی لاس نې کټ کړلو. نو هغه خپل لاس راښکلو. دهغې دوجه د چک لگونکي دوه غاښونه او غورځیدل. نو هغه دواړه د فیصلې دپاره د رسول الله صلی الله علیه وسلم په خدمت کښې حاضر شو. د چا غاښونه چه غورځیدلي وو. هغه د قصاص مطالبه او کړه. چه دده نه دې زما قصاص واخستې شي. ځکه چه ده زما غاښونه مات کړي دي. نبی علیه السلام او فرماتیل. په تاسو کښې یو کس خپل ورور باندې داسې چک لگولی دی. لکه څنگه چک چه اوښ لگوي ستا دپاره دیت نشته مطلب دا وو. چه کوم سړی ستا غاښونه مات کړي دي. هغه دخپل مدافعت حق استعمال کړي دي. که دده دفاع دوجه تاته څه نقصان رسیدلې وي. نو دهغې نقصان ضمان په دفاع کونکي باندې نشته. نه قصاص شته اونه دیت.

دخپلې دفاع حق ترکومي پورې حاصل دي؟

په دې حدیث کښې رسول الله صلی الله علیه وسلم ډیر اهم اصول او خودل. چه هر انسان ته دخپلې دفاع حق حاصل دي. ددې دپاره که دې څه کار او کړي. چه په هغې باندې بل ته نقصان او رسي. نو دې ضامن نه دي. خو په دې شرط چه ده په خپله دفاع کښې دومره عمل کړي وي. په څومره عمل چه دفاع ضروري وه. مثلاً یو سړی ستا مړوند تاو کړلو. اوت په خپله دفاع کښې هغه ته یو سوک ورکړي. نو هغه منع کیدلو. لیکن ته پاسیدی. او هغه دې په گولن او ویشتلو. نو دا په دفاع کښې تجاوز دي. نو که یو کس دخپلې دفاع په حق کښې تجاوز او کړي. نو دفاع حق باقی نه پاتې کیږي. په دې صورت کښې به عدالت اوقاضی دا فیصله کوي. چه دې سړی دخپلې دفاع دپاره په کومو حالاتو کښې دا عمل کړي دي. په دغه حالاتو کښې د دفاع تقاضا دا وه. چه هغه شان عمل نې ورسره کړي وي. یاد هغې نه په کم باندې هم کار کیدلو. لیکن ده تجاوز او کړلو. او بل نې قتل کړلو. نو په دې صورت کښې به ترې قصاص اخستې شي.

بَاب مَا جَاءَ فِي الْعَنْسِ فِي الشُّعْبَةِ

عَنْ يَزِيدَ بْنِ حَكِيمٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَبَسَ رَجُلًا فِي ثَهْمَةٍ ثُمَّ خَلَّى عَنْهُ (۳۴)

حضرت یزید بن حکیم د خپل پلار نه او هغه دخپل نیکه نه روایت کوي. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم یو سړی په الزام کښې بند یوان کړې وو. یعنی په هغه سړی باندې الزام وو. چه ده فلانې جرم کړي

دی خواهه جرم لا ثابت شوی نه و و نبی علیه السلام هغه بندیران کرلو اوبیا نی ورستو پر بخودلو ددی حدیث نه معلومه شوه که یو سړی متهم بالجرم وی نو د حالاتو معلومولو دپاره هغه بندولې شی خو څه سزا به ورته نشی ورکولې بیا د تحقیق نه پس که جرم ثابت شونو د جرم مطابق سزا به ورکولې شی او که جرم ثابت نشو نو آزادولې به شی.

بَاب مَا جَاءَ فِيْمَنْ قُتِلَ دُونَ مَالِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ

عَنْ سَعِيدِ بْنِ زَيْدٍ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ مَنْ قُتِلَ دُونَ مَالِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ وَمَنْ قُتِلَ دُونَ دِينِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ وَمَنْ قُتِلَ دُونَ دَمِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ وَمَنْ قُتِلَ دُونَ أَهْلِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ (۳۵)
د حضرت سعید بن زید رضی الله عنه نه روایت دی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرماتیلی دی کوم سړی چه دخپل مال حفاظت کولو اومر کړې شو هغه شهید دی یعنی چه یو کس د بل په مال باندې حمله کوی او هغه دخپل مال دبیچ کولو دپاره دهغه مقابله اوکړه او هغه په دې مقابله کنبی قتل شو نو هغه شهید دی او چه کوم سړی دخپلې وینې دفاع کوی او قتل شو نو هغه شهید دی یعنی یو سړی په بل سړی دقتلولو دپاره حمله اوکړه او هغه بل سړی په خپله دفاع کنبی جنگیدلو او قتل شو نو هغه هم شهید دی او کوم سړی چه دخپل دین دفاع کوی او قتل شو نو هغه هم شهید دی او څوک چه دخپل کور دخلقود دفاع کوی او قتل شو نو هغه هم شهید دی.

دا ټول هغه شهیدان دی چه د دنیاوی احکامو په اعتبار سره هم شهیدان دی او د آخرت په اعتبار سره هم شهیدان دی او دوی به هم په خپلو جامو کنبی دفن کولی شی نو دوی ته به غسل نشی ورکولې او دوی به هم په خپلو جامو کنبی دخولی شی بعضی شهیدان هغه دی چه د دنیاوی احکامو په اعتبار سره شهید نه وی لیکن د آخرت په اعتبار سره شهیدان وی لکه چه په حدیث کنبی راغلی دی که یو کس د اوچت خانې نه راوغورځیری او مړ شی هغه شهید دی یا په حادثه کنبی څوک مړ شی هغه شهید دی یا په طاعون وبا کنبی مړ شی هغه شهید دی دا ټول د آخرت د اجر او ثواب په اعتبار سره خو شهیدان دی لیکن د دنیاوی احکامو په اعتبار په دوی باندې د شهید احکام نه جاری کیږی نو دوی ته به غسل ورکولې شی.

بَاب مَا جَاءَ فِي الْقَتَاةِ

عَنْ سَهْلِ بْنِ أَبِي حَفْصَةَ قَالَ يَحْيَى وَحَسْبُ عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ أَنَّهُمَا قَالَا خَرَجَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَهْلٍ بِنُ زَيْدٍ وَمُحَبِّصَةُ بِنُ مَسْعُودٍ بِنُ زَيْدٍ حَتَّى إِذَا كَانَا بِخَيْبَرَ تَفَرَّقَا فِي بَعْضِ مَا هُنَاكَ ثُمَّ إِنَّ مُحَبِّصَةَ وَجَدَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَهْلٍ قَتِيلًا فَقَدْ قُتِلَ فَذَفَنَهُ ثُمَّ أَقْبَلَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هُوَ وَخُوَيْصَةُ بِنُ مَسْعُودٍ وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ سَهْلٍ وَكَانَ أَصْغَرُ الْقَوْمِ ذَهَبَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ لِيَتَكَلَّمَ قَبْلَ صَاحِبَتِهِ قَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَقْتُلٌ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَهْلٍ فَقَالَ لَهُمْ أَتَخْلَفُونَ خَمْسِينَ يَمِينًا فَذَكَرُوا لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَكَيْفَ تَخْلَفُ وَلَمْ تَشْهَدْ قَالَ فَتَبَرُّكُمْ يَهُودُ بِخَمْسِينَ يَمِينًا فَتَسْتَحِقُّونَ صَاحِبَكُمْ أَوْ قَاتِلَكُمْ قَالُوا وَكَيْفَ نَخْلَفُ ذَلِكَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَغْطَى عَقْلَهُ قَالُوا وَكَيْفَ نَقْبِلُ أَيْمَانَ قَوْمٍ كُفَّارٍ فَلَمَّا رَأَى ذَلِكَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَغْطَى عَقْلَهُ
حضرت سهل بن ابی حنفه او رافع بن خدیج رضی الله عنهما دا دواړه صحابه کرام دا واقعه بیانوی چه حضرت عبدالله بن سهل بن زید او محبصه بن مسعود بن زید رضی الله عنهما دا دواړه په خپل مینځ کنبی د تره روڼه وو دا دواړه صحابه کرام یوځانې اووتل تردې چه دواړه خیبر ته اورسیدل

نو جدا شو. د څه وخت نه پس حضرت محیصه بن مسعود حضرت عبدالله بن سهل مقتول او موندلو نو دې په خپله حضرت محیصه او دده ورو حضرت حویصه بن مسعود او عبدالرحمن بن سهل چه هغه د مقتول ورور وو. رضی الله عنهم دا درې واړه د نبی علیه السلام په خدمت کښې حاضر شو. حضرت عبدالله بن سهل رضی الله عنه په عمر کښې د ټولو نه ورکوټې ووهغه به دا خیال کړې وو چه د مقتول په باره کښې خبرې کول دی او مقتول زما حقیقی ورور دی او محیصه او حویصه دواړه ئې د تره خاص دی. نوڅکه د قرابت په لحاظ سره زما زیات حق دې چه زه خبره او کړم. نبی علیه السلام او فرمائیل مشر ته د مشرئ حق ورکړئ یعنی څوک چه په عمر کښې مشر وی. نو هغه وړاندې کړئ. نبی علیه السلام مقصد دا وو چه ته ورکوټې ئې او دخپل تره وروڼو سره راغلې ئې. نوڅکه د ادب تقاضا دا ده چه ته خبرې اونکړې. بلکه تاسره چه څوک مشران راغلی دی هغوی ته پکار دی چه هغوی په خبرو کښې وړاندې والې او کړې په دې کښې نبی علیه السلام دا ادب او خودلو چه کله یو کشر د مشر سره لار شی. نو هغه ته پکار دی چه په خبرو کښې وړاندې والې نه کوی. بلکه مشرانوته دې ددې خبرې موقع ورکړې چه هغوی خبره شروع کړې. نو دې چپ شو او دده د تره خامنو خبرې شروع کړې او بیا هغه هم د دې دواړه سره خبرې شروع کړې. ددې نه معلومه شوه که د خبرو شروع مشر او کړې نواوس که په مینځ کښې کشر خبره او کړې. دا د ادب خلاف نه ده. نو هغه حضراتو رسول الله صلی الله علیه وسلم د عبدالله بن سهل د قتل واقعه بیان کړه. رسول الله صلی الله علیه وسلم ورته او فرمائیل: آیاتاسو پنځوس خله قسم خوړلو ته تیار ئې چه دهغې په مقابله کښې به تاسو د خپل صاحب مستحق شی. د راوی شک دې چه رسول الله صلی الله علیه وسلم د صاحب لفظ استعمال کړې دې یا د قاتل لفظ. مطلب دا دې که تاسو پنځوس قسمونه او خوړئ. دا اووا ئې چه فلائی کس قتل کړې دې. نو تاسو ته به د قاتل نه د قصاص اخستلو حق حاصل شی. هغوی اووئیل: مونږ څنگه قسم او خوړو چه فلائی قتل کړې دې. حالانکه د قتل واقعه مونږ نه ده لیدلې.

نبی علیه السلام او فرمائیل: بیا خویه د خیر یهود پنځوس قسمونه خوړئ. او تاسو به فارغه کوی. مطلب دا دې چه مونږ به دهغوی نه قسمونه اخلو. په دې خبره چه هغوی قتل نه دې کړې. هغوی اووئیل: مونږ څنگه د کافرانو خلقو قسمونه قبول کړو. کله چه رسول الله صلی الله علیه وسلم دا خبره واوریده. نو نبی علیه السلام دهغوی دیت د بیت المال نه ادا کړلو.

د قسامت مسئله *

دا واقعه د قسامت په باب کښې د اصل حیثیت لری. قسامت یوه ډیره مشکله مسئله ده. او د دې په تفصیلاتو کښې د فقهاو دومره سخت اختلاف دې چه امام ابن منذر رحمته الله علیه د اجماع په موضوع باندې یو کتاب، کتاب الایجام، لیکلې دې په هغې کښې هغوی فرمائی: چه د قسامت په باره کښې څه مسئله هم متفق علیه او مجمع علیه نه ده. صرف یوه مسئله ده. هغه دا چه قسم به د الله په نوم خوړلې شی. صرف په دې اتفاق دې. د دې نه سوا بله یوه مسئله هم متفق علیه نه ده. دومره سخت اختلاف دې او بیا د هر فقیه په نزد د قسامت تصور مختلف دې. او بیا ددې مسئلې په پېژندلو کښې هم ډیرې غلطۍ کیږي. او د حدیث په شروعو کښې چه دا مسئله څنگه بیان شوې ده. دهغې د وجه هم ډیر مشکل پیدا شوې دې. او د یو بل مذاهبو په بیانولو کښې غلطۍ شوی دی.

قسامت کله کیږي؟ *

اولنۍ خبره خدا ده. چه قسامت هغه وخت شروع کیږي. کله چه یو سړې په یو ځانې کښې مقتول او مندلې شی. او دهغه د قتل واقعه چانه وی لیدلې. اوس د احنافو په نزد د قسامت طریقه کار دا دې چه قسامت په هغه وخت کښې واجبیږي. چه کله یو سړې په یو مقام کښې مړ او مندلې شی. چه هغه ځانې خویا د یو فرد واحد په ملکیت کښې وی. او یا د څو کسانو مشترک ملکیت وی. مثلاً یو مقتول

دوسری په کور کښې اوموندې شو. نو بیا به هم قسامت واجب وی. یا مقتول په محله کښې په داسې ځای کښې اوموندې شو. چه هغه د ټولې محلې مشترک ملکیت گنرلې شی. نو په هغه وخت کښې به هم قسامت واجب وی. لیکن که هغه ځای د محلې والا مشترک ملکیت نه وی. مثلاً عام لار ده. او په هغه باندې مقتول اوموندې شو. نو اوس به قسامت واجب نه وی. یا مثلاً د دارالعلوم په دې احاطه کښې هغې اوموندې شو. --- خداښی دې نکړی. نو قسامت به وی. ځکه چه دا ځای د دارالعلوم داهل په مینځ کښې مشترک گنرلې شی. لیکن که د دارالعلوم نه بهر په مخامخ سړک باندې مقتول اوموندې شو. نو قسامت نه واجبېږی.

د قسامت طریقہ *

دویمه خبره دا ده. که د مقتول اولیا. دهغه محلې خلق متهم کړی. دکومې محلې نه چه لاش موندلې شوې ورونه دې وخت کښې به قسامت وی. لیکن که اولیا. د مقتول دا اووانی چه مونږ دا نشو وښلې. چه د محلې خلقو قتل کړې دې. یا بل چا قتل کړې دې. او دلته ښې غورځولې دې. او د محلې خلق نه متهم کوی. نو بیا هم قسامت نشته. او که د مقتول اولیا. دا اووانی. چه زمونږ غالب گمان خودا دې. چه په کومه محله کښې لاش ملاو شوې دې. هم دهغه محلې خلقو وژلې دې. یا کم از کم ددې محلې خلقوته په دقاتل پته وی. نو په دې صورت کښې به قاضی د مقتول اولیاوته اووانی چه تاسو د محلې دخلقو نه پنځوس کسان منتخب کړئ. چه په چا باندې ستاسو شک وی. نو اولیا. د مقتول به د محلې د خلقوته پنځوس کسان منتخب کړی. بیا به قاضی هغه پنځوس کسانوته اووانی چه تاسو ټول په دې الفاظو سره قسم اوخوړئ. چه ،، بالله ما قتلناه وما علمنا له قاتلا،، یعنی مونږ قسم خوړو چه نه خو مونږ دې قتل کړې دې. اونه مونږ ته ددې د قاتل پته شته. چه چا قتل کړې دې. او که هغه خلق د قسم خوړلونه انکار اوکړی. نو هغوی به په قید کښې ساتلی شی. اوترهغه وخته پورې به نشی پریخودې ترڅو پورې چه په هغوی کښې یوکس دقتل اقرار اونکړی. یا قاتل اوبښانی. چه فلانی قتل کړې دې. یا په قسم خوړلو باندې راضی شی. او که هغه پنځوس کسان په پورتنوالفاظو سره قسم اوخوړی. نو ددې په نتیجه کښې به د ټولې محلې په خلقو دهغه مقتول دیت واجب کړې شی. دا طریقہ داحقاقو په نزد ده.

دامام شافعی رحمه الله په نزد د قسامت طریقہ *

دامام شافعی رحمه الله په نزد د قسامت طریقہ ددې نه بیښی مختلف ده. هغوی فرمائی. چه قسامت به ترهغه وخته پورې واجب وی. ترڅو پورې چه اولیا. دمقتول د محلې په یوکس یا په څو کسانو باقاعده دعوی اونکړی. چه دوی قتل کړې دې. او قرائن هم د مقتول د اولیاو د دعوی تائید کوی. مثلاً دا قرینه وی. چه د کومو خلقو خلاف چه دعوی وی. هغوی سره د مقتول پخوانی دشمنی راروانه وه. دا قرینه ده. چه دا دعوی صحیح ده. یا مثلاً دا قرینه موجود وی چه د دغه مقتول د محلې خلقو سره جنگ شوي وو. او د دغه جنگ نه ورستو دې مړ اوموندې شو. دا هم ددې خبرې قرینه ده. چه قاتلان هم ددې محلې خلق دی. داسې قرینې ته شوافع د ،، لوث،، نوم ورکوی. نو د شوافعو په نزد که دعوی سره قرائن هم موجود وی. نو په دې کښې به اولیاو دمقتول ته قسمونه ورکولې شی. او هغوی به په خپل قسم کښې وائی چه هم دا سړې یا هم دا خلق قاتلان دی. که اولیاو دمقتول قسم اوخوړلو. نو د محلې په خلقو دیت واجب شو. او که صرف د مقتول د اولیا. دعوی وی. لیکن په تائید کښې څه قرینه نه وی. نو په دې صورت کښې به د محلې دخلقو نه په دې الفاظو قسم اخستی شی. چه ،، بالله ما قتلناه و ما علمنا له قاتلا،، یا که د دعوی سره ددې په تائید کښې یوه قرینه خوموجود وه. لیکن اولیا. دمقتول په خپله قاتلا،، یا که د دعوی سره ددې صورت کښې به هم د محلې دخلقو نه قسمونه اخستی شی. چه د قسم خوړلونه انکار اوکړی. نو په دې صورت کښې به هم د محلې دخلقو نه قسمونه اخستی شی. چه

«بالله ما قتلناه وما علمنا له قاتلاً»، که دمحلې خلق قسمونه اوخوری توهغوی خلاص شو او اوس به دهغوی نه ددیت مطالبه نشی کولی.
اوکه دمحلې خلقو دقسم خوړلوته انکار اوکړلو نودهغوی دا انکار به ددې خبرې قرینه شی چه د مقتول داولیاو دعوی صحیح ده. اویه دې صورت کښې به د قرینې د موجودوالی احکام جاری کولی شی. نو اوس به بیا اولیا د مقتول ته قسم ورکړې شی. چه تاسو په دې خبره قسم اوخوری چه دوی قتل کړې دې که اولیا د مقتول قسم اوخوری. نو اهل محله به دیت واجب شی. اوکه اولیاو د مقتول د قسم خوړلوته انکار اوکړلو. نو بیا به دیت واجب نه وی. بلکه هغوی به خلاص وی. دا دامام شافعی (رحمه الله) مسلک دې.

په دې مسلک کښې تاسو اوکتل که اولیا د مقتول قسم اوخوری. نویه دې صورت کښې په اهل محله دیت راخی. لیکن دامام مالک اودغه شان د امام احمد بن حنبل رحمهما الله یوروايت دې. که دعوی د قتل عمده. اودمقتول اولیا د قسم اوخوړلو. نو په دې صورت کښې به قصاص واجب وی. دیت نه لازمیږی. گویا چه د شوافعو او مالکیانو او حنابلو په نزد، قسامت، دجرم د اثبات یوه طریقه ده. او ددې په نتیجه کښې به په مدعی علیه باندې جرم ثابت شی. نو که دعوی د قتل عمد وه. نو د مالکیان او حنابلو په نزد قصاص لازمیږی. البته د شوافعو په نزد په دې صورت کښې جرم خو ثابت شولیکن قصاص نه لازمیږی. بلکه دیت به وی.

دویمه ده چه د شوافعو په مسلک کښې تاسو اوکتل. که اهل محله قسم اوخوری. چه «بالله ما قتلناه وما علمنا له قاتلاً»، نو په دې صورت کښې هغوی خلاص شونه. په هغوی دیت راخی اونه قصاص بلکه د احنافو په نزد د قسم خوړلو باوجود په هغوی باندې دیت واجبیږی. ددې وجه دا ده. چه د احنافو په نزد قسامت د جرم د ثبوت ذریعه نه ده. ځکه ددې په ذریعه د محلې دخلقو خلاف جرم نه ثابتیږی. لیکن د محلې په خلقو یو اجتماعی ذمه واری مقررولی شی. چه دا خبره ټیټ ده. چه تاسو جرم نه دې کړې لیکن ستاسو په محله کښې قتل شوې دې. ددې وجه ستاسو فرض وو. چه یو کس راشی. او ستاسو په محله کښې څوک قتلوی. نو هغه به مو منع کولو. اود محلې خلقو به داسې انتظام کولو. چه په دې ځانې کښې چاته د قتل کولو جرئت نه ملاویدلو. تاسو په حفاظت کښې کوتاهی کړې ده. نو په تاسو به دیت واجبیږی.

آیا دقسامت دپاره د معلومو افرادو خلاف دعوی کول ضروری دی؟*

تاسو په پورتنی تفصیل کښې اوکتل چه دهرامام په نزد د قسامت صورت مختلف دې. نوځکه د مواضع اختلاف تعین هم آسان نه دې. خو بینادی طور اختلافی مسئلې درې دی. اوله مسئله دا ده چه د قسامت د مشروعیت دپاره د معلومو فرد یا افرادو خلاف دعوی کول ضروری ده که نه؟ د ائمه ثلاثه په نزد دمعین فرد یا افرادو خلاف دعوی کول ضروری ده. اودامام ابوحنیفه (رحمه الله) په نزد دمعین متهم کړی. چه هم ددې محلې په کسانو کښې یوکس قتل کړې دې. ائمه ثلاثه فرمائی. چه قاضی ته یوه کیدې اوقاضی هم په هغه وخت کښې دخل اندازی کوی. چه مدعی اومدعی علیه موجود نه وی. نو دعوی نشی مدعی اومدعی علیه موجود نه وی. نو مقدمه به څنگه چلیږی. اوقاضی ته به څنگه راخی. مثلاً یوکس په عدالت کښې مقدمه درج کړی. چه زما کتاب غلا شوې دې. نو قاضی به دا تپوس کوی. چه چا غلا کړې دې. چه هغه مدعی اووانی ماته معلوم نه دې. چه چا غلا کړې دې. بس ته مقدمه چلوه. ښکاره خبره

ده چه قاضی داسی مقدمه نشی چلولی ترخو پوری چه د معین فرد خلاف دعوی اونگری چه فلائی
فلائی دې نوڅکه زموږ په نزد د مدعی علیه تعیین ضروری دې.

بسمات دپاره دعوی ضروری نه ده*

اختلاف فرمائی چه د قسامت مسئله دعامو مقدماتو نه مختلف ده. نوڅکه په عامو مقدمو باندې دا
نشی قیاس کولی. دا معامله په حقیقت کښې د چا خلاف د عوې ثابتولو یا نه ثابتولونه ده. بلکه ددې
مقصد د اجتماعی ذمه واری اصول متعین کول دی. چه دمحلې په خلکو د نصرت اومدد کوم فرض
جوړیدو هغوی هغه فرض په ښه شان ادا کړلوکه نه؟ نویه دې کښې د متعین مدعی علیه ضرورت
نشته. او په حدیث باب کښې چه دخیبر کومه واقعه بیان شوه. په دې کښې خو نه نبي علیه السلام دا
نیوس کړې دې چه ستاسو دعوی د چا خلاف ده. اونه دعوی کونکودا خودلی دی چه فلائی قتل کړې
دې بلکه صرف دومره نې وئیلی دی چه په فلائی ځانې کښې زموږ مړي پروت وو. او څه متعینه دعوی
موجود نه وه. ددې باوجود نبي علیه السلام قسامت جاری کړلو. معلومه شوه چه د قسامت دپاره د
متعین دعوی ضرورت نشته. بلکه په مطلق اتهام باندې هم قسامت کولی شی. دا وه اولنې اختلافی
مسئله (۳۷)

نمونه په څوکه خوری؟ دقتهاو اختلاف*

دویمه مختلف فیه مسئله دا ده. چه دمحلې خلکوته به قسمونه ورکړې شی. که هغوی قسمونه اوخوری
نو په هغوی به دیت هم واجب شی. او امام شافعی رحمه الله د خیبر دواقعی نه استدلال کوی. چه هغه درې
حضراتو د حضرت عبدالله بن سهل رضی الله عنه د قتل ذکر اوکړلو. نو رسول الله صلی الله علیه وسلم
هغوی ته هم دا او فرمائیل: آیا تاسو پنځوس قسمونه خوری؟ چه دهغې په نتیجه کښې به تاسو دقاتل
مستحق شی. په دې کښې نبي علیه السلام د ټولو نه وړاندې دمقتول اولیاوته قسمونه وړاندې کړل.
خوچه کله هغوی انکار اوکړلو. نویا نبي علیه السلام او فرمائیل: چه یهودیان به پنځوس قسمونه
خوری. او تاسو به خلاص کړی.

د اضافو استدلال*

دا حنافو استدلال په هغه واقعه باندې دې. کومه چه په بیهقی وغیره کښې منقول ده. هغه دا چه د
حضرت عمر فاروق رضی الله عنه په خلافت کښې یو مقتول د دوو کلو، واده او شاکر، کښې
اوموندې شو. هغوی حکم اوکړلو چه دا دې اوکتلی شی. چه دا مقتول په دواړه کلو کښې کوم کلی ته
زیات نژدې دې. د تاپ کولو وغیره نه پته اولگیدله. چه هغه مقتول، واده، ته زیات نژدې وو. نو
هغوی د، واده،، خلقو راجمع کړل. او هغوی ته نې او فرمائیل: په تاسو کښې دې پنځوس کسان په دې
لفاظو کښې قسم اوخو ی. چه ((بالله ما قتلناه وما علمنا له قاتلا)) کله چه پنځوس کسانو قسمونه
اوخوړل. نو هغوی ورته او فرمائیل: اوس تاسو دې مقتول دیت ورکړی. په دې باندې هغوی اووتیل: ((
لا ایمانا دفعت عن أموال ولا أموالنا دفعت عن ایمانا)) یعنی نه خو زموږ قسمونه زموږ دمال دفاع
اوکړله. اونه زموږ مالونو زموږ د قسمونو دفاع اوکړله. دهغوی مقصد دا وو. چه قاعده دا ده. چه کله
یوکس دچا خلاف مثلاً د ویو دعوی اوکړی. او دمدعی سره گواهان نه وی. نو د مدعی علیه نه به قسم
اخیستی شی. که هغه قسم اوخوری. نو دعوی به خارج شی. گنی چه دکومو روپو دعوی چه نې کړې
وی. هغه روپی به مدعی علیه ورکوی. ددې مطلب دا شو. که مدعی علیه قسم اوخوری. نو روپی واجب نه
دی. او که پیسې ورکوی. نو قسم خوړل واجب نه دی. دواړه څیزونه په یو ځانې کښې نه جمع کیږی.

د حضرت عمر رضی الله عنه جواب*

حضرت عمر رضی الله عنه جواب ورکړلو. ((أما أيمانكم فلندفع القصاص عنكم)) یعنی ستاسو نه چه کوم قسمونه واخستې شو. هغه ستاسو نه دقصاص دفع کولو دپاره وو. نو دقسم خوړلو فائده دا شوه چه په تاسو قصاص رانغلو. ((وأما أموالكم فلان القتل وجد بين ظهراينكم)) اودیت ددې وجه جاري دې. چه مري په تاسو کښې موندلې شوې دې په بعضې روایاتو کښې دا هم چه ددې نه په حضرت عمر رضی الله عنه اوفرما تیل. ((كذلك قضی رسول الله صلى الله عليه وسلم أو كما قال رسول الله صلى الله عليه وسلم)) نو په دې طریقه د حضرت عمر رضی الله عنه دا فیصله د حدیث مرفوع په حکم کښې شوه. اودا حدیث دا حنافو د مذهب په بیانولو کښې بالکل صریح دې ځکه چه په دې کښې دمحلې خلقوته قسمونه ورکړې شو. او بیا پرې هم دیت واجب شو.

د شواهدو استدلال او دهغې جواب*

حضرت امام شافعی رحمه الله په کتاب الام کښې دا مسئله ذکر کړې ده. او فرمایلی ئې دې خلق د حضرت عمر رضی الله عنه په واقع د باندې استدلال کوی. لیکن زه د لسو نه زیات ځله د... وداعه اوشاکره... کلو ته تلې یم. اودهغه ځانې دخلقو نه مې ددې واقع تپوس کړې دې. نوهغه یوکس ددې واقعې نه د لاعلمې اظهار کړې دې. ددې نه پته لگی چه دا واقع مستنده نه ده. ددې په جواب کښې احناف فرمائی. که ددې واقع سند صحیح وی. نو د حضرت امام شافعی رحمه الله دا ارشاد ددې د رد کولو دپاره کافی نه دې. ځکه چه امام شافعی رحمه الله ددې واقع د کیدو نه کم از کم یو نیم سل کاله پس تلې دې. او که یو کلی ته تلې وی. اود دې واقع تحقیق ئې کړې وی. او ددې واقع پیژندونکې ورته څوک ملاو شوې نه وی. نو ددې نه دا نه لازمیږي چه دا واقع نه ده پښه شوې. حالانکه ددې سند هم ددې وجه قابل اعتماد دې چه د واقع په متعدد سندونو سره منقول ده.

د خیر د واقعې جواب*

تر کومې پورې چه دخیر د واقعې خبره ده. نو په دې کښې په ظاهره دا معلومیږي چه په دې کښې ئې د مقتول اولیاو ته اول قسمونه ورکړې شوی وو. نو ددې نه جواب دا دې. چه دخیر د واقعې په بیان کښې روایات دومره مختلف او مضطرب دی. چه په هغې کښې یو ته ترجیح ورکول او بل مرجوح کول گران دی. په حدیث باب کښې چه کوم حدیث راغلی دې په دې کښې بیشکه دمقتول اولیاو ته قسمونه ورکړې شوی دی. لیکن د نورو روایاتو نه کوم چه مایه تفصیل سره په... تکمله فتح الملهم... کښې جمع کړی دی. په هغه روایاتو کښې دا دی. چه قسمونه په اول کښې یهودیانوته ورکړې شوی وو. او په بخاری کښې هم یو روایت دې. چه په ابتداء کښې قسمونه اهل محله ته ورکړې شوی وو. او تر کومې پورې چه دهغه روایاتو تعلق دې. په کومو کښې چه دا بیان دې. چه قسمونه په ابتداء کښې اولیاو دمقتول نه ورکړې شوی وو. نو په دې باره کښې زما غالب گمان دا دې. «والله سبحانه اعلم» چه په حقیقت کښې د مقتول اولیاء یعنی حضرت محیصه او حویصه او عبدالرحمن بن سهل رضی الله عنهم رسول الله صلی الله علیه وسلم ته په داسې غصه کښې راغلی وو. چه مونږ ته د یهودیانو نه د قصاص اخستلو حق حاصل دې. نو نبی علیه السلام ورته اوفرما تیل: که ستاسو خیال دا وی. چه دې یهودیانو قتل کړې دي. نو ته پکار دی. چه گواهان پیش کړئ. چه گواهی ورکړی. او که گواهان نه وی. نو تاسو په خپله گواهی ورکړئ. چه فلانی قتل کړې دې. دا مطالبه نبی علیه السلام دهغوی نه ځکه اوکړه. چه دهغوی غصه سره شی. او اتمام حجت اوشی. چه تاسو سره گواه هم نشته. او تاسو قسمونو خوړلو ته هم تیار نه ئې. نو بیا د قصاص دعوی څنگه تیر کیدې شی. نو د اتمام حجت دپاره ئې دهغوی نه د قسم مطالبه کړې

وېدمشروعیت په پورته وه. نو هغوی په جواب کېږي او وویل ((کیف لحلف ولم تشهد)) په هر حال اصل مطالبه دهغوی نه دا شوې وه چې تاسو گواهي ورکړئ. لیکن بعضی راپاتوروایت بالمعنی کړې دي او د گواهي نه نې په پمین سره تعبیر کړې دي چې دهغوی نه مطالبه اوشوه چې تاسو قسمونه اوخوړئ او گواهي ورکول او قسم خوړل دواړه د معنی په اعتبار سره دومره نژدې دي چې په دې کېږي صرف فنی فرق دي په بعضی روایاتو کېږي د گواهي لفظ موجود دي نوځکه کیدي شی چې پوراوی د شهادت لفظ استعمالوی او هم ددې د بیانولو دپاره بویل راوی د پمین لفظ استعمالول کړې وی په داسې موقع لفظ دپمین دپمین په حیثیت سره مستعمل نه وی بلکه په حیثیت د شهادت مستعمل وی

د اضافو دویم استدلال*

د امام ابوحنیفه رحمته الله علیه دویم استدلال په هغه مشهور حدیث باندې دي چې: «البینه علی المدعی والیمین علی من انکره»، او په قسامت کېږي مدعی د مقتول اولیاء وی او اهل محله منکر وی نوځکه ددې قاعدې تقاضا هم دا ده چې دمحلې خلقو ته قسمونه ورکړي شی. (۳۸)

د شوافع د طرف نه اعتراض او د هغوی جواب*

د شوافع د طرف نه یو اعتراض کیدي شی چې کله ستاسو په نزد په اولیاء د مقتول باندې قسم نشته بلکه په اهل محله به قسم راځي. ځکه چې هغوی منکرین دي. نو دې تقاضا دا ده چې کله اهل محله قسمونه اوخوړي نو په هغوی به څه واجب نه وی نه قصاص او نه دیت. حالانکه ستاسو په نزد دا مسئله ده که اهل محله قسمونه اوخوړي نو په هغوی به دیت وی احناف دا فرماني چې ددې اشکال جواب حضرت عمر فاروق رضی الله عنه ورکړي دي. هغه دا چې قسم دهغوی نه ددې دپاره اخستی شوي وو چې دهغوی نه قصاص ختم شی. او دیت ددې وجه واجب دي چې دهغوی د طرف نه تقصیر او کوتاهی راغلي ده. ددې وجه په هغوی دیت واجب دي

شوافع فرماني چې دخیبر په واقع کېږي په خپله نېی علیه السلام دیت ورکړي وو او په اهل محله نې نه وو واجب کړي. احناف ددې په جواب کېږي فرماني چې نېی علیه السلام دا دیت دبیت المال نه ځکه ورکړي وو چې هغه یهودیانو د دیت ورکولو طاقت نه لرلو گنی اصل حکم هم دا دي چې دیت به په اهل محله واجب وی. په بعضی روایاتو کېږي دا هم راغلي دي چې نېی علیه السلام هم په یهودیانو باندې دیت واجب کړي وو. لیکن روستونېی علیه السلام د هغوی کمزوری ته او کتلو او دیت نې دبیت المال نه ورکړلو. (۳۹)

د قسامت په نتیجه کېږي به دیت لازمیږي که قصاص؟ د شوافع اختلاف*

دریمه مسئله دا ده چې د قسامت په نتیجه کېږي به دیت واجبېږي که قصاص به واجبېږي دا حنفی او شوافع په نزد به دیت واجبېږي او دمواالکو او حنابلو په نزد قصاص هم راځي. موالک او حنابلو د حدیث باب ددې الفاظونه استدلال کوي: «المخلفون همینا فستحقونه صاحبکم» یعنی که تاسو یو شخص باب ددې الفاظونه استدلال کوي: «المخلفون همینا فستحقونه صاحبکم» یعنی که تاسو یو شخص قسمونه اوخوړل نو تاسو به د قاتل مستحق شی. او دا الفاظ عام طور په هغه وخت کېږي قسمونه اوخوړل نو تاسو به د قاتل مستحق شی. او دا الفاظ عام طور په هغه وخت کېږي استعمالېږي چې کله قاتل د قصاص دپاره اولیاء د مقتول ته حواله کړي شی. ددې نه معلومه شوه چې د قسامت په نتیجه کېږي قصاص هم راځي شی. لیکن احناف فرماني چې په نورو روایاتو کېږي ددې خبرې صراحت شته چې د قسامت په نتیجه کېږي دیت واجبېږي ځکه چې قسامت د اثبات یوه کمزوري طریقه ده. په دې باندې ترهغه وخته پورې قصاص نه لازمیږي ترڅو پورې چې گواهان او بینة نه وی شوافع هم دا فرماني: «الحمد لله علی منة وکرمه»

کتاب الخُذُود

مَنْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَاب مَا جَاءَ فِيهِمْ لَا يَجِبُ عَلَيْهِ الْخُذُودُ

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى الْقُطَيْبِيُّ الْبَصْرِيُّ عَنْ عَلِيٍّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ رَفَعَ الْقَلَمَ عَنْ ثَلَاثَةٍ عَنْ الثَّانِمِ حَتَّى يَسْتَيْقِظَ وَعَنْ الصَّبِيِّ حَتَّى يَشَبَّ وَعَنْ الْمَعْتُوهِ حَتَّى يَعْقِلَ
حضرت علی رضی اللہ عنہ نہ روایت دی کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم فرمائیے دی دري کسان مرفوع القلم دی یعنی ددوی نہ تکلیف پورته دی. یواوده تردی چه بیدار شوی نه وی هغه دغه خبری دمه وارشی جورولی. دویم ماشوم چه ترخو پوری خوان شوی او بالغ شوی نه وی. دریم پاگل ترخو پوری چه په هغه کبشي عقل نه وی راغلي. دا دري واره مرفوع القلم دی. که په دوی کبشي د چا نه د جرم ارتکاب اوشی. نو په هغه باندې حد نه واجبیږي.

بَاب مَا جَاءَ فِيهِ دَرُ الْخُذُودِ

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اذْرَعُوا الْخُذُودَ عَنِ الْمُسْلِمِينَ مَا اسْتَطَعْتُمْ فَإِنْ كَانَ لَهُ مَخْرَجٌ فَخَلُّوا سَبِيلَهُ فَإِنَّ الْإِمَامَ أَنْ يُخْطِئَ فِي الْعَقْرِ خَيْرٌ مِنْ أَنْ يُخْطِئَ فِي الْعُقُوبَةِ
حضرت عائشه رضی اللہ عنہا فرمائی. رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم فرمائیے دی. خومره چه درنه کیدی شی. د مسلمانانوته حدونه لرې کوی. ددې وجه دا اصول دی. که د جرم په ثبوت کبشي معمولی شبه هم راشی. نو حد ساقطیږي. او که ددهغه دپاره د حد نه خلاصیدودپاره څه طریقه کیدی شی. نو ددهغه لار خالی کوی. ځکه چه دامام په معافۍ کبشي غلطی کول ددې نه بهتره ده. چه په غلطۍ سره سزا ورکړي. یعنی که په غلطۍ کبشي یو مجرم پریدي. نو دا ددې نه بهتر ده. چه چا بې گناه ته سزا ورکړي. ځکه که معمولی سزا هم پیدا شی. نوییا به سزا نشی ورکولي.

شبه في المحل اوشبه في الفعل

د شبه دوه قسمونه دی. یوه شبه في القسم او دویمه شبه في الفعل. مثلاً یوسری د ښځې په اجازت سره دهغې ویتزي سره زنا اوکړه. په دې صورت کبشي زنا خواوشوه. خوچونکه هغه دښځې ویتزه وه. اوبه خپله ورته ښځې اجازت ورکړې وو. نو ددې وجه شبه پیدا شوه. چه کیدی شی. دا جائز وی. دې ته شبه في المحل وائی. دداسې شبه په موقع سیاستاً سزا ورکولي شی. لیکن حدبه پرې نه جاری کیږي. دویمه شبه هغه ده. چه په ثبوت د جرم کبشي وی. چه ده دا فعل کړې دې اوکه نه په دې صورت کبشي خونه حد جاری کیږي. اونه سیاستاً یا تعزیراً څه سزا ورکولي شی. دې ته شبه في الفعل وائی.

بَاب مَا جَاءَ فِي السَّرِّ صَلَّى الْمُسْلِمِ

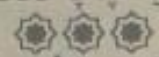
عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ لَفَسَ عَنْ مُؤْمِنٍ كُرْبَةً مِنْ كُرْبِ الدُّنْيَا لَفَسَ اللَّهُ عَنْهُ كُرْبَةً مِنَ كُرْبِ الْآخِرَةِ وَمَنْ سَتَرَ عَلَى مُسْلِمٍ سِتْرَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَاللَّهُ فِي عَوْنِ الْعَبْدِ مَا كَانَ الْعَبْدُ فِي عَوْنِ أَخِيهِ (٤٢)

حضرت ابوهريره رضی اللہ عنہ نہ روایت دی. چه رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم فرمائیے دی. چه کوم کس د مسلمان نه د دنیا یو مصیبت لرې کړی. الله تعالی به دهغه نه داخورت یو مصیبت لرې

کری اوخوک چه په مسلمان پرده و اچوی الله تعالی به په دنیا او آخرت کښې په هغه پرده و اچوی او الله تعالی تر هغه وخته پورې دخپل بنده کوی ترڅو پورې چه بنده دخپل ورور سره مدد کوی

دې باب دویم حدیث*

عَنْ سَالِمٍ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يُظْلَمُهُ وَمَنْ كَانَ فِي حَاجَةِ أَخِيهِ كَانَ اللَّهُ فِي حَاجَتِهِ وَمَنْ فُرِجَ عَنْ مُسْلِمٍ كُرْبَةٌ فُزِيَ اللَّهُ عَنْهُ كُرْبَةٌ مِنْ كُرْبِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ (۴۳)
حضرت سالم دخپل پلار (حضرت عبدالله بن عمر رضی الله عنهما) ته روایت کوی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی مسلمان د مسلمان ورور دی په هغه به نه ظلم کوی اونه به هغه به یې پاراومددگار پرېږدی. (باقی ترجمه هغه ده کومه چه به مخکښی حدیث کښې تیره شوه)

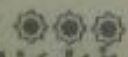

باب مَا جَاءَ فِي الثَّلَاثِينَ فِي الْحَدِّ

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِمَاعِزِ بْنِ مَالِكٍ أَحَقُّ مَا بَلَغَنِي عَنْكَ قَالَ وَمَا بَلَغَكَ عَنِّي قَالَ بَلَغَنِي أَنَّكَ وَقَفْتَ عَلَى جَارِيَةٍ أَلْ فَلَانَ قَالَ لَعَمْرُ فَشَهِدَ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ فَأَمَرَ بِهِ فُرْجِمَ (۴۴)
حضرت عبدالله بن عباس رضی الله عنهما ته روایت دی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم مالک بن معاذ رضی الله عنه ته او فرمایلی: آیا هغه خبره رښتیا ده چه ستا په باره کښې ماته رارسیدلې ده حضرت معاذ رضی الله عنه ته یوس اوکرلو زما په باره کښې تاسوته څه خبره در رسیدلې ده رسول الله صلی الله علیه وسلم ورته او فرمایلی: ماته دا خبره رارسیدلې ده چه تا د فلائی دال د ویتزی سره صحبت کړې دی حضرت معاذ رضی الله عنه عرض اوکرلو او ددی ته پس هغوی څلور ځله گواهی ورکړله. (یعنی اقرار نه اوکرلو) بیا نبی علیه السلام حکم اوکرلو او هغه سنگسار کړې شو.

په دواړو روایاتو کښې تطبیق*

دلته کښې یو سوال کیږی چه د نورو روایاتونه دامعلومېږی چه حضرت معاذ رضی الله عنه پخپله د نبی علیه السلام په خدمت کښې حاضر شو او چه راغلو دخپل جرم اقرار نه اوکرلو نو نبی علیه السلام د هغه نه اعراض اوکرلو او بیل طرف ته نه یې مخ واړولو هغه بیا د بیل طرف ته راغلو او اقرار نه اوکرلو نو نبی علیه السلام ترې بیا اعراض اوکرلو دغه شان څلور ځله هغوی اقرار اوکرلو او نبی علیه السلام ترې اعراض اوکرلو حالانکه د حدیث باب نه دا معلومیږی چه نبی علیه السلام ته د وړاندې نه خبر شوې وو او بیا نبی علیه السلام هغه راوغوښتلو او تپوس نه یې ترې اوکرلو په دواړو روایاتو کښې تطبیق داسې دی چه نبی علیه السلام ته خبر د وړاندې نه ملا شوې وو او بیا نبی علیه السلام هغه راغوښتلو او د نبی علیه السلام خیال وو چه دې به انکار اوکړی نو معامله به ختمه شی لیکن چه هغه راغلو نو اقرار نه اوکرلو چه مادا جرم کړې دی په هغه وخت کښې نبی علیه السلام اعراض اوکرلو تردې چه څلور ځله هغه اقرار اوکرلو ددې نه پس نبی علیه السلام د رجم حکم ورکړلو داسې دواړه روایات په خپل خپل ځانې ټیک شو.

باب مَا جَاءَ فِي هَذِهِ الْحَدِّ مِنَ الْمُطْلَقِ إِذَا دَجَّ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ جَاءَ مَاعِزُ الْأَسْلَمِيُّ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنَّهُ قَدْ رَأَى فَأَعْرَضَ عَنْهُ ثُمَّ جَاءَ مِنَ شِقَةِ الْآخِرِ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّهُ قَدْ رَأَى فَأَعْرَضَ عَنْهُ ثُمَّ جَاءَ مِنْ شِقَةٍ

الْآخِرَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّهُ قَدْ زَنَى فَأَمَرَ بِهِ فِي الرَّابِعَةِ فَأُخْرِجَ إِلَى الْحِجْرَةِ فُرْجِمَ بِالْحِجَارَةِ لَمَّا وَجَدَ مَسَّ الْحِجَارَةِ فَرَّ يَسْتَدُّ حَتَّى مَرَّ بِرَجُلٍ مَعَهُ لَحْيٌ جَمَلٌ فَضَرَبَهُ بِهِ وَضَرَبَهُ الثَّانِيَ حَتَّى مَاتَ فَذَكَرُوا ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ فَرَّ حِينَ وَجَدَ مَسَّ الْحِجَارَةِ وَمَسَّ الْمَوْتَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هَذَا تَرَكْتُمُوهُ (۴۵)

حضرت ابوهریره رضی اللہ عنہ نہ روایت دی، ہغوی فرمائیل: چہ حضرت ماغزرضی اللہ عنہ نبی علیہ السلام تہ راغلو، او عرض نی اوکړلو چہ ما زنا کړې ده، نبی علیہ السلام د هغه نه اعراض اوکړلو، هغه بیا د بل طرف نه راغلو، او وی وئیل: چہ ما زنا کړې ده، نبی علیہ السلام ترې بیا اعراض اوکړلو، بیا هغه د بل طرف نه راغلو، او وی وئیل: یا رسول الله ما زنا کړې ده، کله چہ هغه داسې څلور ځله اقرار اوکړل، نو نبی علیہ السلام بیا حکم جاری کړلو، او هغه دحره مقام ته بوتلې شو... حره، توره کاتړې جنې زمکې ته وائی، هلته کښې هغه په کاتړو باندې رجم شو، کله چہ هغه ته د کاتړو تکلیف اورسیدو، او اوختیدو، تردې چہ داسې سړی ته اورسیدو، چہ هغه سره د اوبو د جامې هډوکې وو، نو هغه په هغه هډوکې اوویشو، او تورو خلقوهم اوویشو، تردې چہ هغه مړ شو، بیا صحابه کرام لارل، او نبی علیہ السلام ته یې دا خبره اوکړه، چہ کله هغه ته د کاتړو تکلیف اورسیدلو، نو هغه منډه کړه، نو تاسو هغه ولې پرې نخوړلو، یعنی کله چہ هغه تختیدو، نو تاسو لره دهغه پرېخوړل پکار وو.

د زانی څلور ځله اقرار ضروری دي؟ په تقاضا اختلاف*

ددې حدیث نه استدلال کوی او احناف فرمائی، چہ ترڅو پورې مجرم څلور ځله اقرار نه وی کړې، ترهغه وخته پورې په هغه باندې د رجم سزا نشی جاری کیدې، که یو یا دوه ځله اقرار اوکړې، نو دا د رجم د سزا دپاره کافی نه ده. شوافع حضرات فرمائی، که یوکس یو ځل هم اقرار اوکړې، نو هغه به رجم کولې شی، هغوی د حضرت عسیف په واقعه استدلال کوی، چہ کله د حضرت عسیف د جرم په باره کښې معلومه شوه، او د جرم د ثبوت نه پس نبی علیہ السلام دحد جاری کولو حکم اوکړلو، نویه هغه وخت کښې نبی علیہ السلام حضرت انیس رضی اللہ عنہ ته او فرمائیل: ((أَغْدِ يَا نِيسَ إِلَى امْرَأَةٍ هَذَا فَإِنِ اعْتَرَفَتْ فَأَرْجِمَهَا)) یا انیس، هغه ښځې ته ورشه چا سره چہ هغه زنا کړې ده، که هغې اقرار اوکړلو، نو ده ته رجم ورکړی، په دې حدیث کښې رسول الله صلی الله علیه وسلم دا نه دی فرمائیلی، ((اعترفت أربع مرات)) بلکه مطلق نی او فرمائیل: که اعتراف اوکړې، نورجم ورته ورکړی، ددې نه ثابت شوه، چہ یو ځل اقرار کول هم کافی دي، احناف ددې حدیث دا جواب ورکوی، چہ د ((فإن اعترفت)) مطلب دا دي، که ((فإن اعترفت بالطريق المعروف)) یعنی که د معلومې طریقې مطابق نی اقرار اوکړلو، نورجم ورته ورکړی، او معلومه طریقه دا ده، چہ څلور ځله اقرار اوکړی.

د مرجوم د رجم په وخت کښې تختیدل رجوع عن الاقرار ده*

ددې حدیث نه احناف دوئمه مسئله دا راویاسی، که درجم په دوران کښې مرجوم سړی اوختیدو، نو دا به کنړلې شی، چہ هغه داقرار نه رجوع اوکړه، ځکه نبی علیہ السلام او فرمائیل: ((هلا تَرَ كَتْمُوهُ)) امام شافعی رحمه الله فرمائی، چہ صرف په تیخته رجوع عن الاقرار نه ثابتیږی، بلکه ترڅو پورې چہ هغه په زبه رجوع اونکړی، نو ترهغه وخته پورې به هغه نشی پرېخوړلې. شاه ولی الله رحمه الله په دواړه مذاهو کښې تطبیق کوی، او فرمائی، که هغه د تکلیف دوجه تختیدلې وي، نو بیا خوحد ساقطیدل نه دی پکار، ځکه چہ طبعی طور هر سړی د تکلیف نه گهیراویږی، نو ځکه به دې تختیدو رجوع نه ثابتیږی، لیکن که هغه د رجوع کولو دپاره تختیدلې وی، نویه هغه وخت کښې به

دهغه نه تپوس کولی شی. چه ته رجوع کوي؟ که هغه اووانی چه زه رجوع کوم نوحد به ساقط شی خو
یاخانو ظاهری مسلک هم دا دي که هغه مرجوم د تکلیف د وجه تختیدلي وی اوکه د رجوع کولو
دپاره تختیدلي وی په هر صورت کښې هغه پریخودل پکار دی. (۴۶)

دې باب دویم حدیث*

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ أَنَّ رَجُلًا مِّنْ أَسْلَمَ جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَعْتَرَفَ بِالزُّنَا فَأَعْرَضَ
عَنْهُ ثُمَّ اعْتَرَفَ فَأَعْرَضَ عَنْهُ حَتَّى شَهِدَ عَلَى نَفْسِهِ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
إِنَّكَ جُنُونٌ قَالَ لَا قَالَ أَحْصَيْتَ قَالَ نَعَمْ قَالَ فَأَمَرَ بِهِ فَرَجَمَ بِالْمُصَلَّى فَلَمَّا أَذْلَقَتْهُ الْحِجَارَةُ فَرَّ فَأَذْرَكَ
لُوحْمَ حَتَّى مَاتَ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَيْرًا وَلَمْ يُصَلِّ عَلَيْهِ (۴۷)

دحضرت جابررضی الله عنه نه روایت دي چه داسلم قبیلې یوسړي د نبی علیه السلام په خدمت کښې
حاضر شو اوچه راغلونو د زنا اقرار ئې اوکړلو څلور ځله داقرار کولو نه پس نبی علیه السلام دهغه نه
تپوس اوکړلو ته پاگل خو نه دي؟ هغه اوونیل نه نبی علیه السلام ترې تپوس اوکړلو تاواده کړې
دي هغه اوونیل او بیا نبی علیه السلام حکم اوکړلو. او هغه به عیدگاه کښې سنگسار کړې شو لیکن
کله چه هغه په کانړی باندي اولگیدلو نو هغه منډه کړه. خلقو هغه اوونیل او سنگسار کولو ئې تردې چه
وفات شو. نبی علیه السلام دهغه په حق کښې دخیر کلمات اوونیل لیکن په هغه باندې ئې دجنایزې
مونیخ اوکړلو. (بلکه نورو صحابه کرامو په هغه باندې جنازه اوکړله.)

حضرت ماعزرضی الله عنه جنازه ئې ولی اونکړه؟*

دلته کښې یواشکال راځی. چه نبی علیه السلام دحضرت ماعزرضی الله عنه جنازه اونکړله. اودحضرت
غامدیه زنانه جنازه ئې کړې وه. په دې کښې څه حکمت دي. په دې کښې چه ماته کوم حکمت به نظر
راځی. هغه دا دي. چه غامدیه ،، رضی الله عنها په واقعه کښې دا خبره وه. چه هغې دا پیژندل چه د زنا
د اقرار نه پس به زما انجام دا وی. ددې باوجود هغې د زنا اقرار اوکړلو بلکه دهغې نه پس نبی علیه
السلام هغې ته اوفرمائیل ستا په خپته کښې بچي دي. کله چه هغه ماشوم پیدا شی اود خوراک ځواک
قابل شی. نو بیا ماته راشه. نو هغه ښځه لاړه. او کله چه ماشوم پیدا شو او بیا ئې هغې ماشوم ته پښ
وزکړلو. او کله چه هغه ماشوم د پیو نه لا پرواه شو. نو بیا هغه ښځه په ځان باندې دحد قانمولو دپاره ئې
علیه السلام ته راغله. حالانکه هغې پیژندل چه ما په د کانړو په ویشتلو باندې وژنی او ددې باوجود
هغه حاضره شوه. او په دې طریقه هغې دتوبې یوه کامله طریقه اختیار کړه. د حضرت ماعز رضی الله عنه
واقعه داسې نه وه. دهغه په باره کښې واقعات مختلف دی. په یو روایت کښې دي. کله چه نبی علیه
السلام دهغه درجم فیصله اوکړه. نو هغه اوفرمائیل هلكوزه هلاک کړم. ځکه چه کومو کسانو سره ما
مشوره کړې وه. هغه کسانو ماته دا مشوره راکړې وه. چه د نبی علیه السلام په خدمت کښې
حاضر شه اودجرم اقرار اوکړه. اومعافی اوغواړه. نورسول الله صلی الله علیه وسلم به تامعاف کړی. او زه
هم په دغه خیال راغلې وم. روستورانته پته اولگیدله. چه زه به رجم کولی شم. ددې نه معلومه شوه. چه د
هغه دا خیال وو. که ده ته مخکښې پته لگیدله. چه دي به رجم کولی شی. نو شاید چه هغه نه وو
راغلې. اودزنا اقرار ئې نه وو کړې. او بیا د رجم په دوران کښې هم تختیدلي وو. ددې نه دا ثابت
شوه چه کوم ثابت قدمی دحضرت غامدیه په واقعه کښې وه. اوخومره وضاحت دهغې په واقعه کښې
اوچه خپل انجام ورته معلوم وو. او بیا ئې هم خپل ځان پیش کړلو. دا خبره د حضرت ماعز رضی الله
عنه په واقعه کښې نشته. کیدي چه دا وجه وی چه نبی علیه السلام دحضرت ماعز رضی الله عنه جنازه
اونکړه. او د غامدیه ښځې جنازه ئې اوکړله. بلکه نبی علیه السلام دهغې په باره کښې دومره پورې

فرمانی و چه غامدی داسی توبه او بیستله که ددی توبی لسمه حصه دمدینی په تولو خلقو توبه
شی نود مدنی د تولو خلقو مغفرت به اوشی

باب ما جاء في هداية أن يخلق في الخلود

عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ قُرَيْشًا أَهَمُّهُمْ شَأْنُ الْمَرْأَةِ الْمَخْزُومَةِ الَّتِي سَرَقَتْ فَقَالُوا مَنْ يَكْتُمُ فِيهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا مَنْ يَجْتَرِئُ عَلَيْهِ إِلَّا أَسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ حَبُّ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَكَلَّمَهُ أَسَامَةُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَتَشْفَعُ فِي حَدٍّ مِنْ خُدُودِ اللَّهِ ثُمَّ لَمْ يَمْ قَاطِبًا فَقَالَ إِنَّمَا أَهْلَكَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ أَكَلُوا إِذَا سَرَقَ فِيهِمْ الشَّرِيفُ تَرَكُوهُ وَإِذَا سَرَقَ فِيهِمْ الضَّعِيفُ أَقَامُوا عَلَيْهِ الْخُدَّ وَأَيُّمَ اللَّهِ لَوْ أَنَّ فَاطِمَةَ بِنْتَ مُحَمَّدٍ سَرَقَتْ لَقَطَعْتُ يَدَهَا

دحضرت عائشې رضي الله عنها نه روایت دي چه هغه مخزومي ښځه چه غلا ئې کړې وه دهغې خبرې قريش په فکر کني واچولود يتومخزوم يوي ښځې غلا کړې وه چه دهغې د وجه په هغې باندي حد سرقه (دلاس کت کول) لازم شوي وو قريش په دې ډير فکر مند وو چه اوس به ددې لاس کن کيږي هغوی په خپلو کني مشوره اوکړه چه په دې باره کني به څوک د نبی عليه السلام سره خبره اوکړي اونبي عليه السلام ته به دا سفارس اوکړي چه په دې باندي حد جاري نشي بعضي کسانو اووتيل چه د حضرت اسامه بن زيد نه سوا بل څوک نبي عليه السلام ته سفارس نشي کولي هغه د نبی عليه السلام خوښ دي نو دهغه کسان حضرت اسامه ته ورغلل او هغه ته ئې اووتيل ته ورشه نبي عليه السلام سره خبره اوکړه نو حضرت اسامه رضي الله عنه نبي عليه السلام ته ورغلو او خبره ئې ورسره سفارس کوي ددې نه پس رسول الله صلى الله تعالى په حدودو کني د يوحد په باره کني فرمانيل ستاسو نه وړاندي خلق دي خبرې هلاک کړي وو چه دهغوی عادت وو کله چه به په کني شريف اوداوچت نسب سړی غلا اوکړه نو هغه به ئې پريخودلو او چه کمزوري سړی به غلا اوکړه نو به هغه به ئې حد جاري کولو ددې وجه الله تعالى هغوی هلاک کړل زه په الله تعالى قسم خورم که فاطمه ددې نه معلومه شوه چه د حدودو په باره کني سفارس کول هم جائز نه دي اود حدودو په باره کني د قانون په نظر کني ټول برابر دي هريويه قانون ته جواب ده وي او دا دالله تعالى قانون دي د انسان جوړ شوي نه دي نو ځکه په دې کني نه د سفارس گنجائش شته اونه د استثناء گنجائش شته

باب ما جاء في تطويق الرجم

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ قَالَ إِنَّ اللَّهَ بَعَثَ مُحَمَّدًا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْحَقِّ وَأَنْزَلَ عَلَيْهِ الْكِتَابَ فَكَانَ لِيَمَّا أُنْزِلَ عَلَيْهِ آيَةُ الرِّجْمِ فَرَجَمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْحَقِّ وَأَنْزَلَ عَلَيْهِ الْكِتَابَ وَإِنْ الرِّجْمُ حَقٌّ عَلَى مَنْ زَنَى إِذَا أَحْصَنَ وَقَامَتِ الْبَيِّنَةُ أَوْ كَانَ حَبْلٌ أَوْ اعْتِرَافٌ (٤٩)

حضرت عمر رضي الله عنه يوخل خطبه ورکوله او هغه پوره خطبه په بخاري کني موجود ده دا دهغې خطبي يوه حصه ده چه په هغې کني دوي اوفرمانيل الله تعالى نبي عليه السلام په حق پيغمبر رايي يي وو او په هغوی باندي ئې کتاب يعنی قرآن پاک نازل کړې وو او په هغوی چه کوم کتاب نازل شوي

دې په هغې کښې يوايت د رجم هم وو. نو دهغه ايت په تعميل کښې نبي عليه السلام هم رجم کړې و. او د نبي عليه السلام نه پس مونږ هم رجم کوو. او زما سره دا ويره ده. چه په خلقو به زمانه تيره شي نو يو سړي به دا اوواني. چه مونږ په کتاب الله کښې د رجم حکم نه وينو. او بيا به هغوی دا فريضه پېښې او گمراه به شي. کومه چه الله تعالى نازل کړې ده. ښه پوهه شي. چه په هغه کس باندې رجم حق دي. چا چه زما اوکره. او دې محصن وي. او دهغه خلاف گواهان قائم شي. يا ښځه حمل داره وي. يا هغه په خپله د زنا اقرار اوکړي.

حضرت عمر رضی الله عنه ويره د موجوده دور په رڼا کښې *

په دې حديث کښې حضرت عمر رضی الله عنه د ډيرې دوراندیشۍ مظاهره کړې ده. او فرمائيلې نې دي. چه ماسره ددې خبرې ويره ده. چه کله ډيره زمانه تيره شي. نو ددې نه پس به خلق وائي. چه په کتاب الله کښې د رجم آيت نشته. او ددې په پيښاد به هغوی د رجم نه انکار اوکړي. داسې معلومېږي. حضرت عمر رضی الله عنه زمونږ دا زمانه ليدلې وه. او دا ارشاد نې فرمائيلې وو. نن سبا خلق هم دا وائي. چه په قرآن پاک کښې خوصرف د کوږو ذکر دي. ((الزانية والزانی فاجلدوا کل واحد منهما مائة جلدة)) (البور، ۲) د رجم ذکر نشته. نو ځکه دوی د رجم د مشروعيت نه انکار اوکړلو.

ایا د رجم آیت د قرآن کریم حصه ده؟ *

په دې حديث کښې اولنۍ خبره خودا ده. چه حضرت عمر رضی الله عنه او فرمائيل: الله تعالى چه به نبي عليه السلام کوم کتاب نازل کړې وو. په هغه آيت کښې د رجم آيت هم موجود وو. ددې قول مطلب عام طور هم دا بيانولې شي. چه ددې نه مراد دا مشهور آيت دي. ((الشيخ والشيخة إذا زنيا فارجموهما البتة نکالا من الله والله عزيز حکيم)) او دا ويلي شي. چه دا آيت په وړاندیني قرآن کښې موجود وو. روستود هغې تلاوت منسوخ شو. خو حکم نې نه دي منسوخ شوي. او په مخکنی حديث کښې حضرت عمر رضی الله عنه فرمائيلې وو. که ماته دا ويره نه وه. چه خلق به زما په باره کښې داسې وائي. چه هغه په کتاب الله کښې زیادت کړې دي. نو ما به دا آيت په قرآن کریم کښې ليکلې وو. ددې نه معلومېږي. چه دا آيت د قرآن پاک حصه وه.

دا د رجم آیت د تورات حصه وه *

ليکن د تحقيق نه پس چه کومه خبره ماته صحيح معلومېږي. ((والله سبحانه اعلم ان کان صواباً فمن الله وان کان خطاً فمني ومن الشيطان)) هغه دا چه دا آيت کله هم د قرآن کریم حصه نه ده پاتې شوې. بلکه په حقيقت کښې دا د تورات آيت وو. ليکن کله چه رسول الله صلى الله عليه وسلم ته د رجم حکم راغې. نو د تورات ددې آيت دا حکم د امت محمدي دپاره هم باقی پاتې شو. او د وحی په ذريعه نبي عليه السلام ته اوخودلې شو. چه دا د تورات آيت دي. او ددې حکم ستا دامت دپاره هم باقی دي. ځکه دا آيت کله هم د قرآن پاک د آيت په حيثيت سره نه دي ليکلې شوي. بلکه په يو روايت کښې راغې. چه يو صحابی رضی الله عنه عرض اوکړلو. يا رسول الله دا آيت ((الشيخ والشيخة)) که هم آيت وي. نو زه دا د قرآن پاک د نورو آياتونو سره اوليکم؟ نبي عليه السلام ورته او فرمائيل نه. او وجه نې دا بيان کړه. که شيخ محصن نه وي. نو رجم به نه وي. او که محصن. شيخ نه وي. نو رجم کولې به شي. ددې نه معلومه شوه. چه د رجم مدار په شيخ باندې نه دي. ځکه دا آيت مه ليکئ. که دا آيت د قرآن پاک آيت وو. نو نبي عليه السلام به دي د ليکلو نه څنگه انکار کړي وو. او دا خبره به نې څنگه کوله. چه په دې آيت کښې خود. شيخ. لفظ دي. او په شيخ باندې د رجم مدار نه وي. ځکه چه دا د قرآن لفظ دي. او په قرآن پاک کښې د تبدلۍ امکان نشته. او نبي عليه السلام په خپله مرضۍ خو دا نشو ويلي. چه د

قرآن کریم په فلائی لفظ باندې دا اشکال واردیږي. نوڅکه دا قرآن مه گنځي ددې نه معلومه شوه چه دا آیت د شروع نه هم د قرآن حصه نه وه. بلکه د تورات حصه وه.

د تورات د حصې کیدو دلیل*

اود تورات د حصې کیدو دلیل دادې. چه په تفسیر روح المعانی کښې یو روایت دې چه کله په یهودیانو کښې د زنا یوه واقعه پښه شوه. نو رسول الله صلی الله علیه وسلم ته راغلل. اووې خودل چه په مونږ کښې یو سړی او یوې ښځې زنا کړې ده. نبي علیه السلام دهغوی نه تیوس او کړلو. چه د زنا په باره کښې تاسو په تورات کښې څه حکم موسی اهغوی اووئیل. د تورات د حکم مطابق هغه رسوا کولې شی. اوپه کورو باندې وهلې شی. حضرت عبدالله بن سلام رضی الله او فرمائیل. تاسو دروغ وائې په هغې کښې د رجم آیت موجود دې. نو هغوی تورات راوړلو. اود نبي علیه السلام وړاندې نې لوستل شروع کړلو. نو عبدالله بن صوريا د رجم په آیت خپل لاس کیخودلو او دهغې ته وړاندې او روستو آیت نې اولوستلو. نو حضرت عبدالله بن سلام هغه ته اووئیل. خپل لاس اوچت کړه. کله چه هغه لاس اوچت کړلو. نو د رجم آیت هلته موجود وو. چونکه ددې آیت حکم په دې امت باندې باقی پاتې شو. اود وحی په ذریعه نبي علیه السلام ته دا اوخودلې شو. چه ددې حکم ستا دامت دپاره باقی دې. نوڅکه نې ددې نه په دې خبرې سره تعبیر اوکړلو. چه الله تعالی دا آیت نازل کړلو. نو اوس دا اشکال که د دې آیت حکم باقی وې. نو بیا نې ددې آیت تلاوت ولي منسوخ کړې شو. ختم شو.

دویمه مسئله دا ده. چه حضرت عمر رضی الله عنه په دې حدیث کښې فرمائیلې دې. کله چه ډیره زمانه تیره شی. نو خلق به درجم نه انکار اوکړي. لکه چه نن انکار کوی. او دلیل دا ورکوی. چه په قرآن پاک کښې دا آیت نازل شوې دې. ((الزانية والزانی فاجلدوا کل واحد منهما مائة جلدة ((النور، ۲)) ددې نه سوا د رجم په باره کښې بل آیت نه دې نازل شوې. او ترکومي پورې چه د احادیثو تعلق دې. نو هغه اخبار آحاد دې. او اخبار احادیثو سره په کتاب الله زیادت نشی کیدې. اود اهما کیدې شی. چه د رجم احکام ددې آیت د نازلیدو ته وړاندې وو. اودا آیت دهغې دپاره ناسخ وی.

د منکرینو رجم دا دواړه خبرې غلطې دې. اوله خبره دا ده. چه د رجم احادیث اخبار احاد نه دې. بلکه متواتر المعنی دې. ما په تکمله فتح الملهم کښې یوه نقشه ورکړې ده. اوخودلې مې دې. چه د رجم احادیث د ۵۲ صحابه کرامو نه منقول دې. نوڅکه ددې په متواتر المعنی کیدو کښې څه شک نشته. اوپه متواتر المعنی احادیثو باندې په کتاب الله زیادت کولې شی. دویمه خبره دا ده. چه دا وئیل غلط دې. چه د رجم احکام ددې آیت د نازلیدو ته وړاندې وو. ددې دلیل دا دې. چه دا آیت د سورت نور آیت دې. او سورت نور د افک د واقعه په موقع نازل شوې دې. او د افک واقعه په شپږمه هجری کښې شوې وه. ددې دلیل دا دې. چه په اسلام کښې د ټولو نه اولنې رجم د یهودیانو وو. دهغې واقعه پورته تیره شوه. د دې رجم په باره کښې حضرت عبدالله بن حارث رضی الله عنه فرمائې. چه زه په دغه رجم ورکونکو کښې شامل وم. او ده په اول کال دهجرت ایسان راوړې دې. ددې مطلب دا دې. چه د یهودی او یهودنې درجم واقعه په اوم کال د هجرت کښې شوې وه. او هغه په اسلام کښې اولنې رجم وو. او نو د رجمونه ددې نه پس هم شوی وو. نوڅکه دا وینا ټیک نه ده. چه د رجم واقعات ددې آیت د نازلیدو نه وړاندې شوی وو.

په آیت جلد ما به.. باندې اشکال او جواب*

یواشکال دا کیږي. چه په کتاب الله کښې آیت مطلق دې. په دې کښې د محصن او غیر محصن څه فرق نشته. او بیا په احادیثو کښې د محصن د رجم کولو حکم ورکړې شوې دې. نو ددې وجه په حدیث سره آیت یوقسم منسوخ کړې شوې دې. ددې جواب دا دې. چه په حقیقت کښې دا نسخ نه ده. بلکه زما

رجحان دې طرف ته دي. والله سبحانه اعلم. چه دقرآن په آيت ((الزانية والزاني)) كښې كوم حكم وركړې شوي وو. هغه عام وو. او محصن او غير محصن دواړه ته شامل وو. صرف غير مصحن سره خاص نه وو. او قرآن كريم د سلو كورېو سزا مقرر كړې ده. خو رسول الله صلى الله عليه وسلم د سلو كورېو سره بله سزا يعنې د رجم اضافه او كړه. لكه چه محصن د دوو سزاگانو مستحق دي. يو سل كورې او بل رجم هم دا وجه ده چه كله رسول الله صلى الله عليه وسلم د رجم اعلان او كړلو چه ((جلد مائة والرحم)) يعنې په ده باندي سل كورې دي. او رجم نوحه كوم محصن زنا او كړې. په هغه باندي به د كتاب الله په رڼا كښې سل كورې واجب وي. اود رسول الله صلى الله عليه وسلم د سنت په رڼا كښې رجم واجب وي.

دوه سزاگانې مدغم كولې شي *

ليكن قاعده دا ده. چه كله په يو سړي باندي دوه سزاگانې جمع شي. او په هغې كښې يوه سزا داسې وي چه هغه دانسان مرگ واقع كوي. نو په دې صورت كښې به وړه سزا په غټه سزا كښې مدغم كيږي. ځكه امام ته دا حق حاصل دي. كه هغه غواړي. نو د سلو كورېو سزا دې په مرگ كښې مدغم كړي. او صرف رجم دي وركړي. او كه غواړي نه دواړه سزاگانې دې جاري كړي. حضرت علي رضی الله عنه چه كله شراحه حمدانيه رجم كوله. دهغې واقعه به تاسو په صحيح بخاري كښې اولولي. نوهغوي ورته د زيارت په ورځ سل كورې اولگولې. اود جمعي په ورځ نې رجم كړه. بيا هغوي اوفرمائيل ((جلدقا بكتاب الله ورجتها بسنة رسول الله صلى الله عليه وسلم)) اونورو خلفاو حضراتو دا دواړه سزاگانې مدغم كړې. ددې نه معلومه شوه. چه په محصن باندي دواړه سزاگانې په خپل خپل ځاني باقي دي. اود يوې سزا اضافه په كښې اوشوه. دا زما تحقيق دي. چه ما په تكملة دفتح الملهم كښې ذكر كړې دي. او ددې په بنا باندي په ټولو رواياتو كښې تطبيق راځي.

ايا حمل د زناكارې كيدو دپاره كافي دليل دي؟ *

دريمه خبره دا ده. چه په دې حديث كښې حضرت عمر فاروق رضی الله عنه اوفرمائيل ((اوكان حمل)) ددې استدلال كوي او امام مالك رحمه الله فرماني چه پيغله جيني اميدواړه شي. تودا دهغې د زناكارې كيدو دپاره كافي دليل دي. ددې په بنياد به هغې باندي د زنا سزا جاري كيږي. دغه شان كه هغه ښځه مطلقه وي. يا كوڼده وي. اودخاوند نه دهغې جداني دومره موده وړاندي شوې وي. چه هغه دحمل د اكثرې مودې نه زياته وي. مثلا ديوې ښځې د خاوند د وفات پنځه كاله شوې وي. او اوس ددې ښځې حمل ښكاره شو. نو امام مالك رحمه الله په نزد دا حمل دهغې د زناكارې دپاره يقيني دليل دي. نو دې په بنا هغې ته رجم وركولې شي. اكر كه په زنا باندي گوهان نه وي. اوهغه اقرار اونكړي. ليكن جمهور فقهاء فرماني چه صرف دحمل په ښكاره كيدو باندي د رجم د وجوب سبب نشي جوړېدي. ځكه چه ددې خبرې امكان شته. چه دهغې سره چا په زور باندي زنا كړې وي. ځكه چه د زبردستي په صورت كښې په هغې باندي د رجم سزا نشي جاري كولې.

اوجهور فقهاء د حديث باب جواب دا وركوي چه ((اوكان حمل)) به د وړاندي جملې ((اولا الاعتراف)) سره يو ځاني لوستلې شي. او په مينځ كښې لفظ د... او... د منع الخلو، دپاره دي. يعنې دلته متفصله حقيقه نه ده. بلكه مانع الخلو ده. ددې مطلب دا دي. چه حمل او اقرار دواړه څيزونه جمع كيدي شي. نو كله چه د يوې ښځې حمل شي. نو دهغې نه به تپوس كولې شي. او په آخر كښې هغه اقرار او كړي. نو اوس چه په هغه ښځې باندي كوم حد جاري كولې شي. هغه به د اعتراف دوجه جاري كيږي. دحمل د وجه نه. (۵۰)

ددې باب دویم حدیث*

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ قَالَ رَجِمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرَجِمَ أَبُو بَكْرٍ وَرَجِمَتْ وَلَدَاتُ النَّبِيِّ أَكْثَرَهُ أَنْ أَزِيدَ فِي كِتَابِ اللَّهِ لَكَيْتُهُ فِي الْمُصْحَفِ فَإِنِّي قَدْ خَشِيتُ أَنْ تَحْيِيَ أَقْوَامٌ فَلَا يَجِدُونَ فِي كِتَابِ اللَّهِ فَيَكْفُرُونَ بِهِ (۵۱)

حضرت عمر بن خطاب رضی الله عنه نه روایت دی فرمائی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم رجم کری و او حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه رجم کری و که ما دا خبره خوینده نه گنرله چه خلق به وائی چه په کتاب الله کنبې ټې زیادت او کړلو نو د رجم دا آیت به مې په مصحف کنبې لیکلې و و خکه چه ما سره ویره ده چه هسې نه ورستو داسې خلق راشی چه په قرآن کنبې رجم نه موموی توانکار به ترې او کړی.

حضرت عمر رضی الله عنه د قول توجیه*

ددې حدیث نه بعضي خلق دا استدلال کوی که د رجم آیت د قرآن کریم آیت و نو بیا خو ددې لیکل پکار و و که خلقو هرڅه وئیل؟ او که دا د قرآن کریم آیت نه و نو حضرت عمر رضی الله په قرآن پاک کنبې ددې د لیکلو اراده ولې کړې وه؟

د دې جواب دا دی چه په مسند احمد کنبې ددې تفصیل راغلي دي چه حضرت عمر رضی الله عنه اوفرمانیل زما اراده دا وه چه دا د مصحف په حاشیه کنبې اولیکم چه دا د قرآن کریم حصه خوښی گنرلې لیکن دا گنرلې شی چه دا د رجم حق حکم دي نو د گنرو روایاتو نه دا خبره مخې ته راځی چه بعضي صحابه کرامو څه تفسیری جملې د رسول الله صلی الله علیه وسلم اوریدلې وې او د خپلو مصاحفو په حاشیو باندې ټې لیکلې وې حضرت عمر رضی الله عنه هم په حاشیه کنبې د لیکلو اراده کړې وه لیکن ویره په کنبې دا وه چه ورستو به خلق دا کتاب الله ته منسوب کړی او په کتاب الله کنبې به اضافه او کړی نو ددې ویرې نه ټې زه نه لیکم.

باب مَا جَلَدَ فِي الرَّجْمِ عَلَى النَّبِيِّ

عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُتْبَةَ سَمِعَهُ مِنْ أَبِي هُرَيْرَةَ وَزَيْدِ بْنِ خَالِدٍ وَشِبْلِ بْنِ أَبِي هُرَيْرَةَ كَانُوا عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَتَاهُ رَجُلَانِ يَخْتَصِمَانِ فَقَامَ إِلَيْهِ أَحَدُهُمَا وَقَالَ أَتَشُدُّكَ اللَّهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ لَمَّا قَضَيْتَ بَيْنَنَا بِكِتَابِ اللَّهِ فَقَالَ خَصْمُهُ وَكَانَ أَفْقَهُ مِنْهُ أَجَلُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَقْضِ بَيْنَنَا بِكِتَابِ اللَّهِ وَأَذِنْ لِي فَأَتَكَلَّمُ إِنَّ ابْنِي كَانَ عَسِيفًا عَلَى هَذَا فَرَأَيْتُ بِأَمْرَاتِهِ فَأَخْبَرُونِي أَنَّ عَلَى ابْنِي الرَّجْمَ فَقَدَيْتُ مِنْهُ بِمِائَةِ شاةٍ وَخَادِمٌ ثُمَّ لَقِيتُ نَاسًا مِنْ أَهْلِ الْعِلْمِ فَرَعَمُوا أَنْ عَلَى ابْنِي جَلْدَ مِائَةٍ وَتَغْرِيبَ عَامٍ وَأَلَمَّا الرَّجْمَ عَلَى امْرَأَةٍ هَذَا فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَأَقْضِيَنَّ بَيْنَكُمَا بِكِتَابِ اللَّهِ الْمِائَةَ شاةٍ وَالْخَادِمَ رَدًّا عَلَيْكَ وَعَلَى ابْنِكَ جَلْدَ مِائَةٍ وَتَغْرِيبَ عَامٍ وَأَعْدُ يَا أُنَيْسُ عَلَى امْرَأَةٍ هَذَا فَإِنْ اعْتَرَفَتْ فَأَرْجَمْتُهَا فَعَدَا عَلَيْهَا فَأَعْتَرَفَتْ فَرَجَمْتُهَا (۵۲)

حضرت ابوهريره رضی الله عنه او حضرت زید بن خالد او حضرت شبلی رضی الله عنهم دا درې واړه حضرت در رسول الله صلی الله علیه وسلم په مجلس کنبې ناست و و چه په دې کنبې نبی علیه السلام ته دوه کسان په جگړه راغلل په هغې دواړو کنبې یو کس او دریدلو او وې وئیل یا رسول الله زه تاسو ته قسم درکوم چه تاسو زموږ په مینځ کنبې د کتاب الله په ذریعه فیصله او کړی په دې حدیث مبارک کنبې، لا، د، الا، په ځانې باندې دي ددې کس حریف ددنه نه زیات پوهه و و هغه هم او وئیل یا رسول

الله صلی الله علیه وسلم زموږ په مینځ کښې په کتاب الله باندې فیصله اوکړې دا خبره چه نې اوکړه چه دغه دویم کس دده نه زیات پوهه وو دا نې یا ددې وجه اوکړه چه دظاهری قرائتواونښونه هغه زیات پوهه ښکاره کیدلو یا ددې وجه چه هغه انداز خطاب د اولنی کس نه زیات باادبه وو ځکه چه نې علیه السلام قسم ورکول اودا ونیل چه تاسو زموږ په مینځ کښې د کتاب الله په ذریعه فیصله اوکړې دا اندازد ادب واحترام ته خلاف دې او دغه بل د قسم ورکولو نه بغیر دغه شان د فیصلې کولو دپاره اوونیل نوځکه هغه زیات افقه اوگرځولې شو..... اوماته اجازت راکړې چه زه خبره اوکړم زماڅوې به ددې سرې سره مزدوری کوله هغه دده ښځې سره زنا اوکړه بیاخلقوماته اوونیل چه زما په څوې باندې رجم لازم شوې دې نوما سل چیلې اویوځادم په فدیبه کښې ورکړل یعنی کله چه ماته معلومه شوه چه دزنا په نتیجه کښې زما په څوې باندې رجم لازم شوې دې زما دا خیال وو چه دا سزا دمالک په حق کښې د کوتاهی دوجه شوې دې نوکه دې مالک ته ځه ورکړې شی نوډې به خپل حق پرېوډې او ددې په نتیجه کښې به د رجم سزا ختمه شی نوما ده ته سل چیلې او یو غلام په فدیبه کښې ورکړل بیا زما ملاقات د اهل علم سره اوشو نوهغوی راته اوونیل چه زما په څوې د رجم سزا نه وه بلکه سل کورې وې او د یو کال دجلاوطنی سزا وه ځکه چه دې محصن نه دې اورجم خویه ددې په ښځه باندې راځی ځکه چه هغه واده شوې وه اوبیا نې هم زنا اوکړه نې علیه السلام او فرمائیل قسم دې وی په هغه ذات چه دهغه په دست قدرت کښې زما روح دې زه به ستاسو په مینځ کښې د کتاب الله مطابق فیصله کوم تاچه ده ته کومې سل چیلې اویو غلام د فدیبه په طور ورکړې دی هغه به تاته واپس کیږی ځکه چه د زنا تعلق د حقوق العباد سره نه دې بلکه د حقوق الله سره دې نوځکه په فدیبه ورکولو سره سزا نشی معاف کولې اوستا په څوې باندې سل کورې او یو کال جلاوطنی ده په دغه وخت په مجلس کښې یو بل صحابی ناست وو دهغه نوم انیس وو هغه ته نې علیه السلام مخاطب شو اووې ونیل انیس ته ددې سرې ښځې ته ورشه که هغې د زنا اقرار اوکړلو نوهغه رجم کړه نو حضرت انیس رضی الله عنه هغه ښځې ته ورغځلو هغې ښځې دزنا اقرار اوکړلو نوهغه ورته رجم ورکړلو

په یو ځل اقرار کولو د شواهد استدلال

هم په دې روایت باندې حضرت امام شافعی رحمه الله استدلال کوی او فرمائی چه دزنا د ثبوت دپاره یو ځل اقرار کول هم کافی دې څلور ځله اقرار کول ضروری نه دې ځکه چه په دې حدیث کښې رسول الله صلی الله علیه وسلم حضرت انیس رضی الله ته او فرمائیل چه کله هغه ښځه اقرار اوکړې نورجم ورته ورکړه دا نې نه دې فرمائیلی چه کله څلور ځله اقرار اوکړې نوییا ورته رجم ورکړه احناف ددې جواب دا ورکوی چه داقرار نه مراد د معروف اقرار دې معروف اقرار څلور ځله دې

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ وَزَيْدِ بْنِ خَالِدٍ الْجُهَنِيِّ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَحْوَهُ بِمَعْنَاهُ حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ حَدَّثَنَا اللَّيْثُ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ بِإِسْنَادِهِ نَحْوَ حَدِيثِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ وَزَيْدِ بْنِ خَالِدٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرَوَاهُ يَهْدَاهُ الْإِسْنَادُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ إِذَا زَلَّتْ أَلَمَةُ فَاجْلِدُوهَا فَإِنْ زَلَّتْ فِي الرَّابِعَةِ فَيَعُوْهَا وَلَوْ بِضَعِيرٍ (۵۳)

د حضرت ابوهریره رضی الله عنه نه روایت دې چه نې علیه السلام فرمائیلی دی که یوه وینه زنا اوکړې نوهغې ته کورې ورکړې او که په څلورم ځل زنا اوکړې نوهغه خرڅه کړې اگرکه د یوې رسی په بدله کښې خرڅه شی

دزناکارې وینه دخرځولو حکم ولې ورکړې شوې دې؟

دزناکارې وینه دخرځولو حکم ولې ورکړې شوې دې؟ ددې خبره خرابه وینه وی نو ځکه نې علیه السلام او فرمائیل چه هغه کله چه وینه د زنا عادتې شی نوهغه دیره خرابه وینه وی نو ځکه نې علیه السلام او فرمائیل چه خپل مصیبت دلیل په دخپل ځان سره مه ساتی بلکه خرڅه نې کړې دلته کښې دا سوال پیدا کیږی چه خپل مصیبت دلیل په

سر و لی اچولی شی خککه چه په حدیث کنبی خو دی چه کوم خیز تاسو دخپل خان دپاره ناخوښه وی هغه دخپل مسلمان ورور دپاره هم مه خوښوی نوچه خرابه ویتزه تاسو په خپل کور کنبی ساتل نه خوښوی نو په بل باندې ئې خرڅول اودهغه په سر دا خرابه ویتزه اچول ولې کولې شی ددې جواب دا دی چه بعضې وخت داسې کیږی چه په بل باندې خرڅولو سره حالات بدل شی مثلاً کیدې شی چه په دغه وخت کنبی دغه ویتزه په کوم خانې کنبی اوسیدې هلته کنبی دهغې چا سره یارانه وی اودهخرڅولو په وجه چه هغه ویتزه د دغه خانې نه لاره شی نو کیدې شی چه دهغې یارانه ختمه شی اودهغې اصلاح اوشی اودا هم کیدې شی چه د دې مالک په هغې ویتزه باندې قابو نه وی لیکن کله چه بل مالک ته لاره شی نو هغه به ددې صحیح تربیت او کړې شی او په دې به قابو راوولی خککه نبی علیه السلام دهغې د خرڅولو حکم او کړلو.

محصل دوه سزاګانې سل کورې اورچم*

عَنْ عَبْدِ بْنِ الصَّامِتِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُذُوا عَنِّي فَقَدْ جَعَلَ اللَّهُ لَهْنٍ سَبِيلًا الْيَبَّ بِالْيَبِّ جَلْدُ مِائَةٍ ثُمَّ الرَّجْمُ وَالْبَكْرُ بِالْبَكْرِ جَلْدُ مِائَةٍ وَتَفِي سَنَةً (۵۴)
دحضرت عباده رضی الله عنه نه روایت دی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی زمانه دا حکم واورئ خککه چه الله تعالی د بنخو دپاره لار راویستله په دې کنبی د قرآن پاک دې آیت ته اشاره ده.

«وَاللَّائِي يَأْتِينَ الْفَاحِشَةَ مِنْ نَسَائِكُمْ فَاَسْتَشْهَدُوا عَلَيْهِنَّ اَرْبَعَةً مِنْكُمْ فَاِنْ شَهِدُوا فَاَمْسِكُوهُنَّ فِي الْبُيُوتِ حَتَّى يَتَوَفَّاهُنَّ الْمَوْتُ اَوْ يَجْعَلَ اللَّهُ لَهُنَّ سَبِيلًا» (سورة النساء، ۱۵)

ددې آیت مطابق په ابتداء داسلام کنبی حکم دا وو که یوه ښځه زنا اوکړی نو هغه به په کور کنبی بند یوانه کړې شی تردې چه مرګ ورته راشی یا الله تعالی دهغې دپاره څه بله لار راباسی نو په دې آیت کنبی دې طرف ته اشاره وه چه د زنا کارو بنخو دپاره بل حکم راتلونکې دی او بیا په بل حدیث کنبی ئې هغه دویم حکم بیان کړلو چه هغه دویم حکم راغې هغه حکم دا دی چه کله محصل د محصنې سره زنا اوکړی نو سل کورې به ورته ورکولې شی او بیا به رجم کولې شی ددې حدیث ته دهغه خبرې تائید کیږی کومه چه ما وړاندې بیان کړې وه چه د محصل دپاره په اصل کنبی دوه سزاګانې په وخت کنبی دی سل کورې هم او رجم هم دا بله خبره ده چه امام ته ددې خبرې اختیار دی چه وړه سزا په غټه سزا کنبی مدغم کړی او کله چه لوند د پیغلې سره زنا اوکړی نو سل کورې او یو کال جلاوطنی ده امام شافعی رحمه الله یو کال جلاوطنی هم د حد یوه حصه حسابوی او امام ابوحنیفه رحمه الله فرمائی چه د بکر حد صرف سل کورې دی او یو کال جلاوطنی د حد حصه نه ده بلکه د تعزیر دپاره ده که امام دا محسوسوی چه دده په دې خانې کنبی پاتې کیدو باندې فساد خوریدې نو هغه دې یو کال دپاره جلا وطن کړی.

دغیر محصل دوه سزاګانې- سل کورې او جلا وطنی*

ددې دلیل ددې چه په خو روایاتو کنبی دا موجود دی چه د نبی علیه السلام په زمانه کنبی تغریب شوي وولیکن دحضرت عمر فاروق رضی الله عنه په زمانه کنبی یوه واقعه پېښه شوه دهغې نه پس هغوی اوفرمانیل زه به څوک هم نه جلا وطن کوم واقعه داسې اوشوه چه یو سړې کله جلاوطن کړې شو نو هغه دارالحرب ته لاړلو او مرتد شو او هلته دهغوی سره ملګري شو که جلاوطنی د حد حصه وه نو حضرت عمر فاروق رضی الله عنه به داسې څنگه ویلې شو چه اننده دپاره به زه هیڅ څوک نه جلاوطن کوم خککه چه د حد د ساقطولو اختیار امام سره نه وی ددې نه معلومه شوه چه دا تعزیر وداو په تعزیر کنبی امام سره اختیار وی که جاری کوی ئې او که نه.

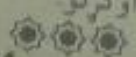
و اختلاف اصلی دلیل دا دی چه قران کریم صرف د سلو کورې ذکر کړې دي او د جلاوطنی ذکر نه دي کړې او د اخبار احاد په ذریعه په کتاب الله کښې زیادت نشی کولې نو جلاوطنی به تعزیر او کر کولې شی (۵۵)

باب منه

عَنْ عُمَرَ بْنِ حَصِينٍ أَنَّ امْرَأَةً مِنْ جُهَيْنَةَ اعْتَرَفَتْ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالزَّنا فَقَالَتْ إِنِّي خَلَيْتُ فِدْعَا النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَيْتَهَا فَقَالَ أَحْسِنِ إِلَيْهَا فَإِذَا وَضَعَتْ حَمْلَهَا فَأَخْبِرْنِي فَقَعَلَ فَأَمْرُ بِهَا فَشَدَّتْ عَلَيْهَا ثِيَابَهَا ثُمَّ أَمَرَ بِرَجْمِهَا فَرُجِمَتْ ثُمَّ صَلَّى عَلَيْهَا فَقَالَ لَهُ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ يَا رَسُولَ اللَّهِ رَجِمْتَهَا ثُمَّ تُصَلِّي عَلَيْهَا فَقَالَ لَقَدْ تَابَتْ تَوْبَةً لَوْ قَسَمْتَ بَيْنَ سَبْعِينَ مِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ لَوَسِعَتْهُمْ وَهَلَ وَجَدْتَ شَيْئًا أَفْضَلَ مِنْ أَنْ جَادَتْ بِنَفْسِهَا لَه (۵۶)

د حضرت عمران بن حصین رضی الله عنه نه روایت دی چه د جهینه قبیلې یوه ښځه نبی علیه السلام ته راغله او د زنا اقرار نه کړ او کړلو (بعضی حضرات دا فرمائی چه په دی حدیث کښې د کومې زنانه ذکر نه دی هم دا غامدیه رضی الله عنها ده او نور عالمان فرمائی چه جهینه زنانه جدا ده او غامدیه جدا ده لیکن ظاهره دا ده چه دا دواړه یو دی) د زنا د اقرار نه پس نه او وویل چه زه حامله یم نبی علیه السلام دهغه زنانه ولی راغوښتلو او هغه ته نه او وویل چه دی سره ښه سلوک کوه او چه کله نه ماشوم پیدا شی نو ما خبر کړه نو هغوی هم دغه او کړلو بیا نبی علیه السلام حکم او کړلو نو دهغه جامې دهغې په بدن پورې او تړلې شوې بیا نبی علیه السلام درجم حکم ورکړلو نو هغه سنگسار شوه بیا نبی علیه السلام په هغې باندې د جنازې مونیخ او کړلو نو حضرت عمر بن خطاب رضی الله عنه ورته او وویل یا رسول الله هم تاسودا رجم کړه او تاسو پرې جنازه هم کوی؟ نبی علیه السلام او فرمائیل دی زنانه داسې توبه او ویستله که د مدینې منورې په اویا کسانو باندې تقسیم شی نو د ټولو دپاره به کافی شی آیا ته ددی نه زیات د توبې تصور کولې شی چه هغې خپل خان د الله تعالی دپاره قربان کړلو یعنی دی چه کومه طریقه اختیار کړه هغه ډیره د صبر او اوچت مقام وو بعضی وخت داسې اوشی چه د یو سړی نه څه گناه اوشی نو وختی طور پیښمانتیا او غم ډیر زیات وی لیکن چه خوسره وخت تیرېږی نو پیښمانتیا او غم کمېږی لیکن دی زنانه د داسې استقامت مظاهره او کړه چه ډیر وخت تیر شو ماشوم پیدا شو او لوڼې شو هغه د پيو نه پرې کړې شو تردې چه هغه ماشوم د روغی خورلو قابل شو نو په هغه وخت کښې هغه بیا د جد جاری کولو دپاره حاضره شوه حالانکه چه کله ماشوم پیدا شی نو د ماشوم سره تعلق د ماشوم سره محبت دا ټولې خبرې انسان بدلوی لیکن د دی ټولو خنډونو ته راتیره شوه او هغه زنانه په خپل خان باندې سخته سزا جاری کړه نو ځکه نبی علیه السلام دهغې د توبې قدر او کړلو او په هغې باندې نه د جنازې مونیخ هم او کړلو

باب مَا جَاءَ فِي رَجْمِ أَهْلِ الْخِطَابِ

عَنْ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجَمَ يَهُودِيًّا وَيَهُودِيَّةً (۵۷)

د حضرت عبدالله بن عمر رضی الله عنهما نه روایت دی چه نبی علیه السلام یو یهودی او یهودنې ته رجم ورکړې وو دهغوی درجم مشهوره واقعه ده کله چه هغوی زنا او کړه نو نبی علیه السلام ته هغوی راوستي شو نبی علیه السلام تپوس او کړلو په تورات کښې د رجم په باره کښې څه حکم دی؟ ما دا ټوله واقعه وړاندې په تفصیل سره ذکر کړې ده نو هغوی ته رجم ورکړې شو او په اسلام کښې دا د رجم اولنۍ واقعه وه ددی واقعه نه شوافع په دی خبره استدلال کوی چه د احصان رجم دپاره اسلام شرط نه

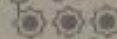
دی نوکه غیر مسلم زنا اوکری اوواده شوی وی نوهغوی ته به هم درجم سزا ورکولې شی د ابوحنیفه
 په نزد د احسان رجم دپاره اسلام شرط دی نوکه غیر مسلم چه واده شوی ته وی زنا اوکری دهغه
 سزا رجم نه ده بلکه، جلد هاق، دی دلیل دا پیش کوی چه په یو حدیث کښې رسول الله صلی الله علیه
 وسلم فرمائیلی دی د احسان رجم دپاره اسلام شرط دی ددی په سند باندې شوافع وغیره کلام کړي
 دي او احتاقو ددی تائیدولو کوشش کړي دي چه دا حدیث صحیح دی ترکومي پورې چه د حدیث باب
 تعلق دي نو ددی په باره کښې بعضی احناف دا فرمائی چه دا یهودی اویهود پرته په خپله راغلی وو او
 نبی علیه السلام ته یې فرمائیلی وو چه د تورات مطابق زموږ فیصله اوکړه نو د تورات د حکم مطابق
 دهغوی د رجم فیصله اوشوه د اسلام د حکم مطابق یې دهغوی فیصله نه وه کړي
 لیکن امام ابوبکر جصاص رحمه الله فرمائی چه په حقیقت کښې هغوی ته رجم هم د اسلامی حکم مطابق
 ورکړي شوي وو لیکن دهغه زمانې پورې د احسان رجم دپاره اسلام شرط نه وو روستو اسلام د
 احسان رجم دپاره شرط اوگرځولې شو او دا واقعه دهغه نه وړاندې شوې ده (۵۸)

باب مَا جَاءَ فِي النَّفْيِ

عَنْ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ضَرَبَ وَغَرَبَ وَأَنْ أَبَا بَكْرٍ ضَرَبَ وَغَرَبَ وَأَنْ عُمَرَ
 ضَرَبَ وَغَرَبَ (۵۹)

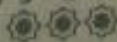
د حضرت عبدالله بن عمر رضی الله عنهما ته روایت دي چه نبی علیه السلام کورې ورکړي
 دي او جلا وطنی یې کړي ده او حضرت ابوبکر او حضرت عمر رضی الله عنهما هم کورې ورکړي
 دي او جلا وطنی یې کړي ده ددی نه معلومه شوه چه جلا وطنی هم سزا ده لیکن د شوافع په نزد دا حد
 حصه ده او د احتاقو په نزد دا د تعزیر حصه ده تفصیل مې وړاندې کړي دي

باب مَا جَاءَ أَنْ الْخَطْبَةَ هَفَاةً بِأَهْلِهَا

عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ قَالَ كُنَّا عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي مَجْلِسٍ فَقَالَ ثَابِتُ بْنُ قَبِيصَةَ عَلِيٌّ أَنْ لَا
 تُشْرِكُوا بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا تَسْرِقُوا وَلَا تَزْنُوا قَرَأَ عَلَيْهِمُ آيَةَ فَسَنَ وَفِي مَنْكُمُ فَأَجْرَةٌ عَلَى اللَّهِ وَمَنْ
 أَصَابَ مِنْ ذَلِكَ شَيْئًا فَعُوقِبَ عَلَيْهِ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُ وَمَنْ أَصَابَ مِنْ ذَلِكَ شَيْئًا فَسَرَّةُ اللَّهِ عَلَيْهِ فَهُوَ
 إِلَى اللَّهِ إِنْ شَاءَ عَلَيْهِ وَإِنْ شَاءَ غَفَرَ لَهُ (۶۰)

د حضرت عباده بن صامت رضی الله عنه روایت دي فرمائی مونږ د رسول الله صلی الله علیه وسلم په
 مجلس کښې ناست وو نبی علیه السلام او فرمائیل ماسره په دي خبره بیعت اوکړي چه تاسو به الله
 تعالی سره شریک نه کوئ او غلا به نه کوئ زنا به نه کوئ او په دي باره کښې یې د آیت تلاوت اوکړل و او
 وي فرمائیل چا چه خپله دا وعده پوره کړه نو ددی ثواب به ورته الله تعالی ورکوي او چا چه په دي
 گناهونه کښې یوه گناه اوکړه او هغه ته په دي باندې سزا ملاو شوه نو دا سزا به دهغه دپاره کفاره
 شی او که یو کس یوه گناه اوکړه لیکن الله تعالی دهغه گناه پته اوساتله نو بیا الله تعالی ته اختیار
 دي که خوښه یې شی نو عذاب به ورکړي او که خوښه یې شی نو معافی به ورته اوکړي تاسو به په
 بخاری کښې دا حدیث او دا بحث و نیلی وی چه په جاری کیدو سره گناه معاف کیږي که نه؟ او حدود
 سواتر دی که زواج را د احتاقو په نزد حدود زواج دی سواتر نه دی

بَاب مَا جَاءَ فِي إِمَامَةِ الْحَدِّ عَلَى الْإِمَامَةِ

عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيِّ قَالَ خُطِبَ عَلَيَّ فَقَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَقِيمُوا الْحُدُودَ عَلَى أَرْفَاقِكُمْ مَنْ أَحْصَنَ مِنْهُمْ وَمَنْ لَمْ يُحْصِنْ وَإِنْ أَمَةٌ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ زِلْتُ فَأَمَرْتَنِي أَنْ أَجْلِدَهَا فَإِنَّهَا إِذَا هِيَ حَدِيثٌ عَنْهُدُ بِنَفَاسٍ فَخَشِيتُ إِنْ أَنَا جَلَدْتُهَا أَنْ أَقْتُلَهَا أَوْ قَالَ تَمُوتُ فَأَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ أَحْسَنْتَ

ابوعبدالرحمن سلمی فرمائی۔ چہ حضرت علی رضی اللہ عنہ بہ خطبہ کبھی اوفرمائیل خلقو بہ خیلو غلامانو حدود جاری کری۔ کہ ہفہ وادہ شوی وی اوکہ وادہ شوی تہ وی خکہ چہ بہ عبد باندی نیم حد جاری کیجی۔ اگرکہ ہفہ وادہ شوی وی۔ یو خل د نبی علیہ السلام یوی وینزی زنا اوکرہ۔ تونبی علیہ السلام ماتہ حکم اوکرلو۔ چہ دی تہ کوری ورکہ۔ کلہ چہ زہ ہفی تہ ورغلم۔ نومعلومہ شہ۔ چہ بہ ہفی باندی تازہ تازہ نفاس راغلی وو۔ یعنی دہغی ماشوم پیدا شوی وو۔ ماسرہ دا ویرہ شہ۔ کہ زہ ورتہ بہ دی حالت کبھی کوری ورکہ۔ نو چرتہ مرہ نشی۔ زہ نبی علیہ السلام تہ ورغلم اوپہ دی بارہ کبھی مہ ورتہ خبر ورکرلو۔ نبی علیہ السلام راتہ اوفرمائیل۔ تابنہ اوکرلو۔ چہ ہفہ دی پریخودلہ۔

أَيَا أَقَابِهِ خِيَلُ غَلَامٍ بِخِيَلِهِ حَدَّ جَارِي كَوْلِي شَيْءٌ؟

امام شافعی رحمہ اللہ فرمائی۔ چہ حضرت علی رضی اللہ عنہ چہ دا فرمائیلی دی۔ چہ بہ خیلو غلامانو باندی حدود جاری کری۔ دا بہ حقیقت محمول دی۔ تو مالک تہ دا حق حاصل دی۔ چہ ہفہ بخیلہ بہ خیل غلام حد جاری کری۔ لیکن احناف دا فرمائی۔ چہ ددی مطلب دا دی۔ چہ امام تہ دہفہ د زنا خبر ورکری۔ اود شرعی شہادت بہ ذریعہ بہ ہفہ باندی جرم ثابت کری۔ ددی تہ پس بہ ہم امام بہ ہفہ باندی حد جاری کوی۔ او دوی چہ دا اوفرمائیل۔ چہ حدود پری قائم کری۔ ددی مطلب دا دی۔ چہ دحاکم بہ ذریعہ پری حدود قائم کری۔ یعنی داسی مہ کوی۔ چہ چونکہ ہفہ ستاسو غلامان دی نوہغوی باندی پردہ واپوی۔ اوپہ ہغوی باندی حد جاری کولو نہ پریہیز اوکری۔ (۶۲)

دَعَّرَ دَوَجَهُ دَ كُورٍ سَازَ وَرَسُو كَوْلِي شَيْءٌ؟

ددی حدیث نہ فقہاء کراموپہ دی باندی استدلال کری دی۔ کہ بہ یو کس باندی دکورو حد جاری کولی شی۔ لیکن ہفہ دومرہ کمزوری یا دومرہ بیمار دی۔ چہ د کورو بہ وجہ دہفہ د مرگ واقع کیدو ویرہ وی۔ نوپہ دی صورت کبھی بہ دکورو ورکولو معاملہ روستوکولی شی۔ ترخوپوری چہ ہفہ ویرہ ختمہ شوی نہ وی۔

بَاب مَا جَاءَ فِي حَدِّ الشُّرَّانِ

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ضَرَبَ الْحَدَّ بِنِغْلَيْنِ أَرْبَعِينَ قَالَ مَسْعُورٌ أَظُنُّهُ فِي الْخَمْرِ (۶۳)

دحضرت ابوسعید خدری رضی اللہ عنہ نہ روایت دی۔ چہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ددوو خیلوپہ ذریعہ خلویست خلہ وھل کری دی۔ اوحد نی جاری کری دی۔ حضرت مسعر فرمائی۔ زما گمان دا دی۔ چہ دا سزا د شرابو شکلوپہ سلسلہ کبھی وہ۔

د شرابو څو کورې دی ۴۰ که ۴۸۰*

د شوافع په نزد د شرابو حد څلوېښت کورې دی. اود احنافو په نزد اتيا کورې دی. شوافع په حديث ياد باندې استدلال کوي په دې کښې نبي عليه السلام څلوېښت خېلې وهلې دي په څو روايتونو کښې د څلوېښتو شمار راغلي دي او په څو کښې د څلوېښتو کورې ذکر راغلي دي. په بعضې روايتونو کښې د څلوېښتو خېلو او په بعضې د څلوېښتو لښتو، او احناف فرماني چې په شرابو څو کورې باندې اتيا کورې دي. ددوي دليل دا دي چې حضرت عمر رضی الله عنه اتيا کورې د حد په طور مقرر کړي وې او ترکومي پورې چې هغه احاديثو تعلق دي په کوم کښې د اتيا کورې بيان راغلي دي. دهغې په باره کښې اختلاف فرماني چې په دغه احاديثو کښې د څلوېښتو سره سره دا موجود دی چې په کوم خيز باندې وهلې شوي وو يا خو خېلې وې يا داسې کورې وې چې دهغې دوه طرفونه وو يا داسې شاخ لخته وه چې دهغې دوه څانگې وې لکه چې په اله کښې د دوو گذارونو صلاحيت وو. نو کله چې په دوو خېلو څلوېښت کرته وهل شوي وو. نو هغه اتيا شوي. او کله چې په داسې کورې باندې وهل شوي وو چې دهغې دوه طرفونه وو. نو هغه هم اتيا شوي. دغه شان چې کله په داسې لخته سره وهل شوي وو چې دهغې دوه څانگې وې. نو هغه هم اتيا شوي. او بيا حضرت عمر فاروق رضی الله عنه په صراحت سره د اتياو تعداد مقرر کړلو اود نبي عليه السلام په زمانه کښې چې د شرابو د حد جاري کولو کوم واقعات په کومو روايتونو کښې راغلي دي په هغې ټولو کښې د تشبيه صيغه ده. ددې نه معلومه شوه چې اصلي سزا څوانيا کورې وه خودا په دې طريقه کمه کړې شوه چې د دوو سرو په کورې باندې څلوېښت خله وهل شوي وو.

د ملک حنفی وضاحت*

ددې به لږ غوندې نور وضاحت او کړو په اصل کښې د نبي عليه السلام په زمانه کښې څلوېښت کورې وهلې شوې وې او په دوو خېلو سره وهلې شوې وې. نو ځکه د صحابه کرامو رضی الله عنهم په زمانه کښې په دې کښې دا اختلاف پيدا شوې وو چې د څلوېښت کورې دي او يا که د آلي تشبي ته په نظر کولو سره دي ته به اتيا کورې ونيلې شي. نو ددې اختلاف دلري کولو دپاره فاروق اعظم رضی الله عنه د صحابه کرامو جمع راوغوښتله. په هغه وخت کښې حضرت عبدالرحمن بن عوف رضی الله عنه دا مشهوره جمله ونيلې وه: ((ان الرجل اذا شرب سكر، واذا سكر هذي، واذا هذي قذف، واذا قذف حد ثمانين، اجعلوه ثمانين)) يعنی کله چې سړي شراب اوڅکي. نو نشي شي. او کله چې نشه شي. نو گوډو شي. او چې گوډو شي. نو په چا تهمت لگوي. او کله چې تهمت اولگوي. نو هغه باندې د اتيا کورې حد جاري کړي شي. ددې روايت نه په ظاهره دا معلومېږي چې د اتيا کورې کومه سزا چې مقرر شوې وه. نو دا په دې قياس باندې شوې وه چې کوم چې حضرت عبدالرحمن بن عوف وړاندې کړلو. اودې قياس څه داسې صورت اختيار کړلو چې

مگس کوباغ مين جانې نه دينا

ناحق خون پروانې کا هوگما

په دې قياس سره هغوی فرماني چې د شرابو څو کورې په نتيجه کښې به نشه راځي. اود نشي په نتيجه کښې به هډيان راځي. او د هډيان په نتيجه کښې به قذف راځي. اود قذف په نتيجه کښې به اتيا کورې وي. بعضي خلق اعتراض کوي چې دا يوه لطيفه ده باقاعده استدلال نه دي. ليکن احناف فرماني چې مونږ د اتيا کورې قول دپاره دا روايت مدار نه دي گرځولي. بلکه خبره په اصل کښې دا ده چې د نبي عليه السلام دعمل دوه تشریحات کيدې شي. يوه تشریح دا چې د څلوېښتو کورې ددې اودويمه تشریح دا چې د اتيا کورې حد دي. نو اوس حضرت عبدالرحمن بن عوف رضی الله عنه د اتيا کورې تشریح غوره

کرم او خوره کولو دپاره ئې د نکشي په طور دا پيش کرل نو حضرت فاروق اعظم رضی الله عنه هم اتيا کړې مقرر کړې

ببین علیه السلام په عمل کښې دواړه قسمه احتمالات وو*

لیکن د نبی علیه السلام په عمل کښې دواړه احتمالات وو د خلویستو احتمال په کښې هم وو او د اتياو احتمال په کښې هم. نو ځکه حضرت علی رضی الله عنه او فرماتیل که چرته زه په یوکس باندې حد جاری کوم او د کورې و هلو دوجه هغه مړ شي نو ما ته به غم نه وي خو که د شرب خمر دوجه په چا باندې اتيا کورې حد جاری کړم او هغه مړ شي نو ما سره به ویره وي. ځکه چه مونږ دا اتيا کورې په قیاس سره مقرر کړې دي لیکن ددې قول مطلب دا نه دي. چه د اتيا کورې حد په قیاس سره مقرر شوي دي بلکه مطلب دا دي چه د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه دواړه قسمه خبرې ثابت شوي دي او دواړه احتمالات وو. نو په هغې کښې مونږ د اتيا کورې احتمال مقرر کړلو په دې کښې د قیاس لږ غوندې دخل دي

د احادیثو په تانید کښې یوېل حدیث*

عَنْ أَنَسٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ أَتَى بِرَجُلٍ قَدْ شَرِبَ الْخَمْرَ فَضَرَبَتْهُ بِجَرِيدَتَيْنِ نَحْوَ الْأَرْبَعِينَ وَفَعَلَهُ أَبُو بَكْرٍ فَلَمَّا كَانَ عَمْرُ اسْتَشَارَ النَّاسَ فَقَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ كَأَخْفِ الْخُدُودِ ثَمَانِينَ فَأَمَرَ بِهِ عَمْرُ (٦٥)

حضرت انس رضی الله عنه نه روایت دي چه رسول الله صلی الله علیه وسلم ته یو سړي راوستي شو چه شراب ئې څکلی وو. نو نبی علیه السلام هغه په دوو شاخونو تقریبا خلویست خله اووهولو. دلته کښې هم تاسو گورئ که دا عدد د خلویستو وي لیکن آلي دوه وي او حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه هم داسې کړې وو. کله چه د حضرت عمر رضی الله عنه زمانه راغله. نو هغوی د خلقو سره مشوره اوکړه د مشورې کولو وجه مخکښې بیان شوې ده. نو حضرت عبدالرحمن بن عوف رضی الله عنه دا مشوره ورکړه. چه د شرابو حد په حدودو کښې دتولو نه آسان مقررول پکار دي او د تولو نه آسان حد حد قذف، دي. نو ددې برابر اتيا کورې پکار دي لکه چه دهغوی مطلب دا وو که مونږ د آلي تشبیه مد نظر اوستا. نو دا عدد اخف الحدود سره موافق دي. نو ځکه ثمانین مقررول زیات بهتر دي نو حضرت عمر رضی الله عنه هم ددې مطابق حکم اوکړلو

بَابُ مَا جَاءَ مَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ فَاجْلِدُوهُ

وَمَنْ ضَاعَ فِي الزَّابِقَةِ فَاجْلِدُوهُ

عَنْ مُعَاوِيَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ فَاجْلِدُوهُ فَإِنْ غَادَ فِي الزَّابِقَةِ فَاجْلِدُوهُ (٦٦)

حضرت معاویه رضی الله عنه نه روایت دي چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرماتیلې دي. کوم سړي چه شراب اوڅکی نو هغه ته کورې ورکړئ. او که په خلورم خل هم شراب اوڅکی. نو قتل ئې کړئ. کښې فرماتیلې دي په دي دا هغه حدیث دي. چه په ددې په باره کښې امام ترمذی رحمه الله په علل، کښې فرماتیلې دي په دي حدیث یو فقیه هم عمل نه دي کړي. ځکه چه په خلورم خل د شرابو څکلو په نتیجه کښې دقتل حکم ورکول دهیڅ یو فقیه په نزد نشته لیکن احناف په دي حدیث عمل کوي هغه داسې چه په خلورم خل دشراب څکلو په نتیجه کښې قتل کول د حد حصه نه ده. بلکه دا تعزیر او سیاست دي که امام دا محسوس کړي چه دا سړي د شرابو څکلو نه منع کیږي او دده دا عمل د نورو خلقو دپاره دفساد سبب

جوړېدې شي. نو په دې صورت کېښي امام ته دا حق حاصل دي چه هغه تعزیرا قتل کړی په دې طریق
اختلاف په دې حدیث باندې عمل کوی

بَاب مَا جَاءَ فِي هَمِّ لِقَاطِ بِذِ السَّارِقِ

عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقْطَعُ فِي رُبْعِ دِينَارٍ فِصَاعًا
دحضرت عائشې رضی الله عنها نه روایت دي چه نبی علیه السلام به په ربع دینا اویا ددې نه په زیان
مقدار سره لاس کت کولو.

درې نصاب څه دي. دقتهاو اختلاف*

ددې حدیث په بنیاد د نصاب سرقه مسئله زیر بحث راغله. یعنی دکم نه کم هغه مقدار کوم دي چه
دهغې په غلا کولو سره د قطع ید سزا لازمیږي. دامام شافعی رحمه الله به نزد نصاب سرقه ربع دینار
دي. اودهغوی استدلال په حدیث باب دي. دامام مالک رحمه الله نه منقول دی. چه هغوی درې درهمه نصاب
سرقه مقرر کوی. اودامام ابوحنیفه رحمه الله به نزد نصاب سرقه لس درهم یا روپۍ دی. امام صاحب
دحضرت عبدالله بن مسعود رضی الله عنه په اثر سره استدلال کوی. هغوی فرمایلی دي. ((لا قطع إلا
في دينار فصاعدا)) (۶۸) یعنی قطع ید په لس دینارو یا ددې نه په زیات کېښي ده. اوپه بعضي
روایاتو کېښي راځي. چه نبی علیه السلام دیو ډال په عوض کېښي قطع دید کړي ده. اودهغه ډال قیمت
لس روپۍ وو. دا روایت حضرت عبدالله بن عباس رضی الله عنهما مروی دي.

دحدیث باب جواب*

اختلاف د حدیث باب جواب دا ورکوی. چه د حضرت عائشې رضی الله عنها حدیث په دې باب کېښي په
مختلفو اسنادو سره نقل شوي دي. په بعضي روایاتو کېښي راځي. چه حضرت عائشې رضی الله عنها
صرف دومره وئيلي دي. ((قطع النبي صلى الله عليه وسلم في ثمن النخ)) (۶۹) یعنی نبی علیه السلام د
ډال په قیمت کېښي قطع د ید کړي وه. او په بعضي روایاتو کېښي راځي. چه حضرت عائشې رضی الله
عنها اوفرمايل. چه رسول الله صلى الله عليه وسلم د ډال په قیمت کېښي قطع د ید کړي وه. اود ډال
قیمت درې روپۍ وو. او په بعضي روایاتو راځي. چه حضرت عائشې رضی الله عنها اوفرمايل. چه نبی
علیه السلام د ډال په قیمت کېښي قطع د ید کړي وه. اودهغې قیمت ربع دینار وو. دا ټول روایات چه مد
نظر کړي شي. نو دا خبره معلومیږي. چه د حضرت عائشې رضی الله عنها په اصل روایت کېښي صرف
دومره دي. چه نبی علیه السلام د ډال په قیمت کېښي قطع دید کړي وه. بیا حضرت عائشې رضی الله
عنها خپله راني ظاهره کړي ده. چه دهغه ډال قیمت ربع دینار وو. یا درې درهمه وو. لیکن دهغوی دا
راني د حضرت عبدالله بن عباس رضی الله عنهما دهغه حدیث معارض ده. کوم چه ما اوس ستاسو
وراندې بیان کړلو. په دې کېښي هغوی فرمایلي دي. چه د ډال قیمت لس روپۍ وي. ددې نه معلومه
شوه. چه د نبی علیه السلام نه صرف دومره ثابت دي. چه هغوی به ، ثمن النخ ، کېښي قطع د ید کړي
ده. اوس دا خبره چه ، ثمن المجن ، خومره وي. ددې په تعین کېښي دحضرت عائشې اوحضرت عبدالله
بن عباس رضی الله عنهما اختلاف پیدا شوي وو. حضرت عبدالله بن عباس رضی الله عنهما فرمائي چه
لس روپۍ وي. اوحضرت عائشه رضی الله عنها فرمائي چه ربع دینار یا درې درهم وو. ددې اختلاف
دوجه احنافو هغه روایت واخستلو. کوم چه ادره للحد دي. یعنی کوم روایت چه د حد لري کونکي اود
حد ساقط کونکي دي. ځکه چه د درې درهمو روایت نې اخستی وو. نو ددې وجه به حد زیات او زد
نافذ کیدو. او د لس درهمو روایت اخستلو صورت کېښي حد ډیر وخت پس فاقد کیږي. اود نهه درهمو

غلا حنه نه رسی. نو خکه احنافو د حضرت عبدالله بن عباس رضی الله عنهما روایت ته ترجیح ورکړه او په دې باندې عمل کوی او ددې تائید د حضرت عبدالله بن مسعود رضی الله عنه په اثر سره کېږي. په هغې کېنې هغوی فرمائیلې دي: ((لا قطع إلا فی دینار)) یعنی د یو دینار نه په کم کېنې قطع نه بد نشته او په هغه وخت کېنې د یو دینار قیمت لس روپو سره برابر وو. (۷۰)

که د یو دینار اود لس درهمو په قیمت کېنې تفاوت وی. نو اعتبار به کوم ته وی؟

بیا دا احنافو فقهاو په مینځ کېنې په دې باره کېنې هم کلام شوې دي چې که د لس درهمو او یو دینار په قیمت کېنې فرق راشي نو په هغه وخت کېنې به کوم قیمت معتبر وی. مثلاً زموږ په موجوده زمانه کېنې د یو دینار قیمت د لس درهمو نه ډیر زیات شوی دي. یو دینار تقریباً د څلور مثقاله سره زرو برابر شوی دي. اولس درهم.

اوس سوال دا دي چې په دې زمانه کېنې به د یو دینار اعتبار وی که د لس درهمو اعتبار به وی؟ زما دا خیال دي چې د دینار اعتبار به وی. ځکه چې په ګڼو روایاتو کېنې د حضرت عبدالله بن مسعود رضی الله عنه په روایت کېنې د دینار لفظ راغلی دي. ددې نه معلومیږي چې دینار اصل دي. اوسې هم چې کله د دینار قیمت زیات شو. نو اوس د دینار نصاب اخستل، ادرؤ للحد، دي. نو ځکه د دینار قیمت اخستل بهتر دي. کله چې په پاکستان کېنې د حد سره قانون جوړ شو. نو په هغې کېنې هم د دینار د قیمت اعتبار کړې شوي دي. اود نن سبا په حساب سره دهغې نه اته سوه روپۍ جوړېږي. نو ددې په کم کېنې به قطع د ید نه کېږي.

د قطع ید په سزا باندې اعتراض او ددې جواب*

ددې وجه ابو العلی معری چې ملحد قسم شاعر تیر شوی دي. هغه اعتراض کړې وو چې شعر

ید بخمس مین عسجد ودیت

فما بالها قطعت فی ربع دینار

یعنی د سرو زرو په پنځه دینارونو سره دیو لاس دیت ادا کېږي. ټول دیت څلور زره دینار جوړېږي. اود یو لاس دیت پنځه دیناره دي. بیا څه وجه ده چې دا لاس د ربع دینار په عوض کېنې کت کولې شی. یعنی یو طرف ته څو دیو لاس قیمت پنځه سوه دینار دي. او بل طرف ته ربع دینار. امام شافعی رحمه الله ددې اعتراض جواب ورکړې دي. او فرمائیلې دي:

هناک مظلومة غالت بقیمتها

وهنا ظلمت هانت علی الباری

یعنی په کوم ځانې کېنې چې د لاس قیمت پنځه سوه دینار مقرر شوي دي. هغه مظلوم لاس دي. او کوم لاس چې غلا کړې ده. او ظلم نې کړې دي. نو ظلم دهغه لاس حقیر او بي قیمت ته کړلو. اود دې وجه دهغې قیمت ربع دینار شو.

ابوالفتح بستی هم ددې جواب ورکړې دي. او فرمائیلې دي:

عز الأمانة أغلاها وأرخصها

ذل الخيانة فافهم حكمة الباری

دامانت عزت دهغه قیمت اوچت کړلو. او د خیانت ذلت دهغه قیمت کم کړلو. ځکه د الله تعالی حکمت اویښندنه.

باب مَا جَاءَ فِي تَطْلِيقِ يَدِ السَّارِقِ

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ مُخَيْرِيزٍ قَالَ سَأَلْتُ فَضَالَ بْنَ عَبِيدٍ عَنْ تَغْلِيقِ الْيَدِ فِي عُنُقِ السَّارِقِ أَمِنْ السَّنَةِ هُوَ قَالَ أَتَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَارِقٌ فَقَطَعَتْ يَدَهُ ثُمَّ أَمَرَ بِهَا فَعُلِقَتْ فِي عُنُقِهِ (٧١)
حضرت عبدالرحمن بن محریز فرمائی: چه ماد حضرت فضاله بن عبید رضی الله عنه تپوس او کړلو چه دغل لاس کت کول اودهغه په خت کښې زورندول آیا دا سنت دی؟ هغوی او فرمائیل: رسول الله صلی الله علیه وسلم ته یوغل راوستې شو، نو دهغه لاس کت کړې شویا نبی علیه السلام حکم او کړلو، نو هغه لاس دهغه په خت کښې زورند کړې شو، چه دخلقو دپاره عبرت شی، ددی نه معلومه شوه، چه داهم عبرت یوه طریقه ده، چه نبی علیه السلام اختیار کړله، نو دا طریقه اختیارول ټیك ده، چه د نورو دپاره عبرت شی، چه ده غلا کړې ده، اودهغه لاس دای کت شوې دی.

آیا دلاس کت کولو نه پس به غل ته دوباره دلاس لگولو اجازت وی؟*

نن صبا یواندام د بدن نه کت کړې شی، اوهغه د اېریشن په ذریعه دوباره په خپل ځانې لگول ممکن دی. اوس سوال دا دی، که غل دا غواړي، چه زه د اېریشن په ذریعه خپل لاس دوباره په خپل ځانې لگوم، نو آیا ده ته به ددې اجازت ورکولې شی، که نه؟ اوهم دا سوال په قصاص کښې هم پیدا کېږي شی، چه کوم اندام په قصاص کښې کت شی، نو هغه اندام به د اېریشن په ذریعه دوباره لگولې شی، که نه؟

په قصاص کښې کت شوي اندام دوباره لگول جائز دی؟*

دا مسئله خواول یو نظریاتی مسئله وه، لیکن اوس داسې قسم واقعات راځي، چه په هغې کښې یو اندام دوباره په خپل ځانې پورې لگولې شی، څه موده په مخکښې کویت کښې په دې موضوع باندې د مذاکرې یو محفل منعقد شو، نو په هغه وخت کښې په دې موضوع باندې یوه تفصیلی مقاله ولیکله. دهغې نوم وو: «إعادة العضو المیان فی القصاص والحد»، کله چه ما مقاله شروع کړه، نو خیال می راغلو، چه په دې موضوع باندې د فقهاو یوه کتابونو کښې څه ملاویدل گران دی، لیکن چه ما دا اوکتل، نو حیران شوم، چه د قصاص په باب کښې دا مسئله ټولو فقهاو لیکلې وه، امام مالک امام محمد لیکلې ده، که دیو کس غوړ په قصاص کښې کت کړې شو، اوهغه هغه غوړ په څه چل دوباره په خپل ځانې پورې اولگولو، نو ددې حکم څه دی؟ نو ټولو فقهاو په دې باندې اتفاق کړې دی، که دیو کس یو اندام قصاصاً کت کړې شی، که هغه نه دوباره وروستل غواړي، وروستلې نه شی، ځکه چه یو خل یو اندام قصاصاً کت شو، نو د قصاص حکم پوره شو، اوس که هغه دوباره دغه اندام ورولی، نو هغه خپل علاج کولې شی، اود علاج ممانعت نشته.

دجنایت یوه مسئله*

په دې ضمن کښې فقهاو یوه مسئله دا هم لیکلې ده، که مجنی علیه (چه په چا جنایت شوې وی) په څه طریقه خپل کت شوي اندام دوباره یو ځانې کړلو، نو به هم د جانی (یعنی جنایت کونکی) نه قصاص اخستلې شی، ځکه چه هغه خپل جنایت پوره کړې دی.
د امام مالک رحمته نه چا تپوس او کړلو، چه آیا د اندامونو جوړول ممکن دی؟ حضرت امام مالک رحمته ورته او فرمائیل: په دې اندامونو کښې چه کوم رگونه او پټې په خپل مینځ کښې ملاویدې شی، او جوړیدل نه ممکن دی، خو فقهاو په دې مسئله بحث نه دي کړې، که حداً دچا لاس پښه کت کړې

نوده هغه ټي دوباره وروستي شي که نه؟

لاس او پښو دوباره جوړول تقريباً ناممکن دی *

غالباً فقهاو به دا بحث ځکه نه وي چيرلې چه د لاس او پښې دوباره وروستل به ټي ناممکن گنرلې وي بيا هم د ډاکټرانو او سرجنانو نه معلومات او کړل او کتابونو طرف ته مې رجوع او کړه نو معلومه شوه چه د لاس او پښې جوړيدل نن صبا په ترقي يافته دور کښې هم ممکن نه دی او که وروستي شي نو ژوند به کښې نه راځي ځکه چه ددې رگونه او پښې چه يو ځل کټ شي نو دوباره به هغې کښې ژوند راتلل گران بلکه ناممکن دی. په انساني کلو پير يا آف برتانيکا، کښې ليکلې دی چه نن صبا ډاکټران د کټ شوو لاسونو او پښو کار ځکه نه کوي که هغوی او غوښتل هم او غواري نو په دې باندې ډيره زياته خرچه راځي چه هغه ناقابل برداشت ده او ددې باوجود هغه لاس داسې کار نشي کولې لکه څنگه چه ټي مخکښې کولو. که ددې په ځانې مصنوعي لاس يا مصنوعي پښه اولگوي نو هغه زياته فائده منده هم وي او خرچه پرې هم کمه راځي ځکه د اصل اندامونو پيوند کاري فائده مند نه دی.

کوم کار چه فقهاو په سوونو کاله وړاندې ناممکن گنرلې وو او بيه هغې ټي بحث نه دي کړي هغه نن ورځې پورې په فائده منده طريقه سره نه دي شوي ما په دې مقاله کښې دا ليکلې دی چه هرکله ددې کيدل ممکن نه دی نو بيا ولې ددې په تحقيق باندې وخت ضائع کولې شي که آننده دپاره په يوه زمانه کښې د لاس او پښې لگول شروع شونو په هغه وخت کښې به الله تعالی دهغه زمانې عالمانو او فقيهانو باندې هغه خبره ښکاره کړي کومه چه د الله تعالی په نزد ټيک وي.

لاس په جوړولو کښې دوه نظري *

خو په دې کښې دوه خبرې د نظرو وړاندې ساتل پکار دی يوه نکته نظر دا ده چه قطع يد يوحد دي او کله چه يو ځل حد جاري شو نوهر وخت دهغې نگراني کول چه دغه غل خپل لاس خو ته يوځاني کوي او که يوځاني کوي ټي نو هغه ددې نه منع کول ښکاره دا چه دا ناممکنه خبره ده نوقصاص به په حد باندې قياس کولې شي او دا به ويلي شي چه کله يو ځل سزا جاري شوه اوس که هغه خپل علاج کوي نو هغه ته به اجازت وي.

دويمه نظريه دا ده چه دحد منشاء دا ده چه هغه د خلقو دپاره عبرت وي اوس که هغه خپل لاس اولگو نو دا يوه لويه شوه چه اوس خو دهغه لاس کټ شوي وو او اوس هغه خپل لاس جوړ کړلو او حدود د تماشي جوړيدو نه بېج کول پکار دی بهرحال دا دواړه نقطه نظر کيدې شي چه کله عالمان په دې مسئله باندې غور کوي نو دا دواړه نقطه نظر دي هم مد نظر اوساتي.

بَاب مَا جَاءَ فِي الْخَائِنِ وَالْمُخْتَلِسِ وَالْمُتَّهَبِ

عَنْ جَابِرٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَيْسَ عَلَى خَائِنٍ وَلَا مُتَّهَبٍ وَلَا مُخْتَلِسٍ قَطْعٌ (٧٢)
دحضرت جابر رضي الله عنه نه روايت دي چه رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلى دی په خيانت کونکي اولوب کونکي او تختونکي باندې قطع نشته، متتهب، هغه سړي ته واني چه هغه ښکاره باره د اسحلي استعمال نه بغير دبدني طاقت استعمالولو سره په زور دچا نه يوخيرواخلي که د وسلي استعمال او کړي نو په قطع طريق کښې شاملېږي او مختلس هغه سړي دي چه دطاقت استعمال نه بغير يوخيرواوتختوي او بيه چالاکی سره ټي يوسي.

دا درې واړه د سارق د تعريف نه بهر دي *

په دې درې واړو باندې قطع د يد ځکه نشته چه په قرآن پاك کښې په سرقه، باندې د قطع يد حکم راغلي دي او د سرقه تعريف دا دي چه يو خيز په پټه باندې يوسي چه مسروق منه ته پټه نه

وی حالتکه په دې درې وارو کښې مسروق منه ته پته وی چه زمونږ مال اورلې شی لیکن هغه هر یو یې وسه وی. نوځکه نبی علیه السلام په دوی باندې د قطع ید حکم اونه لگولو ددې نه فقهاو دا مسئله مستنبطه کړې ده چه په کوم ځانې کښې خفیتاً اخستل متحقق نه وی نو هلته په قطع د ید نه وی لیکن د قطع ید نه کیدو مطلب دا نه دی چه مجرم به داسې پریځودې شی بلکه په هغه باندې به تعزیری سزا جاری کولې شی او حاکم د خپل صواب د ید مطابق په هغه باندې سزا مقرر کولې شی

بَاب مَا جَاءَ لَا قَطْعَ فِي ثَمَرٍ وَلَا هَرَبٍ

عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ لَا قَطْعَ فِي ثَمَرٍ وَلَا هَرَبٍ (۷۳)

دحضرت رافع بن خديج رضی الله عنه نه روایت دي چه فرمائی ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه دا اوریدلی وو چه فرمائیل ئې چه په میوه او کشر کښې قطع نشته د ثمر ته مراد میوه ده یعنې کومه میوه چه په ونه لگیدلې وی هغه څوک غلا کړی نوپه هغه باندې قطع د ید نشته او کشر د میوې هغه مغز ته وائی چه کوم چه د ونې نه راوځی دې ته گودا او مغز هم وائی لکه دکهجورې د ونې د تنې په گړولو سره گنگوچه راوځی او دې ته ،، جمار النخل ،، هم وائی

دسرقه د ثبوت دپاره دا ضروری ده چه مال محرز وی

ددې نه فقهاو دا مسئله مستنبطه کړې ده چه هغه سرقه چه موجب د حد وی نودهغې دپاره دا شرط دي چه مال مسروق به محرز یعنې په محفوظ ځانې کښې وی او میوه محرز ته ده ځکه چه هر سړې راتلې شی او دا شوکولې شی نوپه دې باندې قطع ید نشته ددې نه صاحبینو دا استدلال کړي دې چه کوم خیزونه زر خرابیږی او زاره کیږی نودهغې په غلا سره حد نه واجبیږی اوس سوال دا دی که هغه ونه په داسې باغ کښې وی چه دهغې چار دیوالی وی او دهغې دروازه وی او تاله ورته لگیدلې وی نو آیا بیا به همد میوې په غلا کولو باندې قطع دید نه وی؟ ددې جواب دا دی چه په حدیث کښې ئې ثمر معلق غیر محرز گرځولې ده اود چار دیوالی په ذریعه صرف ونې په حرز کښې راغلې لیکن چونکه په دې کښې نص راغلې دی نوکه په ظاهره د حرز د سامان انتظام هم شوی وی بیا به په کښې هم قطع دید نه وی

بَاب مَا جَاءَ أَنْ لَا تُقَطَّعَ الْأَشْيَاءُ فِي الْغَزْوِ

عَنْ يُسْرِ بْنِ أَرْطَاةٍ قَالَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ لَا تُقَطَّعُ الْأَشْيَاءُ فِي الْغَزْوِ (۷۴)

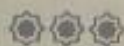
دحضرت یسر بن اروطات نه روایات دي فرمائی ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه اوریدلی دی چه فرمائیل ئې دجهاد په دوران کښې به لاس نشی کت کولې یعنې د مسلمانانو یو لښکر دجهاد دپاره وتلې دی اوپه هغې کښې غلا اوشوه او غل اونیولې شونو د جهاد په دوران کښې به ئې لاس نشی کت کولې فقهاو ددې حکمت دا بیان کړې دي چه چرته داسې اونشی چه دکوم سړی دلاس کت کولو حکم شوی وی هغه ددې لوني سرا نه د بیج کیدو دپاره د دشمن په لښکر کښې شامل شی خوچه کله دارالاسلام ته واپس راشی نوییا به پرې حد جاری کولې شی

بَاب مَا جَاءَ فِي الْأَجَلِ يَقَعُ عَلَى جَارِيَةِ امْرَأَتِهِ

عَنْ حَبِيبِ بْنِ سَالِمٍ قَالَ رَفَعَ إِلَى الثُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ رَجُلٌ وَقَعَ عَلَى جَارِيَةِ امْرَأَتِهِ فَقَالَ لَا قَضِيْنَ لَهَا

بِقَضَاءِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا كَانَتْ أَحْلَتْهَا لَهُ لِأَجْلِ ذَلِكَ مَالَةً وَإِنْ لَمْ تُكُنْ أَحْلَتْهَا لَهُ رَجُلَةً (۷۵)

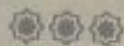
حضرت حبیب بن سالم فرماتی حضرت نعمان بن بشیر ته یو داسې سړی راوستی شو چه هغه دخپلې ښځې د وینزې سره زنا کړې وه حضرت نعمان بن بشیر رضی الله عنه او فرمائیل زه به په دې کښې داسې فیصله کوم څنگه فیصله چه رسول الله صلی الله علیه وسلم کړې وه هغه فیصله دا ده که ښځې خپله وینزه د خاوند دپاره حلاله کړې وی مثلاً ښځه ورته اووانی چه دا وینزه خو زما ده خو ستا دپاره مې ددې سره صحبت کول حلال کړې دي نو په دې صورت کښې به زه ده ته سل کورې ورکوم او که ښځې ورته جائز کړې نه وی نو زه به ده ته رجم ورکوم یعنی دا خبره خو منلې شوې ده چه د یوې په حلالو سره وینزه د خاوند دپاره نه حلالیږی لیکن ددې په وجه یوه شیه پیدا شوه اودهغې شیه دوجه حد ساقط شولیکن تعزیراً به ده ته سل کورې لگولې شی او که ښځې ورته حلاله کړې نه وی نوییا په دې کښې د حلال کیدوشیه هم نشته نو په دې صورت کښې به ورته رجم ورکولې شی

بَابُ مَا جَاءَ فِي الْمَرْأَةِ إِذَا اسْتَحْرَجَتْ عَلَى الرَّجُلِ

عَنْ عَبْدِ الْجُبَّارِ بْنِ وَائِلِ بْنِ حُجْرٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ اسْتَحْرَجَتْ امْرَأَةٌ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَرَأَتْ عَنْهَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْحَدَّ وَأَقَامَهُ عَلَى الَّذِي أَصَابَهَا وَلَمْ يَذْكُرْ اللَّهُ جَعَلَ لَهَا مَهْرًا (۷۶)

حضرت وائل بن حجر رضی الله عنه نه روایت دي فرماتی د نبی علیه السلام په زمانه کښې د یوې ښځې سره په زبردستی زنا شوې وه نونبی علیه السلام دهغې ښځې نه حد لرې کړلو او په هغې نې حد جاری نکړلو ځکه چه د ښځې سره زیاتې شوې وو او په هغه سړی باندې نې حد جاری کړلو چا چه ورسره زیاتې کړې وو او په روایت کښې دا ذکر نشته چه نبی علیه السلام په داسې صورت کښې ښځې ته څه مهر ورکړې وو

عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ وَائِلِ الْكِنْدِيِّ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ امْرَأَةً خَرَجَتْ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِرَيْدِ الصَّلَاةِ فَتَلَقَّاهَا رَجُلٌ فَتَجَلَّلَهَا فَقَضَى حَاجَتَهُ مِنْهَا فَصَاحَتْ فَاطْلُقْ وَمَرَّ عَلَيْهَا رَجُلٌ فَقَالَتْ إِنَّ ذَلِكَ الرَّجُلَ فَعَلَ بِي كَذَا وَكَذَا فَاتْلُقُوا الرَّجُلَ الَّذِي ظَنَنْتُ أَنَّهُ وَقَعَ عَلَيْهَا وَأَتَوْهَا فَقَالَتْ نَعَمْ هُوَ هَذَا فَأَتَوْا بِهِ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا أَمَرَ بِهِ لِيَرْجَمَ قَامَ صَاحِبُهَا الَّذِي وَقَعَ عَلَيْهَا فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنَا صَاحِبُهَا فَقَالَ لَهَا أَذْهَبِي فَقَدْ غَفَرَ اللَّهُ لَكَ وَقَالَ لِلرَّجُلِ قَوْلًا حَسَنًا وَقَالَ لِلرَّجُلِ الَّذِي وَقَعَ عَلَيْهَا ارْجُمُوهُ وَقَالَ لَقَدْ تَابَ تَوْبَةً لَوْ تَابَهَا أَهْلُ الْمَدِينَةِ لَقَبِلَ مِنْهُمْ (۷۷)

حضرت علقمه بن وائل کندي دخپل پلار حضرت وائل بن حجر رضی الله عنه نه روایت کوی چه د نبی علیه السلام په زمانه کښې یوه ښځه د موندو کولو په اراده باندې اووتله په لاره کښې یو سړی هغې ته مخامخ راغلو او هغه نې پته کړله تجلل، دجل نه وتلې دي، جل، زین ته وانی یعنی هغه کس داسې شوې لکه څنگه چه د اس دپاره زین وی لکه چه په هغې باندې ځملاستلو او خپل حاجت نې دهغې نه پوره کړلو هغې ښځې چغې کړې نو هغه سړی اوتختیدلو هم په دغه حالت کښې یویل سړی په

هغه ښځه باندې تیر شو نو هغې ښځې ورته اوونیل: چه دغه سړی ما سره داسې داسې اوکړل ددې نه پس هغه ښځه د مهاجرینو په یوه ډله باندې تیره شوه. نو هغوی ته یې هم دا اوونیل: چه هغه سړی ما سره داسې داسې اوکړلو. نو هغه مهاجرین لارل او هغه سړی یې اونیولو. او راویستلو یې د چا په باره کښې چه ډښځې گمان وو. چه ده هغې سره زیاتې کړې دي. کله چه یې هغه سړی اونیولو. او هغه ښځې ته راویستلو. نو هغې تصدیق اوکړلو چه او دا هغه سړی دی. بیا دغه حضراتو هغه سړی نښی علیه السلام ته بوتلو. کله چه نښی علیه السلام حکم اوکړلو چه دې رجم کړی. نواصلی سړی او اصلی رنګار او دریدو او هغه اوونیل. یا رسول الله ما زنا کړې وه. ده نه ده کړې. بیا نښی علیه السلام ښځې ته اوونیل. ته لاړ شه. الله تعالی ستا مغفرت کړې دي. او کوم سړی چه هسې بیسه یې قصوره نیولې شوې وو. دهغه په باره کښې نښی علیه السلام ښه کلمات اوونیل. اوبیا چه څوک په حقیقت کښې مجرم وو. دهغه په باره کښې نښی علیه السلام حکم اوکړلو چه دې رجم کړی. بیا نښی علیه السلام او فرمائیل دي. سړی داسې توبه اووېستله. که اهل مدینې داسې توبه اووېستله. نو د ټولو توبه به قبول شی. او ټول به اوبخلی شی.

په حدیث باندې اټکل اودهغې جواب*

دلته کښې یو اشکال دي. چه د زنا جرم خو هغه وخته پورې نه ثابتیږي. ترڅو چه څلور گواهان موجود نه وي. یا چه دهغه مجرم د طرف نه اقرار نه وي. حالانکه دلته کښې خوصرف دغه ښځې اوونیل چه دې سړی ماسره زنا کړې ده. نه خو ورسره په دې باندې څه گواهان وو. او نه دهغه دطرف نه اقرار وو. نو بیا نښی علیه السلام څنگه حکم اوکړلو چه دې رجم کړی. ددې په جواب کښې محدثینو فرمائیلي دي. چه «فلما أمر به ليرجم»، ددې نه د راوی مراد دا نه دي. چه نښی علیه السلام په حقیقت کښې د رجم فیصله کړې ده. بلکه مراد دا ده. چه نژدې وه چه نښی علیه السلام د رجم فیصله کړې وه. او دښی علیه السلام میلان دي طرف ته وو. چه گواهان راوړي. یا اقرار اوکړي. نو د رجم فیصله به اوکړې شی. تراوسه پورې د رجم فیصله شوې نه وه. نو اشکال باقی پاتې نشو.

کومې ښځې سره چه په زور زنا اوشي. په هغې سزا نشته*

ددې حدیث نه دا معلومه شوه. چه د کومې ښځې سره په زبردستی زنا اوشي. توبه هغې په څه سزا نه وي.

دحضرت علقمه سماع د خپل پلار وائل نه*

په دې باب کښې امام ترمذی دوه حدیثه نقل کړي دي. اولنې حدیث د عبد الجبار بن وائل بن حجر نه مروی دي. او دویم حدیث د علقمه بن وائل بن حجر نه مروی دي. او دواړه حضرات د حضرت وائل بن حجر رضی الله عنه ځامن دي. او ددې دواړو احادیثو نقل کولو نه پس حضرت امام ترمذی رحمه الله فرمائی «وعلقمة بن وائل بن حجر سمع من أبيه وهو أكبر من عبد الجبار بن وائل وعبد الجبار بن وائل لم يسمع من أبيه» یعنی د علقمه بن وائل سماع د خپل پلار نه ثابت ده. او د عبد الجبار بن وائل سماع د خپل پلار نه نده ثابت. نو دا دویم حدیث متصل قابل استدلال اوتیک دي. لیکن په کتاب الصلاة کښې د امین بالجهر په مسئله کښې یو حدیث د علقمه بن وائل نه مروی دي. او هغه روایت د احتافو مستدل دي. په هغې کښې یې فرمائیلي دي. «(حفظ بها صوته)» په دغه روایت باندې د شوافع حضراتو نه دا اعتراض کیږي چه د علقمه بن وائل سماع د خپل پلار نه ثابت نه ده. او خپله امام ترمذی په کتاب العلل الکبیر کښې نقل کړي. چه د علقمه بن وائل سماع د خپل پلار نه ثابت نه ده. لیکن دلته امام ترمذی په خپله تصریح کړې ده. چه د وائل سماع د خپل والد نه شته. نو د احتافو استدلال تیک شو.

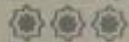
بَاب مَا جَاءَ فِيمَنْ يَقُولُ عَلَى النَّبِيِّ

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ وَجَدْتُمُوهُ وَقَعَ عَلَى نَبِيَّةٍ فَأَقْتُلُوهُ وَأَقْتُلُوا النَّبِيَّةَ فَقِيلَ لَابْنِ عَبَّاسٍ مَا شَأْنُ النَّبِيَّةِ قَالَ مَا سَمِعْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي ذَلِكَ شَيْئًا وَلَكِنْ أَرَى رَسُولَ اللَّهِ كَرِهَ أَنْ يُؤْكَلَ مِنْ لَحْمِهَا أَوْ يُنْتَفَعَ بِهَا وَقَدْ عَمِلَ بِهَا ذَلِكَ الْعَمَلُ (۷۸)

حضرت عبداللہ بن عباس رضی اللہ عنہما نہ روایت دی۔ چہ نبی علیہ السلام فرمائیلی دی کوم سری چہ تاسو اوموندلو۔ چہ دځناور سرہ ئی وطی کری دی۔ نوہغہ کس ہم قتل کری اوہغہ ځناور ہم قتل کری۔ نوہ حضرت عبداللہ بن عباس رضی اللہ عنہما نہ تپوس اوښو۔ چہ ددغہ ځناور پہ کښی څہ قصور دی۔ هغوی اوفرمانیل۔ ما په دي باره کښی د نبی علیہ السلام نه څه خبره نه ده اوریدلی چہ دڅه وجه دا ځناور قتل کولې شی۔ خوزما په خیال کښی نبی علیہ السلام دا خبره خوښه نکرله۔ چہ ددی ځناور غوښه اوخوړې شی۔ یا ددی نه څه فائده واخستی شی۔ چہ ددی ځناور سره دا شنيع فعل شوې وی۔ نو ځکه نبی علیہ السلام اوفرمانیل۔ چہ تاسو دا قتل کری۔

دهزبیه ځناور دذبح کولو حکم او ددی دغوښی حکم

بعضې فقهاوهدې د ذبح کولو حکمت دا بیان کړې دي۔ که دغه ځناور ژوندي پاتې شی۔ نوخلق به هغې طرف ته اشاره کوی۔ اودا به وائی۔ چہ دا هغه ځناور دي۔ چہ دا حرکت ورسره شوې وو۔ او ددی په نتیجه کښی به د بې حیاتي اشاعت کیږي۔ اود بې حیاتي او بدکاری شهرت به کیږي ځکه نبی علیہ السلام اوغوښتلو۔ چہ دا ماده ختمه کړې شی۔ چہ د روستو دپاره ددی شهرت نه وی۔ او ترکومي پورې چہ ددی ځناور د غوښی خبره ده۔ نو هغه نه حرامیږي۔ بلکه کراهت تنزیهې په کښی راځي۔ هم ددی وجه حضرت عبداللہ بن عباس رضی اللہ عنہما اوفرمانیل۔ چہ زما په خیال کښی نبی علیہ السلام نه خوښولو۔ چہ د داسې ځناور غوښه اوخوړې شی۔ اوترکومي پورې چہ د دغه سری د قتل سوال دي۔ نو دا تعزیرا وو۔ امام ته اختیار دي۔ که خوښه ئی شی۔ نو قتل دي کری۔ اوکه خوښه ئی شی۔ نویله سزا دي ورکړي۔

بَاب مَا جَاءَ فِي حَدِّ الْوَاطِي

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ وَجَدْتُمُوهُ يَعْمَلُ عَمَلُ قَوْمِ لُوطٍ فَأَقْتُلُوا الْفَاعِلَ وَالْمَفْعُولَ بِهِ (۷۹)

حضرت عبداللہ بن عباس رضی اللہ عنہما نہ روایت دی۔ چہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم فرمائیلی دی۔ که تاسو څوک د قوم لوط په عمل باندې اوکتلو نو فاعل او مفعول دواړه قتل کری۔
عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ عَقِيلٍ أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرًا يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ أَخْوَفَ مَا أَخَافُ عَلَى أُمَّتِي عَمَلُ قَوْمِ لُوطٍ

حضرت عبداللہ بن محمد نہ روایت دی۔ چہ ما د حضرت جابر رضی اللہ عنه نه اوریدلی دی۔ چہ نبی علیہ السلام فرمائیلی دی۔ زه په خپل امت چہ په کوم څيز کښی د اخته کيدو نه زیات ویرېم هغه د قوم لوط عمل دي۔

باب ما جاز فی المَوتَة

عَنْ عِكْرَمَةَ أَنَّ عَلِيًّا حَرَّقَ قَوْمًا ارْتَدُّوا عَنِ الْإِسْلَامِ فَلَبَّغَ ذَلِكَ ابْنُ عَبَّاسٍ فَقَالَ لَوْ كُنْتُ أَنَا فَقُلْتُ لِقَوْلِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ بَدَّلَ دِينَهُ فَاقْتُلُوهُ وَلَمْ أَكُنْ لَأَحْرِقَهُمْ لِقَوْلِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تُعَذِّبُوا بِعَذَابِ اللَّهِ فَلَبَّغَ ذَلِكَ عَلِيًّا فَقَالَ صَدَقَ ابْنُ عَبَّاسٍ (۸۰)

حضرت عکرمه رضی الله عنه فرمائی چه حضرت علی رضی الله عنه داسی خلق سوزولی و وجه اسلام نه مرتد شوی و و به بعضی روايات کتبش راخی چه کوم خلق دوی سوزولی و و نهغه، سالی، و عبدالله بن سبا ملگری و و اودا هغه کس دی چه د تولو فتنو جی دی اوده سازش کری و و اوخیل خان نی مسلمان بنکاره کری و و او روستو ده د حضرت علی رضی الله په باره کبش دعوی اوکره چه دی خدائی دی حضرت علی په هغوی باندی تویه و بستل اوغوشتلو نو هغوی تویه اونه و بستله ددی په نتیجه کبش حضرت علی رضی الله عنه هغوی اوسوزول اویه هغه زمانه کبش چه د صحابه گرامو په مینخ کبش کومی جگری شوی و په هغی کبش هم په حقیقت کبش د دی سبايانو لاس و و اودا شیع فرق هم په حقیقت کبش د هغوی معنوی نسل دی بهر حال چه حضرت عبدالله بن عباس رضی الله عنهما ته کله ددی خبر اوشو نو هغوی او فرمانل که زه هغه خانی کبش موجود و و نو هغوی به می قتل کری و و د نبی علیه السلام ددی فرمان د وجه نه چه په هغی کبش هغوی فرمانیل دی چه کوم سری خپل دین بدل کری هغه قتل کری او ما به هغوی سوزولی نه و و خکه چه نبی علیه السلام فرمانیلی دی دالله تعالی د خاص عذاب پشان عذاب مه ورکوی یعنی د سوزولو عذاب هم الله تعالی ورکولی شی د نورو خلقو دپاره دا عذاب ورکول جائز نه دی روستو حضرت علی رضی الله عنه ته دا خبر اوشو چه حضرت عبدالله بن عباس رضی الله عنهما زما په دی سوزولو باندی داسی تبصره کری ده نو حضرت علی رضی الله عنه او فرمانیل حضرت عبدالله بن عباس رضی الله عنهما ټیک و نیلی دی یقینی ده نبی علیه السلام په اور باندی د عذاب ورکولو نه منع فرمانیلی ده خکه مادپاره هغوی په اور کبش سوزول پکار نه و و بلکه قتلول نی پکار و و

د مرتد سزا قتل دی د ټولو فقهاو اتفاق *

ددی حدیث نه خویوه خبره دا معلومه شوه چه هیڅ یو انسان یا ختاور ته د سوزولو سزا ورکول جائز نه دی دویمه خبره دا معلومه شوه چه د مرتد سزا قتل ده او د ټولو فقهاو په دی باندی اتفاق دی او دیارلس سوه کالو ته په دی باندی اجماع منعده ده د چا په دی کبش اختلاف نشته چه د مرتد سزا قتل دی (۸۱)

د مغرب د طرف نه د مرتد په سزا باندی اعتراض *

لیکن زمونږ په دی زمانه کبش چه دکوم وخت نه د مغربی تهذیب نه متاثره کوم نوې تحریک شروع شوی دی هغوی د مرتد د قتلولو په سزا باندی ډیر شور جوړ کری دی اودا وائی چه د مرتد قتلول د فکری آزادی خلاف دی نن مغربی تهذیب خپل دین گډوډ کری دی دهغی یوه کلمه طیبه داده چه هرکس ته فکری آزادی حاصله ده او د اظهار رائی آزادی ورته حاصله ده او دا دهر انسان بنیادی حق دی اوددی په بنیاد هغوی دا اعتراض کوی چه یو سری مسلمان شو لیکن اسلام باندی هغه پوهه نشو یا (اليعاذ بالله) هغه دین اسلام غلط گنری او ددی د وجه هغه خپل دین بدلوی نو ده ته ولې سزا ورکولی شی او دا دین بدلول دنیاوی خبره ته ده په آخرت کبش چه څه کیږی هغه به ورسره اوشی لیکن په دنیا کبش یوکس د دین بدلولو نه ولې منع کولی شی او هغه ته ولې سزا ورکولی

شی خکه که په ده باندې سزا جاری کړې شی نو دا به په هغه باندې زیاتې وی. نو داسې کول د آزادۍ ذکر نه خلاف دی.

د هغه د سزا د منکرینو استدلال*

زمونږ په مسلماننه معاشره کېنې یوه طبقه داسې موجوده ده چه دهغوی کار هم دا دی چه کله د مغرب د طرف نه په اسلام باندې څه شبه یا څه اعتراض وارد کړې شی. نو هغه طبقه د مغرب طرف ته لاس په نامه اودریږي او ورته وائی چه تاسو څه فرمائیلی دی. هغه زمونږ په مذهب باندې نه صادقېږي. زمونږ په مذهب کېنې داسې نه دی. نو مغرب چه کله د مرتد په سزا باندې اعتراض اوکړلو نو دې طبقې ورته اووئیل چه دا خبره خو خلکو اسلام ته منسوب کړې ده. گنې په اسلام کېنې خو د مرتد سزا قتل نه دي او د قرآن کریم په دې آیت باندې استدلال کوی ((لا اکراه فی الدین قد تبین الرشد من الغي)) البقرة، ۲۵۶ یعنی د دین په باره کېنې څه اکراه اوزبردستی نشته نو ددې آیت په رڼا کېنې چه څوک ایمان راوړی ایمان دي راوړی او که نه راوړی نه دي راوړی. زمونږ په چا باندې زور نشته. اصل خبره ددې ځانې نه روانه شوې وه چه د رانې د اظهار آزادی پکار ده. نو که څوک د خپلې په آزادی سره اسلام پریږدي په هغه باندې څه سزا جاری کول نه دي پکار.

د رانې د اظهار اصول*

اول خو دا پیژندل پکار دی چه دا د فکر د آزادی اود رانې د اظهار څنگه دی؟ او آیا دا داسې مقدس اصول دی چه ددې په نتیجه کېنې چه څوک څه غواړی او چه څه غواړی هغه دي کوی او چه څه کوی. رانې دي قائموی په دې باندې زه یوه واقعہ اوروم.

یوه عجیبه واقعہ*

یوه مشهوره بین الاقوامی اداره ده چه نوم ئې ، ایمنسټی انټرنیشنل ، دي. ددې هیډ آفس په پیرس کېنې دي. د نن ته څو کاله وړاندې ددې رییسرچ سکالر د سروني دپاره پاکستان ته راغلي وو. ځانې خبر دي چه ولې هغه ماته د انټروني اخستلو دپاره راغلو. او چه راغلو. نو خبرې ئې شروع کړې چه زمونږ مقصد د فکر د آزادی او د رانې د اظهار دپاره کار کول دی. ډیر خلق د فکري آزادی د وجه په جیلونو کېنې بند دي. اودا یوه داسې غیر متنازع موضوع ده چه په دې کېنې دچا اختلاف نه دي پکار. زه ددې دپاره پاکستان ته رالیرلي شوي يم. چه زه په دې موضوع د مختلفو طبقو د خلقو خیالات معلوم کړم. ما اوریدلی دی چه ستاسو هم مختلفو پوهانو سره تعلق دي ځکه ستاسونه څو تپوسونه کول غواړم.

د آزادی د اظهار دپاره کوم حدود اوقیود پکار دي؟*

کله چه ماد هغوی نه ددې سروې په باره کېنې معلومه کړه. نو ماد هغه د سوالونو د جواب ورکولو ته انکار اوکړلو بیاما هغه ته اووئیل که تاسو مناسب گنئ. نوزه ستاسونه څه تپوسونه کول غواړم. هغه اووئیل چه سوالونو کولو دپاره خو زه راغلي يم. ما ورته اووئیل ستاسو اداره په دتیا کېنې د فکر د آزادی او د رانې د اظهار عام کولو دپاره کار کوی. زه دا تپوس کول غواړم چه ستاسو دا وینا چه فکري آزادی دهر انسان بنیادی حق دي. نو دا خبره مطلقه بغیر د څه شرط نه ده. او که په دې باندې څه حدود اوقیود لگولې شی؟ مثلاً یو سړي دا اووائی چه زما رانې دا ده چه څومره دولت مند خلق دی. هغه په ناجائزه طریقه باندې دولت گټلې دي. نو ددې ټول دولت په غریبانانو تقسیمول پکار دي. بیا هغه خلقو ته دا دعوت ورکړی چه زه یوه ډله جوړوم چه هغوی په دولت مندو خلقو باندې ډاکی واچوی او دهغوی دولت ترې واخلي. او په غریبانانو ئې تقسیم کړی. دا ددې سړي رانې ده. آیا ده ته به ددې رانې د اظهار اجازت ورکولې شی؟ او که هغه به منع کولې شی؟ هغه صاحب اووئیل دي به منع کولې شی. ما ترې

تپوس او کړلو ولې دې منع کولې شی؟ که دا د راتې اظهار وی نو هغه ولې د راتې د اظهار نه منع کولې شی؟ که هغه منع کولې شی نو ددې مطلب خو به دا وی چه د راتې د اظهار آزادی بالکل مطلق نه ده بلکه دا د څه قیودو او حدودو پابندی ده چه دهغه شرطونو پابند به پکار وی چه دهغه شرطونو سره به د راتې د اظهار آزادی وی مثلاً زما دا خیال دې چه آزادی فکر دې ددې شرط پابنده کړې شی چه ددې نتیجه په نورو باندې د تشدد په صورت کېنې نه ښکاره کېږي ما ورته اوونیل لکه څنگه چه تاسو دخپل سوچ مطابق په آزادی فکر باندې یوه پابندی اولگوله دهغه شان که یو بل کس دخپل سوچ مطابق داسې قسم یوه بله پابندی اولگوي نو هغه ته هم ددې اختیار ملاویدل پکار دی ځنې څه وچه ده چه ستاسو په سوچ خودې عمل کولې شی او د بل په سوچ دې عمل نشی کولې نواصل سوال دا دې چه هغه بعضې قیودات څه کیدل پکار دی؟ او تاسو سره څه معیار دې چه دهغې په بنیاد تاسو د فیصله او کړنې چه په آزادی فکر باندې فلانې پابندیانې لگولې شی او فلانې قسم پابندیانې ندی لگول پکار.

هغوی اوونیل چه ما په دې موضوع باندې یاقاعده غور نه دې کړې ما ورته اوونیل چه تاسو دومره لوی عالمی ادارې سره تعلق ساتئ او ددې کار د سروې دپاره تاسو سفرونه کوئ لیکن دا بنیادی سوال چه د آزادی فکر دپاره څه قیودات پکار دی؟ دا سوال ستاسو په ذهن کېنې نشته ستاسو د پروگرام ماته څه فائده مند په نظر نه راځي هغوی راته اوونیل زه به ستاسو دا خیال خپلې ادارې ته اورسوم او به دې موضوع چه زمونږ کوم لتریچر دی هغه به هم درکړم دا نې اوونیل او هغوی زما څه پیکه غوندي شکریه ادا کړه او رخصت شول.

بهر حال ددې واقعي نه مې دا خودل مقصد وو چه کوم خلق د آزادی فکر اود اظهار راتې د آزادی دپاره مجبلي نعرې وهی هغوی ته په خپله پته نشته چه دراتې کومه آزادی مطلوب ده او کومه مطلوب نه ده نو که د هغوی د وجه څوک د قرآن او سنت په نصوصو کېنې تاویلات کوی نو دا څه د خوښیاړتیا خبره نه ده.

د منکرینود استدلال جواب*

تر کومې پورې چه د ((لا اکراه فی الدین)) آیت قرآنی تعلق دې نو ددې معنی دا ده چه یو سړې په زور سره په اول ځل په اسلام کېنې نشی داخلولې هم دا وجه ده چه ددې نه پس نې فرمائیلی دی ((فمن یکفر بالطاغوت ویومن بالله)) البقرة، ۲۵۶ ددې آیت سیاق ښائی چه کوم سړې لا په اسلام کېنې داخل شوي نه وی مونږ به هغه نه مجبوره کوو چه ته خامخا اسلام قبول کړه او ددې آیت د شان نزول نه هم دا خبره معلومېږي داسې شوي وو چه په مدینه منوره کېنې د اسلام نه وړاندې بعضې ماشومان په یهودیت باندې مجبوره کولې شو کله چه اسلام راغلو نو انصارو دا سوچ او کړلو چه د اسلام نه وړاندې چه به مونږ خپل اولاد په یهودیت باندې مجبوره کول نو نن ولې هغوی په اسلام راوړلو باندې نه مجبوره کوو په دې باندې دا آیت نازل شو چه دوی مه مجبوره کوی.

د مرند د قتل حکم ولې دی؟*

لیکن کله چه یو سړې یو ځل په اسلام کېنې داخل شی او ددې دمخاسنو نه هغه خبر شی اوس که هغه اسلام پرېږدي نو دارالاسلام دې پرېږدي دارالحرب ته دې لار شی او چه هلته لارشی نو چه څه نې خوښوی هغه دې کوی ځکه چه په ده باندې هلته زمونږ تسلط نشته او که په دارالاسلام کېنې اوسېږي او هغه اسلام پرېږدي نو دهغه داسې دې لکه چه په بدن کېنې یو اندام خراب شوي وی که دغه اندام داسې پرېخودې شی نو نورو اندامونو ته به دغه زخم سرایت او کړی ځکه نبی علیه السلام

فرمائی دی۔ ((من بدلہ دینہ فاقتلوه)) د مرتد پہ قتل باندی احادیث تقریباً د معنوی تواتر حد تہ رسیدل دی اودا ثارونہ د مرتد د قتل ثبوت ملاوی پری نوخکہ دا وینا تیک نہ ده، چه دمرتد قتل ثابت نہ دی

دمنافق دقتلولو حکم ولی نه نشته؟*

سوال دا کیږی، چه بیا د منافق د قتلولو حکم اسلام ولی نه ورکوی؟ ددی جواب دا دی چه نفاق یو باطنی امر دی، اود دنیاوی سزاگانو دارمدار په ظاهر باندی وی مونږ چه د چا زړه اوسیر ونودا نشو و نیلی، چه دا منافق دی که مسلمان دی، که نفاق د قتل موجب گرځولی شوی وو، نو ددی پته لگولو به د یو سړی دپاره ممکن نه وه، چه ی منافق دی که مسلمان دی؟ ځکه په هر مذهب اوملت کښی احکام په ظاهر باندی جاری کیږی، اوځکه منافق واجب القتل اونه گرځولی شو، اومرتد چونکه ښکاره دخپل کفر اظهار کوی، نوځکه ددی د قتل حکم جاری شو.

سره د پیژندلو د نبی علیه السلام منافقانوره نه قتلول *

سوال دا دی، چه نبی علیه السلام ته خو د وحی په ذریعه د ډیرو منافقانو په باره کښی دا خودلی شوی وو، چه فلائی فلائی سړی منافق دی، بیا نبی علیه السلام هغه ولی قتل نکړل، ددی جواب دا دی، چه دهغوی د نه قتلولو وجه نبی علیه السلام په خپله خودلی ده، یوځل یوصحابی نبی علیه السلام ته اوونیل، تاسو منافقان ولی نه قتلوی، نبی علیه السلام او فرمائیل، که زه دوی قتل کړم، نو د اسلام دشمنان به دا پروپیگنډه شروع کړی، چه محمد (صلی الله علیه وسلم) خپل ملگری قتلوی، سره ددی نه هغوی ددی اقرار کوی، چه مونږ مسلمانان یو، نو ځکه زه دوی نه قتلوم.

دمرتد د سزا په باره کښی دمتکړینو په احادیثوکښی تاویل *

کومو خلقو چه د مرتد د قتل د سزا نه انکار کړی دی، هغوی په هغه احادیثوکښی چه په هغی کښی د مرتد سزاقتل بیان شوی ده، ددی تاویل کوشش کړی دی، چه دا احادیث په باغی محارب باندی محمول دی، یعنی هغه سړی به قتلولی شی، چه هغه د مرتد کیدونه پس بغاوت هم اوکړی، لیکن دا ظاهر البطلان دی، ځکه چه نبی علیه السلام په حدیث کښی فرمائی دی، ((من بدل دینہ فاقتلوه)) اوقاعده دا ده، چه کله به مشتقی اسم باندی یوحکم اولگولی شی، نو ماده د اشتقاق به دهغی علت وی، په دی حدیث کښی په ((بدل دینہ)) باندی د ((اقتلوه)) حکم لگیدلی شوی دی، نو، د دین بدلول دقتل علت شو، بغاوت اومحاربه علت نشو، ځکه هغه دلته کښی د سره موجود نه دی، یوروايت وړاندې تیر شوی دی، چه په هغی کښی د ((التارک لدینہ)) سره د ((المفارق للجماعة)) جمله هم موجود ده، بعضی خلقو ددی نه استدلال کړی دی، چه صرف د دین پریخودل کافی نه دی، بلکه مفارقت عن الجماعة هم ضروری دی، هلته کښی ما په تفصیل سره جواب ورکړی وو، چه ((المفارق للجماعة)) دا صفت کاشفه دی، د ((التارک لدینہ)) دپاره، نوځکه دا استدلال صحیح نه دی.

دمرتد په قتل کښی د صحابه کرامو عمل *

دغه شان لکه څنگه چه صحابه کرامود مرتد په قتل باندی عمل کړی دی، نو هغه هم ددی ښکاره دلیل ده، حضرت معاذ بن جبل رضی الله عنه چه کله رسول الله صلی الله علیه وسلم امیر جوړ کړلو، او یمن ته دی، حضرت ابوموسی اشعری رضی الله عنه دهغه ځانی گورنر وو، کله چه نې لیرلو، نو په هغه وخت کښی حضرت ابوموسی اشعری رضی الله عنه دهغه ځانی گورنر وو، کله چه حضرت معاذ رضی الله عنه هلته اورمیدلو، نوڅه گوری چه یوکس هلته تړلی شوی دی، تپوس نې اوکړلو، دا څوک دی، خلقو ورته اوونیل، دی مرتد شوی دی، نو حضرت معاذ رضی الله عنه اوونیل، زه به ترهغه وخته پورې دخپلی سورلی نه کوزیږم، ترڅو پورې چه مو دی قتل کړی نه وی، گوری هلته څه

بغاوت نه وو. صرف یوسړې وو. د دې باوجود هغه قتل کړې شو. د دې نه معلومه شوه. چه محاربت او بغاوت شرط نه دي. دغه شان د عبدالله بن ختل واقعده په بخاری کښې موجود ده. چه هغه به د نبي عليه السلام هجو کوله او مرتد شوي وو. نبي عليه السلام دهغه د قتل حکم ورکړې وو. حالانکه دهغه د طرف ته د بغاوت ذکر چرته نشته. دا ټول د دې دلالت دی چه صرف په ارتداد به د قتل حکم ورکولې شي.

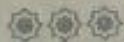
بَاب مَا جَاءَ فِيْمَنْ شَرَّ السَّلَاحِ

عَنْ أَبِي مُوسَى عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ حَمَلَ عَلَيْنَا السَّلَاحَ فَلَيْسَ مِنَّا (۸۲)
دحضرت ابو موسی اشعری رضی الله عنه نه روایت دي. چه نبي عليه السلام ارشاد فرمایلي دي. چه په مونږ پسي وسله راوويستله. هغه زموږ نه ندي. يعنې په مسلمانانو کښې د شاملولو قابل نه دي. د دې مطلب دا نه دي. چه هغه په دې عمل سره کافر شو. بلکه د دې مطلب دا دي. چه دا د مسلمانانو کار نه دي. چه په نورو پسي وسله راوباسي.

بَاب مَا جَاءَ فِي هَذَا السَّاحِرِ

عَنْ جُنْدُبٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَدُّ السَّاحِرِ ضَرْبَةٌ بِالسَّيْفِ (۸۳)
حضرت جندب رضی الله عنه فرماني. چه رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمایلي دي. د جادوگر سزا دا ده. چه د تورې په یوگزار دي او وېلي شي. جادوگر په دوه قسمه وي. یوهغه چه دهغه جادو کفر ته اورسي. په دې حدیث کښې دهغه په باره کښې حکم دي. ځکه چه هغه مرتد دي. او د مرتد سزا قتل دي. د جادو دویم قسم هغه دي. چه هغه جادو د کفر او شرک حد ته نه وي رسیدلي. لیکن هغه في نفسه ناجائز او حرام وي. نو په دې باندې څه حد نشته. لیکن هغه ته تعزیری سزا ورکولې شي. او که امام مناسب گڼي. نو هغه تعزیراً قتل کولې شي.

بَاب مَا جَاءَ فِي الْقَاتِلِ مَا يُعْتَقُ بِهِ

عَنْ غُرَيْرٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ وَجَدْتُمُوهُ غُلًّا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَأَخْرِقُوا مَتَاعَهُ قَالَ صَالِحٌ قَدْ خَلْتُ عَلَى مَسْلَمَةٍ وَمَعَهُ سَالِمٌ بَنُ عَبْدِ اللَّهِ فَوَجَدَ رَجُلًا قَدْ غُلًّا فَحَدَّثَ سَالِمٌ بِهَذَا الْحَدِيثِ فَأَمَرَ بِهِ فَأَخْرِقَ مَتَاعَهُ فَوَجَدَ فِي مَتَاعِهِ مُصْحَفًا فَقَالَ سَالِمٌ بَعْ هَذَا وَتَصَدَّقْ بِشَمْنِهِ (۸۴)
دحضرت عمر رضی الله عنه نه روایت دي. چه رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمایلي دي. کله چه تاسو یوکس اومومي. چه هغه د الله په لار کښې په جهاد کښې خیانت کړې وي. نو د هغه سامان اوسوزوي. صالح راوی فرماني. چه زه حضرت مسلمه ته ورغلم. او هغوی سره سالم بن عبدالله هم وو. هغوی یو سړي په مال غنیمت کښې په غلا اونیولو. نو حضرت سالم بن عبدالله دا حدیث بیان کړلو. په دې باندې مسلمه دهغه د سامان د سوزولو حکم او کړلو. دهغه په سامان کښې یو قرآن مجید راووتلو. حضرت سالم او وئیل دا خرڅ کړه. او د دې قیمت صدقه کړه.

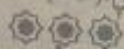
مجموعه فقهاو په نزه تعزیر بالمال جائز نه دي*

د دې حدیث نه بعضي فقهاو تعزیر بالمال په جواز باندې استدلال کړې دي. چه د مال په ذریعه تعزیر جائز دي. خو اکثر فقهاو رائي دا ده. چه تعزیر بالمال جائز نه دي. صرف د جسماني سزا په طور تعزیر جائز دي. خو امام احمد بن حنبل رحمه الله تعزیر بالمال جائز گڼولې دي. په احنافو کښې امام ابو یوسف رحمه الله ته یو روایت دي. چه تعزیر بالمال جائز دي. دې حضراتو چه په کومو احادیثو باندې استدلال کړي

دې په هغې کښې یو حدیث باب هم دی. ځکه چه په دې حدیث کښې نبی علیه السلام دهغه غل د سامان سوزولو حکم کړې وو. جمهور فقهاو فرمائی چه دا حدیث سنداً پوره ثابت نه دی ځکه چه ددې پوراوی صالح بن محمد بن زائده ته منکر الحدیث و نیلې شوې دي. ځکه دا حدیث قابل استدلال نه دي ددې نه علاوه چه کوم نور احادیث پیش کولې شی په هغې باندې هم کلام شوې دي.

متاخرینو احنافو تعزیر بالمال جائز کړې دي*

لیکن د تعزیر بالمال په عدم جواز باندې هم ماته څه صریحی دلیل ملاو نشو. عام فقها ددې حدیث نه استدلال کوی. چه په هغې کښې نبی علیه السلام فرمائیلی دی: ((لا یحل مال امرئ مسلم الا بطیب نفس منه)) یعنی د یو مسلمان مال دهغه د زړه د خوشحالی نه بغیر حلال نه دي. لیکن دا استدلال کمزورې دي ځکه چه په دې حدیث کښې د هغه مسلمان ذکر دي. لیکن که یو مسلمان دیو جرم مرتکب شی نو هغه ته چه څنگه جسمانی سزا ورکولې شی. دغه شان مالی سزا هم ورکولې شی ځکه چه د مسلمان مال په طیب خاطر سره حلال گرځی. لیکن جان خو په طیب نفس سره هم حلال نه گرځی. نو کله چه یو مسلمان څه جرم اوکړی. اوبیا د سزا په طور دهغه جان ته نقصان ورکولې شی. نو دا ټولو په نزد جائز دي. نو بیا مال چه په طیب نفس سره حلال گرځی. هغه د جرم په صورت کښې په طریقه اولی جائز گرځیدل پکار دی. ځکه بعضې متاخرینو احنافو د حضرت امام ابو یوسف رحمه الله قول ته ترجیح ورکړې ده. او فرمائیلی شي دی. چه تعزیر بالمال جائز دي. (۸۵)

باب مَا جَاءَ فِيهِمْ يَقُولُ لَا تَزِرُ يَا مُحَمَّدٌ

عن ابن عباس عن النبي صلى الله عليه وسلم قال إذا قال الرجل للرجل يا يهودي قاضيتك عشرين وإذا قال يا مخرت قاضيتك عشرين ومن وقع على ذات مخرم فاقطعوا (۸۶)

د حضرت عبد الله بن عباس رضی الله عنهما نه روایت دي چه نبی علیه السلام فرمائیلی دی چه یو کس بل ته یهودی یا مخرت او وائی. نو هغه ته شل کورې ورکړی څوک چه د یوې محرمې زناته سره زنا اوکړی. نو هغه قتل کړی.

باب مَا جَاءَ فِيهِ الظُّرْبُ

عن أبي هريرة بن قيس قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لا يُجْلَدُ فَوْقَ عَشْرِ جَلَدَاتٍ إِلَّا فِي حَدٍّ مِنْ حُدُودِ اللَّهِ (۸۷)

د حضرت ابو هريره بن قيس رضی الله عنه نه روایت دي چه نبی علیه السلام فرمائیلی دی چه د الله تعالی د حدودو نه علاوه په بله سزا کښې به په لس کورو باندې زیادت نشی کولې.

تعزیر په حد کښې دقتهاو اختلاف*

بعضې اهل ظاهر ددې حدیث د ظاهر نه استدلال کوی او فرمائی چه په تعزیر کښې د لسو کورو نه زیاته سزا نشی ورکولې بل طرف ته بعضې فقهاو فرمائیلی دي چه تعزیر د اتیا کورو ته کم دی ځکه چه د ټولو نه کم حد حد قذف دي یا حد شرب خمر دي. او هغه اتیا کورې دي نو په تعزیر کښې به د (۷۹) کورو پورې ورکولې شی. (۸۰) یا ددې نه زیاتې کورې ورکول جائز نه دي. دا حضرات دهغه حدیث نه استدلال کوی په کوم کښې چه نبی علیه السلام فرمائیلی دی: ((من بلغ حدا في غير حد فهو من المعتدين)) یعنی چه یو کس په غیر حدی جرم کښې د حد جرم ته اورسی نو هغه ظالم دي. نو په کومو جرائمو کښې چه شریعت حد نه دي مقرر کړې. په هغې کښې دومره کورې ورکول چه د حد برابر شی دا

ظلم دی. او حد ته به په هغه وخت کښې رسی. چه اتیا کورې ورته اولگوي. اود اتیاونه په کمر کښې هغه حد ته نه رسی نوڅکه د اتیاو نه کمې کورې لگول تعزیراً جائز دی

د احنافو مشهور قول*

بعضې نور فقهاء فرمائي اود احنافو مشهور قول هم دا دي چه تعزیراً صرف (۳۹) کورې لگولې شي. ددېنه زیاتې نه. ددې وجه دا ده. اگرچه د حد قذف او حد شرب خمر اتیا کورې دي لیکن غلام نه نیم یعنی څلویښت کورې ورکولې شي. نوڅلویښت کورې هم حد دي. او تعزیر د حد نه کم پکار دي. نو تعزیراً (۳۹) کورې ورکولې شي. ددې نه زیاتې شي ورکولې.

زما په نزد دا راجح قول دي*

لیکن دامام مالك رحمه الله مسلك دا دي. چه تعزیراً امام خمیره کورې ورکول غواړي. ورکولې شي په دي کښې څه قید او شرط نشته. دامام ابویوسف رحمه الله هم دا مسلك دي. او امام طحاوی هم په دي باندې فتوی ورکړې ده.

د قول راجح دلائل*

د دریم قول دلیل دا دي. چه یو حدیث تاسو وړاندې ونیلې دي چه دحضرت نعمان بن بشیر رضی الله عنه نه روایت دي. که یوکس د خپلې ښځې د وینزې سره زنا اوکړي. نوکه ښځې خپله وینزه دځاوند دپاره حلاله کړي نه وه. نو هغه ته به رجم ورکولې شي. او که حلاله کړي نې وه. نو سل کورې به ورکولې شي. ځکه چه د حلالولو په صورت کښې یوه شبه پیدا شوه. ددې شبه دوجه به حد ساقطیږي. اوس تعزیراً ده ته د سلو کورولگولو حکم شوي دي. حالانکه دا کورې د اخف الحدودد یعنی اتیاونه زیاتې دي. ددې نه معلومه شوه. چه په تعزیر کښې د سلو کورو پورې لگولې شي.

د اهل ظاهر استدلال اودهفي جواب*

اهل ظاهر د حدیث باب نه استدلال کوي. چه په دي کښې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائيلى دي. د حدود الله نه علاوه په بل څه کښې د لسو کورو نه زیادت مه کوي. ددې جواب دا دي. چه ددې حدیث مطلب دا نه دي. چه په تعزیر کښې به د لسو کورو نه زیاته سزا نشي ورکولې. ځکه اوس وړاندې حدیث تیر شو. که یو کس بل ته یهودی یا مځت اوواني. نو هغه ته شل کورې اووهی اودا شل کورې د لسونه زیاتې دي. ددې نه معلومه شوه. چه د حدیث هغه مطلب نه دي. کوم چه ترې هغوی معلوم کړي دي. زما په نزد والله اعلم ددې حدیث مطلب دا دي. چه په اصل کښې جرائم په دوه قسمه وي.

د جرم دوه شجونه*

یو جرم هغه دي چه هغه شرعاً په في نفسه گناه وه. اودویم هغه چه هغه شرعاً في نفسه گناه نه وى. لیکن دحاکم د حکم د خلاف ورزى د وجه گناه اوگرځیدل. دا ولتى جرم مثال لکه چرس افیون بهنگ خورل دا شرعاً هم گناه ده. او قانوناً هم گناه گرځیدلې ده. د دویم جرم مثال لکه دتريفك قانون دي. چه په گس طرف څه. که یو کس د گس طرف په ځانې په ښى طرف لاړلو. نو قانوناً دا جرم دي. شرعاً گناه نه وه. لیکن د حاکم د حکم د خلاف ورزى د وجه گناه شوه. ځکه چه دالله تعالی ارشاد دي. ((وأطيعوا الله وأطيعوا الرسول وأولى الأمر منكم)) (النساء، ۵۹) نو د... اولی الامر... اطاعت هم واجب دي. اوددې خلاف ورزى دوجه گناه شوه. په حدیث باب کښې ((حد من حدود الله)) نه هغه گناه مراد ده. چه هغه في نفسه گناه وى. او قانوناً هم هغه جرم گرځولې شوي وى. نو اوس به د حدیث مطلب دا وى. چه د لسو کورو نه دي زیاته سزا نشي ورکولې. خو په داسې جرم کښې چه هغه في نفسه هم گناه وى او کوم اعمال چه شرعاً گناه نه وى. لیکن د حاکم د حکم د خلاف ورزى دوجه گناه گرځیدلې وى. په هغې کښې

دې تعزیری سزا د لسو کورو نه زیاته نه وی. مثلاً که یو کس د تریفک د یو قانون خلاف ورزی اوکړی نو هغه ته د لسو کورو نه زیاته سزا ورکول نه دی پکار. خو که داسې گناه اوکړی چه هغه په نفس هم گناه وی. نو هغه ته د لسو کورو نه زیاته سزا ورکولې شی. نویه حدیث باندې باندې دا استدلال کول چه تعزیری سزا د لسو کورو نه زیاته نشی ورکولې تیک استدلال نه دی.

«من بلغ حدا في غير حد»، **جواب***

تر کومې پورې چه ددې حدیث تعلق دی. چه په دې کښې فرمایشی دی. ((من بلغ حدا في غير حد فهو من المعتدين)) په دې کښې خویوه توجیه هغه کیدې شی. چه د حد ثانی نه مراد گناه ده. یعنی ((من بلغ حدا في غير اثم فهو من المعتدين)) دویمه توجیه دا کیدې شی. چه کله په سړی باندې په شرعی اعتبار سره حد ثابت نه وی. یا ددې وجه چه معیار شهادت پوره شوې نه وی. یا ددې وجه چه په دې کښې شبه فی الفعل یا شبه فی المحل وغیره موجود وی. چه دهغې د وجه حد نه وی لازم شوې نو په دې صورت کښې چه ده ته کومه تعزیری سزا ورکوی. په هغې کښې حد ته مه رسی. مثلاً یوسړی غلا اوکړله لیکن د «حرز»، د عدم وجود د وجه دهغه نه حد ساقط شو. او دهغه لاس کت نکړې شو. اوس که امام دا اوائی. چه زه تعزیراً دده د لاس کت کولو حکم ورکوم. نو دا حکم ورکول جائز نه دی. ځکه چه بیا د حد ساقط کیدو څه مطلب پاتې نشو. په دې حدیث ((من بلغ حدا في غير حد)) کښې ددې نه معانعت شوې دي.

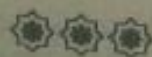
تعزیراً دقتلولو حکم*

اوس سوال دا دی. چه تعزیراً څوک قتلولي شی که نه؟ احنافو مختار قول دا دی چه تعزیراً قتل کولې شی او په دلیل کښې هغه حدیث اوس تیر شو. چه نبی علیه السلام په کښې فرمایشی دی. ((وان عاد في الرابعة فاقطوه)) یعنی که په څلورم ځل څوک شراب اوڅکی نو قتل یې کړی. احناف فرمائی چه دا په تعزیر باندې محمول دي.

تعزیر باب ډیر وسیع دي*

د تعزیر باب ډیر لوی دي. او په دې کښې امام ته ډیر وسیع اختیارات ورکړې شوي دي چه هغه د حالاتو په اعتبار سره چه څومره غواړی سزا دي ورکړی. خلق دا اعتراض کوی چه د اسلام د حدودو او تعزیراتو نظام ډیر سخت دي. حالانکه په اسلام کښې نظام عقوبت دومره لچک دار دي چه په بل نظام کښې ددې لچک نشته. تاسو گورئ چه زیات ترجرائم د تعزیر لاندې راځی. او په تعزیر کښې څه سزا د شریعت د طرف نه مقرر نه ده. فقهاء کرامو تردې پورې لیکلی دی. که تعزیراً چا ته صرف په تروی بندی او گوری او بیا یې پرېږدی. نو دا سزا هم کافی ده. دي ته، نظرة شدرة، ونیلی شی. د ټولونه سخته سزا دا ده. چه قتل کړې شی. د دي نه معلومه شوه. چه ددې باب ډیر وسیع دي.

او په دې کښې اصلی اختیار څو امام ته دي. لیکن امام قاضی ته خپل اختیارات حواله کوی. په دې صورت کښې امام قاضی لږه پابند کولې شی. چه په فلانې جرم کښې دومره سزا ورکولې شی. او قانوناً ددې دائره مقرر کولې شی. (۸۸)

کتاب الصيد

مَنْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
بَابُ مَا جَاءَ مَا يُؤْخَلُّ مِنْ مَتْنِ الْكَلْبِ
وَمَا لَا يُؤْخَلُّ

عَنْ عَبْدِ بْنِ حَاتِمٍ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنْ لُرْسِلَ كَلْبًا لَنَا مُعَلِّمَةً قَالَ كُلَّ مَا أَمْسَكَنَ عَلَيْكَ قُلْتُ
يَا رَسُولَ اللَّهِ وَإِنْ قُتِلَ قَالَ وَإِنْ قُتِلَ مَا لَمْ يَشْرِكْهَا كَلْبٌ غَيْرُهَا قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنْ لُرْمِيَ
بِالْمُعْرَاضِ قَالَ مَا خَرَقَ فَكُلْ وَمَا أَصَابَ بِعَرَضِهِ فَلَا تَأْكُلْ (۸۹)

حضرت عدى بن حاتم رضی اللہ عنہ نہ روایت دی. دا دخاتم الطائی خونی وو چه په خیل سخاوت
کښې مشهور وو. دې په اول کښې نصرانی وو. بیا ورته د اسلام توفیق ملاو شو. داسې معلومیږي چه
ددوی زیاته مشغله ښکار وه. ځکه د صید په باب کښې ددوی نه زیات روایات مروی دي. فرماني ما
عرض او کړلو. یارسول الله مونږ خیل ساتلې شوې سېي چه د ښکاره تربیت ورته ورکړې شوې
وی. دښکار کولو دپاره پرېږدو. کله چه هغه سېي دښکار خناور مونږ ته راوړی. نویعضي وخت هغه
خناور مونږ ته د رارسیدو نه وړاندې مړ شوې وی. نو اوس دښکار زموږ دپاره حلال دي که حرام نسي
عليه السلام په جواب کښې اوفرمانیل. کوم خناور چه هغه سېي ستاسو دپاره پرېږدی. نو هغه خوړلې
شي. یعنی چه سېي د ښکار کولو نه پس ښکار خوړلې ته وی. بلکه هغه نې ستاسو دپاره ساتلې
وی. نو تاسو هغه خوړلې شي. او که سېي دهغې خناور ته پخپله خوراک کړې وی. نویه دي صورت کښې
تاسو هغه ښکار نشي خوړلې. ځکه چه په دي صورت کښې هغه ښکاره په ((ما اکل السبع)) کښې
داخل دي. اود دي د خوراک ممانعت په قرآن کښې راغلې دي. اود دي سېي په خپله خوراک کول ددي
خبرې نښه ده. چه هغه ستاسو دپاره ښکار نه دي کړې. بلکه دخپل خان دپاره نې ښکار کړې دي. نو ځکه
دهغې خوراک ستاسو دپاره جائز نه دي.

حضرت عدى بن حاتم رضی اللہ عنہ تپوس او کړلو یارسول الله که دغه سپو دا خناور مات کړي
وی. او مونږ ته د ذبح کولو موقع نه وی ملاو شوې نو بیا هم دا حکم دي چه دهغه خناور خوراک زموږ
دپاره حلال دي. نبي عليه السلام اوفرمانیل. اگر چه هغه سپو دي مات کړي وی. خو بیا نې هم ستاسو
دپاره خوراک جائز دي. ترخو پورې چه دغه سپو سره بل سېي شریک نه وی. یعنی تاخپل سېي په بسم الله
ونیلو سره د ښکار دپاره پریځي وو. او چه کله هغه حمله کوله. نویه دغه وخت کښې یو بل سېي هم په
حمله کولو کښې ورسره شریک شو. اود وارو په شریکه ښکار مات کړې وی. نویه دي صورت کښې دهغه
ښکار خوړل ستاسو دپاره جائز نه دی. ځکه چه تاخو په خپل سېي باندې بسم الله ونیلې وه. په بل خود دي نه
وه ونیلې. او حمله پرې دوارو سپو په شریکه کړې ده. او هغه نې مات کړې دي. نو ځکه دا خناور ستاسو
دپاره حلال نه دي.

که مشروع او غیر مشروع دوه سببه موجود شي. نو خناور به حلال نه وي *

ددې حدیث نه فقهاو دا مسئله مستنبطه کړې ده. که دیو خناور په هلاکت کښې دوه سببه موجود
شو. چه په هغې کښې یو سبب مشروع وی. او بل غیر مشروع وی. نویه دي صورت کښې دهغې خناور
خوړل حلال نه دی. مثلاً که یوه مرغی دي په تیر باندې او ویشته. اود تیر لگیدو نه پس هغه په اوبو
کښې او غورځیده. او په اوبو کښې مړه شوه. نو اوس دا معلومه نه ده. چه دهغې مرګ دتیر په لگیدو

سره واقع شو. او که په اوبو کېنې د ډوبیدو د وجه. نو اوس مسئله دا ده. که د تیر په لگیدو هغه مړ شوی وی. نو هغه خناور په حلال وی. او که د اوبو دوجه نهې مرگ واقع شوی وی. نو هغه مرغی به حرامه وی. خو چونکه دلته کېنې اوس د هلاکت دوه سببه موجود شوی دی. نو ځکه به دا خناور حرام وی او ددې خوراک به جائز نه وی. (۹۰)

د حلت او حرمت په باره کېنې بنیادی اصول *

ددې مسئلې بنیاد په یوه بنیادی مسئله دی. هغه دا چې په غوښه کېنې اصل حرمت دې اود غوښې نه علاوه په نورو څیزونو کېنې اصل حلت او اباحت دی. نو نور څیزونه به تر هغه وخته پورې مباح گنلې شی ترڅو پورې چې په هغې کېنې د حرمت دلیل په یقین سره نه وی موجود شوی. مثلاً په روټی کېنې اصل حلت او اباحت دی. اگر که دغه روټی تا دیو کافر ته اخستې وی. دهغه روټی خوراک ستا دپاره جائز دی. تر کومې پورې چې په هغې کېنې د نجس او حرام څیز د گډون ثبوت نه وی. خو څه کله دا ثابت شي چې په دې کېنې فلاڼی څیز نجس یا پلټ شوی دی. نویه دغه وخت کېنې به دغه روټی حرامه وی. لیکن په غوښه کېنې اصل څیز حرمت دی. ترڅو چې په دې خبره دلیل نه وي قائم شوی چې دا خناور په مشروع طریقې باندې ذبح شوی دی. نو تر هغه وخته پورې به د دغه خناور غوښه حرامه گنلې شي. نو که یو کافر غوښه خرڅوی. نو ترڅو پورې چې دا دلیل موږ ته معلوم شوی نه وي. چې دا خناور په مشروع طریقې باندې ذبح شوی دی. نو تر هغه وخت پورې دهغې غوښه خوراک زموږ دپاره جائز نه ده. نو غوښې ته د حلال و نیولو دپاره د دلیل ضرورت دی. اود نورو څیزونو د حرمت ثابتولو دپاره هم د دلیل ضرورت دی. د حلت او حرمت په باره کېنې دا ډیر اهم اصول دي. چې په ذهن کېنې کې ساتل پکار دی.

صرف د احتمال په بنیاد باندې څیزونو ته حرام نشي وینلې *

نن صبا په غیر مسلم ملکونو کېنې دا ډیره غټه مسئله پیدا شوې ده. اوالله تعالی دې زموږ حفاظت او کړي. اوس خو په مسلمان ملکونو کېنې هم دا مسئله پیدا شوې ده. هغه دا چې په غیر مسلم ملکونو کېنې ډیر څیزونه داسې خرڅیږي. چې په هغې کېنې د نجس او پلټ څیز د گډون احتمال وي. نویه دې څیزونو کېنې په لاتدیني اصول سره مسئله حل کیږي. که د غوښې نه علاوه بل څه څیز وي. او دهغه څیز په باره کېنې شک وي. چې په دې کېنې څه ناجائز څیز خو گډ شوی نه دی. نو ترڅو پورې چې په هغې کېنې د حرام یا ناجائز څیز د گډون یقین نه وي. نو تر هغه وخت پورې دهغې څیز خوراک جائز دی. مثلاً روټی ده. د بعضې ډبل روټی په باره کېنې دا خبره اوریدلې شوې ده. چې په دې کېنې د مردار وازگه اچوی. خو په ډبل روټی کېنې چونکه اصل حلت دی. نو ترڅو پورې چې موږ ته په یقین سره معلومه شوې نه وي. چې په دې ډبل روټی کېنې فلاڼی حرام او نجس څیز شامل شوی دی. نو تر هغه وخته پورې د ډبل روټی د خوړلو گنجائش شته. اود ناواقفیت دوجه دهغه روټی نه فائده اخستې شي. او هغه روټی خوړلې شي. اود ډیر و شکونو ضرورت نشته. او که په یقین سره دا معلومه شي. چې په بازار کېنې یوه ډبل روټی هم داسې نشته. چې هغه به د څه ناڅه حرام څیز د گډون نه خالی وي. نویه دې صورت کېنې د ډبل روټی خوړل جائز نه دی.

په ډبو کېنې پیک شوی غوښه *

لیکن د غوښې معامله ددې نه بالکل خلاف ده. ځکه چې تر کومې پورې په یقین سره معلومه نشي. چې دا غوښه په جابز طریقې سره د ذبح شوی خناور ده. نو تر هغه وخته پورې دهغه غوښې خوراک جائز نه دی. نو نن صبا چې په ډبو کېنې پیک شوی غوښه د استرېلیا او نیوزی لینډ وغیره ملکونو نه راځي. ددې خوراک جائز نه دی. د افسوس خبره دا ده. چې نن صبا په سعودی عرب او نورو خلیجی ملکونو کېنې

هم د دې رواج زیات دی په دې ډیوباندې دا عبارت لیکلې شوې وی. ((مذبح علی الطریقه
الإسلامیة)) په دې عبارت باندې دهوکه شی او مسلمانان هغه غوښه استعمالوی حالانکه په دې ډیو
باندې صرف ددې عبارت په لیکلو سره دا یقین نشی حاصلیدې چه یقیناً به دا په اسلامی طریقه ذبیح
شوې وی ترکومی پورې چه دا تحقیق اونکړې شی چه ددې عبارت لیکونکي څوک دی او په کوم ښار
باندې هغه دا لیکلی دی او هغه په یقیناً دا په اسلامی طریقه باندې ذبیح کړې ده که نه تردې وخته
پورې په هغه ډیې کښې پیک شوې غوښه خوړل جائز نه دی عجیبه خبره دا ده چه بعضي خلکو رانه
خودلی دی چه دا یو مهر وی چه په ډیې باندې ئې لگوی تردې چه د ماهی په ډیې باندې هم د ((
مذبح علی الطریقه الإسلامیة)) مهر لگیدلې وی اوس ښکاره خبره ده چه د دې مهر څه اعتبار دی
پورتنی مسئله د غیر مسلم ملکونو د غوښې وه او ترکومی پورې چه مسلمانان ملکونه دی نو چونکه د
مسلمانانو ظاهری حال په مشروع طریقه باندې حمل کولې شی نو هلته به د ظاهری حالت نه هم دا
گنېلې شی چه دا مذبحه غوښه ده نو ددې تحقیق کول واجب نه دی خوداسې ښار چه هلته زیات نره
غیر مشروع غوښې رواج وی او هغه د مسلمانانو ښار وی نو په دې صورت کښې هم تحقیق کول
واجب دی بغیر د تحقیق نه ئې خوړل جائز نه دی.

په غوښه او نورو څیزونو کښې د فرق وجه*

ما چه کوم دا اصول اوخودل چه په نورو څیزونو کښې اصل حلت دی او په غوښه کښې اصل حرم
دی په دې دواړو کښې د فرق وجه څه ده؟ ددې وجه دا ده چه غوښه د خناور وی او ژوندې خناور په
اجماع حرام دی او خناور په هغه وخت کښې حلالیږي چه په مشروع طریقه باندې ذبیح شی نو په خناور
کښې اصل حرمت دی ددې حرمت د لرې کولو دپاره شریعت یوه مخصوصه طریقه خودلی ده که دا
طریقه اختیار کړئ نو خناور به حلال شی او که دا طریقه اختیار نکړئ نو خناور نه حلالیږي بلکه
حرمت به باقی وی ددې نه معلومه شوه چه په خناورو کښې اصل حرمت دی ترڅوچه په صحیح طریقه
د هغې د ذبیح کولو علم نه وی.

بهر حال په حدیث یاب کښې نبی علیه السلام حضرت عدی بن حاتم رضی الله عنه ته او فرمائیل چه ته
دخیل سپی ښکار کړي خناور خوږې شی ترڅو پورې چه د دغه سپی سره بل سپی شریک نه وی ددې
وجه هم دا ده چه په خناور کښې اصل څیز حرمت دی او چه کله د ښکار په وخت کښې ورسره بل سپی
هم شریک شی نو اوس دا پته لگول گران دی چه ددې خناور هلاکت ستا د لیرلې سپی د حملې او که د
بل سپی د حملې د وجه واقع شوې دی نو اوس دا شبه پیدا شوه چه دا خناور په مشروع طریقه هلاک
شوې دی که په غیر مشروع طریقه هلاک شوې دی ددې شبه د وجه دا نشی کیدې په خناور کښې
حرمت راشی ځکه چه هغه خو د وړاندې نه حرام وو بلکه حلت راتلل به بند شی.

صرف د شک اوشبه د وجه حرمت نه راځي*

او په کومو څیزونو کښې چه اصل حلت وی په هغې کښې صرف په شک شبه باندې حرمت نه راځي
ترڅو پورې چه د حرمت یقین نه وی په موطن امام مالک کښې د حضرت عمر فاروق رضی الله عنه
مشهوره واقعه راغلې ده چه هغوی په یو ځنگل او بیابان باندې تیریدلو په لاره کښې ورته د اودس
عنهما ورسره هم ملگري وو حضرت بن عمر رضی الله عنهما اوکتلو چه مخامخ د حوض مالک
راړوان دي بن عمر رضی الله عنهما د هغه نه دا تپوسونه شروع کړل ((یا صاحب الحوض اهل نرد
حوضك السباع؟)) آیا ستا حوض ته درندگان د اوبو ځکلو دپاره راځي دهغوی د تپوس کولو مقصد

دا و گه درندگان داو بو خكلو دپاره حوض ته راخى نو دهغوى جوته به حوض كنبى غورخپى او ددي
د وجه به د حوض اوبه پليسي كپى نو ددي نه به اودس كول جائز نه وي ددي نه وړاندې چه د حوض
مالك ورته خه جواب وركړې وو حضرت عمر فاروق او فرمائيل ((يا صاحب الحوض لا تخبرنا)) يعنى
مونږ ته دا مه بښايه چه دې حوض ته درندگان راخى كه نه عمر رضى الله عنه هغه ددي وجه د خودلو ته
منع كړلو چه په اوبو كنبى اصل طهارت دې او اصلاً د هغې اوبو نه اودس كول جائز وو ليكن چونكه
دا حوض ښكاره وو نو شك پيدا شو چه كيدې شي دې ته درندگان د اوبو خكلو دپاره راخى نوددي
شك په وجه به طهارت اصليه ته زائله كپى نو ځكه دې اوبو ته نجس نشى وئيلي ترڅو پورې چه د
نجاست يقين نه وي نو كه د حضرت بن عمر رضى الله عنهما د سوال په جواب كنبى دحوض مالك دا
وئيلي وو چه او كله كله درندگان حوض ته راخى نو ددي په وجه به هم شك پيدا كيدو خوددي شك په
بنیاد په اوبه نه نجس كيدې ليكن بيا هم په زړه كنبى وسوسې پيدا كيدې چه معلومه نه ده چه
اودس به صحيح وي كه نه به وي نو ځكه حضرت عمر رضى الله عنه او فرمائيل ((يا صاحب الحوض
لا تخبرنا)) چه ددي شك او وسوسې جره كټ كړى.

په زيات تحقيق كنبى هم پريوتل نه دي پكار *

ددي نه معلومه شوه كه په اشياء مباحه كنبى شك پيدا شي نو دهغه شك د وجه دغه څيز نه حراميزى او
حضرت عمر فاروق رضى الله عنه ددي عمل نه پته اولگيدله چه د يو څيز په باره كنبى ډير زيات
كوشش او تحقيق كول هم ضرورى نه دي چه انسان دهر څيز په تحقيق كنبى مشغوله شي چه په دې
څيز كنبى كوم حرام څيز شامل دي په فلانى څيز كنبى كوم اجزاء دي ځكه چه كله شريعت تاته د شك
باوجود دهغه څيز د استعمال اجازت دركړي دي نو بيا دا ناواقفيت هم يونعمت دي په تحقيق كولو
سره دا نعمت مه ضائع كوى بعضي خلقوته ددي ذوق وي چه په هر څيز كنبى چخچى لټوى والد
صاحب ته به مې يو صاحب راتلو هغه به په دې تحقيق كنبى لگيا وو چه په دالدا غورو كنبى داسې
څيز شامل دي چه هغه نجس يا حرام دي روزانه به مې والد صاحب ته راتلو كله به نې اخبار د خودلو
دپاره راوړلو كله به نې خه راوړلو او كله خه او وئيل به نې گورى په اخبار كنبى دا راغلى دي په فلانى
رساله كنبى دا راغلى دي والد صاحب به ورته وئيل زه هغه ته لولم دا واپس بوسه او ته نې په خپله
اولوله بهر حال په دې څيزونو كنبى عموم بلوى ده ټول قوم به دې كنبى مبتلا دي او مونږ ددي مامور
هم نه يو چه بغير د څه ضرورت نه په زيات لټون كنبى اخته شو ځكه كه ډير زيات معلومول شروع
كړې شي نو په دتيا كنبى به يو څيز هم حلال پاتې نشى.

حديث باب دويمه جمله *

((قلت يا رسول الله اننا نرمى بالمعراض قال ما خرق فكل وما اصاب بعرضه فلا تاكل)) دا حديث
دويمه جمله ده حضرت عدى بن حاتم رضى الله عنه عرض او كړلو يا رسول الله مونږ بعضي وخت
معراض اولو معراض يوقسم تير وي په سهم او معراض كنبى دا فرق دي چه سهم نو كدار اود وزر تير
وي او په معراض كنبى نو كه او وزر نه وي بلكه هغه نيغ او چپلى وي او بعضي حضرات فرمائي
چه د معراض د مخكنى نو ك په ځانې تيره وي او هغه تيره په اوږدوالى كنبى وي حضرت عدى بن
حاتم رضى الله عنه سوال او كړلو كه په معراض باندې خناور ښكار كړې شي نو دغه خناور څه حكم
دي انبى عليه السلام جواب وركړلو ((ما خرق فكل)) د خرق معنى ده جرح او بعضي حضراتو
ددي معنى كړې ده يوخوا بل خوا وتل مطلب دا دي چه كوم تير زخمى كول كوى او د يوطرف ته
بل طرف ته اوځى نو هغه خناور خورى او كوم تير چه د خناور په پلټوالى كنبى خځ شي هغه مه خورى په

یوبل روایت کنی دا الفاظ راغلی دی. ((فانه وقیل)) یعنی هغه د موقوذه په حکم کنی دی حکم په هغه خنار ددی تیر په ماتیدو سره می شوی دی د زخمی کیدو د وجه نه دی مړ شوی

په ماتیدو سره هلاک شوی خنار حلال نه دی*

ددی نه معلومه شوه که یوه آله جارحه وی او بسم الله اووانی او هغه آله جارحه استعمال کړی نو په خو به هغه ښکار حلال شی لیکن که آله جارحه نه وی بلکه هغه آله متقله وی او هغه آله د خپل تقاریر وجه خنار زخمی کړی او په هغې سره خنار مړ شی نو هغه خنار حلال نه دی مگر دا چه هغه خنار نیولو نه پس ژوندی پاتې وی او هغه ذبح کړی نو په هغه وخت کنی به دغه خنار حلال وی

په لینده باندې ښکار شوی خنار حکم*

ددی حدیث نه فقهاء کرام استدلال کوی او فرمائی چه کوم ښکار په لینده باندې اوشی نو هغه حلال نه دی ترڅو چه ذبح شوی نه وی ځکه چه د لینده ، غله ، یا کاندې تیره نه وی او جارح نه وی که په هغه غله باندې څوک خنار اولگی او دهغې د وجه هغه هلاک شی نو هغه هلاک به د گذار د وجه وی او هغه خنار به د موقوذه په حکم کنی وی نو ځکه به دغه خنار حلال نه وی په عربی ژبه کنی لینده نه ، بندقه ، وانی په هدایه کنی چه په کوم خاتې کنی د بندقه حکم بیان شوی دی دهغې نه لیند مراد ده. (۱۹)

په ټوپک باندې د ښکار شوی خنار حکم*

اوس سوال دا دی که یوکس بسم الله اووانی او ټوپک یا د رائفل وغیره باندې ډز اوکړی او هغه ښکار هلاک شی نو دا به حلال وی که نه؟ دا مسئله د متقدمینو خلفاء په کتابونو کنی موجود نه ده ځکه چه په هغه زمانه کنی د ټوپک وغیره رواج نه وو د موجوده زمانې په عالمانو کنی په دی مسئله کنی اختلاف دی د موجوده زمانې د عالمانو یوه ډله دی خنار ته حلال وانی او بله ډله ورته حلال نه وانی کوم حضرات چه دا خنار ته حلال وانی هغوی فرمائی چه په حقیقت کنی په کوم وخت کنی گولی لگی او نو هغه گولی څیرونکی شی نو دا په ، ماخزق ، کنی داخل ده دهغې بیان د حدیث په اولنی جملې کنی راغلی دی اویا د دغه گولی د ورننوتلو دوجه دومره وینه بهرته راوخی چه بعضی وخت په چاره سره ذبح کولو باندې هم دومره وینه نه راوخی نو د ذبح کولو چه کوم اصلی مقصد دی چه وینه په خنار کنی پاتې نشی بلکه بهرته راوخی دا مقصد ددی نه حاصلیږی نو په گولی باندې شوی ښکار حلال دی

کوم حضرات چه دی خنار ته حرام وانی دوی فرمائی چه د ټوپک گولی فی ذاته مخدد نه ده ځکه چه هغه تیره نه ده او کله چه په هغې باندې ښکار اولگی د هغې دوجه ښکار زخمی شی خو چونکه دغه گولی د لرې نه وی او په تیزی سره وی نو هغه بدن او شلوی اودننه ورننوخی گنی په دی گولی کنی بذات خود د جارح او د محدد او د شلولو صلاحیت نشته نو ځکه دا گولی د محدد په حکم کنی نه ده بلکه د مثل په حکم کنی ده نو ځکه په په گولی باندې شوی خنار حلال نه دی علامه شامی په رد المحتار کنی فرمائی چه د گولی د لگیدو د وجه چه کوم مرگ واقع شی هغه د خنار مرگ د احراق د وجه واقع کیږی ځکه چه گولی محرق ده اوققهاء کرامو لیکلی دی چه د محرق دی چه د ټوپک گولی محرق نه ده هغوی په خپله زمانه کنی داسې تجربه کړې وه چه د مالوچو یو ښه ټی مخامخ کیخودلو او په هغې باندې ټی ډز اوکړلو نو گولی په هغې کنی تیره شوه خو اور اونه لگیدلو که دا محرق وه نو په مالوچو کنی به اور لگیدلی وو ددی نه معلومه شوه چه دا محرق نه

ده ددې وجه حضرت گنگوهی رحمته الله علیه او زمونږ د دېوتند په عالمانو کښې د ډیرو حضراتو فتوی هم په دې ده. چه په گولۍ سره شوې ښکار حلال نه دي ترڅو پورې چه هغه باقاعده ذبیح شوي نه وي. لیکن چونکه دا مسئله د موجوده زمانې په عالمانو کښې مختلف فیه ده. اود عالمانو ډیر لوشې جماعت دې ته هم جائزوائی اود حرمت چه کوم دلائل پیش کولې شی. په هغې کښې یو دلیل دا هم دي چه ((ما اصاب بعرضه فلا تاكل)) حالانکه کله چه تیر په پلنوالی اولگی. نویه هغه وخت کښې هم هغه لږ غوندې په بدن کښې ورننوخې. ددې باوجود نبی علیه السلام هغه ناجائز او گرځوله. لیکن ددې دلیل جواب دا دي. که تیر په پلنوالی اولگی. نو دهغه په نتیجه کښې دومره وینه نه بهیږي څومره چه په گولۍ لگیدو سره بهیږي. نو ځکه دا مسئله قابل نظر او قابل تامل ده. او دې ته یښی حرام وئیل محل د کلام دي. او د عالمانو یوه لویه ډله ددې د حلت قائل دي.

علامه رافعی رحمته الله علیه یو اصول لیکلی دی. په کوم خانې کښې ددې خبرې شپه پیدا شی چه آیا ددې ځناور مرگ د گذار دوجه واقع شوې دي یا د زخمی کیدو د وجه واقع شوې دي. په دې صورت کښې به په شبه عمل کولې شی. او د شبه تقاضا دا ده چه دې ځناور ته حرام اووئیلی شی. حلال نه که دې اصولو ته نظر اوکړې شی. نو د حرمت طرف راجع معلومیږي. والله سبحانه اعلم (۹۲)

نوکه داري گولۍ حکم*

پورتني اختلاف په هغه وخت کښې دي. چه گولۍ نوکه داري نه وي. لیکن که گولۍ داسې جوړه شوې وي. چه نوکه داري وي. نویه دې صورت کښې هغه ځناور په اتفاق سره حلالیږي.

ددې باب دویم حدیث*

عَنْ عَائِذِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ أَنَّ اللَّهَ أَمَّهُ سَمِعَ أَبَا ثَعْلَبَةَ الْخَشَنِيَّ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنْ أَهْلُ صَيْدٍ قَالَ إِذَا أُرْسِلَتْ كَلْبُكَ وَذَكَرْتَ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ فَأَمْسَكَ عَلَيْكَ فَكُلْ قُلْتُ وَإِنْ قَتَلَ قَالَ وَإِنْ قَتَلَ قُلْتُ إِنْ أَهْلُ رَمَى قَالَ مَا رَدَّتْ عَلَيْكَ قَوْسُكَ فَكُلْ قَالَ قُلْتُ إِنْ أَهْلُ سَفَرٍ نَمَرٌ بِالْيَهُودِ وَالنَّصَارَى وَالْمَجُوسِ فَلَا يُجَدُّ غَيْرَ آتِيهِمْ قَالَ فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا غَيْرَهَا فَاغْسِلُوهَا بِالْمَاءِ ثُمَّ كُلُوا فِيهَا وَاشْرَبُوا

دحضرت عائذ رحمته الله علیه نه روایت دي. چه دوی د حضرت ابوتعلبه خنسی رضی الله عنه نه اوریدلی دي. چه هغوی رسول الله صلی الله علیه وسلم ته عرض اوکړلو. یا رسول الله موږ ښکاری خلق یوئسې علیه السلام او فرمائیل: چه تاسو دخپل سپی پرېخودلو په وخت کښې بسم الله اووائی او سپی ستاسو دپاره ښکار پرېخودلو. نو تاسو هغه خوړلې شی. ماعرض اوکړلو. چه مونږ تیران از خلق یوئسې علیه السلام او فرمائیل. چه کوم ځناور سره په تیر باندې ښکار شی. هغه تاسو خوړلې شی. ماعرض اوکړلو. چه مونږ سفرونه هم ډیر کوو. او د سفر په دوران کښې د یهودیانو او نصارو او مجوسیانو په کلو باندې تیر یو. هلته کښې مونږ دهغوی د لوښو نه سوا نور لوبی نه مووئسې علیه السلام او فرمائیل. که دهغوی د لوښو نه سوا درته نور لوبی نه ملاویږي. نو دهغوی لوبی په اویواندي اووینځي. او په هغې کښې خوراک ځکاک کوي.

باب مَا جَاءَ فِي صَيْدِ كَلْبِ الْمَجُوسِ

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ لُهِبَتْ عَنْ صَيْدِ كَلْبِ الْمَجُوسِ
حضرت جابر رضی الله عنه فرمائی چه مونږ د مجوسیانو د سپی د ښکار نه منع شوې یو. (۹۴)

بَاب مَا جَاءَ فِي صَيْدِ الْبَزَاةِ

عَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ قَالَ سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ صَيْدِ الْبَزَاةِ فَقَالَ مَا أَسْلَمَ عَلَيْكَ فَكُلْ (٩٥)

حضرت عدی بن حاتم رضی الله عنه ته روایت دی چه ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه د یازد بیکار په باره کښې تپوس او کړلو نو نبی علیه السلام راته او فرمائیل که هغه باز ستاسو دپاره بیکار نیسی یعنی دهغې نه خوراک نه کوی نو تاسو هغه ځناور خوړلې شی.

د سبې او باز د معلم کیدو علامت *

دا حنا فو په نزد د سبې او باز او شکری په تربیت یافته کیدو کښې فرق دی هغه دا چه سبې ته معلم هغه وخت کښې ونیولی شی کله چه هغه بیکار او کړی خو بیکار په خپله اونه خوری بلکه خپل مالک ته نې نیولی شوي یوسی که هغه نې په خپله او خوری نو هغې ته معلم نه وائی لیکن د باز او شکری په باره کښې احتاف فرمائی که دا د بیکاری ځناور نه لې غوندي خوراک هم او کړی نو بیا هم حلال دی ددی وجه دا ده که د باز او شکری د معلم کیدو علامت دا وی چه کله مالک هغه خپل ځان راوبلی نو هغه واپس راځی ددی فرق وجه دا ده چه سبې ته تربیت ورکول آسان دی هغه وهلی هم شی او باز داسې نه دی ځکه چه دهغې تربیت گران هم دی او هغه وهلی هم نشی ځکه د باز د معلم کیدو دپاره جد دا دی چه کله مالک هغه واپس راوبلی نو هغه واپس راځی دا دهغه د معلم کیدو علامت دی (٩٦)

بَاب مَا جَاءَ فِي الْأَجَلِ يُزَيِّ الصَّيْدَ فَيُطْبِئُ مَلَهُ

عَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرُمِي الصَّيْدَ فَأَجِدُ فِيهِ مِنَ الْقَدِ سَهْمِي قَالَ إِذَا عَلِمْتَ أَنَّ سَهْمَكَ قَتَلَهُ وَلَمْ تَرَ فِيهِ أَثَرَ سَبْعٍ فَكُلْ (٩٧)

حضرت عدی بن حاتم رضی الله عنه فرمائی چه ماعرض او کړلو یا رسول الله زه بعضې وخت کښې بیکار په تیر باندې اولم لیکن هغه بیکار ماته ملاو نشی لیکن به بله ورځ هغه بیکار ماته په داسې حال کښې ملاو شی چه زما په تیر هغه لگیدلې وی نو آیا په دې صورت کښې به زه دغه بیکار خورم که نه؟ نبی علیه السلام او فرمائیل که تاته دا معلومه شی چه ستا په تیر هغه هلاک شوي دي او په دغه بیکار کښې د چا درنده د خوړلو څه نښه هم نه وی نو ته دا بیکار خوړلې شی.

بَاب مَا جَاءَ فِيهِ مِنَ الصَّيْدِ فَيُجْعَلُ مَبْنًى فِي الْجَدِ

عَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ قَالَ سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ الصَّيْدِ فَقَالَ إِذَا رَمَيْتَ بِسَهْمِكَ فَأَذْكُرَ اسْمَ اللَّهِ فَإِنْ وَجَدْتَهُ قَدْ قُتِلَ فَكُلْ إِلَّا أَنْ تَجِدَهُ قَدْ وَقَعَ فِي مَاءٍ فَلَا تَأْكُلْ فَإِنَّكَ لَا تَذَرِي الْمَاءَ قَتَلَهُ أَوْ سَهْمَكَ (٩٨)

حضرت عدی بن حاتم رضی الله عنه فرمائی چه ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه د بیکار په باره کښې تپوس او کړلو نو نبی علیه السلام راته او فرمائیل کله چه ته غشي باندې گدار کوي نو بسم الله واید که په دغه غشي باندې بیکار مړ شی نو هغه خوره لیکن که دغه بیکار په اوبو کښې مړ شوي او مومي نو دغه مړ خوره ځکه چه تاته په نه لگی چه دی ستا په غشي مړ شوي دي که په اوبو کښې د

غورزیدو د وجه هلاک شوي دي.

که بخت او حرمت دواړه احتمال وي.

نوجانب حرمت ته به ترجیح وي*

که د خناور په مرګ کښې دواړه احتمالات موجود وي چه آیا په غشی باندې هلاک شوي دي که په اوبو کښې د پریوتو دوجه هلاک شوي دي نو ددې ښکار خوړل جائز نه دی لیکن حضرت عبداللہ بن مبارک رضی اللہ عنہ فرمائی که د ذبیحې مړی کټ شوي وه او بیا هغه ذبیحه په اوبو کښې پریوتله نو په دې وخت کښې غالب گمان دا دی چه ددې ذبیحې مرګ د حلقوم د کټ کیدو د وجه واقع شوي دي او ددې ذبیحې وینه به هم بهیدلې وي نو ځکه په دې صورت کښې ددې خناور خوراک جائز دی لیکن په کوم ځانې کښې چه دواړه سببونه برابر وي نو هلته خوراک جائز نه دی

ددې باب دویم حدیث*

عَنْ غَدِيٍّ بْنِ حَاتِمٍ قَالَ سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ صَيْدِ الْكَلْبِ الْمُعْلَمِ قَالَ إِذَا أُرْسِلَتْ كَلْبُكَ الْمُعْلَمِ وَذَكَرْتَ اسْمَ اللَّهِ فَكُلْ مَا أَمْسَكَ عَلَيْكَ فَإِنْ أَكَلَ فَلَا تَأْكُلْ فَإِنَّمَا أَمْسَكَ عَلَى نَفْسِهِ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ إِنْ خَالَطَتْ كَلْبًا أُخْرَى قَالَ إِنَّمَا ذَكَرْتَ اسْمَ اللَّهِ عَلَى كَلْبِكَ وَلَمْ تَذْكُرْ عَلَى غَيْرِهِ قَالَ سَفِيَانٌ أَكْرَهُ لَهُ أَكْلَهُ (٩٩)

حضرت عدی بن حاتم رضی الله عنه ته روایت دي فرمائی چه ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه د تربیت یافته سپو د ښکار په باره کښې تپوس او کړلو نبي علیه السلام او فرمائیل که تا خپل تربیت یافته سپي پریخودلو او د پریخودلو په وخت کښې دي بسم الله او وئیله نو کوم ښکار چه هغه سپي ستا دپاره راوړي هغه خوړلې شي لیکن که سپي په هغه ښکار کښې څه حصه خوړلې وي نو هغه مه خوره ځکه چه هغه دا ښکار دخان دپاره کړي دي ما عرض او کړلویا رسول الله که زمونږ سپي سره بل سپي هم یوځانې شي نو بیا څه حکم دي نبي علیه السلام او فرمائیل تا په خپل سپي د پریخودلو په وخت کښې بسم الله وئیله وه په بل سپي دي نه وه وئیلې حضرت سفیان رضی الله عنه فرمائی د داسې ښکار خوړل صحیح نه دی.

باب مَا جَاءَ فِي صَيْدِ الْمِعْرَاضِ

عَنْ غَدِيٍّ بْنِ حَاتِمٍ قَالَ سَأَلْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ صَيْدِ الْمِعْرَاضِ فَقَالَ مَا أَصَبْتَ بِحَدِّهِ فَكُلْ وَمَا أَصَبْتَ بِعَرَضِهِ فَهُوَ وَقِيدٌ (١٠٠)

حضرت عدی بن حاتم رضی الله عنه فرمائی چه ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه په معراض باندې د ښکار شوي خناور په باره کښې تپوس او کړلو نبي علیه السلام او فرمائیل که د دغه معراض په تیره او نوک سره هلاک شي نو هغه خوره او که خناور د هغه معراض په پلنوالی د لگیدو د وجه هلاک شي نو هغه خناور وقید دي یعنی په موقوذه کښې د داخلیدو دوجه دهغې خوراک حلال نه دی.

باب مَا جَاءَ فِي الذَّبِيحَةِ بِالْمَرْوَةِ

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ أَنَّ رَجُلًا مِنْ قَوْمِهِ صَادَ أَرْنَبًا أَوْ ثَنَيْنٍ فَلَذَبَحَهَا بِمَرْوَةٍ فَعَلَّقَهُمَا حَتَّى لَقِيَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَأَلَهُ فَأَمَرَهُ بِأَكْلِهَا (١٠١)

حضرت جابر بن عبداللہ رضی الله عنه ته روایت دي چه د دده د قوم یو سړی یو یا دوه سوي ښکار

گرفت. او چه بیا نی هغه په تیره سپین کانری باندې ذبح کړې اویا نی هغه دواړه زورندې کړې تردې
 چه کله نی د رسول الله صلی الله علیه وسلم سره ملاقات اوشو. نو نبی علیه السلام نه نی نیوس
 او کړلو چه زه دا خوړلې شم که نه؟ ځکه چه ما هغه په مروه کاندې باندې ذبح کړې وی نیس علیه
 السلام ورته د هغې د خوړاک حکم ورکړلو. ددې نه معلومه شوه چه په کوم خیز چه ذبح او کړې شی که
 هغه کاندې وی یا وسله وی که هغه تیره وی نو په هغې باندې ذبح کول او دهغې خناور خوړاک کول
 جائز دی لکه چه په حدیث باب کنبې نبی علیه السلام په مروه کاندې باندې د ذبح شوی خناور
 د خوړاک اجازت ورکړلو.

بَاب مَا جَاءَ فِي هَرَامِيَةِ أَهْلِ الْمُصَبُورَةِ

عَنْ أَبِي الدُّدَاءِ قَالَ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ أَكْلِ الْمُجْتَمَةِ وَهِيَ الَّتِي تُصَبَّرُ بِالنَّيْلِ (۱۰۲)
 حضرت ابودرداء رضی الله عنه فرمائی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم د مجتمه خوړلو نه منع کړې
 ده. او مجتمه هغه خناور وی چه په غشو باندې صبرا قتل کولې شی. د صبرا قتلو مطلب دا دی چه یو
 خناور مخامخ په رسو باندې اوتړلې شی. او بیا د لرې نه په هغې باندې د غشو گذارونه کولې شی او
 دهغې د وجه هغه هلاک شی. داسې خناور ته ،،مصبوره،، هم ونیلي شی. د داسې خناور خوړاک حرام
 دی ځکه چه کله دا خناور مخامخ اوتړلې شی. نو ددې خناور حلالول اختیاری شو اضطرابی نه ځکه چه
 اضطرابی ذبح په هغه وخت کنبې جائز وی. چه خناور په قابو کنبې نه راځی. لیکن چه خناور په قابو
 کنبې دی. او تړلې شوی دی نو اوس ددې ذبح اختیاری دی اضطرابی نه دی. او په اختیاری ذبح کنبې د
 حلق د څلورو رگونو کت کول ضروری دی. ددې ته بغیر هغه خناور نه حلالیږی. که هغه تړلې شوی
 خناور بالتروی او که څنگلی وی. ددې په خلاف دکومو خناور زکاة چه اختیاری وی. هغه خناور که د
 قابو نه بهر شی. مثلاً غوا یا اوبښ شو. ددې زکاة اختیاری دی که دغه غوا یا اوبښ اوتختی. او د قابو نه
 بهر شی. نو په دې صورت کنبې ددې زکاة اضطرابی شو. او په دې صورت کنبې که دا د ښکار په
 طریقو سره په غشو باندې مړ کړې شی. نو ددې خوړاک حلال گرځی.

أُمُ حَبِيبَةَ بِنْتُ الْعَرِيَّاضِ وَهِيَ ابْنَةُ سَارِيَةَ عَنْ أَبِيهَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى يَوْمَ خَيْبَرَ
 الْمُجْتَمَةَ وَعَنِ الْخَلِيسَةِ وَأَنْ تُوطَأَ الْحَبَالَى حَتَّى يَضَعْنَ مَا فِي بَطُونِهِنَّ قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى الْقُطَيْبِيُّ (۱۰۳)
 دخیبر په ورځ د هر هغه درنده د خوړلو نه منع فرمایلي وه. چه هغه د ،،ذی ناب،، وی. او دهر پنجه ور
 خناور نه نی منع فرمایلي ده. او د بالتو خړو د غوښو خوړلو نه نی منع فرمایلي ده. او د مجتمه او
 خلیه نه نی منع فرمایلي ده. خلیه هغه خناور ته وائی چه بل خناور مات کړې وی. مثلاً زمری یا شرمخ
 یوه چیلې ماته کړې وی. نو هغه چیلې خلیه ده. او د قرآن کریم آیت ((وَمَا أَكَلِ السَّعِ)) کنبې داخل
 ده. او حرام ده. او د حاملې ښځې سره نی د وطی کولو نه منع فرمایلي ده. ترڅو چه د ماشوم ولادت نه
 وی شوی.

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُتَّخَذَ شَيْءٌ فِيهِ الرُّوحُ غَرَضًا (۱۰۴)
 حضرت عبدالله بن عباس رضی الله عنه فرمائی چه نبی علیه السلام ددې نه منع فرمایلي ده چه یو ذی
 روح خیز ښه او گرځولې شی. مطلب دا دی چه یو ساه لرونکی خیز مخامخ اودروی. او هغه نشانه جوړه
 کړی. نو دا جائز نه دی. چه ښکار کول نی مقصد ته وی بلکه مقصد نی خپله ښه مضبوط کول وی.

بَاب مَا جَاءَ فِي ذَكَاءِ الْجَنِينِ

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ ذَكَاءُ الْجَنِينِ ذُكَاةُ أُمِّهِ (۱۰۵)
حضرت ابوسعید خدری رضی اللہ عنہ روایت کوی چہ نبی علیہ السلام فرمائیلی دی د جنین ذکوة
د هغه د مور ذکاة دی

د جنین د ذکاة په باره کښې دقتهاو اختلاف*

ددې په بنیاد ائمه ثلاثه دا فرمائی، که یو خنور ذبح کړې شی او د هغه دخیتې نه داسې بچې راوځي، چہ
په هغه کښې معمولی غوندي ساه موجوده وی، لیکن دومره وخت نه وی، چہ هغه بچې مستقل ذبح
کړی او بیا هغه بچې مړ شی، نو د ائمه ثلاثه په نزد هغه بچې حلال دی او دمور ذبح کول د هغې بچې
د ذبح قائم مقام دی، خو که دغه بچې دومره وخت ژوندي پاتې شو، چہ په هغې کښې هغه مستقل ذبح
کولې شونو ددې بچې مستقل ذبح کول ددې حضراتو په نزد ضروری دی، که ذبح نه کړلو، نو هغه
بچې به حلال نه وی.

دا حنا فوسلک دا دی، که هغه بچې مړ شوې راووتلو، لیکن دومره وخت نه وو، چہ هغه نه مستقل ذبح
کولې شونو، په دې دواړو صورتونو کښې هغه بچې حرام دی، ددې خوراک جائز نه دی، احناف د قرآن
کریم د آیت ((حرمت علیکم المیتة)) نه استدلال کوی، ځکه چہ دغه بچې دمیته په عموم کښې داخل
دی، دغه شان په قرآن کریم کښې منخقه حرامه گرځولې شوې ده، او منخقه هغه خنور نه وائی، چہ ساه
نې بنده شی، او کوم بچې چہ دمور په خیته وی، نو دمور په ذبح کولو سره د هغه ساه بندېږي، ددې وجه
هغه مړ شی، نو ځکه دا بچې په میته کښې هم داخل دی، او په منخقه کښې هم نوددې بچې خوړل جائز
نه دی. (۱۰۶)

حدیث باب جواب*

ترکومي پورې چہ د حدیث باب تعلق دی، نوددې په باره کښې احناف فرمائی، چہ دا حدیث په دوو
سندونو سره مروی دی، یو دا چہ بعضې راویانو په حدیث د ((ذکاة الجنین ذکوة أمه)) کښې دویم
ذکوة په رفع سره روایت کړې دی، دویم دا چہ بعضې راویانو ((ذکوة أمه)) په نصب سره روایت کړې
دی، که د نصب روایت واخستې شی، نو ددې مطلب دا دی، چہ په اصل کښې دا عبارت ((ذکاة الجنین
کذکاة أمه)) دی، او معنی به نې دا وی، چہ د جنین ذکاة هم داسې فرض دی، لکه دمور ذکاة چہ څنگه
فرض دی، نو لکه څنگه چہ مور بغیر د ذکاة نه حلالېږي، نه دغه شان جنین هم بغیر د ذکاة نه حلالېږي
نه، د نصب په صورت کښې هم دا معنی متعین ده، ددې نه علاوه بله معنی نشی کیدې.

که دا روایت واخستې شی، په کوم کښې چہ ((ذکاة أمه)) په رفع سره راغلې دی، په دې صورت کښې
هم دا توجیه کیدې شی، اگر چہ دلته حرف تشبیه موجود نه ده، لیکن دا تشبیه بلیغ ده، په کومه کښې چہ
مشبه به په مشبه حمل کولې شی، او حرف تشبیه حذف کوی، لکه ((زید اسد)) په اصل کښې ((زید
کالاسد)) وو، ددې نه حرف تشبیه حذف کړې شو، اولفظ د اسد چہ مشبه به ده، دا نې په زید مشبه
باندې حمل کړې دی، دې ته تشبیه بلیغ وئیلی شی، لکه چہ یو شاعر وائی
فعمیالك عیناها وجیدك جیدها

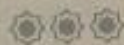
شاعر یوه اوسنی اولیدله، نو هغې اوسنی ته مخاطب شو، او شاعر وائی، ای اوسنی ستا سترگې خوداسې
دی، لکه چہ زما د محبوبې دې، او ستا څخه خوداسې دی، لکه چہ زما د محبوبې څخه دی.

سوا دن عظم الساق منك دقيق

صرف دومره ده چه ستا د پندې هڅو کړې ترې دې او زما د محبوبې دیندې هڅو کړې غټ دې په دې شعر کې د «فعلناک»، مشبه ده. اولفظ دعیناها مشبه به ده. لیکن شاعر مشبه به په مشبه باندې حمل کړې ده. او حرف تشبیه یې نه دې ذکر کړې دې ته شبیه بلیغ وائی. دغه شان په حدیث باب کې (ذکاة الجنین ذکاة دمه) کې تشبیه بلیغ ده. یعنی دجنین ذکاة هم د مور د ذکاة پشان دې لکه څنگه چه مور ذبح کولې شی. دغه شان به جنین هم ذبح کولې شی.

او احناف دا فرمائی چه ائمه ثلاثه د حدیث باب کومه تشریح کوی. هغه دلته کې په صحیح کې یې څکه چه تاسو وائی چه دمور ذکوه د جنین د ذکوه قائم مقام دې ددې مطلب خو دا دې چه دجنین ذکوه اصل دې او د مور ذکاة دهغې قائم مقام دې. یعنی د مور ذکاة نائب شواود جنین ذکاة متوب عنه شو. او عام طور به محاوراتو کې نائب په متوب عنه نشی حمل کولې. نو په جمله کې نائب مبتداء واقع کېږي خبر نه واقع کېږي. لکه چه په یو بل حدیث مبارک کې یې علیه السلام فرمائیلی دی. ((من كان له امام فقرأه الإمام له قراءة)) (۱۹) دامام قراءت د مقتدی د قراءت نائب وی. نو په دې حدیث کې یې د امام قراءت مبتداء، مگر خولې ده. او د مقتدی قراءت خبر او متوب عنه یې په نائب باندې حمل کړې دې. نو په حدیث باب کې ستاسو بیان کړې تشریح صحیح اومتلې شی. نویه دې صورت کې یې چه ذکاة ائمه، چه نائب دې. نو دا به په متوب عنه باندې حمل کول لازم راځی اودا د محاورې نه خلاف دې. نویه دې صورت کې یې به د حدیث معنی واضح نه وی. او چه تشبیه بلیغ مراد واخستې شی. نومراد بالکل ینکاره کېږي.

پورتنې اختلاف په هغه صورت کې یې دې چه په هغې کې یې د بچی د ذبح کولو وخت ملاو نشی لیکن په کوم صورت کې یې چه د بچی د ذبح کولو وخت ملاو شوی وی. اوددې باوجود ذبح نکړې شی. نو هغه مختلف فیه نه دې بلکه په دې باندې د ټولو فقهاو اتفاق دې. که د وخت ملاویدو باوجود که یې ذبح نکړلو. نو د ټولو په نزد به دغه بچی حرام وی. او که په هغه وخت کې یې ذبح کړلو. نو د ټولو په نزد هغه بچی حلال دې.

باب مَا جَاءَ فِي هَذِهِ كُلِّ دِه

نَابِ وَذِي مَخْلَبٍ

عَنْ أَبِي ثَعْلَبَةَ الْخَضَنِيِّ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ كُلِّ ذِي نَابٍ مِنَ السَّبَاعِ (۱۰۸) حضرت ابو ثعلبه خضنی فرمائی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم د هر ذی نایب درنده د خوراک نه منع فرمائیلی ده.

عَنْ جَابِرٍ قَالَ حَرَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ خَيْبَرَ الْحُمْرَ الْإِلْسِيَّةَ وَلُحُومَ الْبِغَالِ وَكُلِّ ذِي نَابٍ مِنَ السَّبَاعِ وَذِي مَخْلَبٍ مِنَ الطَّيْرِ (۱۰۹)

حضرت جابر رضی الله عنه فرمائی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم د خیبر په ورځ کورنی خرونه او قچرو دغوبنې او ماتونکي ځناور اود پتجې مرغی حرامې کړې وې.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَرَّمَ كُلَّ ذِي نَابٍ مِنَ السَّبَاعِ (۱۱۰) حضرت ابو هريره رضی الله عنه نه روایت دې چه رسول الله صلی الله علیه وسلم هر ذی نایب درنده حرام کړې دې.

بَاب مَا قُطِعَ مِنَ الْخَبِيْثِ فَهُوَ مَيْتٌ

عَنْ أَبِي رَافِدٍ اللَّيْثِيِّ قَالَ قَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَدِيْنَةَ وَهُمْ يَجْبُونَ أَسْمَةَ الْبَابِلِ وَيَقْطَعُونَ
الْبَاتِ الْغَنَمَ فَقَالَ مَا قُطِعَ مِنَ الْبَهِيْمَةِ وَهِيَ حَيَّةٌ فَهِيَ مَيْتَةٌ (۱۱۱)
حضرت ابو رافد الليثی رضی اللہ عنہ فرمائی کہ جب رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم مدینہ منورہ تہ
شریف راہ پر گئے تو یہ ہفتہ وخت کنبی بہ خلق د ژوندو اوبیانو قویونہ کت کول د حب یحب معنی دہ
کت کول قطع کول او د ژوندو گدیو او گدیانو لمان بہ نہی کت کول او پخول بہ بی کله چہ نبی علیہ السلام
تہ معلومہ شوہ نوہغوی او فرمائیل د خناور کومہ حصہ او کوم اندام چہ دہغہ نہ بہ ژوندونی کت کری
شی نوہغہ حصہ مردارہ دہ او دہغی خوہل حرام دی بہ دی حدیث کنبی نبی علیہ السلام دا اصول بیان
کری چہ کوم خناور ذبیح شوی تہ وی بلکہ ہفتہ ژوندی وی بہ دغہ حالت کنبی کہ دہغہ نہ خہ حصہ کت
کری شی نوہغہ بہ مردارہ وی او دہغی خوہل جائز نہ دی

بَاب مَا جَاءَ فِي الْأَهْوَاءِ فِي الْخَلْقِ وَاللَّيَّةِ

عَنْ أَبِي الْعَشْرَاءِ عَنْ أَبِيهِ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَمَا تَكُونُ الذَّكَاءُ إِلَّا فِي الْخَلْقِ وَاللَّيَّةِ قَالَ لَوْ
طُعِنْتُ فِي فخذها لأَجَزْتُ عَنْكَ (۱۱۲)
حضرت ابو العشاء دخیل پلار نہ روایت کوی فرمائی ما عرض او کړلو یا رسول اللہ آیا د ذبیح عمل
صرف بہ خلق اولیہ کنبی وی؟ د بل خانی نہ خناور نشی ذبیح کولی؟ نبی علیہ السلام بہ جواب کنبی
او فرمائیل کہ تہ دہغہ بہ پتون کنبی نیزہ ورخخہ کری نویسا ہم ستا دپارہ ہفتہ حلال دی
دا حکم بہ ہفتہ وخت کنبی دی کله چہ د یو خناور ذکاء اضطراری وی خکہ بہ چہ ذکاء اختیاری کنبی
خو صرف دخلق نہ ذبیح کولی شی او د عروق اربعہ کت کول ضروری دی خو بہ ذکاء اضطراری کنبی
کہ د لری نہ بسم اللہ او وائی او بہ نیزہ اوتیر نی اوویشتلو نوہغہ غشی چہ دہغہ بہ بدن کنبی کومی
حصی تہ ہم اورسی ہفتہ خناور بہ حلال وی او د اختیاری او اضطراری تعریف دا دی چہ کوم خناور بہ
قابو کنبی وی دہغی ذکاء اختیاری دی او کوم خناور چہ بہ قابو شی اگر چہ ہفتہ ساتلی شوی خناور
وی اویہ قابو شی یا وحشی خناور وی چہ ہفتہ دانسان بہ قابو کنبی نہ راخی ددی ذکاء اضطراری
دی

بَاب مَا جَاءَ فِي قَتْلِ النَّوَذِغِ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ قَتَلَ وَرَعَةً بِالضَّرْبَةِ الْأُولَى كَانَ لَهُ كَذَا
وَكَذَا حَسَنَةٌ فَإِنْ قَتَلَهَا فِي الضَّرْبَةِ الثَّانِيَةِ كَانَ لَهُ كَذَا وَكَذَا حَسَنَةٌ فَإِنْ قَتَلَهَا فِي الضَّرْبَةِ الثَّالِثَةِ كَانَ
لَهُ كَذَا وَكَذَا حَسَنَةٌ (۱۱۳)
حضرت ابو ہریرہ رضی اللہ عنہ نہ روایت دی چہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم فرمائیلی دی کوم
کس چہ بہ یو خل کریوی مر کړلو نو دہغہ دپارہ دومرہ دومرہ نیکی دی او چا چہ بہ دویم گذار مرہ
کرہ نوہغہ تہ بہ دومرہ دومرہ نیکی ملاویزی او چا چہ بہ دریم گذار مرہ کرہ نوہغہ تہ بہ دومرہ دومرہ
نیکی ملاویزی مطلب دا چہ بہ دویم گذار پاندی مر کولو کنبی بہ بہ اولنی گذار مر کولو نہ کمی نیکی
ملاویزی او بہ دریم گذار مر کولو کنبی بہ بہ دویم گذار مر کولو نہ کمی نیکی ملاویزی ددی نہ

معلومه شوه چه د جرم مخکې وژل د ثواب کار دی.

باب ما جاء في قتل الحيات

عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِيهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَقْتُلُوا الْحَيَّاتِ وَأَقْتُلُوا الطَّفَيْتَيْنِ وَالْأَبْتَرِ فَإِنَّهُمَا يَلْتَمِسَانِ الْبَصَرَ وَيُسْقِطَانِ الْحَبْلَى (١١٤)

د حضرت عبدالله ابن عمر رضی الله عنهما نه روایت دی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائی دی چه ماران وژئ او خاص کر ذواللطفتین او ابتر وژئ،، ذواللطفتین،، هغه مار ته وائی چه دهغه په خوله او بدن باندې دوه کرښې وې او،، ابتر،، هغه مار ته وائی چه لکې نې کېت شوې وې خکه چه دا دواړه ماران د انسان د سترگو نظر ختسوی او حمل غورځوی.

د وړو مارانو د وژلو ممانعت

عَنْ أَبِي لُبَابَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى بَعْدَ ذَلِكَ عَنْ قَتْلِ جِثَانِ الْبُيُوتِ وَهِيَ الْقَوَامِرُ (١١٥)

د حضرت ابولبابه رضی الله عنه نه روایت دی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم ددې نه پس په کورونو کېنې د وړو مارانو د وژلو نه منع او فرمائیله جتان جمع ده د جان، او د جان نه هغه واړه واره ماران مراد دی چه په کورونو کېنې اوسېږي دې ته عوامر هم وائی ددې د قتل کولو نه نې خکه منع او فرمائیله چه بعضې وخت دا په حقیقت کېنې مار نه وې بلکه جنات د مار په شکل راځي او هغوی دا اعلان کولو نه بغیر وژل ټیګ نه دی لکه چه په راروان حدیث کېنې راځي.

و قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْمُبَارَكِ إِنَّمَا يُكْرَهُ مِنَ قَتْلِ الْحَيَّاتِ قَتْلُ الْحَيَّةِ الَّتِي تَكُونُ دَقِيقَةً كَأَنَّهَا فِضَّةٌ وَلَا تَلْتَوِي فِي مَشْيِهَا

حضرت عبدالله ابن مبارک رحمه الله فرمائی چه د کومو مارانو د وژلو نه منع شوې ده دهغې نښه دا ده چه هغه نری وې اورنگ نې لکه د سپینو زرو وې او په ټک کېنې تاوېږي راتاوېږي نه بلکه نیغ روان وې هغه دې نشي قتلولې.

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ لِبُيُوتِكُمْ عُمَارًا فَحَرِّجُوا عَلَيْهَا ثَلَاثًا فَإِنْ بَدَأَ لَكُمْ بَعْدَ ذَلِكَ مِنْهُنَّ شَيْءٌ فَاقْتُلُوهُنَّ (١١٦)

د حضرت ابوسعید خدری رضی الله عنه نه روایت دی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائی دی ستاسو په کورونو کېنې که څه ماران وې نو تاسو درې ورځو پورې تخریج کوی یعنی اعلان کوی که ددې نه پس هغه په کورونو کېنې ښکاره شو قتل کوی یې دا اعلان کولو طریقه دا ده چه درې ورځو پورې هغوی ته وائی تاسو ددې ځانې نه اوځي گنی مونږ په تاسو قتلوو که جنات وې او شریفان وې نو اوبه ځي او که جنات نه وې بلکه ماران وې یا شریسند جنات وې نوته به اوځي په دې صورت کېنې دهغوی قتلول جائز دی نو درې ورځو پورې تخریج او اعلان کول مشروع دي.

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى قَالَ قَالَ أَبُو لَيْلَى قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا ظَهَرَتْ الْحَيَّةُ فِي الْمَسْكَنِ فَقُولُوا لَهَا إِنَّا نَسْأَلُكَ بِعَهْدِ نُوحٍ وَبِعَهْدِ سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ أَنْ لَا تُلْزِمَنَا فَإِنْ عَادَتْ فَاقْتُلُوهَا (١١٧)

د حضرت ابولیلی رضی الله عنه نه روایت دی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائی دی کله چه په کور کېنې مار ښکاره شی نو هغه مار ته وائی چه مونږ تاته د حضرت نوح علیه السلام وعده

یادوی او د حضرت سلیمان علیه السلام وعده یادوو او سوال درنه کړو چه تاسو مونږ ته تکلیف مه رسوۍ ددې نه پس هم که هغوی درته ضرر اورسوی نو قتل ئې کړی
ددې دواړو پیغمبرانو ئې ځکه خاص کر ذکر او کړلو چه دوی د ځناوړونه وعده اخستې وه په روایت کښې دی چه کله حضرت نوح علیه السلام بیړی تیاره کړه او په هغې کښې ئې د ځناوړو دستورلو اراده هم اړکړه چه د دې ځناوړ نسل باقی پاتې شی ځکه چه ددې نه علاوه په طوفان سره هر یو څیز هلاکېدونکې وو نو ځکه دوی دهر قسم ځناوړ نه یوه یوه جوړه په بیړی کښې سوره کړه لیکن د سورلو په وخت کښې نوح علیه السلام د ځناوړو نه دا وعده اخستې وه چه تاسو به انسان ته ضرر نه رسوۍ نو دغه ځناوړو دا عهد ا وکړلو ددې نه پس ئې هغوی سواره کړل په دې حدیث کښې هغه عهد ته اشاره ده.

دغه شان د حضرت سلیمان علیه السلام حکومت په ټولو انسانانو ځناوړو او ځناوړو باندې وو هغوی به هم د ځناوړو نه عهد اخستې وی چه تاسو به انسان ته ضرر نه رسوۍ هغه عهد طرف ته په حدیث باب کښې اشاره اوشوه.

بَاب مَا جَاءَ فِي قَتْلِ الْكَلْبِ

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَعْقِلٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَوْلَا أَنَّ الْكَلْبَ أَمَةٌ مِنَ الْأُمَّةِ لَأَمَرْتُ بِقَتْلِهَا كُلِّهَا فَاقْتُلُوا مِنْهَا كُلَّ أَسْوَدَ بَيْهَمٍ (۱۱۸)

د حضرت عبدالله بن معقل رضی الله عنه نه روایت دی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائیلى دی که سپی په مخلوقاتو کښې یو مخلوق نه وی نومابه ددې ټولو د قتل کولو حکم ورکړي وو نو هر تورو سپی قتلوی په بعضې روایاتو کښې راځی چه تک تور سپی شیطان وی.

بَاب مَا جَاءَ مِنْ أَمْرِكَ هَلْبًا مَا يَنْقُصُ مِنْ أَجْرِهِ

عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ اقْتَتَى كَلْبًا أَوْ اتَّخَذَ كَلْبًا لَيْسَ بِضَارٍ وَلَا كَلْبٌ قَاشِيَةٌ لَقُصَّ مِنْ أَجْرِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيْرَاطَانِ (۱۱۹)

حضرت عبدالله بن عمر رضی الله عنهما فرمائی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائیلى دی څوک چه سپی اوساتی یا ئې ځان سره کړی خو په دې شرط چه هغه د ښکار دپاره یا د څارو د حفاظت دپاره نه وی نو د دغه ساتونکي د ثواب نه روزانه دوه قیراطه کمېږی مطلب دا دی که یو کس صرف د شوق پوره کولو دپاره سپی اوساتی نو د هغه دپاره دا جائز نه دی او په ثواب کښې د کمې سبب دې خوددې سپو نه ئې د دوو سپو استثناء کړي ده یو هغه سپی چه ضاری وی یعنی هغه د ښکار عادی او معلم وی لفظ د ضاری د ضری یضری ضراوة ،، نه وتلې دې ددې معنی ده د څه څیز عادتې جوړیدل بعضې خلق دا لفظ ،، لیس بضار،، ضر یضر سره وائی خودا صحیح نه ده دویم هغه سپی د څارو د حفاظت دپاره ساتلی شی دا دواړه قسمه سپی سائل جائز دی.

عَنْ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَرَ بِقَتْلِ الْكَلْبِ إِلَّا كَلْبَ صَيْدٍ أَوْ كَلْبَ قَاشِيَةٍ قَالَ قِيلَ لَهُ إِنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ لَهُ زُرْعٌ (۱۲۰)

د حضرت عبدالله بن عمر رضی الله عنهما نه روایت دی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم د ښکاری سپواود څارو د حفاظت دپاره د سپو نه سوا باقی د تورو ټولو سپو د قتلولو حکم کړی دی راوی فرمائی حضرت عبدالله بن عمر رضی الله عنهما ته او ویلی شو حضرت ابوهریره رضی الله عنه خو په خپل

روایت کنی د پتی د حفاظت دپاره د ساتلې شوي سببي استثناء هم کوي. نو په جواب کني حضرت
عبدالله بن عمر رضي الله عنهما او فرمائيل حضرت ابوهريره رضي الله عنه سره پتي شته دي
روایت تشریح بعضي ملحدينو والعیاذ بالله داسې کړې ده چه حضرت عبدالله بن عمر رضي الله عنهما
او فرمائيل چه حضرت ابوهريره رضي الله عنه سره پتي شته. نو ځکه هغوی په دې حدیث کني د ((
او کلب زرغ)) اضافه دخپل طرف نه کړې ده. او په حقیقت کني دا لفظ په حدیث کني موجود نه وو
حالانکه د حضرت عبدالله بن عمر رضي الله عنهما مراد هېڅ کله دا نه وو. بلکه د هغوی مراد دا وو
چې چونکه حضرت ابوهريره رضي الله عنه سره پتي شته نو ځکه هغوی په خصوصیت سره دا جمله
یاده کړې ده. او چا سره چې پتي نه وو. نو هغوی نه ده یاده کړې. ځکه چې یو سړي په کومه معامله کني په
خپله اخته وی. نو د نورو په نسبت هغه دهغي معاملې سره د متعلقه امورد یادولو زیات اهتمام
کوي. او چه څوک په کني اخته نه وی. نو هغه دومره اهتمام نه کوي نو د حضرت عبدالله بن عمر رضي
الله عنهما مراد دا وو چه چونکه حضرت ابوهريره رضي الله عنه سره پتي وو. نو هغوی به دا جمله یه
یاده کړې ده. ماته یاده نه ده.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ أَخَذَ كَلْبًا إِلَّا كَلْبَ مَاشِيَةٍ أَوْ صَيْدٍ أَوْ زُرْعٍ
انْتَقَصَ مِنْ أَجْرِهِ كُلُّ يَوْمٍ قِيرَاطٌ (۱۲۱)

د حضرت ابوهريره رضي الله عنه په روايت دي چه رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي چا چه
سبي اوساتلو نو دهغه د ثواب نه روزانه يوقيراط ثواب كمېږي مگر دا چه هغه د خاروو د حفاظت يا د
ښكار دپاره وي.

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَغْفَلٍ قَالَ إِنِّي لَمَمَّنْ يَرْفَعُ أَغْصَانِ الشَّجَرَةِ عَنْ وَجْهِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ وَهُوَ يَخْطُبُ فَقَالَ لَوْلَا أَنَّ الْكَلْبَ أُمَّةٌ مِنَ الْأُمَمِ لَأَمَرْتُ بِقَتْلِهَا فَأَقْتُلُوا مِنْهَا كُلَّ أَسَدٍ بِهِمْ وَمَا
مِنْ أَهْلِ بَيْتٍ يَرْتَبِطُونَ كَلْبًا إِلَّا نَقَصَ مِنْ عَمَلِهِمْ كُلُّ يَوْمٍ قِيرَاطٌ إِلَّا كَلْبَ صَيْدٍ أَوْ كَلْبَ حَرْثٍ أَوْ
كَلْبَ غَنَمٍ (۱۲۲)

حضرت عبدالله بن مغفل رضي الله عنه فرماني چه زه د هغه کسانو نه يم چا چه د نبی علیه السلام نه
د خطبي ونيلو په دوران کني د نبی علیه السلام د مخ مبارک نه د ونو ځانگي لري کړي وي. نبی علیه
السلام د خطبي په دوران کني او فرمائيل که سبي د الله تعالی په پیدا کړي مخلوق کني یو مخلوق نه
وي. نو ما به ددي دقتلو لوڅم کړي وو. نو په دې کني تک تور سبي قتلوي او هېڅ یو کور داسې
شته چه هغوی سبي په کور کني اوتري مگر دهغوی د ثواب نه روزانه يوقيراط كمېږي مگر دا چه
هغه سبي ښکاری وي يا د پتي يا خاروو د حفاظت دپاره ساتلې شوي وي

بَابُ مَا جَاءَ فِي الْأَشْوَاقِ بِالْقَصَبِ وَقَبْرِ

عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا لَنَلْقَى الْعَدُوَّ غَدًا
وَلَيْسَتْ مَعَنَا مَدَى فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا أَهْرَ الدِّمُّ وَذَكَرَ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ فَكُلُوهُ مَا لَمْ
يَكُنْ سِنًا أَوْ ظَفْرًا وَسَاحِدُكُمْ عَنْ ذَلِكَ أَمَّا السِّنُّ فَعَظْمٌ وَأَمَّا الظَّفَرُ فَمَدَى الْحَبَشَةِ (۱۲۳)

حضرت رافع بن خديج رضي الله عنه فرماني ما يوخل سوال او کړلو يا رسول الله را روان صبا به زمونږ
د دشمن سره مقابلې کيږي او زمونږ سره چرې نشته. مطلب دا دي که هغه په ميدان جنگ کني د
خاروو ذبح کولو ضرورت پيښ شي. نو مونږ به څه کوو. نبی علیه السلام او فرمائيل کوم څيز چه وينه
تويوي. او په هغي باندې د الله تعالی نوم واخستې شي. هغه خوري. ترکومي پوري چه هغه څيز په کوم چه

ذبح شوی وی غائب او نوک نه وی مطلب دا دی چه په غائب او نوک باندې د ذبح کولو نه خو زه منع کوم لیکن ددې نه علاوه چه کوم خیز هم داسې وی چه په هغې باندې وینه نویږی نو په هغې باندې ذبح کول جائز دی بیا نې او فرمائیل چه په غائب او نوک باندې د ذبح کولو نه ځکه منع کوم تر کومې پورې چه د غائب تعلق دی نو هغه هډوکې دي او نوکان د خبثیاتو خلقو چرې دی یعنی حبشی خلق د نوک نه د چرې کار اخلی ځکه چه هغوی غټ غټ نوکان ساتی نو تاسو داسې مه کوئ.

باب بالترجمة

عن رافع بن خديج قال كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرٍ قَدْ بَعِثَ مِنْ إِبِلِ الْقَوْمِ وَلَمْ يَكُنْ مَعَهُمْ خَيْلٌ فَرَمَاهُ رَجُلٌ بِسَهْمٍ فَحَبَسَهُ اللَّهُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ لِهَذِهِ الْهَيْئَةِ أَوَابِدَ كَأَوَابِدِ الْوَحْشِ فَمَا فَعَلَ مِنْهَا هَذَا فافعلوا به هكذا (١٢٥)

حضرت رافع بن خديج رضی الله عنه فرماتی موږ په یو سفر کېږي د رسول الله صلی الله علیه وسلم سره وو نو دخلقو په اوبیانو کېږي یواوېښ اوختیدو او خلقو سره اس نه وو چه د اس په ذریعه هغه رالاندې کړی او هغه اونیسې نویوکس هغه اوبې په غشی باندې اووشتلو نو الله تعالی هغه ایسار کړلو یعنی په غشی د لگیدو نه پس په هغه کېږي د منډې صلاحیت پاتې نشو اوهم هلته کېږي مړ شوی علیه السلام او فرمائیل په دې ځناورو کېږي بعضی ځناور د وحشی ځناورو پشان وی یعنی تختی نو په دې ځناورو کېږي چه کوم ځناور داسې اوکړلو لکه څنگه چه دې اوبې اوکړلو نو هغه سره هم داسې عمل کوئ یعنی د غشی په ذریعه هغه مړ کولې شی.

که ځناور وحشی شی نو دهغې ذکای اضطراری شی

ددې حدیث نه فقهاء کرامو دا استدلال کړې دي چه یو ځناور په اصل کېږي مانوس وی لیکن دڅه وجه هغه وحشی شی او دقابونه بهر شی نو اوس دهغې ذکاة اختیاری پاتې نشو بلکه اضطراری شو نو لکه څنگه چه ښکار د غشی په ذریعه په بسم الله ونيو هغه مړ کول جائز گرځي او دهغې په ذریعه ځناور حلال گرځي نو دغه شان به دا مانوس ځناور هم حلالېږي والله اعلم (١٢٦)

أَبْوَابُ الْأَضَاحِي

مَنْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

بَاب مَا جَاءَ فِي فَضْلِ الْأَضَاحِيَّةِ

عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَا عَمِلَ آدَمِيٌّ مِنْ عَمَلٍ يَوْمَ النَّحْرِ أَحَبُّ إِلَيَّ اللَّهُ مِنْ إِهْرَاقِ الدَّمِ إِلَيْهَا لِقَائِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِقُرُونِهَا وَأَشْعَارِهَا وَأَظْلَافِهَا وَأَنَّ الدَّمَ لَيَقَعُ مِنَ اللَّهِ بِمَكَانٍ قَبْلَ أَنْ يَقَعَ مِنَ الْأَرْضِ فَطَيَّبُوا بِهَا نَفْسًا (١٢٧)

اضاحی بالیاء المشدده جمع ده د اضحیة، دا اسم منقوص نه دي ځکه په یاء باندې کسره هم راځي د حضرت عائشه رضی الله عنها نه روایت دي چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائیلې دي چه د لوی اختر په ورځ د بنده هېڅ پوه نیکی د وینې تویولو نه زیاته الله تعالی ته خښه نه ده او هغه ځناور

په د قیامت په ورځ د خپلو ښکراتو او وختو او پلو سره راځي او د دغه ځناور وینه لا په زمکه نه وي پریوتې چه الله تعالی قبوله کړې وي نو په دې باندې خپل زړونه خوشحاله کړي.

باب ما جاء في الأضحية بكتبتين

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِكَتَبَتَيْنِ أَقْرَبَيْنِ ذَبَحَهُمَا بِيَدِهِ وَسَمَّى وَكَبَّرَ وَوَضَعَ رِجْلَهُ عَلَى صَفَاحِهِمَا (١٢٨)

حضرت انس رضی الله عنه نه روایت دي چه رسول الله صلی الله علیه وسلم د دوو ښکریزو گدانو قربانی او کړله دهغوی رنگ سپین او تور وونی علیه السلام هغه په خپلو لاسونو باندې ذبح کړي وو او د ذبح کولو په وخت کې ((بسم الله اکبر)) او وئبله او خپله پټه نه د هغې په مخ کېخوډله

باب ما جاء في الأضحية من النبی

عَنْ عَلِيٍّ أَنَّهُ كَانَ يُصْحِي بِكَتَبَتَيْنِ أَحَدَهُمَا عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالْآخَرُ عَنْ نَفْسِهِ قِيلَ لَهُ لَقَالَ أَمَرَنِي بِهِ يَغْنِي النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَا أَدْعُهُ أَبَدًا (١٢٩)

دهرې د طرف نه د قربانی حکم

حضرت علی رضی الله عنه به همیشه د دوو گدانو قربانی کوله یو د رسول صلی الله علیه وسلم د طرف ته او یو د خپل طرف ته دهغوی نه چا نیوس او کړلو تاسو داسې ولي کوي نو هغوی او فرمائیل رسول الله صلی الله علیه وسلم ماته داسې حکم کړې دي نوڅکه به هیڅ کله دا عمل پرې نلگم

ددې نه معلومه شوه چه د یو داسې کس د طرف نه قربانی کولې شی چه هغه مخکینې وفات شوي وي او دهغه د طرف نه د قربانی کولو مطلب دا دي چه په اصل کینې خو قربانی د کونکي د طرف نه وي خو دهغې ثواب مری ته رسی حضرت عبدالله بن مبارک رضی الله عنه به فرمائیل کله چه څوک مری ته د ایصال ثواب دپار قربانی او کړي نو نو د هغه قربانی د غوښې نه دي په خپله څه نه خوري بلکه ټوله غوښه دي صدقه کوي لیکن د انسه اریعه په نزد صدقه کول ضروري نه دی دهغې غوښه هم د عامې قربانی د غوښې پشان خوړلې شی

باب ما جاء من الأضاحي

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِكَتَبَتَيْنِ أَقْرَبَيْنِ فَحَبِلَ بِأَكْلٍ لِي سَوَادٍ وَيَمَشِي فِي سَوَادٍ وَيَنْظُرُ فِي سَوَادٍ (١٣٠)

د حضرت ابوسعید خدری رضی الله عنه نه روایت دي چه نبی علیه السلام د یو تر ښکریزو گدانو قربانی او کړه په توروالي کینې به شي خوراک کولو او په توروالي کینې به شي نظر کولو مطلب دا چه دهغه مخ هم تور وو او پښې شي هم تورې وي او سترگې شي هم تورې دي

د حضرت براء بن عازب رضی الله عنه نه روایت دي چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائیل دي دداسې گودخاروی قربانی دي نشي کولې چه دهغه گود والې ښکاره وي لفظ د بین صیغه صفت ده او لفظ د ،،ظلمها،، ددې فاعل دي او صیغه د صفت چه دخپل فاعل سره ملاو شي نو د ،،عرجا،، صفت جوړیږي د گودواي ښکاره کیدو په باره کینې فقهاو دا تفصیل بیان کړې دي چه هغه په خپلو پښو باندې قربانگاه ته نشي تلې نو دداسې خاروی قربانی جائز نه ده او نه د داسې کانړی خاروی

قربانی جائز ده چه دهغی کانری والی ینکاره وی کانری هغی خاروی ته وانی چه دهغه سترگه خرابه وی که دهغه سترگه دومره خرابه وی چه دهغی خرابوالی او کانری والی بالکل ینکاره وی نویا ددی قربانی ینک نه ده او په دې کینې فقهاو دا اصول مقرر کړی دی چه کله د اندام عیب دریمې حصې ته اوریسی نو دهغی قربانی ینک نه ده او د نظر لگیدو د یو ثلث معلومولو اندازه به څنگه کولې شی ددی په باره کینې صاحب د هدایه مختلفې طریقې ذکر کړې دی هلته کینې دې اوکتلی شی او نه د داسې ناجوړه خاروی قربانی جائز ده چه دهغی بیساری بالکل ینکاره وی او فقهاو ددی حد هم بیان کړې دی که هغه خاروی دومره بیسار وی چه په خپله قربانگاه ته نشی تلې نو دهغی قربانی ینک نه ده او نه د داسې نری او کمزوری خاروی قربانی جائز ده چه دهغه په هډوکو کینې مغز ختم شوی وی نو د داسې خاروی قربانی ینک نه ده.

بَاب مَا لَا يَجُوزُ مِنَ الْأَهْجَاءِ

عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رَفَعَهُ قَالَ لَا يَضَحَّى بِالْعُرْجَاءِ بَيْنَ ظِلْعَيْهَا وَلَا بِالْعُورَاءِ بَيْنَ عَوْزِهَا وَلَا بِالْمَرِيضَةِ بَيْنَ مِرْصَتَيْهَا وَلَا بِالْعَجَفَاءِ الَّتِي لَا تُنْقِي (۱۳۲)

حضرت علی رضی الله عنه فرمائی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم مونږ ته دا حکم را کړی وو چه د قربانی د خاروی غوړونه او سترگې ښه په غوړ سره گوری د ،، استشراف ،، معنی دا ده چه په تلاش او غور سره نې گوری او د داسې خاروی قربانی مه کوی چه دهغه د غوړ مخامخ گوټ گوټ وی او نه د داسې خاروی چه دهغه غوړ د پورته نه کټ وی او نه د داسې خاروی چه دهغه غوړ شلیدلې وی او نه د داسې خاروی چه دهغه په غوړ کینې سوړه وی خو په دې شرط چه دا عیب د اندام یوې حصې ته رسیدلې وی او که د یوې حصې نه کم وی نو بیا پرې قربانی جائز ده.

بَاب مَا جَاءَ فِي الْجَذَعِ مِنَ الضَّانِّ فِي الْأَهْجَاءِ

عَنْ أَبِي كَبَاشٍ قَالَ جَلَيْتُ عَتَمًا جُدْعًا إِلَى الْمَدِينَةِ فَكَسَدَتْ عَلَيَّ فَلَقِيتُ أَبَا هُرَيْرَةَ فَسَأَلْتُهُ فَقَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ نَعَمْ أَوْ نَعِمْتَ الْأَضْحِيَّةُ الْجَذَعُ مِنَ الضَّانِّ قَالَ فَأَتَيْتُهُ النَّاسُ (۱۳۳)

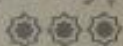
حضرت ابوبکېشه رضی الله عنه فرمائی چه ما د بهر نه د شپږو میاشتو گډوړې مدینې منورې ته راوستلو دغه گډوړې زما نه نقصان شو یعنی خلقو دهغې په اخستلو کینې څه رغبت او نکرولو د کسد معنی ده د خلقو په رغبت ختمیدل ما حضرت ابوهریره رضی الله عنه سره ملاقات او کړلو او هغوی ته مې خپله پریشانی بیان کړه نو حضرت ابوهریره رضی الله عنه او فرمایل ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه دا اوریدلی دی چه فرمایل نې چه د وړی او ریشمو په خاروو کینې د شپږو میاشتو خاروی د قربانی دپاره ښه خاروی دې د ،، ضان ،، معنی ده د کوم خاروی په بدن چه وړی اوریشم وی او ،، جذع ،، د شپږو میاشتو عمر خاروی ته وانی ابوبکېاش رضی الله عنه فرمائی ددی ته پس خلقو هغه گډوړی واخستل مطلب دا دې چه تر کومې پورې حضرت ابوهریره رضی الله عنه دا حدیث ته وو بیان کړې نو تر هغه وخته پورې هېڅ یوکس هم د هغې د اخستلو دپاره نه راتلو خو کله چه هغوی دا حدیث واوریدلو چه د قربانی دپاره ښه خاروی دې نو خلقو زر تر زره راغلل او هغه نې واخستل لارل او دومره ډیر خلق د اخستلو دپاره راغلل لکه چه هغوی لوټ مار شروع کړې دې ،، جذع ،، د شپږو میاشتو خاروی ته وانی ددی حدیث په بنیاد باندې فقها فرمائی چه په گډو او گډه کینې د شپږو میاشتو خاروی قربانی جائز ده خو په چیلۍ کینې جائز نه ده ځکه چه نبی علیه السلام د

«من الضان» قید لگولې دې توبه «مغز» یعنی چیلې کښې به جائز نه وی. دا ضروری ده چه هغه د یو کال وی.

په چیلې کښې د یو کال پوره والې ضروری دې

عَنْ غُفَّةِ بْنِ غَامِرٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَعْطَاهُ غَنَمًا يَقْسِمُهَا عَلَى أَصْحَابِهِ ضَعْفًا فَبَقِيَ عَتُودٌ أَوْ جَذْيٌ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ صَحَّ بِهِ أَنْتَ (۱۳۴)
حضرت غفبه بن عامر رضی الله عنه فرمائی چه یوخل رسول الله صلی الله علیه وسلم ماته خه چیلې را کړې چه زه دا دهغوی په صحابه کرامو کښې تقسیم کړم. چه هغوی نې قربانی او کړې بیا د تقسیم نه پس یو «عتود» یا یوه «جدی» باقی پاتې شوه. عتود او جدی د چیلې بچو ته وائی. ما رسول الله صلی الله علیه وسلم ته ذکر او کړلو چه ټولې تقسیم شوې. صرف یوه عتود یا جدی باقی ده. نبی علیه السلام او فرمائیل ته د دې قربانی او کړه.

د نورو روایاتو نه معلومېږی چه دا «عتود» یا «جدی» کومه چه باقی پاتې شوې وه. دا «جذع» وه. یعنی د شېرو میاشتو چیلې وه. او په چیلو کښې د شېرو میاشتو د چیلې قربانی جائز نه ده. لیکن نبی علیه السلام هغه ته او فرمائیل «(صح به أنت)» یعنی ستا خصوصیت دې چه زه تاته ددې د قربانی کولو اجازت درکوم. په یو بل روایت کښې راځی. چه نبی علیه السلام یوخل یو صحابی ته د «جذع من الغنم» د قربانی کولو اجازت ورکړې و. لیکن ورسره نې ددې صراحت هم کړې وو چه «(لا تجزى أحدا بعدك)» ستا نه سوا د بل چا دپاره د داسې خاړو قربانی کول به جائز نه وی.

باب مَا جَاءَ فِي الْإِشْرَافِ فِي الْأَضْحِيَّةِ

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرٍ فَحَضَرَ الْأَضْحَى فَأَشْرَكْنَا فِي الْبُقْرَةِ سَبْعَةً وَفِي الْبَعِيرِ عَشْرَةَ (۱۳۵)

حضرت عبدالله بن عباس رضی الله عنه فرمائی چه مونږ رسول الله صلی الله علیه وسلم سره په یو سفر کښې وو. نو د قربانی وخت راغلو. نو مونږ په غوا کښې اووه او په اوبښ کښې لس کسان شریک شو. ددې حدیث نه استدلال کوی. امام اسحاق بن راهویه رحمه الله فرمائی چه د اوبښ په قربانی کښې لس کسان شریکیدې شی. لیکن دایمه اریعه موقف دا دې چه په اوبښ او غوا کښې خه فرق نشته. نولکه شی داووه ته زیات نشی. او حدیث باب جواب دا ورکولې شی چه دا حدیث د حضرت عبدالله بن عباس رضی الله عنهما نه مروی دې. او د حضرت عبدالله بن عباس رضی الله عنه نه یو حدیث ددې په خلاف هم مروی دې. چه په هغې کښې په اوبښ کښې د اووه کسانو د اشتراک ذکر دې. او هغه حدیث د حضرت جابر رضی الله عنه په حدیث سره موید دې کوم چه ددې باب دویم حدیث دې. او هغه دا دې
عَنْ جَابِرٍ قَالَ نَحَرْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْحُدَيْبِيَّةِ الْبَدَنَةَ عَنْ سَبْعَةٍ وَالْبُقْرَةَ عَنْ سَبْعَةٍ (۱۳۸)

حضرت جابر رضی الله عنه فرمائی چه مونږ د غزوه حدیبیه په موقع د رسول الله صلی الله علیه وسلم سره قربانی او کړه. نو بدنه مو هم د اووه کسانو د طرف ته او کړه. او یقره مو هم د اووه کسانو د طرف ته او کړه. چونکه دا واقعه د غزوه حدیبیه ده. او غزوه حدیبیه په شپږم کال د هجرت شوې وه. نو دا واقعه د روستنې زمانه ده. نو ځکه به دا حدیث یا د اولنې حدیث دپاره ناسخ گرځولې شی. او یا به دا وئیلی شی چه چونکه اکثر روایات ددې مطابق دی نو ځکه به دې ته ترجیح وی.

د بعضی روایاتو نه معلومیږي چه په اولنی روایت کښې د مال غنیمت د تقسیم ذکر دې چه د قیمت په لحاظ باندې غوا په اووه کسانو کښې تقسیم کړې شوه او اوښ په لسو کسانو کښې تقسیم کړې شو ځکه چه په مال غنیمت کښې د قیمت اعتبار وی او په قربانی کښې چونکه د قیمت اعتبار نه وی نوځکه به په قربانی کښې دواړه خاړوی برابر وی او په دواړو کښې به اووه کسان شریکیدي شی ددې نه زیات نه. (۱۳۷)

بَاب فِي الْأَضْعَى بِهْتَبِ الْقَرْنِ وَالْأَذْنِ

عَنْ عَلِيٍّ قَالَ الْبَقَرَةُ عَنْ سَبْعَةٍ قُلْتُ فَإِنْ وَلَدَتْ قَالَ أَذْبَحْ وَلَدَهَا مَعَهَا قُلْتُ فَأَلْعَرَجَاءُ قَالَ إِذَا بَلَغَتْ الْمُسْلِكَ قُلْتُ فَمَكْسُورَةُ الْقَرْنِ قَالَ لَا بَأْسَ أَمَرْنَا أَوْ أَمَرْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ لَتَشْرَفَ الْعِيتِينَ وَالْأَذْنَيْنِ (۱۳۸)

حضرت علی رضی الله عنه فرمائی چه غوا د اووه کسانو دپاره کافی ده راوی فرمائی ما عرض اوکړو که هغه غوا بچي راوړي؟ نو هغوی او فرمائیل هغه بچي ورسره هم ذبح کړي ما تپوس اوکړلو د گد خاړوی څه حکم دي؟ نو هغوی او فرمائیل که قربانگاه ته تلې شی نو جائز دي ما تپوس اوکړلو که دهغې ښکر مات شوي وي؟ نو هغوی راته او فرمائیل په دې کښې څه پرواه نشته ځکه چه مونږ ته حکم شوي دي یا نه؟ او فرمائیل چه مونږ ته رسول الله صلی الله علیه وسلم حکم کړي دي چه سترگي او غوږونه ښه گوري. (او د ښکرانو د کتلو په باره کښې نه راته څه نه دی فرمائیل) خو که ښکر د جرې نه مات وي نو دهغې قربانی جائز نه ده.

عَنْ عَلِيٍّ قَالَ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُضْحَى بِأَعْضَبِ الْقَرْنِ وَالْأَذْنِ قَالَ قَتَادَةُ فَلَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِسَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ فَقَالَ الْأَعْضَبُ مَا بَلَغَ النِّصْفَ فَمَا فُتِقَ ذَلِكَ (۱۳۹)

حضرت علی رضی الله فرمائی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم د ښکر ماتې او غوږ پرې شوي خاړوی قربانی منع کړي ده. حضرت قتاده ؓ فرمائی چه ما ددې ذکر حضرت سعید بن مسیب ؓ ته اوکړلو. نو هغوی او فرمائیل که ښکر نیم یا ددې نه زیات مات وي نو ددې ممانعت شته.

«اعضب»، هغې ته وائی چه دهغې ښکر بیښی مات شوي وي په دې کښې تفصیل دا دي که د پورته نه مات شوي وي نو دهغې قربانی جائزه لیکن که چا د جرې نه ښکر راویستی وي نو دجرې نه د راویستو لازمی نتیجه دا ده. چه دهغې دماغ به هم خراب شوي وي او په دې صورت کښې د هغې قربانی جائز نه ده.

بَاب مَا جَاءَ أَنْ الشَّاةُ الْوَاحِدَةَ لَحْظًا

عَنْ أَهْلِ الْيَبْرِ حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ مُوسَى عَطَاءُ بْنُ يَسَارٍ يَقُولُ سَأَلْتُ أَبَا أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيَّ كَيْفَ كَانَتْ الصَّخَايَا عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ كَانَ الْبُحَا يُضَحُّ بِالشَّاةِ عَنْهُ وَعَنْ أَهْلِ

شروع کرلو. یعنی په یو بل باندې چې فخر شروع کرلو چه ما دومره قربانیانې کړی دی ددې نتیجه منځه شوه. کومه چه تاسو گورئ یو یوسړې خوځو قربانیانې صرف د فخر دپاره کوی

آیلوه چیلن به د ټول کور دطرف نه کافی شي؟*

ددې حدیث دوجه نه امام مالك او امام احمد بن حنبل رحمهما الله فرمائی چه یوه چیلن د یوانسان دټول اهل و عیال دپاره کافی کیږی تردې چه امام مالك رحمه الله فرمائی که په یو کور کښې څو کسان صاحب نصاب وی نو دوی کښې د هر یو کس د طرف نه د قربانی کولو ضرورت نشته بلکه که یوه چیلن قربانی کړی نو د ټولو دپاره کافی کیږی خو په دې شرط چه هغوی ټول په خپل مینځ کښې رسته داران وی او په یو کور کښې اوسېږی او د یو کور تعریف د مالکیانو په کتابو کښې داسې دي چه «یغلق علیهم باب» یعنی یوه دروازه په ټولونډیږی ددې حضراتو استدلال په حدیث باب باندې دي

دامام ابوحنیفه رحمه الله مسلك دا دي

دامام ابوحنیفه رحمه الله مسلك دا دي چه په هر صاحب نصاب باندې ځان له ځان له قربانی واجب ده یوه چیلن دټول کوروالا د طرف نشی کافی کیدی داخانو دلیل دا دي چه قربانی یو عبادت دي او عبادت په هر یو کس باندې ځان له ځان له فرض وی په عبادت کښې یو سړی د بل د طرف نه نیابت شی کولی. لکه څنگه چه زکوة په هر کس باندې ځان له ځان له فرض دي نو دغه شان قربانی هم په هر یو کس ځان له ځان له واجب ده او د نبی علیه السلام نه دا ثابت ده چه هغوی په خپله قربانی ځان له کوله او د ازواج مطهراتو د طرف نه به یې جدا قربانی کوله ددې ته معلومیږی چه یوه قربانی دټولو دپاره نه کافی کیږی ددې نه علاوه احناف دا هم فرمائی که یوه قربانی د کور دټولو خلکو د طرف نه کافی شی نو ددې مطلب به دا وی که بالفرض په یو کور کښې پنځوس کسان اوسېږی نو یوه چیلن به د پنځوستو کسانو د طرف نه کافی کیږی. حالانکه د نصوصو په رڼا کښې دا خبره متفق علیه ده چه یوه چیلن د غوا د اوومې حصې برابر ده نو ددې مطلب خدا دي چه د غوا اوومه حصه د کور د ټولو کسانو دپاره کافی ده نو بیا خو به په یوه غوا کښې صرف داووه کسانو ته بلکه د اووه سوو کسانو قربانی کیدی شی او داخبره ښکاره د نصوصونه خلاف ده.

ددې وجه به دحضرت ابویوب انصاری رضی الله عنه حدیث باب په ثواب کښې شرکت کولو باندې حمل کولی شی یعنی چه یو سړی دخپل طرف نه یوه چیلن قربانی کړی او د هغې په ثواب کښې د کور دخپل خلق شریک کړی نو داخبره ده ددې نظیر دا دي چه یوخل رسول الله صلی الله علیه وسلم یو ګډ دخپل طرف نه قربانی کرلو او دویم ګډ یې قربانی کرلو اووې فرمائیل. ((هذا عن من لم یضغ من اقل)) (۱۴۲) یعنی زما په امت کښې چه کوم کسان قربانی نشی کولی نو د هغوی دطرف نه قربانی کوم. ددې مطلب دا نه دي چه چونکه رسول الله صلی الله علیه وسلم د خپل امت د طرف نه یو ګډ قربانی کرلو نو اوس دامت نه قربانی کول ساقط شو بلکه د نبی علیه السلام مطلب دا وو چه زه ددې په یو کس باندې قربانی واجب وی باقی کسان چونکه صاحب نصاب نه وی نو په هغوی باندې قربانی واجب نه وی لیکن قربانی کونکې د کور ټول خلق د هغې قربانی په ثواب کښې شریک کړی په حدیث باب کښې حضرت ابویوب انصاری رضی الله عنه ددې په باره کښې فرمائی چه هغه سړی به په ثواب کښې د کور خلق ځان سره شریکول تردې چه خلکو د مفارخت په طور د هغه کسانو د طرف نه هم قربانی کول شروع کړل په چا باندې چه قربانی کول واجب نه وه حضرت ابویوب انصاری رضی الله عنه په دې باندې رد کولو چه د رسول الله صلی الله علیه وسلم په زمانه کښې داسې د مفارخت دپاره د

قربانی کولو رواج نه وولکه چه نن څنگه دي. دا مراد نه دي. چه یوسړې دخپل طرف نه قربانی اوکړی نو دتولو د طرف نه واجب ساقط شو. (۱۴۱)

بَابُ الْفَقِيلِ صَلَّى أَنَّ الْأَضْحَةَ سُنَّةٌ

عَنْ جَبَلَةَ بْنِ سُهَيْمٍ أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ ابْنَ عُمَرَ عَنِ الْأَضْحَةِ أَوْاجِبَةٌ هِيَ فَقَالَ ضَعْنَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالْمُسْلِمُونَ فَأَعَادَهَا عَلَيْهِ فَقَالَ أَلْقَعْلَ ضَعْنَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالْمُسْلِمُونَ (۱۴۲)

حضرت جبله بن سحيم رضي الله عنه فرماني. چه يو سړی د حضرت عبدالله بن عمر رضي الله عنه نه تپوس اوکړلو. آیا قربانی واجب ده؟ حضرت عبدالله بن عمر رضي الله عنه ورته او فرمائل. رسول الله صلى الله عليه وسلم او ټولو مسلمانانو قربانی کړې ده. هغه سړی تپوس اوکړلو. آیا دا واجب ده که نه ده؟ حضرت عبدالله بن عمر رضي الله عنهما ورته او وئيل. په تا کښې عقل شته. رسول الله صلى الله عليه وسلم او ټولو مسلمانانو قربانی کړې ده. دهغوی مطلب دا وو. چه ته په دي بحث کښې مه اخله. چه اصطلاحاً قربانی واجب ده که سنت ده که فرض ده. ليکن رسول الله صلى الله عليه وسلم هم قربانی کړې ده. او مسلمانانو هم قربانی کړې ده. نو تاته هم قربانی کول پکار دی.

قربانی کول واجب ده*

حضرت عبدالله بن عمر رضي الله عنه يو طرف ته د وجوب علامت او خوندلو. که زه دي ته واجب اووایم. نو ته به په واجب او فرض کښې فرق اونه پېژني. نو ځکه نه او فرمائل. چه رسول الله صلى الله عليه وسلم هم قربانی کړې ده. او مسلمانانو هم. نو ځکه تالره هم قربانی کول پکار دی. گویا چه یو طرف نه قربانی ته هم واجب او وئيل. نو دا حدیث باب په دي باره کښې د احتافو دلیل دي. چه قربانی واجب ده. دا احتافو دویم دلیل دابن ماجه یو حدیث دي. په هغې کښې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمائل دي. ((من وجد سعة لأن يضحي فلم يضح فلا يقربن مصلانا)) (۱۴۵) یعنی چه په چا کښې د قربانی طاقت وی. او هغه بیا هم قربانی اونکړی. نو هغه دي زمونږ عیدگاه ته نژدې نه راځی. په دي حدیث کښې نه وعید بیان کړې دي. او وعید د واجب په ترک باندې وی. ددي نه معلومه شوه چه قربانی واجب ده. ددي ن علاوه په قرآن کریم کښې الله تعالی فرمائل دي. ((فصل لربك وانحر)) په ید کښې هم د وجوب صیغه ده. نو ځکه احتاف فرماني. چه قربانی واجب ده.

دانه ثلاثه په نزد قربانی سنت ده*

انسه ثلاثه فرماني. چه قربانی سنت ده. او په هغه روایاتو استدلال کوی. په کومو کښې چه د اضحیه سره د سنت لفظ راغلې دي. احتاف ددي روایاتو په جواب کښې فرماني. چه بعضي وخت د سنت اطلاق د واجب دپاره کیږی لکه ختنه کولو ته سنت وئيلې شوې دي. حالانکه ختنه کول واجب ده. معلومه شوه چه د سنت لفظ بعضي وخت واجبو ته هم شامل وی. نو ځکه، به قربانی ته واجب وئيلی شی. نبی علیه السلام لس کاله په مدینه منوره کښې اوسیدلې دي. او هر کال نه قربانی کړې ده. داسې یو کال هم نه دي تیر شوي. چه نبی علیه السلام په کښې قربانی نه ده کړې. معلومه شوه چه قربانی واجب ده. (۱۴۴)

منکرین حدیث یوه پروېښگونه*

زمونږ په دور کښې منکرینو حدیثو دا پروېښگونه کړې ده. چه دا قربانی خو فضول څیز دي. او په اصل کښې خو د قربانی مشروعیت ددي دپاره وو. چه چونکه دحج په موقع به ډیر خلق جمع کیدل. او دهغوی

د خوراک خکاک انتظام نه وو نوڅکه د حج په موقع قربانی مشروع شوه چه د حاجیانو د خوراک خکاک انتظام اوشی نو نور خلق چه د مکې معظمې نه علاوه په نورو ښارونو کښې آباد وو په هغوی واجب نه وه او منکرین حدیث دا وائی چه په اسلام کښې داسې د بې عقلۍ حکم نشی ورکولی چه د کورنیو دود دولت د وینې په شکل کښې په نالو کښې اوبیولې شی څکه چه په یوه ورځ په زرگونو خاروی ذبح کولی شی.

د قربانی مقصد*

کله چه د انسان په دماغو هر وخت د مادیت او پیسې غلبه وی نو هغه هم داسې بې وزله خبرې کوی حقیقت دا دې چه د قربانی خو مقصود هم دا دې چه انسان ددې خبرې عادی جوړ کړي شی چه دالله تعالی د حکم راتلو نه پس هغه په کښې مادی فاندې نه لټوی بلکه دالله تعالی د حکم منلو نه هر څه قربان کولو ته تیار شی حضرت ابراهیم صلی الله علیه وسلم ته الله تعالی د حضرت اسماعیل صلی الله علیه وسلم د قربانی کولو حکم او کړلو نو دا د عقل په کومه تله تللې شی چه یو پلار دې خپل معصوم پېچې ذبح کوی دا خبره هم په عقل کښې نه راځی لیکن حضرت ابراهیم او حضرت اسماعیل علیهما السلام دا حکم اومنلو او ددې تسلیم ته قرآن کریم فرماینلی دی ((فلما أسلما ولله للجنین)) نو اسلام د دې نوم دې چه انسان خپل ځان هغه دالله تعالی حکم ته ټیټ کړی که هغه د عقل موافق وی او که مخالف وی او تر کومې پورې چه په انسان کښې دا جذبه نه وی پیدا شوي نو انسان نه انسان نه جوړیږی بلکه هغه حیوان او درنده وی لکه چه نن صبا دې څکه چه دالله تعالی حکم منلو ته د سر ټیټولو جذبه په زړه کښې نه وی ددې جذبې پیدا کولو دپاره قربانی مشروع شوې ده اوس که یو کس په قربانی کولو کښې حساب کتاب لگول شروع کړی اومعاشی فاندې لټول شروع کړی اومادی منفعت لټول شروع کړی نو دا د قربانی د اصل فلسفې نه جهالت او ناواقفیت دې.

عَنْ ابْنِ عُسْرٍ قَالَ أَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ يُضَحِّي (۱۴۶)

حضرت عبدالله بن عمر رضی الله عنه فرمائی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم لس کاله په مدینه منوره کښې قیام کړی وو او هر کال یې قربانی کړی وه.

باب مَا جَاءَ فِي الذَّابِحِ بَطْنِ الصَّلَاةِ

عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ قَالَ خَطَبَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي يَوْمٍ نَحَرَ فَقَالَ لَا يَذْبَحُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يُصَلِّيَ قَالَ فَقَامَ خَالِي فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ هَذَا يَوْمٌ اللَّحْمُ فِيهِ مَكْرُورَةٌ وَإِنِّي عَجَلْتُ لِسُكِّي لِأَطْعِمَ أَهْلِي وَأَهْلَ دَارِي أَوْ جِيرَانِي قَالَ فَأَعَدَّ ذَبْحًا آخَرَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ عِنْدِي عَتَاقٌ لِي وَهِيَ خَيْرٌ مِنْ شَاتِي لَحْمٍ أَفَأَذْبَحُهَا قَالَ نَعَمْ وَهِيَ خَيْرٌ لِسُكِّكَ وَلَا تُجْزِئُ جَذَعَةٌ بَعْدَكَ (۱۴۷)

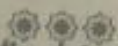
حضرت براء بن عازب رضی الله عنه فرمائی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم په یوم النحر کښې خطبه اولوستله نبی علیه السلام اوفرمانیل په تاسو کښې دې څوک ترهغه وخته پورې دخپلې قربانی خاروی نه ذبح کوی ترڅو چه یې مونځ ته وی کړې یعنی د مانځه نه وړاندې د قربانی وخت نه شروع کیږی بلکه داختر دمانځه نه پس شروع کیږی نوڅکه دې د مانځه نه وړاندې څوک قربانی ته کوی حضرت براء بن عازب رضی الله عنه فرمائی زما ماما اودریدو او عرض یې او کړلو یارسول الله نن ورځ داسې ده چه په دې کښې دخلقو غوښه ناخوښه شی او ددې نه نفرت کوی مطلب دا دې چه په دې ورځ دومره خاروی ذبح کولی شی چه خلق غوښې ته گوری نو په کتلو کتلو ترې ستومانه شی او دغوښې نفرت شروع کړی نوڅکه ما دا سوچ او کړلو چه زه دتولو نه وړاندې قربانی اوکړم چه زه چاته

غوبنه اولیهم نوهغه نی په خوشحالی سره واخلی او دنفرت پیدا کیدو نه وړاندې ورته غوبنه ملاو
شی په دې غرض ما د مانځه نه وړاندې قربانی اوکرله چه زه په خپلو کورواله اوگاوندیانو باندې
خوړاک اوکریم بعضې حضراتو ددې حدیث تفسیر دا کړې دې چه په دې کنې د...اللحم...لفظ بفتح
الحاء دې ددې معنی حرص ده یعنی دا ورځ داسې ده چه په دې کنې حرص کول مکروه دی چه سړي
په دې حرص اولالچ کنې اوسی چه بل سړي ماکره غوبنه راولیږي نوزه به هغه څه کړم اوخوړم دا
خبره ښه نه ده نوځکه ما زر دمانځه نه وړاندې قربانی اوکرله چه زما د بچو په زړونوکنې حرص
اولالچ پیدا نشی

په حال رسول الله صلی الله علیه وسلم هغه ته وفرمائیل چه ته خپله قربانی بیا اوکره هغه عرض
اوکرلو یارسول الله ما سره یوه چیلې ده او هغه د پیو ده او دکال نه دکم عمر ده خو د دووچیلو نه زیاته
خریه ده یعنی عام طور پی وړکوکنې چیلې کمزروي وی اودهغې غوبنه ښه نه وی لیکن زما دا چیلې
ښه خریه او تازه ده آیا زه دا ذبح کړم نیی علیه السلام وفرمائیل او ذبح نې کړه دا به ستا ښه قربانی
شی لیکن ستا نه پس د چا دپاره د...جذع... قربانی جائز نه ده یعنی د بل چا دپاره د آنده دپاره دا
جائز نه ده چه هغه د یو کال نه د کم عمر چیلې قربانی کړی
چونکه هغه د اسلام ابتدائی زمانه وه د اسلام نه ناواقفی وه او یو خاړوي نې د ناواقفی د وجه ذبح
کړي وو نوځکه رسول الله صلی الله علیه وسلم په خصوصیت سره هغه ته د جزع د قربانی کولو اجازت
ورکړلو لیکن ورسره نې ددې وضاحت اوکرلو چه آنده دپاره ستا نه علاوه د بل چا دپاره د جزع قربانی
جائز نه ده

دقربانی وخت*

لقهاو دا مسله لیکلې ده که په ښار کنې په یو ځانې کنې هم داختر مونځ اوشی نو دقربانی وخت
شروع شو مثلاً یوکس په یو ځانې کنې مونځ اوکرلو نو دهغه سړي دپاره په دغه ځانې کنې او د نورو
خلکو دپاره قربانی کول جائز شو اگرکه په نوروځایونو کنې لا تراوسه پورې مونځونه نه وی شوی
لیکن که یوښار کنې مونځ اوشی نو په بل ښار کنې قربانی کول جائز نه دی چه په هغې کنې مونځ
نه وی شوی

باب مَا جَاءَ فِي هَذِهِ أَهْلِ الْأُضْحَةِ فَوْقَ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ

عَنْ ابْنِ عُمَرَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا يَأْكُلُ أَحَدُكُمْ مِنْ لَحْمِ أُضْحِيَّتِهِ فَوْقَ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ
(۱۴۸)

دحضرت عبدالله بن عمررضی الله عنه نه روایت دې چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائیلې
دی په تاسوکنې دې څوک د قربانی غوبنه د درې ورځو نه زیاته نه خوړی په دې حدیث کنې د درې
ورځونه پس د غوبنې خوړلو ممانعت راغې لیکن په دې باندې د تولوفهاو اجماع ده چه دا حکم
روستو منسوخ شوي دي لکه چه د راوان باب په حدیث کنې ښکاره بیان دي

باب مَا جَاءَ فِي الْأُضْحَةِ فِي أَهْلِهَا بَطْنُ ثَلَاثٍ

عَنْ سَلِيمَانَ بْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُنْتُ لَهَيْتُكُمْ عَنْ لَحْمِ
الْأُضْحِيِّ فَوْقَ ثَلَاثِ لَيْسَ ذُو الطَّوْلِ عَلَى مَنْ لَا طَوْلَ لَهُ فَاكُلُوا مَا بَدَا لَكُمْ وَأَطْعَمُوا وَادَّخَرُوا (۱۴۹)
حضرت سلیمان بن بریده... دخیل یلار نه روایت کوی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم
فرمائیلې دی ماناسو د درې ورځونه زیات د قربانی دغوبنې خوړلونه ځکه منع کړي وی چه مالدار او

وس لرونکی خلق په هغه خلقو باندې فراخی او کړې د چا چه د قربانی کولو وس او طاقت نه کيږي يعنی چه هغوی د قربانی غوښه د ذخیره کولو په ځاني په فقيرانو باندې تقسیم کړی لیکن اوس ستاسو دپاره جائز ده چه څومره غوښه مو خوښه وی خوری او چه څومره مو خوښه وی ذخیره کوی ددې حدیث په وجه اولنې حکم منسوخ شو.

دا نهی انتظامی وه شرعی نه وه*

بلکه زما خیال دا دې والله اعلم چه د درې ورځو نه پس نبي علیه السلام د قربانی د غوښې خوراک نه چه کومه منع کړې وه هغه شرعی نه وه بلکه انتظامی وه او د یو ، اولوالاخر ، په حیثیت سره نبي علیه السلام دا نهی کړې وه د یو حدیث نه ددې تائید کيږي هغه دا چه مدینې منورې سره یوه قافله راغله او ایساره شوه او هغه قافله غریب الوطن وه هغوی سره د خوراک څه نه وو په دغه موقع رسول الله صلی الله علیه وسلم صحابه کرامو ته او فرمائیل تاسو د قربانی غوښه مه ذخیره کوی دا حکم نې ځکه او کړلو چه د خپلو قربانی پاتې غوښه د قافلي خلقو ته اولیسي روستو چه کله دا عارض ختم شو نو هغه اصلی حکم واپس راغلو او هغه دا چه د غوښې ذخیره کول جائز دی هم ددې باب په راپوران حدیث کښي د حضرت عائشې رضی الله عنها نه د غوښې ذخیره کول منقول دی او گوري:

عَنْ عَائِشَةَ بِنِ رَبِيعَةَ قَالَتْ قُلْتُ لَأَمُ الْمُؤْمِنِينَ أَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْهَى عَنْ تَحْرِيمِ الْأَضَاحِيِّ قَالَتْ لَا وَلَكِنْ قُلٌ مَنْ كَانَ يُضْحِي مِنَ النَّاسِ فَأَحَبُّ أَنْ يَطْعَمَ مَنْ لَمْ يَكُنْ يُضْحِي وَلَقَدْ كُنَّا نَرْفَعُ الْكُرَاعَ فَنَأْكُلُهُ بَعْدَ عَشْرَةِ أَيَّامٍ (۱۵۰)

حضرت عایش بن ربیعہ فرمائی ما د ام المؤمنین حضرت عائشې رضی الله عنها نه تپوس او کړلو آیا رسول الله صلی الله علیه وسلم به د قربانی د غوښې خورلو ته منع فرمائیل؟ هغې او فرمائیل: نه لیکن په هغه زمانه کښي به ډیرو کمو خلقو قربانی کوله ځکه نبي علیه السلام دا او غوښتلو چه چا قربانی کړی وي هغه کسانو باندې نې او خوری چه قربانی نې نه وی کړې مونږ خویه یو پتون ساتلو او هغه به مویس ورځي پس خورلو او د قربانی ورځو ته ایام التشریق هم ځکه وائی چه په دې ورځو کښي به اهل عربود قربانی غوښي او چولي چه روستو په کار راشي د تشریق معنی ده او چول

باب مَا جَاءَ فِي الْفَرَعِ وَالْعَتِيرَةِ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا فَرَعٌ وَلَا عَتِيرَةٌ وَالْفَرَعُ أَوَّلُ النَّجَاحِ كَانَ يُنْتَجِعُ لَهُمْ فَيَذْبَحُونَهُ (۱۵۱)

حضرت ابوهریرہ رضی الله عنه فرمائی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائیلی دی اوس نه فرع ، مشروع ده اونه عتیره ، د جاهلیت په دور کښي دا رواج وو چه کله به د چا اوښي اولنې پچي راوړلو نو هغه خلقو به دغه اولنې پچي د بتانو په نوم باندې قربانی کولو کله چه اسلام راغلو نو د بتانو په نوم باندې قربانی ختمه شوه لیکن بیا به نې هغه پچي د الله تعالی په نوم باندې قربانی کولو دي ته به نې فرع ، وئیل نبي علیه السلام په دې حدیث کښي ، لا فرع ، او فرمائیل او دا نې هم ختم کړلو چه اوس ددې مشروع باقی پاتې شو او عتیره به نې هغه قربانی ته وئیل کومه چه به د جاهلیت په زمانه کښي د رجب په میاشت کښي کولې شوه او د جاهلیت په زمانه کښي به د بتانو په نوم باندې کولې شوه د اسلام راتلو نه پس د الله په نوم شوه دي ته به نې ، رجبیه ، هم وئیل د ، عتیره ، معنی ده ذبح کول او عتیره د فعلیه په وزن ده او په معنی کښي معنوله ده په دې

حدیث کنبی نبی علیه السلام ددی مشروعیت هم ختم کرلو
معتبره حکم*

خوبه دې باندې تشریح کیږي. چه د حجة الوداع په موقع باندې رسول الله صلى الله عليه وسلم خطبه ورکوله او نبی علیه السلام او فرمائیل: ((على كل اهل بيت عام اضية وعثرة)) یعنی په هر کوروالا باندې هر کال دوه قربانی واجب دی. یوه اضية او بله عتیره په دې موقع باندې نبی علیه السلام هر کال د عتیرې کولو هم تاکید کړې دي. ددې اشکال په جواب کنبی جمهور فقهاء دا فرمائی چه د ((لا عترة)) حدیث د حجة الوداع د حدیث نه هم روستو دي او ددې حدیث په ذریعه د هغې مشروعیت منسوخ شوي دي. او ددې دلیل دا دي چه د رسول الله صلى الله عليه وسلم نه پس په صحابه کرامو کنبی دچا نه هم په عتیره باندې عمل کول ثابت نه دي. که نبی علیه السلام ددې مشروعیت باقی پریځي وي. نو صحابه کرامو به کله ناکله ضرور په دې باندې عمل کولوکله چه د صحابه کرامو نه په دې باندې عمل کول منقول نه دي. نو ددې نه دا معلومیږي چه ددې مشروعیت ختم شوې دي. او د ((لا عترة)) حدیث ددې ناسخ دي.

او په تابعینو کنبی د حضرت محمد بن سيرين رحمته الله نه علاوه د چانه هم په دې باندې عمل کول منقول نه دي. البته محمد بن سيرين رحمته الله به عتیره کوله. او دا به ټي جائزگنېلڅکه بعضي فقهاء وویلې دي. چه اگرچه عتیره مستنون نه ده. لیکن که څوک ټي کوي. نو جائزه او دا ((لا عترة)) مطلب دا دي چه واجب نه ده. ددې نه دجواز نفی کول مقصود نه دي. لیکن د جمهورو فقهاء دا قول دي. چه عتیره اوس مشروع هم نه ده. (۱۵۲)

باب ما جاء في العقيقة

عَنْ يُوسُفَ بْنِ مَاهِكَ أَنَّهُمْ دَخَلُوا عَلَى خَفْصَةَ بِنْتِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ فَسَأَلُوهَا عَنْ الْعُقَّةِ فَأَخْبَرَتْهُمْ أَنَّ غَائِثَةَ أَخْبَرَتْهَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَرَهُمْ عَنِ الْغُلَامِ شَاتَانِ مَكَاثَتَانِ وَعَنِ الْجَارِيَةِ شَاةٌ (۱۵۳)

په لفظ د .. ماهر .. باندې څه اعراب نشي وئيلي. په دې کنبی کاف د تصغیر دپاره دي. او دا د فارسي لفظ دي. او په فارسي کنبی چه کله د يو لفظ تصغیر جوړول وي. نو په آخر کنبی کاف زیاتي کوي. لکه څنگه چه مړوک يا لفظ د .. چه .. لگوي. لکه کتابچه .. وړوکي کتاب. دغه شان .. ماهر .. د تصغیر دي. او ماه په فارسي کنبی سپوږمۍ ته وائی. نو دماهرک معنی شوه وړه سپوږمۍ. وجه د تسميه دا ده. چه دا ماهرک کله پیدا شو. نو ډیر ښکلي وو. نو څکه دده پلار دمحببت د وجه دده نوم ماهرک کیخودلو. نو څکه په دې لفظ اعراب نه راځي. بلکه ساکن وي. لیکن که دا اووئيلي شي. چه دا په عربی ژبه کنبی مستعمل شو. نو معرب شو. او په دې صورت کنبی به دا غیر متصرف وئيلي شي. څکه چه په دې کنبی دمتنع صرف دوه اسباب موجود دي. یو عجمه او پل معرفه؟

دې کنبی دمتنع صرف دوه اسباب موجود دي. یو عجمه او پل معرفه؟ لکه څنگه چه د امام ابن ماجه صحیح نوم .. ابن ماجه .. دي. ابن ماجه، غلط دي. بعضي خلق دا خیال کوي. چه دابن ماجه په آخر کنبی چه کومه .. ده. دا تاء مذوره ده. حالانکه دا تاء مذوره نه ده. بلکه دا هائي وقفه ده. نو په ابن ماجه باندې د تاء دوه نکتي لگول غلط وئيل دي.

عقیقه کول ست ده*
 حضرت یوسف بن ماهرک رحمته الله فرمائی. چه دغه خلق حضرت خفصه بنت عبد الرحمن ته ورغلل. او د

هغی نه ئی د عقیقې په باره کښې تپوس او کړلو. هغوی اوفرمانیل. حضرت عائشې رضی الله عنها فرماتیلی دی چه نبي علیه السلام هغې ته حکم کړي وو چه د هلك د طرف نه دوه برابري چیلې ذبح کوي او د جینې د طرف نه یوه چیلې. دمکافستان لفظی معنی ده. مساویان. مطلب دا دي چه په هغه څاروی کښې هم هغه صفات ملحوظ هغې کښې داسې څه عیب نه وي چه هغه دقربانې دپاره مانع وي. امام ابوحنیفه رحمته الله علیه ته دا منسوب ده چه هغوی د عقیقې د مشروعیت اوددې دستت کیدو نه انکار کړي دي. دا خبره ټیټه نه ده. صحیح خبره دا ده چه دهغوی په نزد هم عقیقه کول سنت دی (۱۵۴)

دویم حدیث*

أَنَّ أُمَّ كُرْزٍ أَخْبَرَتْ أَنَّهَا سَأَلَتْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْعَقِيقَةِ فَقَالَ عَنْ الْعَلَامِ شَالَانَ وَعَنْ الْأَثْنَى وَاحِدَةً وَلَا يَضُرُّكُمْ ذِكْرَانَا كُنَّ أُمَّ إِبْنَانَا (۱۵۵)

حضرت ام کرز رضی الله عنه فرماني چه دي د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه د عقیقه په باره کښې تپوس او کړلو. نوبی علیه السلام ورته اوفرمانیل: دهلك دپاره دوه چیلې او د جینې دپاره یو چیلې ده. اوپه دي کښې څه خبره نشته. که تر وی که ښځه. مطلب دا دي چه دواړه جائز دي. د بعضي خلقو دا خیال دي چه د هلك د عقیقه په وخت کښې چیلې او د جینې د عقیقه په وخت کښې چیلې ذبح کول پکار دي. دا خیال ټیټ نه دي.

عَنْ سَلْمَانَ بْنِ عَامِرٍ الضَّمِّيِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَعَ الْعَلَامِ عَقِيقَةً فَأَهْرِقُوا عَنْهُ دَمًا وَأَمِيطُوا عَنْهُ الْأَذَى (۱۵۶)

حضرت سلمان بن عامر ضبی رضی الله عنه فرماني. رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمانیل. دهلك سره عقیقه ده. یعنی مستون دا ده. چه د هغه عقیقې سره حلق اوشي. نو د ده دطرف نه وینه توني کړي او تکلیف ترې لرې کړي. په اصل کښې. عقیقه. هغه ويختوته واني. کوم چه د ماشوم دپیدا کیدو په وخت په سر باندې وي. بیا روستو مطلق ويخته ته عقیقه ونيل شروع شو. نو د عقیقه کولو په وخت کښې ويخته کټ کولې شي. نو ځکه د څاروی ذبح کولو ته عقیقه واني.

باب الاذان في أذن المولود

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَذَّنَ فِي أُذُنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ حِينَ وَلَدَتْهُ فَاطِمَةُ بِالصَّلَاةِ (۱۵۷)

حضرت ابورافع رضی الله عنه فرماني. چه ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه واوریدل چه د حضرت حسن بن علی رضی الله عنه په غوږ کښې ئی د مانځه اذان او کړلو. کله چه حضرت فاطمې رضی الله عنه نه پیدا شو. د ولادت په وخت کښې اذان کول سنت دی. ددې دپاره چه دنیا ته د راتلونو پس کومه اوله خبره چه دهغه غوږ پرې لري. هغه د الله تعالی او د اسلام کلمه وي. او د اذان تخصیص ئی د دي وجه او کړلو. چه شیطان تختی. نو د ماشوم په غوږ کښې اذان ددي وجه کولې شي. چه د ماشوم نه شیطان په دغه وخت کښې لرې شي. (او بعضي حضرات فرماني. چه په ټی غوږ کښې دي ورته اذان او کړي. اوپه گس کښې اقامت او کړي شي. از مرتب)

باب بلا توجیه

عَنْ أَبِي أُمَامَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَيْرُ الْأَصْحَابِ الْكَثْبُ وَخَيْرُ الْكُفَى الْخُلَّةُ (۱۵۸)

حضرت ابوامامه رضی الله عنه فرمائی: چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائی: دی بهترین قربانی د گد ده. اوبهترین کفن حله ده. (یعنی پوره جوړه چه په هغې کبې یو ازار یو قمیص او یو خادر، درې جامې وی)

باب بلا توحمة

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَلِيمٍ قَالَ كُنَّا وَقُوفًا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِعَرَافَاتٍ فَسَمِعْتُهُ يَقُولُ يَا أَيُّهَا النَّاسُ عَلَى كُلِّ أَهْلٍ بَيْتٍ فِي كُلِّ عَامٍ أَضْحِيَّةٌ وَغَيْرُهُ هَلْ تَذَرُونَ مَا الْغَيْرَةُ هِيَ الَّتِي تَسْئُلُهَا الرَّحِيَّةُ (۱۵۹)

حضرت مخنف بن سلیم رضی الله عنه فرمائی: چه مونږ په عرفات باندې د رسول الله صلی الله علیه وسلم سره وقوف کړې وو. نو ما واوریدل چه نبی علیه السلام فرمائیل: ای خلقوهر کال په هرکور واله باندې یوه قربانی او یوه عتیره ده. آیا تاسو پیژنئ چه عتیره څه خیز دی؟ دا هغه ده کوم ته تاسو، رحیه، وانی.

باب بلا توحمة

عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ قَالَ عَقَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ الْحَسَنِ بِشَاةً وَقَالَ يَا فَاطِمَةُ اخْلُقِي رَأْسَهُ وَتَصَدَّقِي بَزْوَةِ شَعْرِهِ فَضَّةً قَالَ فَوَزَنَتْهُ فَكَانَ وَزَنُهُ دَرَاهِمًا أَوْ بَعْضُ دَرَاهِمٍ (۱۶۰)

حضرت علی بن ابی طالب رضی الله عنه فرمائی: چه رسول الله صلی الله علیه وسلم په یوه چیلن باندې د حسن عقیقه کړې وه. بیا نبی علیه السلام او فرمائیل: ای فاطمی دده سر اوخرايه او د ده د ویختو په برابری سپین زر صدقه کړه. حضرت علی رضی الله عنه فرمائی: کله چه ما دهغه ویختو تول اوکړل نو دهغه وزن یو درهم یا څه کم وو. ددې روایت نه معلومیږي چه نبی علیه السلام په یوه چیلن باندې عقیقه کړې وه. اگرچه دا روایت صحیح دی. لیکن هغه روایت چه په هغې کبې نبی علیه السلام فرمائیل دی. ((عن الغلام شاتان)) زیات قوی او صحیح دی. او ددې حدیث نه د هم معلومه شوه چه د ویختو تلل او هغې په برابری سپین زر صدقه کول هم مستون دی.

باب بلا توحمة

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي بَكْرَةَ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَطَبَ ثُمَّ نَزَلَ فَدَعَا بِكُتَيْبٍ فَلَذَّبَهُمَا

حضرت عبدالرحمن بن ابی بکره رضی الله عنه دخپل پلار نه روایت کوی. چه نبی علیه السلام خطبه ورکړله. او بیا (د منبر نه) لاندې راکور شو. او دوه گدان یې راوغوښتل او هغه دواړه یې ذبح کړل.
عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ شَهِدْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْأَضْحَى بِالْمُصَلَّى فَلَمَّا قَضَى خُطْبَتَهُ نَزَلَ عَنْ مَنْبَرِهِ فَأَتَانِي بِكُتَيْبٍ فَلَذَّبَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِيَدِهِ وَقَالَ بِسْمِ اللَّهِ وَاللَّهُ أَكْبَرُ هَذَا عَنِّي وَعَمَّنْ لَمْ يُضَحَّ مِنْ أُمَّتِي (۱۶۱)

حضرت جابر رضی الله عنه فرمائی: چه د لوتې اختر په ورځ زه د رسول الله صلی الله علیه وسلم سره عیدگاه ته لاړم. کله چه نبی علیه السلام خطبه اووئبله اولاندې راکور شو نو نبی علیه السلام ته یوه گدو رواستې شوه. هغه نبی علیه السلام په خپل لاس ذبح کړله. او بسم الله اکبر یې پرې اووئبل. او بیا نبی علیه السلام او فرمائیل: دا زما د طرف ته اوزما د امت دهر هغه کس د طرف ته ده. چه هغه قربانی نه ده کړې.

ددې حديث نه معلومه شوه. كه قرباني واجب نه وي بلك نفلي قرباني وي او دهغي په ذريعه ايمان
ثواب مقصود وي نو د يوې قرباني په ثواب كښې چه خومره كسان غواړي شريكولي شي ځكه چه نبي
عليه السلام د ټول امت د هغي كسان د طرف ن صرف يوه گډه ذبح كړه چا چه قرباني نه وه كړي

د يو عبادت ثواب گټرو كسانو ته څنگه ملاويږي*

په دې مسئله كښې د علماو په مينځ كښې كلام شوي دي. كه يو كس د يو عبادت ثواب گټرو كسانو ته
رسول غواړي نو آيا هر كس ته به پوره پوره ثواب ملاويږي او كه په تقسيم سره به ورته ملاويږي مثلاً
د قرآن كريم تلاوت او كړلو او د هغي ثواب خپل موريلار او خپلو خپلوانو ته بخل غواړي نو اوس به هر يو
كس ته د پوره قرآن ثواب ملاويږي او كه تقسيمولي به شي بعضي فقهاء فرماني چه تقسيمولي به
شي ځكه چه عبادت يو دي او نور فقهاء فرماني چه هر يو ته به انشاء الله پوره پوره ثواب
ملاويږي او حديث باب ددې حضراتو دليل دي هغه فرماني چه نبي عليه السلام د خپل ټول امت دهغه
ټولو كسانو د طرف نه گډه قرباني كړه چا چه قرباني نشوه كولي او په ظاهره دا معلوميږي چه د
قيامت د ورځې پورې په ټول امت كښې خومره كسان داسې دي نو دهغوي ټولو د طرف نه نې قرباني
كړي ده اوس كه د تقسيم په نظريه عمل او كړي شي نو د يو كس په حصه كښې به كيدي شي چه يو
ويخته هم اونه رسي ځكه د الله تعالي د رحمت نه دا خبره لري ده چه دا ثواب په تقسيم سره
وركړي بلكه هم دا اميد كولي شي چه انشاء الله هر يو كس ته به پوره ثواب ملاويږي (۱۶۲)

باب بلا ترجمه

عَنْ سَمُرَةَ قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْغُلَامُ فُرْتَهَنَ بِعَقِيْقَتِهِ يُذْبَحُ عَنْهُ يَوْمَ السَّابِعِ
وَيُسَمَّى وَيُحْلَقُ رَأْسُهُ (۱۶۳)

حضرت سمره رضي الله عنه فرماني چه رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمانيلى دي ماشوم په خپله
عقيقه پورې گانډه كړې شوي وي يعنى لكه څنگه چه يو خيز دچا سره گانډه كيخودي شي نو دهغي نه
تر هغه وخته پورې فائده نشي اخستلي او نه ئې په خپله قبضه كښې راوستې شي ترڅو پورې چه ئې
قرض ادا كړي نه وي او هغه ئې خلاصه كړي نه وي دغه شان ماشوم د عقيقه په عوض كښې گانډه كړي
شوي وي نو ترڅو پورې چه عقيقه نه وي شوي نو تر هغه وخته پورې په هغه كښې بركتونه نه ښكاره
كيږي او هغه به دافاتو نه محفوظ نه وي او دهغه د طرف نه به په اوومه ورځ عقيقه كولي شي او هم په
دغه ورځ به ورته نوم كيخودي شي اوسر به ئې اوڅريلي شي يعنى په كومه ورځ چه ولادت شوي
وي دهغي نه دي يوه ورځ وړاندې عقيقه او كړي مثلاً كه د جمعه په ورځ ئې پيدا شوي وي نو د زيارت
په ورځ دي عقيقه او كړي دا هم ټيك ده چه يا څو اوومه ورځ وي يا ددې په دوچنده (يعنى څوارلسمه)
يا درې چنده (يعنى يوويشتمه) يا څلورچنده (يعنى اته ويشتمه) مثلاً كه په يو زيارت اونكړي شوه نو
په راروان زيات په څوارلسمه ورځ يا په يوويشتمه ورځ دي او كړي

باب نَزْلُ أَهْلِ الشُّطْرِ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُضَحِّيَ

عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ رَأَى هَيْلًا ذِي الْحِجَّةِ وَأَرَادَ أَنْ يُضَحِّيَ فَلْيَأْخُذْ مِنْ شَعْرِهِ وَلَا مِنْ أَظْفَارِهِ (۱۶۵)

د حضرت ام سلمه رضي الله عنه نه روايت دي چه رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمانيلى دي چا چه
د ذوالحجه مياشت اوليدله او دهغه د قرباني كولو اراده وي نو هغه لږه پكار دي چه خپل ويخته نه كت
كوي اونه خپل نوكونه

دوختو او نوکونو نه کټ کولو مسئله*

دا حنا فو په نزد دا حکم استجابی دی. اوبعضی اهل ظاهر او امام احمد بن حنبل دا په وجوب باندې حمل کوي. او بعضی حضرات دا حکم صرف په اباحت باندې حمل کوي. دهغوی په نزد دا حکم نه واجب دی. او نه سنت او نه مستحب. دا حنا فو په نزد ددې حکم حکمت دا دی. چه په دې کټی تشبه بالحجاج راځي. ځکه چه په دغه وخت کټی حاجیان نه ويخته اخلي او نه نوکونه کټ کوي نوکوم کسان چه حج ته نه وي تللي. کم از کم خپل صورت خو دې د حاجیان پشان جوړ کړي. او خپل ويخته اونوکونه دې نه کټ کوي. ځکه چه څه لرې خبره ده. چه الله تعالی حاجیان صاحبان په کومو برکتونو باندې مشرف کوي. ددې مشابهت دوجه دهغه برکاتو څه حصه دوی ته هم ملاتړ شي.

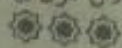
د حدیث باب نه د انصه ثلاثه استدلال او دهغی جواب*

انصه ثلاثه د قربانی په عدم وجوب باندې ددې حدیث نه استدلال کړې دي. ځکه چه د حدیث الفاظ دا دي. کوم سړي چه د ذوالحجه میاشت اووینی. او د هغه د قربانی اراده وي. ددې مطلب دا دی. چه قربانی په اراده باندې موقوف ده. که قربانی واجب وه. نو بیا د ارادې اونه ارادې سره څه تعلق نه وو. هغه خو به هم واجب وي. احناف ددې جواب دا کوي. چه دا حدیث د قربانی د وجوب نفی نه کوي. ځکه چه بعضی وخت په سړي باندې قربانی واجب نه وي. لیکن هغه د قربانی کولو اراده کوي. د دغه کسانو د شاملولو دپاره نبی علیه السلام د «ارادي» لفظ استعمال کړل. لیکن په دې سره په طاقت لرونکو کسانو د قربانی د وجوب نفی نه کیږي.

د عائشې رضی الله عنها په حدیث استدلال او دهغی جواب*

وَاحْتَجَّ بِحَدِيثِ عَائِشَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَتَعْتُ بِالْهَدْيِ مِنَ الْمَدِينَةِ فَلَا يَحْتَبُ شَيْئًا مِمَّا يَحْتَبُ مِنْهُ الْمُخْرَمُ (۱۶۶)

امام شافعی اوبعضی نور حضرات چه دا فرماني چه ويخته او نوکونه نه کټ کول مستحب هم نه دي. دهغوی د حضرت عائشې رضی الله عنها په حدیث باندې استدلال کوي. چه نبی علیه السلام به د مدینې مشورې نه هدی لېږلې. لیکن په هغه محرماتو کټی به نبی دېو ته هم اجتناب نه کولو. دکومو نه چه محرم اجتناب کوي. اوبه دې محرماتو کټی د نوکونو کټ کول او د ويختو کټ کول هم شامل دي. ددې جواب دا دی. چه دا استدلال ډیر کمزوري دی. ځکه چه د حضرت عائشې رضی الله عنها د استدلال منشاء دا ده. چه صرف په هدي لېږلو باندې دا نه لازمیږي. چه په سړي باندې هم د هغه وخت نه د احرام موانع لازمیږي. دا بلکه جدا مسئله ده. چه آیا د هدي په لېږلو د احرام محرمات لازمیږي. که نه؟ د زیر بحث مسئلې تعلق د قربانی سره دی. ددې هدي لېږلو سره څه تعلق نشته. نو ځکه د حضرت عائشې رضی الله عنها په حدیث باندې استدلال کول ټیټ نه دی. والله اعلم (۱۶۵)

کتاب الذُّور وَالْإِيمَان

مَنْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

بَاب مَا جَاءَ مَنْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

أَنْ لَا تَذَرَ فِي مَعْصِيَةٍ

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَذَرَ فِي مَعْصِيَةٍ وَكَفَّارَةٍ كَفَّارَةُ نَبِيٍّ (١٦٧)

حضرت عائشه رضی الله عنها فرمائی کہ رسول الله صلی الله علیہ وسلم فرمائی کہ کسی نذر نہ کیجی، اوددی کفارہ ہفہ دہ کومہ چہ د قسم دہ.

د معصیت د نذر پہ انعقاد کنبی د عالمانو اختلاف*

د معصیت دوه قسمونه دی. یو معصیت لعینہا او بل معصیت لغيرها. معصیت لعینہا هغه دي چہ هغه دخپل ذات په اعتبار سره معصیت او گناه وی. لکه شراب ځکل، غلا کول، قتل کول، دروغ و نیل، غیبت کول وغیرہ. او معصیت لغيرها هغه دي چہ په اعتبار د ذات سره گناه نه وی لیکن دغه عارض دوجه هغه گناه جوړه شوي وی. لکه د عید الاضحی په ورځ روژه نیول، اوس روژه دخپل ذات په اعتبار سره معصیت نه دي. بلکه عبادت دي. لیکن شریعت د عید الاضحی په ورځ د روژې نیولو نه منع کړي ده. ددې وجه په دي ورځ روژه نیول معصیت او ګرځیدلو. دا حنافو په نزد قاعده دا ده. کوم افعال چہ دخپل ذات په اعتبار سره گناه وی. که څوک دهغې نذر او کړي. نو هغه نذر ته کیږي او کله چہ نذر او نشو. نو دهغه کس دپاره دغه کار کول هم جائز نشو. اود نه کولو په نتیجه کنبی په هغه باندې کفارہ هم نشته ځکه چہ کفارہ په هغه وخت کنبی واجبیږي. چہ نذر منعقد شي. اود معصیت نذر نه منعقد کیږي. مثلاً یوسړي دا نذر او کړي. چہ زه به شراب ځکم. اوس شراب ځکل دهغه دپاره جائز نه دی. نو دا نذر منعقد نشو. اود نه ځکلو په صورت کنبی به کفارہ هم نه وی. لیکن که د معصیت لغيرها نذر شي کړي وی. نو په دي صورت کنبی دا حنافو په نزد نذر منعقد کیږي. لیکن په دغه ورځ به روژه نیول جائز نه وی. بلکه د یوم النحر نه علاوه په بله ورځ به روژه نیسي. په کومو ورځو کنبی چہ روژه نیول جائز وی.

د معصیت د نذر په باره کنبی دامام طحاوی مسکت اوددي وضاحت*

اوس دلته کنبی دوه خبرې د تفصیل قابلې دي. یوه خبره دا ده. چہ دا حنافو په باره کنبی وړاندې راغلل. چہ د معصیت لعینہا نذر نه منعقد کیږي. لیکن امام طحاوی ته دا قول منسوب دي. که یوکس دا نذر او کړي. چہ ((الله علی أن أقتل فلانا)) اود بل سړی د قتلولو نذر او کړي. نو د هغه په نزد د قسم کفارہ واجب ده. اوس سوال دا دي. کله چہ قتل کول معصیت لعینہا دي. نو ددې نذر منعقد کیدل ته دی پکار. اونه په دي باندې کفارہ لازمیدل پکار دی. نو امام طحاوی په ده باندې دکفاري د لزوم قول څنگه اختیار کړلو. ددې جواب دا دي. چہ په اصل کنبی امام طحاوی دهغه صورت بیان کوي. کله چہ یوکس الفاظ د نذر و نیلي وی. لیکن په زړه کنبی نه الفاظ د قسم وی. لکه چہ و نیلي نه دي. ((الله علی أن أقتل فلانا)) او نیت نه دي. ((والله علی أن أقتل فلانا)) لکه چہ قسم او خوری چہ زه به دا سړی قتلوم. او مسئله دا ده. که یوکس د معصیت لعینہا قسم او خوری. چہ زه به دا گناه کوم. نو په دي صورت کنبی دهغه دپاره دغه گناه کول خوجائز نه ده. لیکن د قسم نه پوره کولو د وجه په هغه باندې د قسم

کفار لازم ده. او دامام طحاوی مطلب هم دا دی. بله دا چه ما کومه دا خبره او کړه چه د معصیت نذر نه منعقد کیږي. او ددي کفار هم نه واجیږي. په دي حکم کښي يوه استثنا ده. هغه دا که يو کس د خپل خوي د ذبح کولو نذر او کړي چه زه به خپل خوي ذبح کوم نو ددغه سړي په زمه يو چيلې ذبح کول واجب دی. دا حکم خلاف القياس دي او حديث نه ثابت ده چه نبي عليه السلام فرمائيلي دي. که يو سړي دخپل بچي د ذبح کولو نذر او کړي. نو هغه سړي دي يو گڼه ذبح کړي. ددي ذبح حکم ددي حديث نه خلاف القياس ثابت شوي دي. گڼي عامه قاعده دا ده چه د معصیت نذر نه منعقد کیږي او نه کفار لازمیږي.

په حديث کښي د کفارتو کفاري يمين مطلب*

دويمه مسئله قابل ذکر دا ده. چه په حديث کښي نبي عليه السلام فرمائيلي دي. ((لا نذر في معصية و کفارتو کفارة يمين)) ددي حديث په اولنۍ جمله کښي خونې فرمائيلي دي. چه د معصیت نذر نه منعقد کیږي. او په دويمه جمله کښي دا فرماني. چه ددي کفار هغه ده. کومه چه د قسم ده. خواوس سوال دا دي چه کله د معصیت نذر منعقد نشو. نو کفارو څنگه راځي. ځکه چه کفارو خوي هغه وخت کښي راځي. چه نذر منعقد شي. ددي جواب دا دي. چه حديث باب هغه صورت سره متعلق دي. چه کله سوسړي دا نذر او کړي. ((لله علي معصية)) يعنی زه د يوې گناه کولو نذر کوم. او د معصیت تعين په نذر کښي اونکړي نو په دي صورت کښي په هغه باندي د قسم کفارو لازمیږي. ځکه چه کله نې د معصیت تعين نه وي کړي. نو په دي کښي معصیت لعینها او معصیت لغيرها دواړه داخل دي. نو ځکه په دي کښي ددي خبرې احتمال هم شته. چه دا د معصیت لغيرها نذر وو. او د معصیت لغيرها په نذر کښي کفارو لازمیږي. نو ځکه به د ((لله علي معصية)) په صورت کښي کفارو راځي. او په حديث باب کښي چه نې دا او فرمائيل. ((و کفارتو کفارة يمين)) په دي کښي هم دا صورت مراد دي.

باب مَنْ نَذَرَ أَنْ يُطِيعَ اللَّهَ فَلْيُطِعهُ

عَنْ عَائِشَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ نَذَرَ أَنْ يُطِيعَ اللَّهَ فَلْيُطِعهُ وَمَنْ نَذَرَ أَنْ يَقْصِيَ اللَّهَ فَلَا يَقْصِهْ (۱۶۹)

د حضرت عائشې رضي الله عنها نه روايت دي. چه رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمائيلي دي. څوک چه د الله تعالی د تابعداري نذر او کړي. نو هغه ته پکار دي. چه خپل نذر پوره کړي. او څوک چه د الله تعالی د نافرمانۍ نذر او کړي. نو هغه ته پکار دي. چه د هغه نافرمانۍ نه کوي. يعنی دغه نذر نه پوره کوي.

باب مَا جَاءَ لَا نَذَرَ هِيَا لَا يَمْلِكُ أَنْ يَفْعَلَ

عَنْ قَابِطِ بْنِ الضَّحَّاكِ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَيْسَ عَلَى الْعَبْدِ نَذْرٌ فِيمَا لَا يَمْلِكُ (۱۶۹)

د حضرت ثابت بن ضحاک نه روايت دي. چه رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمائيلي دي. کوم څيز چه د انسان په ملکيت کښي نه وي. نو دهغي په باره کښي نذر نه صحيح کیږي. مثلاً که یوسړي دا نذر او کړي. که زما فلاني کار اوشو. نو د فلاني سړي غلام به آزاد وي. چونکه هغه غلام دده په ملکيت کښي نه دي. نو ځکه دا نذر نه صحيح کیږي.

بَاب مَا جَاءَ فِيهِ هَفَارَةُ النَّذْرِ إِذَا لَمْ يُسَمَّ

عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَفَّارَةُ النَّذْرِ إِذَا لَمْ يُسَمَّ كَفَّارَةٌ يَمِينٍ (۱۷۱)
حضرت عقبه بن عامر رضی اللہ عنہ فرمائی کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم فرمائی ہیں کہ نذر کی کفارہ (۱۷۱)
کفارہ کلمہ ہے ہفہ معین نکری شیء ہم د قسم کفارہ دہ مثلاً یوسری دا اووانی ((علی لیل)) زمانہ
ذمہ یو نذر دی او دہفہ نذر تعین اونکری چہ د کوم خیز نذر کوی د مونخ یا تلاوت یا روزہ یا صدقہ یا
بل خہ نو پہ دی صورت کنبی بہ پری د قسم کفارہ واجب وی

بَاب مَا جَاءَ فِيهِ مَنْ حَلَفَ عَلَى يَمِينٍ فَرَأَى فِيهَا خَيْرًا جَلًا

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَمُرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا عَبْدَ الرَّحْمَنِ لَا تَسْأَلِ
الْإِمَارَةَ فَإِنَّكَ إِنْ أَتَيْتَ عَنْ مَسْأَلَةٍ وَكَلَّتْ إِلَيْهَا وَإِنْ أَتَيْتَ عَنْ غَيْرِ مَسْأَلَةٍ أَغْنَتْ عَلَيْهَا وَإِذَا حَلَفْتَ
عَلَى يَمِينٍ فَرَأَيْتَ غَيْرَهَا خَيْرًا مِنْهَا فَأَتِ الَّذِي هُوَ خَيْرٌ وَلْتَكْفُرْ عَنْ يَمِينِكَ (۱۷۲)
حضرت عبدالرحمن بن سمرہ رضی اللہ عنہ فرمائی کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم مانہ
اوفرمانیل ای عبدالرحمن تہ دخیل خان دپارہ امارت مہ طلبوہ یعنی دا کوشش مہ کوہ چہ زہ امیر جوہ
کری شم خکہ کہ دا امارت ستا د طلب او سوال پہ نتیجہ کنبی تاتہ حاصل شی نو پہ دی صورت کنبی
بہ تہ دی امارت تہ حوالہ شی یعنی بیا بہ د دی کار پہ کولو کنبی تا سرہ داللہ تعالیٰ د طرف تہ خہ
مدد نشی کولی بلکہ تاتہ بہ حوالہ شی چہ تہ نی خنگہ کوی ہفہ شان نی کوہ زمونی د طرف تہ بہ
مدد تہ وی او کہ دا امارت ستاد طلب او سوال تہ بغیر تاتہ حاصل شی نو د دی امارت پہ کارونو
کنبی بہ تا سرہ مدد کولی شی یعنی داللہ تعالیٰ مدد بہ درسہ شامل حال وی چہ بہ نہ طریقہ بہ د
امارت کار پورہ کوی او کہ تا د یوی خبری قسم خوری وی او روستو تاتہ دہفہ کار کول مناسب
پیکارہ نشی بلکہ دہفہ کار پریخودل پکار وی او دہغی پہ خانی بل کار کول بہتر وی نو پہ دی
صورت کنبی تہ ہفہ کار او کرہ کوم چہ بہتر وی او دخیل قسم کفارہ ورکرہ
ددی حدیث تہ معلومہ شوہ کہ یوکس د یوکار کولو قسم اوخوری او روستو نی رانی بدلہ شی او دا
خیال نی راشی چہ دکوم کار قسم ما خوری وو ہفہ کار گناہ دہ نو پہ دی صورت کنبی دقسم ماتول
واجب دی او کہ دا خیال نی وی چہ دا کار گناہ خونہ دہ لیکن دمصلحت تہ خلاف دی نو پہ دی صورت
کنبی د تولو فقہاوپہ دی باندی اتفاق دی چہ ددی قسم ماتول جائز دی او دحدیث مرکزی مفہوم ہم
دا دی

دقسم پہ ماتول او کفاری ادا کولو پہ ترتیب کنبی دفتھاو اختلاف*

خوپہ دی مسئلہ کنبی د فقہاو اختلاف دی چہ قسم بہ مخکنبی ماتوی او بیا بہ کفارہ ورکوی او کہ
اول بہ کفارہ ورکوی او بیا بہ قسم ماتوی احناف فقہاء فرمائی اول دی قسم مات کری او بیا دی کفارہ
ورکری اوشواف فقہاء فرمائی کہ یوکس ددی پہ عکس ہم اوکری یعنی اول کفارہ ورکری او بیا قسم
مات کری نو دا ہم جائز دی پہ دی کنبی ہم خہ خبرہ نشتہ دوی استدلال پہ راروان باب کنبی
دحضرت ابوہریرہ رضی اللہ عنہ پہ حدیث باندی دی

بَاب مَا جَاءَ فِي الْكُفَارَةِ قَبْلَ الْحِلِّ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ حَلَفَ عَلَى يَمِينٍ فَرَأَى غَيْرَهَا خَيْرًا مِنْهَا فَلْيَكْفُرْ عَنْ يَمِينِهِ وَلْيَقْعَلْ (۱۷۴)

حضرت ابوهریره رضی الله عنه نه روایت دی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم ارشاد فرماتیلی دی کوم کس چه په یو کار باندې قسم اوخوری روستو دهغه رانی دا پیدا شی چه ددی کار نه علاوه بل کار بهتر دی نو هغه لره پکار دی چه دخپل قسم کفاره ورکړی او هغه بهتر کار اوکړی په دې حدیث کښې کفاره ورکول د هغه کار په کولو مقدم کړې شوی ده چه اول دې کفاره ورکړی او بیا دې هغه کار اوکړی ددی نه هم دا ښکاره ده چه اول دې کفاره ورکړی او بیا دې هغه کار اوکړی احناف فقهاء ددی حیث نه دا جواب ورکوی چه په دې کښې حرف ،،واو،، دې او ،،واو،، د مطلق جمع دپاره وی په دې کښې د ترتیب لحاظ نه وی نوبتی علیه السلام چه دا فرماتیلی دی ((فليکفر عن يمينه وليقل)) ددی د وجه دا ضروری نه ده چه اول دې کفاره ورکړی او روستو دې قسم مات کړی بلکه دواړه کارونه ئې د واو په ذریعه باندې جمع کړی دی

داحنافواو شوافع فتحاو استدالات

ددې په جواب کښې بعضې شوافع فتحاو داسې روایات پیش کړی دی چه په هغې کښې د ،،واو،، په ځانې ،، فاء ،، یا ،، ثم ،، راغلې دی په هغې کښې داسې الفاظ دی ((فليکفر عن يمينه وليقل)) یا ((ثم ليقل)) اودهغوی دعوی دا ده چه ،، فاء ،، او ،، ثم ،، خود په ترتیب باندې دلالت کوی او په دې روایاتو کښې کفاره مقدم کړې شوې ده او فعل د حنث موخر کړې شوې دې ددی نه معلومه شوه چه کفاره په فعل د حنث باندې مقدمه ده

ددې په مقابله کښې احنافوهغه روایات پیش کړی دی چه په هغې کښې د حنث کیدو ذکر مقدم دی لکه دحضرت عبدالرحمن بن سمره حدیث چه په دې کښې فرماتیلی دی ((قال الذي هو خير والتكفر عن يمينك)) دا حدیث په وړاندینې باب کښې تیر شوې دې ددی نه علاوه ئې هغه احادیث هم پیش کړی دی په کومو کښې چه د ،، ثم ،، لفظ راغلې دې یعنی ((ثم لتكفر عن يمينك))

ددې نه معلومه شوه چه د احنافو سره هم د استدلال دپاره داسې روایات شته چه په هغې کښې حنث کیدل مقدم شوی دی او کفاره ورکول روستو کړې شوې ده اوداسې روایات هم شته چه په هغې کښې لفظ د ،، ثم ،، راغلې دې او د شوافعو سره هم داسې روایات شته چه په هغې کښې کفاره په حنث کیدو باندې مقدم کړې شوی دی او په دې کښې په بعضې روایاتو کښې لفظ د ،، فاء ،، او د ،، ثم ،، هم راغلې دی نو ددی وجه په دې مسئله کښې د دواړو طرفونو نه د بحث او مناظرې بحث ترانستې شو او په روایاتو کښې مقابله شروع شوه

ددې روایاتو نه استدلال ټیک نه دي

لیکن د ټولو بحثونو د کتلو نه اوبه ټولو روایاتو باندې د نظر غورخولو نه پس چه کومه خبره زما په پوهه کښې راځی (والله اعلم) هغه دا چه په حقیقت کښې ددې روایاتو نه نه د احنافو مسلک ثابتیږی او نه د شوافعو مسلک ثابتیږی ځکه چه په دې روایاتو کښې اختلاف دی په یو روایاتو کښې کفاره مقدم ده او په څه روایاتو کښې حنث مقدم دی په یو روایت کښې واو دې او په بل کښې ،، فاء ،، ده او څه روایاتو کښې ،، ثم ،، دې په داسې حالت کښې یو لفظ اخستل او په هغې باندې استدلال کول ټیک نه

دې دا روایات په دې باندې دلالت کوي. چه د حدیث راویانو د حدیث اصلی او مرکزی مفهوم هم محفوظ ساتلې دي. او هغه دا که یو کس د قسم خوړولو نه دا محسوس کړي. چه مصلحت په قسم ماتولو کېږي دي. نو دهغه دپاره قسم ماتول جائز دي. دومره خبره ټولو راویانو محفوظ ساتلې ده. لیکن دا بحث چه نبی علیه السلام د کفارې ذکر وړاندې کړې دي. که د حث ذکر وړاندې او ددې ذکر په وخت کېږي نه د... و او... لفظ استعمال کړې دي. یاد... فاء... او د... ثم... لفظ استعمال کړې دي. دا خبره راویانو نه ده محفوظ کړې.

د حدیث په ضمني الفاظو باندې د شرعی حکم مدار نه وی*

اودا خبره ما مخکېږي ذکر کړې ده. چه یو د حدیث مرکزی مفهوم وی. او بل د هغې ضمني الفاظ وی. اکثر راویان حدیث د حدیث مرکزی مفهوم خومحفوظ ساتي. لیکن دهغې د ضمني الفاظو دمحفوظ ساتلو دومره اهتمام نه کوي. د دې وجه په روایاتو کېږي اختلاف پیدا کیږي. لیکن ددې اختلاف دوجه اصل حدیث نشي رد کولې خو په داسې موقع باندې د حدیث په ضمني الفاظو باندې د شرعی حکم بنا کیږودل نه دي پکار. حضرت شاه ولی الله رحمه الله په حجت الله البالغه کېږي دا اصول ډیر په تفصیل سره بیان کړي دي. دا ډیر اهم او قیمتي اصول دي. نو ددې اصولو مطابق په دې مسئله کېږي ددې حدیث په ذریعه نه خود شوافعو استدلال ټیک دي. اونه د احنافو دپاره استدلال کول ټیک دي.

د کفارو د وجوب په سبب کېږي د فقهواو اختلاف*

کله چه د حدیث نه استدلال کول ټیک نه شو. نو اوس به قیاس طرف ته رجوع کولې شي. او دا به کتلې شي. چه د کفارې د وجوب سبب څه دي؟ دلته بیا د امام شافعی او امام ابوحنیفه رحمهما الله په مینع کېږي اصولی اختلاف پیدا شو. امام ابوحنیفه رحمه الله فرماني. چه د کفارې لازمیږي سبب... حث... دي. او ترڅو پورې چه سبب نه وی راغلي. نو تر هغه وخته پورې مسبب نشي راتلې. او امام شافعی رحمه الله فرماني. چه د کفارې د وجوب اصلی سبب یمین دي. او حث دهغې دپاره د شرط په منزله دي. او یمین وړاندې نه موجود شوي دي. او کله چه سبب موجود وی. نو مسبب راتلې شي. امام شافعی رحمه الله کفارو په ظهار باندې قیاس کوي. ځکه چه په ظهار کېږي اول کفارو وی. او روستو دجماع کولو اجازت وی. نو ځکه به دلته کېږي هم داسې کولې شي.

د شوافعو استدلال جواب*

احناف فقهاء فرماني. چه په اصل کېږي خبره دا ده. چه په یمین کېږي د کفارې سبب جوړیدو صلاحیت نشته. ځکه چه کفارو خو د څه گناه او معصیت په نتیجه کېږي واجبیږي. او قسم خوړل بذات خود څه گناه نه ده. نو یمین د کفارو سبب نشي جوړیدي. البته د قسم ماتول او حاث کیدل یوه بده خبره ده. نو دې ته د کفارو سبب ونیلي شي.

کفارو یمین په کفارو ظهار باندې قیاس کول ټیک نه دی*

اوشوافعو چه یمین په ظهار باندې قیاس کړې دي. نو دا قیاس د دوو وجوهاتو نه صحیح نه دي. یوه دا صریح نص موجود دي. یعنی ((فتحریر رقة من قبل ان يتماسا)) اودلته کېږي نص نشته. نو ځکه مونږ دا ونیلي شو. چه د کفارو اصلی سبب حث دي. ترڅو پورې حث موجود نه وی. کفارو نه راځي اود احتیاط تقاضا هم دا ده. ځکه که د حاث کیدو نه پس کفارو ورکړي. د ټولو فقهواو په نزد دغه کفارو ادا کیږي. لیکن که د حاث کیدو نه وړاندې ټي کفارو ورکړه. نو د شوافعو په نزد خو به ادا شي. لیکن دویمه خبره دا ده. چه کفارو پخپله خلاف القیاس ده. اود امور تعبدیه نه ده. ځکه چه د کوم خیز کفارو

دی نوبه هغی کنبی او په کفار کنبی مناسبت نه وی. که هغه د یمین کفار وی او که د اظهار کفار وی. مثلاً یو کس اوونیل: ((انت علی کظهر امی)) اوس به ده ته وئیلی شی. چه په کفار کنبی غلام آزاد کړه. اوس ښکاره خبره ده. چه د غلام آزادول د تحریم حلال سره څه تعلق نشته. ددی نه معلومه شوه چه د کفارې حکم امر تعبدی دی. او اصول دا دی. چه امر تعبدی همیشه دپاره دخپل مورد سره خاص وی. په هغی کنبی قیاس نه چلیږی. نو د اظهار کفار د یمین په کفار باندې قیاس کول ټیټ نه ده. (۱۷۳)

بَاب مَا جَاءَ فِي الْإِسْلَامِ فِي الْيَمِينِ

عَنْ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ خَلَفَ عَلَى يَمِينٍ فَقَالَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ فَلَا حَنْتَ عَلَيْهِ

حضرت عبدالله بن عمر رضی الله عنهما نه روایت دی. چه رسول صلی الله علیه وسلم فرمائیلى دی. یو سړې چه په څه خبره قسم او خوری. او ورسره انشاء الله هم اووانی. نو دهغه قسم نه کیږی.

حضرت سلیمان علیه السلام یوه واقعه*

حضرت ابوهریره رضی الله عنه نه روایت دی. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائیلى دی. چه حضرت سلیمان علیه السلام او فرمائیل. زه به په نن شپه کنبی خپلو اویاوو بیبیانو ته ورځم. اوهره یی یی به یو بچې راوړی. نو هغه په دغه شپه ټولو بیبیانو ته ورغلو. لیکن د یو یی یی بچې هم پیدا نشو. صرف د یو یی یی بچې نې پیدا شول. لیکن هغه هم ناقص اونیم وو. نې علیه السلام او فرمائیل. که هغه انشاء الله وئیلی وی. نو بیا به داسې شوی وو. لکه څنگه چه هغه فرمائیلى وو.

دا د حضرت سلیمان علیه السلام مشهوره واقعه ده. امام ترمذی رحمه الله په دې ځانې کنبی طردا للباب دا ذکر کړه. لیکن په صحیح بخاری اومسلم کنبی دا واقعه په تفصیل سره راغلې ده. ددې حدیث د لاتدی دوه خبرې قابل د ذکر دی.

د دې واقعه په باره کنبی د مفسرینو اختلاف*

یوه خبره خودا ده. چه بعضی مفسرینودا واقعه د سورت ۷۷، ص ۷۷، ددې آیت تفسیر گرځولي دي. چه ((ولقد فتنا سليمان والقينا على كرسيه جسدا ثم اناب)) ددې نه مراد هم دا ناقص بچې دي. کوم چه د حضرت سلیمان علیه السلام د یو یی یی د خیتي نه پیدا شوی وو. لیکن د محققینو په نزد دا خبره ټیټ نه ده. هغوی فرماتی. چه د صحیح روایت نه ددې آیت ددې واقعه سره څه تعلق ثابت نه دي. دحافظ بن کثیر رحمه الله هم دا موقف دي.

په دې حدیث باندې د مودودی صاحب اعتراض*

ددې حدیث متعلق دویمه خبره دا ده. چه دا حدیث په بخاری اومسلم کنبی دصدو نه راوان دي. چا هم ددې حدیث متعلق ددې خبره نه دي کړې. لیکن مودودی صاحب په تفهیم القرآن کنبی ددې آیت د په دې حدیث باندې څه اعتراض نه دي کړې. لیکن مودودی صاحب په تفهیم القرآن کنبی ددې آیت د لاتدی لیکنلی دی. چه ددې حدیث ټول راویان ثقه دی. او ددې سند مضبوط دي. لیکن ددې باوجود ددې حدیث الفاظ په چغه چغه دا ښائی. چه نې علیه السلام دا حدیث داسې نه دي فرمائیلى. ځکه چه کومه حدیث الفاظ په چغه چغه دا ښائی. چه نې علیه السلام دا حدیث داسې نه دي فرمائیلى. ځکه چه حضرت واقع په دې حدیث کنبی راغلي وو. د هغې په دې طریقه پیش کیدل ممکن نه دی. ځکه چه حضرت سلیمان علیه السلام او فرمائیل. چه زه به په نن شپه کنبی خپلو ټولو بیبیانو ته ورځم. او د بیبیانو شمار په مختلفو روایاتو کنبی مختلف راغلی دی. په بعضی کنبی سل په بعضی کس کم سل په بعضی اویا او په بعضی کنبی شپږه بیان شوی دی.

که کم شمار یعنی شپسته بیبیانی و اخلی نو بیا هم د تولو نه په اوږده شپه کښې شپینو بیبیانو سره
تعلق ساتل د عقل په اعتبار ممکن نه دی. ځکه ددې حدیث الفاظ په چغه چغه دا وائی چه نسی علیه
السلام دا حدیث نه دې فرمائیلې.

د دوی د اعتراض جواب*

اولنۍ خبره خودا ده. چه په دې روایاتو کښې هم هغه خبره موجود ده. کومه چه ما د تیر شوی بار
د حدیث په تشریح کښې بیان کړه. هغه دا چه په روایاتو کښې اکثر داسې کیږی. چه د حدیث راویان د
حدیث مرکزی مفهوم خو محفوظ کړی. لیکن دهغې په ضمن کښې چه کومې خبرې وی. په پوره طریقه
دهغې د محفوظ کولو اهتمام نه کوی. ځکه داسې معلومیږی. چه نبی علیه السلام به داسې څه لفظ
استعمال کړی وی. چه هغې په کثرت باندې دلالت کولو. اوس دهغه کثرت د تعبیر کولو دپاره یو راوی
د سلو عدد ذکر کړې دې. چا لس کم سل اوچا اويا ذکر کړې دې. اوچا شپسته ذکر کړی دی. نو مونږ
یقیني طور دخپل طرف نه یو عدد نشو مقرر کولې. چه فلاني عدد

وو. او بیا ځان ته وړاندې کړو. اودهغې حساب کتاب لگول شروع کړو. ددې څه جواز نشته.
بیا دویمه عجیبه خبره دا ده. چه د څوارلس سوه کالو نه د حدیث الفاظ دا چغې وهی. لیکن چا هم د
هغه چغې واوښه ریدلې. اونن یوسړې داسې پیدا شو. چه هغه د دغه الفاظ چغې واوریدلې. حقیقت دا
دې. که هم دغه شان حساب کتاب لگول کولې شی. او هر یو څیز د عقل په معیار باندې تللی شی. نو بیا
خو یوه معجزه هم نه ثابتیږی. د نبی علیه السلام دمعراج په واقعه کښې دی. چه کله نبی علیه السلام
دمعراج نه واپس تشریف راوړلو. نو د درارې کونړه خوزیدله. او بستره گرمه وه. او دا خبرې د عقل په
معیار نه پوره کیږی. نو ددې حدیث الفاظ به هم چغې شروع کړی. چه نبی علیه السلام دا خبره نه ده
کړې. که په صحیح احادیثو باندې دغه شان د تنقید دروازه پرانستې شی. نو بیا به یو حدیث هم صحیح
سالم پاتې نشی. او هر سړې به پاسی. او دا به وائی. چه دا حدیث زما په عقل کښې نه راځی. نو کومه خبره
چه مودودی صاحب کړې ده. هغه بالکل باطله او صریح البطلان ده.

بَابُ مَا جَاءَ فِي هَذِهِ الْخِلَافِ بِقَوْلِ اللَّهِ

عَنْ سَالِمٍ عَنْ أَبِيهِ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عُمَرُ وَهُوَ يَقُولُ وَأَبِي وَأَبِي فَقَالَ أَلَا إِنَّ اللَّهَ
يَنْهَاهُمْ أَنْ تَخْلِفُوا بَأْيَالَكُمْ فَقَالَ عُمَرُ فَوَاللَّهِ مَا خَلَفْتُ بِهِ بَعْدَ ذَلِكَ ذَاكِرًا وَلَا آثَرًا (۱۷۷)

حضرت سالم د خپل پلار (عبداللہ بن عمر رضی اللہ عنہما) نه روایت کوی. چه رسول اللہ صلی اللہ علیہ
وسلم د حضرت عمر رضی اللہ عنہ نه دا واوریدل چه وویل شي. زما دې په پلار قسم وی. نو نبی علیه
السلام ورته او فرمائیل. خبردار اللہ تعالی تاسوپه خپلو پلارانو د قسمونو خوړلو نه منع کړې
شي. حضرت عمر رضی اللہ عنہ فرمائی. چه ددې نه پس ما بیا په پلارانو قسم نه دې خوړلې. نو خومې به
دیاداشت په صورت کښې قسم خوړلې دې. او نه په قصد باندې. اونه مې دېل چه د قسم خوړلو حکایت
نقل کولو کښې قسم خوړلې دې.

ددې نه معلومه شوه. چه په غیر اللہ باندې قسم خوړل جائز نه دی. قسم به یا د اللہ تعالی په ذات خوړلې
شی. او یا د اللہ تعالی په صفاتو کښې په یوصفت خوړلې شي. ځکه چه په صفاتو قسم خوړل هم جائز
دې. په دغه صفاتو کښې یوصفت د قرآن مجید هم دی. نو په قرآن باندې قسم خوړل هم جائز دی.

باب بلا ترجیة

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ حَدَّثَنَا أَبُو خَالِدٍ الْأَخْمَرُ عَنْ الْحَسَنِ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ عَنْ سَعْدِ بْنِ عُيَيْنَةَ أَنَّ ابْنَ عُمَرَ سَمِعَ رَجُلًا يَقُولُ لَا وَالْكَعْبَةَ فَقَالَ ابْنُ عُمَرَ لَا يُخْلَفُ بَغْيِرَ اللَّهِ فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ مَنْ حَلَفَ بَغْيِرَ اللَّهِ فَقَدْ كَفَرَ أَوْ أَشْرَكَ

حضرت سعد بن عبید فرمائی: چه حضرت عبداللہ بن عمر رضی اللہ عنہما د یوسری نہ پہ خانہ کعبہ نسیم خوړلو او وړیدلو. نو حضرت عبداللہ بن عمر رضی اللہ عنہما ورته او فرمائیل په غیر الله باندې قسم نه خوړه. ځکه چه ما د رسول الله صلى الله عليه وسلم نه اوریدلی دی چه فرمائیل ئې کوم کس چه په غیر الله باندې قسم او خوړلو. نو هغه سړی کفر یا شرک او کړلو.

باب مَا جَاءَ فِيهِمْ بِطَلْفٍ بِالْمَنِيِّ وَكَأَيُّهَا

عَنْ أَنَسٍ قَالَ لَنَذَرَ امْرَأَةً أَنْ تَمْشِيَ إِلَى بَيْتِ اللَّهِ فَيَسْلُبَ نَبِيُّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ لَعَنِي عَنْ مَشْيِيهَا مُرُوءًا فَلْتَرْكَبْ (۱۷۸)

حضرت انس رضی اللہ عنہ فرمائی: چه یوې ښځې دا نذر منلې وو. چه زه به بیت الله ته پیدل ځم. نو د نبی علیه السلام نه د دې نذر په باره کښې تپوس اوشو. یعنی چه اوس ورته پیدل تګ گران وی. نو څه به کوی؟ نبی علیه السلام او فرمائیل. د الله تعالی دهغې پیدل تګ ته څه حاجت نشته. دغه ښځې ته حکم ورکړی. چه سوره شی. یعنی پیدل تلل دهغې دپاره ضروری نه دی. راروان حدیث هم داسې دی.

عَنْ أَنَسٍ قَالَ مَرَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِشَيْخٍ كَبِيرٍ يَتَهَاذَى بَيْنَ ابْنَتَيْهِ فَقَالَ مَا بَالُ هَذَا قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ لَنَذَرَ أَنْ يَمْشِيَ قَالَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَعَنِي عَنْ تَغْلِيْبِ هَذَا نَفْسَهُ قَالَ فَأَمْرَةٌ أَنْ يَرْكَبَ (۱۷۹)

حضرت انس رضی اللہ عنہ فرمائی: چه یوځل رسول الله صلى الله عليه وسلم په داسې د ډیر عمر په یوځا باندې تیر شو. چه هغه دخپلو دواړو ځامنو په اوږو لاس اوچولو وو. او د هغوی په مدد پیدل روان وو. د. بهادی. معنی ده. د دوو کسانو په منیځ کښې دهغوی په سهاره تګ ته وائی. نبی علیه السلام دهغوی نه تپوس او کړلو. په دې څه شوی دی؟ هغوی ورته جواب ورکړلو. چه ده دا نذر کړې دی. چه زه به بیت الله ته پیدل ځم. نبی علیه السلام او فرمائیل. الله تعالی ددې خبرې نه لاپرواه دی. چه دا سړی خپل ځان په عذاب کښې اخته کړی. بیا نبی علیه السلام حکم او کړلو. چه هغه دې سور شی.

په داسې نذر به حج یا عمره واجبېږي

د دې احادیثونه درې مسئلې راوځي. اوله مسئله دا ده. که یوسری دا نذر اوکړی چه ((الله علی ان امشی إلى بیت الله یا امشی إلى الکعبة)) نوددې نذر څه حکم دی. د دې جواب دا دی. چه په دې باندې د ټولو فقهاو اتفاق دی. که یو سړی په پورتنو الفاظو سره نذر اوکړی. نو دهغه په ذمه حج یا عمره کول واجب دی.

که د پیدل حج کولو نذر اوکړی. نو په سورلن حج کولې شی

که د پیدل حج کولو نذر اوکړی. نو په سورلن حج کولې شی. دویمه مسئله دا ده. که یوکس په پورتنو الفاظو سره بیت الله ته د پیدل تګ نذر اوکړلو. لیکن اوس د مشقت یا د تکلیف یا د بیماری یا د بل څه عذر د وجه پیدل حج نشی کولې. نو دهغه دپاره په سورلن باندې حج کول جائز دی. که نه؟ نوددې جواب دا دی. چه د دغه سړی دپاره په سورلن باندې حج کول

جائز دې او پورتنی دواړه حدیثونه ددې دلیل دي چې په دې کښې نبي علیه السلام په سورلي باندې د سوريډو حکم کړي دي.

په سوريډو باندې د کفار په وجوب کښې د فقهاو اختلاف*

دریمه مسئله دا ده چې یو کس د پیدل تلو نذر کړې وي او ددې باوجود هغه سورشي اولار شي نو ددې سورلي په نتیجه کښې به په هغه کفار راځي که نه؟ په دې مسئله کښې د فقهاو اختلاف دې بعضي فقها فرمائي چې د ده په ذمه کفار و غیره څه نشته خو امام ابوحنيفه رحمه الله فرمائي چې دغه کس به د یوې چيلی قرباني کوي دامام شافعي رحمه الله مسلك هم دا دي امام احمد بن حنبل رحمه الله ته یو قول دا منسوب دي چې د هغوی په نزد په دې کس باندې دم نشته بلکه دغه سړی به کفار یسین ورکوي او امام مالک رحمه الله فرمائي چې په دغه وخت کښې به دا کس سور شي حج یا عمره دي او کړي لیکن په آئنده کال به دوباره دهغه په ذمه حج یا عمره کول واجب وي او په دې ځل چې نهې څومره فاصله پیدل کړې وه آئنده کال ته به هغه څومره فاصله په سورلي کوي او په اول ځل چې نهې څومره فاصله په سورلي کړې وه په دې ځل به هغه څومره فاصله پیدل کوي.

خلاصه دا چې مذاهب درې شو دا حنافو او شوافعو مسلك دا دي چې دم دي د حنابلو مسلك دا دي چې کفار یسین ده او دامام مالک رحمه الله مسلك دا دي چې اعاده ده.

دامام مالک رحمه الله مسلك او استدلال*

امام مالک رحمه الله په خپل مسلك باندې د حضرت عبدالله بن عباس رضي الله عنهما په اثر استدلال کوي چې په دې مسئله کښې هغوی دا فتوی ورکړې وه چې دغه کس ته پکار دي چې اعاده اوکړي چې څومره فاصله نهې پیدل کړې وه هغه څومره به اوس په سورلي اوکړي او چې څومره فاصله نهې په سورلي کړې وه هغه څومره به اوس پیدل اوکړي.

دامام ابوحنيفه رحمه الله مسلك او استدلال*

امام ابوحنيفه رحمه الله د حضرت انس رضي الله عنه په حديث باب باندې استدلال کوي او فرمائي چې د دې حديث تفصيل په نورو رواياتو کښې داسې راغلي دي چې نبي عليه السلام او فرمايل ((مروها فلتركب ولتهد هديا)) يعنی دهغه ښځې ته حکم ورکړي چې سوره شي او يو هدی قرباني کړي او د مختلفو رواياتو ته دا خبره ثابتېږي چې د کومې زنانه په دې حديث کښې ذکر دي هغه د عقبه بن عامر رضي الله عنه خور وه.

دامام احمد بن حنبل رحمه الله استدلال*

امام احمد بن حنبل رحمه الله هم د ترمذی په يو روايت باندې استدلال کوي کوم چې به د يو څو بابونو نه پس راځي په هغې کښې هم دغه زنانه ته حکم شوې دي چې ((ولتصم ثلاثة أيام)) يعنی دغې زنانه ته پکار دي چې درې ورځې روژې اوښی.

د مالکيانو او حنابلو د استدلال نه جواب*

دا حنافو د طرف نه ددې روايت مختلف جوابونه ورکړي شوي دي خو هغه زما په نزد ښه نه دي زما په نزد د هغه روايت صحيح جواب دا دي چې دغه زنانه چې کوم دوه کارونه کړي وو يو دا چې هغې دا نذر منلي وو چې زه به بيت الله ته پیدل ځم دويم دا چې قسم نهې خوړلي وو چې زه به څه نه په سر کوم اوس د زنانه دپاره سرتور سر اوسیدل ناجائز دی نو ځکه دغې زنانه ته يو حکم دا اوشو چې په بدن باندې جامه واچوه ښکاره خبره ده چې جامې واچوي نو حائنه به شي او حائث کيدو په صورت کښې به کفار لازمېږي نو په دې روايت کښې د ((فلتصم ثلاثة أيام)) چې کوم حکم ورکړي شوي دي نو هغه د

جامواچولو د وجه حاشه شوي وه. دهغه د وجه دي. او تر کومې پوري چه د نذر تعلق دي نو دهغي په باره کښې نې دومره حکم ورکړې دي چه ((ولتهه هديا)) چه د هدي خناور قرباني کړه. او امام مالک رحمه الله چه د حضرت عبدالله بن عباس رضي الله عنهما په کوم اثر باندې استدلال کړې دي نو د هغي جواب دا دي. چه هغه حديث موقوف دي اود دي باب احاديث، احاديث مرفوعة ده اود احاديث مرفوعة مقابلې په احاديث موقوفه سره نشي کولي. (۱۸۰)

باب في هداية النذر

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَذَرُوا فَإِنَّ النَّذْرَ لَا يُغْنِي مِنَ الْقَدَرِ شَيْئًا وَإِنَّمَا يُسْتَخْرَجُ بِهِ مِنَ الْبَخِيلِ (۱۸۱)

حضرت ابوهريره رضي الله عنه فرماني چه رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمانيلى دي. نذر مه کوي. خکه چه نذر د تقدير خلاف دانسان خه مدد نشي کولي. خودومره ده چه ددي په ذريعه د بخیل نه مال ويستلي شي.

مطلب دا دي. چه يو کس ته هسي د صدقي کولو توفيق نه وي ليکن دغه سړي نذر اوکړي. که زما دا کار اوشو. نوزه به دومره مال صدقه کوم. نو دا نذر دهغه د مال ويستلو ذريعه جوړه شوه.

ه ((لا تذرو)) مطلب *

په دي حديث کښې چه کومه اولنې جمله راغلي ده چه ((لا تذرو)) ددي تشریح داسي ده چه يو نذر مطلق وي. او بل نذر معلق وي. نذر مطلق دي ته وائي. چه يو سړي هسي په ځان باندې خه عبادت لازم کړي. مثلاً دا نذر اوکړي. چه ((الله علي أن أصلي ركعتين)) دا عبادت خه خاص خيز سره مشروط او معلق کوي نه بلکه مطلق نذر اوکړي. داسي نذر بغير د کراهت نه جائز دي. او انشاء الله دثواب موجب به وي. خکه چه ده د يو نفلي عبادت اراده اوکړه. دويم قسم دي نذر معلق دي. دا داسي چه انسان دخپل خه خواهش پوره کيدو پوري عبادت معلق کړي. مثلاً دا اووائي. که زما خوښي صحت مند شو. نو زه به دوه رکعت نفل کوم. په حديث باب کښې ددي دويم قسم نذر په باره کښې نې فرمانيلى دي چه ((لا تذرو)) او وړاندې نې وجه هم بيان کړې ده. چه په نذر کولو سره په تقدير کښې خه فرق نه راځي. خکه چه دغه واقعہ چه راتلونکي ده. ضرور به راځي. خکه په هغي کښې تبديلي نشي راتلې. نو خکه تاسونذر معلق مه کوي.

په دي حديث کښې چه د نذر معلق نه کومه نهې راغلي ده. په دي باره کښې د عالمانو مختلف اقوال دي. بعضي عالمان فرماني چه په دي حديث کښې کومه نهې راغلي ده. دا د نذر کولو ته نهې نه ده. بلکه ددي خبرې نه منع ده. چه يو سړي د نذر نه علاوه نه خودالله تعالى په لار کښې خرچ کوي اونه نفلي عبادت کوي. صرف دنذر په موقع باندې کوي. دا ټيک نه ده. نو د حديث وړاندینې جمله چه ((وإنما يستخرج به من البخيل)) په دي باندې دلالت کوي. لکه چه د قرآن کریم په آيت کښې دي. ((أنأمرون الناس بالبر وتنسون أنفسكم)) يعنی تاسو خلکو ته د نيکي حکم کوي او په خپله مو خپل ځانونه هیر کړي دي. په دي آيت کښې هم د نيکي په تعليم ورکولو باندې انکار نه دي. بلکه انکار په دي باندې دي. چه تاسو خپل ځانونه ولي هیروي. په دي حديث باب کښې هم دا مراد دي. ليکن دا پورتنی توجيه مي زړه نه نه لگي. خکه چه په حديث کښې د نهې الفاظ بالکل ښکاره دي. چه ((لا تذرو)) خکه زياته صحيح خبره دا ده چه په نذر معلق کښې کراهت شته. برابره ده که هغه کراهت

تزیینی وی یعنی دا خبره ښه نه ده چه سړې نغلی عبادت دخپل دنیاوی مقصد پوره کیدو باندې موقوف کړی که زما فلانې دنیاوی مقصد پوره شو نو زه به نغلی عبادت کوم او ددې کراهت دوه وجه دی یوه دا چه گویا سړی د دنیاوی مقصد دپاره عبادت کوی حالانکه عبادت خو صرف دالله تعالی دپاره پکار دی دویمه وجه دا ده چه د نذر معلق صورت ښه نه دی داسې محسوسیږی چه لکه دغه نذر کونکې الله تعالی ته لالچ ورکوی چه یا الله که تا زما دا کار او کړلو نوزه به دومره رکعت نفل او کړم یا به دومره صدقه ورکړم والعیاذ بالله نو دا د طمع ورکولو یو صورت دی او دالله تعالی د بې نیازی د شان سره مناسب نه دی چه انسان خپل عبادت د الله تعالی د څه فیصلې سره معلق کړی نوڅکه صحیح خبره دا ده چه نذر معلق کول نه دی پکار نذر معلق کول مکروه او ناخوښه دي

بَاب مَا جَاءَ فِي نَذْرِ النَّذْرِ

عَنْ ابْنِ عُمَرَ عَنْ عُمَرَ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي كُنْتُ نَذَرْتُ أَنْ أَعْتَكِفَ لَيْلَةً فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ فِي الْجَاهِلِيَّةِ قَالَ أَوْفَ بِنَذْرِكَ (۱۸۲)

حضرت عمر رضی الله عنه یوځل رسول الله صلی الله علیه وسلم ته عرض او کړلو یا رسول الله ما په زمانه دجاهلیت کښې نذر منلې وو چه زه به په مسجد حرام کښې یوه شپه اعتکاف کوم حضرت عمر رضی الله عنه داخبره په هغه وخت کښې او کړله په کوم وخت کښې چه رسول الله صلی الله علیه وسلم د عزوه حنین نه په واپسې کښې په مقام جعرانه کښې قیام کړې وو نبی علیه السلام په جواب کښې اوفرمائیل خپل نذر دې پوره کړه.

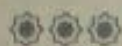
په حالت دکفر کښې د منلې شوی نذر حکم

د دې حدیث د لاتدې دوه فقهی مسئلې دی یوه دا که یو کس د مسلمانیدو نه وړاندې په حالت دکفر کښې نذر اومنی نوایا داسلام راوړلو نه پس به دهغه نذر پوره کول واجب وی که نه؟ امام شافعی رحمه الله فرمائی چه د هغه نذر پوره کول واجب دی او حدیث باب په دلیل کښې پیش کوی چه په دې کښې ښی علیه السلام حضرت عمر رضی الله عنه ته دجاهلیت دزمانې د نذر پوره کولو حکم کړې دی لیکن احناف فرمائی چه په زمانه دکفر او جاهلیت کښې د منلې شوی نذر پوره کول واجب نه دی اوپه هغه حدیث باندې استدلال کوی په کوم کښې چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائیلی دی ((الاسلام یجب ما کان قبله)) یعنی اسلام هغه ټول التزامات ختموی کوم چه د اسلام نه وړاندې وو او د اسلام نه وړاندې چه چا نذر منلې وی نوپه هغه وخت کښې دهغه عقیده ټینک نه وه العیاذ بالله هغه به دخپلوپتانو د خوشحاله کولو دپاره نذر منل نوڅکه په حقیقت کښې دغه نذر شرعی نذر نه ووڅکه هغه معتقد شوې نه وو نو اوس د اسلام راوړلو نه پس به هغه څنگه پوره کولې شی؟ او بالفرض که نذر صحیح هم شی نو حدیث ((الاسلام یجب ما کان قبله)) د وجه هغه نذر واجب پاتې نشو البته چه د جاهلیت په زمانه کښې نې د یوې نیکی کولو اراده کړې وی نومستحب ده چه د اسلام راوړلو نه پس دنیکی هغه اراده پوره کړی نو حضرت عمر رضی الله عنه ته چه نبی علیه السلام د نذر پوره کولو کوم حکم کړې وو هغه د احنافو په نزد په استحباب باندې محمول دي واجب نه دي (۱۸۳)

داعتکاف دپاره روژه شرط ده که نه ده؟

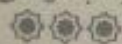
دویمه فقهی مسئله دا ده چه ددې حدیث ته استدلال کوی او امام شافعی رحمه الله فرمائی چه داعتکاف دپاره روژه شرط نه ده څکه چه حضرت عمر رضی الله عنه فرمائی چه ما په مسجد حرام کښې د یوې شپې د اعتکاف نذر کړې دي او د شپې خو روژه ته وی نو د شپه اعتکاف به د روژې نه بغير وی ددې

نه معلومه شوه چه دا ضروری نه ده چه اعتکاف دې د پوره روخ وی او نه دا چه د اعتکاف دپاره ورژه شرط ده
 دا حقاو په نزد د اعتکاف دپاره ورژه شرط ده او د حدیث باب نه دا جواب کوی چه په دې حدیث کښې
 دنهار په مقابلې کښې شپه مراد نه ده بلکه ددې نه مراد یوم ده او ددې دلیل په صحیح بخاری او مسلم
 کښې د یوم لفظ دې نوڅکه په دې کښې ورځ او شپه دواړه داخل دی نو ددې حدیث نه استدلال ټک نه
 دې حومتاخرین احتاف فرمائی چه په نفلی اعتکاف کښې ورژه شرط نه دې نفلی اعتکاف د روزې نه
 بغیرهم صحیح کښې (۱۸۴)

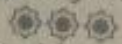
بَاب مَا جَاءَ فِي نَوَافِلٍ مِنْ أَتَقَى رَقَبَةً

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ مَنْ أَتَقَى رَقَبَةً مُؤَمَّنَةً أَتَقَى اللَّهُ
 مِنْهُ بِكُلِّ عَضْوٍ مِنْهُ عَضْوًا مِنَ النَّارِ حَتَّى يَغْتَقِ قَرْجَةً بِفَرْجِهِ (۱۸۶)
 حضرت ابن عمر رضی الله عنه ما فرمائی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم به اکثر په دې الفاظ قسم
 خوړلو ((لا ومقلب القلوب)) یعنی د سرونو د بدلونکی قسم

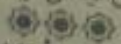
بَاب مَا جَاءَ مِنْهُ هَاجِرًا هَاجِرًا يَمِينُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عَنْ مَالِكِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِيهِ قَالَ كَثِيرًا مَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَحْلِفُ بِهِ
 الْيَمِينَ لَا وَمُقَلَّبِ الْقُلُوبِ (۱۸۵)
 حضرت ابوهریره رضی الله عنه فرمائی چه ما در رسول الله صلی الله علیه وسلم نه دا اوریدلی وو چه
 فرمائیل ئې چه کوم مومن غلام آزاد کړی نو الله تعالی به د دغه سړی هر اندام د دغه غلام دهر اندام
 په بدله کښې د دوزخ نه آزاد کړی تردې چه دده شرمگاه به هم د هغه د شرمگاه په آزادوی

بَاب مَا جَاءَ فِي الْأَجَلِ يَنْطَلِقُ خَادِمَةً

عَنْ سُؤَيْدِ بْنِ مِقْرَنٍ الْمُرَزِيِّ قَالَ لَقَدْ رَأَيْتُنَا سَبْعَةَ إِخْوَةٍ مَا لَنَا خَادِمٌ إِلَّا وَاحِدَةً لِلطَّيْفِ أَخَذَلَا فَأَمَرْنَا
 النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُعْتَقَهَا (۱۸۷)
 حضرت سويد بن مقرن مرزئي فرمائی چه ما خیل خان ته نظر اوکړلو نوزه په خپلو روترو کښې
 اووم وم او دیوې خادمې نه سوا زموږ بله خادمه نه وه په مونږ کښې یو ورو هغه خادمې ته څېیره
 ورکړه نو نبی علیه السلام مونږ ته حکم راکړلو چه دا خادمه آزاده کړئ یعنی وینزې ته د څېیرې
 ورکولو په طور کفار نه نبی علیه السلام او فرمائیل چه دا آزاده کړئ نبی علیه السلام د غلامانو د حقونو
 اهتمام کړې دې او د څېرې ورکولو بدله ئې آزادی مقرر کړه خودا حکم په علی الاتفاق په استحباب
 باندې محمول دې آزادول واجب او فرض نه دی لیکن آزادول بهتر دی

بَاب مَا جَاءَ فِي هَذِهِ الْقَلْبِ بِغَيْرِ حَقِّهِ الْإِسْلَامِ

عَنْ ثَابِتِ بْنِ الضَّحَّاكِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ خَلَفَ بِمِلَّةٍ غَيْرِ الْإِسْلَامِ كَاذِبًا
 فَهُوَ كَاذِبٌ (۱۸۸)
 حضرت ثابت بن ضحاک رضی الله عنه فرمائی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائیلی دی چه
 حضرت ثابت بن ضحاک په بل مذهب قسم اوخوری نو هغه به هغه شان شی څنگه چه ئې وئیلی وی
 کوم سړی کاذب دې

مثلاً یوسری په دې الفاظو قسم اوخوری. چه ((إِنْ فَعَلْتَ كَذَا فَأَنَا يَهُودِي)) یا ((إِنْ فَعَلْتَ كَذَا فَأَنَا نَصْرَانِي)) که ما داسې کار اوکړلو. نوزه به یهودی یم. یا که ما داسې کار اوکړلو. نو زه به نصرانی یم. ددې نه پس هغه دغه کار اوکړی. نو هغه به داسې وی. لکه څنگه چه هغه ونیلی وی. یعنی یهودی یا نصرانی به شی.

دغه کس به د اسلام د دانړي نه خارج شی *

ددې حدیث په وجه بعضی اهل ظاهر فرمائی. چه که یوکس داسې قسم اوخوری. اوبیا هغه دهغې خلی ورزی اوکړی. نو هغه د اسلام نه خارجیږی اویهودی یا نصرانی کیږی. لیکن جمهور فقهاء فرمائی. چه دغه کس په هغه وخت کښې یهودی یا نصرانی جوړیږی. په کوم وخت کښې چه هغه دغه کار کوی. اودهغه نیت واقعی دیهودی یا نصرانی جوړیدو وی. مثلاً یوکس دا قسم اوخوړلو. ((إِنْ دَخَلْتُ دَارَ فَلَانٍ فَأَنَا يَهُودِي)) ددې نه پس په دې نیت سره د فلانی کور ته ور داخل شی. چه دې یهودی شی. نویه دې صورت کښې دغه سړی واقعی یهودی شو. والعیاذ باللہ لیکن که دهغه مقصد د دین تبدیلی نه وی. نو په دې صورت کښې په هغه باندې دکفر فتوی نشی لگولی. خود احتافو په نزد که یوسری په دې الفاظو سره قسم اوخوری. ((إِنْ دَخَلْتُ دَارَ فَلَانٍ فَأَنَا يَهُودِي)) نویه دې سره قسم منعقد کیږی. نو اوس که دغه سړی په دغه کور کښې ور داخلیدل غواړی. او په زړه کښې ئې دا نیت نه وی. چه زه دې یهودی شم. نو دغه کور ته دې ور داخل شی. اوبیا دې د قسم کفاره ورکړی.

اوددې حدیث تعلق دیمین غموس سره هم کیږی شی. یعنی چه یوسری دا اوواښی. چه که یو سړی داسې اوواښی. که زه داسې کار اوکړم. نوزه دې یهودی یم. حالانکه ده هغه کار کړی وی. او اوس په دروغه قسم خوری. او خپل خان ته یهودی وائی. نو دا هم په دې حدیث کښې داخل دی. (۱۸۹)

باب بلا ترجمه

عَنْ عَقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنْ أَخْتِي نَذَرَتْ أَنْ تَمْشِيَ إِلَى الْبَيْتِ حَافِيَةً غَيْرَ مُخْتَمِرَةٍ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنْ اللَّهَ لَا يَصْغُ بِشِقَاءِ أَخِيكَ شَيْئًا فَلْتَرْكَبْ وَلْتَخْتَمِرْ وَلْتَصُمْ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ (۱۹۰)

حضرت عقبه بن عامر رضی الله عنه فرمائی. چه ما در رسول الله صلی الله علیه وسلم نه تپوس اوکړلو. یا رسول الله زما خور نذر منلې دې. چه هغه به بیت الله ته سرتور سر او پښه یبله پښې څی. نبی علیه السلام او فرمائیل. الله تعالی ته ستا دخور په مشقت سره فائده نشته. یعنی الله تعالی دا نه غواړی. چه ستا خور په مشقت کښې اخته شی. هغې ته پکار دی. چه په سورلی سورېږی. او سر هم پتوی اود دې ورخو روژې هم اوتیسی.

دا هغه حدیث دې. په کوم باندې چه امام احمد بن حنبل رحمته الله علیه په کفاره یمین استدلال کړې دې. د احتافو د طرف نه چه ددې کوم جواب ورکړې شوې دې. د هغې تفصیل ما وړاندې بیان کړې دې.

پښه یبله پښې بیت الله ته دنگ نذر کولو حکم *

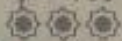
ددې حدیث سره متعلق یوه مسئله دا ده. که یو سړی پښه یبله پښې بیت الله ته د تلو نذر اوکړی. نو پښه یبله پښې تلل واجب نه دی. که خپلې واغوندی اولار شی. نو کفاره یمین پرې نه لازمیږی. ځکه چه پښه یبلې پښې تلل څه عبادت نه دې. او هرکله چه عبادت نشو. نو ددې نذر منل هم نشی کیږی. ترکومی پورې چه د مشی تعلق دې. دا یو قسم عبادت هم دې. په طواف او سعی کښې مشی موجود ده. قاعده دا

ده چه دکوم خیز د جنس نه یو عبادت مقصود وی. نو د هغې نذر منل ټیټ دی. نو د مشی د جنس نه عبادت مقصوده موجود دی. هغه طواف او سعی ده. نوڅکه ددې نذر منل هم ټیټ دی.

باب بلا توجه

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ حَلَفَ مِنْكُمْ فَقَالَ فِي حَلْفِهِ وَاللَّاتِ وَالْعُزَّىٰ فَلْيَقُلْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَمَنْ قَالَ تَعَالَى أَقَامَرَكَ فَلْيَتَصَدَّقْ (۱۹۱)

حضرت ابوهریره رضی الله عنه فرمائی. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائیلی دی چه په تاسو کښې څوک په لات او عزى قسم او خورۍ. نو هغه ته پکار دی. چه روستو ((لا اله الا الله)) او وائی. او څوک چه بل ته او وائی. راشه چه جوارى او کړو. نو هغه ته پکار دی. چه صدقه ورکړی. ځکه چه دغیر الله او خاص کر دیتانو قسم خوړل جائز نه دی. او د هغه وخت مسلمانانو چونکه د جاهلیت د دور سره ډیر نزدې وو. او د جاهلیت ډیرې خپرې دهغوی په ژبوراتلې. د خبرو په وخت کښې به بعضې وخت دهغوی د ژبې نه ((واللات والعزى)) او وتل. نو نبی علیه السلام په هغه وخت کښې د لا اله الا الله په وتیلو سره د هغې تدارک او کړلو. وجه ددې دا ده. چه دا کلمه ((واللات والعزى)) په ټکاره باندي دا د شرک کلمه ده. ځکه چه د یو بت په نوم قسم خوړل د هغه بت تعظیم دی. او د بت تعظیم شرک دی. ځکه نبی علیه السلام او فرمائیل. چه تاسو لا اله الا الله او وائی. چه ددې تلافی اوشی اگر چه ددې په ویونو کوباندي د مشرک او کافر حکم نشی لگولی. ځکه چه دا کلمات ئې د خولې نه بی اختیار وتلی وی. تعظیم ئې مقصود نه وو. دغه شان چه کوم سړي د جوارى کولو اراده او کړی. او ددې دعوت ورکړی. نو هغه ته پکار دی. چه هغه د کفار په طور باندي څه صدقه ورکړی.

باب ما جاء في قضاء

النذر من الميت

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ سَعْدَ بْنَ عُبَادَةَ اسْتَفْتَى رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي نَذْرِ كَانَ عَلَى أُمِّهِ لَوْ قُتِلَ قَبْلَ أَنْ تُقَضِّيَهُ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَقْضِ عَنْهَا (۱۹۲)

د حضرت عبدالله بن عباس رضی الله عنه ما نه روایت دی چه حضرت سعد بن عبادہ رضی الله عنه د نبی علیه السلام نه د هغه نذر په باره کښې د مسئلې تپوس او کړلو کوم چه د هغه په مور باندي واجب وو. او د هغه نذر د پوره کولو نه وړاندي هغه وفات شوې وه. نبی علیه السلام ورته په جواب کښې او فرمائیل. اوس ته هغه نذر پوره کړه. محدثینو په دې باره کښې کلام کړې دی چه دکوم نذر ذکر چه په دې کښې شوې دی. هغه نذر د څه وو؟ د نسائی دیو روایت نه معلومیږی چه دهغې دا نذر کړې وو. چه زه په یو غلام آزادوم. نو حضرت سعد بن عبادہ رضی الله عنه د نبی علیه السلام ددې حکم نه پس یو غلام د خپلې مور د طرف نه آزاد کړلو.

نصری د نذر پوره کولو په باره کښې حکم*

په دې کښې تفصیل دا دی. که مری د نذر پوره کولو وصیت کړې وی. او هغه نذر هم داسې وی. چه په هغې کښې نیابت کیدی شی. مثلاً هغه د صدقه ورغیره کولو نذر وو. نو په دې صورت کښې به هغه نذر د ثلث مال د حد پورې جاری کولی شی. یعنی که هغه نذر ثلث مال باندي پوره کیدی شی. د وارثانو دپاره دهغې پوره کول واجب دی. لیکن که هغه نذر د ثلث مال نه پوره کیږی. نه نو د وارثانو دپاره دهغې پوره کول واجب اولازم نه دی. که هغوی ئې پوره کړی. نو ښه خبره ده. او که پوره ئې نکړی. نو په هغه

باندی خه گناه نشته. او که مری د نذر پوره کولو وصیت نه وی کړې. نو د وارثانو په ذمه دهغه نذر پوره کول واجب نه دی. لیکن بیا هم که پوره نه کړی. نوښه او مستحب خبره ده.

او که د عبادت بدنی نذر نه کړی وی. مثلاً د مونځ کول یا روژې نیولونذر نه کړی وی. نو په دې زمره په نزد نیابت نه جاری کیږي. ځکه چه وارث ته دا حق نشته چه دهغه په نیابت کښي دهغه د طرف نه مونځ او کړی. یا روژه اونیسی. البته که فدیة ورکول غواړی. نو د مری د طرف نه چه کوم مونځ یا روژه ناذر کړې شوې ده. دهغه د مال نه د هغې فدیة ورکولې شي.

اوپه دې حدیث کښي نبی علیه السلام چه ((اقضه عنها)) فرمایلي دی. دا نه د اباحت دپاره ارشاد فرمایلي دي. ددې دلیل دا دي. چه د نورو روایاتونه معلومیږي. چه حضرت سعد بن عبادہ رضی الله عنه په خپله د نبی علیه السلام نه تپوس کړې وو. چه زه دخپل مور د طرف نه نذر پوره کړم. نو نبی علیه السلام ورته او فرمایلي. او پوره کړه. نو ددې نه اباحت ثابتیږي وجوب ترې ن ثابتیږي. والله اعلم

بَابُ مَا جَاءَ فِي فَضْلِ مَنْ أَعْتَقَ

عَنْ أَبِي أُمَامَةَ وَغَيْرِهِ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أَيْمًا أَمْرًا مُسْلِمٌ أَعْتَقَ أَمْرًا مُسْلِمًا كَانَ فَكَأَكُهُ مِنَ الثَّارِ يُجْزِي كُلَّ غَضُوٍّ مِنْهُ وَأَيْمًا أَمْرًا مُسْلِمٌ أَعْتَقَ اثْنَيْنِ مُسْلِمَيْنِ كَانَا فَكَأَكُهُ مِنَ الثَّارِ يُجْزِي كُلَّ غَضُوٍّ مِنْهُمَا وَأَيْمًا أَمْرًا مُسْلِمًا أَعْتَقَتْ أَمْرًا مُسْلِمَةً كَانَتْ فَكَأَكُهَا مِنَ الثَّارِ يُجْزِي كُلَّ غَضُوٍّ مِنْهَا غَضُوًّا مِنْهَا (۱۹۴)

دغه شان حدیث او ددې ترجمه په ((باب في ثواب من أعتق رقبة)) کښي وړاندې تیر شوې دي.

حِثَابُ السَّيْرِ مِنْ دَعْوِ اللَّهِ صَلَّى

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

د سیر معنی او مطلب*

سیر د سیري... جمع ده. د سیرت معنی دا خوئی عادت او طریقه. او کله چه مطلقا د سیرت لفظ استعمال شي. نوعام طور دهغې نه د نبی علیه السلام سیرت طیبه مراد وی. په اول کښي چه خلقو د نبی علیه السلام په سیرت باندې لیکل شروع کړلو. نو په هغې کښي زیاته حصه د نبی علیه السلام دمغازی اوسرایا وغیره وو. نو ځکه په مغازی اوسرایا او جهاد باندې د سیر... د لفظ اطلاق شروع شو. هم په دې مناسبت سره چه محدثین کرامو اوفقهاء په خپلو کتابونو کښي کوم... کتاب السیر... راوړی. دهغې نه مراد جهاد او مغازی وی. نو دلته کښي هم د ابواب السیر نه مراد هم اوپه دې کښي د جهاد احکام او د جهاد سره متعلق د نبی علیه السلام تعلیمات بیان شوی دی.

د جهاد تعریف*

اگر چه د جهاد لفظی معنی خو کوشش او محنت کول دی. او د الله تعالی د دین دپاره چه کوم کوشش او محنت کولې شي. هغه ټول دلغت په اعتبار سره په جهاد کښي داخل دی. لیکن په اصطلاح کښي جهاد هغه عمل ته وائی چه په هغې کښي د دشمن یا کافر مقابلو او کړې شي. برابره خبره ده که د مقابلې صورت دا وی چه دشمن په مونږ حمله کړې وی. او مونږ دهغه حملې دفاع کوو. یا مونږ په خپله په دشمن حمله کړې وی. او حمله کونکی یو. دواړه صورتونه په جهاد کښي داخل دی. او دا دواړه صورتونه مشروع دی.

عیسایانوته شکست ملاویدل*

تاسو ته معلومه ده، چه څه وخته پورې عیسائی دنیا د مسلمانانو سره په مقابلې کېږي وه. کله چې مسلمانان د عربو نه بهر ته اووتل، نو د هغوی د ټولو نه اولنی مقابلې د رومیانو سره وه. اود روم سلطنت ته د مسلمانانو د لاسو نه ډیر لوڼې نقصان اورسیدل. ددې په نتیجه کېږي دا عیسایان د مسلمانانو دشمنان شو. او ددې د وجه به د مسلمانانو او عیسایانو په مینځ کېږي صلیبی جنگونه کیدل. صلاح الدین ایوب، نورالدین زنګی او عماد الدین زنګی دې ټولو عیسایان قتل کړي دي. او هغوی ته نې شکست ورکړي دي.

صلیبی جنگونه*

زمونږ په نزد جهاد یو عبادت دي. او په جهاد کېږي په شهادت سره یا په جهاد کېږي په شرکت باندې په قرآن او حدیث کېږي داجر وعده شوې ده. ددې عظیم اجر او ثواب حاصلولو دپاره به مسلمانان د عیسایانو سره د مقابلې دپاره اودریدل. لیکن د عیسایانو په نزد د جهاد څه عبادت نه وو، بلکه د هغوی په نزد په انجیل کېږي چه کوم تعلیم ورکړي شوې دي. هغه دا دي. که یو کس تاته په یو مخ باندې څپړه درکړي، نو ته ورته بل مخ هم وړاندې کړه. ځکه د هغوی په مذهب کېږي د جهاد اود جنگ څه تصور نه وو. لیکن کله چې نې د مسلمانانو سره مقابلې راغله، نو هغوی هم د جهاد د مقابلې دپاره د،، کروسیټ،، یعنی د صلیبی جنگ،، او مقدس جنگ اصطلاح مقرر کړه. نو د عیسایانو مذهبي راهنا،، پوپ،، په عیسائی دنیا کېږي دا اعلان او کړلو، چه تر اوسه پورې خو مونږ دا وئیل که یو کس درته په یو مخ سپړه درکړي، نو بل ورته وړاندې کړي، لیکن اوس چه د مسلمانانو په مقابلې کېږي کوم جنگ کیږي. هغه به هم مذهبي او مقدس جنگ وي. او ورسره هغه دا اعلان هم او کړلو، چه څوک په دې جنگ کېږي شرکت کوي، نو هغه به هم مقدس وي. او کوم کس چه په دې جنگ کېږي شرکت کوي، نو د چنډې په صندوقچه کېږي د هغه دروې غورزیدو ته به وړاندې هغه د جنت مستحق جوړیږي. داسې قسم اعلانانو ته پس د صلیبی جنگونو سلسله شروع شوه. او د ډیرې زمانې پورې هغوی په مسلمانانو باندې حملې کولې. لیکن چرته هم هغوی په ښکاره میدان کېږي څه خاص کامیابی نه ده حاصله کړې، بلکه چه کله نې هم مقابلې کړې ده. نو شکست نې خوړلي دي.

د بایزیدیلدرم عجیبه واقعه*

هم د دې صلیبی جنگونو د زمانې یوه واقعه لیکلې شی، چه په ترکی کېږي یو بادشاه بایزید یلدرم وو. په ترکی ژبه کېږي یلدرم صاعقه او بجلن اوتنه وائی. او واقعی هغه د دشمنانو دپاره د آسمانی تندر نه کم نه وو. یوځل په هغه باندې دیورپ شپږو ریاستونو په یوځل حمله اوکړه. او چه کومو شپږو ریاستونو دا حمله کړې وه. دهې هر بادشاه خپل پوهنیزه په دې کېږي لیکلې وو. لکه چه د یورپ شپږو شهبزادگانو خپلې خپلې لښکرې راوستې وې. اود مقابلې دپاره راغلي وو. او په بایزید یلدرم باندې نې حمله اوکړه. بایزید یلدرم نه یواځې دا چه هغوی ته شکست ورکړلو، بلکه شپږو شهبزادگان نې ژوندی اونیول. او بیا نې دغه شهبزادگان په اعزاز او اکرام سره په ځیمو کېږي ډیره کړل. خو ورځې پس نې هغوی راوغوښتل. او تپوس نې ترې اوکړلو. او بیا نې زه تاسو سره څه اوکړم. هغوی ورته اووئیل مونږ ستا په قید کېږي یو ته فاتح نې اومونږ مفتوح تاته اختیار دي چه څه دي خوښه وی. اوکړه. که قتلوي مو. او که غلامان راته جوړوي. بایزید یلدرم ورته اووئیل زه تاسو په یو شرط باندې پرېږدم. هغه شرط دا دي. چه تاسو به ما سره وعده کوئ. چه تاسو ټول خپل وطن ته واپس شی. او پوره یو کال به د جنگ تیاری کوئ. او بیا په آنده کال کېږي به تاسو ټول بیا په ما باندې حمله کوئ. گنې تاسو نه پرېږدم.

د بایزید یلدرم گرفتاری او انتقال*

دا داسې مجاهد سړې وو چه د یورپ د عیسایانو غاښونه ئې مات کړی وو. دا هغه شخصیت وو چه د قسطنطنیه دفتح دپاره ئې ډیر په موثره طریقه دهغې محاصره کړې وه. اونزدې وه چه قسطنطنیه ئې فتح کړې وه لیکن د شا د طرف نه تیمور لنگ راغلو او ددې د وجه هغه د قسطنطنیه محاصره پریخودله او تیمور لنگ حمله اوکړه. او بایزید یلدرم ته ئې شکست ورکړلو. او دې ئې گرفتار کړلو او په پنجره کښې ئې بند کړلو او بوتل ئې او آخر دا چه هم په دغه پنجره کښې هغه وفات شو.

مسلمانانویه میدان جنگ کښې کله هم شکست نه دی خورلی*

بهر حال د دې صلیبی جنگونو په نتیجه کښې دې عیسایانو د مسلمانانو د لاس نه ډیرې ماتې خورلې دي. او ډیر نقصان ئې شوې دې ددې په نتیجه کښې د هغوی د مسلمانانو سره سخته دښمنۍ پیدا شوه. او چونکه په صلیبی جنگونو کښې هغوی ته کامیابی نه وه حاصله شوې نو روستو دخپل مکر او غریب او سازشونو په ذریعه په عالم اسلام باندې قابض شو. او هغوی دا اوکړل چه په میدان جنگ کښې خو مسلمانانو ته شکست ورکول گران دی. نو خکه هغوی په بله طریقه مسلمانانو ته د شکست ورکولو کوشش شروع کړل او په مسلمانانو کښې چه کوم تعلیمی نصاب جاری دی دهغې په ذریعه ئې په کښې خپل افکار داخل کړل.

ایا اسلام د تورې په زور باندې خور شوی دی؟*

په دې موقع باندې هغوی دا پریښکته شروع کړه. چه په مسلمانانو کښې جهاد ددې دپاره مشروع شوی دی. چه ددې په ذریعه خلق په زبردستی د تورې په طاقت مسلمانان کړی. چه یا خومسلمان شئ گنی تاسو به قتلوو. او دا جهاد د اسلام د خورولو دپاره یوه د زبردستی ذریعه ده. اوددې خبرې نه ئې په دې الفاظو سره تعبیر کړې دي چه اسلام د تورې په زور خور شوی دی. گنی د عقیدې منلو په ذریعه خلق نه دی مسلمانان شوی ډیر په زور او شور سره ئې دا پریښکته شروع کړه.

حالاتکه ددې پریښکندې څه حقیقت نشته خکه چه په خپله دقرآن کریم ارشاد دي چه ((لا اکراه فی الدین)) په بل ځانې کښې فرمائی. ((ومن شاء فلیؤمن ومن شاء فلیکفر)) او دویمه خبره دا ده. که د جهاد مقصد خلق په زور مسلمانان جوړ وی. نو بیا د جزیه جاری کولو او د غلام جوړولو شق به ئې ولې جاری پریخودل. که تاسو مسلمانان نه جوړیږئ. نو جزیه به ادا کوئ. په دې صورت کښې به هم مونږ تاسو سره جنگ نه کوو. ددې نه معلومه شوه. چه د جزیه ادا کول شق په خپله دا ښکاره کوی. چه د جهاد په ذریعه خلق په زور په اسلام کښې راوستل مقصود نه دی. او د مسلمانانو په ټول تاریخ کښې ددې نه ملاوړی. چه مسلمانانو یو ښکار قبضه کړې دي. نو بیا ئې دهغه ځانې خلق په زور په مسلمان کید و باندې مجبوره کړې دي. بلکه هغوی ئې په خپل دین باندې پریخی دی. ددې نه پس هغوی ته د اسلام دعوت ورکړې شوې دي. کوم کسان چه مسلمانان شوی دي. هغوی هم د دغه دعوت په نتیجه کښې شوی دي. او کوم کسان چه مسلمانان شوی نه وو. نو هغوی ته ئې هم هغه حقوق ورکړی دی کوم چه ئې مقصد خلق په زور مسلمانان جوړول دي. څه حقیقت نه دی.

د جهاد مقصد څه دی؟*

بیا سوال پیدا کیږی. چه د جهاد مقصد څه دی؟ ښه ځان پوهه کړه. چه د جهاد مقصد دا دی. چه د کفر شان شوکت ختم کړې شی. او د اسلام شان شوکت قائم کړې شی. اوداسلام کلمه اوچته شی. ددې مطلب دا دی. چه مونږ ټول دا خبره برداشت کړو. که تاسو اسلام ته راوړئ. ټیک ده. اسلام مه قبلوئ. تاسو پوهه شئ. اوستاسوالله پوهیږئ. په آخرت کښې به هم تاسو ته سزا ملاوړی. او که تاسو دخپل کفر او ظلم

قوانین دالله تعالی په زمکه نافذ کوي. اودالله تعالی بندگان خپل غلامان جوړوي او هغوی دخپل ظلم او ستم ښه جوړوي او په هغوی باندې دا قوانین نافذ کوي چه هغه دالله تعالی د قوانینو خلاف وي او دغه قوانینو دوجه فساد خورېږي. نو دې مونږ تاسو ته اجازت نه درکوي نويا خو تاسو اسلام راوړئ او که اسلام نه راوړئ. نو په خپل دين پاتې اوسئ. لیکن جزیه به ورکوي او د جزئی ادا کولو مطلب دا دي چه تاسو به زمونږ د قانون اوچتوالي تسلیموئ. ځکه چه کوم قانون تاسو جوړ کړي دي هغه بندگانو د بندگانو غلامان جوړوي. مونږ داسي قانون جاری پاتې کیدو ته نه پریږدو. دالله تعالی په زمکه به دالله تعالی قانون نافذ وي. اوهم دالله تعالی کلمه به اوچته وي. دا دجهاد مقصود دي.

داسي ولي نشي ونيلي چه په توپي سره څه خواره شو؟

اکبرآله آبادی ډیر ښه شاعر تیر شوي دي. هغوی دمغرب د اعتراضاتو په جواب کښي ډیر ښه اشعار ونيلي دي. اهل مغرب چه دا اعتراض کوي چه اسلام د تورې په زور خور شوي دي په دې باندې هغوی یوه قطعه ونيلي ده.

اینه عیسو کي کهان آپ کو کچه پرواه ه
غلط الزام بهی اوروں پر لکا رکها ه
یهی فرماتے رہے تیغ سے پھیلا اسلام
یہ نہ ارشاد هوا توپ سے کیا پھیلا ؟

ترجمه

د خپلو عیسونو درته هم څه خبر شته
په نورو باندې غلط الزامونه لگوي
دا هم وائي چه اسلام د تورې په زور خور شوي دي
اودا نه وائي چه په توپي سره څه خواره شو؟
يعنی دا اعتراض خوکوي چه اسلام په توره باندې خور شوي دي لیکن تاسو په توپي سره په دنیا کښي څه خواره کړل یا دا بیان دي نه دي کړي. حالانکه تاسو په دنیا کښي بد اخلاقي فحاشی عبریانی دتوب په زور باندې خواره کړل. بالفرض که اسلام په توره باندې خور شوي دي. نو دهغي په ذریعه نیکی او تقوی او عفت خور شوي دي. او تاسو خوف فحاشی او عبریانی خوره کړي ده.

د متجددینو په نزد جهاد صرف دفاعي دي*

لیکن په مونږ کښي د انگریزانو د تسلط د وخت نه داسي طبقه موجود ده. چه کله هم مغرب په اسلام یا په مسلمانانو څه اعتراض کړي دي. نو دهغي په جواب دغه حضرات اهل مغرب ته لاس په نامه اودریږي. اودا وائي صیپ تاسو ته غلط فهمی شوي ده. زمونږ په دین کښي دا خبره نشته. او په دي باندې د معذرت خواهی انداز خپل کړی. په کوم وخت کښي چه د اهل مغرب د طرف ته دا پروپیگندا اوشوه. اودا شور جوړ شو. چه اسلام د تورې په زور خور شوي دي. نو ددې په جواب کښي دغه خاص طبقې دا وئیل شروع کړل چه په اسلام کښي چه کوم جهاد مشروع دي. هغه په حقیقت کښي صرف د مدافعت دپاره دي. یعنی کله چه بودشمن په مونږ باندې حمله اوکړی. نو مونږ د خپلي دفاع دپاره جهاد کوو. باقی په یو قوم باندې د اول نه حمله کول دا زمونږ په اسلام کښي جائز نه ده. مطلب دا دي. که بل څوک په مونږ باندې حمله اوکړی. نو مونږ به وژلی شو. خو که بل څوک په مونږ حمله نه کوي. نو په دي صورت کښي په نورو باندې د جهاد کولو او حملې کولو مونږ جائز نه گڼو. لکه چه د دفاع دپاره جهاد فرض دي. د اول نه په جهاد شروع کول جائز نه دي.

اودخیل دی موقوف د ثابتولو دپاره د قرآنی آیت نه غلط استدلال کوی. مثلاً دا آیت پیش کوی: ((أذن للذين يقاتلون بأنهم ظلموا)) سورت حج، ۳۹] گوری په دې کښې دا وائی. چه د چا سره نور خلکو جنگ کوی. اویه دوی باندې ظلم کوی. نو دغه کسانو ته د جهاد اجازت شته او نورو خلکو ته د جهاد او قتال اجازت نشته. دغه شان دا آیت پیش کوی: ((قاتلوا في سبيل الله الذين يقاتلونکم)) سورت بقره، ۱۹۰] یعنی دالله په لار کښې تاسو دهغه چا سره جنگ کوی. څوک چه تاسو سره جنگ کوی. په دې آیت کښې ابتداء دحملې کولو او جهاد کولو اجازت نه دې ورکړې. نو په دې آیاتونو باندې استدلال کوی. او وائی. چه جهاد په حقیقت کښې د مدافعت دپاره مشروع شوي وو. چه کله مشرکان په تاسو حمله یا ظلم کوی. نو دهغې په جواب کښې تاسو جهاد او قتال کوی. لیکن که مشرکان په تاسو حمله نه کوی. یا په تاسو ظلم نه کوی. نو بیا دجهاد اجازت نشته.

دجهاد احکام تدریجاً راغلی دی *

لیکن دا داسې قول دی چه دا د څوارلس سوه کاله نه تر اوسه پورې د امت په فقهاو کښې چا هم نه دي کړي. چه جهاد د مدافعت دپاره جائز دی. ابتداء جائز نه دي. اصل خبره دا ده. چه د جهاد احکام تدریجاً په څو مرحلو کښې نازل شوی دی. اولنۍ مرحله دا وه. چه په مکې ژوند کښې نبي علیه السلام د تورې پورته کولو نه بالکل منع شوي وو. بلکه دا حکم وو ورته چه صبر کوه. اودا حکم وو. که څوک تاسو ته تکلیف درکوی. نو دهغې په جواب کښې تاسو څه اقدام مه کوی. او په دغه وخت کښې په مکې دور کښې هېڅ قسم جهاد جائز نه وو. بیا دویمه مرحله راغله. په هغې کښې نې دجهاد اجازت اوکړل. لیکن جهاد نې پرې فرض نکړل. په دغه وخت کښې دا آیت نازل شو.

((أذن للذين يقاتلون بأنهم ظلموا)) سورت حج، ۳۹] په دې آیت کښې دجهاد اود قتال اجازت ورکړې شو. لیکن په دې شرط چه کله بل کس په تاسو ظلم اوکړي. یا درسه قتال اوکړي. نو دهغې په جواب کښې ستاسو دپاره قتال جائز دي.

ابتداء جهاد هم جائز دي *

دریمه مرحله راغله چه په هغې کښې د مدافعت دپاره دجهاد کولو اجازت ورکړې شو. اودا آیت نازل شو: ((قاتلوا في سبيل الله الذين يقاتلونکم)) سورت بقره، ۱۹۰] یعنی دالله تعالیٰ په لار کښې د هغه خلکو سره جهاد کوی. چه تاسو سره جنگیږي. بیا په څلورمه مرتبه کښې دا حکم راغې. چه ((عليکم القتال وهو کره لکم)) ددې آیت په ذریعه نې دا حکم ورکړل. چه اوس ابتداء هم قتال جائز دي. او اوس صرف د دفاع دحد پورې قتال محدود نه دي. ددې نه پس د سورت توبه دا آیاتونه نازل شو: ((إذا سلخ الأشهر الحرم فاقتلوا المشركين حيث وجدتموهم وخذوهم واحصروهم واقعدوا لهم کل مرصد)) التوبه، ۶۶] نو په دغه وخت کښې حضرت علی رضی الله عنه دا پیغام خلکو ته اورسول. چه د چا سره د مسلمانانو معاهدې دي. هغوی ته د معاهدو پورې مهلت ورکوی. او چا سره چه معاهدې نشته. نو هغوی ته دڅلورو میاشتو پورې مهلت ورکوی. چه دغه خلق دي په څلورو میاشتو کښې دننه دننه جزیره عرب خالی کړي. گنی دغه کسانو ته اعلان جنگ دي. بهر ددې آیت دنازلیدو نه پس ابتداء جهاد هم جائز شو. اوس که یو کس په ابتداء د اسلام کښې نازل شوی آیاتونه راواخلي او دا فیصله کوی. چه جهاد خوجائز نه دي. مسلمانانو ته خو د صبر حکم شوي دي. چه کله درته مشرکان تکلیف اورسوي. نو تاسو صبر کوی. ښکاره خبره ده. چه دا خبره غلطه ده. بالکل هم دغه شان چه یو کس صرف د مدافعت آیت راواخلي. او دا وائی. چه د مسلمانانو دپاره د مدافعت دپاره جهاد کول خو جائز دي.

دې لیکن ابتدائی جهاد کول جائز نه دي. دا هم ټيک نه ده. بالکل غلطه ده. حقيقت دا دي چې ابتدا جهاد کول جائز دي.

په دیندارو خلکو کېنې یوه بله غلط فهمی اودهغې جواب*

دا خو دهغه متجددینو د قول تفصیلی جواب وو. چه د اهل مغرب نه مرعوب شوی دی او دا وائی چه په اسلام کېنې صرف مدافعتی جهاد دي. ابتدا جهاد کول جائز نه دي. ددې نه علاوه یوه بله غلط فهمی ددې متجددینو نه علاوه په نورو بڼه دیندارو خلکو کېنې موجود ده. او اوس دغه غلط فهمی په مزه مزه خوږېږي. او زموږ د تبلیغی جماعت حضرات هم د دې غلط فهمی ښکار شوی دی ځکه ددې وضاحت کول هم غواړم.

دا غلط فهمی دا ده. چه جهاد صرف په هغه وخت کېنې اود هغه قوم سره جائز دي چه کله یو قوم د دعوت په کار کېنې خنډ او رکاوټ جوړېږي. لکه چه اصل مقصود دعوت دي. او ددې دعوت د خورولو په لار کېنې که یو ملک خنډ جوړېږي او په خپل ملک کېنې د دعوت او تبلیغ اجازت نه ورکوي. نو بیا جهاد مشروع دي. لیکن که یو ملک ددې خبرې اجازت ورکوي. چه دلته راځی. زموږ په ملک کېنې دعوت ورکوي. او تبلیغ کوي. نو بیا دهغوی سره جهاد جائز نه دي. دا هغه خبره ده. چه مخکېنې به صرف متجددینو کوله. او ئې ښه تعلیم یافته دینداره حضرات او د تبلیغی جماعت حضرات هم کوي. او نه اوس نه وړاندې خو مې د خلکو نه صرف زبانی اوریدلی وو. چه لیکن اوس مې په دې باره کېنې باقاعده لیکل اولیدل. نو هله دا خبره کوم. دا خبره د جهاد په حقیقت د نه پوهیدلو د وجه شوی ده. واقعاً دا ده. چه صرف دومره خبره که یو کافر ملک مونږ ته په خپل ملک کېنې د تبلیغ اجازت راکړي. نو ځکه اوس مونږ لره دهغوی خلاف جهاد ته دی کول پکار. دا ډیره خطرناکه خبره ده. ځکه چه صرف د تبلیغ په اجازت ورکولو سره د جهاد مقصد نه پوره کېږي ځکه چه د جهاد مقصد د کفر شان شوکت ختمول دي. اودالله تعالی کلمه او جتول دي. او ترکومي پورې چه د کفر شان شوکت برقرار وي ترهغه وخته پورې د حق قبولولو دپاره د خلکو زړونه اودماغونه نه پرانستي کېږي. ځکه چه دا اصول دي. چه کله د یو قوم سیاسي طاقت او دهغوی اقتدار دخلکو په زړه اودماغ باندې مسلط وي. نو په دغه وخت کېنې دهغوی په خبرو باندې خلق زر پوهیږي. اود هغوی د مخالفینو خبره ئې زر زړه ته نه کیږي. تجربه اوکړي. او اوگوري. نن د مغرب خبره چه بالکل ښکاره باطله وي. یواځې دا نه چه اوري. بلکه هغه قبولی هم اوبه هغې باندې عمل کوي. ځکه چه نن په دنیا کېنې دهغوی شان شوکت دي. دهغوی اقتدار دي. د هغوی افکار په دنیا کېنې خواره شوی دی. که په داسې حالاتو کېنې یو تبلیغی جماعت مغربي ملک ته لاړ شي. اوهغه ملک دوی ته ویزه ورکړه. اود تبلیغ اجازت ئې ورته ورکړي. نو صرف په دومره خبره د جهاد مقصد نه حاصلېږي. ترڅو پورې چه دهغوی شان شوکت ختم شوي نه وي. او تر څو پورې چه دهغوی اقتدار ختم نه وي. او ترڅو پورې چه د خلکو په زړونو خور شوې رعب ختم شوي نه وي. اودا شوکت دا اقتدار دا رعب په هغه وخته پورې نه ختمیږي. ترڅو پورې چه ددې مقابله اونکړې شي. نو دا وینا که یو ملک د تبلیغ اجازت ورکړي. نو د جهاد ضرورت پاتې نشي. اود جهاد مقصد حاصل شو. دا ډیره لویه دهوکه ده.

د مطلق جهاد منکر کافر دي*

اوس سوال دا پیدا کیږي. که یوکس یا جماعت د جهاد د ابتدائی فرضیت نه انکار اوکړي. حالانکه هغه اوس سوال دا پیدا کیږي. که یوکس یا جماعت د جهاد د ابتدائی فرضیت نه انکار اوکړي. حالانکه هغه به نصوص قطعیه سره ثابت دي. اوهغه جماعت صرف د دفاعی جهاد قاتل وي. نو په شریعت کېنې د داسې جماعت څه حکم دي؟ آیا داسې جماعت ته د کفر یا گمراهی نسبت کول ټيک دي؟ دا خو ما بیان کړلو چه دا نقطه نظر بالکل غلط دي. چه جهاد صرف د دفاعی دپاره مشروع شوي دي. لیکن چه کړم سړي یا جماعت د دې نقطه نظر قاتل وي. نو په هغه باندې د کفر فتوی لگول هم گران

دی خککه چه تکفیر داسی خیر دی چه په دی کنبی دیر احتیاط ضروری دی نوخکه چه کوم کس یا جماعت دمطلق جهاد نه منکر وی. نویه هغه باندی د کفر فتوی لگولی شی. خککه چه د جهاد مشروعیت د ضروریاتو د دین نه دی. لیکن کوم کس یا جماعت د دفاعی جهاد قائل وی. اود ابتدائی جهاد د مشروعیت نه انکار کوی. نو دغه جماعت مول دی. (تاویل کونکی دی) اومول ته کافر شی وئیلی نوخکه په دی جماعت ته کافر نه وائی. خودومره ده. چه دا نطه نظر بالکل باطل او غلط دی. اودا صرف اجتهدی اختلاف نه دی. بلکه د حق او باطل اختلاف دی. اود ابتدائی جهاد ته انکار کونکی نه به وئیلی شی. چه دوی په باطل دی په حق نه دی. لیکن د کفر فتوی پرې نشی لگولی.

په اسلام باندی د خونړی مذهب الزام*

یو صاحب دا سوال اوکړلو. چه اهل مغرب د جهاد دوجه په اسلام باندی د ټولو نه لوتی بهتان دا لگولی دی. چه اسلام یو خونړی مذهب دی. دا الزام اوبهتان په هغه وخت کنبی لگول پکار وو. کله چه مسلمانانو د جهاد په وجه په دنیا کنبی انقلاب راوستی وو. او په هغه وخت کنبی واقعی دنیا ته دا شبه کیدی شوه. چه د مسلمانانو فاتحانه اقدامات کیدی د خونړیز تعلیم نتیجه وی. لیکن نن چه مسلمانان په هر لحاظ سره مغلوب اویه تنزل کنبی دی. په داسی وخت کنبی ددی بهتان لگولو شاته دکوم لادین عناصرو کومه جذبه پرته ده. په اصل کنبی خبره دا ده. چه مسلمان اگر چه اوس کمزوری دی. لیکن د مسلمانانو تاریخ ښائی. چه کله هم الله تعالی دوی ته معمولی غوندي موقع ورکړی ده. او په دوی کنبی اتحاد پیدا شوی دی. نو ددی په نتیجه کنبی هغوی دشمن تیختی ته راوستی دی. اود هغوی مقاصد نې پوره کیدو ته نه دی پریخی. کوم طاقتونه چه په دی وخت په دنیا غالب دی. اگر چه هغوی گوری چه مسلمانان په دی وخت کنبی کمزوری دی. لیکن هغوی د ویرې خوبونه وینی. چه که دا اوده مزری که په کوم وخت کنبی هم بیدار شو. نوموړی به تباہ کړی. دی مغربی طاقتونو اگر چه مسلمانان دباو کړی دی. لیکن د دوی د باوهلو مثال داسی دی. یوه لطیفه ده. چه یو کمزوری سړی دخپل چل ول په ذریعه یو مسلمان پهلوان راوغورخولو. او دهغه په سینه باندی کیناستلو. او چه دپاسه پرې کیناستلو. نو په ژړا شو. خلقو ترې تپوس اوکړلو. ته ولې ژارې. هغه ورته جواب ورکړلو. چه زه خککه ژارم. چه اوس به دا پهلوان پاسی اوما په مړ کړی. ددی تصور د وجه ژارم. هم دا حال د اهل مغرب دی. چه د طاقت په وجه خو دوی مسلمانان نشی راوغورخولی. لیکن دچل ول په ذریعه په دی طریقه کړی دی. او په دی سازش کنبی اخته دی. چه په دوی کنبی اتحاد پیدا کړی دی. اویه دوی کنبی نې ډلې جوړې ورسره دا اهل مغرب په دی خبره خفه هم دی. چه که په کوم وخت کنبی هم مسلمانان بیدار شو. اویو شونو په هغه وخت کنبی به زمونږ انجام خراب وی.

مجاهد دیاره درې شرطونه*

یو طالب علم سوال اوکړلو. چه په عهد نبوت کنبی اولنی دیارلس کاله هم داسی تیر شوی وو. چه په هغې کنبی جهاد په اصطلاحی معنی موجود نه وو. د صبر او مجاهد نفس نه پس چه کله د صحابه کرامورضی الله عنهم اعمال او اخلاق مضبوط شونوددی نه پس په مدنی ژوند کنبی د جهاد اوقتال په دی معیار باندی نه پوره کیږی. نویه داسی حالاتوکنبی د جهاد نه وړاندی اصلاح نفس ته توجه ورکول پکار ده.

دا دی دیر ښه سوال اوکړلو. په اصل کنبی خبره دا ده. چه جهاد په اول کنبی چه کوم مشروع ووهغه په اصولی اعتبار سره وو. لیکن ددی ابتدائی جهاد خو شرطونه دی. ترخو پورې چه دغه شرطونه موجود نه وی. نو ترهغه وخته پورې نه یواځې دا چه جائز نه دی. بلکه نقصانی هم کیدی شی. په دغه شرطونو

کښي دا شرط هم داخل دي. چه دغه جهاد في سبيل الله وي في سبيل النفس نه وي. يعنى مقصود اعلا کلمى الله .. وي او د الله د دين او چتوالې وي ليکن که يو کس ددې دپاره جهاد کوي چه زما مشهور شم. ماته خلق مجاهد او بهادر او وائي. اوزما تعريف او کړي نوښکاره ده چه دا جهاد في سبيل الله نه دي. بلکه جهاد في سبيل النفس دي. نوڅکه د جهاد يو ضرورى شرط دا دي چه سړى به دخپل نفس اصلاح کړي وي. داصلاح نفس نه پس که جهاد کوي. نو دغه جهاد به في سبيل الله وي.

دشرعى جهاد يو شرط دا هم دي چه د دوى يو امير وي او په هغه باندې ټول خلق متفق وي. که يو متفق عليه امير نه وي. نو ددې نتيجه به دا وي. چه دجهاد نه پس به هم په خپل مينځ کښي جگړه شروع شي. لکه چه نن په افغانستان کښي دي څکه چه دامير دنه موجودوالى دوجه دجهاد فوآند نه څرگندېږي. نو څکه د يو اتفاقي امير موجودوالى ضرورى دي.

دجهاد يو شرط دا هم دي. چه دجهاد کولو او جنگيدو طاقت هم وي څکه چه دطاقت نه بغير جهاد کول داسي دي. لکه په خپله خپل سر ماتول. نوڅکه دقوت د حاصلولو نه بغير جهاد کول جائز نه دي. نو ترڅو پورې چه دا درې څيزونه موجود وي. نو ترهغه وخته پورې جهاد هم دا دي چه د دي درې څيزونو حاصلولو کوشش او کړي شي. يعنى اصلاح نفس هم وي. او دامير لتون او کړي شي. او طاقت پيدا کړي شي. چه کله دا درې واړه څيزونه جمع شي. نو بيا دي جهاد شروع کړي.

دجهاد په باره کښي دتبليغي جماعت موقف*

يو طالب سوال او کړلو چه دتبليغي جماعت دکوم کتاب يا تحرير نه دا معلومېږي چه هغوى د جهاد د ابتدائي فرضيت نه انکار کوي. آيا عالمانو د تبليغي جماعت عالمانو او اميرانو د دي خبرې تنبيه ورکړي ده.

په اصل کښي خبره دا ده. چه د تبليغي حضراتو د مختلفو حضراتو په باره کښي به ماته خلق راتلل او. ډير څه به تي نقل کول. چه دتبليغي جماعت فلاتي صاحب په تقرير کښي دا اوونيل او دا ني اوونيل چه اوس په دي وخت کښي جهاد کوم ځانې کيږي. که هغه کشمير وي او که بوشيا وي هغه شرعى جهاد نه دي اصل څيز خود دعوت دي. داسي خبرې به خلق ماته راتلل او نقل کولي به شي. ليکن چونکه په نقل کښي د غلطۍ او غلط فهمي امکان وي. ترڅو پورې چه په خپله اونه کتلي شي. نوڅکه ما دا خبرې کله هم جماعت يا د جماعت بزرگانو ته نه دي منسوب کړي. ليکن دجماعت بزرگانو سره چه کله د ملاقات موقع ملاو شوي ده. نو هغوى مي دي خبرو طرف ته ضرور متوجه کړي دي. چه دا خبرې اورو. تاسو تحقيق او کړي. که دا خبرې رښتيا ثابتې شوي. نو ددي سد باب او کړي.

ليکن اوس دجماعت يو سرکرده اولون بزرگ چه دهغه زه ډير احترام کوم. د هغه د يو خط لوستلو موقع راته ملاو شوه. هغه يو صاحب ته ليکلى وو. چاته چه ئې دغه خط ليکلي وو. هغه دغه خط ماته راووليږلو. په دغه خط کښي د تحرير ټول رخ دي طرف ته وو. چه گويا په موجوده وخت کښي دجهاد طرف ته.

توجه کول يا دجهاد خبره کول دجهاد په باره سوچ کول او دجهاد په باره کښي څه اقدام کول هيڅ تيك نه دي بلکه جهاد خو په اصل کښي د دعوت دپاره وو. که دعوت ازادى وي. نو په دي صورت کښي نه صرف دا چه د جهاد ضرورت نشته بلکه دا نقصانى دي. او ورسره ئې دا هم ليکلى وو. چه اوس دا خبره دخلقو په پوهه کښي نه راځي. ليکن په مزه مزه په د عالمانو په پوهه کښي هم راشي. ددې خط نه معلومېږي. چه کومې خبرې دتبليغي جماعت حضراتو ته منسوب کولي شي. او نقل کولي شي. هغه دومره بي بنياده نه دي بلکه دا دا سوچ او فکر په مزه مزه پيدا کيږي. دا خبره داسي نه ده. چه په دي باندې خاموشي اختيار کړي شي. نو په دي سلسله کښي بيا مونږ دجماعت دغه حضراتو ته زيانى درخواست هم او کړلو چا سره چه زمونږ رابطې دي. او مشرانو ته موددي خبرې رسولواهتمام او کړلو چه

دا کومه خبره پیدا کیږي. دا ډیره خطرناکه ده. دا خط ما سره موجود دي. کو څوک نې لوستل غواړي نو
اودې لولي.

تلیفی جماعت د دین لونی خدمت*

الحمد لله ددې خبرو دیوانو لومړی مقصد صرف اصلاح ده. صرف غی جماعت یو داسې جماعت دي چې
ددوی په کار باندې الحمد لله همیشه دپاره زړه خوشحاله کیږي. اودې جماعت دومره لونی خدمت
او کړلو چه بل جماعت نه دي کړي. الله تعالی ددې جماعت په ذریعه د دین کلمه دکوم ځای نه کوم
ځای ته اورسوله. الله تعالی دي د حضرت مولانا محمد الیاس قدس سره درجات اوچت کړي. آمین
دهغوی اخلاص او هغوی رښتیني جذبي دا جماعت تر اوسه پورې باقی اوساتلو. اوالله تعالی ددې
جماعت دعوت په څلور کنجه دنیا کښې خور کړلو.

د تعاون او تنبیه دواړو ضرورت دي*

لیکن همیشه دپاره دا خبره یاد ساتل پکار دي. چه دهیڅ یو جماعت خوریدل اوددې جماعت پیغام لري
لري خوریدل که په صحیح طریقه وي. نو دا د ستاینې اقدام دي. او په دې صورت کښې د دغه جمان
سره مدد کول پکار دي. لیکن که په دغه جماعت کښې خرابیانې پیدا کیږي. یا په دوی کښې غلط فکر
پیدا کیږي. نو بیا د تعاون سره سره د غلطۍ نه دهغوی خبرول هم ضروري دي. ځکه چه داسې اوښي چه
دا بهترین جماعت چه الله تعالی ترې دومره لونی کار اخلي. په غلطه لار روان نشي. بیا خاص کړه
داسې وخت کښې ورته تنبیه ورکول ډیر ضروري دي. چه ددوی قیادت د پوځ علم د خاوندانو په لاس
کښې نه دي. بلکه په دې جماعت کښې زیات عنصر د عوامو خلقو دي. چه هغوی سره پوره علم
نشته. ځکه چه د عالمانو هم دوه قسمونه دي. بعضي عالمان هغه دي. چه دهغوی مشغله درس او
تدریس او فتوی نویسی وي. دداسې عالمانو د علم سره مناسبت باقی وي. دویم قسم هغه عالمان
دي. چه دهغوی مشغله درس او تدریس او فتوی نویسی نه وي. داسې عالمانو سره الحمد لله علم خو
وي. لیکن دغه علم نې محکم کړي نه دي. نو ځکه د داسې عالمانو په زړونو کښې غلط فهمیانې پیدا
کیدي شي.

د حضرت مولانا محمد الیاس رحمه الله یوه واقعه*

زه تاسو ته د حضرت مولانا محمد الیاس رحمه الله یوه واقعه اورم. یو ځل هغوی ناجوره شو. زما بزرگوار
والد صاحب حضرت مولانا مفتی محمد شفیع رحمه الله په هغه زمانه کښې د دیوبند نه دهلی ته د څه کار
دپاره تلې وو. هغوی ته دا خبره ملاو شي. چه حضرت مولانا محمد ادریس رحمه الله ناجوره دي. نودوی
دمولانا صاحب د عیادت دپاره نظام الدین ته تشریف یوړلو. چه هلته کښې اورسیدلو. نو معلومه
شو. چه داکثرانو د ملاقات کولو نه منع کړې دي. نو زما والد صاحب هلته کښې موجود خلکو ته
اووښل چه زما خو د بیماریرسی دپاره حاضر شوي وم. حالات نې معلوم شو. او معالجینو چونکه د
ملاقات کولو نه منع کړې دي. نو ځکه ورسره د ملاقات کولو څه ضرورت پاتې نشو. بیس چه کله د
حضرت طبیعت تمک شي. نو هغوی ته اوواني. چه زه د ملاقات دپاره راغلي وم. او زما سلام ورته
اوراتي. دا نې ورته اووښل. او والد صاحب مې راوایس شو.

څوک دتنه ورغلو. او حضرت مولانا محمد الیاس رحمه الله ته نې اووښل. چه حضرت مفتی صاحب راغلي
وو. حضرت مولانا سمدستی یوسړي ورپسې په منډه اولیږلو. چه مفتی صاحب راوغواړه. کله چه دغه
سړي مفتی صاحب ته وراورسیدلو. چه حضرت تاسو مولانا صاحب غواړي. نو حضرت مفتی صاحب
ورته اووښل چونکه معالجینو د ملاقات کولو نه منع کړې دي. په داسې حالاتو کښې ملاقات کول
مناسب نه دي. هغه صاحب اووښل چه حضرت مولانا صاحب په سختی سره حکم کړي دي. چه هغوی

راویلی: حضرت مفتی صاحب فرمائی: چه زه دغه سری سره واپس شوم او حضرت مولانا رحمۃ اللہ علیہ ته ورغلم کیناستم او دهغوی د طبیعت تپوس مې ترې اوکړلو. نو حضرت مولانا محمد الیاس رحمۃ اللہ علیہ زما لاس په خپل لاس کښې اونیولو. او بې اختیاره نې اوږدولو. حضرت مفتی صاحب فرمائی: چه زما دا خیال راغې چه پهر حال اوس په تکلیف او بیماری کښې دې د دوی طبیعت متاثره دې نوځکه مې ورته د نسلي څه کلمات او وویل. حضرت مولانا محمد الیاس رحمۃ اللہ علیہ او فرمائیل زه د تکلیف او بیماری د وجه نه ژاړم.

ما سره په دې وخت کښې دوه فکرونه اودوه ویرې دي *

بلکه زه ددې وجه ژاړم. چه ما سره په دې وخت کښې دوه فکرونه اودوه ویرې دي او دهغې د وجه زه پریشان یم. او دهغې دوجه راته ژړا راځي. حضرت والد صاحب مې ترې تپوس اوکړلو. کوم دوه فکرونه دي؟ حضرت مولانا محمد الیاس رحمۃ اللہ علیہ او فرمائیل: اولنی خبره دا ده چه دجماعت کار اوس ورځ په ورځ خورپړی. الحمد لله ددې نتایج ښه معلومیږي. او خلق دلې دلې په جماعت کښې داخلېږي. اوس زما سره دا ویره ده. چه دجماعت دا کامیابی خو به داسې نه وي. چه دالله تعالی د طرف نه استدراج وي. استدراج دې ته وائی. چه یو باطل سری ته دالله تعالی د طرف نه مهلت ملاوېږي. او هغه ته ظاهري کامیابیاښي ملاوېږي. او په حقیقت کښې هغه دالله تعالی د خوشحاله کولو کار نه کوي. ددې نه اندازه اولگوئ. چه حضرت مولانا محمد الیاس رحمۃ اللہ علیہ د کومې مرتبې بزرگ وو. چه هغوی سره دا ویره وه. چه چرته دا استدراج نه وي.

دا استدراج نه دي *

والد صاحب رحمۃ اللہ علیہ مې فرمائی: چه ما ورته سمدستی او وویل. دا استدراج نه دي. او زه تاسو ته اطمینان درکولې شم. چه دا استدراج نه دي. حضرت مولانا صاحب او وویل. تاسو سره ددې څه دلیل دي. چه دا استدراج ته دي. والد صاحب مې ورته او فرمائیل: چه ددې دلیل دا دي. کله چه د چا سره د استدراج معامله کولې شی. نو دهغه کس په زړه او په دماغو ته دا خبره نه راځي. چه دا خو استدراج نه دي. او هغه ته د استدراج شبه قدرې هم نه وي. او تاسو ته د استدراج شبه ده. نو دا شبه ددې خبرې دلیل دي. چه دا استدراج نه دي. که دا استدراج وي. نو چرې به هم ستاسو په زړه کښې دا خیال نه دو پیدا شوي. نو ځکه زه تاسو ته ددې خبرې اطمینان درکوم. چه دا استدراج نه دي. بلکه دا څه چه کیږي دا دالله تعالی د طرف نه مدد او نصرت دي. حضرت والد صاحب فرمائی: چه زما دا جواب نې واورېدل توه مولانا صاحب په مخ باندي د تازگی آثار ښکاره شو. چه الحمد لله ستاسو په دې خبره ماته اطمینان ملاو شو.

دویم فکر *

بیا حضرت مولانا صاحب او فرمائیل: چه ما سره دویم فکر دا دي. چه په دې جماعت کښې عوام خلق بیا حضرت مولانا صاحب او اهل علم کم دي. ما سره دا ویره ده. چه کله د عوامو په لاس کښې قیادت ویر داخلېږي. او اهل علم کم دي. ما سره دا ویره ده. چه کله د عوامو په لاس کښې قیادت راځي. نو بعضې وخت چه وړاندې لار شی. نو هغوی دا کار په غلطه طریقه باندې روان کړي. هسې چه داسې اوشي. چه دا جماعت په غلطه لاره روان شي. او ددې ویاړ زما په سر راځي. ځکه زما د زړه خواش دې چه عالمان په کثرت سره په دې جماعت کښې داخل شي. او هغوی ددې جماعت قیادت سنبال کړي.

حضرت والد صاحب ورته او فرمائیل: ستاسو دا فکر بالکل صحیح دي. لیکن تاسو خو په ښه نیت او په صحیح طریقه باندې دا کار شروع کړې دي. که وړاندې لار شی. او څوک په کښې خرابی راوړي. نو انشاء الله په تاسو باندې به دهغې څه دغه واری نه وي. پهر حال دا خبره صحیح ده. چه عالمانو ته ښکار

دی چه وړاندې راشی اوددې قیادت په خپل لاس کښې واخلي. دحضرت مولانا محمد الیاس رحمۃ اللہ علیہ واقعہ ما دخپل والد صاحب نه یار یار اوریدلې ده. ددې نه تاسو اندازه اولگوي چه دحضرت مولانا محمد الیاس رحمۃ اللہ علیہ داخلاص خومره اوچت مقام وو. او دهغوی جذبات څه وو؟

دتبلیغی جماعت مخالفت هیڅ کله جائز نه دي *

لیکن اوس په حقیقت کښې صورت حال داسې شوې دي چه قیادت ئې زیات طور د داسې خلکو په لاس کښې دي چه هغوی په علم کښې رسوخ نه لري. ددې د وجه بعضي وخت بعضي بي اعتداليانې وړاندې راځي. خوددې بي اعتداليانو د وجه دجماعت مخالفت هرگز جائز نه دي. ځکه چه په مجموعي حیثیت سره الحمد لله جماعت ډیر لوڼي کار کړي دي. او اوس هم ښه کار کوي نو دي جماعت سره تعاون کول پکار دي. او چه خومره کیدي شی. نو عالمان دي په دي جماعت کښې شامل شی. اودوی سره د تعاون سلسله برقرار ساتل پکار ده.

لیکن ورسره ورسره چه په کښې اهل علم داخل شی. نو چه دا فائده په کښې وی چه کومې بي اعتداليانې پیدا کیږي. د هغې انسداد وی. نو کوم عالمان چه ځي. هغوی دي دا فکر اوسوچ کوي چه مونږ د یو مقصد دپاره خو. هغه مقصد دا دي. چه د دعوت و تبلیغ سره سره چه خومره کیدي شی چه دا مبارک جماعت په غلطه لار د روانیدو نه منع کړي. داسې چه اهل علم په خپله هم دجماعت په سیلاب کښې لاهو شی.

دتبلیغی جماعت بي اعتداليانې *

مثلا یوه اهمه غلطی داده. چه اول به داسې وو. چه د فتوی په باره کښې به د تبلیغی جماعت مشران اودوی سره منسلک عوامو مفتیانو ته رجوع کوله. لیکن اوس هلته کښې هم د فتوی ورکولو سلسله شروع شوې ده. او په مسائلو کښې دامت دعامو فقهاو نه دمخالفت یورجحان پیدا شوې دي. او بعضي حضرات د تفریق خبرې کوي. مثلاً دا خبره شروع شوې ده. چه اوس دتبلیغیانو دپاره دهغه مفتی نه فتوی طلبول پکار دي. چه په تبلیغ کښې لگیدلي وی. د نورو عالمانو ته تپوسکول ټیګ نه دي. او بعضي وخت دجماعت امیران داسې فیصلي اوکړي. چه هغه دشریعت مطابق نه وی. مثلاً دا چه دعوت اوتبلیغ فرض عین دي که فرض کفایه؟ په دي باره کښې ئې باقاعدہ یوموقف اختیار کړي دي. او هغه دا چه دعوت اوتبلیغ نه یواځې دا چه فرض عین دي. بلکه په دي خاص طریقہ باندې ئې کول فرض عین دي. څوک چه ئې په دي خاص طریقہ نه کوي. نو هغه د فرض عین تارک دي. دا د ډیرې لوڼې غلطی خبره ده. دغه شان د جهاد په باره کښې هم غلطی خبرې اوریدلې شوی دی.

طالبان دي په تبلیغی جماعت کښې شرکت کوي *

الحمد لله مونږ خو خپلو طالبانو ته دا ترغیب ورکوو. چه تبلیغی جماعت کښې ځي. ځکه چه په جماعت کښې تلل دخپلې اصلاح دپاره ډیر مفید دی. ځکه چه د نیکانو خلقو صحبت ورته ملو شی اوددې وجه دخپلو کوتاهیانو د لرې کولو موقع ملاویږي. داصلاح نفس موقع ملاویږي. بلکه دا کتلي شی چه دلته په مدرسه کښې د اته کاله ونیلو نه پس هم د فضائل اعمال دومره اهمیت نه پیدا کیږي لکه څنگه چه په یوه چپله لگولو سره دا اهمیت پیدا کیږي. او اعمالو طرف ته متوجه کیږي. دا ډیر لوڼي نعمت دي. ځکه مونږ طالبانو ته ترغیب ورکوو. چه په دي جماعت کښې وخت اولگوي. لیکن کوم طالبان چه وخت لگوي. نو هغوی دي ورسره دا فکر هم کوي. چه په دي جماعت کښې پورتنی غلطی هم شته. په ځانې ددې چه ددې غلطو نه پخپله متاثره شی. دهغې دلرې کولو فکر کول پکار دي. داسې نه چه هلته لار شی. او په خپله هم اوبهیرې اودهغوی د هان سره هان ملو کړي هرچه در کان نمک رفت - نمک شد داسې نه دي کیدل پکار.

دا ددې جماعت صورت حال دې. او الحمد لله اوس هم ددې غلطيانو باوجود په مجموعی حیثیت سره په دې جماعت باندې خیر غالب دي. او په مجموعی حیثیت سره ددې جماعت ته ډیره لویه فائده رسی. دې جماعت کښې شرکت کول پکار دي. اودوی سره تعاون کول پکار دي. لیکن دې غلطو طرف ته هم نظر پکار دي. اوس کیږي داسې چه کله یو کس په دې غلطو باندې لږ غوندې تنقید اوکړي. نو دهغه خلاف دا پروییکنده شروع شی. چه دا سړي دجماعت مخالف دي. دا ډیره خطرناکه خبره ده.

نن صبا جهاد اقدامی دي که دفاعی دي؟*

یو طالب علم تپوس اوکړلو. نن صبا چه کوم جهاد کیږي. دا اقدامی دي که دفاعی. ددې جواب دا دي. چه دا ټول جهادونه چه په بوسنیا او کشمیر کښې کیږي. نو دا ټول په حقیقت کښې دفاعی جهاد دي. د بوسنیا په مسلمانانو باندې کافرانو حمله کړې ده. اویه هغوی ئې ظلم کړي دي. د دي په نتیجه کښې مسلمانانو دهغوی خلاف وسله اوچته کړله. او ترکومې پورې چه د کشمیر تعلق دي. نو هندوستان په زور په دي باندې قبضه کړې ده. خکه چه د تقسیم په وخت کښې دا خبره شوې وه. چه په کوم ځاني کښې د مسلمانانو اکثریت وی. هغه علاقې به د پاکستان سره شاملیږي. ددې اصولو په رڼا کښې کشمیر دپاکستان حصه ده. لیکن هندوستان په زور په دي باندې قبضه اوکړه. خکه ورته مقبوضه علاقه وائی. اوس که د هغه ځاني خلق خپلې علاقې د کافرو د تسلط نه آزادول پکار دی. او دي ته دفاعی جهاد وائی.

ددې خبرو نه غلطه نتیجه مه راوباسی*

د تبلیغی جماعت په باره کښې چه ما کومه خبره اوکړه. یو خو په دي باندې ځان ښه پوهه کړی. خکه چه بعضي وخت په مجمع کښې یوه خبره اوشی. نو په هغې باندې صحیح پوهه نشی. او بیا وړاندې ئې په غلطه طریقې باندې نقل کوی. او په نقل کولو کښې د احتیاط نشی کولی. او بعضي وخت د خبرې څه حصه کول کړي شی. او څه حصه پرېخوډي شی. دهغې په نتیجه کښې اصلاح نه کیږي. بلکه الله فساد خورېږي. تاسو ته مې د خودلو غرض دا وو. چه چونکه تاسو اوس ددرس نظامی ته فارغیدونکی ئې. تاسو ته دهر څیز حقیقت دهغې په محل کښې معلومیدل پکار دی. اودهغې مطابق خپل طرز عمل کول پکار دی. نو خکه دا ټولې خبرې تاسو ته خودلی شی. نو ددې نه دي یو سړي دا نتیجه نه اخلی. چه زه د تبلیغی جماعت خلاف یم.

تبلیغی جماعت معصوم نه دي*

بهر حال په تاسو ته ښکاره خبره کړم. چه په تبلیغی جماعت کښې خیر غالب دي. نو دا جماعت غنیمت گنرل پکار دی. اود دوی سره تعاون کول پکار دي. لیکن د خیر غالب کیدو دا مطلب نه دي. چه دا جماعت معصوم دي. او په دي کښې څه غلطی نشته یا څه بي اعتدالی نشته.

عالمان ددین څوکیداران دي*

اهل علم د دین څوکیداران دي. مونږ څو طالبان یو اهل علم الله تعالی د دین څوکیداران جوړ کړي دي. یو صاحب ته ما داسې څه خبرې بیان کړي. نویه جواب کښې هغه صاحب اوویل. دا مولیان خود اسلام ټیکداران دي. دا خلق چه د کوم څیز په باره کښې اووائی. چه دا اسلام دي. نو هغه اسلام دي. اوچه څه ته اووائی. چه دا اسلام ته دي. نو هغه په اسلام کښې داخل نه دي. ما هغه ته په جواب کښې اوویل. د اسلام ټیکدار څو څوک نشی جوړېدي. لیکن مونږ څوکیداران ضرور یو اود څوکیدار ذمه واری دا ده. که شهزاده هم په شاهي دربار کښې دننه داخلېږي. او هغه سره پاس ته وی. نو هغه څوکیدار به دغه شهزاده هم منع کوی. حالانکه څوکیدار په دي پوهیږي. چه زه څوکیدار یم. او دي شهزاده دي. لیکن د

خوکیدار په فرائض منصبی کښې دا خبره داخله ده. چه هغه شهزاده منع کړې دغه شان مونږ د دین ټیکداران نه یو البته خوکیداران ضرور یو. زمونږ کار چارو وهل دی ستاسو تعظیم او تکریم مونږ په سر سترگو متو. لیکن د خوکیدار په حیثیت به مونږ ته دا خوندل وی چه ستاسو دا کار صحیح نه دي

باب ما جاء في الدعوة قبل القتال

عَنْ أَبِي الْبَخْتَرِيِّ أَنَّ جَيْشًا مِنْ جُيُوشِ الْمُسْلِمِينَ كَانَ أَمِيرُهُمْ سَلْمَانُ الْفَارِسِيُّ حَاصِرُوا قَصْرًا مِنْ قُصُورِ فَارِسَ فَقَالُوا يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ أَلَا نَنْهَدُ إِلَيْهِمْ قَالَ دَعُونِي أَدْعُهُمْ كَمَا سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدْعُوهُمْ فَأَتَاهُمْ سَلْمَانُ فَقَالَ لَهُمْ إِنَّمَا أَنَا رَجُلٌ مِنْكُمْ فَارِسِي تَرَوْنَ الْقُرْبَ يُطِيعُونِي فَإِنْ أَسْلَمْتُمْ فَلَكُمْ مِثْلُ الَّذِي لَنَا وَعَلَيْكُمْ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْنَا وَإِنْ أَبَيْتُمْ إِلَّا دِينَكُمْ تَرَكْنَاكُمْ عَلَيْهِ وَأَعْطَيْنَا الْجِزْيَةَ عَنْ يَدٍ وَأَنْتُمْ صَاغِرُونَ قَالَ وَرَظْنُ إِلَيْهِمْ بِالْفَارِسِيَّةِ وَأَنْتُمْ غَيْرُ مَحْمُودِينَ وَإِنْ أَبَيْتُمْ نَابِذْنَاكُمْ عَلَى سَوَاءٍ قَالُوا مَا لَحْنُ بِالَّذِي لُعْطِي الْجِزْيَةَ وَلَكِنَّا لِنُقَاتِلُكُمْ فَقَالُوا يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ أَلَا نَنْهَدُ إِلَيْهِمْ قَالَ لَا فِدَعَاهُمْ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ إِلَى مِثْلِ هَذَا ثُمَّ قَالَ انْهَدُوا إِلَيْهِمْ قَالَ فَتَهَدَّتَا إِلَيْهِمْ فَفَتَحْنَا ذَلِكَ الْقَصْرَ (١٩٤)

د جهاد شروع کولو نه وړاندې د اسلام دعوت ورکول ضروری دي که نه؟ په دې باره کښې امام ترمذی رحمه الله دا باب قائم کړې دي او په دې کښې ئې د

حضرت ابوالبختري رضي الله عنه حديث نقل کړې دي چه د مسلمانانو په لښکرو کښې د يولښکر امير حضرت سلمان فارسي رضي الله عنه وو. هغوی د فارس په قلعه گانو کښې د يوې قلعه محاصره او کړله. دلښکر خلکو حضرت سلمان فارسي رضي الله عنه ته عرض او کړلو. يا ابا عبدالله (دا د حضرت سلمان فارسي رضي الله عنه کتبت وو) آيا مونږ دهغوی طرف ته نه وړاندې کيږو؟ د تهنه پهنه معنی دا پاسيدل او پورته کيدل. هم ددې باب نه تاهيد هغه بشخي ته وئيلي شی چه سينې ئې اوچتې وې او خکه دا نوم کيخودل ښه نه دي. مطلب دادې چه آيا مونږ په هغوی باندې حمله نه کوو؟ حضرت سلمان فارسي رضي الله عنه ورته او فرمائيل. ما پريږدئ چه زه دوی ته داسې دعوت ورکړم. څنگه دعوت چه به رسول الله صلى الله عليه وسلم ورکولو. نو حضرت سلمان رضي الله عنه فارسيانو ته ورغلو. او هغوی ته ئې اوونيل. گورئ زه په تاسو کښې یو فارسي يم. او اهل عرب زما تابعداري کوی. حالاتکه د عربو حال دا وو چه هغوی خپل خان په مخلوق کښې افضل کړلو. او اوس هم داسې گټرې او د چا اطاعت قبلولو ته تيار نه وې. ددې باوجود دا عرب زما تابعداري کوی. او ماته دا مقام د اسلام د وجه حاصل شوې دي. که تاسو اسلام قبول کړلو. نو تاسو ته به هم هغه حقوق حاصل وي. کوم چه مونږ ته حاصل دی او په تاسو باندې به هغه فرائض وي. کوم چه په مونږ دي. خو که په خپل دين باندې پاتې کيدل غواړئ. نو مونږ به تاسو په خپل دين پريږدو. لیکن تاسو به واره شی. او په خپل لاس به مونږ ته جزیه را کوی. ددې نه پس حضرت سلمان رضي الله عنه دهغوی سره په فارسي ژبه کښې خبرې او کړې. که دا جزیه تاسو را کړئ. نو مونږ خو به ئې قبول کړو. لیکن په دې صورت کښې به ستاسو تعريف نشی کولی د .. رطن .. معنی ده. پرېر کول او داسې خبرې دخولي راويستل چه خوک پرې نه پوهيږی. چه څه وائی د اهل عربو دا حال وو چه کله به غیر عربي په عربي کښې خبرې کولې. نو د هغه دپاره به ئې د رطن الفاظ استعمالول. قال .. يا .. تکلم .. به ئې نه وئيل خکه چه د عربي نه علاوه هره ژبه د هغوی په نزد .. برېر .. وو. بیا ئې ورته اوونيل. که تاسو د جزیه ورکولو نه هم انکار کوئ. نو بیا به مونږ تاسو ته معاهده برابر په برابر درغورځوو. یعنی بیا زمونږ اوستاسو په مینخ کښې څه معاهده نشته بلکه مونږ

به تاسو سره جنگ کوو. او جهاد او قتال به کوو. په جواب کښې هغوی او وئیل مونږ هغه خلق نه یو چه جزیه ورکړو. گویا چه حضرت سلمان فارسی رضی الله عنه چه د اسلام راوړلو کومه خبره کړې وه د هغې ذکر خوښی اونکړلو. یعنی اسلام قبلول خولرې خبره ده مونږ جزیه او ترکومي پورې چه د جزیه دورکولو تعلق دي. نو مونږ داسې خلق نه یو چه جزیه ورکړې بلکه مونږ به تاسو سره جنگیږو. نو دلنښکر خلقو بیا د حضرت سلمان رضی الله عنه نه تپوس او کړلو. آیا مونږ په دوی حمله نه کوو؟ حضرت سلمان فارسی رضی الله عنه په جواب کښې او وئیل نه ددې نه پس بیا حضرت سلمان رضی الله عنه هغوی ته درې ورځې هم دغه دعوت ورکولو. درې ورځې پس نې لښکر ته اوفرمانیل اوس په دوی باندې حمله اوکړې. نو مونږ به هغوی باندې حمله اوکړله. او هغه قلعه مونږ فتح کړله.

د جهاد نه وړاندې دعوت ورکول ضروري دي که نه؟*

ددې حدیث نه معلومه شوه چه حضرت سلمان فارسی رضی الله عنه د جهاد نه وړاندې د دعوت ورکول ضروري او کنترول او درې ورځې نې ورته دعوت ورکړلو. ددې نه پس نې حمله اوکړله. نو فقهاو په دې مسئله کښې کلام کړې دي. چه د هر جهاد او هر قتال نه وړاندې دعوت ورکول ضروري دي که نه؟ د فقهاو د یو جماعت وینا دا ده. چه د جهاد نه وړاندې دعوت ورکول ضروري دي لیکن د جمهورو فقهاو وینا دا ده. چه دعوت ورکول ضروري نه دي. البته مستحب دي او بعضی فقهاو دا تفصیل کړې دي. که دغه کسانو ته اول دعوت رسیدلې وي. نو دوی ته دوباره دعوت رسول ضروري نه دی لیکن که دې خلقوته وړاندې دعوت نه وی رسیدلې. نو بیا د قتال نه وړاندې ورته دعوت ورکول ضروري او واجب دی. ددې نه بغیر قتال جائز نه دي. د جمهورو فقهاو دا وینا ده. چه اوس د دنیا په ټولو حصو ته د اسلام دعوت رسیدلې دي. ځکه چه اوس د دنیا یو سړې هم داسې نه دي پاتې چه هغه د نبی کریم صلی الله علیه وسلم او دهغوی راوړې دین ته اجمالی طور سره خبر نه وي. نو اوس په یو ځانې کښې هم د جهاد نه وړاندې دعوت ورکول شرط نه دي. البته مستحب دي. نو که د دعوت نه بغیر هم جهاد اوکړې شي. نو جائز دي تاجائز نه دي. (۱۹۵)

فرض دعوت په دنیا کښې هر کس ته رسیدلې دي؟*

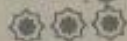
ددې نه معلومه شوه. چه کوم دعوت د مسلمانانو په ذمه فرض دي. نو هغه رسیدلې دي. هغه دا چه غیر مسلمو ته دا پته اولگي. چه حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د الله تعالی پیغمبر وو. او هغوی د توحید دعوت ورکړې وو. او هغوی دا دین اسلام راوړې وو. که دومره خبره هم اجمالی طور رسیدلې وي. نو د دعوت فریضه ادا شوه. اوس هر یو کس ته ور تلل او جدا جدا دعوت ورکول څه فرض نه دي. نن سبا دا تصور گران دي. چه څوک دي داسې وی چه هغه ته د اسلام په باره کښې اجمالی دعوت هم نه وي رسیدلې. تردې چه د نبی علیه السلام او د صحابه کرامو رضی الله عنهم په زمانه کښې هم داسې څوک نه وو. ځکه چه دا خبره خو ټولو ته معلومه شوې وه چه نبی علیه السلام د پیغمبري دعوی کړې ده. او دوی د توحید دعوت ورکوي. دومره خبره خو ټولو پېژندله. نو ځکه په دا خلق معذور نشي گنډلې.

د تبلیغی جماعت یوه بله غلطی*

د تبلیغی جماعت په غلطو کښې یوه غلطی دا هم ده. چه یو یو کس ته ځان له ځان له دعوت ورکول فرض گنډلې شي. او دا وئیلې شي که تاسو لاترې او دعوت مو ور نکړلو نو د قیامت په ورځ به کاگران ستاسو گریوان نیسي. حالته که یو یو کس ته ځان له ځان له دعوت ورکول فرض نه دي. نو دا وینا که مونږ دا کار اونکړلو. نو د قیامت په ورځ به زمونږ گریوان نیسي. چه تاسو ولې مونږ ته دعوت نه دي رارسولې. دا بالکل غلطه خبره ده. کیدې شي چه د تفریر په جوش کښې چا دا خبره کړې وي. لیکن دا خبره صحیح نه ده.

دعاشری یوه خرابی*

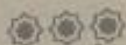
دلته په مونږ کښې یو مصیبت دا دي. چه یو کس یو کار شروع کړي نو خو پورې هغه کس دغه کار ته فرض عین اونه وائی نو تر هغه وخته پورې هغه ته آرام نه ملاویږي او ترڅو پورې چه هغه دا نه وي وئیلی چه څوک دا کار نه کوي نو هغه په غلطۍ دي. تر هغه وخته پورې هغه ته آرام نه ملاویږي خپل کار فرض عین ګرځول اود نوور په کار باندې تنقید کول دا ددې کار د تاکید اولازمی ګرځولو دپاره لازمی ګنرلې شی مثلاً چه یو کس په تبلیغ کښې مشغول شو نو هغه دا ویشا شروع کړي ده چه دعوت اول تبلیغ فرض عین دي. څوک چه په جهاد کښې اول کیدلو نو هغه دا ویشا شروع کړله چه جهاد فرض عین دي. کوم کس چه په درس او تدریس او علم زده کولو کښې مشغول شو نو دې ته فرض عین وائی حالانکه دا ټولې د دین مختلف طریقې او مختلفې لارې دي په دې کښې په هر یو باندې عمل کول پکار دی لیکن د اعتدال لار اختیارول پکار دی او که اعتدال نه وي نو ددې په نتیجه کښې به دې جوړېږي او په خپل مینځ کښې به خفګانونه پیدا کيږي او په خپل مینځ کښې به بحث مباحثې شروع شي. نو ځکه هر یو کس ته په خپل کار کښې په اعتدال سره لګیا کیدل پکار دی.

باب بلا نوحه

عَنْ ابْنِ عَصَامٍ الْمَرْزِيِّ عَنْ أَبِيهِ وَكَانَتْ لَهُ صُحْبَةٌ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا بَغَتْ حَيْشًا أَوْ سَرِيَّةً يَقُولُ لَهُمْ إِذَا رَأَيْتُمْ مَسْجِدًا أَوْ سَمِعْتُمْ مُؤَذِّنًا فَلَا تَقْتُلُوا أَحَدًا (۱۹۶)

حضرت ابن عصام مرزوي، دخپل پلار نه روایت کوي چه په نبی علیه السلام به کله یو لښکر یا سره لیرېله نو هغې ته به نې هدایت کولو چه تاسو په کوم خانې کښې جومات او وینۍ یا اذان واوړۍ نو هلته کښې څوک مه قتلوی. (ترجمه از مرتب)

باب في النيات والقرارات

عَنْ أَنَسٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ خَرَجَ إِلَى خَيْبَرَ أَتَاهَا لَيْلًا وَكَانَ إِذَا جَاءَ قَوْمًا لَيْلًا لَمْ يَغْرَ عَلَيْهِمْ حَتَّى يُضِيحَ فَلَمَّا أَصْبَحَ خَرَجَتْ يَهُودُ بِمَسَاحِيهِمْ وَمَكَاتِلِهِمْ فَلَمَّا رَأَوْهُ قَالُوا مُحَمَّدٌ رَافِقٌ وَاللَّهِ مُحَمَّدٌ الْخَمِيسُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اللَّهُ أَكْبَرُ خَرِبْتُ خَيْبَرَ إِلَّا إِذَا نَزَلْنَا بِسَاحَةِ قَوْمٍ فَسَاءَ صَبَاحُ الْمُتَنَذِرِينَ (۱۹۷)

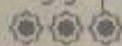
حضرت انس رضی الله عنه فرمائی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم کله دخیبر دفتح کولو دپاره تشریف یوړلو نو د شپې په وخت کښې خیبر ته اورسیدل او د نبی علیه السلام عادت مبارک دا وو چه کله به یو قوم ته د شپې اورسیدلو نو د شپې به نې حمله نه کوله بلکه د صبا کیدو انتظار به نې کولو. نو چه کله صبا شو نبی علیه السلام اولیدل چه یهودیانو خپلې کودالې اوبیلچې واخستلې او اووتل مساحی جمع د، مسحاة، ده. ددې معنی کداله ده او مکاتل جمع دمکتل ده. ددې معنی ده. بیلچه چونکه خلق زمینداران وو. ځکه د زمکې کتولو اوصفا کولو دپاره روان شو. کله چه هغوی محمد صلی الله علیه وسلم اولیدلو نو وې وئیل په الله قسم چه دا خو محمد صلی الله علیه وسلم دي. په الله قسم دي د لښکرو سره راغلي دي. لښکر ته خمیس ددې وجه وائی چه عام طور د لښکر پنځه حصې وي مقدمه، میمنه، میسره، قلب او ساقه، نبی علیه السلام او فرمائیل الله اکبر خیبر تپاه شو. نبی علیه السلام دا تقاولا او فرمائیل ځکه چه کله د صبا په وخت کښې نبی علیه السلام او کتل چه دي خلغو کدالې اوبیلچې راخستی دي او روان دي اودا دواړه خیزونه د تپاهۍ نښه ده. چه هغوی نې اوکتل نو

لکه چه نبی علیه السلام او فرمائی. په دې سره مونږ فال نیسو. چه خیبر اوس تپاه کیدونکې دې بعضې حضرات فرمائی. چه ((خربت خیبر)) نبی علیه السلام د لفظی مناسب دوجه فرمائیلی دی. او په دې سره نې فال او نیولو چه دخیبر کلمه هم د خ، ی، ر، نه جوړه شوې ده. او په خراب کښې هم دا حروف دی. لکه چه دا خیبر ډیر زر خرابیدونکې دې بیا نبی علیه السلام او فرمائیل. کله چه مونږ دیوقوم په صحن کښې ورگډه شونو دمندرینو صبا ډیر بد وی. ددې نه پس نبی علیه السلام په خیبر باندې حمله اوکړله. او هغه نې فتح کړلو.

ددې حدیث د وجه بعضې حضراتو دښې حمله کول بد گنړلې دی. لیکن صحیح خبره دا ده. چه دجنگی حکمت عملی د وجه که د ورځې حمله اوکړې شی. یا دښې دواړه طریقې تیک دې.

عَنْ أَبِي طَلْحَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا ظَهَرَ عَلَى قَوْمٍ أَقَامَ بِعَرَصَتِهِمْ ثَلَاثًا (۱۹۸)

حضرت ابو طلحه رضی الله عنہ فرمائی. چه نبی علیه السلام به کله په یوقوم باندې فتح حاصل کړلو. نو هغوی به د آبادی نه بهر درې ورځې قیام کولو.

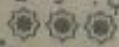

باب فی التضرع والتضرع

عَنْ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَرَّقَ تَحْتَ بَنِي النَّضِيرِ وَقَطَعَ وَهِيَ الْبُوتِرَةُ فَأَنزَلَ اللَّهُ مَا قَطَعْتُمْ مِنْ لَبَنَةٍ أَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَائِمَةً عَلَى أُصُولِهَا فَبِإِذْنِ اللَّهِ وَلِيَخْرِيَ الْفَاسِقِينَ (۱۹۹)

حضرت عبداللہ بن عمر رضی الله عنہما فرمائی. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم د بنونضیر دکهجوړو ونې اوسوزولې. او کټ نې کړلې. کوم چه د بویه په مقام کښې وو. په دې باندې الله تعالی دا آیت نازل کړلو. چه دکهجوړو کومې ونې تاسو کټ کړی دی. یا مو هغه په خپلو تنو باندې پریخی دی. نو دا دالله تعالی په حکم سره اوشو. ددې دپاره چه الله تعالی ناقرمان خوار او ذلیل کړی.

دجنگی حکمت عملی د وجه دضرورت په وخت اور لگول کورونه غورغول او د ونو کټ کول جائز دی. بعضې حضرات په دې باندې اعتراض کوی. چه ميوه دارې ونې ولې کټ کولې شی؟ ددې کټ کول نه دی پکار. په اصل کښې خبره دا ده. چه د جنگ یو داسې حالت وی. چه په دې کښې فیصلې دضرورت مطابق وی. په کوم وخت کښې چه څنگه جنگی ضرورت اومصلحت وی. د هغې مطابق فیصله کول تیک دی. کله چه په جنگ د انسان خان هلاکېږی. نو بیا د ميوې اود ونې کټ کول خوځه لویه خبره نه ده. نوځکه دا ټول کارونه دجنگ په دوران کښې جائز دی.

باب مَا جَاءَ فِي الْقَنَائِمِ

عَنْ أَبِي أُمَامَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنْ اللَّهُ فَضَّلَنِي عَلَى الْأَنْبِيَاءِ أَوْ قَالَ أَمَتِي عَلَى الْأُمَمِ وَأَخْلَى لِي الْقَنَائِمَ (۲۰۰)

دحضرت ابوامامه رضی الله عنه نه روایت دې. چه نبی علیه السلام فرمائیلی دی. چه الله تعالی ماته په ټولو پیغمبرانوباندې فضیلت واکړې دی. او یا نې داسې او فرمائیل. چه الله تعالی زما امت ته په ټولوا متونوباندې فضیلت ورکړې دی. اوزما دپاره نې مال غنیمت حلال کړې دې.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فَضَّلْتُ عَلَى الْأَنْبِيَاءِ بَسْتُ أَعْطَيْتُ جَمَاعَةَ الْكَلَمِ وَكُصِرْتُ بِالرَّغْبِ وَأَخْلَتْ لِي الْقَنَائِمُ وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا وَأُرْسِلَتْ إِلَى الْخَلْقِ كَافَّةً وَخُتِمَ بِي الْبَيِّنَاتُ (۲۰۱)

حضرت ابوهریره رضی الله عنه نه روایت دی چه نبی علیه السلام فرماتیلی دی په نورو پیغمبرانو باندې ماته شپې فضیلتونه را کړې شوی دی (۱) ماته جوامع الکلم را کړې شوی دی (۲) ماسره په یاد سبا باندې مدد شوې دي (۳) زما دپاره مال غنیمت حلال شوې دي (۴) زما دپاره ټوله زمکه جنان او پاکونکې گرځولې شوې ده (۵) زه ټول مخلوق طرف ته پیغمبر جوړ شوې او رالیږلې شوې يم (۶) اوبه ما باندې د پیغمبرانو سلسله ختمه شوې ده.

بَاب مَا جَاءَ فِي سَهْمِ الْفَتْلِ

عَنْ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَسَمَ فِي الثَّقَلِ لِلْفَرَسِ بِسَهْمَيْنِ وَلِلرَّجُلِ بِسَهْمٍ (۲۰۲)
حضرت عبدالله بن عمر رضی الله عنهما نه روایت دی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم دمال غنیمت د تقسیم په وخت کښې اس ته دوه حصې اود پیدل یوه حصه ورکړې وه.
په دي حدیث باندې استدلال کوی اوائمه ثلاثه فرماني که یو سړي په اس باندې سور شو او جهادني او کړلو نو دهغه به درې حصې وي یوه حصه په خپله دهغه مجاهد اودوه حصې د اس او کوم سړي چه پیدل جهاد کوی نو دهغه دپاره صرف یوه حصه ده امام ابوحنیفه رحمه الله فرماني چه د فارس دوه حصې دي یوه حصه د جنگیدونکي اوبله حصه د اس اودهغه احادیثو نه استدلال کوی کوم چه په دارقطنی اویسقی وغیره کښې حضرت عبدالله بن عمر رضی الله عنهما نه مروی دی اویو روایت په ابن ماجه کښې دمجمع بن جاریه نه مروی دي ددې روایاتو الفاظ دا دي ((للفارس سهمان و للراجل سهم)) یعنی د فارس دوه حصې او د راجل یوه حصه ده.

او د حدیث باب په باره کښې احناف فرماني چه په دي کښې دا لفظ یاخو په اصل کښې ،،فارس،، وو او راوی دي ته فرس وئیلې دي یا به داسې او وئیلې شی چه په دي کښې دوه حصې اس ته ورکړې شوی دی نو هغه د مال غنیمت به طور نه دی ورکړې شوې بلکه د زیاتي مال په حیثیت ورکړې شوی دی ځکه چه امام ته دا اختیار حاصل دي چه هغه د مال غنیمت نه علاوه د انعام په طور چاته ورکړی نو په حدیث باب کښې د نقل لفظ دي ((قسم في النفل)) نو ځکه دا عین ممکن ده چه فرس ته کومې دوه حصې ورکړې شوي وي هغه د نقل په طور ورکړې شوې وي گنی استحقاق نې دوه حصې وي یعنی یوه داس اوبله حصه د جنگ کونکي (۲۰۳)

بَاب مَا جَاءَ فِي السَّرَايَا

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَيْرُ الصَّحَابَةِ أَرْبَعَةٌ وَخَيْرُ السَّرَايَا أَرْبَعُ مَائَةٍ وَخَيْرُ الْجَيْشِ أَرْبَعَةُ آلَافٍ وَلَا يُغْلَبُ اثْنَا عَشَرَ أَلْفًا مِنْ قَلَّةٍ (۲۰۴)

حضرت عبدالله بن عباس رضی الله عنهما فرماني چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرماتیلی دی د ملگرو ښه تعداد څلور دي د ملگرو نه مراد دا دي چه کله څه خلق سفر کوی نو غوره دا ده چه څلور کسان وي او غوره سړیه هغه ده چه په څلور زره کسانو باندې مشتمله وي اود دولس زره لښکر صرف د عدد د کموالی دوجه نشی مغلوبه کیدی نبی علیه السلام دا ټولې خبرې دخپلو حالاتو اوماحول په اعتبار سره کړې وي نو دا ضروری نه ده چه دا حالات دي همیشه دپاره هم داسې برقرار وي بلکه په دي کښې کمې زیاتي هم کیدی شی.

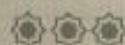

بَاب مَنِ يَنْطَرِ الْقِتْمَةَ

عَنْ يَزِيدَ بْنِ هُرْمُزٍ أَنَّ لُحْدَةَ الْحَرَوْرِيَّ كَتَبَ إِلَى ابْنِ عَبَّاسٍ يَسْأَلُهُ هَلْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

غَلِيهِ وَسَلَّمَ يَغْزُو بِالنِّسَاءِ وَهَلْ كَانَ يَضْرِبُ لَهُنَّ بِسَهْمٍ فَكَتَبَ إِلَيْهِ ابْنُ عَبَّاسٍ كَتَبْتُ إِلَيْكَ سَأَلَنِي هَلْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَغْزُو بِالنِّسَاءِ وَكَانَ يَغْزُو بِهِنَّ فَيَدَاوِيَنَّ الْمَرْضَى وَيُخْدِنَنَّ مِنَ الْغَنِيمَةِ وَأَمَّا بِسَهْمٍ فَلَمْ يَضْرِبْ لَهُنَّ بِسَهْمٍ (۲۰۵)

یزید بن هرمز وائی چه نجاه حروی یو خل حضرت عبداللہ بن عباس رضی اللہ عنہما تہ خط اولیکلو دا نجاه حروی ذخارجیانو سردار وو او د مسلمانانو سرہ نی جنگ کولو چہ آیا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم بہ زنانه پہ جہاد کنبی بوتلی؟ او آیا هغوی بہ دہغه ښځو دپارہ څہ حصہ مقرر کولہ؟ تو حضرت عبداللہ بن عباس رضی اللہ عنہما ورته پہ جواب کنبی اولیکل چہ تا زما نہ دا تپوس او کړلو چہ نبی علیہ السلام بہ زنانه پہ جہاد کنبی خان سرہ بوتلی نو نبی علیہ السلام بہ زنانه خان سرہ بوتلی هغوی بہ د زخمیانو علاج کولو او بہ مال غنیمت کنبی بہ هغوی تہ څہ حصہ ورکولې شوه یعنی لږہ ډیرہ حصہ بہ ورته ورکولې شوه لیکن باقاعدہ پہ مال غنیمت کنبی د هغوی دپارہ څہ حصہ نہ وه مقرر شوی

بَابُ هَلْ يُنْفَعُ اللَّحْمُ

عَنْ عُمَيْرٍ مَوْلَى أَبِي اللَّحْمِ قَالَ شَهِدْتُ خَيْرَ مَعَ سَادَتِي فَكَلَّمُوا فِي رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَكَلَّمُوهُ أَنِّي مَمْلُوكٌ قَالَ فَأَمَرَ بِي فَقُلْتُ السِّيفَ فَإِذَا أَنَا أَجْرُهُ فَأَمَرَ لِي بِشَيْءٍ مِنْ خُرَّتِي الْمَتَاعِ وَعَرَضْتُ عَلَيْهِ رُقِيَّةً كُنْتُ أُرْقِي بِهَا الْمَجَانِينَ فَأَمَرَنِي بِطَرَحِ بَعْضِهَا وَحَبَسَ بَعْضَهَا (۲۰۶)

حضرت عمیر مولى ابی اللحم قال شہدت خیر مع سادتی فکلموا فی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم وکلموه انی مملوک قال فأمر بی فقلت السیف فإذا أنا أجره فأمر لی بشیء من خرتی المتاع وعرضت علیہ رقیة کنت ارقی بہا المجانین فأمرنی بطرح بعضہا وحبس بعضہا (۲۰۶)

دې د غوښې نه انکار کونکې چونکہ ده بہ غوښه نه خوړله نو ځکه تې په دې لقب سرہ مشهور شو او حضرت عمیر رضی اللہ عنہ دہغه غلام دې دې دا روایت کوی چہ د خیبر پہ جنگ کنبی زه دخپلو مالکاتو سرہ جنگ تہ حاضر شوی وم نوزما په بارہ کنبی زما مالکاتو د رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم سرہ خبره او کړله او نبی علیہ السلام تہ تې اوخودل چہ زه غلام یم د خبرې کولو مقصد تې دا وو چہ ده تہ سم په مال غنیمت کنبی څہ حصہ ملاویدل پکار ده نور رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم زما په بارہ کنبی حکم او کړلو نوزما په څټ کنبی توره زورنده کړې شوه دقلد یقلد تقلیداً، معنی ده څہ زورندول دا توره تې ددې دپارہ واچولو چہ دده قد اقامت د غټو برابر دې کہ تہ دې؟ کله چہ تې راته توره واچوله، نوما هغه راښکله یعنی توره په زمکه راښکلي شوه اوزما قد ورکوتې وو نو نبی علیہ السلام ماته د څه لوښو را کولو حکم او کړلو یعنی چونکہ په جنگ کنبی شریک شوی وم ځکه ماته رسول اللہ په کور کنبی د استعمال څه څیزونه را کړل لیکن باقاعدہ حصہ تې راته مقرر نکړله ددې حدیث نه فقهاء په دې باندې استدلال کوی چہ کہ ورکوتې ماشوم یا غلام وی نو هغه تہ بہ په مال غنیمت کنبی حصہ نشی ورکولې

بَابُ مَا جَلَدَ فِي أَهْلِ الذَّمِّ يَطْرُدُونَ مَعَ الْمُتَلَبِّسِينَ

هَلْ يُنْفَعُ لَحْمٌ

عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ إِلَى بَدْرٍ حَتَّى إِذَا كَانَ بِحَرَّةِ الْوَبَرَةِ لَحَقَهُ رَجُلٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ يَدْعُوهُ مِنْهُ جُرَاةً وَتَجَدَّةً فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَلَسْتَ لَوْنًا بِاللَّهِ

وَرَسُولُهُ قَالَ لَا قَالَ أَوْجَعُ فَلَنْ أَسْتَعِينُ بِمُشْرِكٍ (۲۰۷)

حضرت عائشه رضی الله عنها روایت کوی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم جنگ بدر دپاره اووتلو تر دې چه کله نبی علیه السلام د ویر حره مقام ته اورسیدلو. دا دمدینې منورې سره نزدې داسې کانریزه زمکه ده چه په هغې کښې تور تور کانری دی. داسې زمکو ته ،،حره،، وئیلی شی د مدینې منورې سره ډیرې حرې دی. په هغې کښې د یوې نوم ،،حرویر،، دې. نو نبی علیه السلام سره یو مشرک سرې راغلواو ملگری شو چه د هغه شجاعت او مرانه مشهوره وه. او هغه دا خواهش ښکاره کړلو چه زه تاسو سره په جنگ کښې شریکیدل غواړم. نبی علیه السلام دهغه نه تپوس او کړلو آیا په الله او دهغه په پیغمبر ایمان راوړې؟ هغه اووئیل نه. نبی علیه السلام ورته او فرمائیل واپس شه ځکه چه زه په جهاد کښې دهیڅ یو مشرک ته مدد نه اخلم.

په جهاد کښې دکافرانو نه د مدد اخستلو حکم*

ددې حدیث د وجه بعضې اهل ظاهرو وئیلی دی چه په جهاد کښې دکافر نه مدد اخستل جائز نه دی. ځکه چه رسول الله صلی الله علیه وسلم هغه مشرک واپس کړلو. او ورته ئې او فرمائیل: زه د مشرک نه مدد نه اخلم. خو جمهور فقهاء فرمائی. که دمسلمانانو د مصلحت مطابق وی. نو دکافر اهل ذمه نه هم مدد اخستلې شی. دلیل ددې دا دی. اگرچه په دې موقع نبی علیه السلام د مدد اخستلو نه انکار او کړلو. لیکن روستو په مختلفو غزاگانو کښې نبی علیه السلام مشرکان هم خان سره شریک کړی دی. او دهغوی نه ئې مدد اخستې دې. ددې نه معلومیږی چه فی نفسه داسې کول جائز دی. لکه په جنگ حنین کښې د بعضې غیر مسلمو نه مدد اخستې شوې وو. او هغوی په جنگ کښې شامل شوی وو.

په حدیث باب کښې چه رسول الله صلی الله علیه وسلم دغه مشرک په جنگ کښې د شریکیدو نه منع کړې وو. ددې وجه دا وه چه عزوه بدر داسلام اولنې جنگ وو. او ددې په باره کښې ئې فرمائیلی وو. چه دا د حق او باطل په مینځ کښې د فیصلې ،،یوم الفرقان،، ورځ ده. په دې اولنې موقع باندې نبی علیه السلام د چا کافر نه مدد اخستل د مصلحت مطابق اونه گڼل. او دا ئې خوښ نکړلو. ځکه چه د کفر او اسلام دا اوله معرکه ده. په دې کښې صرف د مسلمانانو او کافرو په مینځ کښې جنگ اوشی. او هیڅ کافر په کښې دمسلمانانو د طرف نه شامل نه وی. ددې دپاره چه حق او باطل ښکاره شی. نو ځکه نبی علیه السلام د مدد اخستلو نه انکار او کړلو. گڼی که فی نفسه مدد اخستل د مسلمانانو د مصلحت مطابق وی. نو دغیر مسلمو نه مدد اخستلې شی. خوش شرط دا دی چه قیادت به د مسلمانانو په لاس کښې وی. او کافر به د مسلمانانو تابع وی. او په کوم ځانې کښې چه معامله برعکس وی. یعنی کافر متبوع وی. او مسلمانان د هغوی تابع وی. نو دا صورت جائز نه دی. (۲۰۸)

په تحریک آزادی کښې دهندوانو شرکت*

هم دا مسئله د پاکستان جوړیدو نه وړاندې د آزادی هند په موقع باندې راغلې وه. یو وخت هغه وو کله چه مسلمانانو هند دآزادۍ دپاره تحریک خلافت چلولې وو. او په دې کښې شیخ الهند حضرت مولانا محمود الحسن قدس سره قیادت کړې وو. په هغه وخت کښې صورت دا حال دا وو. چه د تحریک قیادت د مسلمانانو په لاس کښې وو. او هندوان تابع وو. او دمسلمانانو سره یو ځانې شوی وو. نو ځکه په دغه وخت کښې ناجائز نشی گڼلې. او هم ددې وجه حضرت شیخ الهند رحمته الله علیه هندوان خپل خان سره ملگری کړی وو. او تحریک خلافت ئې چلولې وو.

دغیر مسلمو په تابعدارۍ کښې کار کول جائز نه دی*

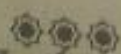
لیکن په کوم وخت کښې چه انډین نیشنل کانگریس جوړ شو او هغوی د هند د آزادۍ جنبه اوچته کړله په هغه وخت کښې قیادت د گاندهی، نهرو، بیتیل وغیره هندوانو په لاس کښې وو نوڅکه زمونږ په عالمانو کښې حضرت مولانا اشرف علی تهانوی رحمۃ اللہ علیہ او فرمائیل چه چونکه قیادت د هندوانو په لاس کښې دې نوڅکه د مسلمانانو دپاره د دوی سره یوځانې کیدل او کار کول ټیټ نه دې بلکه د دوی دپاره ځان له خپله ډله جوړول پکار دی نو بیا ځان له جماعت شو په دغه وخت کښې بعضې عالمانو ونیلي وو چه د کافرانو سره معاهدې اوه هغوی سره یو ځانې کار کولې شی څکه چه د کانگریس سره په یو ځانې کیدو کښې او کار کولو کښې د مسلمانانو څه نقصان نشته لیکن حضرت تهانوی رحمۃ اللہ علیہ او فرمائیل چه فقهاو لیکلی دی چه د مشرکانو او کافرانو سره په یو مشترک سیاسي مقصد کښې شریک عمل کول جائز دې. لیکن ((ان کان حکم الإسلام هو الظاهر)) خو په دې شرط چه د اسلام حکم ښکاره وی چه مسلمان متبوع وی او کافر تابع لیکن دلته معامله برعکس ده چه غیر مسلم متبوع گرځیدلی دی او مسلمانان تابع نوڅکه دوی سره اشتراک عمل جائز نه دې اود دوی تائید او حمایت ټیټ نه دې.

لیکن دا حکم په هغه وخت کښې دې چه مسلمانان په خپله خپل جماعت جوړولې شی په کوم ځانې کښې چه د خپل جماعت جوړولو امکان نه وی اویه دې خبره مجبور وی چه چا سره خو ملاو شی نو په داسې وخت کښې چه مسلمانان کوم جماعت او کوم صورت اهوڼ البیتین گنړی هغه دې اختیار کړی. لیکن چه په کوم ځانې کښې دا امکان وی چه مسلمانان په خپله خپل تشخص قائم کړی او خپل جماعت جوړ کړی او تحریک شروع کړی نو په دغه وخت کښې د غیر مسلمو په تابعدارۍ کښې کار کول ټیټ نه دی.

مدکونکی ته په مال غنیمت کښې د حصې ورکولو حکم*

عَنْ أَبِي مُوسَى قَالَ قَدِمْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي نَفَرٍ مِنَ الْأَنْصَارِ خَيْرٌ فَأَسْأَلُهُمْ لَنَا مَعَ الَّذِينَ افْتَتَحُوا (۲۰۹)

حضرت ابو موسی اشعری رضی الله عنه فرماني چه زه داشعري قبيلې څه کسانو سره نبي عليه السلام سره په خيبر کښې ملاو شوم. يعنی مونږ په هغه وخت کښې هلته کښې اورسيدو چه جنگ تقريباً ختم شوي وو. نو بيا عليه السلام مونږ په هغه خلقو کښې شامل کړو او په مال غنيمت کښې ټي راته حصه راکړه. چا چه خيبر فتح کړې وو. دې حديث نه فقها استدلال کوي او فرماني که مجاهدينو ته د شا طرف نه څه امداد راوړسې. نو دغه کمک د مال غنيمت د تقسيم نه وړاندې راوړسې نو هغوی ته به هم په مال غنيمت کښې حصه ورکولې شی.

باب ما جَاءَ فِي الْإِنْفَاقِ بَيْنَ الْمُحْرِمِينَ

عَنْ أَبِي قَعْلَبَةَ الْخَثَمِيِّ قَالَ سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ قُدُورِ الْمُجُوسِ فَقَالَ أَتَقْرَأُونَ غَسَلًا وَاطْبَحُوا فِيهَا وَتَبَيَّنَ عَنْ كُلِّ شَيْءٍ وَذِي نَابٍ (۲۱۰)

حضرت ابو قعلبه خثمي رضی الله عنه فرماني چه در رسول الله صلى الله عليه وسلم نه دمجوسيانو د لوبښو په باره کښې تېوس او شو چه آيا مسلمان دا استعمال کولي شی ابی عليه السلام او فرمائیل چه دا اووینځی اوصفا ټي کړی نو بيا په دې کښې خوراک پخولي شی او بيا عليه السلام د هر هغه ماتونکي ځناورد خوړلو نه منع او فرمائیل څکه چه د داري ځناور درنده وی او درنده حرام دې عن ابو قعلبه الخثمي يقول أتيت رسول الله صلى الله عليه وسلم فقلت يا رسول الله إنا بأرضي

قَوْمَ أَهْلِ كِتَابٍ فَأَكُلْ فِي آيَاتِهِمْ قَالَ إِنْ وَجَدْتُمْ غَيْرَ آيَاتِهِمْ فَلَا تَأْكُلُوا فِيهَا فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فَاغْلُظُوا
وَكُلُوا فِيهَا (۲۱۱)

حضرت ابو ثعلبه خشنی رضی الله عنه فرمائی: چہ زہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم تہ ورغلم اوتیوس
می تری اوکر لو موئو پہ داسی زمکہ کنبی یو چہ ہلتہ اہل کتاب اوسیری آیا موئی دھغوی پہ
لویو کنبی خوراک کولی شو کہ نہ؟ نبی علیہ السلام اوفرمائیل کہ د دغہ لویو نہ علاوہ نور لویو
تاسو تہ ملاویری نویا د اہل کتابو پہ لویو کنبی خوراک مہ کوئی خکہ چہ پہ دغہ لویو کنبی پہ
ہغوی خنگہ خنگہ ناجائز او حرام خیزونہ خورلی وی نو خکہ بغیر دغہ ضرورت تہ دغہ لویو استعمال
تیک نہ دی لیکن کہ نور لویو موجود نہ وی نو دغہ لویو اویئخی او بیا پہ کنبی خوراک کوئی

بَاب فِي النَّفْلِ

عَنْ عِبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَنْفِلُ فِي الْبَدَاةِ الرَّبْعَ وَفِي الْقُفُولِ الثَّلَاثَ (۲۱۲)

حضرت عبادہ بن صامت رضی اللہ عنہ فرمائی: چہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم بہ پہ ابتداء کنبی
خلورمہ حصہ اوپہ واپسی کنبی دریمہ حصہ انعام ورکولو
ددی حدیث مطلب دا دی: چہ کلہ یو لونی لیسکر د خہ جنگی مہم دپارہ روانولی شی نو بعضی وخت
ددغہ لوی لیسکر تہ یو ورکوتی غونڈی لیسکر د یو مہم دپارہ خان لہ لیرلی شی لکہ تاسو تہ بہ یاد
وی کلہ چہ نبی علیہ السلام د غزوہ تبوک دپارہ تشریف اوړولو نو نبی علیہ السلام سرہ د مسلمانانو
دیر لوی لیسکر وو نبی علیہ السلام ددغہ لونی لیسکر تہ یوہ وړہ دستہ د حضرت خالد بن ولید رضی
اللہ عنہ پہ مشرئ کنبی د اکیدر د قتل دپارہ دوامۃ الجندل،، طرف تہ اولیرلہ اوس چہ دغہ ورکوتی
لیسکر او دستہ فتح حاصلہ کری او مال غنیمت راوړی واپس راشی نو پہ دغہ مال غنیمت کنبی بہ تول
لیسکر حصہ دار وی لیکن دغہ ورکوتی لیسکر چہ پراہ راست نی فتح حاصلہ کرہ او مال غنیمت نی
راوړلو هغوی تہ بہ دلونې لیسکر پہ مقابلہ کنبی زیات انعام ورکولی شی دغہ انعام تہ نفل ونیلی
شی نبی علیہ السلام بعضی وخت دغہ ورکوتی لیسکر تہ د تول مال دریمہ حصہ ورکړی دہ اوکلہ
خلورمہ حصہ لیکن پہ کومہ موقع باندی نی خلورمہ حصہ اوپہ کومہ موقع نی دریمہ حصہ ورکړی
دہ ددی تفصیل پہ حدیث باب کنبی ذکر شوی دی کہ دغہ ورکوتی لیسکر د سفر پہ اولنی وخت کنبی
لیرلی شوی وو نومثلاً اوس چہ خنگہ د مدنی منورې تہ لونی لیسکر اووتلو اود کوم جنگ دپارہ چہ
دغہ لوی لیسکر وتلی وو هغہ لا پینس شوی نہ وو دہغہ نہ وړاندی دغہ مہم دپارہ ورکوتی لیسکر
اولیرلی شی نو پہ دې صورت کنبی بہ د دغہ ورکوتی لیسکر مجاہدینو تہ بہ نبی علیہ السلام خلورمہ
حصہ ورکولہ او کہ لوی لیسکر بہ نی کوم محاذ تہ لیرلی وو او دہغہ محاذ نہ بہ فارغ شوی وو او د هغی
نہ پس نی ورکوتی لیسکر د خہ مہم دپارہ اولیرلو نو پہ دې صورت کنبی بہ نبی علیہ السلام دغہ
ورکوتی لیسکر تہ د راوړلی شوی مال غنیمت نہ دریمہ حصہ ورکولہ ددی وجہ دا وه چہ د لونی حملی
کولو نہ وړاندی مجاہدین تازہ وو تراوسہ پورې بہ د هغوی دشمن سرہ مقابلہ نہ وه شوی نویہ دغہ
وخت کنبی بہ د ورکوتی لیسکر پہ لیرلو کنبی خہ زیات مشقت نہ معلومیدلو پہ دغہ وخت کنبی بہ
دوی تہ د مال غنیمت نہ کم انعام یعنی خلورمہ حصہ ملاویدلہ لیکن کلہ چہ بہ مسلمانان د لونی مہم
نہ فارغ شو او مجاہدین ستړی وی دهریوکس دا خواہش وی چہ زر ترزہ کور تہ اورسی پہ دغہ وخت
کنبی د مہم دپارہ پہ تلو کنبی زیات مشقت وی نو خکہ بہ پہ داسی موقع باندی تلونکو مجاہدینو تہ
نبی علیہ السلام زیات انعام ورکولو یعنی دریمہ حصہ بہ نی ورکولہ

ددې طريقه کار به دا وو چه کله به ورکوټي لښکر مال غنیمت راوړلو او واپس به راغلو نو د ټولو ته وراندي به ئې دهغي نه د بیت المال دپاره ثلث اوو ستلو او چه څه به باقی پاتې شو دهغي ثلث یا ربع به ئې د دغه ورکوټي

لِسُكْرٍ كَسَانُوهُ وَرِكُولِي شَو. اَوْ باقى مال به به باقى لِسُكْرٍ كَسَانُو شَو.
عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَنَفَّلَ سِتْفَةً ذَا الْفَقَارِ يَوْمَ بَدْرٍ وَهُوَ الَّذِي رَأَى فِيهِ
الرُّؤْيَا يَوْمَ أُحُدٍ (٢١٣)

حضرت عبداللہ بن عباس رضی اللہ عنہما فرمائی کہ نبی علیہ السلام خیلہ تورہ ذوالفقار دجنگ بدر پہ ورخ دتقلی پہ طور اخستی وہ دا تورہ د عاص بن امیہ وہ چہ پہ بدر کشتی پہ مال غنیمت کشتی راغلی وہ پہ روایت کشتی راخی چہ ہم دا تورہ بیا روستو حضرت علی رضی اللہ عنہ تہ منتقل شوی وہ تردی چہ دا مقولہ مشہورہ شوہ.

((فقی الا علی ولا سیف الا ذوالفقار)) دا لفظ ذوالفقار، د فاء په زور دې د فاء په زیر نه دې فقار جمع د فقره، ده ددې معنی ده،، مهر،، کیدې شی چه په دغه توره کښې څه،، مېرې،، لگیدلې وې ځکه ئې دا نوم شو دا هغه توره ده چه ددې په باره کښې نبی علیه السلام د احد په ورځ دا خوب لیدلې وو چه په دې توره کښې درز راغلو

۱۰. نفل، تعریف

نفل هغې ته وائی. چه په مال غنیمت کښې هر مجاهد ته ملاوېږی. ددې نه علاوه چه کوم زیاتی مال وی چه یو مجاهد ته په انعام کښې ورکړی شی. د دې په باره کښې په فقهاو کښې کلام شوې دی. چه امام ته څومره حده پورې د نفل ورکولو اختیار شته. او څومره حده پورې اختیار نشته. احناف فرمائی. چه په نفل ورکولو کښې امام ته ډیر اختیار حاصل دي. که امام او غواری نو د اول نه اعلان هم کولی شی. چه کوم مجاهد دا کار اوکړی. هغه ته به دومره انعام ملاوېږی.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرَبُوا مَالَ الْوَدَّاعِ
فَتُفْسِدُوا لَهُمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ

عَنْ أَبِي قَتَادَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ قَتَلَ قَبِيلاً لَهُ عَلَيْهِ بَيِّنَةٌ فَلَهُ سَلْبٌ (٢١٤)

حضرت ابوقتاده رضی اللہ عنہ فرمائی کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم فرمائی ہیں کہ جو کس نے ایک قبیلہ کو قتل کر دیا جس پر اس کی بے شک دلی گواہی ہو تو اس کو سلب ملے گا۔

سلب: (۱) جنگ میں قتل کر کے لے آئے ہوئے ہتھیار (۲) قتل کر کے لے آئے ہوئے مال (۳) قتل کر کے لے آئے ہوئے زمین (۴) قتل کر کے لے آئے ہوئے کھانا (۵) قتل کر کے لے آئے ہوئے کپڑے (۶) قتل کر کے لے آئے ہوئے ہتھیار وغیرہ۔

د مقتول د طب حکم

ده هغه سامان نوم چي د
د مقتول د سلب حکم
 امام شافعي رحمه الله فرماني چې ده دا تشریعی حکم دی ددې مطلب دا دی چې ده دا قاعده او اصول وختی ته
 دی بلکه همیشه دپاره دی چې دمقتول سلب به په عام مال غنیمت کښي نشي شاملولې بلکه دهر
 مقتول سلب به د مال غنیمت نه جدا کولې شي اوصرف قاتل دهغي حقدار دي امام ابوحنيفه امام
 مالک او د يو روايت په بنا امام احمدبن حنبل رحمهم الله فرماني چې ده دا څه تشریعی اوایدي حکم نه
 دي بلکه دا د امام د طرف نه دانعام يو اعلان دي نو دا ضروري نه ده چې سلب به همیشه دپاره قاتل نه
 ملاويږي بلکه اصل قاعده دا ده چې سلب به هم په مال غنیمت کښي شاملیږي او د نور مال غنیمت په
 شان به دا هم په ټولو مجاهدینو کښي تقسیمولې شي لیکن که په يو وخت کښي امام د خلقو د هت

زیاتولو دپاره مناسب گنځی اودا اعلان اوکړی نو هغه دا کولې شی چه څوک بل قتل کړی نو دقتول

سلب هغه ته ورکړی امام شافعی رحمه الله د حدیث باب نه استدلال کوی چه گوری نه نبی علیه السلام په دې حدیث کښې پیکاره دا حکم ورکړې دې نو دا حکم تشریعی اوبدی دې.

لیکن احناف اومالکیان د قرآن کریم ددې آیت نه استدلال کوی چه **وَعَلِمُوا أَنَّمَا أُغْنِمْتَ مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ لِلَّهِ خَمْسَهُ** په دې کښې کلمه د ،، ما ،، عامه ده نو ځکه ،، سلب ،، هم په دې کښې شامل دې او په خبر واحد باندې د کتاب الله تقیید یا تخصیص نشی کیدی نو په دواړو به په خپل خپل محل کښې عمل کوی اودا به وئیلی شی چه اصل حکم خو دا دې چه سلب هم د مال غنیمت حصه ده لیکن که امام اوغواړی نویه یو وخت کښې دا اعلان کولې شی چه چه **((مِنْ قَتْلٍ قَتِيلًا فَلَهُ سَلْبُهُ))** نو په دې صورت کښې به سلب قاتل ته ملاو شی.

ددې دلیل دا دې چه د نبی علیه السلام په زمانه مبارکه کښې بعضې واقعات داسې راغلی وو چه په هغې کښې ،، سلب ،، قاتل ته نه وو ورکړې شوې مثلاً په جنگ بدر ابو جهل دوو روڼو معاذ اومعوذ قتل کړې وو لیکن نبی علیه السلام د ابو جهل جامې غالباً په دې دوو کښې حضرت معاذ رضی الله عنه ته ورکړې وې اود ابو جهل توره ئې حضرت عبدالله بن مسعود رضی الله عنه ته ورکړې وه او حضرت معوذ رضی الله عنه ته ئې څه نه وو ورکړې حالاتکه په قتل کښې هغه هم شریک وو ددې نه دا معلومه شوه چه د قاتل ته دسلب ورکول څه ابدی حکم نه دې ددې نه علاوه بعضې نور روایات په دې باندې دلالت کوی په هغې کښې ئې سلب لکه دعام مال غنیمت پشان د تقسیمولو حکم کړې وو نو ددې دلالتو په رنځ کښې دا وئیلی شی چه په حدیث باب کښې نبی علیه السلام کوم حکم ورکړې دې دامام په حیثیت ئې ورکړې دې د شارع په حیثیت ئې نه دې ورکړې نو ځکه ورته ابدی حکم نشی وئیلی (۲۱۵)

دسلب په باره کښې به په کوم وخت کښې اعلان کولې شی؟*

بیا په دې باره کښې د فقهاو اختلاف دې چه د سلب په باره کښې امام ته په کوم وخت کښې اعلان کول پکار دی احناف فقهاء فرمائی په دې باره کښې امام ته اختیار دې چه په کوم وخت کښې اعلان کوی که په اول کښې کوی او که مینځ کښې کوی او که په آخر کښې کوی یا د مال غنیمت د تقسیم په وخت کښې کوی امام مالک رحمه الله فرمائی چه امام ته د جهاد په اول کښې دسلب اعلان کول نه دی پکار بلکه دجهاد په آخر کښې اودمال غنیمت دتقسیم په وخت کښې اعلان کول پکار دی ځکه چه په اول کښې داعلان کولو د وجه به په جهاد کښې دنیوی غرض شامل شی نو جهاد کښې د اخلاص دپاره دې په شروع کښې اعلان نه کوی بلکه په روستو دې کوی.

احناف فرمائی چه یوسړې صرف دسلب حاصلولو دپاره خپل ځان په خطر کښې نه اچوی د جهاد کونکې اصل مقصد دالله تعالی دین اوچتول وی اود سلب د اعلان په وجه به په ده کښې د تیزیدو اړخ هم شامل شی نو اوس ددې وجه دا نشی وئیلی چه جهاد کښې اخلاص پاتې نشو ځکه چه د اخلاص معلومولو دپاره به دا کتلې شی چه ددې کار کولو دپاره اصلی محرک څه خیز دې که اصلی محرک دالله تعالی راضی کول وی نو اخلاص حاصل دې اگرچه روستو په دې کښې ضمنی طور نورې خبرې هم شامل کیدی شی.

مثلاً یوکس علم حاصلوی اوس د علم حاصلولو اصلی محرک خو دا دې چه زه دالله تعالی احکام زده کړم نویه هغې به عمل کوی اوددین کوم خدمت ته چه ضرورت وی هغه به کوم اوالله تعالی به راضی کوم مگر بعضې وخت کښې په مینځ کښې نور خیالونه ورسره هم شاملیږی مثلاً دا چه زه اول پوزیش

حاصل کرم او انعام حاصل کرم چه استاذان زما تعریف او کری. دا خیزونه چونکه اصلی محرکات نه دی. نوڅکه پرې اخلاص نه فوت کیږي ترڅو پرې چه اصلی محرک دالله تعالی راضی کول وی نو په مینځ کښې د دې خیزونو راتللو سره اخلاص نه ختمیږي. انشاء الله لیکن د تعلیم بنیادی مقصد دا وی چه زه د علم نه پس عالم جوړ شم. او مقتدا جوړ شم. اوزه مخدوم جوړ شم. چه خلق زما خدمت کوی. ما ته تحفی اوهدي راوړی. نویه دې صورت کښې به اخلاص فوت شی. العیاذ بالله (۲۱۶)

بَاب فِي هَدَايَةِ تَبِيعِ الْمُطَاعِمِ حَتَّى لَفْظِ

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ لَمَّا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ شَرَاءِ الْمُطَاعِمِ حَتَّى لَفْظِ (۲۱۷)
حَضَرْتُ أَبُو سَعِيدٍ خُدْرِي رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَرَمَانِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَتَقْسِيمِ نَهْ وَرَانْدِي د مال غنیمت د خیزونو دخرخولو نه منع فرمایلي ده. ځکه چه دتقسیم نه وړاندې دغه خیز په قبضه او ملکیت کښې نه دي راغلي. نو ددې دخرخولو سوال نه پیدا کیږي.

بَاب مَا جَاءَ فِي هَدَايَةِ وَطَرِ الْمُطَاعِمِ مِنَ السَّيِّئَاتِ

عَرَبَاضُ بْنُ سَارِيَةَ أَنَّ أَبَاهَا أَخْبَرَهَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا نَهَى أَنْ تُؤْطَا السَّيِّئَاتُ حَتَّى يَضَعْنَ مَا فِي بُطُونِهِنَّ (۲۱۸)

حضرت عرباض بن ساریه رضی الله عنه فرماني. رسول الله صلی الله علیه وسلم په قید کښې راغلي امیدوارو زنانو سره د ماشوم پیدا کیدونه وړاندې د صحبت کولو نه منع فرمایلي ده.

بَاب مَا جَاءَ فِي طَعَامِ الْمُضْرَبِينَ

عَنْ قَبِيصَةَ بِنْتِ هَلْبٍ يُحَدِّثُ عَنْ أَبِيهِ قَالَ سَأَلْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ طَعَامِ النَّصَارَى فَقَالَ لَا يَتَخَلَّجَنَّ فِي صَدْرِكَ طَعَامٌ ضَارَعَتْ فِيهِ النَّصْرَانِيَّةُ (۲۱۹)

حضرت هلب رضی الله عنه فرماني چه ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه د نصرانیانو د خوراک په باره کښې تپوس او کرلو. نوبی علیه السلام او فرمایلي. ستا په زړه کښې دې یو خوراک شک شبه پیدا نکړي. که ته داسې اوکړي. نو ستاسو به د نصرانیت سره مشابه شی. مطلب دا دي چه دا خو د نصرانیانو کار دي. چه هغوی د نورو مذاهبدو خوراک نه پرهیز کوي. او د هغوی خوراک مکروه گنځي نو ستا په زړه کښې دې د یو خوراک نه نفرت نه وی. اگر که دا د یو کافر د لاس پخ شوي وی. که ته داسې کوي. نو د نصرانیانو سره به مشابه شی. ځکه دا خلق د نورو مذاهب د خلقو د خوراک نه نفرت کوي.

بَابُ مِمَّا جَاءَ فِي خُورَاكُونِ حَكْمٍ

ددي حديث دلاندې دوه خبرې ديږندلو دي. يوه دا چه يا خودا حديث په هغه خوراک باندې محمول دي چه په هغې کښې غوښه وغيره شامل نه وي. مثلاً سبزی ترکاری دال چولي وغيره په دې صورت کښې به دا حکم عام وي. اهل کتاب او غير اهل کتاب ټولو ته به شامل وي. مثلاً هندوانو يوڅيز پخ کړي وي. نو صرف ددې وجه دا رد کول چه دا کافر پخ کړي دي. دا جائز نه دی بلکه ددې خوراک جائز دي. خو په دې شرط چه په دې کښې بله وجه د حرمت نه وي.

بَابُ مِمَّا جَاءَ فِي خُورَاكُونِ حَكْمٍ

دويمه خبره دا ده که په دې خوراک کښې غوښه شامل وي. نو د اهل کتابو د غوښې قرآن پاک اجازت ورکړې دي. او په احاديثو کښې رسول الله صلی الله علیه وسلم هم اجازت ورکړې دي. ددې اجازت ورکولو وجه دا ده. چه اهل کتاب خواه که هغه يهوديان وو او که عيسايان وو. د نبی علیه السلام په

زمانه کنبی به ټولو دذبیح په وخت کنبی دهغه ټولو شرائطو خیال ساتل دگوموچه اسلام بیان کړي دي دالله تعالی نوم به ئې اخستلو او ذبیح به ئې کوله او عروق اریعه به ئې په مشروع طریقہ باندې کټ کول او د اهل کتابو نه سوا خلقوبه ذبیح په وخت کنبی دالله تعالی نوم نه اخستلو بلکه دبتانو په نومونو به ذبیح کوله ځکه داهل کتابو نه سوا دنورو خلقو د ذبحې نه ئې علیه السلام منع اوکړه لیکن زمونږ په زمانه کنبی صورت حال بدل شوي دي صورت حال دا دي چه یهودیان خواوس هم د ذبیح په وخت کنبی د خپل مذهبو قواعدو اهتمام کوي د ذبیح په وخت کنبی دالله تعالی نوم هم اخلي او عروق اریعه د شریعت مطابق کټ کوي نوځکه به د یهودیانو ذبیحه زمونږ دپاره حلاله وی او د عیسایانو ذبیحه زمونږ دپاره حلاله نه ده.

نن صبا د عیسایانو د ذبیحې حکم*

نن صبا په مغربی ممالک امریکه، یورپ، برطانیه وغیره هم د عیسایانو د ذبیحې غوښه ملاوېږي دغریو بعضې عالمانو دا فتوی ورکړي دي اگرچه دا عیسایان دشرائطو خیال نه ساتي او په دلیل کنبی هغه آیت پیش کوي ((و طعام الذین اوتوا الكتاب حل لکم)) نو دا عیسایان چه کوم خیز په کومه طریقہ هم پوخ کړي نو هغه جائز دي دا خبره بالکل غلطه ده حقیقت دا دي که دا موقف اومنلې شی چه دعیسایانوهره ذبیحه حلاله ده که هغه د الله تعالی نوم واخلي اوکه نه اخلي د شریعت دشرائطو خیال ساتی که نه ساتي نو په دي صورت کنبی به عجیبه صورت حال پیدا شی هغه دا که یو مسلمان د ذبیحې په وخت کنبی ددي شرطونو خیال نه ساتي نو هغه ذبیحه حرامه ده اوکه یو عیسائی اوکافر د ذبیح په وخت کنبی د شرائطو خیال نه ساتي نو د هغه ذبیحه په حلاله وی حالانکه دمسلمان په زړه کنبی څوکم از کم د کلمه توحید موجود ده او د وحدانیت قائل دي اوکافر خو د وحدانیت قائل نه دي نو بیا د یو مسلمان د ذبیحې په مقابل کنبی دکافر ذبیحې ته څنگه حلال ونیلي شی؟

داسې هم د غور کولو خبره ده چه دا قاعده ده چه ((الکفر ملة واحدة)) ټول کافران یو ملت دي که هغه یهودی وی که نصرانی وی اوکه مجوسی وی اوکه هندو وی لیکن شریعت خاص کر داهل کتابو ذبیحه ونیلي جائز کړله او د نورو ذبیحه ئې ناجائز کړه د دي وجه دا ده چه اهل کتابو به په هغه وخت کنبی د شرعی اصولو خیال ساتل نوځکه ئې د هغوی ذبیحه حلاله اوگرخوله دحلالوالی هم دا علت وو اووس هغه علت مفقود دي نوځکه حرامه شوه نو دا ونیل چه چونکه داهل کتابو ذبیحه ده ځکه حلاله ده نو دا وینا ټیک نه ده.

په دي آیت سره چه استدلال کوي او دجواز فتوی ورکوي دهغوی دا وینا چه په دي آیت کنبی الله تعالی څه تخصیص نه دي کړي چه د اهل کتابو هغه خوراک حلال دي کوم چه د شریعت دقواعدو مطابق وی اونور خوراک حرام بلکه مطلق ئې دا فرمائیلی دی چه ((و طعام الذین اوتوا الكتاب حل لکم)) ددي جواب دا دي چه دا آیت په خپل عموم باندې نه دي ځکه که په عموم باندې واخستلې شی نو بیا خو خنزیر هم زمونږ دپاره حلالیدل پکار دی ځکه چه خنزیر هم داهل کتابو په خوراک کنبی شامل دي لیکن شریعت ته د دي وجه حرام وائی چه هغه د شریعت د احکامو مطابق نه دي نو مطلب به داسی چه داهل کتابو هغه خوراک چه د شریعت د قواعدو مطابق وی هغه به د مسلمانانو دپاره حلاله وی داسې نه ده چه هر خوراک به حلال وی نوځکه دا استدلال ټیک نه دي.

باب فی هدایة الطريق بین الشیون

عَنْ أَبِي أَيُّوبَ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ مَنْ فَرَّقَ بَيْنَ الْإِدَةِ وَوَلَدَيْهَا فَرَّقَ اللَّهُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ أَحِبِّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ (۲۲۰)

حضرت ابویوب انصاری رضی الله عنه فرمائی: چه ما د رسول الله صلى الله عليه وسلم نه اوریدلی دی چه نبی علیه السلام او فرمائیل چا چه دیلار اودهغی د بیچی په مینځ کښې جدا والې او کړلو نو الله تعالی به د قیامت په ورځ دهغه او د هغه د دوستانو په مینځ کښې جدا والې او کړی.

بَاب مَا جَاءَ فِي قَتْلِ الْأَسَارِ وَالْفِدَاءِ

عَنْ عَلِيٍّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ جِبْرَائِيلَ هَبَطَ عَلَيْهِ فَقَالَ لَهُ خَيْرُهُمْ يَغْنِي أَسْحَابُكَ فِي أَسَارِي بَذْرِ الْقَتْلِ أَوْ الْفِدَاءِ عَلَى أَنْ يُقْتَلَ مِنْهُمْ قَابِلًا مِنْهُمْ قَالُوا الْفِدَاءُ وَيُقْتَلَ مَنَا (۲۲۱)

د حضرت علی رضی الله عنه نه روایت دي: چه رسول الله صلى الله عليه وسلم نه روایت دي: چه رسول الله صلى الله عليه وسلم او فرمائیل: حضرت جبرئیل علیه السلام راغلو او ماته نی او فرمائیل خپلو صحابو ته اختیار ورکړه: د جنگ پدې د قیدیانو په باره کښې چه یا خودي دوی قتلول غوره کړی او یا دې فدیې واخلي او پرېږدې دی. لیکن د فدیې اخستلو په صورت کښې شرط دا دي: چه آنده کال ته به په صحابه کرامو کښې دومره تعداد صحابه کرام شهید کیږي: صحابه کرامو او فرمائیل مونږ فدیې اخلو او مونږ په دې باندې راضی یو: چه راروان کال ته به په مونږ کښې او یا کسان شهید شي.

بَابُ اشْكَالِ دِ هَغْيِ جَوَابِ

دلته کښې یو اشکال دا کیږي: چه د ،، تخیر ،، خودا مطلب دي: چه دواړه لاري کھولاو دي: او جائز دي: نو هرکله چه صحابه کرامو ته په دواړو لارو کښې د یوې لاري اختیارولو واک ملاو شو: او بیا هغوی په هغې کښې یوه د فدیې واله لار اختیار کړه: نو بیا په هغوی باندې هغه عتاب ولې راغلو: د کوم ذکر چه په دې آیت کښې راغلي دي: ((مَا كَانَ لِيَ أَنْ يَكُونَ لَهُ أَمْرٌ حَتَّى يَسْخَنَ فِي الْأَرْضِ تَرِيدُونَ عَرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا))، (سورت انفال: ۶۷) ددې آیت د نزول په وخت کښې نبی علیه السلام او فرمائیل چه د دې فدیې د اخستلو په نتیجه کښې عذاب نژدې راغلي وو: لیکن الله تعالی په خپل فضل او کرم سره هغه لري کړلو: نو دا عتاب ولې راغلو؟

ددې جواب دا دي: چه صحابه کرامو ته کوم اختیار ورکړې شوي وو: هغه د امتحان تخیر وو: نو دلته کښې دا مطلب نه وو: چه دواړه صورتونه د الله تعالی د رضا مطابق وو: بلکه په هغې کښې یو صورت د الله تعالی د رضا مطابق وو: لیکن اوس ستاسو امتحان دي: چه تاسو کوم صورت اختیاروی: او دا چه نی او فرمائیل: چه په راروان کال کښې به ستاسو او یا کسان شهیدان کیږي: نو دا دې طرف ته اشاره وه: چه فدیې اخستل او پرېخودل د الله تعالی خوښ نه دی: هم دا وجه ده: چه ددې په نتیجه کښې به په راروان کال کښې ستاسو نه او یا کسان قتلولي شي: ددې نه معلومه شوه: چه صحابه کرامو ته په دې باره کښې کوم اختیار ملاو شوي وو: هغه اختیار د اباحت نه وو: بلکه تخیر د امتحان وو.

لکه چه ازواج مطهراتو ته په دې آیاتونو کښې تخیر ورکړې شوي وو: ((إِنْ كُنْتُمْ تَرَدُّنَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَلِئِنَّكُمْ لَمِنْكُمْ أَجْرًا عَظِيمًا)) (سورت احزاب: ۲۸) لیکن دا تخیر د امتحان وو: چه څوک دنیا غوره کوي: او څوک الله تعالی خوښوي: په حدیث باب کښې هم داسې اختیار دي: خو چونکه صحابه کرامو د فدیې اخستلو صورت اختیار کړلو: او دا په هغه وخت کښې الله تعالی ته خوښه طریقه نه وه: نو ځکه په هغوی باندې عتاب راغلو.

فدیه اخستل او د قیدیانو د پریخودلو حکم*

عَنْ عُمَرَ بْنِ حُصَيْنٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدَى رَجُلَيْنِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ بَرَجِلٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ (۲۲۲)

د حضرت عمران بن حصین رضی الله عنه نه روایت دي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم د یو مشرک په مقابل کې د دوو مسلمانانو قدیو ورکړي وه.

ددې حدیث نه معلومه شوه چې نبي علیه السلام په فدیو باندې عمل کړې وو په اصل کې خبره دا ده چې په فدیو اخستلو کې په صحابه کرامو باندې کوم عتاب راغلې وو هغه په ابتداء کې وو چې په هغه وخت کې د کافرانو په زړونو د مسلمانانو رعب ناست نه وو په هغه وخت کې الله تعالی دا خوښول چې په دې وخت کې د کافرانو نه فدیو وانه خستې شي او پرې نه خودې شي بلکه دوی قتل کړي شي چې د مسلمانانو رعب د هغوی په زړونو کې خکه شي په آیت قرآني کې فرمائیږي دی ((حَقِّي يَسْخَنَ فِي الْأَرْضِ)) چې یوځل وینه تویه شي لیکن کله چې دا مقصد حاصل شونویا د

فدیو اخستلو او دهغوی پریخودلو اجازت هم اوشولکه چې په سورت محمد کې دي ((حَقِّي إِذَا اتَّخَذْتُمُ فَتْدًا لِوَلَدٍ فَإِنَّا مِنَّا بَعْدَ وَإِنَّا فِدَاءٌ)) سورت محمد، ۴ [یعنی کله چې تاسو د کافرانو وینې توتې کړئ نو دوی به بنديان کولې شي بیا د دې نه پس ستاسو دپاره جائز دي که خوښه مو وی نو په هغوی احسان اوکړئ او بغير د فدیو نه ئې پریردئ او که مو خوښه وی نو فدیو ترې واخلي او پرې ئې ئې لکه چې د جنگ بدر په موقع چې کوم احسان کول او فدیو اخستل جائز نه وو ددې آیت په ذریعه دواړه جائز کړي شو.

د سورت محمد دې پورتنۍ آیت ((فَإِنَّا مِنَّا بَعْدَ وَإِنَّا فِدَاءٌ)) د داسې څیز اجازت ورکړلو چې هغه اول جائز نه وو یعنې احسان کول او فدیو اخستل ددې مطلب دا نه دي چې کوم څیزونه مخکې جائز وو دې آیت هغه حلال کړل لکه قتل او غلام جوړول بلکه دې آیت نورو دوه څیزونه جائز کړل داسې دامام دپاره څلور طریقې جائز شوي احسان کول او پریخودل فدیو اخستل او پریخودل قتل او غلامان جوړول امام چې څنگه مصلحت گنځي دهغې مطابق دې عمل کوي دا د امت اجتماعي موقف دي او په همدې باندې د صدو راسې عمل راړوان دي او په دې باندې د ټولو فقهو اتفاق دي.

آیا قتل او غلامان جوړول منسوخ شوي دي؟*

لیکن زمونږ د دور بعضې متجددینو دا وینا شروع کړې ده چې د سورت محمد دې آیت قتل او غلام جوړول منسوخ کړي دي نو قتل او غلام جوړول جائز نه دي صرف احسان کول او فدیو اخستل او پریخودل جائز دي زما د علم مطابق کیدې شي د ټولو نه وړاندې مولانا عبیدالله سندھی رحمه الله دا موقف پیش کړې وو د هغوی وینا دا ده چې د سورت محمد آیت ((فَإِنَّا مِنَّا بَعْدَ وَإِنَّا فِدَاءٌ)) په ذریعه لیکن دا استدلال باطل دي ځکه چې کلمه د حصر کله هم د حصر دپاره نه راځي بلکه د تخیر دپاره

راځي او په دې آیت کې تخیر علی سبیل الجمع دي یعنې د دې نه علاوه نورې طریقې هم کیدي شي او دا دواړه طریقې چې وړاندې نه وې اوس جائزې شوې دا دی احسان کول او فدیو اخستل او دا آیت د صحیح قول مطابق په دویمه هجری کې نازل شوې دي او ددې آیت د نزول نه روستو هم ډیرې غزاګانې شوې وې غزوه بنی مصطلق د دې نه پس شوې وه او په دې کې قیدیانو غلامان جوړ کړي شوي وو که دې آیت استرقاق منسوخ کړې وو نو نبي علیه السلام به استرقاق نه کولو تردې چې غزوه حنین چې په اتمه هجری کې شوې وه په هغې کې هم استرقاق شوي وو او د نبي علیه السلام نه پس

ټول دور داسې تیر شوې وو. چه په هغې کښې په استرقاق عمل جاری وو. که دا حکم منسوخ شوې وو. نو خلفاء راشدینو به په دې باندې څنگه عمل کولو. نو دا وینا چه دې آیت قتل او استرقاق منسوخ کړی دی. بالکل باطله او غلطه خبره ده. او په دې کښې څه صداقت نشته حقیقت دا دی. چه اسلام استرقاق دیو اختیار په طور باقی پریخوډې دې. که امام د حالات مناسب او گټورې نو استرقاق هم کولی شي. او دا حکم تر ننه پورې دې.

استرقاق یو مباح فعل دې. واجب نه دې*

خودا خبره ضروری ده. چه استرقاق یو اباحت دې. واجب نه دې. او د شریعت مجموعی مزاج دا دې. چه هغه حتی الامکان ددې خبرې کوښش کوی. چه انسان آزاد وی. غلام نه وی. ځکه خو شریعت په هره کفره کښې تحریر د رقبه مقدم کړې دې. او په قرآن او حدیث کښې د اعتاق رقبه بې شماره فضائل بیان شوی دی. که یو امام استرقاق کول نه غواړی. نو په دې کښې هم څه گناه نشته.

نن صبا چه زمونږ په زمانه کښې کوم ملکونه د اقوام متحده ممبران دی. د هغوی دپاره استرقاق جائز نه دې. ځکه چه په اقوام متحده کښې ټولو ملکونو په اتفاق سره دا معاهده کړې ده. چه مونږ به جنگی قیدیان غلامان نه جوړوو. اوس چه کوم ملک په دې معاهده کښې شریک وی. نو ددې معاهدې مطابق د هغوی دپاره غلامان جوړول جائز نه دی. او دا عدم جواز ددې د وجه نه دې. چه د استرقاق حکم منسوخ شوې دې. بلکه ددې وجه چه استرقاق یو جائز او مباح څیز وو. لیکن چه مونږ معاهده او کړل. نو په خپله مو په خپل ځان پابندی اولگوله.

اسلام ولې نه ده ختمه کړې*

یو سوال دا پیدا کیږی. چه اسلام ولې غلامی نه ده ختمه کړې؟ په اصل کښې خبره دا ده. چه په اسلامی زمانه کښې کومه غلامی رائج وه. په هغې کښې صرف نوم د غلامی پاتې شوې وو. گټی په حقیقت کښې هغه رورولی وه. ځکه چه بعضي وخت کښې به داسې وه. چه د جنگی قیدیانو دپاره به د هغې نه بهترینه څه لاره نه وه. چه هغوی غلامان جوړ کړې شي. ځکه که دغه قیدیان نې قتلول نو د هغوی د ژوند ختمیدل وو. او که هغوی نې پریخوډل. نو د اسلامی حکومت دپاره خطري جوړیدې شوې. ځکه د هغوی د ژوند بیچ کولو دپاره او د هغوی د خطري نه د اسلامی حکومت د حفاظت دپاره د غلامانو جوړولو نه بهترینه څه طریقه نه وه.

په اسلام کښې د غلام مرتبه*

لیکن د غلام جوړولو سره سره اسلام د غلام حقوق هم خودلی دی. غلام څه ځناور نه وی. هغه هم انسان وی. او شریعت د هغه سره د حسن سلوک حکم کړې دې. او اسلام غلام ته داسې حقوق ورکړې دی. چه ددې نه وړاندې د خلقو په تصور کښې هم نه وو. چه غلامانوته داسې حقوق ملایویدې شي. تردې چه په مسلمانانو کښې غلامانو ته دا عزت ملایو شو. چه په ټول عالم اسلام کښې یوه زمانه هغه هم تیره شوې ده. چه د علم او فضل لوني لوني غرونه ټول یا خو به غلامان وو. او یا به د غلامانو اولاد وو. او هم دا غلامان روستیو د شاهان هم جوړ شو. دغه شان اسلام د هغوی انسانی صلاحیتو محفوظ اوساتل. او د هغوی ته نې د خیر کارونه واخستل. لیکن چه په کوم ځاني کښې دا احتمال وی. چه خلق به د دوی د حقونو خیال نه ساتی. نو استرقاق ته فرض دې اوته واجب ته سنت دې اوته مستحب اوته خوښ عمل دې. صرف مباح دې. چه د ضرورت په وخت کښې پرې عمل کولی شي. نو په دې صورت کښې دې غلام جوړ نکړې شي. په تکمله فتح المهمل کښې د کتاب العتق په شروع کښې ما په دې باندې تفصیلی بحث کړې دې. چه اسلام د غلامی په نظام کښې کوم اصلاحات کړی دی.

((وقال الاوزاعی بلغنی ان هذه الآية منسوخة)) لکه څنگه چه ما وړاندې بیان کړلو. چه مولانا

عبداللہ سندھی رحمہ اللہ خود اوائی چہ دی آیت ((فَاِمَا مَنَا بَعْدَ وَاِمَا فِدَاءً)) قتل او استرقاق منسوخ کری دی حالانکہ دامام اوزاعی او امام ابوحنیفہ رحمہما اللہ قول دا دی چہ دا آیت پہ خبلہ منسوخ دی او فدیہ اخستل جائز نہ دی او ددی ناسخ دویم آیت دی ((وَاَقْتُلُوْهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوْهُمْ))، سورت بقرہ ۱۹۱] نو اوس احسان کول او فدیہ اخستل جائز نہ دی صرف قتلول دی۔

((قال إسحاق الإثخان أحب إلى)) امام اسحاق رحمہ اللہ فرمائی چہ زما دا زیاتہ خوینہ دہ چہ قتل کری شی مگر داچہ یوسری دکافرانو مشہور سری وی او بیادہغہ پہ وجہ د یر و مسلمانو د پریخود و لایج ور کولی شی مثلاً چہ هغوی تہ او و نیلی شی کہ تاسود دی محفوظ خلاصیدل غواری نوز مونہ پنخوس کسان ددہ پہ بدلہ کنہی پریردی نو دغہ شان دی پہ فدیہ کنہی پریخودلی شی۔

بَاب مَا جَاءَ فِي النَّهْيِ عَنْ قَتْلِ النِّسَاءِ وَالصِّبْيَانِ

عَنْ ابْنِ عُمَرَ أَخْبَرَهُ أَنَّ امْرَأَةً وَجَدَتْ فِي بَعْضِ مَغَازِي رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَقْتُولَةً فَأَتَتْهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَلِكَ وَنَهَى عَنْ قَتْلِ النِّسَاءِ وَالصِّبْيَانِ (۲۲۳)

حضرت عبداللہ بن عمر رضی اللہ عنہما فرمائی چہ پہ یوہ غزا کنہی یوہ بنخہ قتل شوی او موندلی شوہ نونہی علیہ السلام دا خوینہ نکرلہ اود بنخو او ماشومانو د قتل کولو تہ نہ منع او کرلہ۔

ددی حدیث پہ رتہا کنہی پہ قصد باندی د بنخو او ماشومانو قتلول جائز نہ دی بلکہ حتی الامکان د بنخو او ماشومانو د بچ کولو کوشش پکار دی لیکن کہ مجبوری پینہ شی مثلاً مسلمانانو دکافرانو پہ یوہ علاقہ باندی د شہی حملہ او کری او اوس د تیاری د وجہ دا پتہ نہ لگی چہ مخامخ سری دی کہ بنخہ نو پہ دی صورت کنہی اجازت دی۔

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ أَخْبَرَنِي الصُّعْبُ بْنُ جَثَامَةَ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنْ خِيلْنَا أَوْطِئْتَ مِنْ نِسَاءِ الْمُشْرِكِينَ وَأَوْلَادِهِمْ قَالَ هُمْ مِنْ آبَائِهِمْ (۲۲۴)

حضرت بن عباس رضی اللہ عنہما فرمائی چہ حضرت مصعب بن جثامہ رضی اللہ عنہ عرض او کرلو یارسول اللہ زمونہ اسونو دکافرانو بنخہ او ماشومان دہتہو لاتدی پاتمال کرل نبی علیہ السلام او فرمائیل هغوی ہم دخیل پلار نیکہ اولاد دی پہ دی حدیث کنہی هغہ صورت بیان شوی دی چہ کله بنخہ او ماشومان بغیر د ارادی نہ قتل شی خکہ نبی علیہ السلام او فرمائیل هغوی ہم دخیل پلار نیکہ سرہ تعلق ساتی نو خکہ مجبوری دہ۔

بَاب بِلَا تَرْجَمَةٍ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ بَعَثَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَعْثٍ فَقَالَ إِنْ وَجَدْتُمْ فَلَانًا وَقَلَانًا لَرَجُلَيْنِ مِنْ قُرَيْشٍ فَأَخْرِقُوهُمَا بِالنَّارِ ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ أَرَدْنَا الْخُرُوجَ إِنِّي كُنْتُ أَمَرْتُكُمْ أَنْ تُخْرِقُوا فَلَانًا وَقَلَانًا بِالنَّارِ وَإِنَّ النَّارَ لَا يُعَذَّبُ بِهَا إِلَّا اللَّهُ فَإِنْ وَجَدْتُمُوهُمَا فَاقْتُلُوهُمَا (۲۲۵)

حضرت ابوہریرہ رضی اللہ عنہ فرمائی چہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم مونہ د یو لیکر سرہ اولیرلو او ونی فرمائیل کہ تاسو د قریشو فلائی فلائی کس اولیدل نو هغوی پہ اور باندی اوسوزی چہ بیا کله روان شو نو نبی علیہ السلام او فرمائیل ما تاسوتہ دفلائی فلائی پہ اور کنہی د سوزولو حکم

کړي وو لیکن په اور باندې عذاب صرف الله تعالی وړکوی، نو که دا دواړه کسان درته ملاو شي نو قتل نه کړي.

بَاب مَا جَاءَ فِي الْقَتْلِ

عَنْ ثَوْبَانَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ مَاتَ وَهُوَ بَرِيءٌ مِنْ ثَلَاثِ الْكَبِيرِ وَالْقَتْلِ وَالدِّينِ دَخَلَ الْجَنَّةَ (۲۲۶)

حضرت ثوبان رضی الله عنه فرمائی: چه نبی علیها السلام فرمائی دی کوم کس چه د تکبر او قرض او په مال غنیمت کښې د خیانت نه پاک وفات شو، نو دې به جنت ته داخلېږي.
عن عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ قَالَ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنْ فَلَانًا قَدْ اسْتَشْهَدَ قَالَ كَلَّا قَدْ رَأَيْتُهُ فِي النَّارِ بَعَاءَةً قَدْ غَلَّهَا قَالَ قُمْ يَا عُمَرُ فَتَادِ إِنَّهُ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ إِلَّا الْمُؤْمِنُونَ ثَلَاثًا (۲۲۷)

حضرت عمر بن خطاب رضی الله عنه فرمائی: یو سړی عرض او کړلو یار رسول الله فلاڼې کس شهید شوی چې علیه السلام او فرمائیل هرگز نه ما هغه د مال غنیمت نه دیوي عبا غلا کولو دوجه په جهنم کښې اولیدلو، بیاني او فرمائیل: ای عمره او درېږه، او درې ځله دا اعلان او کړه، چه جنت ته به صرف مومنان خلق ځي.

بَاب مَا جَاءَ فِي خُرُوجِ النَّسَاءِ فِي الْحَرْبِ

عَنْ أَنَسٍ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَغْزُو بِأَمِّ سَلِيمٍ وَتِسْوَةَ مَعْيَا مِنَ الْأَنْصَارِ يَسْقِيْنِ الْمَاءَ وَيُدْأَوِينَ الْجَرْحَى (۲۲۸)

حضرت انس رضی الله عنه فرمائی: رسول الله صلى الله عليه وسلم به په جهاد کښې ام سلیم او د انصارو بعضي نورې زنانه ساتلې، چه هغوی اوبه وغیره ځکوي، اود زخمیانو علاج کوي.

بَاب مَا جَاءَ فِي قَبُولِ هَدَايَا الْمُشْرِكِينَ

عَنْ عَلِيٍّ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ كِسْرَى أَهْدَى لَهُ قَبِيلَ وَأَنَّ الْمُتَوَكَّأَ أَهْدَوْا إِلَيْهِ قَبِيلَ مِنْهُمْ (۲۲۹)

حضرت علی رضی الله عنه د رسول الله صلى الله عليه وسلم نه نقل کوي، چه کسري نبی علیه السلام ته هدیې راوړلې، نو نبی علیه السلام قبوله کړه. دغه شان چه بادشاهانویه د نبی علیه السلام په خدمت کښې تحفي راوړلې، نو نبی علیه السلام به قبولي.

بَاب فِي هَدَايَةِ هَدَايَا الْمُشْرِكِينَ

عَنْ عِيَّاضِ بْنِ حِمَارٍ أَنَّهُ أَهْدَى لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هَدِيَّةً لَهُ أَوْ نَاقَةً فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَسْلَمْتَ قَالَ لَا قَالَ فَكُلِيْ كَهَيْتَ عَنْ زَيْدِ الْمُشْرِكِينَ (۲۳۰)

حضرت عياض بن حمار رضی الله عنه فرمائی: چه رسول الله صلى الله عليه وسلم ته یوه اوښه په هدیې کښې پیش کړې شوه، نو نبی علیه السلام د هدیې وړکونکي نه تېوس او کړلو آیا تا ایمان راوړې دې هغه او وویل نه نبی علیه السلام او فرمائیل زه د مشرکانو د هدیې نه منع شوي يم، زېد، هدیې ته وائی.

د مشرکانو د هدیه قبولو حکم*

ددې حدیث نه معلومیږي چه د مشرکانو هدیه قبول جائز نه دی. حالانکه ددې باب داوونی حدیث نه معلومیږي چه نبي علیه السلام د کسري او نورو بادشاهانو هدیه قبولې کړې دي په دې دواړو احادیثو کې تضاد موجود دي. ددې جواب دا دي چه په دې دواړو حدیثونو کې تطبیق داسې کیدی شي چه په کوم حدیث کې نبي علیه السلام هدیه نه قبوله کړې دا د ابتداء واقعده وه اود کسري او نورو بادشاهانو د هدیو قبولو چه کومه واقعده ده. نودا روستو ده. نودا حدیث د اولنی دپاره ناسخ شو یا دواړه حدیثونه به په مختلفو حالتونو باندې حمل کولې شي. اودا به وینلی شي چه په کوم ځانې کې د مشرک په هدیه قبولو کې د مسلمانانو یو مصلحت قوت کیږي. مثلاً دا چه هغه مشرک به د هدیه ورکولو نه پس خپل رعب ښائی او په مونږ باندې به دخپلې خبرې منلو کوشش کوی. نو په دې صورت کې د هغه هدیه قبول نه دی پکار. دغه شان که د مشرکانو نه په هدیه قبولو کې د مشرک یا د مشرکانو د یوې طریقې تائید لازمېږي. نو بیا هم هدیه قبول تیک نه ده. اویا کوم ځانې کې چه د داسې هدیه قبولو څه ویره نه وي. نو دهغوی په هدیه قبولو کې څه گناه نشته.

باب مَا جَاءَ فِي سَجْدَةِ الشُّحْرِ

عَنْ أَبِي بَكْرَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَتَاهُ أَمْرٌ فَرَّ بِه فَخَرَّ لِلَّهِ سَاجِدًا (۲۳۱)
حضرت ابوبکره رضی الله عنه فرمائی چه نبي علیه السلام ته یوه واقعده پیښه شوه. په هغې باندې نبي علیه السلام خوشحاله شو. نو په سجده کې پریتلو.

باب مَا جَاءَ فِي أَمَانِ الْعَبْدِ وَالْمَرْأَةِ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنْ الْمَرْأَةُ تَأْخُذُ لِلْقَوْمِ بِغَيْرِ غَلَى الْمُسْلِمِينَ (۲۳۲)
د حضرت ابوهريره رضی الله عنه نه روایت دي چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائی دي چه ښځه هم یو قوم ته پناه ورکولو حق لري. یعنی د مسلمانانو ته ورته پناه ورکولې شي. ددې نه ملومه شوه چه په ټول قوم باندې نافذ وي او ټولو خلق به د هغې د امان احترام کول واجب دي.
عَنْ أُمِّ هَانِيٍّ أَنَّهَا قَالَتْ أَجَرْتُ رَجُلَيْنِ مِنْ أَحْمَانِي فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ أَفْتَا مَنْ أَمَّنْتَ (۲۳۳)
حضرت ام هانی رضی الله عنه فرمائی چه ما دخپلې سخرگني دوه کسانو ته امان ورکړلو. نو نبي علیه او فرمایل چاته چه تا امان ورکړې دي. مونږ هم هغوی ته امان ورکوو.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ وَعَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَمْرِو عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ ذِمَّةُ الْمُسْلِمِينَ وَاحِدَةٌ يَسْقَى بِهَا أَذْنَاهُمْ (۲۳)
د حضرت علی او حضرت عبدالله بن عمر رضی الله عنهما نه روایت دي چه نبي علیه السلام فرمائی دي شي مطلب ددې دا دي. که یو ادنی اود معمولی درجې سړي که ذمه واری ورکړي. اودا اوواښي چه زه امان درکوم. نو په ټولو مسلمانانو باندې د دغه امان احترام لازم دي.

باب مَا جَاءَ فِي الْقَدَرِ

سَلِمَ بْنِ عَامِرٍ يَقُولُ كَانَ بَيْنَ مُعَاوِيَةَ وَبَيْنَ أَهْلِ الرُّومِ عَهْدٌ وَكَانَ يَسِيرُ فِي بِلَادِهِمْ حَتَّى إِذَا انْقَضَى الْعَهْدُ أَغَارَ عَلَيْهِمْ فَإِذَا رَجُلٌ عَلَى دَابَّةٍ أَوْ عَلَى فَرَسٍ وَهُوَ يَقُولُ اللَّهُ أَكْبَرُ وَفَاءٌ لَا غَدْرَ وَإِذَا هُوَ عَمْرُو بْنُ عَبْسَةَ فَسَأَلَهُ مُعَاوِيَةُ عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ مَنْ كَانَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ قَوْمٍ عَهْدٌ فَلَا يَحِلُّنَّ عَهْدُهُمَا وَلَا يَشُدُّنَّهُ حَتَّى يَمُتْصِيَ أَمَدُهُ أَوْ يَنْبُدَ إِلَيْهِمْ عَلَى سَوَاءٍ قَالَ فَرَجَعَ مُعَاوِيَةُ بِالنَّاسِ (۲۳۵)

حضرت سلیم بن عامر رضی الله عنه فرمائی: چه حضرت امیر معاویہ رضی الله عنه اود اهل روم په مینح کنی د جنگ بندی یوه معاهده وه. حضرت امیر معاویہ په هغه وخت کنی دشام گورنر وو یا خلیفه وو. د اهل روم سره به دهغه جنگونه کیدل. یو ځل د یوې مډې پورې د جنگ بندی معاهده اوشوه. حضرت امیر معاویہ رضی الله عنه ډیر سیاستدان سړی وو. د جنگ بندی په دوران کنی ئې د جنگ تیاری کولو. او چه کله د معاهدې د ختمیدو وخت بالکل رانژدې شو. نو په هغه وخت کنی هغه سوچ او کړلو چه د معاهدې د مودې په دوران کنی خو حمله نشو کولی خود اهل روم په ملک کنی د داخلیدو څه ممانعت خو نشته. ددې وجه هغوی د جنگ بندی د مودې ختمیدو نه وړاندې خپل فوځونه واخستل. او د هغوی په ملک کنی داخل شو. او د تگ په دوران کنی ئې جنگ نه کولو. اودا سوچ ئې او کړلو چه اهل روم خو به په دې خیال وی چه کله د جنگ بندی موده ختمه شی نو ددې نه پس به لښکر دهغه ځانې ته ځی نوهلته په رسیدو رسیدو کنی په ډیر وخت لگی. نوهغوی به په غفلت کنی وی او مونږ به حمله او کړو. چه څنگه د معاهدې موده ختمه شی. اود دغه ورځ تر پریوځی نو سمدستی په حمله کوو. نو حضرت امیر معاویہ دهغوی په ملک کنی روان وو. تردې چه کله د معاهدې موده ختمه شوه. چونکه هغه خلق په غفلت کنی وو. نو ځکه ده دهغوی ډیرې علاقې فتح کړې. فتح ئې کوله اوبه وړاندې روان وو. څه گوری چه یو سړی په یوه دابه یا په اس باندې سور دې او هغه دا وائی. ((الله اکبر وفاء لا غدرا)) یعنی دمومن شان وفاداری ده. غداری نه ده. هغه سړی چه نژدې راغلو. نو معلومه شوه. چه هغه حضرت عمر بن عبسه رضی الله عنه دې حضرت امیر معاویہ رضی الله عنه ترې تپوس او کړلو. څه خبره ده؟ یعنی مونږ کومه غداری کړې ده؟ حضرت عمر بن عبسه رضی الله عنه او فرمائیل ما د نبی علیه السلام نه اوریدلی دی. چه فرمائیلی ئې دی. کله چه د یو قوم د بل قوم سره معاهده وی. نوهغه دې نه پرانیزی اونه دې ترې. یعنی په دغه معاهده کنی دې څه تصرف نه کوی. اود دغه معاهدې خلاف دې څه کار نه کوی. تردې چه دهغې موده ختمه شی. یا دا چه هغوی طرف ته معاهده په برابری سره پیش کړې شی. یعنی دا اعلان او کړی چه مونږ دا معاهده ختمه وو. او مونږ ددې معاهدې پابند نه یو. چه تر څو پورې دا کار اونکړی. نو تر هغه وخته پورې به د دغه معاهدې خلاف څه تصرف کول جائز نه وی. او چونکه تاسو د معاهدې د مودې په دوران کنی د هغوی ملک ته ور داخل شوي وئ. نو ځکه ستا دا عمل د شریعت مطابق نه دې. راوی فرمائی چه حضرت امیر معاویہ رضی الله عنه چه کله دا واوریدل. نو فوج ئې واپس کړلو.

د وفادارۍ یو مثال

له سوچ خوا وکړئ چه یو لښکر په ښار پسې ښار او په کلی پسې کلی قبضه کوی. په وړاندې روان وی. اود فتح په تته کنی مست وی او کامیابین ورته حاصلیږی هم په دغه حالت کنی یو سړی د روستونه راځی. او د نبی علیه السلام دا حدیث بیانوی. په دغه وخت کنی به د یو فاتح څه حالت وی ئې

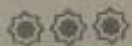
د دې تصور کول چه یو فاتح په دومره خبره باندي خپل ټول پروگرام ختم کړی او خپله ټوله منصوبه پرېږدی. دا د ایشار اعلی ترینه مرتبه ده. چه د نبی علیه السلام دا حدیث واورئ. نوموړتوجه علاقه دشس ته واپس کړی. کیدې شی. د دنیا په تاریخ کښې ددې څه مثال نه وی. که زما پشان څوک وو نو په زرگونو تاویلونه به نې کړی وو. چه روره مونږ د معاهدې د مودې په دوران کښې حمله نه ده کړې بلکه دیو عام شهرې په حیثیت دهغوی په ملک کښې داخل شوی یو لیکن حضرت امیر معاویه رضی الله عنه چه کله د نبی علیه السلام دا ارشاد واوریدلو. نو تاویل نې اونکړلو بلکه سر نې ټیټ کړلو اوفوخ نې واپس واخستلو روان شو. وچه دا وه. چه د هغوی جنگ دملک اوما ل حاصلولودپاره نه وو بلکه دالله تعالی د راضی کولو دپاره وو. ځکه چه کله ورته شک پیدا شو چه زمونږ دا عمل معلومه نه ده چه دالله تعالی د رضا مطابق دې که نه دې! هلته کښې نې جهاد اوجنگ پرېخودې دې.

بَاب مَا جَاءَ أَنَّ لِعَلِّ مُعَاذٍ لَوَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

عَنْ نَافِعٍ عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ إِنَّ الْغَادِرَ يُنْصَبُ لَهُ لَوَاءٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ (۱۳۶)

حضرت عبدالله بن عمر رضی الله عنهما نه روایت دې. چه ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه دا اوریدلی دی. چه فرمائیل نې. د قیامت په ورځ به د هر معاهده ماتونکی دپاره یوه جنده لگولې شی. (دا دهغه د ذلت اورسوانې نه کنایه ده)

بَاب مَا جَاءَ فِي التَّلَؤُلِ عَلَى الْخُضَمِ

عَنْ جَابِرِ اللَّهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ الْأَحْزَابِ سَعْدُ بْنُ مُعَاذٍ فَقَطَّعُوا أُنْجُلَهُ أَوْ أَبْجُلَهُ فَبَحَسَمَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالنَّارِ فَالْتَفَخَتْ يَدُهُ فَتَرَكَهُ فَتَرَفَهُ الدَّمُ فَخَسَمَهُ أُخْرَى فَالْتَفَخَتْ يَدُهُ فَلَمَّا رَأَى ذَلِكَ قَالَ اللَّهُمَّ لَا تُخْرِجْ نَفْسِي حَتَّى تُقَرَّ عَيْنِي مِنْ بَنِي قُرَيْظَةَ فَاسْتَمْسَكَ عِرْقَهُ فَمَا قَطَرَ قَطْرَةً حَتَّى تَزَلُّوا عَلَى حُكْمِ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ فَحَكَمَ أَنْ يُقْتَلَ رَجَالُهُمْ وَيُسْتَحْيَا نِسَاؤُهُمْ يَسْتَعِينُ بِهِنَ الْمُسْلِمُونَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَصَبْتَ حُكْمَ اللَّهِ فِيهِمْ وَكَانُوا أَرْبَعَ مِائَةٍ فَلَمَّا فَرَّغَ مِنْ قَتْلِهِمْ الْفَتَى عِرْقَهُ فَمَاتَ (۱۳۷)

حضرت جابر رضی الله عنه فرمائی. چه د غزوه احزاب په موقع باندي حضرت سعد بن معاذ رضی الله عنه په تیر اولگیدلو. دهغې د وجه دهغه . . . رگه الکحل یا رگه ابجل . . . کټ شو. نبی علیه السلام هغه ته په اور باندي داغ ورکړلو. نو دهغه لاس اوچ شو. چه بیا نې کله پرېخودلو. نو وینه ترې روانه شوه. نبی علیه السلام دوباره اوداغلو. نو دوباره نې لاس اوچ شو. کله چه هغه دا معامله اولیدله. نو دعا نې اوکړله. یا الله زما روح ترهغه وخته پورې مه قبض کوه. تر څو پورې چه ته په بنی قریظه باندي زما سترگې یخې نکړې. (یعنی چه ترکومي پورې د هغوی فیصله اونه وینم). ددې دعا نه پس د هغوی د رگه نه وینه بهیدل بند شو. او یوه قطره ترې هم نه بهیدله. تردې چه نبی علیه السلام حضرت سعد بن معاذ خپل حکم مقرر کړلو. نبی علیه السلام ده ته پیغام را ولیږلو. نو ده دا فیصله اوکړله. چه د دوی سړی دې قتل کړې شی. او زنانه دې ژوندی پرېخودې شی. چه مسلمانان ترې مدد حاصل کړی نې کسان وو. کله چه حضرت سعد د هغوی د قتل نه فارغ شو. نو د هغه رگه مات شو. او وفات شو.

عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدَبٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اقْتُلُوا شُيُوخَ الْمُشْرِكِينَ وَاسْتَحْيُوا

شَرَحَهُمْ وَالشَّرْحُ الْغُلْمَانُ الَّذِينَ لَمْ يُنْبِئُوا (۲۳۸)

حضرت سمره بن جندب رضی الله عنه نه روایت دی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائی دی د مشرکانو پوه اگان قتل کړی اونا بالغه ماشومان ژوندي پریردی.

عَنْ عَطِيَّةِ الْقُرْظِيِّ قَالَ عَرَضْنَا عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ قُرَيْظَةَ فَكَانَ مَنْ آتَتْ قُبْلَ وَمَنْ لَمْ يُنْبِئْ خَلِي سَبِيلَهُ فَكُنْتُ مِمَّنْ لَمْ يُنْبِئْ فَخَلَنِي سَبِيلِي (۲۳۹)

حضرت عطیه قرظی فرمائی چه دقریظه په ورځ مونږ رسول الله صلی الله علیه وسلم ته پیش کړې شونود کوم سړی د نامه لاتدي ويخته به راختلی وو هغه قتل شو او د چا د نامه نه لاتدي به نه وو راختلي هغه پرېخودي شوه په هغه کسانو کښې وم چه ويخته نې نه وو راختلي نوږه پرېخودي شوم روستو حضرت عطیه مسلمان شو او د پیر لوني عالم شو.

د بلوغ نښه څه ده؟

ددې حديث نه بعضي فقهاو دا استدلال کړې دي چه د زیر ناف ويختو راختل د بلوغ نښه ده لیکن نور فقهاء فرمائی چه په دغه موقع د عمر معلومولو څه خاص ذریعه نه وه او د بلوغ چه کوم اصلی نښه احتلام دي د هغې د معلومولو هم څه طریقه نه وه نو ځکه د ظاهري نښه په طور يې د زیر ناف ويختو راختل اختیار کړل نو ځکه د فقهاو په نزد دا فیصله کن نښه نه ده.

بَابُ مَا جَاءَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ

عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فِي خُطْبَتِهِ أَوْفُوا بِحِلْفِ الْجَاهِلِيَّةِ فَإِنَّهُ لَا يَزِيدُهُ يَغْنِي الْإِسْلَامُ إِلَّا شِدَّةً وَلَا تُخَدِّثُوا حِلْفًا فِي الْإِسْلَامِ (۲۴۰)

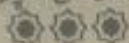
حضرت عمرو بن شعيب دخیل پلار نه اوهغه دخپل نیکه نه روایت کوی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم دخپلي خطبي په دوران کښې وفرمائیل د جاهلیت د دور معاهدې پوره کړی یعنی چه په زمانه د جاهلیت کښې مو دچا سره معاهده کړې وه مثلاً دا چه زه به ستا مدد کوم که په تا ظلم کیري اوس داسلام راوړلو نه پس هم هغه پوره کوی ځکه چه اسلام په دغه معاهده کښې د نور زیادت سبب دي د هغې د ماتولو سبب نه دي خو په دې شرط چه هغه معاهده داسې وي چه جائز وي نو دهغې باقی پرېخول اودهغې پابندی کول ضروري ده لیکن داسلام راوړلو نه پس نوې معاهده مه کوی ځکه چه د جاهلیت په زمانه کښې په کومي معاهدې کیدلې په هغې کښې خوبه دا وئیلی شو چه زه به په هر حالت کښې ستامدد کوم.

ه ((انصرأخاک ظالما او مظلوما)) مطلب

دا مقوله چه کومه مشهوره وه چه ((انصرأخاک ظالما او مظلوما)) دا په اصل کښې د جاهلیت د دور مقوله وه هغه خلقو به دا مقوله په خپله حقیقی معنی باندې حمل کوله هغه دا که ستا زور ظلم هم کوی نو ته د هغه مدد کوه نبي علیه السلام هم د جاهلیت دا جمله استعمال کړه لیکن ددې مطلب تي بدل کړلو په حدیث کښې راځی کله چه نبي علیه السلام وفرمائیل ((انصرأخاک ظالما او مظلوما)) نو صحابه کرامو رضی الله عنهم وفرمائیل یا رسول الله د مظلوم په مدد خو پوهیږو لیکن د ظالم مدد څنگه او کړو اتبی علیه السلام وفرمائیل هغه د ظلم کولو نه منع کړی دغه شان نبي علیه السلام د دې جملې معنی بدله کړله.

په جاهلیت کښې دشوی معاهدې حکم*

په حدیث باب کښې د کوم معاهدې مسامحت راغلې ده چې په هغې کښې په هر حالت کښې د مدد کولو معاهده راغلې ده او په عصبيت کښې به هم دا خبره وه چې په هغې کښې به سړی دا سوچ کولو چې چونکه دې زما د وطن یا زما د ژبې یا زما د قوم سړی دې زه به دده مدد کوم. که دې په حق وی او که په ناحقه ددې وجه نبی علیه السلام عصبيت ته ... منته ... وئیلی دی یعنی دا بدبودار څیز دې نو دا کتل پکار دی چې دې په حق دي که په باطله. که په حق وی نو پیشکه د هغه مدد کوه او که په باطل وی نو د هغه مدد مه کوه بلکه د هغه کس مدد کوه چې هغه دده په مقابلې کښې په حق وی. اگر که هغه ستا د قبیلې ستا د قوم اوستا د وطن سړی نه وی.

باب مَا جَاءَ فِي أَخْذِ الْجَزْيَةِ مِنَ الْمُجُوسِ

عَنْ بَجَالَةَ بْنِ عَبْدِ قَالَ كُنْتُ كَاتِبًا لِحِزْبٍ مِنْ مُعَاوِيَةَ عَلَى مَنَازِرَ فِجَاءَ مَا كَتَبَ عُمَرُ الظَّرَّاءُ مَجُوسٍ مِنْ قَبْلِكَ فَخَذَ مِنْهُمْ الْجَزْيَةَ فَإِنَّ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ عَوْفٍ أَخْبَرَنِي أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَخَذَ الْجَزْيَةَ مِنَ مَجُوسِ هَجَرَ (٢٤٢)

حضرت بجاله بن عبیده فرماني چې زه په مناذر مقام کښې دحضرت جزه بن معاویه کاتب مقرر وم. مونږ ته دحضرت عمر رضی الله عنه د طرف نه دا خط راغلو چې په خپلو علاکو کښې مجوسيان اوگوري چې څوک څوک دی؟ او د هغوی نه جزیه وصول کړی ځکه چې حضرت عبدالرحمن بن عوف رضی الله عنه خودلی دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم دهجر د مجوسيانو نه جزیه اخستې وه. عَنْ بَجَالَةَ أَنَّ عُمَرَ كَانَ لَا يَأْخُذُ الْجَزْيَةَ مِنَ الْمُجُوسِ حَتَّى أَخْبَرَهُ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَخَذَ الْجَزْيَةَ مِنَ مَجُوسِ هَجَرَ (٢٤٣)

دحضرت بجاله رضی الله عنه ته روایت دي چې حضرت عمر رضی الله عنه به د مجوسيانو نه جزیه نه اخستله. تر دې چې حضرت عبدالرحمن بن عوف رضی الله عنه خبر ورکړلو چې نبی علیه السلام د هجر د مجوسيانو نه جزیه اخستې وه.

باب مَا يَجُزُّ مِنْ أَمْوَالِ أَهْلِ الذَّمِّ

عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنْ أُمِرْتُ بِقَوْمٍ فَلَا هُمْ يُصَيِّفُونَ وَلَا هُمْ يُؤَدُّونَ مَا لَنَا عَلَيْهِمْ مِنَ الْحَقِّ وَلَا نَحْنُ نَأْخُذُ مِنْهُمْ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنْ أَبَوْا إِلَّا أَنْ تَأْخُذُوا كَرَاهًا وَإِلَّا مَا مَعْنَى هَذَا الْحَدِيثِ أَهْلُهُمْ كَالَّذِينَ يَخْرُجُونَ فِي الْغَزْوِ فَيَمْرُؤُونَ بِقَوْمٍ وَلَا يَجِدُونَ مِنَ الطَّعَامِ مَا يَشْتَرُونَ بِالنَّمَنِ وَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنْ أَبَوْا أَنْ يَبِيعُوا إِلَّا أَنْ تَأْخُذُوا كَرَاهًا فَخُذُوا (٢٤٤)

حضرت عقبه بن عامر رضی الله عنه فرماني چې ماتهوس اوکرلو یا رسول الله بعضي وخت مونږ به يو قوم باندې تیرېږو. نوته خو هغوی زمونږ میلستیا کوی. اونه زمونږ هغه حق راکوی چې زمونږ به هغوی باندې وی او نه مونږ د هغوی نه اخلو. نو نبی علیه السلام او فرمانييل. که دوی انکار کولو مگر دا چې تاسو نې ترې په زور واخلي. نو واخلي ترې بعضي وخت به دنبي علیه السلام د طرف نه په يو جنگي مهم باندې يو لښکر اولېږلي شونو په لاره

چه به کوم کلی او بستیا نی راتلی. د لښکر کسانو ته به د هغوی نه د څه خیز داخستلو ضرورت پېښیدلو. نوهغه کلی واله چه د مسلمانانو سره به نې دشمنی کوله یا به نې ورسره کینه کوله. نوهغوی به نه ددې لښکر د خلقو میلستیا کوله. لکه چه به عربو کښې څنگه رواج وو. که کلی ته به څوک اجنبي مسافر راغلو. نوهغوی به دهغه میلستیا کوله. خو دا خلق زمونږ حق نه راکوی به بعضې روایاتو کښې راځي. چه د دغه کلی خلق خپل دوکانونه بند کړي. او لار شي. چه دا مسلمانان څه خیز واخلي. او مونږ په دې خیال د هغوی نه په زور هم نه اخلو. چه په زور باندې اخستل ټیګ نه دی. په داسې موقع مونږ څه کوو. په جواب کښې نبي علیه السلام او فرمائیل. که دکلی خلق بغیر ددې نه چه تاسو نې ترې په زور واخلي. تاسو ته د درکولو نه انکار کوی. نو په زور نې ترې واخلي. مطلب دا دي. که دغه خلق په خپله خوشحالی په بیع پاندې نه آماده کیږي. نو تاسو ترې په زور باندې هم اخستلې شئ.

د جبری بیع حکم*

ددې حدیث نه فقهاء کرامو په دې خبره استدلال کړې دي. که د مسلمانانو امیر او ولی الامر ددې مسلمانانو مصلحت گټې. نویو کس په زور په بیع پاندې آماده کولې شي. په عامو حالاتو کښې د بیع قاعده خو دا ده. چه د فریقینو په رضا مندي سره به کیږي. د قرآن پاک آیت ((لا تأکلوا أموالکم بیکم بالباطل إلا أن تكون تجارة عن تراض منکم)) (سورت نساء، ۲۹) نو په زور څوک به بیع پاندې نشي مجبوره کولې. لیکن په داسې حالاتو کښې چه د مسلمانانو یو حاجت وي او د مسلمانانو د مصلحت عامه تقاضا وي. نو په دغه وخت کښې حاکم او ولی الامر په زور د بیع حکم کولې شي.

د جماعت د توسیع دپاره په بیع پاندې مجبوره کول*

حضرت عثمان رضی الله عنه چه کله د جماعت د توسیع اراده او کړله. نوحیات سره نژدې د خلقو کورونه جوړ شوي وو. او جماعت ورکوټې کیدلو. په دغه وخت کښې چه جماعت سره د چا خوا کښې کورونه وو. هغوی ته حکم ورکړلو. چه خپل کورونه خالي کړي. او دجماعت د ضرورت دپاره نې په مونږ پاندې څرخ کړي. مونږ به تاسو ته ددې قیمت درکړو. په دغه وخت کښې بعضي کسانو دا اعتراض او کړلو. چه د رضامندي نه علاوه بیع نه کیږي. نویا په زور باندې مونږ سره ولې بیع کولې شي. په جواب کښې حضرت عثمان رضی الله عنه او فرمائیل. تاسو د کعبې په حدودو کښې راننوتې شئ. کعبه ستاسو په حدودو کښې نه ده درننوتې. په حقیقت کښې دا ځاني د بیت الله اوددې د ضرورتو دپاره وولیکن تاسو راغلي. او په دې ځاني کښې مو کورونه جوړ کړل. او په دې ځاني مو قبضه او کړله. اود کعبې ضرورت مقدم دي. او چه کوم زاترین راځي. هغوی ته تکلیف پېښیږي. نو زه په زور پاندې ستاسو نه دا زمکه اخلم. نو حضرت عثمان رضی الله عنه به زور د هغوی نه دغه کورونه واخستل. او بیا په هغوی کښې بعضي کسان داسې وو. چه هغوی بیا هم د کورونو خالي کولو نه انکار او کړلو. نو حضرت عثمان رضی الله عنه دهغوی د کورونو قیمت د بیت الله په دروازه پاندې کیځودلو. او هغوی ته نې اوونیل. کورونه خالي کړي. او قیمت دهغه ځاني نه اوچت کړي. دغه شان په زور په هغوی پاندې کورونه خالي کړي شو.

ددې واقعي نه فقهاء کرام په دې پاندې استدلال کړي دي. چه که په یو ځاني کښې جماعت تنگه شي. او ددې واقعي نه فقهاء کرام وی یا د مسلمانانو لاره تنگه شوه. او دهغې د توسیع دپاره د هغې د توسیع دپاره د ځاني ضرورت وي. او ولی الامر دپاره معاوضه ورکول اود خلقو نه ځاني اخستل جائز دی. ځاني ضرورت شونو د حاکم او ولی الامر دپاره معاوضه دپاره برابروي. او د معاوضې په ادا کولو کښې تاخیر نشي خو په دې شرط چه دغه معاوضه د بازاری قیمت برابر وي. او د معاوضې په ادا کولو کښې تاخیر نشي کولې. بلکه فوراً دې ورته معاوضه ورکړې شي.

ددی په خلاف د یوې بلی واقعی نه دا شبه پیدا کیږي چه د ضرورت په وخت کښې هم یوکس په بیع نشی مجبوره ولې هغه واقعه دا ده چه کله د حضرت عمر فاروق رضی الله عنه په زمانه کښې مسجد نبوی تنگ شو او په هغې کښې د توسیع ضرورت پېښ شو نو حضرت عمر فاروق رضی الله عنه چه د چا ورسره نزدې کورونه وو هغوی ته اوښل تاسو خپل کورونه په مونږ باندې خرڅ کړئ مونږ دا په مسجد نبوی کښې شامل کوو بعضې خلقو په خوشحالی باندې ورکړلو او بعضې خلقو نه په زور باندې واخستې شو په دې کښې یو کور د حضرت عباس رضی الله عنه وو هغه د نبی علیه السلام تره وو هغه او فرمائیل زه خو خپل کور نه ورکوم حضرت عمر فاروق رضی الله عنه ورته او فرمائیل چونکه د مسجد نبوی ضرورت دې ته به دا کور ورکوي حضرت عباس رضی الله عنه ورته او فرمائیل دا خوڅه اصول نه دی چه ته په خرڅولو باندې زېر دستی کوي زه ورکولو ته تیار نه یم کله چه خبره زیاته شوه نو حضرت عباس رضی الله عنه او وښل که ته غواړې نومونږ به په خپل مینځ کښې یو حکم مقرر کړو نو حضرت ابی بن کعب رضی الله عنه حکم مقرر شو هغوی د دواړو په مینځ کښې فیصله کوله او وې فرمائیل حضرت عمر رضی الله عنه ته په زور باندې د کور اخستلو څه حق نشته اود حضرت سلیمان علیه السلام په واقعه باندې نې استدلال او کړلو چه کله هغوی د بیت المقدس تعمیر کولو نو په هغه وخت کښې نې د یونوجوان هلك زمکه اخستل او په بیت المقدس کښې شاملول غوښتل په هغه وخت کښې هغوی ته په زور باندې د اخستلو د ممانعت اشارې ملاو شوي ددې نه معلومیږي چه دجمات دپاره د چا نه په زور باندې کور اخستل جائز نه دی.

کله چه دا فیصله اوشوه نو ددې نه پس حضرت عباس رضی الله عنه او فرمائیل اوس زه خپل کور هدیه مسجد نبوی ته ورکوم ما دا غوښتل چه مسئله خلقو ته واضحه شی او آئنده دپاره یو حاکم یا بادشاه په زور د چا د کور یاد جائیداد اخستلو جرات اونکړي او د حضرت ابی بن کعب رضی الله عنه د فیصلې سره زما دا مقصد حاصل شو ځکه اوس زه دا کور مسجد نبوی ته بې پیسو ورکوم ددې نه معلومیږي چه د حضرت عمر عباس او ابی بن کعب رضی الله عنهما دا موقف وو او بیا حضرت عمر رضی الله عنه هم دا تسلیم کړله چه د بل کور یا زمکه د هغه د مرضی نه بغیر اخستل په هیڅ صورت کښې هم جائز نه دی.

ددې نه جواب دا دې چه د بل زمکه یا جائیداد په زور سره په هغه صورت کښې اخستل جائز دی چه کله سخت ضرورت وی نو ددې نه بغیر چاره نه وی د حضرت عباس رضی الله عنه موقف دا وو چه زما د کور اخستل څه دا ډیر ضروری نه دې چه ددې د وجه دې په زور بیع جائز شی او هم په دې بنیاد باندې حضرت ابی بن کعب رضی الله عنه فیصله او کړله ددې په خلاف د حضرت عثمان غنی رضی الله عنه کومه واقعه چه ذکر شوه په هغې کښې حضرت عثمان ښکاره خودلی وو چه کعبه به تاسو نه ده راغلي بلکه تاسو په کعبه کښې راغلي یم ددې مطلب دا دی چه نزدې نزدې علاقه د بیت الله د ضروریاتو دپاره ده او قرآن کریم هم فرمائیلی دی چه کوم خلق دلته کښې مقیم دی او چه کوم خلق د بهر نه راځي هغوی ټول په دې حق کښې برابر دی چا ته د بل باندې فوقیت اوفضیلت نشته نو چونکه هلته په حقیقت کښې ضرورت وو نو ځکه حضرت عثمان رضی الله عنه په زور باندې د اخستلو فیصله او کړله او په فقهاو صحابه کرامو رضی الله عنهم کښې چا ددې مخالفت اونکړلو.

ددې نه معلومه شوه چه اصل مدار په دې خبره دې چه ضرورت دکومي درجې دې که واقعی ضرورت داسې وی چه دهغې نه بغیر کار نه کیږي نو په دې صورت کښې معاوضه ورکول او په زور باندې اخستل جائز دی لیکن چه معاوضه منصفانه وی یعنی د بازاری قیمت مطابق وی او چه دهغې ورکولو سمدستی وی چه مالک پریشانه نه وی خو بغیر د معاوضې نه اخستل په هیڅ صورت کښې جائز نه دی.

پاکستان قوانین او جبری بیع*

زمونږ په پاکستان کېنې چه کوم قوانین رانج دی په هغې کېنې بعضې قوانین داسې دی چه بغیر د معاوضې نه دېل د ملکیت اخستلو اجازت ورکوی. هغه قوانین اوس الحمد الله زما د فیصلې د وجه منسوخ شوی دی. لیکن بعضې قوانین اوس هم داسې دی چه په هغې کېنې د جبری بیعې اجازت دی. لیکن په هغې کېنې د شرعی شرائطو لحاظ نشته مثلاً دا چه ددې جائیداد به د بازاری قیمت په حساب سره نشی ورکولې. بلکه په قیمت مقرر کولو کېنې حکومت آزاد دی چه کوم قیمت نې خوښ وی مقرر کوی نې. ددې مسئلې تفصیل زما په دې فیصله کېنې موجود دی. کومه چه مې په سپریم کورټ کېنې لیکلې وه. دا فیصله اوس په کتابی شکل کېنې د «ملکیت زمین اوس کی تحدید» په نوم باندې شائع شوې ده. ددې فیصلې د ذوالفقار علی بهتو د دور قوانین ختم کړل په دې فیصله کېنې ما په تفصیل دلائلو سره بیان کړی دی. چه حکومت ته په کوم وخت کېنې دچا ملکیت په معاوضې د اخستلو حق حاصل دی. او بغیر د معاوضې نه. او بغیر د معاوضې او بغیر د ضرورت نه دېل د جائیداد اخستلو چه کوم دلائل ورکړې شوي وو. دهغې په تفصیل سره تردید شوي دي.

بَاب مَا جَاءَ فِي الْهَجْرَةِ

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ فَتْحِ مَكَّةَ لَا هِجْرَةَ بَعْدَ الْفَتْحِ وَلَكِنْ جِهَادٌ وَنِيَّةٌ وَإِذَا اسْتَفْرَثُمْ فَانْفِرُوا (٢٤٥)

دحضرت عبدالله بن عباس رضی الله عنهما نه روایت دی چه د مکه د فتح په ورځ نبي عليه السلام او فرمائیل د فتح نه پس هجرت نشته مطلب دا دي چه کوم هجرت مخکېنې فرض عین وو. او کوم مسلمانان چه په مکه معظمه کېنې وو. په هغوی باندې فرض وو. البته اوس د هجرت حکم دا دي. که یو کس په دارالکفر کېنې مقیم وی. او هلته دخپل دین په احکامو عمل ممکن نه وی. نو بیا خو په دغه کس باندې هجرت کول فرض دي. او که په داسې ځانې کېنې دیره وی چه هلته د دین په احکام عمل کیدې شی. نو په دې صورت کېنې هجرت کول مستحب دی. لیکن اوس جهاد دي او نیت حسنه دي. یعنی چه سړي دا نیت ساتي. چه کله هم ضرورت راغی نو دالله تعالی په لار کېنې به خپل مال او جان قربانی کوم. او کله تاسو د جهاد دپاره ویستلې شی. نو اوځی.

بَاب مَا جَاءَ فِي نَيْتَةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ فِي قَوْلِهِ لَعَالَى لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنْ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ حَتَّى الشَّجَرَةِ قَالَ جَابِرٌ بَايَعْنَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى أَنْ لَا تَقْرَ وَلَمْ تُبَايَعْ عَلَى الْمَوْتِ (٢٤٦)

دحضرت جابر رضی الله عنه نه روایت دی چه د قرآن پاک آیت «لقد رضى الله» په باره کېنې فرمائی. فرمائی چه مونږ د رسول الله صلی الله علیه وسلم سره په دې خبره بیعت کړې وو. چه مونږ به تختو نه. او مونږ ورسره په مرګ باندې بیعت نه وړکړې.

عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي عُبَيْدٍ قَالَ قُلْتُ لِسَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ عَلَى أَيِّ شَيْءٍ بَايَعْتُمْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ الْحُدَيْبِيَّةِ قَالَ عَلَى الْمَوْتِ (٢٤٧)

حضرت یزید بن ابی عبید فرمائی چه مونږ د سلمه بن اکوع رضی الله عنه نه تپوس او کړلو د صلح حدیبی په ورځ تاسو د نبي عليه السلام سره په څه باندې بیعت کړې وو. هغوی جواب را کړلو په مرګ باندې.

په ظاهره په دواړو احادیثو کښې تضاد معلومېږي. ځکه چې حضرت جابر رضی الله عنه د بيعت علی الموت نفی کوي او حضرت سلمه بن اکوع رضی الله عنه فرماني چې مونږ په مرګ باندې بيعت کړي وو په حقيقت کښې په دې کښې څه تضاد نشته ځکه چې دا په مختلفو حالاتو باندې معمول دي. بعضې وخت په دې باندې بيعت اخستې شوې وو چې تخته به نه او بعضې وخت په دې باندې بيعت اخستې شوې دي چې مرو به. لیکن روښتو کېږي به نه. د دواړو حاصل یو دي.

عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ كُنَّا نُبَايِعُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى السَّمْعِ وَالطَّاعَةِ فَيَقُولُ لَنَا لِمَا اسْتَطَعْتُمْ (۲۴۸)

حضرت عبدالله بن عمر رضی الله عنهما فرماني چې مونږ د رسول الله صلى الله عليه وسلم سره په اوریدو او په تابعداري باندې بيعت کړي دي. نو نبی علیه السلام به په هغه وخت کښې فرمائیل دخپل طاقت مطابق.

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ لَمْ نُبَايِعْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الْمَوْتِ إِنَّمَا بَايَعْنَاهُ عَلَى أَنْ لَا تَفْرَ (۲۴۹)

حضرت جابر رضی الله عنه فرماني چې مونږ د رسول الله صلى الله عليه وسلم سره په مرګ باندې بيعت نه وو کړي. بلکه په دې باندې مو بيعت کړي وو چې مونږ به دمیدان جنگ نه تخته نه.

بَابُ مَا جَاءَ فِي نَهْيِ النَّبِيِّ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلَاثَةٌ لَا يَكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ رَجُلٌ بَايَعَ إِمَامًا فَإِنْ أَعْطَاهُ وَلَّى لَهُ وَإِنْ لَمْ يُعْطِهِ لَمْ يَفْ لَهُ (۲۵۰)

حضرت ابوهريره رضی الله عنه فرماني چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمائيلي دي. د قيامت په ورځ به الله تعالی درې کسانو سره خبرې نه کوي او دهغوی دپاره درد ناک عذاب دي. په دې کښې یو کس هغه دي چې د امام په لاس باندې بيعت اوکړی بیا که ورته امام څه ورکړي نو دهغه اطاعت کوي. گني نه کوي.

بَابُ مَا جَاءَ فِي نَهْيِ النَّبِيِّ

عَنْ جَابِرٍ أَنَّهُ قَالَ جَاءَ عَبْدٌ قَبَايِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الْهَجْرَةِ وَلَا يَشْعُرُ الشَّيْءُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ عَبْدٌ فَجَاءَ سَيِّدُهُ فَقَالَ الشَّيْءُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعْنِيهِ فَأَشْتَرَاهُ بِعَيْنَيْنِ أَسْوَدَيْنِ وَلَمْ يُبَايِعْ أَحَدًا بَعْدَ ذَلِكَ حَتَّى يَسْأَلَهُ أَعْبَدَ هُوَ (۲۵۱)

حضرت جابر رضی الله عنه فرماني چې یو غلام د رسول الله صلى الله عليه وسلم په خدمت کښې شو او ددوی په لاس کې ورسره په هجرت بيعت واخستلو. نبی علیه السلام ته معلومه نه وه چې دې غلام ددې نه پس دهغه غلام مالک هم راغلو. نبی علیه السلام مالک ته او فرمائیل دا غلام په ما باندې خرڅ کړه. نو نبی علیه السلام هغه د دوو تورو غلامانو په عوض واخستلو. ددې نه پس چې به نبی علیه السلام د چا نه هم بيعت اخستلو. نو اول به یې ترې دا تیوس کولو چې غلام یې که آزاد.

بَابُ مَا جَاءَ فِي نَهْيِ النَّبِيِّ

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُتَكِدِرِ سَمِعَ أُمَيْمَةَ بِنْتَ رُقَيْقَةَ تَقُولُ بَايَعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي

نِسْوَةً فَقَالَ لَنَا فِيمَا اسْتَطَعْتُمْ وَأَطَقْتُمْ قُلْتُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَرْحَمُ بِنَا مِنَّا بَالْفَسَا قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ بَابِعْنَا قَالَ سَفِيَانٌ تَغْنِي صَافِحَتَا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّمَا قَوْلِي لِمِائَةِ امْرَأَةٍ كَقَوْلِي لَامْرَأَةٍ وَاحِدَةٍ (۲۵۲)

حضرت امیمه بنت رقیقه رضی الله عنها نه روایت دی فرمائی ما د خو بنخو سره د نبی علیه السلام نه بیعت او کړلو نو نبی علیه السلام راته او فرمائیل خومره چه ستاسو وس او طاقت وی ما او وویل الله او د الله رسول په مونږ باندې دخپلو خاتونو نه زیات مهربان دی بیا ما عرض او کړلویا رسول الله زموږ نه بیعت واخلی حضرت سفیان رضی الله عنه فرمائی د بیعت نه مراد مصافحه ده نبی علیه السلام او فرمائیل سلو بنخو ته زما وینا یوې بنخې ته د وینا کولو برابر ده یعنې د مصافحې ضرورت نشته صرف وینا کافی ده

بَابُ مَا جَاءَ فِي مَقْرِ أَصْحَابِ بَذَرٍ

عَنْ الْبَرَاءِ قَالَ كُنَّا نَتَحَدَّثُ أَنَّ أَصْحَابَ بَذَرٍ يَوْمَ بَذَرٍ كَعِدَّةِ أَصْحَابِ طَالُوتَ ثَلَاثُ مِائَةٍ وَثَلَاثَةٌ عَشْرَ رَجُلًا (۲۵۳)

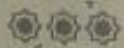
حضرت براء رضی الله عنه فرمائی چه په جنگ بدر کښې د شریکو کسانو تعداد د جالوت د ملګرو د تعداد برابر دی یعنې درې سوه او دیارلس

بَابُ مَا جَاءَ فِي الْخُمُسِ

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَوْ فِدَ عَبْدُ الْقَيْسِ آمُرُكُمْ أَنْ تُؤْذُوا خُمُسَ مَا غَنِمْتُمْ (۲۵۴)

حضرت ابن عباس رضی الله عنهما فرمائی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم د وفد عبد القیس ته او فرمائیل زه تاسو ته حکم درکوم چه د غنیمت پنځمه حصه ادا کړی

بَابُ مَا جَاءَ فِي هَذَابَةِ النَّهْبِ

عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ قَالَ كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرٍ فَتَقَدَّمَ مَرْعَانُ النَّاسِ فَتَعَجَّلُوا مِنَ الْغَنَائِمِ فَاطْبَحُوا وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي أُخْرَى النَّاسِ فَمَرَّ بِالْقُدُورِ فَأَمَرَ بِهَا فَأَكْفَتَتْ ثُمَّ قَسَمَ بَيْنَهُمْ فَعَدَلَ بَعْثًا بِشَاهٍ (۲۵۵)

حضرت رافع بن خدیج رضی الله عنه فرمائی چه مونږ د رسول الله صلی الله علیه وسلم سره په یو سفر کښې وو نوخو جلدباز خلق وړاندې شو او هغوی د مال غنیمت څه خیزونه واخستل او هغه یې پخول شروع کړل نبی علیه السلام د ټولو نه روستو وو کله چه نبی علیه السلام په دغه دیګونو باندې تیریدلو نو د هغې د ټویولو حکم یې او کړلو هغه وړولې شو بیا نبی علیه السلام مال غنیمت تقسیمول شروع کړل او په تقسیم کښې یې یو اوس د لسو چیلو برابر کړلو

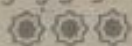
د دې حدیث نه معلومه شوه چه ترکومي پورې مال غنیمت تقسیم شوې نه وی تر هغه وخته پورې د هغې نه څه خیز پخول یا په خپل استعمال کښې راوستل ټیګ نه دی اگر چه د دې سره د ټولو مسلمانانو حق متعلق دی لیکن چه ترکومي پورې تقسیم نه وی شوې نو تر هغه وخته پورې د یوکس دپاره د هغې نه د انتفاع حق حاصلول نشته

د سرکاری املاکو نه خپل حق وصول*

زما والد صاحب په فرمائیل د ملا شیطان هم ملا وی. یعنی هغه ته د ملاتوب په رنگ کښې د هوک ورکوی. اوس څه موده وړاندې یو مولانا استفتاء راولیږله او په هغې کښې ئې لیکلی وو چه زه سرکاری املاک یې دریغه استعمالوم. مثلاً دبجلۍ غلامې کړې ده. سرکاری تېلفون مې استعمال کړې دې. د انعامې باندې په ذریعه چه کوم رقم گټلې شي. هغه مې اخستلې دې. ځکه چه دا سرکاری پیسه ده. اودلیل دا دې. چه په سرکاری خزانه کښې د عالمانو او طالبانو حق هم وی. او حکومت هغه حق نه ورکوی. ځکه ئې مونږ په زور په درې طریقو حاصل کوو. گورۍ په حدیث کښې چه دکوم مال غنیمت ذکر دې. په دې مال غنیمت کښې دټولو مجاهدینو حق وو. لیکن ترڅو پورې چه تقسیم نه وو شوې ئې علیه السلام دهغې نه د انتفاع اجازت نه وو ورکړې. ددې نه معلومه شوه. چه صرف د حق ثبوت د حاصلولو دپاره کافی نه دې. ترڅو پورې چه هغه پاقاعده تقسیم شوې نه وی. اوماکانه حقوق ملاو شوی نه وی.

په مال غنیمت کښې یواوښ دلسو چیلو برابر*

اوپه دې حدیث کښې رسول الله صلی الله علیه و سلم په مال غنیمت کښې یواوښ دلسو چیلو برابر کړل. دې نه د جمهورو فقهاو موقف ته تقویت ملاوېږي. چه په کومو احادیثو کښې راغلی دی. چه یواوښ په لسو کسانو باندې تقسیمولې شي. د دېنه مراد تقسیم د غنیمت دي.
عَنْ أَنَسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ انْتَهَبَ قَلْبَسًا مِثْلًا (۲۵۶)
حضرت انس رضی الله عنه فرمائی. رسول الله صلی الله علیه و سلم فرمائیلی دی. چاچه د مال غنیمت نه د تقسیم نه وړاندې څه خیز واخستلو. نودهغه زمونږ سره څه تعلق نشته.

بَلِّغْ مَا جَاءَ فِي السَّلَامِ عَلَى أَهْلِ الْبَيْتِ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا تَبْدُءُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى بِالسَّلَامِ وَإِذَا لَقِيتُمْ أَحَدَهُمْ فِي الطَّرِيقِ فَاضْطَرُّوهُمْ إِلَى أَصْحَابِهِ (۲۵۷)

د حضرت ابوهریره رضی الله عنه نه روایت دې. چه رسول الله صلی الله علیه و سلم فرمائیلی دی. په یهود اونصارو باندې په سلام کښې ابتداء مه کوئ. اوکه په هغوی کښې درسه په لار کښې څوک ملاو شي. نو دلارې تنگ طرف ته کیدو باندې ئې مجبوره کوئ.

ددې حدیث دوجه بعضې حضراتو فرمائیلي دي. چه هغوی سره د ملاقات په وخت کښې ابتداء د تحیه هیڅ یو لفظ استعمالول نه دی پکار. لیکن صحیح خبره دا ده. چه د سلام نه علاوه نور الفاظ استعمالوی شي. مثلاً که هغه انگریز وی. نو هغه سره د ملاقات په وخت کښې گډه مارنگ که اوواڼې نو په دې کښې څه حرج نشته. لیکن په السلام علیکم باندې به ابتداء نه کوئ. بلکه په حدیث کښې راغلی دی. که دغه کسانو تاسو ته سلام اوکړی. نو په جواب کښې ورته تاسو صرف وعلیکم وائی. خو بعضې عالمان فرمائی. چه په سلام کښې پوره وعلیکم السلام وئیل هم جائز دی. لیکن چه دا نیت وی. چه ده ته دې سلامیتیا د اسلام په وجه وی. یعنی دا نیت دې کوئ. چه الله تعالی ده ته د اسلام توفیق ورکړی. اوددې په نتیجه کښې په ده باندې سلامیتا وی. په دې باندې په پوره جواب ورکولو کښې څه حرج نشته.

عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ الْيَهُودَ إِذَا سَلَّمَ عَلَيْكُمْ اخَذُكُمْ بِأَلْمَا يَقُولُ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ فَقُلْ عَلَيْكَ

حضرت عبدالله بن عمر رضی الله عنهما فرماتی چه رسول الله صلی الله علیه و سلم فرمائیله دی یهود چه کله په تاسو سلام کوی نو،، السام عليك،، وائی نو په جواب کښې ورته تاسو عليك وائی

بَاب مَا جَاءَ فِي هَذِهِ الْمَقَامِ مِنْ أَظْهَرِ الْمُذْهَبِ

عَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ سَرِيَّةً إِلَى خَنْعَمٍ فَأَغْتَصَمَ لَهَا بِالْخُجُودِ فَأَسْرَعَ فِيهِمْ الْقَتْلُ فَلَبَّغَ ذَلِكَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَمَرَ لَهُمْ بِنُصْفِ الْعَقْلِ وَقَالَ أَنَا بَرِيءٌ مِنْ كُلِّ مُسْلِمٍ يُقِيمُ بَيْنَ أَظْهَرِ الْمُشْرِكِينَ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَلَمْ قَالَ لَا تَرَانَا نَارًا نَارًا (۲۵۸)

د حضرت جریر بن عبد الله رضی الله عنه ته روایات دي چه نبي علیه السلام بنوختم قبیلې طرف ته یو لښکر اولیږلو نو د دغه قبیلې بعضې کسانو د سجدې په ذریعه خپل ځان پچ کرل یعنی سجده نه کړه او دا تاثر ته ورکړلو چه مونږ مسلمانان شوی یو لیکن هغوی زر قتل کړې شو کله چه نبي علیه السلام ته خبر ملاو شو چه خلق په سجده کښې پراته وو او ددې باوجود هغوی قتل کړې شونو نبي علیه السلام د هغوی دپاره د نیم دیت ورکولو حکم او کړلو بیا نبي علیه السلام او فرماتیل زه د هر هغه مسلمان نه بری یم چه هغه د مشرکانو سره اوسېږي یعنی که چرته د مسلمانانو لښکر په هغوی باندې حمله کوی او هغه مسلمان مړ شي نو ددې دمه وار زه نه یم ځکه چه هغه په خپله غلطی کوی چه په مشرکانو کښې اوسېږي صحابه کرامو تپوس او کړلو داسې ولې په جواب کښې نبي علیه السلام او فرماتیل د دې دواړو اوریو بل ته په نظر راتلل نه دی پکار یعنی مسلمانانو لږه د کافرانو د کلی نه داسې لرې اوسیدل پکار دی که مسلمان اور لگوي چه کافر ته هغه په نظر نه راځي او که کافر اور بل کړي نو مسلمانانو ته په نظر نه راځي په یو کلی کښې دې ټول داسې نه اوسېږي چه په هغوی کښې د کافر او مسلمان فرق نه کیږي ځکه امام ترمذی رحمه الله په دې باندې باب قائم کړلو.

دغیر مسلمو په ملک کښې داویدو حکم

اگر چه ددې حدیث د عبارت النص،، نه خودا ثابتېږي چه که د مشرکانو په کلی کښې مسلمان اوسېږي او مسلمانان په هغه کلی باندې حمله او کړي او په لاعلمی کښې هغه مسلمان مړ شي نو په مسلمانانو باندې د هغه تاوان دیت وغیره څه نشته لیکن ددې حدیث نه د اشاره النص، په اعتبار سره ثابتېږي چه یو مسلمان ته د مشرکانو په ملک کښې اوسیدل نه دی پکار.

ددې مسئلې تفصیل دا دی که یو مسلمان د غیر مسلم په ملک کښې اوسېږي او هلته کښې د اوسیدو څه معقول مقصد نه وي بلکه زیات تر پیسې گټل وي لکه نن سبا چه خلق امریکې او یورپ وغیره ته ځي او اوسېږي او ددوی مقصد پیسې گټل وي حالانکه په خپل ملک کښې بقدر ضرورت روزی ورته ملاوېږي او ددې باوجود غیر مسلم ملک ته ځي او اوسېږي په دې طریق ه لته تلل او مستقل اوسیدل اختیارول مکروه تحریمی دی او فقهاء کرامو تر دې پورې فرمائیله دی چه څوک داسې او کړي د هغه شهادت هم نه قبلېږي لکه چه هغه نې فاسق ګرځولې دي

لیکن که څه ضروری داعی وي مثلاً دا چه په خپل ملک کښې ورته روزگار نه ملاوېږي په داسې صورت کښې د قرآن کریم ارشاد دي ((هو الذي جعل لكم الأرض ذلولا فامشوا في مناكبها وکلوا من رزقه)) سورت ملک ۱۵۰ نو په داسې صورت کښې که یو مسلمان غیر مسلم ملک ته د روزگار په تلاش کښې لاړ شي نو في نفسه دهغه دپاره جائز ده خو په دې شرط چه ددې خبرې اهتمام کوی چه خپل اسلامی شعائر او اسلامی واجبات به نه پرېږدي او دخپلو بچو صحیح تربیت کولې شي که ددې اطمینان وي نو بیا تلې شي

په غیر مسلم ملکونو کېنې پناه اخستل*

بعضې وخت کېنې دا مجبوری وی. چه په مسلمان ملک کېنې پناه نه وی. هلته کېنې د قتل اولوب مار بازار گرم وی. نویه داسې صورت کېنې که مجبورا یو غیر مسلم ملک ته لاړ شی. نوچا تر خو ده لیکن چه هلته لاړ شی. نو ددې خبرې اهتمام دې کوی. چه د دین په احکاماتو عمل کوی. او په دې باندې عمل کولو کېنې چه کوم رکاوټونه وی. هغه لرې کړی. مثلاً نن صبا ډیر اسلامی ملکونه داسې دی چه هلته یو مسلمان د دین نوم واخلی. نویه هغه باندې ظلمونه کولی شی. هغه په جیل کېنې اچولې شی او هغه پریشانولې شی. مثلاً نن صبا په مصر الجزائر اوتیونس کېنې دا کیږی. په داسې صورت کېنې که هغه داسې غیر مسلم ملک ته لاړ شی. چه هلته هغه ته د اسلامی عباداتو وغیره احکاماتو باندې د عمل کولو آزادی وی. نویه دې کېنې څه گناه نشته.

دا ډیره دعبرت خبره ده. چه د مصر شام الجزائر وغیره ډیر مسلمانان داسې دی. چه هغوی ته یو مسلمان ملک پناه نه ده ورکړې. او دهغوی خپلو حکومتو په هغوی باندې د دین د وجه ظلمونه کړی دی. هغوی ته امریکې او یورپ پناه ورکړې ده. هغه خلق هلته تلې دی. او آباد شوی دی. حالانکه نن عالم اسلام د انډونیشیا نه تر مراکش پورې خور دې. لیکن چرته هم هغوی ته پناه ملاو نشوه.

د نن صبا اسلامی ملکونه دارالاسلام دی که نه دی؟*

اوس سوال دا پیدا کیږی. چه په کوم اسلامی ملک کېنې نه صرف دا چه اسلامی احکام نافذ نه وی. بلکه چه څوک د اسلام نوم اخلی. په هغوی باندې سختیانې کولې شی. د هغې د وجه هغوی د مجبوری نه نورو ځایونه ته ځی. او پناه اخلی. نو داسې ملک ته اسلامی ملک ولې وئیلی شی؟

ددې جواب دا دی. چه په فقهي اعتبار سره دغه ملک بیا هم دارالاسلام دې ځکه چه د دارالاسلام تعریف دا نه دی. چه هلته بالفعل اسلامی احکام نافذ وی. بلکه د دارالاسلام تعریف دا دی. چه په دغه ملک غالب قوت د مسلمانانو وی. چه هغوی کله اسلامی احکام نافذول غواړی. نو نافذ کولی شی. اگرکه بالفعل هغوی اسلامی احکام نافذ کړې نه وی. او اگرچه هغوی په مسلمانانو باندې او د دین نوم اخستونکو باندې ظلم کوی. ځکه چه په دې کارونو دغه ملک د دارالاسلام د تعریف نه نه اوځی. نویه دې باندې به هم د دارالاسلام احکام جاری کیږی. کله چه حجاج بن یوسف حکمران شو. نو هغه تقریباً د یولاکه نه زیات کسان قتل کړی وو. او هغه کسان هم عالمان فقیهان، قاریان او حافظان وو. لیکن دهغه په دې فعل سره دغه ملک د دارالاسلام نه وتلې نه وو. بلکه هغه هم دارالاسلام وو. او په هغې باندې د دارالاسلام احکامات جاری کیږی. ترڅو پورې چه په هغې باندې د کافرانو اقتدار نه وی راغلې. کله چه پرې دهغوی حکومت قائم شی. نو په هغه وخت کېنې به دغه ملک د دارالحرب په حکم کېنې وی. گنې نه به وی.

د دې وجه دا ده. چه دارالاسلام یوه داسې اصطلاح ده. چه په دې باندې د بې شماره شرعی احکاماتو دارمذار دې. که مونږ دې ته دارالحرب او وایو. نو ددې احکام به بدل شی. نو د فقهي احکامو د حده پورې به دا ملک هم دارالاسلام وی.

د ظالمانو او فاسقانو حکمرانانو خلاف د خروج حکم*

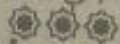
اوس سوال دا دی. که په یو اسلامی ملک باندې د غلطو خلقو اقتدار راشی. نو آیا دهغوی خلاف خروج کول جائز دی؟ ددې جواب دا دی. که په یو اسلامی ملک باندې ظالمان او داسې حکمرانان مسلط شی. چه هغوی د اسلام نه ډیر لرې وی. نو هغوی د اقتدار نه لرې کول اوصحیح افرادو ته د اقتدار منتقل کولو دپاره د مسلمانانو دپاره کوشش کول ضروری دې. او بعضې وخت ددې گنجائش هم وی. چه دهغوی خلاف باقاعدہ خروج اوکړی. او غلط سړې لرې کړی.

لیکن دخروج شرط دا دې چه د خروج طاقت لری ځکه که د طاقت نه بغیر خروج اوکړی نو بیا به داسې مثال صادقېږی که د بل سر نشم ماتولې نو خپل سر خو به مات کړم او چه دا هم نه وی چه ددې خروج په نتیجه کېښي داسې خونړیزې اوځانه جنگی پیدا شی چه هغه د مسلمانانو دپاره زیاته د فتنې سبب وی او دویم شرط دا دې چه ددوی امیر یو وی او ټول خلق دهغه امیر په ماتحتی کېښي خروج اوکړی ځکه چه د خروج په نتیجه کېښي د کامیابی نه پس به خپل مینځ کېښي د جنگ او جدال سلسله شروع کیږی که دا دواړه شرطونه موجود وی نو زما په نزد په دې وخت کېښي د عالم اسلام د ډیرو حکمرانانو خلاف خروج به جائز شی

عن مسروق بن جندب عن النبی صلی الله علیه وسلم قال لا تهاکموا المشرکین ولا تجمعوهم فمن ساکنهم أو جماعهم فهو مثلهم (۲۵۹)

د حضرت سمره رضی الله عنه نه روایت دې چه نبی علیه السلام فرمائیلی دی مشرکانو سره مه اوسېږئ او د هغوی سره ځان مه جمع کیږئ کوم کس چه دهغوی سره اوسېږی یا دهغوی سره جمع شو نو هغه د هغوی پشان دې گوری په حدیث کېښي نې څومره لوڼې وعید بیان کړي دې ځکه که څه ضروری سبب نه وی نو غیر مسلم ملک ته تلل او هلته اوسیدل معمولی گنجل پکار نه دی

په غیر اسلامی ملک کېښي د مسلمانانو په کلی کېښي داوسیدو حکم*
یو سوال دا پیدا کیږی که یو مسلمان غیر اسلامی ملک ته لاړ شی او هلته خپل یو کلی آباد کړی او په هغه کلی کېښي صرف مسلمانان وی نو هلته کېښي د تلو او د قیام کولو څه حکم دې؟
ددې جواب دا دې چه بغیر د ضرورت نه خوبیا هم هلته کېښي تلل او اوسیدل پکار نه دی ځکه که مسلمانانو خپل کلی جدا کړی نو بیا هم په ډیرو معاملو کېښي نې دغیر مسلمو سره واسطه راځی نو بغیر د څه ضرورت نه هلته کېښي آبادیدل پکار نه دی ځکه ضرورت وی نو دهغوی په کلو کېښي د اوسیدو په نسبت د مسلمانانو په ځان له کلی کېښي اوسیدل زیات بهتر دی

باب ما جاء في إخراج اليهود والنصارى

من جزيرة العرب

عن عمر بن الخطاب أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال لئن عشت إن شاء الله لأخرجن اليهود والنصارى من جزيرة العرب (۲۶۰)

د حضرت عمر رضی الله عنه نه روایت دې چه دوی د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه اوریدلی دی چه زه به یهودیان او نصارا د جزیره عرب نه اویاسم او د مسلمانانو نه علاوه به څوک په دې کېښي نه پرېږدم

په جزیره عرب کېښي غیر مسلمو ته د قیام اجازت نشته*
دا حکم په دې اصولو باندې مبنی دې چه الله تعالی د جزیره عرب د مسلمانانو مستقر گرځولي دي دا د مسلمانانو هیڅ کوارتر دې نوځکه په دې کېښي د غیر مسلم مستقل اوسیدل جائز نه دې هم دا وجه ده چه په جزیره عرب کېښي د کافرانو نه جزیه نشي اخستلې دلته کېښي صرف دوه څیزونه دی یا اسلام یا توره څوکه عارضی د تجارت یا په یوه اداره کېښي د ملازمت دپاره دلته کېښي اوسېږی نو دې گنجائش شته او د جزیره عرب حد دا دې د اردن د سرحد نه تر دیمین د اوږدوالی پوري او په پلنوالی کېښي د بحر احمر نه تر خلیج فارس پوري په دې وخت کېښي په جزیره عرب کېښي کم از کم زما په خیال یو درځن حکومتونه دی او د نبی علیه السلام په زمانه کېښي یو حکومت وو

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ لَأُخْرِجَنَّ الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى مِنْ جَزِيرَةِ الْعَرَبِ فَلَا أَتْرُكُ فِيهَا إِلَّا مُسْلِمًا (۲۶۱)
 حضرت عمر بن خطاب رضی اللہ عنہ نہ روایت دی۔ چہ نبی علیہ السلام فرمائیے دی۔ انشاء اللہ کہہ
 ژوندی پاتی شوم نو یهود او نصاری بہ د جزیرہ عرب نہ اویاسم۔

بَاب مَا جَاءَ فِي تَرْكِهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ جَاءَتْ فَاطِمَةُ إِلَى أَبِي بَكْرٍ فَقَالَتْ مَنْ يَرُوكَ قَالَ أَهْلِي وَوَلَدِي قَالَتْ فَمَا لِي لَا أَرُثُ أَبِي فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ لَا يُورَثُ وَلَكِنِّي أَغُولُ مَنْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُهُ وَالْفَقُّ عَلَى مَنْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (۲۶۲)
 حضرت ابوہریرہ رضی اللہ عنہ نہ روایت دی۔ چہ حضرت فاطمہ رضی اللہ عنہا حضرت ابوبکر صدیق رضی اللہ عنہ تہ ورغلہ۔ او تپوس نی تری او کرلو۔ ستا وارث خوک دی؟ ہغوی ورتہ او فرمائیل۔ زماہ کور خلق اوزما اولاد حضرت فاطمہ رضی اللہ عنہا او فرمائیل۔ بیا زہ دخیل پلار وارثہ ولی نہ یم؟ حضرت ابوبکر صدیق رضی اللہ عنہ ورتہ او فرمائیل۔ چہ ما در رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نہ اوریدی دی۔ چہ فرمائیلی نی وو۔ زمونہ خوک وارث نہ وی۔ لیکن رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم چہ بہ د چا کفالت کولو۔ زہ ہم د ہغوی کفالت کوم۔ او چہ بہ چا باندی ہغوی خرچ کولو۔ زہ ہم بہ ہغوی خرچ کوم۔

عَنْ مَالِكِ بْنِ أَوْسٍ بْنِ الْخَدَّانِ قَالَ دَخَلْتُ عَلَى عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ وَدَخَلَ عَلَيْهِ عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانَ وَالزُّبَيْرُ بْنُ الْعَوَّامِ وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ وَسَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَاصٍ ثُمَّ جَاءَ عَلِيٌّ وَالْعَبَّاسُ يَخْتَصِمَانِ فَقَالَ عُمَرُ لَهُمْ أَتَشْكُرُنِي بِاللَّهِ الَّذِي يَأْذَنُ لِقَوْلِ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ تَعْلَمُونَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا يُورَثُ مَا تَرَكْنَا صَدَقَةً قَالُوا نَعَمْ قَالَ عُمَرُ فَلَمَّا كُوفِيَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أَبُو بَكْرٍ أَا وَلِيَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجَنَّتْ أَلْتُ وَهَذَا إِلَى أَبِي بَكْرٍ يُطَلِّبُ أَلْتُ مِيرَاثَكَ مِنْ ابْنِ أَخِيكَ وَيَطْلُبُ هَذَا مِيرَاثَ امْرَأَتِهِ مِنْ أَبِيهَا فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا يُورَثُ مَا تَرَكْنَا صَدَقَةً وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّهُ صَادِقٌ بَارٌّ رَاشِدٌ تَابِعٌ لِلْحَقِّ قَالَ أَبُو عَيْسَى وَفِي الْحَدِيثِ قِصَّةٌ طَوِيلَةٌ (۲۶۳)

حضرت مالک بن اوس بن الخدّان رضی اللہ عنہ فرمائی۔ چہ زہ حضرت عمر بن خطاب رضی اللہ عنہ تہ ورغلہ۔ نو حضرت عثمان بن عفّان، حضرت زبیر بن عوام، حضرت عبدالرحمن بن عوف او حضرت سعد بن ابی وقاص رضی اللہ عنہم ہم راغلل۔ بہ دی گنہی حضرت علی او عباس رضی اللہ عنہما ہم بحث کولو او راغلل۔ حضرت عمر رضی اللہ عنہ ورتہ او فرمائیل۔ زہ تاسو تہ دہغہ اللہ بہ نوم باندی قسم درکوم۔ د چا بہ حکم چہ زمکی او آسمانونہ قائم دی۔ آیا تاسو تہ معلوم دی۔ چہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم دا فرمائیلی دی۔ چہ زمونہ خوک وارث نشته۔ مونہ چہ خہ پریم۔ دوہغہ صدقہ دہ۔ دی تولو او وکیل او مونہ تہ معلومہ دہ۔ حضرت عمر رضی اللہ عنہ او فرمائیل۔ گلہ چہ نبی علیہ السلام وفات شونہ۔ حضرت ابوبکر صدیق رضی اللہ عنہ او فرمائیل۔ زہ د رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم خلیفہ یم۔ بہ ہغہ وخت گنہی حضرت عباس او حضرت علی رضی اللہ عنہما دواہ۔ حضرت ابوبکر رضی اللہ عنہ تہ ورغلل۔ ہغہ دخیل وراہ او دخیلہ ہغہ د پلار میراث طلبولو۔ بہ ہغہ وخت گنہی حضرت ابوبکر رضی

الله عنه او فرمائیل رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمائیلی دی زمونږ څوک وارث نه وی مونږ چه څه پرېږدو. هغه صدقه وی. او الله تعالی پيژنی. چه هغه (حضرت ابوبکر رضی الله عنه) رښتینی، نیک او هدايت یافته او د حق متبع وو. په دې حديث کښي اوږده قصه ده.

بَاب مَا جَاءَ مَا قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

يَوْمَ فَتَحَ مَكَّةَ إِنَّ هَهُنَا نَا نَظَرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

عَنْ الْحَارِثِ بْنِ مَالِكٍ بْنِ التَّيْمِ قَالَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ فَتَحَ مَكَّةَ يَقُولُ لَا تُغْزَى هَذِهِ بَعْدَ الْيَوْمِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ (۲۶۴)

حضرت حارث بن مالک رضی الله عنه فرمائی. چه د مکې د فتح په ورځ ما د رسول الله صلى الله عليه وسلم نه اوریدلی وو. چه فرمائیل ئې. د نن نه پس تر قیامته پورې به د مکې فتح کولو ته ضرورت پېښ نشی. یعنی انشاء الله د قیامته پورې به دا د مسلمانانو په قبضه کښي وی. او د کافرو قبضې ته به داسې نه ورځی. چه دهغې د آزادولو دپاره مسلمانانو ته د جهاد کولو نوبت راشی. او ددې فتح کول پېښ شی. داسې به نه کیږی.

بَاب مَا جَاءَ فِي السَّاعَةِ النَّبِيُّ

يَسْتَحِبُّ فِيهَا الْقِتَالُ

عَنْ النُّعْمَانِ بْنِ مُقَرَّنٍ قَالَ غَزَوْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَكَانَ إِذَا طَلَعَ الْفَجْرُ أَمْسَكَ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ فَإِذَا طَلَعَتْ قَاتَلَ فَإِذَا انْتَصَفَ النَّهَارُ أَمْسَكَ حَتَّى تَزُولَ الشَّمْسُ فَإِذَا زَالَتْ الشَّمْسُ قَاتَلَ حَتَّى الْعَصْرِ ثُمَّ أَمْسَكَ حَتَّى يُصَلِّيَ الْعَصْرَ ثُمَّ يُقَاتِلُ قَالَ وَكَانَ يُقَالُ عِنْدَ ذَلِكَ تَبِيحُ رِيَاخِ النَّصْرِ وَيَدْعُو الْمُؤْمِنُونَ لِحُيُوشِهِمْ فِي صَلَاتِهِمْ (۲۶۵)

حضرت نعمان بن مقرن رضی الله عنه فرمائی. چه زه رسول الله صلى الله عليه وسلم سره په غزاگانو کښي شریک شوي يم. چه کله به صبا شونو ئې عليه السلام به جنگ پرېځودلو. تردې چه نمر به راوختلو. او کله چه به نمر راوختلو. نوبیا به ئې جنگ شروع کولو. کله چه به نیمه ورځ شوه. نو جنگ به ئې بند کړلو. تردې چه نمر به زانله شو. بیا چه به ئې جنگ شروع کړلو. او د مازيگر د مانځه پورې به ئې جنگ کولو. او د مازيگرې به ئې جنگ بند کړلو. د مازيگر د مانځه نه پس به ئې جنگ شروع کړلو. او ددې وخت په باره کښي به وئیلی شو. چه په دې وخت کښي د الله تعال د مدد باد چلېږی. او مومنانو به په مونځونو کښي دخپلو لښکرو دپاره په دې وخت کښي دعا کوله.

بَاب مَا جَاءَ فِي الطَّيْرِ

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الطَّيْرَةُ مِنَ الشَّرِّ وَمَا مِنَّا وَلَكِنَّ اللَّهَ يُدْهِمُهُ بِالْقَوَائِمِ (۲۶۶)

حضرت عبد الله بن مسعود رضی الله عنه فرمائی. چه رسول الله صلى الله عليه وسلم (وما منا)) نه پس یوه جمله سلم فرمائیلی دی. بدفالی او سپېره توپ نیول د شرک یوه حصه ده. او د ((وما منا)) نه پس یوه جمله محدود ده. ((وما منا إلا وقد بهمهم الطيرة)) یعنی په مونږ کښي یو کس هم داسې نشته چه دهغه په زړه کښي به کله هم د بدفالنې او سپېره توپ خیال نه راځی. لیکن الله تعالی هغه د توکل په ذریعه لرې کوی. کله چه ی په الله تعالی باندې بهر ورسه او کړی. نو دغه ورسونه د زړه نه اوهی.

بدفالی او سپیره توپ نیول*

په دې حدیث کښې د بدفالی او سپیره توپ ممانعت شوې دې. لکه چه په سپکهانو کښې دا مشهوره ده. مثلاً که د کور نه د څه مقصد دپاره اوځی. او په لاره کښې ورسره پېشومخامخ شی. نو وانی دا سفر اوس سپیره شو. نویه دغه وخت کښې راوایس شی. او سفر پرېږدی. یا مثلاً کارغه د گس طرف نه والوژی. نو دا په بدفالی سره نیسی. دا بدفالی دشرک یوه حصه ده. اودلته په جهاد کښې نې د دې ذکر په خصوصیت سره ځکه اوکړلو. چه کله خلق د جهاد دپاره اوځی. نو په هغه وخت کښې خلق بدفالی زیاته نیسی. ځکه نې ددې نه منع اوکړله. خو نیک فالی نیول جائز دی. مثلاً چه نبي علیه السلام به کله د سفر دپاره روانیدلو. او په دغه وخت کښې به نې د ((یا نجیح)) کلمه دچا دخولې نه واوریدله. نو نبي علیه السلام به خوشحاله شو. او فرمائیل به نې. مونږ د سفر په اول کښې د ((نجیح)) لفظ واوریدلو. انشاء الله مونږ ته به کامیابی ملایوېږي. لیکن بدفالی جائز نه ده.

عَنْ أَنَسٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا عُدْوَى وَلَا طَيْرَةَ وَأَحَبُّ الْقَوْلِ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا الْقَوْلُ قَالَ الْكَلِمَةُ الطَّيِّبَةُ (۲۶۷)

دحضرت انس رضی الله عنه نه روایت دې. چه رسول الله صلی الله علیه و سلم فرمائیلې دې. عدوی اوبدفالی نشته. اوزه فال خوبنوم. صحابه گرام رضی الله عنهم تپوس اوکړلو. یا رسول الله فال څه ته وانی؟ نبي علیه السلام اوفرمائیل. ښه خبره.

د یو بيماري بل ته د لگیدو عقیده*

د عدوی معنی ده. دیو بيماری بل کس ته منتقل کیدل. ددې حدیث مطلب دا نه دې. چه بيماری د یوکس نه بل کس ته نه متعدی کیږي. ددې نفی نه ده شوې. بلکه په زمانه د جاهلیت کښې .. عدوی.. یوه مخصوصه عقیده وه. هغه دا چه په بيمارۍ کښې پخپله بل ته د منتقل کیدو تاثیر شته. معاذ الله. دالله تعالی د قدرت نه بغیر هم. د جاهلیت ددې غلطې عقیدې نبي علیه السلام په دې حدیث کښې نفی اوفرمائیل. لیکن که یو کس د اسبابو په درجه کښې دا او وانی. چه دا بيماری د یو کس نه بل ته منتقل کیږي. لیکن په دغه بيمارۍ کښې پخپله دا تاثیر نشته. بلکه دالله تعالی په مشیت او حکم سره کیږي. که څوک دا عقیده ساتي. نو دا ددې حدیث منافی نه ده. خو چه په کومو احادیثو کښې دا راغلی دی. چه ((فر من المجذوم فرارک من الأسد)) نو ددې مطلب دا دې. چه د سبب په درجه کښې احتیاط کول پکار دی. او دا احتیاط ددې حکم منافی نه دې. او په خپله نبي علیه السلام د مجذوم سره خوراک کړې دې. ددې خودلو دپاره چه د بيمارۍ په ذات کښې څه تاثیر نشته. تر څو پورې چه د الله تعالی مشیت نه وی شوې.

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُعْجِئُهُ إِذَا خَرَجَ لِحَاجَةٍ أَنْ يَسْمَعَ يَا رَاشِدُ يَا نَجِيحُ (۲۶۸)

دحضرت انس بن مالک رضی الله عنه نه روایت دې. چه رسول الله صلی الله علیه و سلم به کله د سفر وغیره دپاره وتلو. نو نبي علیه السلام به د ((یا راشد یا نجیح)) کلمات واوریدل. خو ښې گټورل. راشد د رشد نه وتلې دې. او د نجیح لفظ د نجاح نه وتلې دې. دواړه څیزونه د یو مسافر دپاره او د څه ضرورت ده. کامیابی.

بَاب مَا جَاءَ فِي وَصِيَّتِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْقِتَالِ

عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا بَعَثَ أَمِيرًا عَلَى جَنَشٍ أَوْصَاهُ فِي خَاصَّةِ نَفْسِهِ بِتَقْوَى اللَّهِ وَمَنْ مَعَهُ مِنَ الْمُسْلِمِينَ خَيْرًا وَقَالَ اغْزُوا بِسْمِ اللَّهِ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ قَاتِلُوا مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ وَلَا تَغْلُوا وَلَا تَغْلُزُوا وَلَا تُمَثِّلُوا وَلَا تُقَتِّلُوا وَلَئِذَا لَقِيتَ عَدُوَّكَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ فَادْعُهُمْ إِلَى إِحْدَى ثَلَاثِ خِصَالٍ أَوْ خِلَالِ أَيْتِهَا أَجَابُوكَ فَأَقْبَلْ مِنْهُمْ وَكُفَّ عَنْهُمْ وَادْعُهُمْ إِلَى الْإِسْلَامِ وَالتَّحَوُّلِ مِنْ دَارِهِمْ إِلَى دَارِ الْمُهَاجِرِينَ وَآخِرُهُمْ أَنَّهُمْ إِنْ فَعَلُوا ذَلِكَ فَإِنَّ لَهُمْ مَا لِلْمُهَاجِرِينَ وَعَلَيْهِمْ مَا عَلَى الْمُهَاجِرِينَ وَإِنْ أَبَوْا أَنْ يَتَحَوَّلُوا فَأَخْبِرْهُمْ أَنَّهُمْ يَكُونُوا كَأَعْرَابِ الْمُسْلِمِينَ يَجْرِي عَلَيْهِمْ مَا يَجْرِي عَلَى الْأَعْرَابِ لَيْسَ لَهُمْ فِي الْغَنِيمَةِ وَالْفَيْءِ شَيْءٌ إِلَّا أَنْ يَجَاهِدُوا فَإِنْ أَبَوْا فَاسْتَعِنَ بِاللَّهِ عَلَيْهِمْ وَقَاتِلْهُمْ وَإِذَا حَاصَرْتَ حَصَنًا فَأَرَادُوكَ أَنْ تَجْعَلَ لَهُمْ ذِمَّةَ اللَّهِ وَذِمَّةَ نَبِيِّهِ فَلَا تَجْعَلَ لَهُمْ ذِمَّةَ اللَّهِ وَلَا ذِمَّةَ نَبِيِّهِ وَاجْعَلْ لَهُمْ ذِمَّتَكَ وَذِمَّةَ أَصْحَابِكَ لَأَنْكُمْ إِنْ تَخَفَرُوا ذَمَّكُمْ وَذَمَّ أَصْحَابَكُمْ خَيْرٌ مِنْ أَنْ تَخَفَرُوا ذِمَّةَ اللَّهِ وَذِمَّةَ رَسُولِهِ وَإِذَا حَاصَرْتَ أَهْلَ حَصْنٍ فَأَرَادُوكَ أَنْ تُزِلَّهُمْ عَلَى حُكْمِ اللَّهِ فَلَا تُزِلُّوهُمْ وَلَكِنْ أَنْزِلْهُمْ عَلَى حُكْمِكَ فَإِنَّكَ لَا تَذَرِي أَنْ تُصِيبَ حُكْمَ اللَّهِ فِيهِمْ أَمْ لَا أَوْ تَخَوْ هَذَا (٢٦٩)

دحضرت بریده رضی الله عنه نه روایت دی چه نبی علیه السلام به کله په یولیسکر باندې څوک امیر جوړ کړلو نو نبی علیه السلام به هغه ته دا وصیت کولو چه هغه دخپل نفس په باره کښې دالله تعالی نه اوویرېږی او چه کوم کسان به ورسره وو هغوی سره د ښه سلوک وصیت به ئې ورته کولو او فرماتیل به ئې بسم الله او وائی او د الله په لار کښې جهاد کوئ او دکافرانو سره قتال کوئ او په مال غنیمت کښې خیانت مه کوئ او معاهده مه ماتیئ او مثله مه کوئ او ماشوم مه قتلوی او کله چه ستاسو مقابل د خپل دشمن مشرک سره وی نو تاسو هغوی ته په دریو کښې د یوې خبرې دعوت ورکوئ که هغوی په دې دریو کښې په یوه باندې راضی شو نو هغه ترې قبلوی او بیا دهغوی نه منع کیږی او هغه سره قتال مه کوئ دتولو نه وړاندې هغوی ته د اسلام دعوت ورکوئ او دا وائی چه هغوی دخپلو کورونو نه دار مهاجرین طرف ته منتقل شی او هغوی ته ښائی که داسې اوکړی نو هغوی به هغه حقوق او هغه فرائض وی کوم چه د نورو مهاجرینو دی او که هغوی د خپل ځانې نه د منتقل کیدو نه انکار اوکړی یعنی اسلام قبول کړی لیکن د هجرت نه انکار اوکړی نویه دې صورت کښې به په هغوی باندې هغه احکام جاری کیږی کوم چه د نورو باندې پچانو مسلمانانو دی او د مال غنیمت او مال فی نه به تر هغه وخته پورې هغوی ته څه حصه نه ملاویرې ترڅو پورې چه هغوی جهاد نه وی کړی او که هغوی ددې نه هم انکار اوکړی نو بیا دالله تعالی ته مدد غواړی او په هغوی باندې حمله کوئ او که تاسو د یوې قلعي محاصره اوکړی او هغه خلق دا غواړی چه تاسو هغوی ته دالله تعالی او دهغه د رسول ذمه واری ورکړی نو تاسو هغوی ته دا مد وائی چه مونږ تاسو ته دالله اودهغه د پیغمبر ذمه واری درکوو ځکه چه دالله او دهغه د رسول د ذمه واری بې حرمتی کول زیاته گناه ده ددې په نسبت چه انسان د خپلې ذمه واری بې حرمتی اوکړی دغه شان که تاسو د یوې قلعي محاصره اوکړی او هغه خلق دا غواړی چه تاسو هغوی د الله تعالی په حکم راگوز کړی یعنی د الله په فیصله باندې صلح کول غواړی نو تاسو داسې مه کوئ بلکه هغوی ته دا اووائی چه مونږ تاسو په خپله فیصله باندې

را کوزوو. خکه چه تاسو ته څه معلومه ده. چه کومه فيصله تاسو کوي هغه د الله د حکم مطابق ده که نه؟ نو خپله فيصله د الله تعالیٰ فيصله مه گرځوي.

حضرت انس بن مالک رضی الله عنه فرماني چې نبي عليه السلام به د سحر مانځه په وخت کښې حمله کوله که اذان به نې واوريدو. نو اوږيدل به گنې حمله به نې کوله يوه ورځ نبي عليه السلام د اذان اوږيدو دپاره غوږ تکیه کړې وو. چه د يو سړي نه نې واوريدل. هغه ((الله اکبر)) وويل نبي عليه السلام او فرمائيل په فطرت اسلامي باندې دې بيا هغه سړي او وويل ((اشهد أن لا إله إلا الله)) نو نبي عليه السلام او فرمائيل ته د اور نه بهر شوي.

کتاب فضائل الجهاد

مَنْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

بَابُ مَا جَلَدَ فِيهِ فَضْلُ الْجِهَادِ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا يَفْعَلُ الْجَاهِدُ قَالَ إِنْكُمْ لَا تَسْتَطِيعُونَهُ فَرَدُّوا عَلَيْهِ مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا كُلُّ ذَلِكَ يَقُولُ لَا تَسْتَطِيعُونَهُ فَقَالَ فِي الثَّلَاثَةِ قَتَلَ الْمُجَاهِدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ قَتْلَ الْقَاتِلِ الصَّالِمِ الَّذِي لَا يَفْتَرُّ مِنْ صَلَاةٍ وَلَا صِيَامٍ حَتَّى يَرْجِعَ الْمُجَاهِدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ (۲۷۰)

د حضرت ابوهريره رضي الله عنه نه روايت دي. چه د رسول الله صلى الله عليه وسلم نه تپوس اوشو. چه د جهاد سره كوم عمل برابر دي؟ نبي عليه السلام او فرمائيل: تاسو دهغي طاقت نشئ لرلي. دوه درې ځله خلقو هم دا تپوس او کړلو. نبي عليه السلام هم دا جواب ورکړلو. چه تاسو د هغي طاقت نشئ لرلي. په دريم ځل نبي عليه السلام او فرمائيل: د الله په لار کښې د مجاهد مثال داسي دي. لکه چه يو مونه گذار او روژه دار په مونه اوروژه کښې څه کوتاهي او کمي نه کوي. تردې چه هغه مجاهد د جهاد نه واپس راشي. (ترجمه از مرتب)

عَنْ أَسِي قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعْنِي يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ الْمُجَاهِدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ هُوَ عَلِيٌّ صَاحِبُ إِنْ قَبِضَتْهُ أَوْزُنُهُ الْجَنَّةَ وَإِنْ رَجَعَتْهُ رَجَعَتْهُ بِأَجْرٍ أَوْ غَنِيمَةٍ (۲۷۱)

حضرت انس رضي الله عنه فرماني. چه رسول الله رضي الله عنه فرمائيلي دي. چه الله تعالیٰ فرماني زما په لار کښې د جهاد کونکي ذمه واري په ما باندې ده. که زه دهغه روح واخلم. نو د جنت وارث به نې جوړ کړم. او که هغه را واپس کړم. نو د اجر او يا مال غنيمت سره نې واپس کوم. (ترجمه از مرتب)

بَابُ مَا جَلَدَ فِيهِ فَضْلُ مَنْ مَاتَ مُرَابِطًا

عَنْ فَضَالَةَ بْنِ عُبَيْدٍ يُحَدِّثُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ كُلُّ مَيِّتٍ يُخْتَمُ عَلَى عَمَلِهِ إِلَّا الَّذِي مَاتَ مُرَابِطًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَإِنَّهُ يُنْمَى لَهُ عَمَلُهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَيَأْمَنُ مِنْ فِتْنَةِ الْقَبْرِ وَسَمْعَتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ الْمُجَاهِدُ مَنْ جَاهَدَ نَفْسَهُ (۲۷۲)

د حضرت فضاله بن عبيد رضي الله عنه نه روايت دي. چه رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمائيلي دي. د هر مړ کيدونکي په اعمالو باندې دهغه د مرگ په وخت کښې مهر لگولې شي. ليکن کوم کس چه د الله تعالیٰ په لار کښې د محافظ د پوتې کوي. او مړ شي. نو دهغه عمل تر قيامته پورې زياتولې شي. او دغه کس به د قبر د فتنې نه محفوظ وي. او ما د نبي عليه السلام نه اوريدلي دي. چه فرمائيل

بی مجاهد هغه څوک دې چه دخپل نفس سره جهاد کوی (یعنی د نفس تابعداری نه کوی)

باب ما جلد فی فضل الصوم فی سبیل الله

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ حَدَّثَنَا ابْنُ لَهِيْعَةَ عَنْ أَبِي الْأَسْوَدِ عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ وَسَلِّمَانَ بْنِ يَسَارٍ أَنَّهُمَا حَدَّثَاهُ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ صَامَ يَوْمًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ زَحَرَخَهُ اللَّهُ عَنْ النَّارِ سَبْعِينَ خَرِيفًا أَحَدُهُمَا يَقُولُ سَبْعِينَ وَالْآخَرُ يَقُولُ أَرْبَعِينَ (۲۷۳)

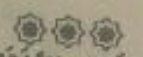
دحضرت ابوهريره رضي الله عنه نه روايت دې چه نبی عليه السلام فرمانيلى دى كوم كس چه دجهاد په دوران كښې روژه اونيوله نوالله تعالى به د جهنم داور نه د اويا كالو په مسافت باندې هغه لرې كړى يو راوى اويا كاله اوبل راوى څلويښت كاله بنائى.

عن ابى سعيد الخدرى رضى الله عنه عن النبى صلى الله عليه وسلم قال لا يصوم عبد يوما في سبيل الله إلا باعد الله ذلك اليوم النار عن وجهه سبعين خريفا (۲۷۴)

ترجمه ښكاره ده.

عَنْ أَبِي أُمَامَةَ الْبَاهِلِيِّ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ صَامَ يَوْمًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ جَعَلَ اللَّهُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ النَّارِ خَنْدَقًا كَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ (۲۷۵)

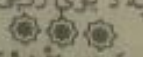
دحضرت ابوامامه رضي الله عنه نه روايت دې چه نبی عليه السلام فرمانيلى دى چا چه د جهاد په دوران كښې يوه ورځ روژه اونيوله نوالله تعالى به دهغه او د جهنم په مينځ كښې د زمكې او د آسمان په برابرې يو خندق جوړ كړى.

باب ما جلد فی فضل الصدقة فی سبیل الله

عَنْ خُرَيْمِ بْنِ فَاتِكٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ أَلْفَقَ نَفَقَةً فِي سَبِيلِ اللَّهِ كُتِبَتْ لَهُ بِسَبْعِ مِائَةِ ضِعْفٍ (۲۷۶)

دحضرت خريم بن فاتك رضي الله عنه نه روايت دې چه رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمانيلى دى چه څوك دالله په لار كښې خرچ كوي نو هغه ته به د يوې روپۍ بدله يو په اووه باندې ملاتړ كړى.

باب ما جلد فی فضل الصدقة فی سبیل الله

عَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ الطَّائِفِيِّ أَنَّهُ سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيُّ الصَّدَقَةِ أَفْضَلُ قَالَ عِدْمَةُ عَبْدٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ ظِلٌّ فَسْطَاطٍ أَوْ طَرَوْقَةٌ فَخَلَّ فِي سَبِيلِ اللَّهِ (۲۷۷)

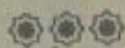
دحضرت عدی بن حاتم نه روايت دې چه د نبی عليه السلام نه تپوس اوشو كومه صدقه افضله ده؟ نبی عليه السلام وفرمانيلى چه دالله تعالى په لار كښې ديو غلام خدمت پيش كړې شى يعنى چه مجاهد عليه السلام وفرمانيلى شى چه هغه غلام د مجاهد خدمت كوي يا د يوې خيمې سيوري يعنى چه مجاهد ته د غلام ورکړې شى چه هغه ترې دجهاد په دوران كښې سيوري حاصلوى يا د الله په لار كښې نارينه خيمه ورکړې شى يعنى يوکس بل ته خپل تر ورکړى چه هغه ددې تر په ذريعه ښځه مال كړى اودهغې نه كوم بچي پيدا شى هغه په جهاد كښې استعمالوى نو دا هم لويه صدقه ده.

باب ما جلد فی فضل من جاهد غازینا

عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ الْجَهَنِيِّ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ جَهَّزَ غَازِيًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَقَدْ غَزَا وَمَنْ خَلَّفَ غَازِيًا فِي أَهْلِهِ فَقَدْ غَزَا (۲۷۸)

حضرت زید بن خالد جهنی نے روایت دی ہے رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم فرماتیلی دی ہے کہ کس دالہ پہ لار کنبی د تلونکی غازی سامان تیار کری نوهغه هم دجهاد کونکو په حکم کنبی دی اوخوک چه دمجاهدینو په کور کنبی دهغوی داهل وعیال نکرانی کوی نوهغه هم د هغوی په حکم کنبی دی

بَاب مَا جَاءَ فِي فَضْلِ مَنْ اغْتَرَتْ قَلْعَاهُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

عَنْ أَبِي مَرْيَمَ قَالَ لَحَقَنِي عَبَّاسُ بْنُ رِفَاعَةَ بْنِ رَافِعٍ وَأَنَا مَاشٍ إِلَى الْجُمُعَةِ فَقَالَ أَنْبَشْرُ فَإِنْ خَطَاكَ هَذِهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ سَمِعْتُ أَبَا عَنَسٍ يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ اغْتَرَتْ قَلْعَاهُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَهَمَّا حَرَامٌ عَلَى النَّارِ (۲۷۹)

حضرت یزید بن ابومریم رضی اللہ عنہ فرماتی ہے کہ د جمعہ دموئخ دپاره په لار کنبی ماته عباس بن رفاعه بن رافع ملاو شو او وی فرمائیل: خوشخبری واوره ته چه دا کوم قدم اوچتوی نو دا دالله تعالی په لار کنبی دی ما د ابوعبس رضی اللہ عنه نه اوریدلی ووچه رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم فرمائیلی دی چه د چا قدم د الله په لار کنبی گرد آلوده شی نوهغه قدم په اور باندې حرام دی

بَاب مَا جَاءَ فِي فَضْلِ الْغَنَادِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا أُجِ النَّارَ رَجُلٌ يَكِي مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ حَتَّى يَعُودَ اللَّيْلُ فِي الضَّرْعِ وَلَا يَجْتَمِعُ غَنَارٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَدُخَانُ جَهَنَّمَ (۲۸۰)

حضرت ابوهریره رضی اللہ عنه فرماتی ہے کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم فرمائیلی دی کوم کس چه دالله تعالی د ویری اورزی نوهغه ترهغه وخته پورې اور ته نشی داخلیدی ترخو چه پی په غولاتخه کنبی واپس شوی نه وی یعنی لکه څنگه چه په غولاتخه کنبی پی واپس کیدل ناممکن دی دغه شان د داسې کس جهنم ته تلل ممکن نه دی او د الله تعالی د لاری گرد اودجهنم لوړې نشی جمع کیدی په احادیثو کنبی چه په کوم خانې کنبی د سبیل الله لفظ راغلی دی نودهغې براه راست په جهاد باندې اطلاق کیږی لیکن دا بیله خبره ده چه د دین کوم نور کارونه کیږی یا چه یوکس د دین په بل خدمت کنبی مشغول وی نوامید دی چه هغه هم د الله په رحم سره د فی سبیل الله په حکم داخل شی لیکن په مجموعی حیثیت سره زیات ترد فی سبیل الله نه مراد هم جهاد دی

بَاب مَا جَاءَ فِي فَضْلِ مَنْ شَابَ

خَيْبَةً فِي سَبِيلِ اللَّهِ

عَنْ سَالِمِ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ أَنَّ شَرَحْبِيلَ بْنَ السَّمْطِ قَالَ يَا كَعْبُ بْنُ مَرْثَةَ حَدَّثَنَا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَخَذَرُ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ مَنْ شَابَ خَيْبَةً فِي الْإِسْلَامِ كَانَتْ لَهُ نُورًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ (۲۸۱)

دحضرت سالم بن جعد نه روایت دی چه حضرت شرحبیل بن سمط حضرت کعب بن مره ته اوونیل چه مونږ ته د رسول الله صلی الله علیه وسلم حدیث بیان کړه او د احتیاط نه کار واخله په دی باندې

حضرت کعب رضی الله عنه او فرمائیل چه ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه اوریدلی دی چه کوم کس په اسلام کنیې بودا شو نو دهغه بودا والې به د قیامت په ورځ د هغه دپاره د رتړا په شکل کنیې وی

عَنْ عَمْرِو بْنِ عَبْسَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ شَابَ شَيْئَةً فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَانَتْ لَهُ نُورًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ (۲۸۲)

حضرت عمرو بن عبسه رضی الله عنه فرمائی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائی دی کوم کس چه دالله تعالی په لار کنیې جهاد کوی او بودا شی نو د قیامت په ورځ به دغه بوداوالې د هغه دپاره د نور په شکل کنیې وی

بَاب مَا جَاءَ فِي فَضْلِ مَنْ ارْتَبَعَ فَرَسًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْخَيْلُ مَقْقُودَةٌ فِي نَوَاصِيهَا الْخَيْرُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ الْخَيْلُ لثَلَاثَةِ هِيَ لِرَجُلٍ أَجْرٌ وَهِيَ لِرَجُلٍ سِتْرٌ وَهِيَ عَلَى رَجُلٍ وَزْرٌ فَأَمَّا الَّذِي لَهُ أَجْرٌ فَالَّذِي يَتَّخِذُهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَعِدُّهَا لَهُ هِيَ لَهُ أَجْرٌ لَا يَغِيبُ فِي بَطُونِهَا شَيْءٌ إِلَّا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ أَجْرًا (۲۸۳)

د حضرت ابوهريره رضی الله عنه نه روايت دي چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائی دی د اسونو په تندو کنیې تر قیامته پورې خیر ترلې شوی دي او اسونه په درې قسمه دي اول هغه قسم چه هغه د سړی دپاره د اجر او ثواب سبب وی دویم هغه قسم دي چه هغه د پرده پوشی سبب وی او دریم هغه قسم دي چه هغه د گناه باعث وی اول قسم اس چه د اجر او ثواب سبب وی هغه اس دي چه هغه انسان دالله په لار کنیې د جهاد دپاره اوساتی او هغه تیار کړی او هغه اس چه گناه خوری نو په هغې باندي هم دده دپاره ثواب لیکلې شی

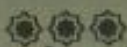
بَاب مَا جَاءَ فِي فَضْلِ الدُّمِيِّ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي حُسَيْنٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ اللَّهَ لَيَدْخُلُ بِالسَّهْمِ الْوَاحِدِ ثَلَاثَةَ الْجَنَّةِ صَانِعُهُ يَحْتَسِبُ فِي صَنْعَتِهِ الْخَيْرَ وَالرَّامِيَ بِهِ وَالْمُتَدَبِّرُ بِهِ وَقَالَ ارْكَبُوا وَارْكَبُوا وَلَئِنْ تَرَفُّوا أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ تَرْكَبُوا كُلُّ مَا يَلْتَهُو بِهِ الرَّجُلُ الْمُسْلِمُ بَاطِلٌ إِلَّا رَمِيَهُ بِقَوْسِهِ وَتَأْدِيَةُ فَرَسَةٍ وَمُلَاعَبَتُهُ أَهْلُهُ فَإِنَّهُمْ مِنَ الْحَقِّ (۲۸۴)

د حضرت عبدالله بن عبدالرحمن بن ابی حسین رضی الله عنه نه روايت دي چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائی دی دالله تعالی به د یو غشی په وجه درې کسان جنت ته داخل کړی یو دهغې جوړونکي چه په ښه نیت هغه جوړ کړی دویم ویشتونکي او دریم هغه کس چه دتیر ورکونکي دی بیا نبی علیه السلام او فرمائیل تیراندازی او اس سواری زده کړی او تیراندازی د اس سواری نه ښه ده هر هغه لویه چه مسلمان نه کوی ټولې باطلې دي سوا د تیراندازی اس ته تربیت ورکولو نه اود ښځې سره لویې کولو نه دا درې واره عملونه تیک دي

عَنْ أَبِي تَجِيحٍ السُّلَمِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ مَنْ رَمَى بِسَهْمٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَهُوَ لَهُ عَدْلٌ مُخَوَّرٌ (۲۸۵)

حضرت ابونجیح سلمی رضی الله عنه فرمائی چه ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه دا واوریدل چه فرمائیل دي کوم کس چه دالله په لار کنیې غشی اولی نو د هغه یو غشی ویشتل د یو غلام آزادولو

بَاب مَا جَاءَ فِي فَضْلِ الْخُرُوسِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ غَيَّتَانِ لَا تَمْسُهُمَا النَّارُ غَيْرَ بَكْتٍ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَغَيْرَ بَأَثٍ تَخْرُسُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ (۲۸۶)

حضرت عبداللہ بن عباس رضی اللہ عنہما نہ روایت دی ہے کہ ما درسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نہ اوریدلی دی ہے کہ دوه سترگي داسي دی ہے کہ د جهنم اور به ورته اونه رسي يوه هغه سترگه چه د الله تعالى د ويرې نه ژریدلي وي او دويمه هغه سترگه چه دالله تعالى په لار کښې نهې خوگي کونکې شپه تيره کړې وي

بَاب مَا جَاءَ فِي ثَوَابِ الشُّهَدَاءِ

حضرت کعب بن مالک رضی اللہ عنه نه روایت دی ہے کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم فرمائیلى دی د شهيدانو روحونه په جنت کښې د شنو طوطيانو په شکل کښې د جنت د ميوو او ونو نه خوراکونه کوي

ددې شهيدانوفضيلت دا دي چه د دوي روحونه آزاد دي په جنت کښې چه نهې کوم خانې کښې خوښه وي گرځي په هغوي باندې چه پابندی نشته ليکن دا سوال چه هغوي څنگه د شنو مارغانو په شکل کښې دننه ورځي ددې کيفيت صرف الله تعالى پيژني مونږ ته ددې علم نشته واقعہ دا ده چه د مرگ نه پس د روحونو نه مستقر کوم خانې دي او هغوي کوم خانې کښې اوسيږي په دې باره کښې روايات مختلف دي د بعضي رواياتو نه معلوميږي چه په قبر کښې اوسيږي او د بعضي نه معلوميږي چه آزاد گرځي راگرځي او د بعضي نه معلوميږي چه مقام عليين ته ځي او علامه ابن قيم رحمه الله په کتاب الروح کښې ليکلي دي چه دهر انسان د روح سره جدا جدا معاملہ کيږي ځکه د يو انسان د ورځ په باره کښې په يقين سره نشي ونيلي چه ددې روح به چرته ځي خو د شهيدانو د روحونو په باره کښې په احاديثو کښې په خصوصيت سره ذکر شوې دي چه هغوي ته آزادي وي او په جنت کښې د شنو مارغانو په صورت کښې چه کوم خانې کښې نهې خوښه وي گرځي راځي او خوراک ځکاک کوي ليکن دا پته نه لگي چه آيا د شهيدانو روحونه په دغه شتر مارغانو کښې حلول کوي او که دهغوي شکلونه قدرتي طور د شنو مارغانو په صورت کښې بدلېږي الله تعالى ښه پوهيږي مونږ ددې په کنه او کيفيت باندې واقف نه يو بس خلاصه دا ده چه د هغوي شکل هم ښکلي او ښائسته کولي شي او دوي ته آزادي هم ملاويږي

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ عَرَضَ عَلَيَّ أَوَّلُ ثَلَاثَةٍ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ شَهِيدٌ وَغَفِيفٌ مُتَعَقِّفٌ وَعَبْدٌ أَحْسَنَ عِبَادَةَ اللَّهِ وَكَصَحَ لِمَوَالِيهِ (۲۸۸)

حضرت ابوهريره رضی اللہ عنه نه روایت دی ہے کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم فرمائیلى دی ماته هغه درې کسان پيش کړي شو کوم چه په د ټولو نه اول جنت ته داخلېږي يو شهيد دويم دحرامو او شبهاتو نه پرهيز کونکي دريم هغه بنده چه هغه په ښه شان عبادت کوي او د خپل مالک هم ښه خدمت کوي

عَنْ أَنَسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْقَتْلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يُكَفِّرُ كُلَّ خَطِيئَةٍ فَقَالَ جَبْرِيلُ إِلَّا الدِّينَ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَّا الدِّينَ (۲۸۹)

حضرت انس رضی الله عنه فرمائی: چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائیلی دی: د الله تعالیٰ په لار کښې قتلیدل د هرې کناه کفار ه ده. حضرت جبرئیل علیه السلام او فرمائیل: دقرض نه علاوه نښې علیه السلام هم او فرمائیل: دقرض نه علاوه.

عَنْ أَنَسٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ مَا مِنْ عَبْدٍ يَمُوتُ لَهُ عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ يُحِبُّ أَنْ يَرْجِعَ إِلَى الدُّنْيَا وَأَنْ لَهُ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا إِلَّا الشَّهِيدُ لَمَّا يَرَى مِنْ فَضْلِ الشَّهَادَةِ فَإِنَّهُ يُحِبُّ أَنْ يَرْجِعَ إِلَى الدُّنْيَا فَيُقْتَلَ مَرَّةً أُخْرَى (٢٩٠)

حضرت انس رضی الله عنه فرمائی: چه نبی علیه السلام فرمائیل دی: چه داسې خوک نشته چه هغه وفات شی او دالله تعالیٰ سره دهغه ښه بدله وی او هغه به دنیا ته واپس کیدل خوښ کړی اگرچه په دنیا کښې هغه ته پوره دنیا وما فيها ملاوړې دهشید نه سوا چه هغه دشهادت فضیلت او مرتبه اووینی نو دا تمنا به اوکړی چه دې دنیا ته دوباره لاړشی او بیا قتل کړې شی.

بَاب مَا جَاءَ فِي فَضْلِ الشَّهَادَةِ مِنْهُ اللَّهُ

عن عمر بن الخطاب يقول سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول الشهداء أربعة رجل مؤمن جيد الإيمان لقي العدو فصدق الله حتى قتل فذلك الذي يرفع الناس إليه أعتابهم يوم القيامة هكذا ورفع رأسه حتى وقعت قلنسوته قال فما أذري أقلنسوة عمر أراد أم قلنسوة النبي صلى الله عليه وسلم قال ورجل مؤمن جيد الإيمان لقي العدو فكأنما ضرب جلده بشوك طلع من الجفن آثاء سهم غرب فقتله فهو في الدرجة الثانية ورجل مؤمن خلط عملاً صالحاً وآخر سيئاً لقي العدو فصدق الله حتى قتل فذلك في الدرجة الثالثة ورجل مؤمن أسرف على نفسه لقي العدو فصدق الله حتى قتل فذلك في الدرجة الرابعة (٢٩١)

دحضرت عمر رضی الله عنه نه روایت دي چه ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه اوریدلی دی چه شهیدان په څلور قسمه دي یو هغه چه هغه مومن وی او ایمان یې هم ښه وی یعنی دایمان په تقاضو باندي عمل کوی او هغه د الله تعالیٰ سره خپله وعده پوره کړی تردې چه په جهاد کښې شهید شی نو دا هغه کس دي چه ده ته به خلق دقیامت په ورځ خپلې سترگې پورته کوی او گوړی به ورته او چه دا بیان یې کولو نو هغوی خپل سر دومره اوچت کړلو چه ټوپک ترې اوغورخیدله راوی فرمائی چه ماته دا علم نشته چه دحضرت عمر رضی الله عنه ټوپک اوغورخیدله او که د ټوپک واقع د نبی علیه السلام وه بهر حال دا خودل مقصود دی چه د هغوی درجه به دومره اوچته وی چه خلق به ورته داسې سترگې اوچتوی او گوړی به.

دویم قسم هغه دي چه یو مومن جيد الايمان دی (لیکن اندامونه اوزره یې کمزوري وی) کله چه د دشمن سره مخامخ شی نو هغه ته د بزدلی د وجه داسې ښکاری چه دهغه په خرمن کښې د طلح ازغی داخل شوی دی یعنی دکمزوري دوجه هغه ته خوف او ویره محسوسیږی هم په دغه حالت کښې هغه په داسې غشی باندي اولگی چه ویشتونکې په نظر نه راځی... سهم غرب... داسې غشی ته ویلې شی چه دهغې ویشتونکې مخامخ نه وی او هغه غشی یې مړ کړی داسې کس به په دویمه درجه کښې وی ځکه اگرچه هغه ته ویره وه کمزوري وو او دهغه په زړه کښې بزدلی پیدا کیده لیکن ددې باوجود هغه دالله په لار کښې وتلې وی او شهید شی نو ده ته به هم دویمه درجه ملاوړې دریم هغه کس دي چه هغه داسې مومن وی چه هغه د بدو عملونو سره تیک اعمال هم یوځاني کړي

وی یعنی هغه دواړه قسم اعمال کړي وی. ښه هم او بد هم. کله چه دشمن سره مقابلې اوشی نو هغه دالله تعالی سره کړي وعده پوره کړی. تردې چه شهید شی. دا کس په دریمه درجه کښې دي. خلورم هغه کس دي چه مومن خووی. لیکن په خپل خان نې ظلم کړي وی. یعنی په خپل ژوند کښې نې نیک اعمال کم او گناهونه زیات کړي وی. کله چه دشمن سره مقابلې اوشی. نو هغه هم خپله وعده پوره کړی. دا کس په خلورمه درجه کښې دي.

بَاب مَا جَلَدَ فِي الْبَحْرِ

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدْخُلُ عَلَى أُمِّ حَرَامٍ بِنْتِ مِلْحَانَ فَتُطْعِمُهُ وَكَانَتْ أُمُّ حَرَامٍ تَحْتَ عِبَادَةِ بْنِ الصَّامِتِ فَدَخَلَ عَلَيْهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمًا فَأُطْعِمَتْهُ وَجَلَسَتْ تَقْلِي رَأْسَهُ فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ اسْتَقِظَ وَهُوَ يَضْحَكُ قَالَتْ فَقُلْتُ مَا يَضْحَكُكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ نَأْسٌ مِنْ أُمَّتِي غَرَضُوا عَلَيَّ غَزَاةً فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَنْ يَجْعَلَنِي مِنْهُمْ فَدَعَا لَهَا ثُمَّ وَضَعَ رَأْسَهُ فَقَامَ ثُمَّ اسْتَقِظَ وَهُوَ يَضْحَكُ قَالَتْ فَقُلْتُ مَا يَضْحَكُكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ نَأْسٌ مِنْ أُمَّتِي غَرَضُوا عَلَيَّ غَزَاةً فِي سَبِيلِ اللَّهِ لِيُخَوِّمَ مَا قَالَ فِي الْأَوَّلِ قَالَتْ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ اذْغُ اللَّهُ أَنْ يَجْعَلَنِي مِنْهُمْ قَالَ أَلْتِ مِنَ الْأَوَّلِينَ قَالَ فَرَكِبْتُ أُمُّ حَرَامٍ الْبَحْرَ فِي زَمَانِ مُعَاوِيَةَ بْنِ أَبِي سُفْيَانَ فَصُرِعَتْ عَنْ دَائِبَتِهَا حِينَ خَرَجَتْ مِنَ الْبَحْرِ فَهَلَكَتْ (٢٩٢)

دحضرت انس رضی الله عنه نه روایت دي چه نبي عليه السلام به د ام حرام بنت ملحان کور ته تشریف اورلو. دا یوه انصاریه صحابیبه وه. او د حضرت انس رضی الله عنه ترور وه. هغې به نبي عليه السلام باندې خوراک کولو. او هغه زنانه د حضرت عباد بن صامت رضی الله عنه بی بی وه. یوه ورځ چه کله نبي عليه السلام دهغې کور ته تشریف یوړلو. نو هغوی په نبي عليه السلام باندې روغی او خورله. اود سر رسته کښې محرمه وه. او دا هم کیدې شی. چه دا واقعه د حجاب د نازلیدو نه وړاندې وه. بهر حال نبي عليه السلام هلته اوده شو. او کله چه نبي عليه السلام را بیدار شونو. په مخ مبارک نې مسکا وه. دا فرمائی. ما تپوس او کړلو. یا رسول الله ستاسود خندا څه وجه ده؟ نبي عليه السلام او فرمائیل په خوب کښې زما د امت څه کسان ماته وړاندې شو. په داسې حال کښې چه هغوی دالله په لار کښې جهاد کولو. اود سمندر په چپو باندې نې سورلی کوله. اوداسې سورلی نې کوله. لکه چه په تحت باندې بادشاهان ناست وی. ما ورته عرض او کړلو. چه یا رسول الله ته زما دپاره دعا اوکړه. چه الله تعالی ما په دوی کښې شامله کړی. نبي عليه السلام د هغې دپاره دعا اوکړله. اوییا نبي عليه السلام سر کیځودلو. او دپاره اوده شو. نبي عليه السلام بیا په خندا باندې را بیدار شو. ما بیا عرض او کړلو. یا رسول الله ستاسو د خندا څه وجه ده؟ نبي عليه السلام هغه جواب را کړلو. کوم چه نې اول را کړي ووما ورته عرض او کړلو. یا رسول الله تاسو زما دپاره په هغوی کښې دشاملیدو دعا اوکړی. نبي عليه السلام راته او فرمائیل. ته په اولنی ډله کښې شامله شوي نې. نویه دویم جماعت کښې شریک کیدي نشي.

دصحابه کرامو رضی الله عنهم قبرص فتح کول

ددې حدیث نه معلومه شوه. چه نبي عليه السلام ته په خوب کښې دوه منظرونه اوخودلی شو. چه په هغې کښې صحابه کرامو دجهاد دپاره سمندری سفر کولو. په دې کښې اولنې خوب خوداسې پوره شو. چه مسلمانانو په قبرص باندې حمله اوکړله. یوه جزیره ده. او نن صبا د ترکی او یونان په هغې باندې

جگره شروع ده. دا جزیره د حضرت معاویه رضی الله عنه په دور کښې فتح شوې وه. کله چه صحابه کرام په قبرص باندې د حملې کولو دپاره اووتل. او د سمندر سفر نه اوکړلو په دغه وخت کښې حضرت ام حرام رضی الله عنها دوی سره وه. کله چه دا زنانه غاړې ته کوزیدیدله. نو خپل اس ته راپریوتله. او هم په دې کښې دا وفات شوه. دا د قبرص اولنې سمندری سفر وو.

د مسلمانانو په قسطنطنیه باندې اولنې حمله*

او د سمندر د سفر دویمه غزا هغه وه. چه په هغې کښې صحابه کرامو په قسطنطنیه باندې حمله کړې وه. په قسطنطنیه باندې اولنې حمله د حضرت معاویه رضی الله عنه په زمانه کښې شوې وه. اودا حمله د یزید په سربراهۍ کښې شوې وه. او په دې کښې حضرات حسنین هم شامل وو. او په دې غزا کښې حضرت ابویوب انصاری رضی الله عنه هم وو. هغوی هلته د محاصرې په دوران کښې بهر وفات شو. او هم هلته د هغوی قبر جوړ کړې شو. هغوی د مرگ نه وړاندې دا وصیت کړې وو. چه د دفن کولو دپاره ما خومره د قسطنطنیه دیوال ته اوړې شی. هغه هومره مې یوسی. نو هغوی هم هلته کښې دفن شو.

د قسطنطنیه فتح*

لیکن د صحابه کرامو په زمانه کښې قسطنطنیه فتح شوې نه وه. بلکه ددې واقعه نه تقریبا اووه سوه کاله پس د سلطان محمد فاتح په لاس فتح شوه. کله چه فتح شوه. نو مسلمانانو د حضرت ابویوب انصاری د مزار لټون شروع کړلو. د ډیر لټون نه پس یو باندیچی ورته اوخودلو. چه دلته کښې یوقبر دې. او ددې نه خوشبو راځی. کله چه هلته کښې لاړل. او وې کتل. نو رښتیا هلته کښې قبر موجود وو. نو مسلمانانو هغه ځانې صفا کړلو. او بیا نه هلته باقاعده مزار جوړ کړلو. کوم چه نن هم هلته کښې دې.

بَلِّغْ مَا جَاءَ مِنْ قِبَلِ رَبِّكَ وَلَوْ كَرِهَ الْغَافِلُونَ

عَنْ أَبِي مُوسَى قَالَ سَأَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الرَّجُلِ يُقَاتِلُ شِيعَةَ وَيُقَاتِلُ حِمْيَةَ وَيُقَاتِلُ رِبَاءَ فَأَيُّ سَبِيلٍ اللَّهُ قَالَ مَنْ قَاتَلَ لَتَكُونَ كَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْغَلِيَّةَ فَهُوَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ (٢٩٣)

حضرت ابوموسی رضی الله عنه فرماني. چه د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه دهغه کس په باره کښې تپوس اوشو. څوک چه د بهادري يا ريا کارئ دپاره جهاد کوي. په دې کښې څوک دالله په لار کښې دې. نبي علیه السلام وفرمانيل. څوک چه د الله تعالی د دین د غلبې دپاره جهادکوي. هغه دالله په لار کښې دې.

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّةِ وَإِنَّمَا لِلْأَمْرِ مَا نَوَى فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَإِلَى رَسُولِهِ فَهِيَ حُرَّةٌ إِلَى اللَّهِ وَإِلَى رَسُولِهِ وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى دُنْيَا يُصِيبُهَا أَوْ إِلَى امْرَأَةٍ يَتَرَوَّجُهَا فَهِيَ حُرَّةٌ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ (٢٩٤)

حضرت عمر رضی الله عنه نه روایت دې. دعملونو دارومدار په نیت دے. او هر یو کس ته به دهغه دعمل مطابق بدله ملاوېږي. هغه بدله ملاوېږي. نوچا چه هجرت دالله اودهغه د رسول دپاره کړې وي. نو دهغه هجرت به دالله او دهغه د رسول دپاره وي. دچا هجرت چه ددنیا دحاصلولو دپاره وي. یا دښځې دپاره وي. نو دهغه هجرت هم دهغې دپاره دې. دغه دپاره چه نه هجرت کړې وي.

عَنْ أَنَسٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَقَدْ نَوَى فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ رَوْحَةَ خَيْرٍ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا وَلَقَابَ قَوْسٍ أَحَدَكُمْ أَوْ مَوْضِعَ يَدٍ فِي الْجَنَّةِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا وَلَوْ أَنَّ امْرَأَةً مِنْ نِسَاءِ أَهْلِ الْجَنَّةِ اطَّلَعَتْ إِلَى الْأَرْضِ لَأَمْسَأَتْ مَا بَيْنَهُمَا وَلَمَّامَاتٍ مَا بَيْنَهُمَا رِيحًا وَلَنْصِفُهَا عَلَى رَأْسِهَا خَيْرٌ

مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا (۲۹۵)

د حضرت انس رضی الله عنه نه روایت دی. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائیلى دى. د الله په لار کښې يو صبا يا يوييگه تگک د دنيا وما فيها نه بهتر دي او که د جنت په حورو کښې يوه حوره دنيا طرف ته اوگوري. نو د زمکې نه تر آسمانه پورې ټول کائنات به روښانه کړي. او د خوشبو نه به ډک شي. او د هغې دسر لوبته د دنيا وما فيها نه بهتر ده.

بَاب مَا جَاءَ فِي فَحْلِ الْغُدُوِّ وَالزَّوْاجِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ غُدُوَّةٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا وَمَوْضِعٌ سَوَاطٍ فِي الْجَنَّةِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا (۲۹۶)

د حضرت سهل بن سعد نه روایت دی. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائیلى دى. د الله په لار کښې يو صبا تلل د دنيا وما فيها نه بهتر دي. او په جنت کښې د يوې کروړې د نيولو ځاني د دنيا وما فيها نه بهتر دي.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالْحِجَابُ عَنِ الْحَكَمِ عَنْ مِقْسَمٍ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ غُدُوَّةٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ زَوْجَةٌ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا (۲۹۷)

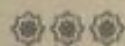
د حضرت عبدالله بن عباس رضی الله عنهما نه روایت دی. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائیلى دى. د الله په لار کښې يو صبا او يو ييگه تلل د دنيا وما فيها نه بهتر دي.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ لَوْ اعْتَزَلْتُ النَّاسَ فَأَقَمْتُ فِي هَذَا الشَّعْبِ وَلَكِنْ أَفْعَلُ حَتَّى أَسْتَاذِنَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ لَا تَفْعَلْ فَإِنَّ مَقَامَ أَحَدِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَفْضَلُ مِنْ صَلَاتِهِ فِي بَيْتِهِ سَبْعِينَ عَامًا أَلَا تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ وَيُدْخِلَكُمْ الْجَنَّةَ أَغْرَؤُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ مَنْ قَاتَلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَوَاقٍ كَافَّةً وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ (۲۹۸)

حضرت ابو هريره رضي الله عنه فرمائی. چه د رسول الله صلی الله علیه وسلم په صحابه کرامو کښې يو صحابي په يو داسې دره باندې تیر شو. چه هلته کښې د خوږو اوبو يوه چينه وه. د هغه صحابي دغه ځاني د خپل ښائست د وجه ښه ښکاره شو. هغه او وئيل: که زه د خلقو نه ډډې ته شم. او په دې دره کښې مقيم شم. د... لو... جواب محذوف دي. يعنى... لکان حسنا... نو دا به ډيره ښه وي. مقصد ئې دا وو. چه دلته به راشم. او د الله تعالى عبادت به کوم. او د خلقو سره د معاملاتو نه به ځان له شم. بيا ئې او وئيل. خو زه دا کار تر هغه وخته پورې نه کوم. تر څو چه مې د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه ټپوس نه وي کړي. نو هغه دا خبره رسول الله صلی الله علیه وسلم ته او کړله. نبی علیه السلام ورته او فرمایل. داسې مه کوه. ځکه چه په تاسو کښې د يو کس د جهاد دپاره وتل په خپل کور کښې داوېا کاله عبادت نه بهتر دي. آيا تاسو دا نه خوښوي. چه الله تعالى ستاسو مغفرت او کړي. او تاسو جنت ته داخل کړي. د الله په لار کښې جهاد کوئ. چا چه د الله په لار کښې دومره وخت جهاد او کړلو. په څومره وخت کښې چه د اوښ په غولانځه کښې دوپاره پښ پيدا کيږي. نو د هغه دپاره جنت واجب دي. د... فواق... معنى ده. چه يو ځل د اوښې د غولانزې نه پښ اولو شلې شي. او دوپاره په کښې په ولفې سره پيدا شي. ددې ته فواق وئيل شو.

په اسلام کښې رهبانیت نشته*

په دې حدیث کښې نبی علیه السلام د دغه صحابی دا خواهش رد کړلو چه هغه دخلقو نه خان له شی او په یوه دره کښې کینی. او الله الله کوی. ځکه چه د شریعت تقاضا دا ده چه انسان هم په دې دنیا کښې اوسی. اود خلقو سره ملاویری. دهغوی حقوق ادا کوی. او ورسره دالله په لار کښې جهاد کوی. کله چه موقع اوضرورت پېښ شی. نوددې ټولو اعمالو نه خان له کیناستل په شریعت کښې مطلوب نه دی. ځکه چه په اسلام کښې رهبانیت نشته. ځکه چه د رهبانیت تقاضا دا وه چه ټول کارونه پرېږدی. اود ټولو خلقو نه خان له شی. اود الله تعالی عبادت کوی. ددې نه بغیر به جنت نشو ملاویدی. لیکن د اسلامی شریعت تقاضا دا ده. چه تاسو هم په دې دنیا کښې اوسیږی. دا بهادری نه ده. چه سړې دنیا پرېږدی. اویو طرف ته کینی. بهادری دا ده. چه په دې دنیا کښې اوسیږی. اودا دنیا دې خراب نکړی. بلکه هم په دې دنیا کښې اوسیږی. او د دین مطابق ژوند تیروی. په زړه کښې د گناه تقاضا پیدا کیږی. او انسان ترې خان بېچ ساتی. نو دا د ده کمال دی. دنیا پریخودل اویو طرف ته کیناستل کمال نه دی.

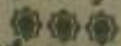

باب مَا جَاءَ فِي النَّاسِ مِنْ

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِخَيْرِ النَّاسِ رَجُلٌ مُسْلِمٌ بَعَثَ قَوْمَهُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِالَّذِي يَقُولُ رَجُلٌ مُعْتَرِلٌ فِي غَنِيمَةٍ لَهُ يُؤَدِّي حَقَّ اللَّهِ فِيهَا أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِشَرِّ النَّاسِ رَجُلٌ يُسْأَلُ بِاللَّهِ وَلَا يُعْطِي (۲۹۹)

دحضرت عبدالله بن عباس رضی الله عنهما نه روایت دی. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائی دی. آیا تاسو ته اونه ښایم. چه په خلقو کښې د ټولو نه بهر څوک دې په خلقو کښې د ټولو نه بهر هغه څوک دې. چه دالله په لار کښې نې دخپل اس واگې نیولي وی. او آیا زه تاسو ته هغه کس اونه ښایم. چه هغه په ده پسې دویم نمبر دې؟ دا هغه کس دې. چه د خلقو نه دهې ته شی. اودخپلو چیلو رسي خړوی. او دالله تعالی حق ادا کوی. یعنی زکوٰۃ او نور حقوق ادا کوی. ددې په ذریعه نې دا اوخودلو چه دجهاد کونکی درجه اوچته ده. اوچه کوم کس د خلقو نه دهې ته شی. او د حقوق هم ادا کوی. هغه په دویم نمبر کښې دې. بیا نې اوفرمائیل: آیا زه درته اوبښایم. چه په خلقو کښې د ټولو نه بدترین څوک دې؟ دا هغه کس دې چه نورو ته دالله تعالی نوم واخلي او سوال کوی. لیکن دالله په نوم ورکړه نه کوی. یعنی دخپل ضرورت په وخت خلقو نه دالله په نوم اخلي. چه دالله په نوم ماته راکړی. لیکن کله چه بل سړې د ده نه دالله په نوم سوال کوی. نو هغه ته نه ورکوی. نو دا کس بدترین کس دې.

او دا جمله داسې هم ونیلې شی. چه ((رجل يسأل بالله ولا يعطي به)) یعنی هغه کس چه د خلقو نه دالله په نوم سوال کوی. لیکن هغه ته ورکولې نشی. دا کس ځکه بد دی. چه دده دپاره سوال کول ښه نه وو. اوبیا دالله تعالی په نوم سوال کول نوره هم بده خبره ده. بیا که ورته غه ورکړې شی. نو کم از کم ددنیا په اعتبار خو به ورته گټه شوې وه. لیکن دا کس گناه هم کوی. اودالله په نوم باندې سوال کوی. لیکن څوک ورته ورکوی هم نه. داسې کس خود ((حسرا الدنيا والآخرة)) مصداق دی.

باب مَا جَاءَ فِي النَّاسِ مِنَ

عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ سَأَلَ اللَّهَ الْفَقْلَ فِي سَبِيلِهِ صَادِقًا مِنْ قَلْبِهِ أَطَاعَهُ اللَّهُ أَجْرَ الشَّهِيدِ (۳۰۰)

د حضرت معاذ بن جبل نه روایت دی. چه نبي عليه السلام فرماتیلی دی. چا چه دالله تعالی نه دهغه په لار کښي دزړه د اخلاص نه د شهادت سوال اوکړلو. نوالله تعالی به ورته د شهید ثواب ورکړي.
 عَنْ سَهْلِ بْنِ أَبِي أُمَامَةَ بْنِ سَهْلٍ بْنِ حَنِيْفٍ يُحَدِّثُ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ سَأَلَ اللَّهَ الشَّهَادَةَ مِنْ قَلْبِهِ صَادِقًا بَلَغَهُ اللَّهُ مَنَازِلَ الشُّهَدَاءِ وَإِنْ مَاتَ عَلَى فِرَاشِهِ (۳۰۱)
 د حضرت سهل بن ابوامامه بن سهل بن حنیف دخپل پلار نه او هغه دخپل نه نیکه نه روایت کوي. چه نبي عليه السلام فرماتیلی دی. چا چه دالله تعالی نه د زړه په اخلاص سره د شهادت سوال اوکړلو. نوالله تعالی به نې د شهیدانو مرتبو ته اورسوي. اگرکه په خپله بستره مړ شي.

بَاب مَا جَاءَ فِي الْمَجَاهِدِ وَالْمُكَاتِبِ

وَمَنْ لَلَّهِ إِيَّاهُمْ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلَاثَةٌ حَقَّ عَلَى اللَّهِ عَوْنُهُمُ الْمَجَاهِدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمُكَاتِبُ الَّذِي يُرِيدُ الْأَذَاءَ وَالثَّائِبُ الَّذِي يُرِيدُ الْعِقَابَ (۳۰۲)

د حضرت ابوهريره رضي الله عنه نه روایت دی. چه رسول الله صلى الله عليه وسلم فرماتیلی دی. د درې کسانو امداد دالله تعالی په ذمه دي. یو مجاهد في سبيل الله دویم هغه مکاتب غلام چه د بدل کتابت ادا کولو اراد لري او دریم هغه کس چه د پاکدامني حاصلولو دپاره د نکاح کولو نیت کوي. (من المرتب)

عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ قَاتَلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ مِنْ رَجُلٍ مُسْلِمٍ فَوَاقٍ نَاقَةٍ وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ وَمَنْ جَرَحَ جُرْحًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ نَكِبَ نَكْبَةً قَاتِلًا تَجِيءُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَأَغْزَرٍ مَا كَانَتْ لَوْثُهَا الزُّعْفَرَانُ وَرِيحُهَا كَالْمِسْكِ (۲۰۳)

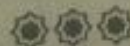
د حضرت معاذ بن جبل رضي الله عنه نه روایت دی. چه رسول الله صلى الله عليه وسلم فرماتیلی دی. کوم کس چه د فواque ناقة اندازه هم دالله په لار کښي جهاد اوکړلو. نو جنت دهغه دپاره واجب شو. او کوم کس چه د جهاد په دوران کښي زخمی شوي. یا نې یو اندام مات شو. نو هغه زخم به د قیامت په ورځ په لوڼي صورت کښي راشي. چه رنگ به نې د زعفرانو وي. او بوې به نې د مشکو وي.

بَاب مَا جَاءَ فِي مَنْ يُعَلِّمُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَكَلِّمُ أَحَدٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَنْ يَكَلِّمُ فِي سَبِيلِهِ إِلَّا جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ اللَّوْنُ لَوْنُ الدِّمِ وَالرَّيْحُ رِيحُ الْمِسْكِ (۳۰۴)

د حضرت ابوهريره رضي الله عنه نه روایت دی. چه رسول الله صلى الله عليه وسلم فرماتیلی دی. الله تعالی په خپله لار کښي زخمی کسان پېژني. او کوم کس چه دالله په لار کښي زخمی شي. نو د قیامت په ورځ به دهغه زخم سره راشي. چه د هغه زخم د ویني رنگ خویه نې د ویني وي لیکن خوشبو به نې د مشکو وي.

بَاب مَا جَاءَ فِي أَيْ الْأَعْمَالِ أَفْضَلُ

حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ حَدَّثَنَا عَبْدَةُ بْنُ سُلَيْمَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو حَدَّثَنَا أَبُو سَلَمَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ سَبَّلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيْ الْأَعْمَالِ أَفْضَلُ أَوْ أَيْ الْأَعْمَالِ خَيْرٌ قَالَ إِيَّانَ بِاللَّهِ

رَسُولُهُ قِيلَ ثُمَّ أَيُّ شَيْءٍ قَالَ الْجِهَادُ سَنَامُ الْعَمَلِ قِيلَ ثُمَّ أَيُّ شَيْءٍ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ ثُمَّ حَجٌّ مُبَرُورٌ وَحَضَرَتْ أَبُو هَرِيرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ نَهْ رَوَايَتِ دِي چَه د رسول الله صلى الله عليه وسلم نه تپوس اوشو؟ کوم عمل بهتر او افضل دي؟ نبی علیه السلام او فرمائیل: تپوس اوشو بیا کوم یو؟ نبی علیه السلام او فرمائیل: جهاد د عمل قب دي بیا عرض اوشو. ددی نه پس کوم یو؟ نبی علیه السلام او فرمائیل: حج مقبول

باب بلا ترجمه

عَنْ أَبِي بَكْرٍ بْنِ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ قَالَ سَمِعْتُ أَبِي بِحَضْرَةِ الْعَدُوِّ يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ أَبْوَابَ الْجَنَّةِ تَحْتَ ظِلِّ الشَّوْفِ فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ رَأَتْ الْهَيْئَةُ أَلَّتْ سَمِعْتُ هَذَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَذْكُرُهُ قَالَ نَعَمْ فَرَجَعَ إِلَى أَصْحَابِهِ فَقَالَ أَقْرَأْ عَلَيْكُمْ السَّلَامَ وَكَسَّرَ جَفْنَ سَيْفِهِ فَضَرَبَ بِهِ حَتَّى قُتِلَ (۳۰۶)

د حضرت ابوموسی اشعری رضی الله عنه نه روایت دي فرمائی ما د نبی علیه السلام نه اوریدلی دی چه فرمائیل ئی. د جنت دروازی د تورود سیوری د لاندې دی. په خلقو کښې یو کس چه شار شپې وو. او وئیل: آیا تا په خپله دا د رسول الله صلى الله عليه وسلم نه دا خبره اوریدلې ده. راوی فرمائی: چه هغه کس خپلو ملگرو ته وایس شو. او هغوی ته ئی او وئیل: زه تاسو ته الوداعی سلام کوم. او بیا ئی دخپلې تورې ټیځې مات کړلو. او توره ئی واخیستله. او جنگه ئی شروع کړلو. تر دې چه په خپله قتل شو. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيُّ النَّاسِ أَفْضَلُ قَالَ رَجُلٌ يُجَاهِدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ قَالُوا ثُمَّ مَنْ قَالَ ثُمَّ مُؤْمِنٌ فِي شُعْبٍ مِنَ الشُّعَابِ يَتَّقِي رَبَّهُ وَيَدْعُ النَّاسَ مِنْ شَرِّهِ (۳۰۷)

حضرت ابوسعید خدری رضی الله عنه فرمائی: د رسول الله صلى الله عليه وسلم نه تپوس اوشو په خلقو کښې د ټولو بهتر څوک دي؟ نبی علیه السلام او فرمائیل: هغه کس چه د الله تعالی په لار کښې جهاد کوی. خلقو تپوس او کړلو. بیا څوک افضل دي؟ نبی علیه السلام او فرمائیل: هغه کس چه دیو غره له لمن کښې ډیره وی. دخپل پروردگار نه ویرېږي. او خلق دخپل ضرر نه بچ ساتي.

باب بلا ترجمه

عَنْ الْمَقْدَامِ بْنِ مَعْدِي كَرَبٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِلشَّهِيدِ عِنْدَ اللَّهِ سِتُّ خِصَالٍ يُغْفَرُ لَهُ فِي أَوَّلِ دَفْعَةٍ وَيَمْرِي مَقْعَدَهُ مِنَ الْجَنَّةِ وَيُجَارُ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَيَأْمَنُ مِنَ الْفَزَعِ الْأَكْبَرِ وَيُوضَعُ عَلَى رَأْسِهِ تَاجُ الْوَقَارِ الْيَاقُوتَةُ مِنْهَا خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا وَيُزَوَّجُ اثْنَتَيْنِ وَسِتِّينَ زَوْجَةً مِنَ النُّجُورِ الْعَيْنِ وَيُشَفِّعُ فِي سِتِّينَ مِنْ أَقَارِبِهِ (۳۰۸)

د حضرت مقدام بن معدیکرب رضی الله عنه نه روایت دي چه رسول الله صلى الله عليه وسلم حضرت فرمائیل دی. د شهید دپاره الله تعالی سره شپې انعامونه دی. (۱) دونې داوولنی څاڅکی په پریوتو باندې ئی مغفرت کولې شی. (۲) هغه ته په جنت کښې خپل ځانې خودلې شی. (۳) د عذاب قبر نه به محفوظ وی. اود قیامت د ورځې د ویرې او وحشت نه به مامون کړي شی. (۴) ددی په سربیه د یاقوت داسې باوقار تاج کیخودلې شی چه دهغې یو یاقوت به د دنیا وما فیها نه بهتر وی.

(۵) د دوه اویا غټو سترگو جوړو سره به دده واده کولی شی.
(۶) د ده اویا نژدې خپلوانو په باره کښې به دده شفاعت قبولولی شی.

کتاب بلا ترجمه

أَنَّ بَنِي فَالِكٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا مِنْ أَحَدٍ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ يَسْرُهُ أَنْ يَرْجِعَ إِلَى الدُّنْيَا غَيْرَ الشَّهِيدِ فَإِنَّهُ يُحِبُّ أَنْ يَرْجِعَ إِلَى الدُّنْيَا يَقُولُ حَتَّى أَقْتَلَ عَشْرَ مَرَّاتٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ مِمَّا يَرَى مِمَّا أُعْطَاهُ مِنَ الْكَرَامَةِ (۳۰۹)

حضرت انس بن مالک رضی الله عنه فرمائی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائی دی په جنتیانو کښې به یو جنتی هم دا نه خوښوی چې هغه دوباره دنیا ته واپس شی د شهید نه علاوه هغه به دا خوښوی چې دنیا ته واپس لاړ شی او هغه به دا وائی چې زه لس کرته د الله په لار کښې شهید شم ځکه چې ده به هغه نعمتونه لیدلی وی کوم چې الله تعالی ده ته ورکړي وی.

عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ رِبَاطُ يَوْمٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا وَمَوْضِعُ سَوْطٍ أَحَدِكُمْ فِي الْجَنَّةِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا وَلِرَوْحَةٍ يَرْوَحُهَا الْعَبْدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ لَعْدْوَةٍ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا (۳۱۰)

د حضرت سهل بن سعد رضی الله عنه نه روایت دي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائی دی د الله په لار کښې په یو سرحد باندې څوکی کول د دنیا وما فيها نه بهتر دی په جهاد کښې د یوکس یو صبا یا یو بیگاه تیرول د دنیا وما فيها نه بهتر دی او په جنت کښې ستاسو د یوې کورې ځانې د دنیا وما فيها نه بهتر دي.

مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى قَالَ مَرَّ سَلْمَانُ الْفَارِسِيُّ بِشَرَحِيلَ بْنِ السَّمْطِ وَهُوَ فِي مُرَابَطٍ لَهُ وَقَدْ شَقَّ عَلَيْهِ وَعَلَى أَصْحَابِهِ قَالَ أَلَا أُحَدِّثُكَ يَا ابْنَ السَّمْطِ بِحَدِيثٍ سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ بَلَى قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ رِبَاطُ يَوْمٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَفْضَلُ وَرَبْمَا قَالَ خَيْرٌ مِنْ صِيَامٍ شَهْرٍ وَقِيَامِهِ وَمَنْ مَاتَ فِيهِ وَفِي فَتْنَةِ الْقَبْرِ وَنُفِئَ لَهُ عَمَلُهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ (۳۱۱)

حضرت محمد بن منکدر فرمائی چې یو ځل حضرت سلمان فارسی رضی الله عنه د حضرت شرحبیل بن سمط تیر شو هغه په خپل کمین گاه کښې څوکی کوله او هغه اودهغه ملگرو ته څوکی کول گران وو حضرت سلمان رضی الله عنها و فرمایل یا ابن سمط آیا زه تا ته د رسول الله صلی الله علیه وسلم یو حدیث نه بیانوم؟ هغه ورته او وویل ولې نه؟ حضرت سلمان رضی الله عنه او فرمایل ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه اوریدلی دی چې فرمایل شي د الله په لار کښې یوه ورځ څوکی کول د یوې میاشتې روږو نیولو او یوې میاشتې د شپې د قیام نه بهتر یا افضل ده او که په دې دوران کښې دې وفات شو نو د قبر د فتنه نه به په امن وي او هغه عمل د قیامت په پورې زیاتولی شي.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ لَقِيَ اللَّهَ بِغَيْرِ أَثَرٍ مِنْ جِهَادٍ لَقِيَ اللَّهَ وَفِيهِ ثَلَاثَةٌ (۳۱۲)

د حضرت ابوهریره رضی الله عنه نه روایت دي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائی دی کوم کس چې د الله تعالی سره د قیامت په ورځ د جهاد د جذبې نه بغير ملاقات او کړی نو هغه به الله تعالی سره په داسې حالت کښې ملاقات کوي چې په دین کښې به یې نقصان وي.

عَنْ أَبِي صَالِحٍ مَوْلَى عُثْمَانَ قَالَ سَمِعْتُ عُثْمَانَ وَهُوَ عَلَى الْمِنْبَرِ يَقُولُ إِنِّي كَتَمْتُكُمْ حَدِيثًا سَمِعْتُهُ مِنْ

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَرَاهِيَةً تَفَرَّقَكُمْ عَنِّي لَمْ يَدَأْ لِي أَنْ أَخَذْتُكُمْ لِيَخْتَارَ امْرَأَتِي لِنَفْسِهِ مَا يَدَأُ لَهُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ رِبَاطُ يَوْمٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ يَوْمٍ لِيَمَّا سِوَاهُ مِنَ الْمَنَازِلِ (۳۱۳)

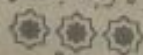
حضرت ابوصالح مولی عثمان بن عفان رضی الله عنه فرمائی کہ ماہ حضرت عثمان غنی رضی الله عنه نے د مہر دیاسہ دا اوریدلی وو۔ چہ ماہ رسول الله صلی الله علیه وسلم یوحذیت ستاسو نہ پت کپی وو۔ خکہ چہ زما دا خبرہ خویشہ نہ وہ۔ چہ تاسو زما نہ جدا شی۔ بیا ماہ سوچ اوکریلو۔ چہ دغہ حدیث تاسو تہ بیان کریم۔ چہ د چا زرہ غواپی، توهغه دی اوکری ماہ رسول الله صلی الله علیه وسلم نہ اوریدلی دی۔ چہ فرمائیل نی۔ دالله پہ لار کنبی یوہ ورخ خوکی کول دھغه زر ورخو تہ بہتر دہ۔ چہ پہ نورو خایوتو کنبی تیری شوپی وی

عَنْ أَبِي صَالِحٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا يَجِدُ الشَّهِيدُ مِنْ مَسِّ الْقَتْلِ إِلَّا كَمَا يَجِدُ أَحَدُكُمْ مِنْ مَسِّ الْقَرْصَةِ (۳۱۴)

حضرت ابوہریرہ رضی الله عنه تہ روایت دی۔ چہ رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائیلی دی شہید تہ د قتل صرف دومرہ تکلیف ملاویپی۔ ثومرہ چہ پہ تاسو کنبی خوک د میچ پہ چک لگولو سرہ ملاویپی

عَنْ أَبِي أُمَامَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَيْسَ شَيْءٌ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنَ اللَّهِ مِنْ قَطْرَتَيْنِ وَأَثَرَيْنِ قَطْرَةٌ مِنْ دُمُوعٍ فِي خَشْيَةِ اللَّهِ وَقَطْرَةٌ دَمٍ تُهْرَاقُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَأَمَّا الْأَثَرَانِ فَأَثَرٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَأَثَرٌ فِي فَرِيضَةٍ مِنْ فَرَائِضِ اللَّهِ (۳۱۵)

حضرت ابوامامہ رضی الله عنه تہ روایت دی۔ چہ رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائیلی دی دالله پہ نزد و و خاخکو نہ اود دوو نپسو تہ زیات خویش خیزونہ نشہ۔ یو د اوبیکو خاخکی چہ دالله تعالی د ویری نہ اوبھیپی۔ دویمہ د وینی خاخکی چہ دالله پہ لار کنبی اوبھیپی۔ او پہ دوو نپسو کنبی یوہ نپسہ ہغہ دہ۔ چہ دالله تعالی پہ لار کنبی د گذار لگیدلو سرہ جور شوپی وی او دویمہ نپسہ ہغہ دہ۔ چہ دالله تعالی پہ فراتسو کنبی د یو فرض د ادا کولو د وجہ نیکارہ شوپی وی

کتاب الجہاد

مَنْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

بَابُ مَا جَاءَ فِي الرُّخَصَةِ بِإِذْنِ النَّظَرِ فِي الْفُطُورِ

عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ التَّوْبَةُ بِالْكَفِّ أَوْ اللَّوْحِ فَكَتَبَ لَنَا يَسْتَوِي الْقَاعِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَعَمَرُوا بَيْنَ أَمْ مَكْنُومٌ خَلْفَ ظَهْرِهِ فَقَالَ هَلْ لِي مِنْ رُخْصَةٍ فَنَزَلَتْ غَيْرُ أُولَى الضَّرَرِ (۳۱۶)

حضرت براء بن عازب رضی الله عنه تہ روایت دی۔ چہ رسول الله صلی الله علیه وسلم او فرمائیل ماتہ یوہ ہدوکی یا تختی راوری۔ بیا نبی علیہ السلام دا آیت اولیکل «لَا يَسْتَوِي الْقَاعِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ» سورہ نساء ۱۹۵ یعنی پہ جہاد کنبی شرکت کونکی اونہ شرکت کونکی دوارہ نشی برابریدی پہ دغہ وخت کنبی حضرت عمر بن ام مکتوم رضی الله عنه د نبی علیہ السلام شا تہ ولار وو ہغہ تپوس

او کړلو. پارسول الله ایا زما دپاره رخصت شته؟ په دغه وخت کښې په نبي عليه السلام دایت وړاندېني حصه ((غير اولی الضرر)) نازل شوه.

باب ما جاء في الفداء وترك أهله

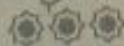
عن عبد الله بن عمرو قال جاء رجل إلى النبي صلى الله عليه وسلم يستأذنه في الجهاد فقال الله والذان قال نعم قال فقيهما فجاهدا (۳۱۷)

د حضرت عبدالله بن عمرو رضی الله عنه نه روایت دي چه یوسړې د نبي عليه السلام په خدمت کښې حاضر شو او د جهاد د تلو نې ترې غوښتل نبي عليه السلام دهغه نه تپوس او کړلو. ایا ستا مور پلار ژوندی دي؟ هغه جواب ورکړلو. اوبنې عليه السلام ورته او فرمائیل په هغوی کښې جهاد کوه یعنی دهغوی خدمت کوه.

د والدينو خدمت د جهاد نه افضل دي

مسئله دا ده چه په کوم ځانې کښې جهاد فرض عین نه وي او فرض په هغه وخت کښې گرځي چه کله دشمن په موټر باندې حمله او کړي. نو په هغه وخت کښې دفاع فرض عین گرځي لیکن په عامو حالاتو کښې چه جهاد فرض عین نه وي نو په دغه وخت کښې دمور پلار خدمت د جهاد نه افضل دي. ((والناس عنه غافلون)) عام طور خلق ددې خیال نه ساتي چه دمور پلار خدمت څومره لوټې نعمت دي او څومره د لوټې فضیلت څیز دي په مسند احمد کښې یو روایت دي چه یو صحابی نبي عليه السلام ته راغلو او عرض نې او کړلو. یا رسول الله زه د جهاد په شوق کښې تاسو ته راغلي يم او خپل مور پلار مې په ژړا پریځي دی ځکه چه هغوی زما په تگ باندې راضي نه وو او ژړل نې. دا خبره هغه په داسې انداز کښې او کړله چه ما د جهاد دپاره دومره قربانی ورکړله او راغلي يم نبي عليه السلام ورته او فرمائیل: ((ارجع فاضحك هم کما أبکیتهما)) واپس لاړه شه او هغوی او خاندوه لکه څنگه چه تا په ژړا پریځودي وو.

ددې نه معلومه شوه چه د مور پلار خدمت اود هغوی اجازت ډیر لوی څیز دي. ددې په هره مرحله خیال ساتل ضروری دی نن صبا خلق ددې پرواه نه کوی. ماته څه طالبان په درجه تخصص کښې د داخلي دپاره راغلل چه معلومات مې او کړل نو وي وویل مور پلار څو راته د راتلو اجازت نه را کولو. خو زه په زور راغلم. ما ورته او وویل ایا ته د مفتی جوړیدو دپاره راغلي نې او د مور پلار نافرمانی کوڼکې راغلي نې واپس لاړ شه ځکه چه مفتی جوړیدل فرض نه دی. اود مور پلار تابعداری کول اود هغوی خدمت کول فرض عین دي. خبره په اصل کښې دا ده چه خپل شوق پوره کول ددین نوم نه دي بلکه دین دا دي چه په کوم وخت کښې څنگه تقاضا وي د هغې مطابق عمل کوی.

باب ما جاء في الأجل ينقض وحده سرية

قال ابن جريج في قوله أطيعوا الله وأطيعوا الرسول وأولي الأمر منكم قال عبد الله بن حذافة بن قيس بن عدي السهمي بعث رسول الله صلى الله عليه وسلم على سرية (۳۱۸)

حضرت ابن جريج رحمه الله به دقرآن کریم د دې آیت په تفسیر کښې فرمائیل: ((وأطيعوا الله وأطيعوا الرسول وأولي الأمر منكم)) سورت نساء، ۵۹ [چه حضرت عبدالله بن حذافه رضی الله عنه به فرمائیل چه نبي عليه السلام دوی د لښکر په حیثیت لېږلی وو.

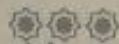
بَاب مَا جَاءَ فِي هَذِهِ أَنْ يُسَافِرَ الرَّجُلُ وَخِذَهُ

عَنْ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَوْ أَنَّ النَّاسَ يَعْلَمُونَ مَا أَعْلَمُ مِنَ الْوَحْدَةِ مَا سَرَى رَاكِبٌ بَلِيلٌ

حضرت عبداللہ بن عمر رضی اللہ عنہما نہ روایت دی چہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم فرماتیلی دی۔ د خان سری د سفر پہ بارہ کنبی چہ خومره ماتہ علم دی کہ خلقو تہ د هغی پتہ اولگی نو د شہی بہ (یواخی) سفر نہ کوی

عَنْ عُمَرَو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الرَّاَكِبُ شَيْطَانُ وَالرَّاكِبَانِ شَيْطَانَانِ وَالثَّلَاثَةُ رَكْبٌ (۳۱۸)

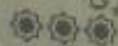
د حضرت عمرو بن شعیب عن ابیہ عن جدہ نہ روایت دی چہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم فرماتیلی دی راکب کہ یواخی وی توهغه شیطان دی کہ دوه وی نو دوه شیطانان دی او کہ دري کسان وی نو دا قافلہ ده یعنی خوک دی په سفر کنبی یواخی نہ خی کم از کم دري کسان دی ملگری کپہی دا حکم نی ددی دپاره او کړلو چہ په هغه وخت کنبی د بدامن او قتل او لوټ مار بازار گرم و وروستو دا حکم منسوخ شو

بَاب مَا جَاءَ فِي الرُّحْمَةِ فِي الشُّبُهِ وَالْخَيْفَةِ فِي الْحَرْبِ

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْحَرْبُ خُدْعَةٌ (۳۱۹)

د حضرت جابر رضی اللہ عنہ نہ روایت دی چہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم فرماتیلی دی دجنگ بیناد په دھوکہ وی مطلب دا دی چہ په جنگ کنبی بعضی وخت دینمن تہ ددھوکې ضرورت پېښی اوس د دھوکې ورکولو دوه طریقې دی یوه طریقه خو دا ده چہ مسلمان توریہ او کړی اوداسې الفاظ او وانی چہ په هغی سره دشمن په دھوکہ کنبی پریوخی او په زړه کنبی نی د صحیح معنی نیت وی دا په اتفاق سره جائز ده لیکن په جنگ کنبی دشمن تہ د دھوکې ورکولو دپاره ښکاره دروغ و نیل جائز دی که ناجائز په دی کنبی د فقهاو اختلاف دی د بعضی روایتونه معلومیږی چہ ددھوکې ورکولو دپاره د ښکاره دروغ و نیل هم گنجائش شته او ددی تائید ددی نه کپری چہ حضرت حجاج بن علاقی کله مکې معظمې تہ تلونود نبی علیه السلام نه نی اجازت او غوښتلو چہ زه هلته کنبی ورخم نو خه داسې خبره به کوم نبی علیه السلام ورته دهغی اجازت ورکړلو کله چہ هغه هلته کنبی لاړلو توهغه ښکاره دروغ او و نیل چہ په خیبر کنبی مسلمانانو ته شکست او شو اوس دا خبر بالکل دروغ ووددی نه بعضی فقها دا استدلال کوی چہ ښکاره دروغ و نیل جائز دی لیکن په صورت احتیاط په دی کنبی دی چہ ښکاره دروغ اونه وانی بلکه توریہ او کړی

بَاب مَا جَاءَ فِي هَذِهِ مِنْ ذَوَاتِ النَّبِيِّ صَلَّى

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهَمَّ هَذَا

عَنْ أَبِي اسْحَقَ قَالَ كُنْتُ إِلَى جَنْبِ زَيْنِ بْنِ أَرْقَمَ فَقِيلَ لِي كَمْ غَزَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ غَزْوَةٍ قَالَ سَبْعَ عَشْرَةَ فَقُلْتُ كَمْ غَزَوْتَ أَلْتَ مَعَهُ قَالَ سَبْعَ عَشْرَةَ فَلْتُ أَتِيَهُنَّ كَانَ أَوَّلَ قَالَ ذَاتُ الْعَشِيرِ أَوْ الْعَشِيرَةِ (۳۲۰)

حضرت ابواسحاق فرمائی کہ زہ د حضرت زید بن ارقم رضی اللہ عنہ سرہ ناست وم چا د هغوی نه تپوس اوکرلو. نبی علیه السلام خومره غزاگانی کری وی هغوی ورته او فرمائیل نورلس ما ترې تپوس اوکرلو. تاسو ورسره په خومره کښې شریک شوي وی هغوی او فرمائیل په اوولسو کښې ما ترې تپوس اوکرلو اولنی غزا کومه وه؟ هغوی او فرمائیل ذات العشیراء وه.

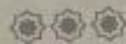
بَاب مَا جَاءَ فِي الصَّفِّ وَالطَّبِئَةِ مِنْهُ الْفِتَالُ

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ قَالَ عَثَاكَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَبْدُرَ لَيْلًا (۳۲۱)
حضرت عبدالرحمن بن عوف رضی اللہ عنہ فرمائی: د جنگ بدر په موقع نبی علیه السلام د شبې په وخت کښې زموږ صفونو جوړ کړی وو.

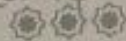
بَاب مَا جَاءَ فِي الذُّمِّ مِنْهُ الْفِتَالُ

عَنْ ابْنِ أَبِي أَوْفَى قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ يَعْنِي النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَذْغُو عَلَى الْأَحْزَابِ فَقَالَ اللَّهُمَّ فَتَزَلْ الْكِتَابَ سَرِيعَ الْحِسَابِ اهْزَمْ الْأَحْزَابَ اللَّهُمَّ اهْزَمْهُمْ وَزَلْهُمْ (۳۲۲)
حضرت ابن ابی اوفی رضی اللہ عنہ فرمائی ما د رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نه د لښکرو خلاف دا دعا اوریدلې وه چه غوښتلې ئې. یا الله د کتاب نازلونکیه! اوزر حساب کونکیه! دې لښکرو ته شکست ورکړه. اود دوی قدمونه اوخویوه. (منه)

بَاب مَا جَاءَ فِي النَّاتِيَةِ

عَنْ جَابِرٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ مَكَّةَ وَلَوَازُهُ أَيْضُ (۳۲۳)
د حضرت جابر رضی اللہ عنہ نه روایت دې چه رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم کله مکې ته داخل شونود دوی جند ا سپینه وه. (یعنی د مکې د فتحې په ورځ)

بَاب مَا جَاءَ فِي الرِّاْيَاتِ

بَعَثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْقَاسِمِ إِلَى الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ أَسْأَلُهُ عَنْ زَايَةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ كَانَتْ سَوْدَاءَ مُرْبَعَةً مِنْ لَمْرَةٍ (۳۲۴)

حضرت محمد بن قاسم رحمته الله چه د سنده فاتح دې هغه د جهاد نه د روانیدو نه وړاندې خپل غلام حضرت براء بن عازب رضی اللہ عنہ ته اولیږلو. او دا تپوس ئې ترې اوکرلو. چه د نبی علیه السلام جندا څنگه وه؟ غالباً د تپوس غرض ئې دا وو چه زه هم خپله جندا هغه شان جوړه کړم. هغوی ورته او فرمائیل: هغه جندا توره څلور گوته وه او کرښې داره وه.

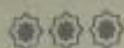

بَاب مَا جَاءَ فِي النُّظَارِ

عَنْ الْمُهَلَّبِ بْنِ أَبِي صَفْرَةَ عَمَّنْ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ إِنَّ يَتَّكُمُ الْعَدُوُّ فَقُولُوا حَمَّ لَا يُنْصَرُونَ (۳۲۵)

حضرت مهلب بن صفره د داسې کس نه روایت کوي چا چه د رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نه دا اوریدلې وو چه فرمائیل ئې. که د شېبې په وخت کښې دشمن په تاسو حمله اوکړې نو ستاسو شعار دې ((حم لا ينصرون)) وی. شعار. هغه لفظ ته وائی کوم چه په فوج کښې د .. کود وړد... په طور

مقرر شوي وي. د نبي عليه السلام په زمانه کيښي هم ددې رواج وو. نو نبي عليه السلام ((حم لا بصرون)) مقرر کړلو.

باب ما جاء في صفة سيف رسول الله صلى الله عليه وسلم

عَنْ ابْنِ سِيرِينَ قَالَ صَنَعْتُ سَيْفِي عَلَى سَيْفِ سُمُرَةَ بْنِ جَنْدَبٍ وَزَعَمَ أَنَّهُ صَنَعَ سَيْفَهُ عَلَى سَيْفِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَكَانَ حَقًّا (۳۲۶)

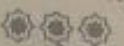
حضرت محمد بن سيرين فرماني: ما خپله توره د حضرت سمره رضي الله عنه د توري پشان جوړه کړې وه. او د حضرت سمره رضي الله عنه خيال دا وو. چه زما توره د نبي عليه السلام د توري پشان ده. او دهغوی توره حقیقي وه. يعنی د بنوحيفه د لاس جوړه شوې وه.

باب ما جاء في الفطر سنة القتال

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ لَمَّا بَلَغَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَامَ الْفَتْحِ مَرَّ الظُّهْرَانِ فَأَذَلَّنَا بِلِقَاءِ الْعَدُوِّ فَأَمَرَنَا بِالْفِطْرِ فَأَفْطَرْنَا أَجْمَعُونَ (۳۲۷)

حضرت ابوسعید خدری رضي الله عنه فرماني: د فتح مکي په موقع باندې کله نبي عليه السلام مرالظهران مقام ته اورسيدلو. نوموتې ته نبي د دشمن سره د جنگ حکم راکړلو. اوموتې ته شي د روژې ماتولو حکم اوکړلو. نوموتې ټولو روژه ماته کړه.

باب ما جاء في الخروج سنة الفزع

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ رَكِبَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرَسًا لَأَبِي طَلْحَةَ يُقَالُ لَهُ مُنْدُوبٌ فَقَالَ مَا كَانَ مِنْ فَرَعٍ وَإِنْ وَجَدْنَاهُ كَيْفَرًا (۳۲۸)

حضرت انس بن مالک رضي الله عنه فرماني: چه د دشمن دراتلو خبرې چه نې واوريدلو. نو نبي عليه السلام د حضرت ابوطلحه رضي الله عنه په اس باندې سور شو. دغه اس ته مندوب ويلي شو. نبي عليه السلام چه بهرته اووتلو. او وي کتلو. نو د ويرې څه خبره نې اونه ليدله. واپس شو. وي فرمائيل: د ويرې څه خبره نشته. اوموتې يقينا دا اس د درياب پشان تيز بيا موندلو.

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ كَانَ فَرَعٌ بِالْمَدِينَةِ فَاسْتَعَارَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرَسًا لَنَا يُقَالُ لَهُ مُنْدُوبٌ فَقَالَ مَا رَأَيْنَا مِنْ فَرَعٍ وَإِنْ وَجَدْنَاهُ كَيْفَرًا (۳۲۹)

حضرت انس بن مالک رضي الله عنه فرماني: چه يو ځل په مدينه کيښي ويره خوره شوه. نو نبي عليه السلام زموتې نه په خواست سره يو اس اوغوښتلو. دهغې نوم مندوب وو. چه واپس راغلو. نو نبي عليه السلام او فرمائيل: موتې د ويرې څه خبره اونه ليدله. اوموتې دا اس واقعي درياب بيا موندلو.

باب ما جاء في التبايع سنة القتال

عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ قَالَ قَالَ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا أَيُّهَا عِبَادَةُ اللَّهِ قَالُوا وَاللَّهِ مَا وَكَلَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَكِنْ وَلَى سَرَعَانُ النَّاسِ لَفَقَتَهُمْ هَوَازِنُ بِالْبَلِّ

وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى بَعْلَتِهِ وَأَبُو سَفْيَانَ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ أَخِي
بِلْحَامِهَا وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ أَنَا النَّبِيُّ لَا كَذِبَ أَنَا ابْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ (۳۳۰)
حضرت براء بن عازب رضی الله عنه نه یوکس تیوس اوکرلو ای ابوعمارہ! آیا تاسو نبی علیه السلام
یه میدان جنگ کنبی یواخی پریخودی وو او تاسو تری تختیدلی وی؟ هغه اوفرمانیل یه الله قسم
داسی ته وو شوی نبی علیه السلام شاگری نه وه بلکه خو جلد بازو کسانو شاگری وه او تختیدلی
وو د هوازن قبیلې د غسی ویشتل اودهغوی سره ملاو شو او نبی علیه السلام یه خپله قچره سور
وو او ابوسفیان بن حارث دهغې قچرې واگی نیولی وو او نبی علیه السلام دا فرمائیل: بیشکه زه
پیغمبر یم یه دې کنبی څه شک نشته چه زه پیغمبر یم او زه د عبدالمطلب خوي یم
عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ لَقَدْ رَأَيْتُنَا يَوْمَ حُنَيْنٍ وَإِنَّ الْفَتْنَيْنِ لَمَوْلَاتَانِ وَمَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
مِائَةَ رَجُلٍ (۳۳۱)

حضرت عبد الله بن عمر رضی الله عنهما فرمائی مونږ رسول الله صلی الله علیه وسلم دحنین په جنگ
کنبی اولیدولو او یه هغه وخت کنبی دواړو دلو شاگری وه او تختیدلی وو او په دغه وخت کنبی نبی
علیه السلام سره سل کسان هم نه وو.

عَنْ أَنَسٍ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ أَحْسَنِ النَّاسِ وَأَجْوَدِ النَّاسِ وَأَشْجَعِ النَّاسِ قَالَ
وَقَدْ فَرَعَ أَهْلُ الْمَدِينَةِ لَيْلَةً سَمِعُوا صَوْتًا قَالَ فَتَلَقَّاهُمُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى فَرَسٍ لَأَبِي
طَلْحَةَ غُرِّي وَهُوَ مُتَقَلِّدٌ سَيْفَهُ فَقَالَ لَمْ تُرَاعُوا لَمْ تُرَاعُوا فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَجَدْتُهُ
بَحْرًا يَعْنِي الْفَرَسَ (۳۳۲)

حضرت انس رضی الله عنه فرمائی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم په خلقو کنبی د ټولو نه زیات
بنکلي د ټولو نه زیات سخی، اود ټولو نه زیات بهادر وو یوه ورځ د مدینې خلقو د شبې آواز
واوریدو او اوویریدل خلق ددې آواز د معلومولو دپاره بهرته راووتل نو د نبی علیه السلام سره نه
ملاقات اوشو او په دغه وخت کنبی رسول الله د حضرت ابوطلحه رضی الله عنه په اس په بریده شا
باندې سور وو او خپله توره نې اچولې وه او ونې فرمائیل: مه ویریږئ مه ویریږئ (دویری څه خبره
نشته) بیا نبی علیه السلام اوفرمانیل ما د اس د دریاب پشان اوموندله.

بَابُ مَا جَاءَ فِي السُّبُوحِ وَجَنَّتِهَا

عَنْ مَزِيدَةَ قَالَ دَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ الْفَتْحِ وَعَلَى سَيْفِهِ ذَهَبٌ وَلِفْظَةُ قَالَ
طَالِبٌ فَسَأَلَتْهُ عَنْ الْفِصَّةِ فَقَالَ كَانَتْ قَبِيعَةُ السَّيْفِ فِصَّةً (۳۳۳)

حضرت مزیده رضی الله عنه فرمائی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم کله دمکې د فتحې په ورځ
مکې ته داخلیدلو نو په دغه وخت کنبی د نبی علیه السلام په توره باندې سره او سپین زر لگیدلی
وو طالب راوی فرمائی ما دخپل استاذ نه د سپینو زرو تیوس اوکرلو؟ نو هغوی اوفرمانیل: د تورې
نیولو غوټه (یا توپی) د سپینو زرو وه.

بَابُ مَا جَاءَ فِي الْقَرْعِ

عَنْ الزُّبَيْرِ بْنِ الْعَوَّامِ قَالَ كَانَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دِرْعَانٌ يَوْمَ أَخَذَ فَتَهَضَّ إِلَى الصَّخْرَةِ
فَلَمْ يَسْتَطِعْ فَأَقْعَدَ طَلْحَةَ تَحْتَهُ فَصَعِدَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْهِ حَتَّى اسْتَوَى عَلَى الصَّخْرَةِ

لَقَالَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ أَوْجِبَ طَلْحَةَ (۳۳۴)

حضرت زبیر بن عوام رضی اللہ عنہ فرمائی دجنک احد پہ موقع دنی علیہ السلام پہ بدن مبارک باندی دوه زرغی وی. کله چه نبی علیہ السلام پہ غریاندی ختلو، نو نشو ختلی. (دهغی د وزن دوجه تپی علیہ السلام حضرت طلحه رضی اللہ عنہ کینولو. او په هغه باندی کیناستلو. او غر ته اوختلو. اونبغ کیناستلو. ددی نه پس ما د نبی علیہ السلام نه دا الفاظ واوریدل. طلحه واجب کرلو. (یعنی دهغه دپاره جنت واجب شو)

بَاب مَا جَاءَ فِي الْمَغْفَرِ

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ دَخَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَامَ الْفَتْحِ وَعَلَى رَأْسِهِ الْمَغْفَرُ فَقِيلَ لَهُ ابْنُ حَظَلٍ مُتَعَلِّقٌ بِأَسْتَارِ الْكَعْبَةِ فَقَالَ أَقْتُلُوهُ (۳۳۵)

حضرت انس رضی اللہ عنہ فرمائی د فتح مکي په ورځ کله چه نبی علیہ السلام مکي ته داخل شو. نو دهغوی په سر مبارک باندی خود ووتی. علیہ السلام ته اووتلی شو چه ابن حطل د کعبی په پردو پورې ولاړ دی. نبی علیہ السلام او فرمائیل: هغه قتل کری.

بَاب مَا جَاءَ فِي فَخْلِ الْخَيْلِ

عَنْ عُرْوَةَ الْيَارُقِيِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْخَيْرُ مَقْعُودٌ فِي لَوَاصِي الْخَيْلِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ الْأَخَرِ وَالْمَقْنَمُ (۳۳۶)

حضرت عروه یارقی فرمائی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائیلی دی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائیلی دی. د اس په تندی کبې ترقیامته پورې ښه والي ترلې شوي دي. اجر او ثواب هم او غنیمت هم.

بَاب مَا جَاءَ مَا يُسْتَحَبُّ مِنَ الْخَيْلِ

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُمْنُ الْخَيْلِ فِي الشُّقْرِ (۳۳۷)

حضرت عبدالله بن عباس رضی اللہ عنهما فرمائی چه نبی علیہ السلام فرمائیلی دی. د اشقر رنگ په اس کبې برکت وی. اشقر سور او زیر رنگ ته وائی چه هغه دسرخي اوسپین والي په مینځ کبې وی. عَنْ أَبِي قَتَادَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ خَيْرُ الْخَيْلِ الْأَذْهَمُ الْأَفْرَحُ الْأَرْكَمُ ثُمَّ الْأَفْرَحُ الْمُحَجَّلُ طَلْقُ الْيَمِينِ فَإِنْ لَمْ يَكُنْ أَذْهَمَ فَكُمَيْتٌ عَلَى هَذِهِ الشَّيْءِ (۳۳۸)

د حضرت ابوقتاده رضی اللہ عنه نه روایت دي چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائیلی دی. د ټولو نه ښه اس تور دی. خو په دي شرط چه دهغه تندي او شوندي سپیني وی او دویم نمبر هغه اس دي چه دهغه په تندي او لاس پښو باندې هم سپینوالي وی لیکن د هغه ښي لاس ورکوتی وی یعنی چه سپین نه وی بلکه دگس لاس رنگ ټي د بدن د نورې حصي مطابق تور وی او که تور اس نه وی نو بیا هغه کمیت وی. یعنی د هغه رنگ د سور اوتور رنگ په مینځ کبې وی. او هغه هم ددي نقش مطابق وی. یعنی څنگه چه پورته بیان شو چه هغه پوره تور وی لیکن تندي اوشوندي ټي سپیني وی او په لاسونو او پښو باندې ټي سپین والي وی هغه نقش په کمیت کبې هم وی.

بَاب مَا جَاءَ بِإِسْرَافِهِ مِنَ الْخَيْلِ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ كَرِهَ الشَّكَالَ مِنَ الْخَيْلِ (۳۳۹)
 دحضرت ابوهریره رضی اللہ عنہ نہ روایت دی کہ نبی علیہ السلام بد پہ اسونو کنبی، شکال، نہ
 خوشولو، شکال، هغه اس ته وانی چه درې پنبی نې تورې وی او یوه پنبه نې سپینه وی بعضې خلکو
 ددې تفسیر دا کړې دې چه هغه اس چه یوه پنبه نې توره وی او یوه سپینه وی او د دې په مقابل کې
 دبل طرف یوه پنبه نې سپینه وی او یو لاس نې تور وی او ددې مقابل دبل طرف پنبه نې توره وی داسې
 اس خوښ نه دي

بَاب مَا جَاءَ فِي الرِّهَانِ وَالسَّبَقِ

عَنْ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَجْرَى الْمُضْمَرَّ مِنَ الْخَيْلِ مِنَ الْحَقِيَاءِ إِلَى ثِيَةِ
 الْوُدَاعِ وَبَيْنَهُمَا سِتَّةُ أَمْيَالٍ وَمَا لَمْ يُضْمَرْ مِنَ الْخَيْلِ مِنْ ثِيَةِ الْوُدَاعِ إِلَى مَسْجِدِ بَنِي زُرَيْقٍ وَبَيْنَهُمَا
 مِيلٌ وَكُنْتُ فِيمَنْ أَجْرَى قَوْلُ بِي فَرَسِي جِدَارًا (۳۴۰)

د رهان، معنی ده د اسونو دمندي مقابلې او د، تضمیر، معنی ده د اس نرې کول اس چه کله غښ
 شی نو هغه ته منده گرانه وی هغه زیاته تیزه منده نشی وهلې ځکه چه د یو خاص مقدار نه دهغې غښ
 والې زیات شی نو بیا هغه نرې کولې شی دې ته، تضمیر، وانی بیا د نرې کولو مختلف طریقې
 دی مثلاً یوه طریقې دا وه چه د یوې یا دووړو خوپاره به نې دهغې خوراک بالکل بندولو او بیا به نې
 ورته لې وړ کولو

بهر حال دحضرت عبدالله بن عمر رضی الله عنهما نه روایت دی چه نبی علیہ السلام یو خل د مضمر
 اسونود، حقیاء، مقام نه تر، ثیة الوداع، پورې منده اولگوله ددې په مینځ کې شپږ میلې فاصله
 وه او کوم اسونه چه مضمر نه وو دهغوی نې د، ثیة الوداع، نه تر مسجد زریق پورې منده مقرر کړې
 وه او دهغې په مینځ کې د یو میل فاصله ده حضرت عبدالله بن عمر رضی الله عنهما فرمائی زه هم
 په دې منده کې شریک وم زما اس زه په یو دیوال باندې وراوخیژولم

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا سَبَقَ إِلَّا فِي نَصْلٍ أَوْ خَفٍّ أَوْ حَافِرٍ (۳۴۱)
 دحضرت ابوهریره رضی الله عنہ نه روایت دی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائی کله دی مقابلې
 صرف په درې څیزونو کې ده یاخوبه په تیراندازی کې مقابلې وی یا داوښ په زغل کې مقابلې
 وی او یا د اسونو په زغل کې مقابلې وی مطلب دا دی چه په دې دریو څیزونو کې خو مقابلې کول
 تیرک ده او په باقی څیزونو کې مقابلې کولو کې څه فائده نشته او په دې کې فائده دا ده چه ددې
 مقابلې په ذریعه دجهاد دپاره تیاری کولې شی

بَاب مَا جَاءَ فِي كَذَابِهِ أَنْ يُلَاهُ الْخُمُرُ مِنَ الْخَيْلِ

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَبْدًا مَأْمُورًا مَا اخْتَصَمَا ذَوْنِ الثَّانِي بَشِيءَ
 إِلَّا بَطَّاتُ أَمْرًا أَنْ تُسَبَّحَ الْوُضُوءُ وَأَنْ لَا تَأْكُلَ الصَّدَقَةُ وَأَنْ لَا تُتْرَى حِمَارًا عَلَى فَرَسٍ (۳۴۲)
 حضرت عبدالله بن عباس رضی الله عنهما فرمائی چه نبی علیہ السلام یوماور پنده وو (یعنی نبی
 علیه السلام په هغه څه وویل او کول د څه چه ورته دالله تعالی د طرف نه حکم کولې شو) نبی علیه
 السلام مونږ (یعنی اهل بیت) په نورو خلکو باندې صرف په درې څیزونو سره خاص کړې وو

- (۱) نبی علیه السلام ته حکم کړې وو چه په ښه شان اودس کوو
 (۲) دویم داچه صدقه ته خورو
 (۳) دریم دا چه خر په اسبه باندې نه خیروو

باب ما جاء في الاستفتاح
 بصالحك المسلمين

عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ قَالَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ الْغُفْرِي ضَعْفَاءُكُمْ فَإِنَّمَا تُرْزَقُونَ وَتُنْصَرُونَ بِضَعْفَائِكُمْ (۳۴۳)

د ابودرداء رضي الله عنه نه روايت دي فرماني ما د رسول الله صلى الله عليه وسلم نه اوریدلی وو چه فرمائیل: ما په خپلو کمزورو خلقو کښې اولتوي ځکه چه ستاسو د کمزورو د وجه تاسو ته رزق ملاوي او تاسو سره مدد کولې شی یعنی کوم خلق چه په ظاهري اعتبار سره کمزوري او ضعیف وي مثلاً یا مالي اعتبار سره کمزوري وي یا بدني اعتبار سره کمزوري وي لیکن دهغوی ایمان مضبوط وي نو دداسي په برکت سره ستاسو مدد هم کولې شی او تاسو ته رزق هم درکولې شی نو په داسي کمزورو خلقو کښې ما اولتوي او د لتولو مطلب دا دي چه زما قرب زما محبت اوزما خوشنودی اورضا مندی به په هغه وخت کښې تاسو ته حاصلیږي کله چه تاسو د داسي خلقو سره تعلق ساتی او دهغوی صحبت اختیاروي

په دي حديث باندې چه امام ترمذی رحمه الله کوم باب منعقد کړې دي ((باب ما جاء في الاستفتاح لصالحك المسلمين)) صالحك جمع د صعلوك ده ددي معنی ده فقير مطلب دا دي چه د مسلمانانود فقيرانو واسطه ورکوي اود هغوی په برکت د فتح سوال کوي او فتح طلبوي

باب ما جاء في هزجته الأجداس على الغزل

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا تَصْحَبُ الثَّلَاثَةَ زُفَّةً فِيهَا كَلْبٌ وَلَا خَرَسٌ (۳۴۴)

حضرت ابوهريره رضي الله عنه فرماني چه رسول الله صلى الله عليه وسلم فرماتلی دی غرشتي د هغه ملگرو سره نه وي چا سره چه سېمي يا تلن وي

باب ما جاء من استعمل على الغضب

عَنْ الْبَرَاءِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ جَيْشَيْنِ وَأَمَرَ عَلَى أَحَدِهِمَا عَلَى مَنْ أَبِي طَالِبٍ وَعَلَى الْآخَرِ خَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ فَقَالَ إِذَا كَانَ الْقِتَالُ فَعَلِي قَالَ فَاتَّصَحَّ عَلَى حَصَاً فَأَخَذَ مِنْهُ جَارِيَةً فَكَتَبَ مَعِيَ خَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَشِي بِهِ فَقَدِمْتُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَرَأَ الْكِتَابَ فَتَغَيَّرَ لَوْنُهُ ثُمَّ قَالَ مَا تَرَى فِي رَجُلٍ يُحِبُّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيُحِبُّهُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ قَالَ قُلْتُ

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ غَضَبِ اللَّهِ وَغَضَبِ رَسُولِهِ وَإِنَّمَا أَلَا رَسُولٌ فَتَكَتَ (۳۴۵)
 د براء بن عازب رضي الله عنه نه روايت دي چه نبی علیه السلام دوه لښکري اوليږلي په يوليښکري حضرت علي رضي الله عنه امير مقرر کړي وو او په بل لښکري حضرت خالد بن وليد رضي الله عنه امير مقرر کړي وو او دا شي او فرمائیل کله چه جنگ شروع شي نو حضرت علي رضي الله عنه به دتول

لشکر امیر وی توحضرت علی رضی الله عنہوہ قلعه فتح کره او په هغې کښې نې یوه وینزه واخستله. توخالد بن ولید زما په ذریعه نبی علیه السلام ته یو خط اولیږلو. په هغې کښې نې ددې چغلی خوږلې وه. ما هغه خط واخستلو او د نبی علیه السلام په خدمت کښې حاضر شوم. نبی علیه السلام هغه خط اولوستلو. د هغې د وجه د نبی علیه السلام مخ مبارک متغیر شو. ددې ته پس نبی علیه السلام افرمائیل: تاسو دهغه کس په باره کښې څه وایې. څه هغه دالله او دهغه د رسول سره محبت کوی او الله او دهغه رسول سره محبت کوی. ما او وئیل زه دالله او دهغه د پیغمبر دغصې نه پناه غواړم زه خو صرف د یو قاصد په حیثیت راغلې يم. زما دې سره څه تعلق نشته چه دا نې واوریدل نو نبی علیه السلام چپ شو.

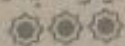
ددې نه معلومه شوه چه نبی علیه السلام دحضرت خالد بن ولید دا خط بد او گټور او ددې وجه دا وه چه نبی علیه السلام د حضرت علی رضی الله عنه په حق کښې په یقین سره دا پیرندل چه هغه به د خیانت کار نه کوی. که هغه وینزه اخستی وی. نو په حقه به نې اخستی وی. ددې په څه ناڅه جوړ وی. نو ځکه نبی علیه السلام دا گیله خوښه نکره.

بَابُ مَا جَاءَ فِي الْإِيمَانِ

عَنْ ابْنِ عُمَرَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أَلَا كَلُّكُمْ رَاعٍ وَكَلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ فَالْأَمِيرُ الَّذِي عَلَى النَّاسِ رَاعٍ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَالرَّجُلُ رَاعٍ عَلَى أَهْلِ بَيْتِهِ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْهُمْ وَالْمَرْأَةُ رَاعِيَةٌ عَلَى بَيْتِ بَيْتِهَا وَهِيَ مَسْئُولَةٌ عَنْهُ وَالْعَبْدُ رَاعٍ عَلَى مَالِ سَيِّدِهِ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْهُ أَلَا فَكَلُّكُمْ رَاعٍ وَكَلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ (۳۴۶)

د حضرت عبدالله بن عمر رضی الله عنهما نه روایت دي چه نبی علیه السلام فرمائیلې دی خبردار تاسو ټول حاکمان نې اود هر یو کس نه به دهغه د رعیت په باره کښې تپوس کیږی. نو کوم کس چه حکمران وی د هغه نه به دخپل قوم په باره کښې تپوس کیږی. سړي دخپل کور د خلقو حاکم دي. دهغه نه به د کور والا په باره کښې تپوس کیږی. ښځه دخپل خاوند کور مشره ده. دې نه به د هغې دکور په باره کښې تپوس کیږی. غلام د خپل مالک دمال ذمه وار دي. ده نه به ددې په باره کښې تپوس کیږی. خبردار تاسو ټول ذمه وار نې او ستاسو ټولو نه به دخپل رعیت په باره کښې تپوس کیږی.

بَابُ مَا جَاءَ فِي طَاعَةِ الْإِمَامِ

عَنْ أُمِّ الْخَضِیْنِ الْأَحْمَسِيَّةِ قَالَتْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُ فِي حُجَّةِ الْوُدَاعِ وَعَلَيْهِ بُرْدٌ قَدْ اتَّفَعَ بِهِ مِنْ تَحْتِ إِبْطِهِ قَالَتْ فَإِنَّا أَنْظَرُ إِلَى عِصْلَةٍ عَصَدُهُ قَرَجٌ سَمِعْتُهُ يَقُولُ يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا اللَّهَ وَإِنْ أَمَرَ عَلَيْكُمْ عَبْدٌ حَبَشِيٌّ فَجِدُّعٌ فَاسْمَعُوا لَهُ وَأَطِيعُوا مَا أَقَامَ لَكُمْ كِتَابَ اللَّهِ (۳۴۷)

حضرت ام حصن احمسيه رضی الله عنها فرمائی. ما د رسول الله صلى الله عليه وسلم نه د حجة الوداع، د خطبه په موقع د خطبې په دوران کښې دا اوریدلې وو. چه فرمائیل نې په داسې حال کښې چه نبی علیه السلام سره یو خادر وو. هغه نې د خپل ترخ د لاندې نیولې وو. او ما د نبی علیه السلام دمټ غوښه لیدله چه خوزیدله. د رتج یرتج معنی ده حرکت کول. نبی علیه السلام افرمائیل: یا خلقو! نو بیا هم دهغه خبره اورې او دهغه تابعداري کوی. تر څو پورې چه هغه په تاسو کښې دالله تعالی کتاب قائم ساتی.

ه امير اوحاکم تابعدری واجب ده*

د دي حديث نه معلومه شوه. چه حاکم او امير که هرڅنگه وي تر څو پوري چه هغه حاکم د ښکاره کفر ارتکاب اونکړي. نو تر هغه وخته پوري په مباحاتو کښي دهغه تابعدری کول واجب ده. خو که دهغه د يو حکم د وجه د گناه ارتکاب راځي. نو بيا دهغه تابعدری واجب نه ده. يا هغه د يوې گناه حکم ورکوي. نو بيا دهغه تابعدری واجب نه ده. بلکه مثل ټي گناه ده. از مترجم)) ((لا طاعة للمخلوق في معصية الخالق)) نود امير د حکم نه پس هغه مباح کار واجب گرځي. او که امام د يو مباح کار نه منع اوکړي. نو هغه مباح کار ناجائز گرځي. د دي نه معلومه شوه. چه په مباحو کارونو کښي د قانون پابندی ضروری ده.

د قانون پابندی په شريعت کښي هم ضروری ده*

مثلا د تريفک دا قانون دي. چه گاري کس طرف ته چلوي. ښي طرف ته مه چلوي. يا دا قانون چه په کوم وخت کښي سره اشاره بله وي. نو اودريره. نو اوس دا قانون په شرعي اعتبار سره واجب شو. نو کوم کس چه د دي قانون خلاف ورزي کوي. هغه يواځي دا نه چه د قانون خلاف ورزي کوي بلکه په شرعي اعتبار سره هم گناه کوي. داسي قوانين چه د مصلحت عامه دپاره جوړ شوي وي. د هغي پابندی واجب ده.

نن صبا قانون ماتول بهادري گنرلي شي*

د انگریزانو په دور حکومت کښي دا مسئله پیدا شوې وه. په کوم وخت کښي چه انگریزانو په برصغير باندې حکومت کولو. په هغه وخت کښي مسلمانانو د آزادی تحریکونه شروع کړي وو. په دغه تحریکونو کښي ټي دا آواز هم اوچت کړي وو. چه قانون مات کړي او د انگریزانو قانون مه مني. اود دي خلاف ورزي کوي. نو د تحریک په دوران کښي په دي باندې عمل اوشو. زه په دي بحث کښي نه ځم. چه په هغه وخت کښي داسي کول جائز وو. که نه وراځو د انگریزانو حکومت وو ځکه دا اختلاف کيدلي شول. لیکن دهغي نه پس دا ذهنیت جوړ شو. چه د قانون ماتول يواځي دا نه چه عیب پاتې نشو بلکه د بهادري اوشجاعت نښه گنرلي شي. چه فلاڼی کس د قانون پرواه نه ساتي. هغه تصور هم نن پوري چلېږي. په دي کښي څه شک نشته. چه د دي ذهنیت په تقویت کښي زمونږ حکومتونو ډیر اهم کردار ادا کړي دي. چه عواموته دا ته محسوسېږي. چه په مونږ باندې د انگریزانو حکومت دي. يا دهغوی نه هم د بدتر خلقو حکومت دي.

په هر صورت په دواړو حکومتونو کښي فرق په شرعي اعتبار سره فرق شته. که یومسلمان حاکم وي. که په هر صورت په دواړو حکومتونو کښي فرق په شرعي اعتبار سره فرق شته. که یومسلمان حاکم وي. که هغه حاکم څومره بد ولي نه وي. د مباحاتو په دائره کښي د هغه جوړ کړي قانون واجب الاطاعت دي. ترڅو پوري چه دغه قانون د گناه سبب نه وي. نو دهغي مثل ضروری دي. دا خبره اوس زمونږ د ذهنونو ته وتلې ده. چه د قانون خلاف ورزي کول هم څه دگناه خبره ده. اوس خوښه خاص خلقو لوني لوني عالمان په دي کښي مبتلا کېږي. حديث مبارک د داسي طرز عمل ښکاره تردید کوي.

آيا خليفه جوړېدو بياړه قریشي کيدل ضروری دي؟*

د دي حديث نه بعضي حضراتو په دي باندې استدلال کړي دي. چه د خليفه يا امام قریشي کيدل څه ضروری نه دي. ځکه چه په دي حديث کښي فرماني. ((عبد حبشی مجدع)) ښکاره خبره ده. چه حبشی غلام قریشي نشي کيدې. دا استدلال صحيح نه دي. يوڅو په خپل اختيار سره يو کس خليفه جوړول وي. دويمه دا چه يو سړي په زور خليفه جوړ شي. د خليفه د شرائطو لحاظ په اول صورت کښي څو کيدې شي. چه کله مسلمانان يو کس خپل خليفه جوړوي. نو هغوی ته پکار دی چه د ټولو شرطونو خيال اوساتي. لیکن اوس يو کس په زور باندې خليفه جوړ شوي دي. ښکاره خبره ده. په هغه کښي د شرطونو

د وجود لحاظ به څوك ساتي؟ ځكه چه د استيلاء په ذريعه د هغه خلافت قائم شوي دي كه داسي سړي خليفه جوړ شي چه به هغه كښي د خلافت شرطونه نه وي ددي باوجود داستيلاء په ذريعه دهغه خلافت منعقد كيږي.

د خليفه په قريش او عدم قريش كښي اختلاف*

ليكن په يو بل حديث باندې استدلال ډير قوي دي هغه داچه كله دحضرت عمر فاروق رضي الله عنه د وفات وخت نژدې شونو هغه ته اوونيلي شونتاسو خپل خليفه مقرر كړي هغه په جواب كښي اوونيل: كه حضرت ابو عبيده بن جراح رضي الله عنه ژوندي وي ما به هغه خليفه جوړ كړي ووليكن هغه وفات شوې دي او كه سالم مولي حذيفه رضي الله عنه ژوندي وي ما به هغه خليفه جوړ كړي وي اوس سالم مولي حذيفه رضي الله عنه قريشي نه ووليكن ددي باوجود حضرت عمر فاروق رضي الله عنه او فرمايل: چه ما به هغه خليفه جوړ كړي وي دا د دي خبرې دليل دي چه د حضرت عمر فاروق رضي الله عنه په نزد د خلافت دپاره قريشي كيدل ضروري نه وو ځكه ددي امت بعضي فقهاء دي طرف ته تللي دي چه قريشي كيدل د خلافت په شرائطو كښي داخل نه دي.

د ((الامة من قريش)) نه استدلال*

د دي فقهاء حضراتو وينا دا ده چه تر كومې پورې د ددي حديث تعلق دي په كوم كښي چه رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي ((الامة من قريش)) (۳۴۹) دا په حقيقت كښي خبر دي مطلب دا دي چه نبي عليه السلام د رارواني زماني په باره كښي خبر ور كړلو چه زما نه پس كوم خلفا وي هغوی به زيات قريشيان وي دا نه چه قريشي كيدل ضروري اوناگزير دي اوددي نه بغير به خلافت تيك نه وي ددي حديث دا مطلب دي

كوم حضرات چه د پورتنۍ حديث دا توجيه كوي د هغوی تعداد ډير كم دي ليكن دحضرت عمر فاروق رضي الله عنه دا قول چه ما به حضرت سالم مولي حذيفه رضي الله عنه خليفه جوړ كړي وو دا استدلال ډير قوي دي تر دي چه حضرت امام ابو حنيفه رحمه الله ته په يو قول كښي دا نسبت شوې دي چه دهغوی په نزد د خليفه دپاره د قريش شرط نشته او د امت بعضي نور فقهاء هم دي طرف ته تللي دي اكر چه د جمهوروعالمانو مسلك هم دا دي چه د امام او خليفه دپاره قريشي كيدل ضروري دي اودا حكم د عربو ملكونو سره خاص ته دي بلكه د ټولو اسلامي ملكونو دپاره دي اواصل دا دي چه ټول عالم اسلام د يو خليفه ماتحت وي دا خو مسلمانانو يو بدعت ايجاد كړي دي چه هر يو خپل ملك خان له خليفه جوړ كړي دي (۳۴۸)

د فاسق حاكم نافذ كړي احكام واجب العمل دي*

او دا چه كوم ما وړاندې اوونيل كه غير قريشي په زور باندې خليفه جوړ شي نو دهغه حكومت او خلافت منعقد كيږي ددي مطلب دا دي چه دهغه احكام نافذ كيږي او واجب العمل دي ځكه كه دا حكم ور كړي شي چه دهه احكام نافذ العمل نه دي نو په دي صورت كښي به ډير لوڼي فساد او فوضوليت پيدا شي نو ځكه شريعت ددي خبرې خيال ساتلې دي كه په يو حاكم او خليفه كښي د خلافت شرائط نه وي ليكن هغه په زور مسلط شوې وي نو دهغه احكام به نافذ وي.

د بنضي امارت منعقد كيږي*

تر كومې پورې چه ددي سوال تعلق دي كه يوه ښځه په زور باندې حاكمه شي نو ددي څه حكم دي اودې جواب دا دي چه د بعضي فقهاء د عبارتونو نه دا معلوميږي چه دهغې احكام نه نافذ كيږي او خلافت نه منعقد كيږي ليكن په تحقيق كولو سره دا خبره تيك نه معلوميږي صحيح دا ده كه يوه ښځه هم حاكمه شي نو دهغې امارت منعقد كيږي اودهغې احكام نافذ كيږي ليكن كومو كسانو چه دغه ښځه

حاکمه جوړې کړې وی. یا ټپې دهغې په حاکم جوړولو کېنې څه قسم امداد کړې وی نو هغوی گناهگار دی.

د اولی الامر نه کوم حاکمان مراد دی؟

یو طالب علم دا سوال اوکړلو چه دقرآن کریم دا ارشاد چه ((أطیعوا الله وأطیعوا الرسول وأولی الامر منکم)) ددې نه حاکم مراد دې او که هغه حاکم ترې مراد دې چه په هغه کېنې د اجتهاد شرائط موجود وی.

دا دې ښه تپوس اوکړلو ځکه چه فقهاو په دې باندې بحث کړې دې چه د اولی الامر نه څوک مراد دی؟ او مفسرینو ددې گڼ تفاسیر کړی دی. ډیر حضرات دا فرمائی چه د اولی الامر نه مجتهدین فقها مراد دی که دا تفسیر مراد شی نو بیا په زیر بحث مسئله کېنې ددې آیت نه استدلال نشی کیدی لیکن بل طرف ته ډیرو مفسرینو فرماتیلی دی چه د اولی الامر نه مراد هم حاکمان مراد دی که دغه حکام مجتهدین وی او که غیر مجتهدین وی. دواړه په کېنې داخل دی نو ددې آیت د وجه به د هغوی اطاعت واجب وی او دا راجح تفسیر دې.

او ددې تفسیر د راجحیت دوه وجوهات دی. یوه دا چه ددې تفسیر اختیارونکی مفسرین زیات دی دویمه وجه ټپې دا ده چه زیات احادیث د دې تفسیر تائید کوی. د حدیث باب نه هم ددې تفسیر کپړی او د بعضی روایاتو نه معلومیږی چه صحابه کرامودا آیت د حاکمانو په اطاعت باندې حمل کړې دې په دوی سره د دې تائید کپړی. نور زیات راجح تفسیر هم دا دې.

د حاکم هر حکم واجب الطاعت دې. خو په دې شرط چه هغه د گناه حکم نه وی*

دویم سوال طالب علم دا اوکړلو چه آیا د اولی الامر یعنی حاکمانو اطاعت صرف په هغه وخت کېنې واجب دې چه هغه د قاضی یا عدالت په ذریعه باندې حکم نافذ کړی او که دا چه هر حکم نافذ العمل دې. که هغه د قاضی په ذریعه وی او که د بل چا په ذریعه وی.

ددې جواب دا دې چه دواړه قسمه احکامات نافذ العمل دی که هغه د قاضی په واسطه شوی وی او که بغیر د واسطی نه وی. یا د قاضی د واسطه نه بغیر براه راست وی. ځکه چه د حاکم د حکمونو دوه قسمونه دی یو انتظامی احکام وی. دا د قاضی په واسطه سره نه وی بلکه دا احکام براه راست حاکم بحیثیت حاکم نافذ کوی. او دویم احکام هغه وی چه هغه د یوې مقدمی فیصلی سره متعلق وی. دا قسم احکام د قاضی په فیصلی سره جاری کولی شی. دواړه قسم احکام واجب التعمیل دی په دې کېنې څه فرق نشته. خودا قید همیشه دپاره یاد ساتل پکار دی چه دغه حکم واجب التعمیل دې. خو په دې شرط چه د حاکم حکم په څه گناه باندې مجبوره کول نه وی ځکه لکه څنگه چه مې وړاندې بیان اوکړلو چه ((لا طاعة لمخلوق فی معصية الخالق)) ددې حدیث په ذریعه شریعت مونږ ته داسې اصول اوخودل. که مسلمان ټیک ټیک په دې اصولو عمل اوکړی. نوانشاء الله په څو گڼهتو کېنې به ټول احکام صحیح شی.

په حکومت باندې د دباو اچولو موجوده طریقې*

دلته کېنې یو مصیبت دا راوړان دې چه عوام د حکومت نه خپل جائز حقوق حاصلولو دپاره اود حکومت نه جائز مطالبات پوره کولو دپاره په حکومت په مختلفو طریقو دباو اچولې شی. ټپې چه حکومت نظام دې. ددې یو لازمی حصه دا گڼلې شی چه عوام دخپلو مطالباتو منلو دپاره په حکومت دباو واچوی اوس دا خبره چه ددې دباو اچولو دپاره به څه طریقو اختیارولې شی؟ هغه لازمي هم مونږ ته

انگریز خودلی دی چه د دباو اچولو دپاره هرتال کوی بهوک هرتال کوی جلوس اویاسی لاری بندوی د هغوی د تعلیم او تبلیغ په نتیجه کښې مونږ هغه ټولې لارې شروع کړې دي مونږ دا سوچ نه دي کړې چه د دباو اچولو دا طریقې زموږ شریعت جائز کړې دی که نه ؟

د موجوده هرتالونو شرعی حکم *

هم هرتال راواخلی د هرتال په باره کښې شرعی مسئله دا ده چه که د چا د طرف نه دا اپیل اوشی چه د فلانی خبرې خلاف د مظاهري کولو دپاره یا د خپلو جذباتو د اظهار دپاره په فلانی ورځ خپل دوکانونه بند کړی او کاروبار بند کړی بیا ددې اپیل نه پس چه یو سړې خپل دوکان بند کړی نو ټیک ده او که بند نکړی نو هغه ته څه تعرض نشی کولی اونه په زور په هغه باندې دوکان بندولی شی دومره حده پورې په هرتال کولو کښې څه قباحه نشته لیکن اوسه پورې په دې جمهوري نظام کښې داسې شریفانه هرتال نه دي شوي اونه په موجوده دور کښې د داسې شریفانه هرتال تصور کیدې شی نن عجیبه خبره دا ده چه د جمهوریت نوم اخستلې شی د دې مطلب دا دي چه هر کس په خپله راني باندې عمل کولو کښې آزاد دي لیکن ددې باوجود نور خلق خپله راني په ده باندې تېی او په زور پورې دوکانونه بندوی.

دویم طرف ته دا پهییه جام هرتال دي په دې کښې دا اعلان کولی شی چه مونږ به گادې په سړک باندې نه پرېږدو که هغه هرڅنگه گادې وی په دې کښې خوښکاره ظلم دي او معلومه نه ده چه ددې په ذریعه به څومره کسان په عذاب کښې اخته کولی شی مثلاً که څوک ناجوړه وی نو دهرتال دوجه په هغه هسپتال ته نشی تلې یا مثلاً که څوک روژی گتی نو اوس د هرتال دوجه دهغه د رزق دروازې بندولی شی یا یو مسافر وی او په سفر باندې روانیدل غواړی نو د هرتال د وجه نه هغه ریلوي سټیشن ته تلې شی او ته هوانی اډې ته رسیدې شی په دې پهییه جام هرتال کښې بغیر د څه وجه بې شمیره انسانان په زور دخپلو ضروریاتو نه منع کول دي نو ځکه داسې هرتال شرعا په هیڅ صورت کښې جائز نه دي

د موجوده هرتالونو لازمی نتیجه *

بیا ددې هرتالونو لازمی نتیجه کومه چه کم از کم زموږ په ملکونو کښې خو ضرور وی هغه نور پور وی د گادو سوزول، سرکاری املاک ته نقصان رسول، په شریعت کښې ددې کارونو څه جواز نشته نو داسې هرتالونه د شریعت د نفاذ ذریعه جوړول جائز نه ده گنی ددې مطلب په دا شی چه د گناه په ذریعه مو د شریعت د نفاذ اراده کړې ده.

د جلوس ویستلو شرعی حکم *

دغه شان داسې جلوس ویستل چه د هغې په ذریعه لارې بندې شی او د خلقو دپاره نقل او حرکت ممکن نه وی او بغیر د څه وجه خلقو ته تکلیف اورسی دا هم زما په نزد شرعا جائز نه دی والله اعلم ځکه چه په حدیث شریف کښې د داسې خلقو دپاره سخت عذاب بیان شوي دي چه د تیریدونکو لاره بنده کړی دا صورت په دې کښې داخل دي خبره په اصل کښې دا ده چه د دباو اچولو دپاره چه انگریزانو کومې طریقې مونږ ته خودلي دي مونږ په هغې باندې عمل کوو ددې نتیجه دا ده چه نتیجه صفر راخیژی.

په حکومت باندې د دباو اچولو صحیح طریقه *

ددې په خلاف په حکومت باندې د دباو اچولو کومه طریقه شریعت مونږ ته خودلي ده هغه دا ده چه ((لا طاعة لمخلوق في معصية الخالق)) یعنی عوام دې حکومت ته دا اوواښی چه مونږ په دې قوانینو باندې د عمل کولو نه انکار کوو کوم چه مونږ په څه گناه باندې اماده کوی مثلاً که ټول جهان صاحبان چه به عدالت کښې کینی دا اوواښی چه مونږ د مقدماتو فیصلې تر هغه وخته پورې نه کوو تر

خو پوری چه د شریعت قانون پیش نکرې شی. او دغه شان وکیلان دا اووانی چه مونږ یوه مقدمه هم تر هغه وخته پورې نه چلوو. تر خو پورې چه شرعی قانون نافذ شوی نه وی. او تاجران اووانی چه مونږ تر هغه وخته پورې په بینکونو کښې پیسې نه جمع کوو تر خو پورې چه بینکونه د سود نه پاک شوی نه وی. اونه د یو بینک نه پیسې اخلو که ټول مسلمانان یو ځای شي او صرف دا اقدام اوکړی چه مونږ په په بینکونو کښې تر هغه وخته پورې پیسې نه جمع کوو. اونه به ترې اخلو تر خو پورې چه سودی نظام ختم شوی نه وی. بیا گوری چه حکومت په به دې ته مجبوره کیږی. او په خو گهڼو کښې به سودی نظام ختم شی. لیکن ددې دپاره د لږ غوندې همت او په خپله د قربانی ورکولو ضرورت شته.

فصل دوم: حال *

لیکن انگریز مونږ ته داسې طریقې خودلی دی. او تلې دې چه په هغې کښې نه زموږ څه نقصان کیږی. او نه څه قربانی ورکول غواړی. یو کس په بینک کښې ملازم دی. او سود خوری. یا یو سوداگر د بینک په ذریعه سودی لین دین کوی. او په بینک کښې نې پیسې ایخودی دی. او دې سره سره چه دسودی نظام کوم هر تال کیږی. او جلوس ویستلې شی. په هغې کښې هم شامل شو. او د سودی نظام خلاف چغې وهی. او دخپل ځان دطرف نه د اسلامی نظام په تحریک کښې شامل شو. او په راروانه ورځ کښې سودی لین دین شروع کړی. اوس ښکاره خبره ده. په دې طریقه کښې خو څه قربانی ورکول نشته. لیکن په جلوس کښې د شرکت دوجه خلقو په مرئ کښې هارونه واچول. او دهغې تعریف اوشو هغوی دحکومت خلاف دباو واچولو چه جلوس نې اوویستلو. دباو اچولو دا طریقه د شریعت مطابق نه ده. بلکه د شریعت مطابق د دباو اچولو طریقه هغه ده. کومه چه ما پورته بیان کړه. یعنی ((لا طاعة لمخلوق فی معصية الخالق)) او په راروان باب باندې کښې امام ترمذی رحمه الله هم دا بیان کړې دی.

باب مَا جَاءَنَا طَاعَةُ الْمَخْلُوقِ فِي مَعْصِيَةِ الْخَالِقِ

عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ السَّمْعُ وَالطَّاعَةُ عَلَى الْمَرْءِ الْمُسْلِمِ فِيمَا أَحَبَّ وَكَرِهَ مَا لَمْ يُؤْمَرْ بِمَعْصِيَةٍ فَإِنْ أَمَرَ بِمَعْصِيَةٍ فَلَا سَمْعَ عَلَيْهِ وَلَا طَاعَةَ (۳۵۰)

د حضرت عبدالله بن عمر رضی الله عنهما نه روایت دې چه رسول الله صلی الله علیه وسلم او فرمائیل په مسلمان کس باندې اوریدل او اطاعت کول واجب دی. که هغه دغه حکم خوښوی او که نه. تر خو پورې چه ده ته دالله تعالی دنا فرمانی حکم نه ورکوی او که د گناه حکم ورته اوکړی. نونه خواوریدل واجب دی. اونه اطاعت واجب دې په دې حدیث کښې بالکل ښکاره بیان دې.

باب مَا جَاءَنَا فِي كَذَابَةِ الْفَرِيسِ بَيْنَ الْبُخَالِمِ وَالضُّرْبِ وَالْوَسْمِ فِي الْوَجْهِ

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ تَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ التَّخْرِيشِ بَيْنَ الْبُخَالِمِ (۳۵۱)

حضرت عبدالله بن عباس رضی الله عنهما فرماتی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم دخناورو په خپل منځ کښې د جنگولو نه منع فرمائیلې ده.

عَنْ جَابِرٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَلَّى عَنْ الْوَسْمِ فِي الْوَجْهِ وَالضُّرْبِ (۳۵۲)

د حضرت جابر رضی الله عنه نه روایت دې چه رسول الله صلی الله علیه وسلم دخناورو ته په مخ باندې او په تندي باندې د داغ ورکولو نه منع فرمائیلې ده.

بَاب مَا جَاءَ فِي هَذَا بُلُوغِ الذَّجَلِ وَمَنْ يُفَرِّضُ لَهُ

عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ غُرِضْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي جَيْشٍ وَأَنَا ابْنُ أَرْبَعِ عَشْرَةَ فَلَمْ يَقْبَلْنِي ثُمَّ غُرِضْتُ عَلَيْهِ مِنْ قَابِلٍ فِي جَيْشٍ وَأَنَا ابْنُ خَمْسِ عَشْرَةَ فَقَبِلْنِي قَالَ نَافِعٌ فَحَدَّثْتُ بِهِذَا الْحَدِيثَ عُمَرُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ فَقَالَ هَذَا حَدٌّ مَا بَيْنَ الصَّغِيرِ وَالْكَبِيرِ ثُمَّ كَتَبَ أَنْ يُفَرِّضَ لِمَنْ بَلَغَ الْخَمْسَ عَشْرَةَ (۳۵۳)

حضرت عبداللہ بن عمر رضی اللہ عنہما فرمائی کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم تہ پہ یو لیسکر کنبی پیش کری شوم پہ ہفہ وخت کنبی زما عمر خوارلس کالہ وونبی علیہ السلام زہ قبول نکرم بیا پہ راوران کال زہ پہ لیسکر کنبی پیش کری شورما عمر پنخلس کالہ وونبی علیہ السلام زہ قبول کرم حضرت نافع رضی اللہ عنہ فرمائی ما دا حدیث حضرت عمر بن عبدالعزیز تہ واورولو نوہغوی اوفرمانیل دا د ورکوتی او غت پہ بارہ کنبی حد فاصل دی نوہغوی دا حکم جاری کرلو چہ د چا عمر پنخلس کالہ شی ہفہ تہ دی د غنیت حصہ ورکولی شی (منہ)

بَاب مَا جَاءَ فِيهِمْ يُتَشَفَّذُ عَلَيْهِ دِينُ

عَنْ أَبِي قَتَادَةَ عَنْ أَبِيهِ أَنَّهُ سَمِعَهُ يُحَدِّثُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَامَ فِيهِمْ فَذَكَرَ لَهُمْ أَنَّ الْجِهَادَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْبَيْعَانَ بِاللَّهِ أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ فَقَامَ رَجُلٌ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ إِنْ قُتِلْتُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يُكْفَرُ عَنِّي خَطَايَايَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَعَمْ إِنْ قُتِلْتَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَأَنْتَ صَابِرٌ مُحْتَسِبٌ مُقْبِلٌ غَيْرُ مُذْبِرٍ ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَيْفَ قُلْتَ قَالَ أَرَأَيْتَ إِنْ قُتِلْتُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَيْكْفَرُ عَنِّي خَطَايَايَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَعَمْ وَأَنْتَ صَابِرٌ مُحْتَسِبٌ مُقْبِلٌ غَيْرُ مُذْبِرٍ إِلَّا الدِّينَ فَإِنْ جَبُرِلَ قَالَ لِي ذَلِكَ (۳۵۴)

اودریدلو او وی فرمائی: داللہ پہ لار کنبی جہاد کول او پہ اللہ باندی ایمان راورل د تولو عملونو تہ زیات بہتر عمل دی یو سہری پاسیدلو او عرض نی او کرلو یا رسول اللہ کہ زہ داللہ پہ لار کنبی شہید شم نو زما تول گناہونہ بہ معاف شی نبی علیہ السلام اوفرمانیل آو کہ تہ داللہ پہ لار کنبی قتل شی پہ داسی حال کنبی چہ صبر کونکی نی (یعنی ثابت قدم ی) او دثواب طلبگار نی ورا ندی کیدونکی نی او ورستو کیدونکی تہ نی بیا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم دہفہ کسی تہ تپوس او کرلو تا خہ تپوس کرے وواہفہ اوونیل: یا رسول اللہ کہ زہ داللہ پہ لار کنبی قتل شم آیا زما تول گناہونہ بہ معاف شی نبی علیہ السلام ور تہ اوفرمانیل: آو کہ تہ داللہ پہ لار کنبی قتل شم آیا زما تول گناہونہ بہ معاف کونکی نی (یعنی ثابت قدم ی) او دثواب طلبگار نی ورا ندی کیدونکی نی او ورستو کیدونکی تہ نی خوقرض (تہ معاف کیپی) حضرت جبرئیل علیہ السلام ماتہ داسی اوونیل:

بَاب مَا جَاءَ فِيهِ فَنَالِ الشُّهَادَ

عَنْ هِشَامِ بْنِ عَامِرٍ قَالَ شَكِي إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْجَرَاحَاتِ يَوْمَ أُحُدٍ فَقَالَ اخْفَرُوا وَأَوْسِعُوا وَأَحْسِنُوا وَادْفِنُوا الْأَتْنِ وَالْثَلَاثَةَ فِي قَبْرِ وَاحِدٍ وَقَدِّمُوا أَكْثَرَهُمْ قَرَأَا قِمَاتِ أَبِي

لَقَدْ مَنَّ بَيْنَ يَدَيَّ رَجُلَيْنِ (۳۵۵)

حضرت هشام بن عامر رضی الله عنه فرمائی: چہ دجنگ احد پہ ورخ نبی علیہ السلام تہ د مقتولینو دزخمونو شکایت اوکری شو. نبی علیہ السلام او فرمائیل: قبرونه اوکئی او کھولاو اوکئی اوبہ نی صفا کری. او پہ یو قبر کنبی دوه دوه او درې درې خچ کری. او چاته چہ قرآن پاک زیات یاد وی نوهغه وړاندې کری. راوی فرمائی: ما پلار هم وفات شوی وونو هغه په یو قبر کنبی د دوو کسانو نه وړاندې کیخوډې شو. (من المرتب)

بَاب مَا جَاءَ فِي الْمَشُورَةِ

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ لَمَّا كَانَ يَوْمَ بَدْرٍ وَجِيَءٌ بِالْأَسَارَى قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا تَقُولُونَ لِي هَؤُلَاءِ الْأَسَارَى فَذَكَرَ قِصَّةً فِي هَذَا الْحَدِيثِ طَوِيلَةً (۳۵۶)

حضرت عبدالله رضی الله عنه فرمائی: کله چہ جنگی قیدیان دجنگ بدر په موقع راوستی شونو نبی علیہ السلام تپوس اوکړلو. ددې قیدیانو په باره کنبی ستاسو څه رانی ده؟ او دې سره نی اوږده واقعہ ذکر کړله. (چونکه دلته کنبی مقصود صرف د مشورې اخستلو بیانول دی چہ نبی علیہ السلام د صحابه کرامو ته مشوره واخستله چہ آیا دا قیدیان قتل کړي شی او که فدیہ ترې واخستې شی) (منه)

بَاب مَا جَاءَ لَنَا لِفَادَى جِيْفَةِ الْأَسِيرِ

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ الْمُشْرِكِينَ أَرَادُوا أَنْ يَشْتَرُوا جَسَدَ رَجُلٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ فَأَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَبْعَهُمْ إِيَّاهُ (۳۵۷)

دحضرت عبدالله بن عمر رضی الله عنهما نه روایت دي چہ یو ځل مشرکانودا اوغوښتلو چہ د خپلو کسانو یو لاش د مسلمانانو نه واخلي نو نبی علیہ السلام د خرڅولو نه انکار اوکړلو.

په دې باره کنبی د فقهاو په مینځ کنبی کلام شوی دي چہ د کافرانو لاش هغوی ته داسې واپس کړي شی او که معاوضه ترې واخستې شی. بعضي فقهاو فرمائیلې دي: که د مسلمانانو په دې کنبی مصلحت وی. نو لاش هغوی ته واپس کولې شی. په معاوضې سره هم او بغیر معاوضې هم او ترکومي پورې چہ د حدیث باب تعلق دي. نو ددې جواب دا دي چہ رسول الله صلی الله علیه وسلم په واپس کولو کنبی مصلحت نه گڼلې. لیکن داسې څه حدیث هم نشته چہ په هغې کنبی نی ائنده دپاره هم د ورکولو نه ممانعت کړي وی ځکه فقهاو لیکلي دي: که د مسلمانانو مصلحت داعی وی نو هغوی ته لاش واپس کولې شی. خودا لاش به خرڅولوي نشی بلکه څنگه چہ ژوندې قیدی فدیہ واخلي او پریخوډلې شی. دغه شان لاش هم فدیہ اخستې شی او ورکولې شی.

بَاب بَلَا تَرْجَمَةُ

عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ بَعَثَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَرِيَّةٍ فَخَاصَ النَّاسُ حَبِصَةً فَقَدِمَتَا الْمَدِينَةَ فَاخْتَبَتَا بَهَا وَقُلْنَا هَلَكْنَا ثُمَّ أَتَانَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ نَعْنُ الْأَرُونَ قَالَ بَلْ أَتَيْتُمُ الْعَكَارُونَ وَأَنَا فَتَكُمُ (۳۵۸)

دحضرت عبدالله بن عمرو رضی الله عنهما نه روایت دي چہ رسول الله صلی الله علیه وسلم مونو په یوه سرب کنبی اولمړلو نو خلق او تخیدل د... خاص، معنی ده مائل کیدل مطلب دا دي چہ کله د کافرانو د طرف نه سخته حمله اوشوه نو ددې د وجه مسلمانان واپس مديني ته راغلل او چہ مديني ته راغلل شو

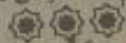
پت کیناستل اودا خیال نی اوکرلو چه مونو خو راتختیدلی یونو اوسی به رسول الله صلی الله علیه وسلم ته خنکه مخامخ کیرو او مونو اوونیل چه مونو خو هلاک شو. بیا آخر مونو د رسول الله صلی الله علیه وسلم په خدمت کینس حاضر شو او عرض مو اوکرلو. یا رسول الله مونو خو تختیدونکی یو به جواب کینس نبی علیه السلام او فرمائیل نه بلکه تاسو دوباره حمله کونکی نی د... عکر بعکر... معنی ده دوباره حمله کول د دې په ذریعه نبی علیه السلام صحابه کرامو ته تسلی ورکړله. تاسو خلق واپس راغلې نی راتختیدلې نه نی بلکه د دوباره حملې کولو په نیت راغلې نی او زه ستاسو هغه ډله یم چه تاسو ورته راوایس شوی نی د قرآن کریم دې آیت طرف ته نی اشاره اوکرله ((أَوْمَتِحُوا إِلَى لَفَةٍ)) یعنی که تاسو یو لښکر په دې نیت واپس شی چه د فلانې ډلې به مدد به بیا حمله اوکړو نو به دې کینس خه گناه نشته.

بَاب مَا جَاءَ فِي دَفْنِ الْقَتِيلِ فِي مَقْبَلِهِ

عَنْ جَابِرٍ قَالَ لَمَّا كَانَ يَوْمَ أُحُدٍ جَاءَتْ عَمَّتِي بِأَبِي لَتَدْفِنَهُ فِي مَقَابِرِنَا فَتَادَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رُذُومَ الْقَتْلَى إِلَى مَضَاجِعِهِمْ (٣٥٩)

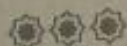
حضرت جابر رضی الله عنه فرمائی چه د جنگ احد په ورځ زما ترور زما دپلار (لاش) زمونږ په قبرستان کینس د خخولو دپاره راغله په دې کینس د نبی علیه السلام د طرف ته یو اعلان کونکی اعلان اوکرلو چه شهیدان د خپل شهادت ځانې ته وایس یوسی (چه هلته کینس دفن کړې شی)

بَاب مَا جَاءَ فِي تَلْفِي الْعَالِي إِذَا قَدِمَ

عَنْ السَّائِبِ بْنِ يَزِيدٍ قَالَ لَمَّا قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ ثُبُوكَ خَرَجَ النَّاسُ يَتَلَقَّوْهُ إِلَى ثَنِيَةِ الْوَدَاعِ قَالَ السَّائِبُ فَخَرَجْتُ مَعَ النَّاسِ وَأَنَا غُلَامٌ (٣٦٠)

حضرت سائب بن یزید رضی الله عنه فرمائی کله چه رسول الله صلی الله علیه وسلم دغزوہ تبوک نه واپس تشریف راوړلو نو خلق دمدینې منورې نه بهر تر ثنیة الوداع پورې د نبی علیه السلام داستقبال دپاره راغلی وو حضرت سائب بن یزید رضی الله عنه فرمائی زه هم په خپلو کینس راغلی وم زه په دغه وخت کینس هلك وم.

بَاب مَا جَاءَ فِي النَّفْيِ

عَنْ مَالِكِ بْنِ أَوْسٍ بْنِ الْحَدَثَانِ قَالَ سَمِعْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ يَقُولُ كَانَتْ أَمْوَالُ بَنِي النَّضِيرِ مِمَّا أَقَاءَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ مِمَّا لَمْ يُوجِفْ الْمُسْلِمُونَ عَلَيْهِ بِخَيْلٍ وَلَا رِكَابٍ وَكَانَتْ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَالصًا وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَغْزِلُ نَفَقَةَ أَهْلِهِ سَنَةً ثُمَّ يَجْعَلُ مَا بَقِيَ فِي الْكِرَاعِ وَالسَّلَاحِ عُذَّةً فِي سَبِيلِ اللَّهِ (٣٦١)

حضرت مالک بن اوس رضی الله عنه فرمائی ما د حضرت عمر بن خطاب رضی الله عنه نه اوریدلی دی چه فرمائیل نی د بنو نضیر مالونه د مال فی په حکم کینس وو خکه چه مسلمانانو ددې د فتح کولو دپاره نه اسونه زغلولی وو اونه اوبنان یعنی د جنگ ته بغیر دا مال حاصل شوې وو نو خکه هغه د نبی علیه السلام دپاره خاص وو نو نبی علیه السلام به دهغې نه دخپل کور والا دپاره دکال خرجه ویستله او چه کوم مال به پاتې شو هغه به نی د جهاد د تیاری دپاره په اسونو او په وسله باندې خرچ کولو.

کتاب الناس

مَنْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

بَاب مَا جَاءَ فِي الْخَيْرِ وَالذَّهَبِ

عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ حُرِّمَ لِبَاسُ الْخَيْرِ وَالذَّهَبُ عَلَى ذَكَوَرِ أُمَّتِي وَأَحِلَّ لِبَنَاتِهِمْ (۳۶۲)

حضرت ابوموسیٰ اشعری رضی الله عنه نه روایت دی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائیله دی زما د امت په نارینه باندی ریسم او سره زر استعمالول حرام دی خودبخو دیاره ددی دواړو استعمال حلال دی.

عَنْ عُمَرَ أَلَّهُ خَطْبَ بِالْحَبَابَةِ فَقَالَ لَبِئْسَ لِبَاسُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ الْخَيْرِ إِلَّا مَوْضِعَ أَصْغَيْنِ أَوْ ثَلَاثِ أَوْ أَرْبَعِ (۳۶۳)

حضرت عمر رضی الله عنه په جاییه مقام باندی خطبه ورکوله او وئی فرمائیله رسول الله صلی الله علیه وسلم درینمو د اغوستلو منع فرمائیله ده لیکن د دوو یا درې گوتو په برابر داغوستلو اجازت نی ورکړی دی.

بَاب مَا جَاءَ فِي الرَّحْمَةِ فِي نَبِي

الْخَيْرِ فِي الْقُرْبِ

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ عَوْفٍ وَالزُّبَيْرَ بْنَ الْعَوَّامِ شَكَا الْقُلَّ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي عَزَاةٍ لَهُمَا فَرَخَّصَ لَهُمَا فِي قَمِيصِ الْخَيْرِ (۳۶۴)

حضرت انس رضی الله عنه نه روایت دی چه حضرت عبدالرحمن بن عوف او زبیر بن عوام رضی الله عنهما په یو جنگ کښی رسول الله صلی الله علیه وسلم ته د سپرو شکایت او کړلو د سپرو یو علاج دا دی که سړی د ریسمو جامی واچوی نو ددی نه ورته حفاظت ملاویږی نو نبی علیه السلام دی دواړو حضراتو ته د ریسمو قمیص اغوستلو اجازت ورکړلو.

د ریسمو داغوستلو په باره کښی دتلماو اختلاف

په دې حدیث باندی استدلال کوی او امام شافعی رحمه الله فرمائی چه دخاریش دوجه یا د سپرو د وجه یا د بیماری د وجه د سرو دپاره مطلقا د ریسمو استعمال جائز دی دغه شان په جنگ کښی هم د ریسمو استعمال جائز دی ځکه چه ریسم د دشمن د حملی نه د بچ کیدو ذریعه ده ځکه که خالص ریسم وی نو توره پرې خوږی او سړی د زخمی کیدو نه بچ کیږی نو ځکه په دې دواړو صورتونو کښی ریسم د سرو دپاره مطلقا د ریسمو استعمال جائز دی.

امام ابوحنیفه رحمه الله فرمائی چه په دې دواړو صورتونو کښی هم د سرو دپاره دخالصو ریسمو اغوستل جائز نه دی البته که د ریسمو اغوستل جائز دی او په مخلوط کښی هم دا تفصیل دی که پلن تارونه نی دحریر وی او اوږده تارونه نی دغیر حریر وی نو دداسی جامو اغوستل د احتافو په تړه جائز نه دی او که اوږده تارونه نی د حریرو او پلن تارونه نی دغیر حریر وو نو داسی کپړا په عامو حالاتو کښی هم اغوستل جائز ده لیکن د حرب او مرض په حالت کښی دا مخلوطه جامه د احتافو په تړه هم جائز ده چه دهغی پلن تارونه حریر وی او اوږده تارونه نی دغیر حریر وی نو حدیث باب او داسی نور احادیث

چه به هفتی کنبی نبی علیه السلام د ریشمو اغوستلو اجازت ورکړې دي. دغه احادیث احناف په دې صورت پاندي حمل کوي چه دهغې پلن تارونه حریر وی. او اوږده تارونه غیر حریر وی او ددې فرق وجه دا ده چه په جامه کنبی دننه اصل پلن تارونه وی. او اوږده تارونه مخامخ ښکاری او اوږده دننه وی نوک په نظر نه راځي. ځکه چه په دې صورت کنبی به حریر پټ وی. نوځکه د احنافو په نزد داسې جامې په عامو حالاتو کنبی هم اغوستلې شی او چه پلن تارونه حریر وی. او اوږده تارونه غیر حریر وی نوپه دې صورت کنبی د جامې ظاهري صورت د حریر پشان وی. نوځکه دا په عامو حالاتو کنبی ناجائز دی. (۳۶۵)

دلباس په باره کنبی شرعی اصول*

په لباس کنبی شریعت ډیر لږ لږک پرېځودې دي. او دامت دپاره داسې لباس لازم نه دي. چه دهغې خلاف ورزي ناجائز او حرام وی. ددې په ځاني اسلام په لباس کنبی داسې څه اصول مقرر کړې دي چه دهغه اصولو خیال ساتی. نو انسان چه په هر قسم جامې اوغوندې هغه شرعا جائز او مباح دي هغه اصول دا دي چه د سرو جامو د ریشمونه وی. دویم دا چه هغه لباس پټونکې وی یعنی چه د بدن څومره حصه عورت دي. د دغه جامو په ذریعه هغه حصه په صحیح طریقہ پټیږي. په قرآن کریم کنبی فرمانی: ((أَنزَلْنَا عَلَيْكَ لِبَاسًا يُّوَارِي سَوَاتِكَم وَرِشًا)) سورت اعراف، ۲۶] په دې آیت کنبی نې د جامو اصل مقصد خودلې دي. چه پټونکې وی. اود جامو دویم مقصد نې دا خودلې دي. چه هغه جامو دانسان دپاره ښائست وی. خو په دې شرط چه هغه اصولو د لاندې وی. کوم چه شریعت د جامو دپاره خودلې دی. دریم اصل دا ده چه د سرو جامو به ښځې نه اچوی. اود ښځو جامې به سړی نه اچوی یعنی دلباس به ذریعه به سړی د ښځو مشابھت نه اختیاروی. او ښځې د سرو مشابھت نه اختیاروی. څلورم اصل دا دي چه لاندینی جامه د گیتو نه لاندې نه وی. پنځم اصل دا دي چه ددې په ذریعه د تکبر اظهار مقصود نه وی. او په دې کنبی اسراف نه وی. اوزیات قیمتی جامې ددې دپاره اغوستل چه ددې په وجه د خلقو په نظر کنبی لوټي ښکاره شی. دا هم ناجائز دی. شپږم اصل دا دي چه دهغې په ذریعه تشبه بالکفار نه وی. د تشبه بالکفار مطلب دا دي. چه په قصد او ارادې سره داسې جامه اغوستل چه زه د هغوی پشان ښکارم. دا هم ناجائز او حرام دی.

په تشبه او مشابھت کنبی فرق*

خو په تشبه او مشابھت کنبی فرق دي. دا پیژندل پکار دی. تشبه دي ته وانی. چه سړي باقاعده په قصد او اختیار سره د بل ملت سره د مشابھ کولو کوشش کوي. چه زه دهغوی پشان ښکارم. دا ناجائز او حرام ده. اودویم څیز دي. مشابھت .. مشابھت دا دي. چه دهغوی پشان د جوړیدو او کیدو اراد او قصد خو نې نه وی. لیکن ددې جامو په وجه بغیر دقصد نه دهغوی سره مشابھت راشی. دا مشابھت حرام خو نه دي. څومکروه تزییهی دي. نوځکه چه څومره وس کیدی شی. نو د مشابھت نه هم د بچ کیدو کوشش پکار دي.

دکوټ پتلون اغستلو حکم*

ترکومي پورې چه د کوټ او پتلون داغستلو تعلق دي. چونکه اوس په ټوله دنیا کنبی ددې رواج دومره زیات شوي دي. چه اوس په دې کنبی دتشبه شان مغلوب شوي دي. اوس د تشبه د وجه کوټ پتلون نه حرام وئیل ممکن په نظر نه راځي. خو شریعت چه کوم اصول بیان کړی دي. دهغې موجودوالي ضروري دي. مثلاً دا چه هغه ساتر وی. که پتلون دومره ټیټ وی. چه دهغې د وجه د اندامونو د عورت هڼیت

بنکاره گیري. نوداسي پتلون اچول ناجائز دی. یا که هغه پتلون د گيتو نه بنکته وي نو هغه پتلون اغوستل هم ناجائز دی. خو د تشبه د وجه حرمت نه راځي خو چونکه ددي په اغوستلو کښي د انکريزانو سره مشابهت راځي. نو ځکه ددي اغوستل د کراهت نه خالي نه دی. نو چه څومره ممکن وي پر هيز کول پکار دي. څوکه يو کس د ملازمت د مجبوري نه اغوندي او په زړه کښي نې به نه گتري نو بيا اميد کيدې شي. چه کراهت به په کښي هم نه وي خو په دي شرط چه هغه تپ نه وي ځکه چه په کوم ځاني کښي داسي لباس اغوستل ضروري وي هلته د تپ اغوستلو قيد نه وي. نو سړي نې د خپلي مرضي مطابق سست جوړولي شي.

د ټاني حکم*

تر کومې پورې چه د ټاني حکم دي. نوددي په باره کښي زمونږ په طبقه کښي دا خبره مشهوره ده. چه دا ټاني په اصل کښي صليب وو. عيسايان صليب زورندوی او اوس ټاني صليب متبادل گرځولي شوي دي. ليکن د ډير لټون نه پس تراوسه پورې ماته ددي خبرې څه دليل معلوم نشو. اونه ددي څه ماخذ راته ملاو شو. د لباس په باره کښي چه کوم کتابونه ليکلي شوي دي. او په هغې کښي دهر لباس تاريخ ليکلي شوي دي. چه ددي لباس شروع د کوم ځاني نه شوي وه. په هغې کښي د ټاني په باره کښي څه مضمون تر اوسه پورې په نظر نه دي راغلي. نو اوس چه ترکومي پورې دا حقيقت معلوم شوي نه وي. تر هغه وخته پورې دا د عيسايانو شعار گرځول اودي ته حرام ونيو. نه زه خپله ژبه بندوم. والله اعلم.

په غير منکر باندې نکير کول پخپله منکر دي*

بدگوښه، بدگفتند، بدبست، کوم سړي چه پټکي نه په سر کوي نو څه گناه په کښي نشته. ليکن دا بد گنرل، يا ورته بد وټيل، يا په دي باندې انکار کول پخپله منکر دي. او بده خبره ده. اصول دا دي. چه په غير منکر باندې نکير کول پخپله منکر دي. يعنی کوم څيز چه شرعا منکر نه وي په هغې باندې به ديني نقطه نظر باندې انکار کول پخپله منکر دي. پټکي په سر کول دتبی عليه السلام سنت دی. ليکن واجب نه دی. بلکه سنن زوائدو کښي ده. نو کوم کس چه پټکي په سر کوي. نو انشاء الله هغه ته به اجر او ثواب ملاويږي. او که څوک نې ته په سر کوي. نو څه گناه په کښي نشته او کراهت هم په کښي نشته. اونه اچول نې مباح دی. اوس که يو کس داسي کار کوي چه هغه شرعا مباح وي. شريعت دغه کار لازم کړي نه وي. هغه کار لازمی گنرل او چه کوم سړي دغه کار نه کوي په هغه باندې انکار کول دا په خپله منکر دي. ځکه چه هر کله الله تعالی نه دي لازم کړي. نو تاسو د کوم ځاني نه د خدائي فوحيان راغلي نې چه دا لازم گرځوي.

بغير پټکي موند کول*

يو طالب علم دا تپوس او کرلو په بعضې علاقه کښي دا رواج دي. چه کله سړي د کور نه بهر ته اوځي. او د شريفانو مجلس ته ځي. نو پټکي ضرور په سر کوي. نو په کومو علاقه کښي چه داسي رواج وي د هغه علاقه بعضې عالمان فرماني چه د دي کس دپاره په کور کښي هم بغير د پټکي نه موند کول مکروه دي. ده لره پټکي سره موند کول پکار دي. ځکه چه مسئله دا ده. چه په کوم لباس کښي سړي نورو سره نشي ملاويږي. په داسي جامو کښي موند کول مکروه دي. دا استدلال صحيح نه دي. ځکه چه فقهاء کرامو مذهب م چه دا فرمانيلي دي. چه سړي به کومو جامو کښي بهر ته نه ځي. په هغه جامو کښي موند کول مکروه دي. ددي مطلب دا دي. چه په دغه جامو کښي سړي د کور نه بهر وتلي نشي مثلاً يو سړي په خپل کور کښي په بيان اولنگ کښي دي. نو په دي حالت کښي بنکاره خبره ده. چه هغه د کور نه بهر ته وتل نه غواړي نو که په دي حالت کښي هغه موند کوي نو مکروه به وي. ليکن يو کس قمص پر توگه او تپين اچولي ده. او په دي جامو کښي هغه د ميله سره هم ملاويږي او چه نژدي يو ځاني ته تلل وي. نو

پټ احناف په دي
او ددي فرق وجه
پوده دننه وي نو که
د رينمو صفات
داسي جامي به
تير وي. نو په دي
تو کښي ناجائز

چه دهغي خلای
ي دي. چه دهغه
ي. هغه اصول دا
ن څومره حصه
نې فرماني.))
ي د جامو اصل
و دانسان دپاره
لي دي
هني دلباس په

نه په قصد او

عده په قصد
جائز او حرام
او قصد خو
حرام خو نه
ندو کوش

رواج دومره
پتلون نه
ضروري

هفته کنبی خبی هم او بیا هم به دغه جامو کنبی جمات ته هم خبی نو اوس به داسی جامو کنبی مونخ کول مکروه نه دی. اگر چه د هغه سړی دا عادت وی چه کله هغه د شریفانو مجلس ته یا جلسې ته یا تقریب ته خبی نوشیروانی یا صدري اغوندی او خبی اوددی د اغوستلو ډیر اهتمام هم کوی او د شیروانی یا صدري نه بغیر تلل معیوب گنری. لیکن ددی دا مطلب نه دی چه کله دا سړی مانځه ته خبی نواول دی شیروانی اوصدري واغوندی اویا دی مونخ کوی بلکه ددی نه بغیر هم بغیر د ځه کراحت نه مونخ جائز دی او فنها کرامو چه دا لیکلی دی چه به داسی جامو کنبی مونخ کول جائز نه دی چه به هغې کنبی دی نورو خلقو سره نه ملاوېږی ددی مطلب دا دی چه به دی حالت کنبی دی دکور نه بهتر نه اوخی.

باب بلا ترجمه

عَنْ وَاقِدِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ سَعْدٍ قَالَ قَالَ قَدِمَ أَسَدُ بْنُ مَالِكٍ فَأَتَيْتُهُ فَقَالَ مَنْ أَنْتَ فَقُلْتُ أَنَا وَاقِدُ بْنُ عَمْرٍو بْنِ سَعْدٍ قَالَ فَكُنِيَ وَقَالَ إِنَّكَ لَشَيْءٌ بِسَعْدٍ وَإِنَّ سَعْدًا كَانَ مِنْ أَكْثَرِ النَّاسِ وَأَطْوَلِهِمْ وَإِنَّهُ بُعِثَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَبَّةٌ مِنْ دِيْبَاجٍ مَسْجُوجٍ فِيهَا الذَّهَبُ فَلَبِسَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَصَعِدَ الْمِنْبَرَ فَقَامَ أَوْ قَعَدَ فَجَعَلَ النَّاسُ يَلْمُسُونَهَا فَقَالُوا مَا رَأَيْنَا كَالْيَوْمِ نَوْنًا قَطُّ فَقَالَ أَعْجَبُونَ مِنْ هَذِهِ لِمَنَادِيلِ سَعْدٍ فِي الْجَبَّةِ خَيْرٌ مِمَّا تَرَوْنَ (۳۶۶)

حضرت واقد بن عمر بن سعد فرمائی چه یوخل حضرت انس رضی الله عنه تشریف راوړلو نو زه دهغوی په خدمت کنبی حاضر شوم. هغوی زما نه تپوس او کړلو ته څوک نهی. ما ورته عرض او کړلو. واقد بن عمریم. دا حضرت سعد رضی الله عنه تمسې وو. حضرت انس رضی الله عنه په ژړا شواو وی فرمائیل: ته حضرت سعد رضی الله عنه سره ډیر مشابه نهی. حضرت سعد رضی الله عنه غټ او اوږد وو. هغوی د نبی علیه السلام خدمت کنبی د دیباج یوه جبه لیرلې وه په هغې کنبی د سرو زرو بناوت وو. دیباج د رینمو پشان یوه جامه وی. نبی علیه السلام هغه جبه واغوستله او بیا په منبر باندي اوږدېدلویا کیناستلو خلقو هغه جبه باندي لاسونه لگولو. او کتل نهی ورته. وویل نهی. نن چه څنگه ښکلی او ښه جامه مونږ اولیدله. داسی موچرته نه ده لیدلې. نبی علیه السلام او فرمائیل: تاسو دا جامه اولیدله. نو تعجب کوی په جنت کنبی چه حضرت سعد رضی الله عنه ته کوم رومال ورکړې شوې دی هغه ددی نه ډیر بهتر دی. کوم چه تاسو گوری. ددی حدیث په دی خاتې کنبی د بیانولو نه د حضرت انس رضی الله عنه مقصد د حضرت سعد رضی الله عنه فضیلت بیانول وو. چه هغوی ته په جنت کنبی رومال هم ددی جامې نه بهتر ورکړې شوې دي.

دا جبه چه نبی علیه السلام اغوستې وه. په دی کنبی سره زر هم وو. او دیباج هم چه د رینمو یو قسم دی. لیکن څنگه چه وړاندي اوخودلې شو. چه هغه حریر حرام وی چه خالص وی. کیدی شی. چه دا دیباج خالص حریر نه وو بلکه مخلوط وو. او ترکومي پورې چه د سرو زرو تعلق دی. نو حقیقی سره زر د سرو دپاره جائز نه دی. لیکن که حقیقی سره زر نه وی بلکه که د سرو زرو اوبه پرې ختلی وی. نو ددی گنجائش شته. ځکه کیدی شی. چه دا خالص سره زر نه وو. بیا داسی خاتې وو. چه گوټې ورپورې نه لگیدلې. په داسی صورت کنبی ددی داغوستلو گنجائش شته. نو کیدی شی. چه دا داسی جبه وه.

باب مَا جَاءَ فِي التَّوْبَةِ الْآخِرَةِ لِلزَّجَالِ

عَنْ الْبَرَاءِ قَالَ مَا رَأَيْتُ مِنْ ذِي لِمَةٍ فِي خَلَّةٍ خُمْرَاءَ أَحْسَنَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَهُ

فَعَرَضَ ضَرْبَ مَنْكِبَيْهِ بَعِيدَ مَا بَيْنَ الْمَنْكِبَيْنِ لَمْ يَكُنْ بِالْفَصْرِ وَلَا بِالطَّوِيلِ (٣٦٧)

حضرت براء بن عازب رضی اللہ عنہ فرمائی ما د سرد دورو و طرفوتوید و یختو کنبی بہ سرہ جوړہ کنبی د نبی علیہ السلام نہ نہاسته نه دي لیدلې یعنی د نبی علیہ السلام د سرد دورو و طرفوتو ته وو او نبی علیہ السلام سرہ جوړہ اچولې وه په د کنبی چه نبی علیہ السلام څومره ټکلي ټکاریدلو ما د نبی علیہ السلام ته داسې ټکلي څوک نه وو لیدلې د نبی علیہ السلام و یخته د اوږو پوري راغلی وو او د نبی علیہ السلام د دورو اوږو په مینځ کنبی فاصله زیاته وه یعنی د نبی علیہ السلام سینہ مبارکه پلنه وه نه تبي علیہ السلام لنډي وو او نه اوږد وو۔

د سرو دياره د سور لباس اچولو حکم*

په دې حديث كېښي چه نه دا فرمائيلې دي چه نبی عليه السلام په سره جوړه كښي وو ددې نه بعضي حضراتواستدلال كړې دي چه د سرودپاره سور لباس اچول جائز دي حالانكه داخفافو په نزد د سړي دپاره سور لباس اغوستل مكروه تحريمي دي خو په دې شرط چه شوخ سور وي ليكن كه سور رنگ پيكنه وي يا په هغې باندې د سوررنگ كړښې وي نو دهغې اوغوستل داخفافو په نزد جائز دي په ظاهره چه نبی عليه السلام كومي جامې اغوستې وې هغه سړي كړښې دارې وې

يُنَاب مَا جَاءَ فِي كَرَاهِيَةِ الْمُقْتَضِرِ لِلْأَجَالِ

عَنْ عَلِيٍّ قَالَ لَهَاتِي النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ نُبَيْسِ الْقَسِّيِّ وَالْمُعْصِفِرِ (٣٦٩)
 وَحَضَرَتْ عَلِيٌّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ نَهَ رَوَايَتِ دِي چِه رسول الله صلى الله عليه وسلم د قصی جامو
 اغوستلونه او د معصفر جامو اغوستلو نه منع کړې ده. قسئ یو قسم جامه وی چ په هغې کښې ریشم
 گډه وو. و قس طرف ته منسوب وه. دا د یو ځانې نوم دی بعضې خلقو فرمائیلی دی چ دا لفظ په اصل
 کښې قزی وو. او د قزی معنی ده ریشم. لکه چه سری نی د ریشمو جامو اغوستلو نه منع کړی
 دی معصفر هغه جامې ته وائی چ په عصفر باندې رنګ شوي وی. مخکښی به عصفر د یو پیکه رنګ
 ګیاه وه. په هغې باندې رنګ شوي جامې به زنانو اغوستلې. نوځکه نیی علیه السلام سری په هغې سره
 د رنګ شوو جامو د اچولو نه منع کړل

وَلَا تَجْعَلْ فِيكُمْ قُلُوبًا فَاسَّةً

عَنْ سَلَمَانَ قَالَ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الشَّيْخِ وَالْفَرَّاءِ فَقَالَ الْحَلَالُ مَا
أَحَلَّ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ وَالْحَرَامُ مَا حَرَّمَ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ وَمَا سَكَتَ عَنْهُ فَهُوَ مِمَّا عَفَا عَنْهُ (٣٧٠)

حضرت سلمان رضی اللہ عنہ فرماتی: رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نے یہ جواب کہنی نبی علیہ السلام
بارہ کہنی تپوس اوشوچہ د دی استعمال جائز دی کہ نہ یہ جواب کہنی نبی علیہ السلام
اوغرمائیل حلال ہند دی چہ اللہ تعالیٰ پہ خپل کتاب کہنی حلال کری دی اوحرام ہند دی چہ اللہ
تعالیٰ پہ خپل کتاب کہنی حرام کری دی او دکوم پہ بارہ کہنی چہ نہ سکوت اختیار کری دی یعنی
دہغی دحرام اوحلال پہ بارہ کہنی نہ خہ تصریح نہ دی کری نو دا پہ ہند خیزونو کہنی دی چہ اللہ
تعالیٰ معاف کری دی یعنی ہند پہ مباحاتو کہنی دی
ددي حديث نه دا اصول راوخی چہ اصل پہ خیزونو کہنی اباحت دي نو که د بو خیز متعلق په قرآن او
ددي حديث نه دا اصول راوخی چہ اصل پہ خیزونو کہنی اباحت موجود نه دی نو هغه به مباح گنرلي شي
حديث کہنی دہغی د حرام والی صراحت موجود نه دی نو

باب مَا جَاءَ فِي جُلُودِ النَّبِيِّ إِذَا ذُبِقَتْ

عَنْ عَطَاءِ بْنِ أَبِي رِيَّاحٍ قَالَ سَمِعْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ يَقُولُ مَا تَتْ شَاةٌ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَأَهْلِهَا أَلَّا تَزْعُمُوا جُلْدَهَا ثُمَّ ذَبَعْتُمُوهُ فَاسْتَمْتَعْتُمْ بِهِ (۳۷۱)

حضرت عطاء بن ابی ریاح رضی اللہ عنہ فرمائی: چہ ما د حضرت ابن عباس رضی اللہ عنہ نہ اوریدلی دی چہ فرمائیل نی: رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم پہ زمانہ کنبی یوہ چیلنی مرہ شوہ. نونبی علیہ السلام دھنی مالکائو تہ اووئیل تاسو ددی خرمن ولی نہ ویستلہ. چہ ہغہ مو رنگ کرے وہ او پہ کار موروستی وہ.

د مرداری خرمن پہ دباغت پاکیری*

ددی حدیث نہ جمهور فقہاء پہ دی باندی استدلال کوی کہ د مرداری نہ خرمن اوویستی شی او دباغت ورتہ ورکری شی. نو ہغہ خرمن پاکیری. اودھنی استعمال جائز گرخی. اگرکہ ہغہ خناور میتہ وی. داخفاقو ہم دا مسلک دی. البتہ امام اسحاق بن راہویہ رضی اللہ عنہ فرمائی: چہ د میتہ خرمن پہ دباغت سرہ ہم نہ پاکیری تردی چہ دھغہ دبعضی عبارتونونہ معلومیہی. چہ د ((ما لا یوکل لحمہ)) خرمن ہم نہ پاکیری. اودامام احمد بن حنبل رضی اللہ عنہ یو روایت ہم داسی دی. لیکن روستو نی د جمهورو فقہار مسلک تہ رجوع ثابتہ دہ.

امام اسحاق بن راہویہ د حضرت عبداللہ بن عکیم پہ یو روایت استدلال کوی. کوم چہ امام ترمذی ہم وړاندی نقل کرے دی. ہغہ دا دی.

((عن عبد الله بن عكيم رضي الله عنه قال اتانا كتاب رسول الله صلى الله عليه وسلم أن لا نتفقوا من الميتة إهاب ولا غصب)) (۳۷۳)

حضرت عبداللہ بن عکیم رضی اللہ عنہ فرمائی: چہ مونہ تہ د نبی علیہ السلام خط د دوی د وفات نہ دوه میاشتی وړاندی راغی. پہ ہغی کنبی دا لیکلی وو. چہ دمیتہ د خرمن اوددی د هلوکی نہ فائدہ مہ اخلی. پہ دی حدیث کنبی نبی علیہ السلام د میتہ پہ خرمن د انتفاع اخستلو نہ منع کرے دہ. او چونکہ وړاندی راغلی وو. ددی نہ معلومیہی. چہ دا حدیث د ثورو تولو احادیثو دپارہ ناسخ دی. چہ پہ ہغی کنبی نی فرمائیلی وو. ((ایما إهاب دبغ فقد طهر)) وغیرہ

او ((ایما إهاب دبغ فقد طهر)) چہ کوم حدیث دی. ددی پہ بارہ کنبی امام اسحاق بن راہویہ رضی اللہ عنہ فرمائی: چہ پہ دی حدیث کنبی د ((إهاب)) لفظ راغلی دی. اود لغت بعضی عالمانو فرمائیلی دی: چہ ((إهاب)) دھغہ خناور خرمن تہ وائی. چہ غوبنہ نی خورلی شی. اود کوم خناور غوبنہ خوراک چہ ناجائز وی. دھغی خرمن تہ ((جلد)) وائی. ((إهاب)) ورتہ تہ وائی. دا تفسیر امام اسحاق بن راہویہ رضی اللہ عنہ لیکن جمهور فقہاء دا جواب ورکوی. چہ دا تفسیر دجمهورو اهل لغت مشہور عالم او محدث ہم دی. چہ ((إهاب)) دہر خناور ہغہ خرمن تہ وائی. چہ ترخو پوری دباغت شوی نہ وی. اود دباغت ورکولو نہ پس ورتہ د ((جلد)) لفظ استعمالیہی. نو دا وینا چہ د ((إهاب)) نہ د ((ما یوکل لحمہ)) خرمن مراد دہ. دا تفسیر تیک نہ دی. پہ دی سرہ د حضرت عبداللہ بن عکیم رضی اللہ عنہ دحدیث جواب ہم اوئو. خکہ چہ پہ دی حدیث کنبی نی فرمائیلی دی. ((لا تتفقوا من الميتة إهاب)) ددی مطلب دا دی چہ

هغه څرمن نه فائده مه اخلي. چه دباغت نه وي شوي. ليکن د دباغت نه پس د نفع اخستلو ممانعت په دې حديث کښي نشته. حديث باب چه د حضرت عبدالله بن عباس رضي الله عنهما نه مروی دي. دا د جمهورو فقهاو ښکاره دليل دي. (۲۷۲)

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيُّمَا إِبْهَابٍ ذُبِغَ فَقَدْ طَهَّرَ وَالْعَمَلُ عَلَى هَذَا عِنْدَ أَكْثَرِ أَهْلِ الْعِلْمِ قَالُوا فِي جُلُودِ الْمَيِّتَةِ إِذَا ذُبِغَتْ فَقَدْ طَهَّرَتْ
حضرت عبدالله بن عباس رضي الله عنهما فرماني. چه رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمانيلى دي. کومې څرمن ته چه دباغت ورکړې شي. هغه پاکه شوه.

باب مَا جَاءَ فِي هَرَاهِيَةِ جَزْ الْإِزَارِ

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا يَنْظُرُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَى مَنْ جَرَّ ثَوْبَهُ خِيَلًا (۳۷۴)

حضرت عبدالله بن عمرو رضي الله عنهما فرماني. چه رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمانيلى دي. دقيامت په ورځ به الله تعالى هغه کس طرف ته گوري هم نه څوک چه خپلي جامې د عجب او تکبر دپاره راښکي.

کښي پټول حرام دي *

پرتوگ، پاچامه، لنگک وغيره د گيتو نه لاندې ساتل جائز نه دي. په دې باره کښي گټو احاديث راغلي دي. او په دغه احاديثو کښي په دې عمل باندې وعيد راغلي دي. په دې باره کښي کلام شوي دي. چه د گيتو نه لاندې ساتلو کوم ممانعت چه راغلي دي. آيا دا په هرحالت کښي ممنوع اونا جائز دي. او که صرف په هغه حالت کښي ناجائز دي. چه کله يو کس د تکبر دپاره راښکي. د عالمانو يوه ډله دا وائي. چه دا ممانعت په هغه وخت کښي دي. چه يو سړي نه د تکبر په نيت کوي څوکه د تکبر نه بغير څوک پاچامه يا پرتوگ د گيتو نه لاندې ساتي. نو په دې کښي څه گناه نشته. زيات نه زيات دي ته مکروه تنزيهي ونيلى شي.

دا حضرات په هغه احاديثو سره استدلال کوي. چه په هغې کښي د ((جر ثوبه)) سره د ((خيلاء)) قيد راغلي دي. اونور حضرات د حضرت ابوبکر صديق رضي الله عنه په واقعه باندې استدلال کوي. په هغې کښي راغلي دي. چه د حضرت ابوبکر رضي الله عنه د بدن هښت داسي وو. چه د هغوي لنگک په په خپل ځاني باندې ته ايساريدلو بلکله غير اختياري په ښکته طرف ته راخوړيدلو. او د گيتو نه به لاندې کيدلو يو ځل نه د نبي عليه السلام نه د مسئلې تپوس کولو او وي فرمانيلى. يا رسول الله زه خپل لنگک اوچت ترم. ليکن اوخو پري. اولاندې شي. نو زما دپاره څه حکم دي؟ نو نبي عليه السلام ورته په جواب کښي او فرمانيلى. ((انک لست ممن جر ثوبه خيلاء)) يعنى ته په هغه چا کښي نه ئې. چه د تکبر دوجه نه ئې راښکي. نو ستا دپاره اجازت دي. په دې واقعه باندې استدلال کوي. او دا فقهاء حضرات فرماني. چه چونکه نبي عليه السلام حضرت ابوبکر رضي الله عنه ته دا فرمانيلى وو. چه په تا کښي تکبر نشته. نو ځکه ستا دپاره جائز دي. نو ددې نه معلومه شوه. که تکبر نه وي. نو دا عمل جائز دي. او حرمت په هغه صورت کښي منحصر دي. چه کله يو سړي د تکبر د وجه د گيتو نه لاندې ساتي. حافظ بن حجر رحمه الله په فتح الباري کښي په دې مسئله ډير په تفصيل سره بحث کړي دي. اود دواړو طرفونو دلائل نه ذکر کړي دي.

د گیتونه لاندې ساتل د تکبر نښه ده*

تول روایات او متعلق مباحث چه وړاندې کړې نو زما په نزد چه کومه خبره راجح معلومېږي هغه دا ده چه په حقیقت کېنې نهی د خپله په په دې معنی باندې مقید نه ده چه تر کومې پورې سړی ته د تکبر یقین نه وی نو دې ((جر ازار)) کولې شی بلکه صحیح صورت حال دا دې چه په دې کېنې څه شک نشته چه د ممانعت اصلی وجه تکبر دې لیکن د تکبر ذریعه په طور د حکمت دې د علت په طور نه دې یعنی زیات د تکبر دپاره جر ازار کولې شی گویا چه ددې ممانعت اصل مدار په تکبر وولیکن تکبر یو پټ څیز دې ددې پټه لگول آسان نه وو چه فلانې سړی دا عمل د تکبر دوجه کوی او فلانې یې بغیر دتکبر نه کوی په داسې موقع باندې امور منضبط کیدې نشی اود دې پټه په آسانتیا سره نشی لگیدلې نو هلته د شریعت طریقه دا وی چه د حکم مدار په داسې څیز باندې د کیخودو په ځانې په منبط علامت باندې مدار ایږدی چه کله دا علامت موجودېږی نو دا به گټرلې شی چه هغه علت موجود دې او د علت دوجود په نتیجه کېنې په پرې حکم مرتب کېږی مثلاً په سفر کېنې دقصر کولو اصل علت مشقت دې لیکن د مشقت پټه لگول چه په کوم ځانې کېنې مشقت موجودېږی اویه کوم ځانې کېنې نه موجودېږی دا پټه لگول آسان نه وو اونه دا منبط کیدې شو چه څومره مشقت موجب د قصر دې او څومره مشقت موجب د قصر نه دې اوچاته مشقت ملاو شو اوچاته ملاو نشو نو چونکه مشقت د منبط کیدو څیز نه دې نو ځکه په دې باندې د مدار کیخودو په ځانې په علامت باندې مدار کیخودې شو او هغه علامت د سفر دې نو کله چه هم علامت موجودېږی نو دا به گټرلې شی چه قصر کول واجب دی.

دغه شان دلته کېنې هم د ممانعت اصل مدار په تکبر وولیکن تکبر یو پټ څیز وو ددې پټه نه لگیدله چه تکبر موجود شو که نه؟ او بعضې وخت متکبر ته په خپله هم پټه نه لگی چه زه په تکبر کېنې اخته یم نو ځکه ددې ممانعت مدار په دې علامت باندې کیخودې شو او هغه علامت د گیتو نه لاندې د لنگ ساتل دی کله چه دا علامت موجود شی نو گټرلې به شی چه تکبر شته مگر دا چه د یو خارجی دلیل دوجه د تکبر نفی اوشی مثلاً دا چه د یو سړی لنگ غیر ارادی طور ښکته کېږی نو چونکه د لنگ ښکته کول د هغه په ارادې سره نه دی شوی بلکه غیر اختیاری طور شوی دی نو ځکه به دا ونیلی شی چه دا تکبر نه دې د حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه په واقعه کېنې چه کومه خبره شوې وه هغه دا وه چه غیر اختیاری طور به لنگ لاندې شو او تکبر امر اختیاری دې ځکه نسی علیه السلام او فرمائیل: ((انک لست من یجره خیلاء)) نو اوس هم که چاسره دا معامله کېږی چه غیر په خپل اختیار سره لنگ ښکته ساتی نو دایه هر حال کېنې ناجائز او حرام دې.

څوک د خپل ځان د تکبر اقرار نه کوی*

بیا په دې باره کېنې هغه خبرې یاد ساتل پکار دی چه یو کس چه د لوني نه لوني متکبر وی آیا هغه به چرته په خپله ژبه باندې دا اقرار او کړی چه زه متکبر یم که هغه اقرار او کړی نو هغه متکبر نه دی تکبر هغه کس کوی چه د تکبر اعتراف نه کوی بیا خودا حکم چه تکبر دې دا عمل ناجائز دې او که تکبر نه وی نو جائز دې دا به بې معنی او بې فائدې شی.

د نبی علیه السلام طرز عمل*

دویمه خبره دا ده که د یو کس په باره کېنې د تکبر د نفی یقین کیدې شی نو هغه صرف یو ذات دی یعنی د نبی علیه السلام ددې حدیث مطلب دا دې چه د نبی علیه السلام دپاره د گیتو نه لاندې لنگ ساتل جائز کیدل پکار وولیکن د گیتو نه دلنگ اوچت ساتلو پایندی د ټولو نه زیاته نبی علیه

السلام کری ده نوکه ددی عمل د ممانعت مدار په تکبیر باندی وو او د عدم تکبیر په صورت کبسی دا عمل جانز وو نو نبی علیه السلام به په خپل ټول ژوند کبسی کم از کم یو ځل د بیان جواز دپاره خوداسی کری وو لیکن په ټول عمر کبسی یو ځل هم د نبی علیه السلام نه داسی کول ثابت نه دی ددی نه معلومه شوه چه په حدیث کبسی د تکبیر کوم ذکر راغلی دی هغه د حکمت په طور راغلی دی د علت په طور نه دی راغلی او د حکم دار مدار په علت وی په حکمت نه وی

باب مَا جَاءَ فِي جَزْءِ ذِي الْقَوْلِ السَّامِ

عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ جَزَّ ثَوْبَهُ خِيَلًا لَمْ يَنْظُرْ اللَّهُ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَقَالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ فَكَيْفَ يَصْنَعْنَ النِّسَاءُ بِذِي الْقَوْلِ قَالَ يُرْحِنَ شِرًّا فَقَالَتْ إِذَا تَنَكَّشَفَ أَقْدَامُهُنَّ قَالَ فَيَرْحِنَهُ ذِرَاعًا لَا يَزِدُّنَ عَلَيْهِ (۳۷۵)

حضرت عبداللہ بن عمر رضی اللہ عنہما نه روایت دی چه رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمائیلى دى چاچه خپله جامه د تكبر دوجه د گيتو به ښكته كړله نو الله تعالى به د قيامت په ورځ هغه ته نظر هم اونكړى حضرت ام سلمې رضي الله عنها تېوس او كړلو يا رسول الله صلى الله عليه وسلم زنانه دخپلو لمنو سره څه او كړى ئېسى عليه السلام او فرمائيل يو لويشت دى اوچتي ساتى هغې عرض او كړلو په دې صورت كېسې خو به ئې پښې ښكاري نبي عليه السلام او فرمائيل يولاس دى اوچتي ساتى ددې نه زياتې نه

باب مَا جَاءَ فِي نَبِيِّ الصُّوفِ

عَنْ أَبِي بُرْدَةَ قَالَ أَخْرَجَتْ إِلَيْنَا عَائِشَةُ كِسَاءً مُلْبَدًا وَإِزَارًا غَلِيظًا فَقَالَتْ قُبِضَ رُوحَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي هَذَيْنِ (۳۷۶)

حضرت ابو بردة رضي الله عنه فرمائی چه حضرت عائشې رضي الله عنها مونږ ته يو ځل د وړې غټه څادر او يو غټ لنگړ راوخوډلو او وې فرمائيل نبي عليه السلام په دې دوو جامو كېسې وفات شوې دى عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ كَانَ عَلَى مُوسَى يَوْمَ كَلَمَةِ رَبِّهِ كِسَاءٌ صُوفٍ وَجِبَّةٌ صُوفٍ وَكُمَّةٌ صُوفٍ وَسَرَاوِيلٌ صُوفٍ وَكَانَتْ نَعْلَاهُ مِنْ جِلْدِ حِمَارٍ مَيْتٍ (۳۷۷)

د حضرت عبداللہ بن مسعود رضي الله عنه نه روایت دی چه رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمائیلى دى كله چه الله تعالى د حضرت موسى عليه السلام سره خبرې او كړې نو په هغه وخت كېسې حضرت موسى عليه السلام د وړې يو څادر او د وړې يوه جبه او د وړې يوه ټوپ او د وړې يو قميص وو د هغوی خپلى دمردار څر دڅرمن نه جوړې شوې وې

باب مَا جَاءَ فِي الْعِمَامَةِ السُّودَاءِ

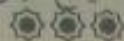
عَنْ جَابِرٍ قَالَ دَخَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَكَّةَ يَوْمَ الْفَتْحِ وَعَلَيْهِ عِمَامَةٌ سَوْدَاءُ (۳۷۸)

حضرت جابر رضي الله عنه فرمائی چه رسول الله صلى الله عليه وسلم د مكې د فتحي په ورځ كله مكې ته داخلېدلو نو نبی علیه السلام تور پټكې په سر كړې وو

عمامة اچول سنت دی او په يو روايت كېسې راځي چه هغه دوه ركعتونه چه د پټگۍ سره اوشې بغير د پټكۍ نه دوه ركعتنه نفلونه يو په اويا درجه افضل دي ددې حديث په سند باندې بعضې خلقو كلام كړي دي او دا ئې وئيلي دي چه ددې سند ثابت نه دي كه دا حديث ثابت وي نو بيا دا د نبی علیه

السلام سنت عادیه دی. او یوسنت عادیه د سنت په حیثیت باندې اختیارول بیشکه د اجر اولواب باعث دی ددی نه خوځ انکار نه کوی لیکن د محل کلام دا دی چه آیا دا داسې خیر دی چه ددی د واجباتو پشان التزام او کړې شی. دا خیره ټیک نه ده.

عَنْ ابْنِ عُمرَ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا اغْتَمَّ سَدَلَ عِمَامَتَهُ بَيْنَ كَتِفَيْهِ (۳۷۹)
حضرت عبدالله بن عمر رضی الله عنه فرمائی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم به کله عمامه تر لاندو دهغې دواړه شملې به ئې د خپلو دواړو اوږو په مینځ کښې زورندولې.

بَاب مَا جَاءَ فِي هَوَامِيَةِ خَاتَمِ الذَّهَبِ

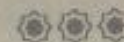
عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ قَالَ لَهَانِي النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ التَّخْتُمِ بِالذَّهَبِ وَعَنْ لِبَاسِ الْقِسِيِّ وَعَنْ الْقِرَاءَةِ فِي الرُّكُوعِ وَالسُّجُودِ وَعَنْ لِبَاسِ الْمُعَصْفَرِ (۳۸۰)

حضرت رضی الله عنه فرمائی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم زه د سرو زرو د گوتی اوچولو نه اوو ریښمو دجامو اغوستلونه، او په رکوع او سجده کښې دتلاوت کولو نه او په معصفر باندې رنگ شوي جامو د اغوستلونه منع کړي يم.

بَاب مَا جَاءَ فِي خَاتَمِ الْفِصَّةِ

عَنْ أَنَسٍ قَالَ كَانَ خَاتَمُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ وَرَقٍ وَكَانَ فَصُّهُ حَيْثِيًّا (۳۸۱)
حضرت انس رضی الله عنه فرمائی د رسول الله صلی الله علیه وسلم گوتی د سپینو زرو وه او په هغې کښې حبشی غمې پیللې شوې وو.

بَاب مَا جَاءَ مَا يُتَخَبُّ فِي فَصِّ الْخَاتَمِ

عَنْ أَنَسٍ قَالَ كَانَ خَاتَمُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ فَصَّةٍ فَصَّةٍ مِنْهُ (۳۸۲)
حضرت انس رضی الله عنه فرمائی چه د رسول الله صلی الله علیه وسلم گوتی د سپینو زرو وه اوو دهغې غمې هم د سپینو زرو وو.

بَاب مَا جَاءَ فِي لِبَاسِ الْخَاتَمِ فِي التَّوْبِينِ

عَنْ ابْنِ عُمرَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَنَعَ خَاتَمًا مِنْ ذَهَبٍ فَتَخْتَمَ بِهِ فِي يَمِينِهِ ثُمَّ جَلَسَ عَلَى الْمَنبَرِ فَقَالَ إِنِّي كُنْتُ اتَّخَذْتُ هَذَا الْخَاتَمَ فِي يَمِينِي ثُمَّ بَدَّلَهُ وَبَدَّلَ النَّاسُ خَوَاتِمَهُمْ (۳۸۳)
حضرت عبدالله بن عمر رضی الله عنهما فرمائی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم د سرو زرو گوتی جوړه کړې وه او په خپل بڼی لاس کښې ئې اچولې وه او په منبر باندې د کیناستو نه پس ئې اوفرمانیل ما د سرو زرو دا گوتی په خپل بڼی لاس کښې اچولې وه بیا نبی علیه السلام هغه گوتی اووېستله او وې غورخوله کله چه ئې نبی علیه السلام اولیدلو نو خلقو هم خپلې گوتې او غورخولې
عَنْ الصَّلْتِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ كَوْفَلٍ قَالَ رَأَيْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ يَتَخْتَمُ فِي يَمِينِهِ وَلَا إِخَالَهُ إِلَّا قَالَ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَخْتَمُ فِي يَمِينِهِ (۳۸۴)

حضرت صلت بن عبدالله رضی الله عنهما فرمائی ما د حضرت عبدالله بن عباس رضی الله عنهما په بڼی لاس کښې گوتی اولیدله چه اچولې ئې وه او زما په خیال کښې هغوی دا هم اوفرمانیل ما رسول الله صلی الله علیه وسلم په بڼی لاس کښې گوته اچونکې لیدلې وو.

عن جعفر بن محمد عن أبيه قال كان الحسن والحسين يتختمان في يسارهما (۳۸۵)
حضرت جعفر بن محمد د خیل پلار نه روایت کوی. چه حضرت حسن او حضرت حسین رضی الله عنهما
به په خپلو پنی لاسونو کښې گوټی اچولې.

عن حماد بن سلمة قال رأيت ابن أبي رافع يتختم في يمينه فسأله عن ذلك
فقال رأيت عبد الله بن جعفر يتختم في يمينه وقال عبد الله بن جعفر كان النبي
صلى الله عليه وسلم يتختم في يمينه (۳۸۶)

حضرت حماد بن سلمه فرمائی. چه ما حضرت ابن ابی رافع لیدلې وو. چه په پنی لاس کښې ټپي گوټی
اچولې وه. نو ما ترې په دې باره کښې ټپوس او کړلو. نو هغوی او فرماتیل ما حضرت عبدالله بن جعفر
رضی الله عنه په پنی لاس کښې گوټی اچونکې لیدلې وو. او وې فرماتیل: رسول الله صلی الله علیه
وسلم به په پنی لاس کښې گوټی اچوله.

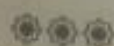
باب ما جاء في نقش الخاتم

عن أنس بن مالك قال كان نقش خاتم النبي صلى الله عليه وسلم محمداً مطر وموسى مطر والله
مطر (۳۸۷)

حضرت انس رضی الله عنه فرمائی. چه د رسول الله صلی الله علیه وسلم په گوټی باندې درې کرښې
نقش وې. په یوه کرښه کښې .. محمد .. او په بله کرښه کښې .. رسول .. او په دریمه کرښه کښې
.. الله .. لیکلې شوې وو.

عن أنس بن مالك أن النبي صلى الله عليه وسلم صنع خاتماً من ورق فنقش فيه محمداً وموسى الله
ثم قال لا تنقشوا عليه

د حضرت انس رضی الله عنه نه روایت دي. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم د سپتو زرو په گوټی
چوپ کړې وه. او په هغې کښې ټپي د .. محمد رسول الله .. الفاظ نقش کړي وو. او فرماتیل ټپي بل څوک دې
دا الفاظ په خپله گوټی باندې نه نقش کوی.

باب ما جاء في الصورة

عن جابر قال نهى رسول الله صلى الله عليه وسلم عن الصورة في البيت ونهى أن يصنع ذلك
(۳۸۹)

حضرت جابر رضی الله عنه فرمائی. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم په کور
کښې د تصویرونو ساتلو او دهغې د جوړولو نه منع فرماتیلې ده.

عن عبيد الله بن عبد الله بن عتبة أنه دخل على أبي طلحة الأصاري يهودي قال فوجدت عنده
سهل بن حنيفة قال فدعا أبو طلحة السألا ينزع كمنطاً تحت فقال له سهل لم تنزع فقال لأن فيه

نصاوير وقد قال فيه النبي صلى الله عليه وسلم ما قد علمت قال سهل أولئك بقول إلا ما كان رقياً
لصاوير ولكن أظن نفسي (۳۹۰)

په توبه فقال بلى ولكنه أظن نفسي (۳۹۰)
حضرت عبيد الله بن عبدالله بن عتبة رضی الله عنه فرمائی. چه دې حضرت ابوطلحه ته د بېسار پرسون
د باره ورسولو هلته کښې حضرت سهل بن حنيف رضی الله عنه موجود وو. حضرت ابوطلحه یوکس
راو غوښتلو. چه دهغه د لاندې کومه توشک اچولې شوې ده. هغه راوباسی. حضرت سهل رضی الله عنه چه

هلته کنبی موجود وو. هغوی ورته اوفرمانیل تاسو دا د لاندې نه ولي راگاری حضرت ابوطلحه رضی الله عنه اوفرمانیل زه دا ددې وجه راوکاږم. چه په دې تصویرونه جوړ شوی دی اونی علیه السلام چه د تصویر په باره کنبی کومه خبره کړې ده. هغه تا ته معلومه ده. یعنی تصویر ساتل او جوړول ناجائز دی. حضرت سهل رضی الله عنه جواب ورکړلو. آیا نبی علیه السلام د تصویر ناجائز گرځولو سره سره دا استثنا نه ده کړې. ((إلا ما كان رقما في ثوب)) یعنی دهغه تصویر نه علاوه کوم چه په جامه باندې نقش شوی وی. ددې استثنا نه معلومیږي. که په جامه باندې څه تصویر وی. نو دهغه جامې استعمال جائز دي. حضرت ابوطلحه رضی الله عنه اوفرمانیل او رسول الله صلی الله علیه وسلم دا فرمانیلې وولیکن زما زړه دا زیاته خوښوی چه زه داسې تصویر هم استعمال نکړم.

تصویر په باره کنبی دفتهاو اختلاف*

دیوروايت مطابق ددې حديث نه امام مالك رحمه الله په دې استدلال کړې دي چه هغه تصویر ساتل ناجائز دي. چه سیوري کوی. یعنی چه مجسد او مجسم وی. لکه بت وغیره ځکه چه ددې سیوري په زمکه غورزیږي. نو داسې تصویر ناجائز و حرام دي. لیکن هغه تصویر چه مجسم نه وی. اودهغې سیوري په زمکه نه پریوځي. مثلاً په کاغذ یا په جامه څه تصویر جوړ شوي وی. داسې تصویر د امام مالك رحمه الله دیو روایت مطابق حرام اونا جائز نه دي. خومکروه تنزیهی دي. د مالکیانو دیو عالمانو دا روایت اختیار کړې دي. جمهور فقهاء چه په هغې کنبی اتمه ثلاثه هم شامل دی. د هغوی مسلک دا دي چه په تصویر مجسم او غیر مجسم کنبی څه فرق نشته. بلکه هر قسم تصویر ناجائز دي. که هغه په جامه جوړ شوي وی. او که په کاغذ او که په دیوال یا مجسمه وی. په هر حالت کنبی حرام او ناجائز دي. د امام مالك رحمه الله یو بل روایت ددې مطابق دي.

امام مالك رحمه الله په هغه حديث باندې استدلال کوی چه په هغې کنبې د ((إلا ما كان رقما في ثوب)) استثنا موجود ده. په دې کنبې د هغه تصویر استثنا شوې ده. کوم چه په یوه جامه باندې نقش وی. ددې نه معلومه شوه چه بې سیوري تصویر جائز دي. د جمهور فقهاء استدلال په هغه روایاتو دي چه په هغې کنبې د تصویر عدم جواز علی الاطلاق بیان شوي دي. په هغې کنبې د سیوري او غیر سیایه دار او غیر سایه دار په مینځ کنبې څه فرق نشته. لکه چه پورته حديث تیر شو. ((غی رسول الله عن الصورة في البيت)) په دې کنبې د مجسم او غیر مجسم په مینځ کنبې څه فرق نشته. دغه شان یو حديث وړاندې راځي. ((متصور صورة عبده الله)) په دې کنبې هم څه تفریق نشته. ددې نه معلومه شوه چه اکثر احادیث داسې دي. چه په هغې کنبې د تصویر حرمت علی الاطلاق مذکور دي. د مجسم او غیر مجسم په کنبې څه تفریق او تفصیل نشته. او په دې باب کنبې زیات ښکاره دلیل د حضرت عائشې رضی الله عنها واقعه ده. فرمانی ما په خپله کوټه کنبې یوه پرده زوړنده کړې وه چه په هغې کنبې تصویر جوړ شوي وو. کله چه نبی علیه السلام کوټې ته دننه تشریف راوړلو. او د نبی علیه السلام نظر په دغه پرده پریوتلو. نو نبی علیه السلام په هغې باندې انکار او کړلو. او په بعضې روایاتو کنبې دي. چه د نبی علیه السلام مخ متغیر شو. او نبی علیه السلام اوفرمانیل ترڅو پورې چه مو دا دکور ته ویستی نه وی. زه کور ته نه راځم. ځکه چه په دې کنبې تصویر دي. گوري په دې حديث کنبې چه نبی علیه السلام په کوم تصویر باندې انکار کړې دي. هغه مجسم نه وو. بلکه نقش في الثوب وو. که د نقش في الثوب تصویر په هر حالت کنبې جائز وي. نو نبی علیه السلام به پرې انکار ولي کولو. اوس ددې په مقابله کنبې د ((إلا ما كان رقما في ثوب)) حديث اولولی. نو ددې عبارت به دا معنی راوځي. چه په حديث کنبې د ۱۰۰ رقم. د لفظ نه داسې نقش مراد دي. چه په هغې کنبې د ذی روح څیز

تصویر نه وی مثلاً ونه ، گل ، غر وغیره جوړ شوی تصویرونه چه جوړ شوی وی خکه چه په عربی ژبه کښې د رقم معنی ده ، نقش ، نو کوم خیز چه هم جوړ کړې شی هغه ټول په رقم کښې داخل دی که هغه ذی روح وی او که غیر ذی روح وی ددې حدیث په ذریعه یې د غیر ذی روح استثنا او کړله که په جامه باندې د غیر ذی روح خیز نقش اونگار وی نو په دې کښې څه گناه نشته

اوپه حدیث باب کښې حضرت سهل بن حنیف رضی الله عنه هم ددې غیر ذی روح نقش اونگار په باره کښې فرمائیلی دی چه دا جائز دی لیکن حضرت ابوطلحه رضی الله عنه په دې باره کښې اوفرمائیل چه ماته دا نقش اونگار هم څه زیات خوښ نه دی که دا اووېستې شی نوښه به وی

بهر حال ((إلا ما كان رقما في ثوب)) ددې پورتنی توجیه کیدې شی اوپه دې صورت کښې به دا استثنا منقطع وی متصل به نه وی خکه چه اولنې جمله کښې د ذی روح تصویرونو دحرمت بیان دې اوبیا یې ترې د غیر ذی روح استثنا او کړله خکه د حضرت عائشې رضی الله عنها د حدیث په رنډا کښې د

مالکیانو استدلال موول دي

یوه عجیبه خبره دا ده چه د حضرت عائشې رضی الله عنها دحدیث راوی حضرت قاسم بن محمد دي او قاسم بن محمد په خپله ددې خبرې قائل دي چه بې سیوری تصویر جائز دي او داحنافو په اصولو دا مسئله قابل غور ده چه کله یو راوی د خپل روایت کړی روایت فتوی ورکوی نو دا به گټلې شی چه دا حدیث خویا موول دي یا منسوخ دي اومالکیان هم دلته کښې دا نکته پورته کړی چه پخپله قاسم بن محمد د بې سیوری تصویرونو دجواز قائل دي لیکن د تصویر په حرمت باندې بې شمیره احادیث موجود دي اوتول مطلق دی په هغې کښې د سایه دار اوغیر سایه دار په مینځ کښې څه فرق نشته نوخکه په دې باره کښې دجمهورو فقهاو قول راجح اومحاط دي (۳۹۱)

دکیمري دتصویر حکم*

روستودکیمري دتصویر مسئله پیدا شوه په کومه زمانه کښې چه دفقهاو په مینځ کښې د تصویر په باره کښې بحثونه کیدل په هغه زمانه کښې دکیمري وجود نه وو بلکه په لاس به تصویرونه جوړولی شو دکیمري دتصویر په باره کښې څو اکثر فقهاء دا فرمائی چه د آله په بدلیدو سره حکم نه بدلیږی یوخیز اول په لاس جوړولی شو اوس په مشین جوړیږی نو صرف دآله په بدلیدو باندې د یو خیز په حلت اوجرم کښې څه فرق نه راځی که تصویرونه ناجائز وی نوکه په لاس جوړ شوی وی اوکه په کیمیره جوړ شوی وی دواړه به ناجائز وی

خودمصر یومفتی عالم علامه شیخ محمد بخیط رحمه الله تیر شوې دي چه ډیرې زمانې پورې په مصر

کښې مفتی پاتې شوې وو لونی او پرهیزگار عالم وو صرف هوا پرست نه وو هغوی یوه رساله د ((

الجواب الشافي في إباحة صورة فوتوغرافية)) په نوم لیکلې ده په دې کښې هغوی لیکلی دی چه په

کیمیره باندې اخستې شوې تصویر جائز دي اوپه دلیل کښې فرمائی چه په حدیث کښې چه د تصویر د

جوړولو د ممانعت چه کوم علت راغلي دي هغه مشابهت بخلق الله دي اود الله د تخلیق سره مشابهت

په هغه وخت کښې راځی چه کله بوسړې په خپل تصور او تخیل اودذهن نه په لاس تصویر جوړ کړی او

دکیمري په تصویر کښې د تخیل څه مداخلت نشته بلکه د کیمري په تصویر کښې دا وی چه د وړاندې

نه دالله تعالی پیدا کړې مخلوق موجود وی دهغه مخلوق عکس واخلی اوهغه محفوظ کړی نو

مشابهت بخلق الله نه موجودیږی بلکه دا حبس الظل دي اونا جائز نه دي دا د هغوی موقف وو او

دمصر او عرب ملکونو ډیرو عالمانو په دې باره کښې د هغوی تأیید هم کړې دي

لیکن د عالمانو اکثریت په دې زمانه کښې هم اوپه روستوهم اواخاص کر په هندو پاک کښې عالمانو

دا استدلال قبول کړي نه دي اودا وائی چه مشابهت بخلق الله په صورت کښې متحقق کیږي برابره ده که سړي د داسې څیز تصویر جوړ کړي کوم چه د وړاندې نه موجود وی او که د داسې څیز تصویر جوړ کړي چه د وړاندې نه موجود نه وی او هغه په خپل تخیل سره دغه صورت جوړوي علامه محمد بن بخیط رحمه الله چه دا فرمانیلي دي چه کوم څیز د وړاندې ن موجود وی دهغي تصویر اختل جائز دی نو بیا خو هر تصویر جوړول جائز دی برابره ده که هغه په لاس جوړ شوي وی او که په کیمره حالانکه د حضرت عائشي رضی الله عنها په حدیث کښې چه رسول الله صلی الله علیه وسلم د کومې پردې نه منع کړي وه په هغې باندې د حضرت سلیمان علیه السلام داس تصویر جوړ شوي وو او هغه الله تعالی پیدا کړي وه دهغي تصویر دڅه خیالي څیز تصویر نه وو لیکن ددې باوجود نبی علیه السلام په هغې باندې انگار او کړلو ددې نه معلومه شوه چه دا فرق کول چه کوم څیز د اول نه موجود وی دهغي جوړول جائز دی او چه کوم څیز د وړاندې نه موجود نه وی دهغي جوړول ناجائز دی په قرآن او سنت کښې ددې تفریق څه دلیل نشته او تر کومې پورې چه آله تعلق دي نو ددې په تبدیلی سره په حکم کښې څه تبدیلی نه راځي نوځکه د جمهورو عالمانو په نزد راجح دا ده چه د کیمرې دتصویر هم هغه حکم دي کوم چه د لاس جوړ شوی تصویر دي نو ددې نه پرهیز ضروري دي

د حاجت په ځایونو کښې دتصویر حکم*

خو ددې اختلاف نه یوه خبره مخامخ راځي چه ددې جواز او عدم جواز د دوو وجوہاتو نه مجتهد فیه مسئله شوه یوه دا چه په دې باره کښې دامام مالک رحمه الله اختلاف دي دویمه دا چه د کیمرې د تصویر په باره کښې د علامه محمد بن بخیط فتوی موجود ده اگر چه دا فتوی زمونږ په نزد ټیټ نه ده لیکن بهر حال د یو نوی څیز په باره کښې د یو متورع عالم قول موجود دي نوځکه دا مسئله مجتهد فیه او گرځیدله او په مجتهد فیه مسئله کښې د حاجت عامه په وخت کښې گنجائش پیدا کیږي نویه کوم ځانې کښې چه حاجت عامه وه لکه پاسپورټ کښې او شناختی کارډ کښې یا په یویل داسې ځانې کښې چه هلته انسان خپل شناخت کوي او دشناخت نه بغیر کار نه کیږي اود تصویر نه بغیر شناخت نه کیږي نویه دي مواقع به ددې استعمال جائز وی او د حاجت دمواضع نه بغیر ددې استعمال جائز نه دي ددې نه پرهیز ضروري دي

دغیر ذی روح تصویر جائز دي*

دا ټول بحث او ټول تفصیل ذی روح تصویر په باره کښې وو او تر کومې پورې چه دغیر ذی روح تصویر جوړولو تعلق دي نو هغه جائز دي د مسند احمد په یو حدیث کښې ددې تفریق شوې دي چه د ذی روح تصویر جوړول جائز نه دی او د غیر ذی روح جائز دي او ددې فرق وجه دا ده چه دغیر ذی روح څیز په همواره کړي دا نرمه کوي او په ورته ورکوي او حفاظت ئې کوي وغیره وغیره په خلاف دذی روح په جوړولو په دې کښې د انسان عمل ته څه دخل نه وی

تیلیوژن ساتل جائز نه دی*

اوس د کیمرې د پاسه تیلیوژن راغي اوس سوال دا دي چه په دې باره کښې څه حکم دي؟ اوله خبره خو دا ده چه په موجوده حالاتو کښې د څنگه دتیلیوژن استعمال کیږي دا خو بس د منکراتو مجموعه ده ځکه زمونږ د طرف نه دا فتوی ورکولې شی چه په خپل کور کښې تیلیوژن ساتل جائز نه دی او اوس چه وړاندې د تیلیوژن په باره کښې کوم تفصیل بیانوم نو دا تیلیوژن په باره کښې علمی او نظریاتی بحث دي دا هم غور سره زړه کړي

د تیلویرن په باره کښې علمی او نظریاتی بحث*

په تیلویرن چه کوم پروگرامونه پیش کولې شی هغه په درې قسمه دی
 (۱) اولنې قسم دا چه په تیلویرن داسې خیز او خودلې شی چه هغه دوراندې نه موجود وی او هغه لونی کړی او د تی وی په شیشه باندې نی بڼائی ددې په تصویر کیدو کښې خو څه شک نشته نوڅکه دې ته کتل حرام دی او ددې هغه حکم دی کوم چه د تصویر دې

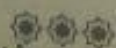
(۲) دویم هغه قسم دی چه په هغې کښې په مینځ کښې د فلم واسطه نه وی بلکه براه راست هغه تیلی کاسټ کیږی مثلاً یو کس په تیلی ویرن سټیشن کښې ناست دی تقریر کوی او د کیمرې په ذریعه براه راست دهغه تقریر او تصویر د تی وی په شیشه باندې خودلی شی په مینځ کښې د فلم او ریکارډنگ څه واسطه نه وی دا براه راست خودونکې تصویر د عالمانو یو لونی جماعت هم تصویر گرځولې دې او ددې استعمال نی حرام گرځولې دې لیکن دې ته په تصویر و نیلو کښې زما فکر دې

براه راست تیلی کاسټ کولې شوی پروگرام*

وجه دا ده چه تصویر هغه وی چه هغه براه راست په یو خیز باندې علی صفت الدوام ثابت او مستقر کړې شی نو که دغه تصویر په یو خیز باندې علی صفت الدوام او مستقر نه وی نوییا هغه تصویر نه دې بلکه عکس دې نو براه راست تیلی کاسټ کیدونکې تصویر عکس دې تصویر نه دې یو کس ددې ځانې ته دوه میله لرې دې او هغه سره شیشه ده دهغه شیشې په ذریعه هغه دا منظر وینی ښکاره خبره ده چه هغه کس دوه میله لرې ناست دې په شیشه کښې ددې ځانې عکس وینی تصویر نه وینی څکه چه دا عکس په یو ځانې باندې ثبت او مستقر علی صفت الدوام نه دې بالکل هم داسې د تیلی کاسټ په ذریعه صورت د برقی ذراتو په ذریعه دانسان د صورت ذرات منتقل کوی او بیا هغه د سکرین په ذریعه خودلی شی او دا تصویر عکس ته زیات نزدې دې د تصویر په مقابله کښې

د ویديو کيسټ حکم*

(۱) دریم قسم هغه دې چه د ویديو کيسټ په ذریعه خودلی شی یعنی یو تصویر او د هغې د تصویرونو ذرات واخلی او هغه په ویديو کيسټ کښې محفوظ کړی او بیا دغه ذرات هم په هغه ترتیب باندې پرېږدی نو بیا هغه منظر او تصویر په نظر راځی زما په دې نزدې ته هم تصویر و نیل گران دی ځکه چه کوم خیز په ویديو کيسټ کښې محفوظ وی هغه صورت نه وی بلکه برقی ذرات وی هم دا وجه ده که د ویديو کيسټ ریل ته خور دین اولگولې شی نو هم به په کښې تصویر په نظر رانشی ځکه زما رجحان دې طرف ته دې چه دا دویم او دریم قسم د تصویر په حکم کښې نه دې نو که یو داسې صحیح پروگرام پیش کولې شی چه هغه فی نفسه جائز وی او په دې دوو ذرانعو کښې په یوه باندې پیش کولې شی نو هغې ته به کتل جائز وی ((والله سبحانه أعلم ان کان صواباً فمن الله و ان کان خطاً فمنی ومن الشیطان)) دا خبرې د اهل علم د پوهیدلو او نیلو دپاره خودی لیکن ددې خبرو په زیات تشهیر سره به د تی وی د استعمال همت افزائی لازمیږی نو دا خبرې عوامو ته د بیانونو نه دی عوامو ته هم دا وینل پکار دی چه تی وی ناجائز دې ځکه چه د داسې تی وی تصور چه په هغې کښې ناجائز پروگرام نه وی په موجوده دور کښې ناممکن دې

باب ما جاء فی المصورین

عن ابن عباس قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من صور صورة عبدة الله حتى ينفخ فيها
 ينفي الروح وتفسد بئافح فيها ومن استمع إلى حديث قوم وهم يفرون به منه صب في أذنه الآنك

یَوْمَ الْقِيَامَةِ (۳۹۲)

حضرت عبدالله بن عباس رضی الله عنهما فرمائی کہ رسول الله صلی الله علیہ وسلم فرمائی کہ
دی کوم کس چه تصویر چور کرلو نوالله تعالیٰ به د قیامت په ورځ هغه کس تر هغه وخته پورې به
عذاب کښې ساتی ترڅو پورې چه په کښې هغه روح نه وی اچولې حالانکه هغه به په کښې روح نشی
اچولې او کوم کس چه د یوې داسې دلې خبرې په پټه اوری چه هغوی دده نه لرې تختی نو د قیامت په
ورځ به دهغه په غوږونو کښې ویلې شوې تانبه اچولې شی

باب مَا جَاءَ فِي الْخُضَابِ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ غَيَّرُوا الشَّيْبَ وَلَا تَشَبَّهُوا بِالْيَهُودِ (۳۹۳)

حضرت ابوهریره رضی الله عنہ فرمائی چه او فرمائی خپل بود اتوب بدل کړی
یعنی د ویختو سپینوالي بدل کړی او د یهودیانو سره مشابهت مه اختیاروی مطلب دای چه یهودیان
په سپینو ویختو خضاب نه لگوی نو تاسو داسې مکو

په نورو روایاتو کښې د ویختو د بدلولو معنی دا راغلې ده چه یا خو د .. حناء .. ټکریزو په ذریعه
تبدیلی راوستې شی او په بعضی روایاتو کښې د .. کتم .. لفظ راغلې دی .. کتم .. یو قسم گیاه ده چه
دهغې په لگولو سره د ویختورنگ د ایرې درنگ پشان شی او بعضی وخت .. کتم .. اونکرېزي دواړه
ملاو کولو او صحابه کرامو رضی الله عنهم به استعمالول ددې په لگولو د ویختو رنګ دسلطنتی پشان
کیري دا دواړه مستون دی او د نبی علیه السلام نه ثابت دی او نبی علیه السلام ددې ترغیب هم
ورکړي دي

مخضاب لگولو حکم*

لیکن تور خضاب لگول چه په هغې باندې د ویختورنگ بالکل تور شی په دې کښې تفصیل دا دي که
یوکس بل ته د هوکې ورکولو دپاره تور خضاب لگوی . او خپل ځان دخوان ټسکاره کولو دپاره داسې
کوی نودا په اجماع سره حرام دی او که تور خضاب ددې دپاره لگوی چه په جهاد کښې په دشمنانو د
رعب اچولو دپاره او هغوی ته د قوت د اظهار دپاره په خپلو ویختو باندې خضاب لگوی . نو دا په اتفاق
سره جائز دی

دریم صورت دا دي چه تور خضاب یو کس د ښائست دپاره لگوی نو په دې باره کښې اختلاف دي
بعضی فقهاء ورته جائز او بعضی ناجائز وائی کوم حضرات فقهاء چه ورته ناجائز وائی هغوی دصحيح
مسلم په دې روایت استدلال کوی چه په هغې کښې نبی علیه السلام دخضاب لگولو حکم کړي دي او
ورسره ئې دا هم فرمائی دی چه ((واجتنبوا السواد)) یعنی دتور خضاب نه پرهیز کوی دا حضرات
فقهاء دا ممانعت په زینت باندې حمل کوی چه دزینت دپاره تور خضاب لگول جائز نه دی لیکن امام
ابویوسف اونور فقهاء ~~فرمائی~~ فرمائی چه د زینت په غرض هم تور خضاب لگول جائز نه دی او بیا په زینت
کښې هم دوه صورتونه دی یو صورت دا دي چه ښځه خپل خاوند ته دځان ښائسته کولو دپاره تور
خضاب اولگوی یا سړي د خپلې ښځې دپاره تور خضاب اولگوی بعضی فقهاء دواړو صورتونو ته
ناجائز وائی او بعضی فقهاء په کښې دافرق کوی چه د ښځه چه د خپل خاوند دپاره خضاب لگوی دا
جائز دی او د سړي دپاره جائز نه دي

په دې باب کښې قول فیصل دا دي که د زینت مقصد دښځې خپل خاوند خوشحاله کول وی یا د
خاوند خپله ښځه خوشحاله کول وی نودا حرام نه دی خو دکراحت تنزیهی نه خالی نه دی او تر کومې
پورې چه د ((واجتنبوا السواد)) د حکم تعلق دي نویه دې کښې تفصیل دا دي که د د هوکې ورکولو په

غرض وی نود ممانعت دا حکم وجوب دی اوکه ((زينة الرجل للمرأة يا زينة المرأة للرجل)) په
غرض وی نو د ممانعت دا حکم استحبابی دی په دې صورت کښې اجتناب کول غوره دی لیکن که
خوک نه استعمال کړی نو حرام ورته نشی ویلې (۳۹۴)

بَاب مَا جَاءَ فِي الْجُمَةِ وَالطَّلَادِ الشَّعْرَ

عَنْ أَنَسٍ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رُبْعَةً لَيْسَ بِالطَّوِيلِ وَلَا بِالْقَصِيرِ حَسَنَ الْجِسْمِ
أَسْمَرَ اللَّوْنُ وَكَانَ شَعْرُهُ لَيْسَ بِجَعْدٍ وَلَا سَبَطٍ إِذَا مَشَى يَتَوَكَّأُ (۳۹۵)

حضرت انس رضی الله عنه فرمائی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم درمیانہ قد وونه زیات اوږد
وو او نه زیات لنډ. مناسب جسامت او گندمی رنگ یاندي موصوف وو. نبی علیه السلام ويخته نه
گلگوتی وو او نه بالکل تیغ وو. کله چه به نبی علیه السلام روان وو. نوداسې به ښکاریدو لکه چه د
اوچت خایې نه ښکته خاني ته را کوزېږي

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كُنْتُ أَغْتَسِلُ أَنَا وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ إِيَّاهُ وَاحِدٍ وَكَانَ لَهُ شَعْرٌ
فَوْقَ الْجُمَةِ وَذُونَ الْوَقْرَةِ (۳۹۶)

حضرت عائشه رضی الله عنها فرمائی چه ما او رسول الله صلی الله علیه وسلم په د يو لویښي نه غسل
کولو. د نبی علیه السلام ويخته مبارک د اوږو نه پورته او د غوږونو د پوسکو نه ښکته وو.

بَاب مَا جَاءَ فِي النَّحْيِ عَنِ التَّجْلِيلِ إِنَّا هُنَا

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَعْفُلٍ قَالَ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ التَّجْلِيلِ إِنَّا هُنَا
حَضَرْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ مَعْفُلٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَرَمَانِي بِهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ د ګومتلو نه منع
فرمائیلي ده. مگر دا چه یوه ورځ په کښې وقفه او کړې شی د .. غیا .. معنی ده. یو کار یو ورځ کول او یو
ورځ پرېخودل.

په ويختو ګومتلو کښې اعتدال *

يو طرف ته خو په حديث کښې راغلی دی که يو کس ويخته پريږدي نو د ويختو عزت دې کوی اودا دې
د ځنگليانو پشان نه پريږدي بلکه ددې خدمت دې کوی او بل طرف ته په حديث باب کښې فرمائی چه
روزانه ګومنځ مه کوی بلکه يوه ورځ په کښې وقفه کوی په اصل کښې ددې احاديثو په ذريعه د
اعتدال لار خودل دی چه ته خو دې انسان بالکل بې باکه وی چه نه ورسره د خپل بدن اونه د خپلو
جامو اونه د خپلو ويختو پرواه وی او نه دې داسې وی چه هر وخت په فېشن او ګومتلو کښې لگيا
وی او د ښځو پشان هر وخت شېشې ته مخامخ ولاړ وی او ويخته جوړوي بلکه اعتدال کول پکار
دی سړي دې خپل ويخته ګومتلوی هم لیکن دومره دې په کښې نه مصروفه کيږي چه بس هر وخت په
ګومنځ وهلو کښې لگيا وی هم دا اعتدال په خپلو جامو او خپل بدن صحيح ساتلو کښې هم ساتل
پکار دې دا په گوته خان خندل هم ټيک نه دی چه سړي هر وخت په دې فکر کښې دی چه د جامو
استري مې خرابه نشي اودا هم صحيح نه ده چه سړي د خان نه ملنګ جوړ کړي وی او په هغه کښې څه
سړي توب هم نه وی بلکه سړي لره د دواړو په مينځ کښې د اعتدال نه کار اخستل پکار دی

بَاب مَا جَاءَ فِي الْإِهْتِمَالِ

عَنْ أَنَسٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اكْتَفِلُوا بِالْإِهْتِمَالِ فَإِنَّهُ يَخْلُو الْبَصَرَ وَيَنْتِ الشَّعْرَ

وَزَعِمَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَتْ لَهُ مَكْحَلَةٌ يَكْتَحِلُ بِهَا كُلَّ لَيْلَةٍ ثَلَاثَةً فِي هَذِهِ وَلِلَّاهِلِي هَذِهِ (۳۹۸)

حضرت عبداللہ بن عباس رضی اللہ عنہما فرمائی کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم فرمائی کہ دی... ائمد... رانجہ لگوئی... ائمد... یو خاص قسم رانجہ دی کوم چہ پہ مدینہ منورہ کبھی وواووس ہم ملاویزی ددی رنگ سور وی پہ اصل کبھی د... ائمد... رانجو پہ بارہ کبھی زما ذاتی تجربہ دا ده چہ ددی رنگ خو سور وی لیکن پہ اچولو سرہ سترگی توری شی نبی علیہ السلام پہ خصوصیت سرہ ددی ترغیب ورکولو چہ پہ دے باندی نظر تیزی اویہ دے سرہ د پانرو ویختہ راخیزی او د نبی علیہ السلام سرہ یوہ د رنجو کسوری وہ او نبی علیہ بہ ہرہ شہہ دغہ رانجہ لگول درے سلایان پہ یوہ سترگہ کبھی او درے سلایان پہ بلہ سترگہ کبھی

بَاب مَا جَاءَ فِي النَّهْيِ عَنْ اِسْتِحَالِ الصَّمَاءِ وَالِاخْتِيارِ فِي اللُّبْسِ الْوَاحِدِ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ لِبْسَتَيْنِ الصَّمَاءِ وَأَنْ يَحْتَبِيَ الرَّجُلُ بَثْوَيْهِ لَيْسَ عَلَى قَرْجِهِ مَنَّةٌ شَيْءٌ (۳۹۹)

حضرت ابوہریرہ رضی اللہ عنہ فرمائی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم د دوو ہتھونو نہ منع فرمائی کہ ده... لبستین... د لام پہ کسرہ پہ وزن د... فعلہ... دحالت نوم دے یو صماء... صماء دے تہ وائی چہ خادر داسی اوتری چہ پینی لاسونہ پہ کبھی بند شی کہ سری ترے زر خان راویستل غواری نو نشی اودریدی ددی نہ د ممانعت وجہ دا ده چہ کہ اچانک خہ حادثہ یا ضرورت پینس شونو پہ ہفہ وخت کبھی بہ سری زر نشی راوتی اوکہ زر ترے راوخی نو پہ دے کبھی د زخم راتلو وغیرہ خطرہ وی دوسہ دا چہ سری داسی پہ خپلو جامو کبھی احتیاء کوی چہ پہ شرمگاہ باندی نی حان لہ بلہ جامہ موجود نہ وی پہ دے کبھی د عورت د بشکارہ کیدو احتمال دی خکہ نبی علیہ السلام ددی نہ منع او فرمائی کہ

بَاب مَا جَاءَ فِي مُوَاصَلَةِ الشَّطْرِ

عَنْ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَعَنَ اللَّهُ الْوَاصِلَةَ وَالْمُسْتَوْصِلَةَ وَالْوَاشِمَةَ وَالْمُسْتَوْشِمَةَ قَالَ نَافِعُ الْوَشْمُ فِي اللَّثَةِ (۴۰۰)

حضرت عبداللہ بن عمر رضی اللہ عنہما فرمائی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم فرمائی کہ دی اللہ تعالیٰ پہ د ویختو سرہ نور ویختہ لگونکی او چہ چاتہ لگولی شی او پہ خال لگونکی او چاتہ تہ چہ خال لگولی شی ، باندی لعنت وئیلی دے حضرت نافع فرمائی وشم پہ اوو کبھی وی چونکہ پہ پخوانی زمانہ کبھی پہ خلقو خاص کر پہ اوو کبھی وشم کولو نوخکہ نی ددی خان لہ ذکر او کرلو گئی داوورو سرہ ددی خصوصیت نشستہ د جسم پہ تورو حصو باندی ہم د وشم ہفہ حکم دی کوم چہ پہ اوو دے

بَاب مَا جَاءَ فِي زُهوِّ الْمَيَّاتِ

عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ قَالَ لَمَّا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ رُكُوبِ الْمَيَّاتِ (۴۰۱) مَيَّاتٍ... جمع د مشرقہ... ده او... مشیرہ... د قالین پشان یوہ کپرہ وی چہ مالدار خلق نی دخیلو سورلو دیاسہ اوچوی پہ اس باندی یوہ گدی وی او یو زین وی او یوہ کپرہ د زین دپارہ اچوی چہ دقالین پشان

وی دې ته ، مشیره ، ، وائی په دې حدیث کښې نې په دې باندې د ناستې نه منع فرمائیلې ده .
ددې د ممانعت په علت کښې د فقهاء کرامو رضی الله عنہم مختلف اقوال دی . بعضې فقهاء کرام فرمائی چې
ددې ممانعت علت دا دي چې چونکه ، مشیره ، ، عام طور د سور رنگه وه اود سرو دپاره د سور رنگ
استعمال ممنوع دي . او بعضې فقهاء کرام فرمائی چې ، مشیره ، ، په عام طور په سهولت او راحت کښې
لوتې شوو ښځو اچول اوسری نې ددې د استعمال نه ځکه منع کړل چې په دې کښې د ښځو سره
مشابعت راځي . او بعضې حضراتو فرمائیلې دي چې ددې ممانعت وجه صرف دا ده چې د ، مشیره ، ،
استعمال د ترفه او تنعم ښه ده . او اسراف کونکي دا استعمالوی ځکه نې ترې منع او کړله چې سړي دوی
سره مشابعت اختیار نکړي . ددې آخری صورت په اعتبار سره دا کراهت تحریمی نه دي بلکه تنزیهی
دي .

بَاب مَا جَاءَ فِي فِرَاشِ النَّبِيِّ صَلَّى

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ إِنَّمَا كَانَ فِرَاشُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الَّذِي يَتِمُّ عَلَيْهِ أَدَمُ حَشْوُهُ لِفَ
(۴۰۲)

حضرت عائشه رضي الله عنها فرمائی چې د رسول الله صلى الله عليه وسلم بستره دخرمنې وه او هغه د
کهجوري د ونې د پانړو نه ډکه شوې وه .

بَاب مَا جَاءَ فِي الْقَمِيصِ

عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ قَالَتْ كَانَ أَحَبَّ الْبَابِ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْقَمِيصُ (۴۰۳)
حضرت ام سلمه رضي الله عنها فرمائی چې د نبی عليه السلام په جامو کښې قميص زيات خوښ وو .
عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا لَبَسَ قَمِيصًا بَدَأَ بِمِثَامِهِ (۴۰۴)
حضرت ابوهريره رضي الله عنه فرمائی چې نبی عليه السلام به کله قميص اچولونو د نبی طرف نه به
نې شروع کوله .
عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ يَزِيدَ بْنِ السَّكَنِ الْأَصَارِيَةِ قَالَتْ كَانَ كُمٌ يَدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى
الرُّمُحِ (۴۰۵)

حضرت اسماء بنت يزيد رضي الله عنها فرمائی چې د رسول الله صلى الله عليه وسلم دقميص
لستونې به د مروندونو پورې وو .

بَاب مَا يَقُولُ إِذَا لَبَسَ ثَوْبًا جَدِيدًا

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا اسْتَجَدَّ ثَوْبًا سَمَاءَ بِاسْمِهِ عَقَافَةً أَوْ
قَمِيصًا أَوْ رَدَاءً ثُمَّ يَقُولُ اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ أَتَى كَسَوْتِيهِ أَتَاكَ خَيْرُهُ وَخَيْرَ مَا صَنَعَ لَهُ وَأَعُوذُ بِكَ
مِنْ شَرِّهِ وَشَرِّ مَا صَنَعَ لَهُ (۴۰۶)

حضرت ابوسعید خدری رضي الله عنه فرمائی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم به کله نوې جامې
واچولې نو دهغې نوم به نې واخستلو او بیا به نې دا دعا کوله یا الله ټول تعریفونه تالره دی هم تا ماته
جامې واغوستلې زه ستا نه د جاموښه والې غواړم دکوم دپاره چې دا جوړې شوې دي اودهغې طلب
کوم او ددې دشر نه اودهغه خیر شر چې دا ورته جوړ شوې وي زه پناه غواړم .

او اودهغه شرنه پناه غوارم دکوم دپاره چه دا جوړې شوی دی

باب مَا جَاءَ فِي لَيْسَ الْجَنَّةِ

عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الْمَغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْسَ جَنَّةٌ زَوْمِيَّةٌ حَبِطَةُ الْكُمَيْتِ (٤٠٧)

حضرت عروه بن مغیره دخپل پلار رضی الله عنهما نه روایت کوی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم داسې چوغه اغوستې وه چه د روم جوړه شوې وه اودهغې لستونې تنګ وو په بعضې روایانو کېنې دی چه دا چوغه نبي علیه السلام نه د جرته نه هدیہ رالېږلې شوې وه ددې چوغې قیمت دوه زره دیناره وو یعنې تقریبا شل زره روپۍ نبي علیه السلام داسې قیمتې چوغه هم اغوستې ده او پيوند شوې جامې نې هم اغوستې وې دئېی علیه السلام عام دعادت دمعمولی اوساده جامو اغوستلو وولیکن دا قیمتې چوغه نې واغوستله ددې خبرې اظهار نې کولو چه داسې جامې اغوستل هم جائز دی اود جواز لاره نې پیدا کړله نبي علیه السلام زمونږ دپاره او دخپل خان دپاره سهولت پیدا کړل

په دنیا کېنې ژوند تیرولو معیار څه پکار دي؟

په دې باب کېنې یوه خبره همیشه دپاره د یاد ساتلو ده دا مسئله همیشه دپاره دخلقو په ژوندو کېنې د پريشانۍ سبب جوړېږي چه دکوم معیار جامې اغوستل پکار دي؟ اود کوم معیار ژوند تیرول پکار دی چه هغه په اسراف کېنې داخل نه وي په دې باره کېنې حضرت مولانا اشرف علی تھانوی دیر په تفصیل سره ددې حدود بیان کړي دی هغه حدود اگرچه د کور په باره کېنې نې بیان کړي دی لیکن دغه حدود په جامو او د دنیا په نورو څیزونو باندې هم صادقېږي غرمانۍ چه یوه درجه د ضرورت وي چه سړي ضرورت پوره کړي لکه کور اگر چه کچه وي چه سړي په کېنې سر پتولې شي هغوی به دې درجې ته فرمائیل چه دا درجه د ستوګنې ده یعنې دا کور قابل د ستوګندې دي اوبنګاره ده چه دا جائز دي

دویمه درجه د آرام ده یعنې چه سړي داسې کور جوړ کړي چه هغه صرف د سر پتولو ذریعه نه وي بلکه په دغه کور دتنه دخپل راحت او آرام خیال هم ساتلې شوې وي مثلاً چه کور نې پوخ جوړ کړي وي چه د باران اوبه په کېنې نه راځي دا صورت هم جائز دي

دریمه درجه د آرائش ده یعنې په کور کېنې آرام خو حاصل وي لیکن څه خاص زینت په کېنې نه وو نو یو کس د خپل زړه خوشحالولو دپاره په هغې کېنې د زینت د اسبابو انتظام او کړلو مثلاً رنگ روغن نې په کېنې او کړلو وغیره دا آرائش دي دا هم جائز دي

څلورمه درجه د نمائش ده یعنې په کور کېنې داسې اسباب جمع کول چه دهغې په ذریعه خلقو ته نمائش اوخودنه مقصود وي چه خلق ما لوني سړي اودولت مند اوګنړی څکه چه زه په داسې شاندار کور کېنې اوسېږم اوداسې بنائسته جامې اغوندم او داسې شانداره سورلۍ باندې سورلۍ کوم دا اوس په جامو کېنې هم دا تفصیل دي که څوک قیمتې جامې ددې دپاره اغوندی چه زه په کېنې نه

پنګاړم یا ماته ددې په اغوستلو کېنې آرام ملاوېږي یا زه د خپل زړه خوشحاله کولو دپاره دا اغوندم یا دخپل کور والا د زړه خوشحاله کولو دپاره دا اغوندم نو دا صورت جائز دي لیکن که یو کس قیمتې جامې ددې دپاره اغوندی چه زه ماته فیشن کونکې ونیلي شي او ماته دولت مند او لوني سړي ونیلي شي نو دا صورت حرام دي لکه چه په حدیث کېنې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرماني ((ما أخطأك إثنان سرف ومخيلة)) یعنې هر لباس اغوستل ستا دپاره جائز دي دهغه لباس نه

سوا چه به هغې کښې اسراف وي او عجب او تکبر وي نوچه د دې دواړو خيزونو ته بېچ کېږي توانسان
نېستی جامي هم اغوستلې شي لکه چه د حديث پاب نه ثابته شوه.

دنگو او کف والا لستونرو حکم*

زه عام طور بغير کف والا قميص اغوندم يو ځل راته يو صاحب يوه جوړه هډيه راځړه دهغې لستونري
د کف وو هغه قميص مې واغوستله او زه يوې مذهبي جلسې ته لارم هلته کښې بيان او شو کله چه زه
وايس راغلم نو دوه درې ورځې پس يو اوږد خط يو صاحب ليکلي راوېلېلو په دې خط کښې هغوی دا
ليکلی وو چه مونږ دا اوليدلو نو ډير خفه شو چه تاسو د کف قميص اغوستي وو حالانکه دا خلاف
سنت ده.

زه په دې خبره خو خوشحاله شوم چه خلق دومره په ژور نظر سره گوري او دا هم لوني نعمت دي اودا
غنیمت گنل پکار دي چه خلق په ژور نظر سړي ته گوري کله چه دا نگراني ختمه شي نو بيا د نفس
اوشيطان په لاسو سړي گمراه کېږي ځکه ما دالله تعالی شکر ادا کړلو چه خلق راته په دومره ژور نظر
گوري.

نو بيا ما هغه ته د شکريه خط اولیکل چه الله تعالی دې تاسو ته جزاني خير درکړي تاسو ماته صحيح
تنبیه راځړله خبره دا ده چه زمونږ ټول مشران بغير کف والا کښې اغوندي نوځکه مناسب دا دي چه
سړي د خپلو مشرانو د طريقې جامي واغوندي او الحمد لله زما عام معمول هم دا دي چه زه بغير کف
قميص اغوندم ليکن ترکومي پورې چه تاسو دا خبره ليکلي ده چه دا عمل خلاف سنت دي دا خبره
ټيک نه ده ځکه چه يو طرف ته خو پخپله د نبی عليه السلام نه د تنگو لستونرو لباس اغوستل ثابت
دي لکه چه په حديث باب کښې دي چه هغه قيمتي چوغه کومه چه نبی عليه السلام اغوستي
وه دهغې لستونري تنگ وو.

د يو عمل سنت نه کيدل او د يو عمل خلاف سنت کيدل

دواړه جدا جدا دي*

يوه خبره بله ده چه ډير حضرات پرې نه پوهېږي هغه دا چه يوه ده ديو عمل سنت نه کيدل اودې د
يو عمل خلاف سنت کيدل په دې دواړو کښې فرق دي مثلاً د بجلي د خيزونو استعمال سنت نه
دي اوس که يو کس دا اوواني چه بجلي لگول او د بجلي پکښې لگول خلاف سنت دي نو دا خبره ټيک
نه ده ځکه چه خلاف سنت ورته په هغه وخت کښې وئيلي شي چه کله نبی عليه السلام ديو خاص عمل
ترغيب ورکړي وي اگرکه دغه ترغيب استحبابي وي بيا يو کس هغه اختيار نکړي بلکه دهغې مقابله
کښې بله طريقه اختيار کړي نو دا خلاف سنت ده او کوم عمل چه خلاف سنت وي هغه به کم از کم
مکروه خامخا وي ليکن بل يو خيز داسې دي چه په هغې باندې رسول الله صلی الله عليه وسلم پخپله
عمل نه وي کړي اوس که يو سړي په هغې باندې عمل او نکړي نو هغې ته خلاف سنت نشي وئيلي مثلاً
په حديث شريف کښې دي چه ته خو د رسول الله صلی الله عليه وسلم دپاره چپاتي پخ شوی دی او نه
نبی عليه السلام چرته ... سکرچه ... يعنی په وړه کاسه کښې خوراک کړي دي ددې مطلب دا نه دي چه
چپاتي خوړل او په وړه کاسه کښې خوراک کول خلاف سنت دي بلکه دا به وئيلي شي چه دا عمل سنت
دي.

نه دي او چه سنت نه دي نو ددې ته دا نه لازميږي چه دا خلاف سنت دي
دغه شان په قميص کښې کف لگول يا جيب لگول که د نبی عليه السلام ته ثابت نه وي نو زيات نه
زيات به وئيلي شي چه دا سنت نه دي ليکن دي ته خلاف سنت وئيل او دا مکروه گنل صحيح نه
ده خو په دې کښې څه شک نشته چه سړي خومره د نبی عليه السلام طريقې سره نژدې وي نو دومره به
په هغه عمل کښې نور او برکت او اجر او ثواب وي او خومره چه د سنت نه لرې وي خومره به په هغې

کنبی بی برکتی وی نوهره خبره په خپل محل باندې کيخودل پکار دی. او هغه دخپل محل او موقع نه بل خواته اوړل نه دی پکار.

د قميص دکالر حکم*

ترکومي پورې چه د قميص دکالر تعلق دې زمونږ مشرانو به ددې کالرو نه ددې وجه منع کوله چه دا کالر په اصل کنبی انکريزانو شروع کړي وو. نودهغوی د مشابهت دوجه نې منع کوله. نوڅکه ترې پوهيږ کول پکار دې ليکن ددې د وجه په نورو باندې سخت انکار کول او دا ونييل چه دا د حرامو ارتکاب دې. يا د فسق ارتکاب دې. دا ونييل تیک نه دی ځکه چه اوس دا کالر دومره عام شوی دی چه اوس د مشابهت هغه معامله هم تقريباً ختمه شوي ده. نوڅکه په نورو باندې ددې د وجه داسې انکار نه دی کول پکار. لکه څنگه انکار چه په حرامو کولې شی.

عن المغيرة بن شعبه أهدى دحية الكلبي لرسول الله صلى الله عليه وسلم خفين فلبسهما قال أبو عيسى و قال إسرائيل عن جابر عن عامر و حبة فلبسهما حتى تخرقا لا يذري النبي صلى الله عليه وسلم أذكي هما أم لا (٤٠٨)

دحضرت مغیره بن شعبه رضی الله عنه نه روایت دې چه حضرت دحیه کلبي د نبی علیه السلام په خدمت کنبی خفین د هدیه په طور پیش کړه. دحضرت عامر رضی الله عنه په روایت کنبی دی چه یوه چغه نې ورته هم ورکړله. نبی علیه السلام دا دواړه اغوستلې. تردې چه اوشلیدلې نبی علیه السلام ته دا معلومه نه وه. چه دا د مذبوح خناور د خرمن نه جوړې شوی دی. اوکه د غیر مذبوح خناور دخرمن دی. لیکن نبی علیه السلام ددې تحقیق نه بغیر دا اچولې ددې نه معلومه شوه. که څوک مسلمان هدیه پیش کړی. نو ددې په تحقیق او تفتیش کنبی د لگیا کیدو ضرورت نشته. بلکه دمسلمان حال دې په صحت باندې حمل کړی. او هغه دې استعمالوی په دې کنبی په زیات تعق کنبی غورزیدل ښه نه دی.

باب ما جلت في شد الأتكان بالخشب

عن عرفة بن أسعد قال أصيب النبي يوم الكلاب في الجاهلية فالتخذت ألفاً من ورق فالتن علي فأمرني رسول الله صلى الله عليه وسلم أن أتخذ ألفاً من ذهب (٤٠٩)

حضرت عرفجه بن اسعد رضی الله عنه فرمائی چه په زمانه دجاهلیت کنبی د کلاب په جنگه کنبی زما پوزه کتې شوې وه. ما د سپینو زرو پوزه جوړه کړې وه. لیکن په هغې کنبی بدبوی پیدا شوه. نو نبی علیه السلام ماته حکم اوکړلو چه زه د سرو زرو پوزه جوړه کړم.

باب ما جلت في اللهي عن جلود السباع

عن أبي المليح عن أبيه أن النبي صلى الله عليه وسلم نهى عن جلود السباع أن تفتش (٤١٠)

ابوالمليح دخپل پلار نه روایت کوی چه نبی علیه السلام د ماتونکو خناورو دخرمن اچولو نه منع فرمائيلې ده. په دې کنبی هم د ممانعت وجه هغه ده چه دات د مترفينو طريقه وه. هغه خلقو به د تکبر او رعوت په طور د ماتونکو خناورو خرمني استعمالولې. ځکه نبی علیه السلام د هغې نه منع اوفرمائيل: لیکن فقهاء ليکلی دی. که دا خرمني د دباغت په ذریعه پاکې شی. اوبیا د څه یقینی ضرورت دپاره استعمال شی. مثلاً دا چه د یخنی د وجه استعمال کړې شی. نو ددې گنجائش شته.

بَاب مَا جَاءَ فِي نَظْلِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ كَيْفَ كَانَ نَعْلُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَهُمَا قَبْلَانِ (٤١١)
 دحضرت انس رضی اللہ عنہ نہ روایت دی، چہ د نبی علیہ السلام د پتو دوه تسمی دی

بَاب مَا جَاءَ فِي كَرَاهِيَةِ النِّمَاطِ فِي النَّظْلِ الْوَاحِدِ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا يَمْشِي أَحَدُكُمْ فِي نَعْلٍ وَاحِدَةٍ لِيُغْلِبَهُمَا
 جَمِيعًا أَوْ لِيُخَفِّفَهُمَا جَمِيعًا

حضرت ابوهريره رضی اللہ عنہ فرمائی چہ نبی علیہ السلام په ولاړه د خپلې په پښو کولو نه منع کړي ده. دا حدیث سنداً صحیح نه دي، او که بالفرق په صحیح سند ثابت وی، نویه دي حدیث کښې چہ د کومه نهی واره شوې وه، هغه تنزیهی وه.

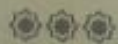
بَاب مَا جَاءَ فِي كَرَاهِيَةِ أَنْ يَتَّعِلَ الرَّجُلُ وَهُوَ قَائِمٌ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَتَّعِلَ الرَّجُلُ وَهُوَ قَائِمٌ (٤١٣)
 حضرت ابوهريره رضی اللہ عنہ فرمائی چہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم په ولاړه د خپلې په پښو کولو نه منع فرمائلي ده. دا حدیث سنداً صحیح نه دي، او که سنداً صحیح ثابت شی، نو په دي حدیث کښې چہ کومه نهی راغلې ده، دا نهی ارشاد ده، نهی تشریعی نه دي، او دا نهی دهغه خپلو په باره کښې ده، چہ دهغې په ولاړه په پښو کولو کښې د غورزیدو ویره وي، یا په پښه کښې په صحیح طریقه نه راځي، لیکن کومې خپلې په چہ ولاړه په آرام سره په پښو کولې شی، چہ څه ویره په کښې نه وي، نو دا حدیث دهغې متعلق نه دي.

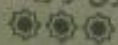
بَاب مَا جَاءَ مِنَ الرُّخَصَةِ فِي النِّمَاطِ فِي النَّظْلِ الْوَاحِدِ

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ رُبَّمَا مَشَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي نَعْلٍ وَاحِدَةٍ (٤١٤)
 حضرت عائشه رضی اللہ عنها فرمائی بعضې وخت به نبی علیہ السلام یوه پښه په پښو کړي وه، او گرځیدلو به په دي حدیث کښې بیان جواز دي، او وړاندي چہ کوم حدیث تیر شو هغه نهی تنزیهی وه، چہ سرې دي په یوه خپلې کښې نه گرځي.

بَاب مَا جَاءَ فِي دُخْلِ بَنِي إِذَا النَّظْلِ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا اتَّعَلَ أَحَدُكُمْ فَلْيَتَّعِلْ بِالْيَمِينِ وَإِذَا نَزَعَ فَلْيَتَّعِلْ بِالشِّمَالِ فَلْيَتَّعِلْ أَوَّلَهُمَا نَعْلٌ وَآخِرُهُمَا نَزْعٌ (٤١٥)
 حضرت ابوهريره رضی اللہ عنہ فرمائی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم فرمائلي دي کله چہ په تاسو کښې څوک خپلې په پښو کوي، نو د پښې په دي شروع کوي، او چہ کله اوباسي، نو د گسې پښې ته شروع کوي، چہ پښې په په پښو کولو کښې اول وي، او وېستلو کښې روستو وي.

باب مَا جَاءَ فِي تَرْغِيبِ النَّاسِ

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَرَدْتَ اللُّحُوقَ بِي فَلْيَكْفِكَ مِنَ الدُّنْيَا كَزَادِ الرَّكَّابِ وَإِيَّاكَ وَمَجَالِسَةَ الْأَغْنِيَاءِ وَلَا تَسْتَخْلِقْ ثَوْبًا حَتَّى تُرَقِّعَهُ (۴۱۶)

حضرت عائشه رضی اللہ عنہا فرماتی: چہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ماتہ او فرمائیل: کہ تہ ماسرہ ملاویدل غوارې نوستا دپارہ دې ددنیا نہ دومرہ حصہ کافی شی. خومرہ چہ د یو مسافر توبینہ وی مسافر چہ خان سرہ کوم سامان اوړی. پښه هغې کښې هغه دااختصار تہ کار اخلی. دغه شان تاسو پښه دنیا کښې د اختصار تہ کار واخلی. او د مالدارانو د همنشینۍ او صحبت تہ بچ شی. اویوه جامہ هم ترهغه وخته پورې مہ زړوہ. ترخو پورې چہ پښه کښې پیوند تہ وی لگیدلې. دا حدیث اگرچہ سنداً صحیح نہ دې. لکه چہ امام ترمذی رحمہ اللہ فرمائیلې دې. لیکن د معنی پښه اعتبار سرہ صحیح دې. اوددې هرہ یوه خبرہ د نورو احادیثو تہ ثابتہ اومونده ده. هغه دا چہ سرې پښه دنیا کښې فراخی اختیار نکړی. بلکہ دومرہ دې اختیار کړی. خومرہ چہ ضرورت وی. او د پورتنی حدیث پښه تشریح کښې چہ ما دحضرت تہانوی رحمہ اللہ پښه حوالې سرہ د دنیا کومې درجې ما بیان کړې. یعنی رھائش، آسائش، آوراتش دا درې واړہ درجې اختیارول جائز دې. لیکن پښه دې کښې څہ شک نشته چہ افضلہ دا ده چہ سرې پښه قدر د حاجت باندې اکتفا اوکړی. ځکه چہ دا اسباب پښه مزہ مزہ انسان انھماک فی الدنیا طرف تہ اوړی.

د مالدارانو د مجلس نہ بچ شی*

دویم عجیبہ نصیحت ئې دا کړې دې چہ د مالدارانو د صحبت نہ بچ شی. ددې پښه بارہ کښې روستوامام ترمذی رحمہ اللہ فرمائی. چہ ددې نصیحت مفہوم ددې حدیث پشان دې. کوم چہ د حضرت ابوہریرہ رضی اللہ عنہ تہ مروی دې.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ مَنْ رَأَى مِنْ فَضْلِ اللَّهِ عَلَيْهِ فِي الْخَلْقِ وَالرِّزْقِ فَلْيَنْظُرْ إِلَى مَنْ هُوَ أَسْفَلُ مِنْهُ مَنْ فَضَّلَ هُوَ عَلَيْهِ فَإِنَّهُ أَجْدَرُ أَنْ لَا يَزْدَرِيَ نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْهِ

کہ یو کس داسې کس اولیدلو. چہ هغه تہ اللہ تعالیٰ پښه جسامت او رزق کښې پښه ده باندې فضیلت ورکړې دې. مثلاً هغه زیات ښکلي دې اوصحت ئې ښه دې. او هغه سرہ پیسې زیاتې دې. اود دنیا داسبابو کثرت دې ورسره. نو داسې تہ پکار دې. چہ د خان تہ کمې درجې والا کس تہ اوگوری. مثلاً داسې کس تہ اوگوری. چہ دهغه صحت دده تہ زیات ښه تہ وی. یا چہ هغه سرہ مال دولت کم وی. پښه دې باندې پښه دا فائده اوشی. چہ هغه پښه دالله تعالیٰ د نعمتونو ناشکری نہ کوی. اوڅوک پورته طرف تہ گوری. نو هغه پښه همیشه دپارہ د ناشکری پښه مصیبت کښې اختہ وی. مثلاً هغه تہ دا فلائی نعمت حاصل دې. او ماتہ نہ دې.

د ښه ژوند دپارہ بهترین اصول*

ځکه ئې فرمائیلې دې. چہ ددین پښه معاملہ کښې همیشه دپارہ دخان نہ اوچت تہ گوره چہ گوره فلائی سرې زما نہ پښه عبادت کښې پښه زهد کښې پښه تقوی کښې او علم کښې وړاندې دې. چہ هغه طرف تہ د تلو او دخپلې اصلاح داعیہ پښه شدت سرہ پیدا شی. اود دنیا پښه معاملہ کښې دخان نہ ښکته تہ گوره. ځکه ددې پښه تشبیحہ کښې پښه دالله تعالیٰ ددرکړې نعمتونو قدر وی. اویوه زړہ کښې پښه قناعت وی. دا دتول ژوند د عمل دپارہ بهترین نصیحت دې. کہ اللہ تعالیٰ پښه دې باندې دعمل کولو توفیق ورکړی. نوییا پښه دنیا کښې دې نہ لوڼې دولت نشته.

وَيُرْوَى عَنْ عَوْنِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُتْبَةَ قَالَ صَحِبْتُ الْأَغْنِيَاءَ فَلَمْ أَرْ أَحَدًا أَكْبَرَ هَمًّا مِنِّي أَوْ ذَاةً

خَيْرًا مِنْ ذَاتِي وَلَوْ بَا خَيْرًا مِنْ لَوْ بِي وَصَحِبْتُ الْفُقَرَاءَ فَاسْتَرْخْتُ

عون بن عبدالله فرمائی: چه په اول کښې به زه د مالدارانو سره کیناستم پاسیدم او دهغوی په صحبت کښې به اوسیدم. نو ما په کښې څوک دخپل ځان نه زیات په غم کښې مبتلا نه لیدل بلکه د ټولو نه زیات غمژن به زه وم. ځکه چه زه به چرته تلم. نو ماته به دا په نظر راتلل چه د فلانی اس زما د اس نه ښه دي دهغه جامې زما د جامو نه ښې دي. نو زه به هر وخت په دي غم کښې اخته وم چه هغه زما نه وړاندې دي. هغه سره هر څیز ښه دي. زه روستویم. د کمې درجې یم. روستوما د غریبانو او فقیرانو صحبت اختیار کړلو. نو اوس ماته خوشحالی حاصله شوه. ځکه چه اوس په هر ځانې کښې دا په نظر راځي چه زما سورلی دهغه د سورلی نه ښه ده. زما جامې دهغه د جامو نه ښې دي دغه شان الله تعالی ماته آرام راکړلو. ددي نه معلومه شوه چه د مالدارانو صحبت سړي په ناشکری اوناقدري او بی صبری او حرص او طمع اماده کوی او د غریبانو د صحبت په وجه انسان دالله تعالی په نعمتونو شکر اوباسی. اودهغې قدر کوی. دهغې په ذریعه ئې په زړه کښې قناعت پیدا کیږي. او په الله تعالی باندې بهروسه پیدا کیږي. نو چه څومره کیدي شی. دغریبانو صحبت خپلول پکار دي.

نن صبا د مالدارانو سره د تعلقاتو زیاتولو کوش کولې شی *

نن صبا زمونږ په دور کښې دا هوا را لوتې ده. چه باقاعده کوش او اهتمام کولې شی چه مالدارو خلقو سره تعلقات زیات کړي شی. او دا اخو دیکخوا مولیان هم په دي کښې مبتلا دي. د فراغت نه پس ئې مدرسه جوړه کړله. اوس په دي کوش کښې وی. چه غټو غټو خلقو سره تعلقات پیدا کړي اودهغوی نه د مدرسې دپاره مالی تعاون حاصل کړي. اوس دا یو مستقل فن جوړ شوي دي. ددي نوم دي. .. تعلقات عامه. .. نن صبا په دي باندې دگریاني ورکولې شی. اودا تعلقات د غریبانو او فقیرانو سره نشي زیاتولې بلکه لوي لوي مالدارانوسره او عهددارانو سره تعلقات پیدا کولې شی. اوددي نتیجه دا وی. چه ټول عمر په احساس کمتری کښې اخته وی. او په ناقدري او ناشکری کښې اوسېږي. اود نورو دلاس محتاج وی. ددي په خلاف کوم کسان چه خپله طریقه پیدا کړي. او په یو اړخ ته کښي. اوچه کوم نعمتونه الله تعالی ورکړي وی. دهغې شکر ادا کوی. او د خپل طرف نه د تعلقاتو زیاتولو کوش نه کوی. نویا الله تعالی په هغوی کښې نافعیت پیدا کوی. اوددي په نتیجه کښې لوي لوي بادشاهان هغه ته خپل سر ټیټه کوی. اودا څیز داسې نه حاصلیږي. چه هغه په خپله بادشاه سره د تعلقاتو زیاتولو دپاره تلې وی. بلکه الله تعالی په هغه کښې کمال اونافعیت پیدا کړي وی. نولوي لوي بادشاه هغه طرف ته رجوع کوی.

د یو بزرگ سبق آموز واقعه *

دشام د یو عالم نه ما دا واقعه اوریدله ده. او دهغه په مضمون کښې مې هم لیدلې ده. چه په شام کښې یو عالم او بزرگ وو. دالله دوست وو. زیات وخت به ي په جمات کښې تیرولو. او هم هلته به ئې دحدیثو درس ورکولو. کله چه به د درس نه فارغ شونو. هم هلته به په جمات کښې کیناستلو. او هم هلته به خلق د خپلو ضروریاتو او خپلو مسائلو دپاره راتلل. بادشاه چه کله دهغه په باره کښې واوریدل. نووي غوښتل چه د ملاقات دپاره لارم شم. کله چه بادشاه دخپلو خادمانو او نوکرانوسره راغلل. او جمات ته وړ داخل شونو. په هغه وخت کښې هغه بزرگ اتفاقی خبره وه. پښې خورې کړې وې. اوناست وو. چا ورته اوونیل چه دا بادشاه دي. لیکن هغه هم په خپل حالت ناست وو. بادشاه ورته اوونیل حضرت څه نصیحت راته اوکړی. په هغه وخت کښې ورته دي بزرگ د دنیا بې ثباتی او دآخرت د فکر نصیحت اوکړو. ددي نه پس بادشاه واپس لاړلو. او بیا بادشاه داشرفو یوه تیله دده په طور هغه ته اولیږنه. هغه بزرگ دغه کس ته اوونیل چاچه دا تیله راوړې ده. هغه دي دا واپس یوسی. هغه سړی ورته اوونیل زه خو ئې داسې واپس نشم اړولې. تاسوما نه څه اولیکئ اوراکړئ. که زه داسې لار شم. نو هغه به ما

اووهی ورته نی اوئیل ښه هغه ته دا اووایه. ((إِنْ الذِّي يَمُدُّ رَجُلَهُ لَا يَمُدُّ يَدَهُ)) هغه کس چه پښې نی خوري کړې وي هغه لاس نه خوروي.
بهر حال د یو عالم او د یو مولادپاره ددې نه زیات خراب څیز نشته چه د ده په زړه کښې دا شوق وي چه زما لوني لوني مالدارانو سره تعلقات وي او په هغوی باندې د دنیا کارونه کوم. اگر که هغه د مدرسې چنده ولې نه وي بلکه په الله تعالی باندې بهر سبه کوي که الله تعالی تاسو ته ددین دکار توفیق درکوي او هغه ستا نه ددین کار اخلي نو الله تعالی به د دنیا دارو خلقو زړونه ستاسو طرف ته مائله کړي او که هغه ستاسو نه ددین کار نه اخلي نو که تاسو په زرگاه کرتې دنیا دارو ته ورشي څه به ورته حاصل نشي د مالدارو سره اوسیدل او دهغوی صحبت اختیارول ښه خبره نه ده.

بَابُ بَلَا تَرْجُمَةٍ

عَنْ أُمِّ هَانِي قَالَتْ قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَكَّةَ وَلَهُ أَرْبَعُ عَدَاوَةٍ (٤١٧)
حضرت ام هانی رضی الله عنها فرمائی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم کله مکې ته تشریف یوړلو نو دنیې علیه السلام د سر دوختو څلور کونسي وي.

بَابُ بَلَا تَرْجُمَةٍ

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ وَهُوَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ بُسْرِ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا كَبْشَةَ الْأَنْصَارِيَّ يَقُولُ كُنْتُ كَيْفًا أَصْحَابَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُطْحًا (٤١٨)
کدام جمع ده. کم. ده ددې معنی ده تویی حضرت عبدالله بن بسر رضی الله عنه فرمائی چه ما د حضرت ابوکبشه انصاری رضی الله عنه ته اوریدلي وو چه د صحابه کرامو تویی به فراخه او کشاده اود سرونو سره لگیدلي وي. بطح. جمع ده د. او. بطح. ددې معنی ده فراخه او کشاده او پلنه نو تویی دې داسې تنگه نه وي چه هغه صرف د مخامخ حصي د پاسه وي لکه چه یهودیان تویی پسر کوي دهغوی تویی وړې وي لیکن د صحابه کرامو تویی به ټول سر پټ کړي وو او د بطح په مفهوم کښې دا هم داخل دی چه هغه به سر پوري لگیدلي وي ډیرې اوچتي به نه وي ځکه چه د تویی دا هښت عاجزی ته زیات نژدې دي امام ترمذی رحمه الله بیان کوي چه دا حدیث منکر دي لیکن د امت په تعامل سره ددې تائید کړی.

بَابُ بَلَا تَرْجُمَةٍ

عَنْ حُذَيْفَةَ قَالَ أَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعْضَ لِسَانِي أَوْ سَاقِي فَقَالَ هَذَا مَوْضِعُ الْإِزَارِ فَإِنْ أُبَيْتَ فَأَسْفَلَ فَإِنْ أُبَيْتَ فَلَا حَقَّ لِلْإِزَارِ فِي الْكَفَّيْنِ (٤١٩)
حضرت حذیفه رضی الله عنه فرمائی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم خپله پندې یا زما پندې اونیوله او وي فرمانیل: دلنگ اصلې ځانې دا دي او که ستا زړه نه غواړي نو لې غوندې نی نور هم لاندې کړه او که اوس دې هم زړه نه غواړي نو په گیتو کښې د لنگ څه حصه نشته یعنی گیتي به لنگ باندې پټول جائز نه دی.

بَابُ بَلَا تَرْجُمَةٍ

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ رُكَّانَةَ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ رُكَّانَةَ صَارَعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَصَرَغَتْ

الَّتِي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ رُكَاةً سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ إِنَّ فَرْقَ مَا بَيْنَ الْمُشْرِكِينَ وَالْعَمَانِ عَلَى الْقَلَانِسِ (۱۲۰)

ابوجعفر محمد بن ركانه دخیل پلار نه روایت کوی چه حضرت ركانه رضی الله عنه د نبی علیه السلام سره سره پرزولی اوکرلی نونبی علیه السلام هغه راویرزولو حضرت ركانه رضی الله عنه فرمائی ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه اوریدلی دی چه فرمائیل نی به مونو اوشرکانو کنبی فرق دا دی چه مونو به توپو باندی پتکی ترو او هغوی بغیر توپو پتکی تری نوخکه ست دا دی چه توپو هم به سرکری اودپاسه پری پتکی هم اوتری بغیر توپو نه دی پتکی نه تری

بَابُ بِلَا تَوْجِیْهٍ

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلَيْهِ خَاتَمٌ مِنْ حَدِيدٍ فَقَالَ مَا لِي أَرَى عَلَيْكَ حَلِيَّةَ أَهْلِ النَّارِ ثُمَّ جَاءَهُ وَعَلَيْهِ خَاتَمٌ مِنْ صَفَرٍ فَقَالَ مَا لِي أَجِدُ مِنْكَ رِيحَ الْأَصْنَامِ ثُمَّ أَتَاهُ وَعَلَيْهِ خَاتَمٌ مِنْ ذَهَبٍ فَقَالَ مَا لِي أَرَى عَلَيْكَ حَلِيَّةَ أَهْلِ الْجَنَّةِ قَالَ مِنْ أَيِّ شَيْءٍ اتَّخَذَهُ قَالَ مِنْ وَرَقٍ وَلَا تُنَمُّ مَقَالًا (۴۲۱)

حضرت عبدالله بن بریده د خیل پلار نه روایت کوی چه یوسری د نبی علیه السلام به خدمت کنبی به داسی حال کنبی حاضر شو چه هغه د اوسپنی گوتمه اچولی ونبی علیه السلام افرمائیل دا د جهنمیانو کالی دی کله چه هغه کس دوباره راغلونو د پستلوگوتمه نی اچولی ونبی علیه السلام افرمائیل ددی نه د بتانویوی راخی کله چه به دریم خل راغلونو هغه د سرو زور گوتمه اچولی ونبی علیه السلام افرمائیل دا د جنتیانو کالی دی بیا هغه صاحب تیوس اوکرلوزه دغه گوتمه جوړه کرم نبی علیه السلام ورته افرمائیل دسپینو زرو نه جوړه کړه اودهغی وزن یو مثقال ته مه رسوه یعنی چه د یو مثقال نه کمه وه دا خلورنمی ماسی وی

بَابُ بِلَا تَوْجِیْهٍ

عَنْ ابْنِ أَبِي مُوسَى قَالَ سَمِعْتُ عَلِيًّا يَقُولُ كَهَانِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ الْقَسِيِّ وَالْمِثْرَةِ الْخَمْرَاءِ وَأَنَّ أَلْسِنَ خَاتَمِي فِي هَذِهِ وَفِي هَذِهِ وَأَشَارَ إِلَى السَّيَابَةِ وَالْوُسْطَى (۴۲۲)

حضرت ابوموسی اشعری رضی الله عنه فرمائی چه ما د حضرت علی رضی الله عنه نه اوریدلی وو چه فرمائیل نی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم زه د ریسمنی جامو اچولونه اوپه سور زین پوش باندی د سوریدو نه او د شهادت اومینختی گوتو به میتخ کنبی د گوتمی اچولو نه منع کړی یم

بَابُ بِلَا تَوْجِیْهٍ

عَنْ أَنَسٍ قَالَ كَانَ أَحَبَّ النَّبَابِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَلْبَسُهَا الْحَبْرَةُ (۴۲۳)

حضرت انس رضی الله عنه فرمائی د رسول الله صلی الله علیه وسلم خویش لباس دکرنبو یعنی خادر وو

تمه بقدر

وحلى الله تعالى على خير خلقه محمد وآله وأصحابه أجمعين

تفريغ الأحاديث والمسائل

- (١) بخارى كتاب الايمان باب فضل من استبأ لدينه ومسلم كتاب المساقاة والمراوعة باب أخذ الحلال وترك الشبهات
- (٢) بخارى: كتاب المساقاة باب لا حى إلا لله ولرسوله مسند أحمد (٣٨٣\٤)
- (٣) مسند أحمد ٢٠٠\١
- (٤) أبوداود: كتاب البيوع باب في أكل الربوا ومواكله نسائي كتاب الطلاق باب إحلال المطلقة ثلاثا ومافيه من التغليظ كثرل العمال (١٠٩\٤)
- (٥) مسلم في الحج باب حجة النبی صلى الله عليه وسلم أبوداود في المناسك باب صفة حجة النبی صلى الله عليه وسلم
- (٦) اعلاء السنن ٥١٢\١٤ تكملة فتح المهمل ٥٦٨\١
- (٧) بخارى كتاب الإستقراض باب حسن القضاء
- (٨) مسلم في الحج باب حجة النبی صلى الله عليه وسلم أبوداود في المناسك باب صفة حجة النبی صلى الله عليه وسلم
- (٩) مسلم في الإيمان باب الكبائر وأكبرها بخارى كتاب الشهادات باب ما قيل في شهادة الزور
- (١٠) أبوداود في البيوع باب في التجارة بخالطها الخلف والعفو والنسائي في البيوع باب الأمر بالصدقة لم يعتقد اليمين بقلبه إلخ
- (١١) والفصيل في ردالمختار ٦٣\٦، اعلاء السنن ٢٠٧\١٦ فتح الباری ٣٧٠\٥، عمدة القارى ٦٤٦\٥
- (١٢) المسند الجامع ٣٣٤\٦ والمسند الدارمی ١٦٢\٢
- (١٣) ابن ماجه في التجارات باب التوفى في التجارة
- (١٤) مسلم في الإيمان باب تحريم غلظ إسبال الإزار
- (١٥) أبوداود في الجهاد باب في الإبتكار وابن ماجه في التجارات باب ما يرجى من البركة في البكور
- (١٦) النسائي في البيوع باب البيع إلى الأجل المعلوم
- (١٧) النسائي في البيوع باب مبايعة أهل الكتاب وابن ماجه في ابواب الرهون
- (١٨) البخارى في البيوع باب شرى النبی صلى الله عليه وسلم بالنسنة
- (١٩) البخارى في البيوع باب إذا بین البیعان ولم یکتما نصحا
- (٢٠) ابن ماجه ابواب التجارات باب بیع المزایدة المسند الجامع ١١٠\٩

- (٢١) النسائي في البيوع باب البيع فيمن يزيد وابن ماجه ابواب التجارات باب بيع المزايعة
- (٢٢) الدارقطني ١١٠\٣
- (٢٣) والتفصيل في المعنى ٢٣٦\٤ والجموع شرح المذهب ١٩\١٣
- فتح الباري ٣١١\٤
- (٢٤) النسائي في البيوع باب بيع المدير، ابوداود في العتاق باب بيع المدير
- (٢٥) السنن الكبرى للبيهقي ٣١١\٣
- (٢٦) الدارقطني ١٣٨\٤
- (٢٧) الدارقطني ١٣٨\٤
- (٢٨) والتفصيل في المبسوط ١٧٩\٧، ١٨٣، المجموع ١٥\١٦، المعنى لابن قدامة ١٣٨\٩
- (٢٩) البخاري في البيوع باب النهي عن تلقى الركبان، مسلم في البيوع باب في التلقى
- (٣٠) مسلم في البيوع باب تحريم تلقى الجلب، ابوداود في البيوع باب في التلقى
- (٣١) والتفصيل في ردالمحتار ١٠٢\٥، اعلاء السنن ١٩٦\١٤
- (٣٢) والتفصيل في المعنى لابن قدامة ٢٤١\٤، المجموع شرح المذهب ٢٣\١٣، ٢٥، الفقه على المذاهب الأربعة ٢٧٢\٢
- (٣٣) البخاري في البيوع باب لا بيع على بيع أخيه وسمل في البيوع باب تحريم بيع الحاضر للبادي
- (٣٤) مسلم في البيوع باب تحريم بيع الحاضر للبادي، ابوداود في البيوع باب النهي عن بيع حاضر لباد
- (٣٥) ابوداود في البيوع باب في التسعير، ابن ماجه في التجارات باب من كره أن يسعر
- (٣٦) البخاري في البيوع باب بيع المزايعة، مسلم في البيوع باب النهي عن الخاقلة والمزايعة والمخابرة
- (٣٧) ابوداود في البيوع باب في التمر بالتمر، النسائي في البيوع باب إشتراء التمر بالرطب
- (٣٨) ابوداود في البيوع باب في التمر بالتمر
- (٣٩) والتفصيل في حلية العلماء في معرفة مذاهب الفقهاء ١٧٢\٤
- معجم فقه السلف ٤١\٦، اعلاء السنن ٣٣٠\١٤
- (٤٠) مسلم في البيوع باب النهي عن بيع التمار قبل بدو صلاحها، ابوداود في البيوع باب في بيع التمار قبل أن يبدو صلاحها
- (٤١) مسلم في البيوع باب النهي عن بيع التمار قبل بدو صلاحها، ابوداود في البيوع باب في بيع التمار قبل أن يبدو صلاحها
- (٤٢) ابوداود في البيوع باب في بيع التمار قبل أن يبدو صلاحها، مسند احمد ٥\٢
- (٤٣) ابوداود في البيوع باب في بيع التمار قبل أن يبدو صلاحها
- (٤٤) ابوداود في البيوع باب في بيع التمار قبل أن يبدو صلاحها

- (٤٥) ابوداود في البيوع باب في بيع السنين ، مسند احمد ٣٠٩١٣
- (٤٦) ابوداود في البيوع باب في العبد يباع وله مال ، ابن ماجه في التجارات باب ما جاء فيمن باع تخلا موبرا أو عبدا له مال
- (٤٧) البخارى في البيوع باب بيع المخاضرة ، التمهيد لابن عبد البر ١٩٠١٢
- (٤٨) البخارى في البيوع باب في بيع الثمار قبل أن يبدو صلاحها ابوداود في البيوع باب في الثمار قبل أن يبدو صلاحها
- (٤٩) والتفصيل في الفقه الإسلامى وأدلته ١٤٨١٤ ، المبسوط ١٩٥١٢ ، بدائع الصنائع ١٧٣١٥ ، بداية المجتهد ١٤٨١٢ ، المنتقى على الموطأ ٢١٨١٤ ، المغنى لابن قدامة ٨٠١٤ ، مغنى المحتاج ٨٨١٢
- (٥٠) البخارى في البيوع باب بيع الغرر وحمل الحيلة ، مسلم في البيوع باب بطلان بيع الحصة والبيع الذي فيه غرر
- (٥١) مسلم في البيوع باب بطلان بيع الحصاة والبيع الذي فيه غرر ، ابوداود في البيوع باب في بيع الغرر
- (٥٢) النسائى في البيوع باب بيعتين في بيعة
- (٥٣) ابوداود في البيوع باب في الرجل يبيع مائيس عنده ، النسائى في ال البيوع باب بيع مائيس عند البائع
- (٥٤) ابوداود في البيوع باب في الرجل يبيع مائيس عنده ، النسائى في ال البيوع باب بيع مائيس عند البائع
- (٥٥) والتفصيل في إعلاء السنن ١٧٧١٤ ، ردالمختار ٢٧٣١٥
- (٥٦) والتفصيل في حلية العلماء في معرفة مذاهب الفقهاء ١٣١١٤
- (٥٨) البخارى في البيوع باب بيع الطعام قبل أن يقبض و بيع مائيس عنده ، ابن ماجه في التجارات باب النهى عن بيع الطعام قبل ما لم يقبض
- (٥٩) والتفصيل في مبسوط ١٠٩١٣ ، المغنى لابن قدامة ١٢٦١٤ ، المجموع ٨١١٣ ، كتاب الفقه على المذاهب الأربعة ٢٢٦١٢ ، ردالمختار ١٢٧١٤
- (٦٠) البخارى في الفرائض باب إثم من تبرأ من مواليه ، مسلم في العتاق باب النهى عن بيع الولاء وهبته
- (٦١) والتفصيل في عمدة القارى ٢٠٨١٢٤
- (٦٢) النسائى في البيوع باب الحيوان بالحيوان نسيئة
- (٦٣) والتفصيل في مبسوط ١٢٣١٢ ، المجموع ٤٠٢١٩ ، إعلاء السنن ٣٨١١٤
- (٦٤) والتفصيل في كتاب الفقه على المذاهب الأربعة ٢٤٩١٢ ، المغنى لابن قدامة ٥٠٣١٤ ، الفقه الإسلامى وأدلته ٦٨١١٤ ، إعلاء السنن ٢٧٤١٤

- (٦٥) ابن ماجه في التجارات باب الحيوان بالحيوان نسيئة
- (٦٦) مسلم في المساقاة باب جواز بيع الحيوان بالحيوان من جنسه متفاضلا، والنسائي في البيوع باب بيع الحيوان بالحيوان يدا بيد متفاضلا
- (٦٧) مسلم في المساقاة باب ما جاء أن الخنطة بالخنطة مثلا بمثل وكراهية التفاضل فيه، ابوداود في البيوع باب في الصرف
- (٦٨) كثر العمال ٢٣١\٢
- (٦٩) ابن ماجه في التجارات باب التغليظ في الربا
- (٧٠) والتفصيل في الهداية ٨١\٣
- (٧١) البخاري في البيوع باب بيع الفضة بالفضة، مسلم في المساقاة باب ما جاء أن الخنطة بالخنطة مثلا بمثل الخ
- (٧٢) والتفصيل في كتاب الفقه على المذاهب الأربعة ٢٧٣\٢، بدائع الصنائع ١٨٥\٥
- (٧٣) ابوداود في البيوع باب في إقتضاي الذهب من الورق، والنسائي في البيوع باب أحدا الورق من الذهب
- (٧٤) البخاري في الشرب والمساقاة باب الرجل يكون له تمر أو شرب في حائط أو في نخل، مسلم في البيوع باب من باع نخلا عليها ثمر
- (٧٥) والتفصيل في كتاب الفقه على المذاهب الأربعة ٢٩٣\٢
- (٧٦) والتفصيل في تكملة فتح المهمل ٤٢٦\١، فتح الباري ٣٨\٥، إعلاء السنن ٣٩٦\٤، المنى ١٩١، ١٩٠\٤
- (٧٧) البخاري في البيوع باب كم يجوز الخيار، مسلم في البيوع باب ثبوت خيار المجلس للمتبايعين
- (٧٨) ابوداود في البيوع باب في فضل الإقالة، ابن ماجه أبواب التجارات باب الإقالة، إعلاء السنن ٢٢٠\١٤
- (٧٩) والتفصيل في المجموع ١٧٤\٩، المعنى لابن قدامة ٥٦٣\٣، بدائع الصنائع ١٣٢\٥، الفقه الإسلامي وأدلته ٣٥٢\٤، حاشية النسوفي ٩١\٣، تكملة فتح المهمل ٣٦٧\١
- (٨٠) ابوداود في البيوع باب خيار المتبايعين
- (٨١) كثر الأعمال ٢٢٢\٣، إعلاء السنن ٢٥\٤
- (٨٢) ابوداود في البيوع باب في الرجل يقول في البيع لا خلاية، والنسائي في البيوع باب الخديعة في البيع

(٨٣) والتفصيل في الفقه الإسلامي، المغني لابن قدامة ٢٣٤/٤، تكملة فتح الملهم ٢٧٩/١، مذهب أبي حنيفة وأحمد كالمذهب مالك في خيار العین كما في الفقه الإسلامي وأدلته ٣٩٦/٤، والاتصاف للمرداوي ٥٨٤/٣

(٨٤) البخاري في البيوع باب النهي للبائع أن لا يحقل الإبل والبقر والغنم، مسلم في البيوع باب تحريم بيع المصراة

(٨٥) والتفصيل في ميسوط ٣٨/١٣، المغني لابن قدامة ١٤٩/٤، المجموع ١١٢/٢٩٠، تكملة فتح الملهم ٣٣٩/١، اعلاء السنن ٦٠/١٤

(٨٦) البخاري في الجهاد باب إستيدان الرجل الإمام، مسلم في المساقات باب بيع العیر وإستثناء ركوبه

(٨٧) البخاري في الرهن باب الرهن مركوب ومخلوب، ابوداود في البيوع باب في الرهن

(٨٨) والتفصيل في المغني لابن قدامة ٤٢٦/٤، كتاب الفقه على المذاهب الأربعة ٣٣٧/٢، اعلاء السنن ٩٢/١٤

(٨٩) مسلم في البيوع باب بيع القلادة فيها خرز وذهب، ابوداود في البيوع باب في حلية السيف تباع للدراهم

(٩٠) والتفصيل في المجموع ٣٦٤/١٠، مغني لابن قدامة ٢٩/٤، اعلاء السنن ١٢٨٧/١٤

(٩١) والتفصيل في ميسوط ٥/١٤، اعلاء السنن ٢٩٠/١٤، تكملة فتح الملهم ٦٠٢/١

(٩٢) البخاري في الفرائض باب ميراث الساتبة، والنسائي في البيوع باب بيع المكاتب

(٩٣) ابوداود في البيوع باب في المضارب يخالف

(٩٤) البخاري في المناقب باب حدثني محمد بن المني، ابوداود في البيوع باب في المضارب يخالف

(٩٥) ابوداود في الديات باب في ذبة المكاتب

(٩٦) ابوداود في العتق باب في المكاتب يؤدي بعض كتابته، ابن ماجة في العتق باب في المكاتب

(٩٧) ابوداود في العتق باب في المكاتب يؤدي بعض كتابته، ابن ماجة في العتق باب في المكاتب

(٩٨) البخاري في الإستقراض وأداء الدين، باب إذا وجدته ماله عند مفلس في البيع والقروض، مسلم في المساقاة باب من أدر كما باعه عند المشتري وقد أفلس

(٩٩) مسند أحمد ١٣/٥

(١٠٠) والتفصيل في المغني لابن قدامة ٤٥٣/٤، مغني المحتاج ١٥٨/٢، تكملة فتح الملهم ٤٩٤/١

(١٠١) الدارقطني ٢٥٦/٤، اعلاء السنن ٤٣/١٨

(١٠٢) والتفصيل في الفقه الإسلامي ٥٤٢/٣، مغني لابن قدامة ٣١٩/٨، مغني المحتاج ٨١/١، ميسوط ٧/٢٤ ردالمختار ٣٢٠/٥، بدائع الصنائع ١١٣/٥، اعلاء السنن ٤٣/١٨، تكملة فتح الملهم ٦١٢/٣

- (١٠٣) ابوداود في البيوع باب في الرجل يأخذ حقه من تحت يده، اعلاء السنن ٤٨٣\١٥
- (١٠٤) ابوداود في البيوع باب من أجرى أمر الأمصار على مايتعارفون إلخ اعلاء السنن ٤٨٢\١٥
- (١٠٥) والفتقصيل في تكملة فتح الملهم ٥٧٨\٢، اعلاء السنن ١١٥
- ٤٨٢، رد المختار ١٠٥\٥
- (١٠٦) ابوداود في البيوع باب في تضمين العارية، ابن ماجة في الصدقات باب العارية
- (١٠٧) والتفصيل في المجموع ٢٠٣\١٤، المغني لابن قدامة ٢٢٠\٥، اعلاء السنن ٥٢\١٦
- (١٠٨) ابوداود في البيوع باب في تضمين العارية، ابن ماجة في الصدقات باب العارية
- (١٠٩) مسلم في المساقات باب تحريم الإحتكار في الأقوات
- (١١٠) والتفصيل في فتح الباري ٣٤٨\٤، المغني لابن قدامة ٢٤٣\٤، المجموع ٤٤\١٣، اعلاء السنن ٤٣٠\١٧
- (١١١) السنن الكبرى للبيهقي ٣١٧\٥، المعجم الكبير ٢٩٢\١١
- (١١٢) البخاري في كتاب الشرب والمساقات باب الخصومة في النر والقضاء، مسلم في الإيمان باب بيان تغليظ تحريم الإسبال إلخ
- (١١٣) ابوداود في البيوع باب إذا اختلف البيعان والمبيع قائم
- (١١٤) ابوداود في البيوع باب إذا اختلف البيعان والمبيع قائم، النسائي في البيوع باب في بيع فضل الماء،
- (١١٥) والتفصيل في الفقه الإسلامي وأدلته ٣٥٨\٤، بدائع الصنائع ١٨٨\٦، المغني لابن قدامة ٢٩٨\٤، اعلاء السنن ١٦٤\١٤
- (١١٦) البخاري في الشرب والمساقاة باب من قال أن صاحب الماء أحق بالماء حتى يروى، مسلم في المساقاة باب تحريم فضل الماء الذي يكون بالقلادة إلخ
- (٧١١) البخاري في الإجارة باب عيب الفلح، ابوداود في البيوع باب عيب الفحل
- (١١٨) السنن النسائي في البيوع باب بيع ضراب الجمل
- (١١٩) البخاري في البيوع باب ثمن الكلب، مسلم في المساقاة باب تحريم ثمن الكلب وحلوان الكاهن إلخ
- (١٢٠) النسائي في البيوع باب بيع الكلب
- (١٢١) والتفصيل في المغني لابن قدامة ٢٧٨\٤، المجموع ٢٢٨\٩، مغني المحتاج ١١٢\٢، البدائع ٣٠٦\٦، كتاب الفقه ٢٣١\١، اعلاء السنن ٤٣٩\١٤، تكملة فتح الملهم ٥٢٦\١
- (١٢٢) ابوداود في البيوع باب في كسب الحمام، ابن ماجة في ابواب التجارات باب كسب الحمام
- (١٢٣) البخاري في الطب باب الحمامة من الداء، مسلم في المساقاة باب حل إجرة الحمامة

(١٢٤) ابوداود في البيوع باب في ثمن السنور، ابن ماجة في التجارات باب النهي عن ثمن الكلب ومهر البهي

(١٢٥) ابوداود في البيوع باب في ثمن السنور، ابن ماجة في التجارات باب النهي عن ثمن السنور، ابن ماجة في الصيد باب الهرة

ابوداود في البيوع باب في ثمن السنور، باب

(١٢٦) المسند الجامع ٢٨٧\١٧

(١٢٧) ابن ماجة في التجارات باب مالا يحل بيعه

(١٢٨) مسند احمد ٤١٣\٢، مستدرك حاكم ٥٥\٢

(١٢٩) ابن ماجة في التجارات باب النهي عن التفريق بين السبي

(١٣٠) ابوداود في البيوع باب فيمن اشترى عبدا فاستعمله ثم وجد به عيبا، النسائي في البيوع باب الخراج بالضمان

(١٣١) ابن ماجة في التجارات باب من مر على ماشية قوم أو حائط هل يصيب منه

(١٣٢) المسند الجامع ٤٠٥\٥

(١٣٣) البخاري في الشرب والمساقاة باب الرجل يكون له تمر أو شرب أو حائط، مسلم في البيوع باب النهي عن اغتالة والمزابنة والمخابرة إلخ

(١٣٤) البخاري في البيوع باب ما يذكر في بيع الطعام والحكرة، مسلم في البيوع باب بطلان بيع المبيع قبل القبض

(١٣٥) البخاري في البيوع باب لا بيع على بيع أخيه، مسلم في البيوع باب تحريم بيع الرجل على بيع أخيه

(١٣٦) ابوداود في الأشربة باب مآء في الخمر تخلل

(١٣٧) والتفصيل في تكملة فتح الملهم ٥٥١\١

(١٣٨) مسلم في الأشربة باب تحريم تحليل الخمر

(١٣٩) ابوداود في الجهاد باب في ابن السيل يأكل من التمر ويشرب من اللبن إذا مر به

(١٤٠) البخاري في البيوع باب بيع الميتة والأصنام، مسلم في المساقاة باب تحريم بيع الخمر

(١٤١) ابوداود في البيوع باب الرجوع في الهبة، النسائي في كتاب النحل

باب رجوع الوالد فيما يعطى ولده

(١٤٢) ابوداود في البيوع باب الرجوع في الهبة، النسائي في النحل باب رجوع الوالد فيما يعطى ولده

(١٤٣) والتفصيل في المغني لابن قدامة ٦٦٨\٥، مغني المحتاج ٤٠٢\٢، الفقه الإسلامي ٢٨\٥

(١٤٤) البخاري في البيوع باب بيع الزبيب بالزبيب والطعام بالطعام مسلم في البيوع باب تحريم بيع الرطب بالتمر إلا في العرايا

- (۱۴۵) والتفصیل فی المغنی لابن قدامة ۶۵/۴، کتاب الفقه علی المذاهب الأربعة ۲۹۵/۲، حلیۃ العلماء ۶۵/۴، البدائع ۱۹۴/۵، المنقذ ۲۲۶/۴
- (۱۴۶) البخاری فی البیوع باب لا یبیع علی بیع أخیه، مسلم فی البیوع باب تحريم بیع الرجل علی بیع أخیه وسومه علی سومه إلخ
- (۱۴۷) ابوداود فی البیوع باب فی الرجحان فی الوزن، النسائی فی البیوع باب الرجحان فی الوزن
- (۱۴۸) المعجم الكبير ۱۶۹/۱۹
- (۱۴۹) مسلم فی المساقاة باب فضل إنطا المعسر والتجاوز فی الإقتضاء إلخ
- (۱۵۰) البخاری فی الخوالات باب فی الخوالة، مسلم فی المساقاة باب تحريم مظل الفی وصحة الخوالة إلخ
- (۱۵۲) والتفصیل فی المغنی لابن قدامة ۵۸۳/۴، الفقه الإسلامی وأدلته ۱۶۳/۵، البدائع ۱۶/۶، ردالمختار ۳۴۱/۵، کشاف القناع ۳۷۳/۳، المجموع ۴۳۲/۱۳، معنی المحتاج ۱۹۲/۲
- (۱۵۳) والتفصیل فی المغنی لابن قدامة ۵۸۳/۴، الفقه الإسلامی وأدلته ۱۶۳/۵، البدائع ۱۶/۶، ردالمختار ۳۴۱/۵، کشاف القناع ۳۷۳/۳، المجموع ۴۳۲/۱۳، معنی المحتاج ۱۹۲/۲
- (۱۵۴) السنن الکبری للبیہقی ۷۱/۶
- (۱۵۵) البخاری فی البیوع باب بیع المبادلة، مسلم فی البیوع باب النہی عن اغفالة والمزانية والمخاضرة إلخ
- (۱۵۶) البخاری فی السلم باب السلم فی کیل معلوم، مسلم فی المساقاة باب السلم
- (۱۵۷) والتفصیل فی الإسلامی وأدلته ۶۱۵/۴، المبوط ۱۳۱/۱۲، البدائع ۲۰۹/۵، المغنی لابن قدامة ۳۰۷/۴، اعلاء السنن ۴۱۹/۱۴
- (۱۵۸) والتفصیل فی الفقه الإسلامی وأدلته ۷۲۳/۴، معنی المحتاج ۱۱۸/۲، المهذب ۳۰۳/۱
- المغنی لابن قدامة ۳۵۰/۴
- (۱۵۹) مصنف عبدالرزاق ۲۶/۸، السنن الکبری للبیہقی ۲۳/۶، تکملة فتح المهلم ۶۴۱/۱
- (۱۶۰) مسلم فی المساقاة باب الشفعة، ابوداود فی البیوع باب أرض المشترك یزید بعضهم بیع نصیب بعض
- (۱۶۱) والتفصیل فی تکملة فتح المهلم ۶۶۲/۱
- (۱۶۲) البخاری فی الشرب المساقاة باب الرجل یشرب له تمر أو شرب فی حائط أو یخل، مسلم فی البیوع باب النہی عن اغفالة والمخاضرة وعن بیع المعاومة إلخ
- (۱۶۳) ابوداود فی البیوع باب فی التسعیر، ابن ماجة فی التجارات باب من کره أن یسعر
- (۱۶۴) مسلم فی الإیمان باب قول النبی صلی الله علیه وسلم من غشنا فلیس منا، ابن ماجة فی التجارات باب النہی عن الغش

(١٦٥) مسلم في المساقاة والمزارعة باب جواز إقراض الحيوان، البخارى في الوكالة باب وكالة الشاهد والغائب جائزة

(١٦٦) البخارى في الوكالة باب الوكالة في الدين، مسلم في المساقاة باب جواز إقراض الحيوان (١٦٧) مسلم في المساقاة باب جواز إقراض الحيوان وإستحباب توقيته، أبوداود في البيوع باب حسن القضاء

(١٦٨) النسائى في البيوع باب حسن المعاملة والرفق في المطالبة

(١٦٩) البخارى في البيوع باب السهولة والسماحة في الشراء، مستد احمد ٣٤٠/٣

(١٧٠) السنن الكبرى للبيهقى ٤٤٧/٢، مستدرك للحاكم ٥٦/٢

(١٧١) والتفصيل في الفتاوى الهندية ٣٢١/٥

(١٧٢) المسند الجامع ٥٢٢/١٠

(١٧٣) تكملة فتح الملهم ٥٣٦/٢

(١٧٤) المسند الجامع ٧٨١/٢، ابن ماجة في الأحكام باب ذكر القضاء

(١٧٥) البخارى في الإعتصام باب أجر الحاكم إذا اجتهد وأصاب، مسلم في الأقضية باب بيان أجر الحاكم إذا اجتهد فأصاب إلخ

(١٧٦) أبوداود في الأقضية باب اجتهد الرأى في القضاء، مسند احمد ٢٣٦/٥

(١٧٧) مسند احمد ٥٥١/٣، السنن الكبرى للبيهقى ٨٨/١٠

(١٧٨) ابن ماجة في الأحكام باب التغليظ في الحيف والرشوة، المسند الجامع ١٧١/٨

(١٧٩) أبوداود في الأقضية باب كيف القضاء، ابن ماجة في الأحكام باب ذكر القضاء

(١٨٠) الترغيب والترهيب ٢٦٢/٣

(١٨١) البخارى في الأحكام باب هل يقضى الحاكم أوفى وهو غضبان

(١٨٢) المسند الجامع ٢٦٢/١٥

(١٨٣) المسند الجامع ٣٧٧/١٧، مسند احمد ٣٧٧/٢

(١٨٤) المسند الجامع ٩٧/٢

(١٨٥) البخارى في الشهادات باب من أقام البينة بعد اليمين

(١٨٦) والتفصيل في إعلاء السنن ١١١/١٥، تكملة فتح الملهم ٥٦٨/٢،

(١٨٧) مسلم في الإيمان باب وعيد من اقتطع حق مسلم يمين فاجرة بالنار

(١٨٨) المسند الجامع ١٥٧/١١

(١٨٩) البخارى في الرهن باب إذا اختلف الراهن والمرتهن

(١٩٠) أبوداود في الأقضية باب القضاء باليمين والشاهد

(١٩١) ابن ماجة في الأحكام باب القضاء باليمين والشاهد

(١٩٢) والتفصيل في إعلاء السنن ٣٥٠/١٥، تكملة فتح الملهم ٥٧٧/٢

- (۱۹۳) البخاری في العتق باب إذا اعتق عبدا بين اثنين .
- (۱۹۴) والتفصيل في حلية العلماء ۱۶۰/۶، البدائع ۸۶/۴
- (۱۹۵) البخاری في العتق باب إذا اعتق نصيبا في العبد
- (۱۹۶) البخاری في العتق باب إذا اعتق عبدا بين اثنين
- (۱۹۷) ابوداود في البيوع باب في العمرى، المسند الجامع ۱۹۲/۷
- (۱۹۸) والتفصيل في الفقه الإسلامی وأدلته ۸/۵، الشرح الكبير مع الدسوقي ۹۷/۴
- (۱۹۹) البخاری في الهبة باب ما قيل في العمرى والرقى
- (۲۰۰) مسند احمد ۳۱۲/۳، مسلم في الهبات باب العمرى
- (۲۰۱) أبوداود في البيوع باب في الرقى، ابن ماجه في الهبات باب العمرى
- (۲۰۲) والتفصيل في معنى المحتاج ۳۹۹/۲، البدائع ۱۱۷/۶
- (۲۰۳) ابن ماجه في الأحكام باب في الصلح
- (۲۰۴) البخاری في المظالم والغصب باب لا يمنع الجار جاره أن يفرز الخ
- (۲۰۵) والتفصيل في تكملة فتح الملهم ۶۶۸/۱
- (۲۰۶) مسلم في الإيمان باب اليمين على نية المتسحلف
- (۲۰۷) ابوداود في الأقضية ابواب من القضاء
- (۲۰۸) البخاری في المظالم والغصب باب إذا اختلفوا في الطريق المشاء
- (۲۰۹) ابوداود في الطلاق باب من أحق بالولد
- (۲۱۰) والتفصيل في معنى المحتاج ۴۵۶/۳، البدائع ۴۲/۴، ۴۳، ۴۴
- (۲۱۱) أبوداود في البيوع باب في الرجل يأكل من مال ولده .
- (۲۱۲) البخاری في مظالم والغصب باب إذا كسر قصعة أو شيئا لغيره
- (۲۱۳) الترمذی في الأحكام باب ما جاء في الرجل يزني بحريمه .
- (۲۱۴) البخاری في المغازي باب عزوة الخندق
- (۲۱۵) والتفصيل في درالمختار ۱۵۳/۶
- (۲۱۶) ابوداود في الحدود باب في الرجل يزني بحريمه
- (۲۱۷) البخاری في الشرب والمساقاة باب شرب الأعلى إلى الكعبين
- (۲۱۸) مسلم في الإيمان باب من أعتق شركا له في العبد
- (۲۱۹) والتفصيل في المعنى لابن قدامة ۳۵۸/۹، البدائع ۹۹/۴
- (۲۲۰) ابوداود في العتق باب فيمن ملك ذا رحم محرم .
- (۲۲۱) ابوداود في البيوع باب في زرع الأرض بغير إذن صاحبها
- (۲۲۲) البخاری في الهبة باب الهبة للولد ، مسلم في الهبات باب كراهية تفصيل بعض الأولاد في الهبة

- (٢٢٣) والتفصيل في حلية العلماء ٤٤/٢٤، تكملة فتح الملهم ٦٨/٢
 (٢٢٤) والتفصيل في حلية العلماء ٤٣/٦،
 (٢٢٥) ابوداود في البيوع باب في الشفعة
 (٢٢٦) والتفصيل في الفقه الإسلامي ٨٠٠/٥، البدائع ٤/٥
 (٢٢٧) ابوداود في البيوع باب في الشفعة
 (٢٢٨) البخاري في الخيل باب في الهبة والشفعة
 (٢٢٩) اعلاء السنن ٤/١٧، المسند الجامع ٢٣١/٩،
 (٢٣٠) والتفصيل في الفقه الإسلامي ٧٩٥/٥،
 (٢٣١) البخاري في الشفعة باب إذا أخبره رب اللقطة بالعلامة
 (٢٣٢) البخاري في اللقطة باب ضالة الإبل
 (٢٣٣) والتفصيل في البدائع ٢٠٢/٦، درالمختار ٢٧٨/٤
 (٢٣٤) والتفصيل في المبسوط للسرخسي ٨١١/٨، البدائع ٢٠٢/٦
 (٢٣٥) والتفصيل في المبسوط للسرخسي ٨١١/٨، البدائع ٢٠٢/٦
 (٢٣٦) ابن ماجة في أبواب اللقطة باب ضالة الإبل
 (٢٣٧) البخاري في اللقطة باب ضالة الإبل
 (٢٣٨) البخاري في كتاب الشروط باب الشروط في الوقف
 (٢٣٩) والتفصيل في المبسوط ٢٨١/٢، درالمختار ٣٣٧/٤
 (٢٤٠) مسلم في الوصية باب ما يلحق الإنسان من الثواب بعد وفاته
 (٢٤١) البخاري في الزكاة باب الركاز الخمس
 (٢٤٢) والتفصيل في البدائع ٢٧٢/٧، درمختار ٦٠٣/٦،
 (٢٤٣) والتفصيل في درالمختار ٣١٨/٢، البدائع ٦٥/٢
 (٢٤٤) كتاب الأموال لأبي عبيد ٢١١/١
 (٢٤٥) ابوداود في الخراج باب إحياء الموات
 (٢٤٦) والتفصيل في البدائع ١٩٤/٦، درمختار ٤٣٢/٦،
 (٢٤٧) ابوداود في الخراج والإمارة باب في إقطاع الأرضين
 (٢٤٨) ابوداود في الخراج والإمارة باب في إقطاع الأرضين
 (٢٤٩) البخاري في الحوث والمزارعة باب فضل الزرع والغرس
 (٢٥٠) البخاري في المزارعة باب المزارعة، ابوداود في البيوع باب في المساقاة
 (٢٥١) والتفصيل في المجموع ٣١٧/١٤، درالمختار ٢٧٥/٦، مغنى المحتاج ٣٢٥/٢، الشرح
 الصغير ٤٩٨/٣،
 (٢٥٢) والتفصيل في البدائع ١٧٩/٦، ١٨١، درالمختار ٢٧٥/٦

- (۲۵۳) ابوداؤد فی البیوع باب فی المخایرة مستدرک حاکم ۲۸۶/۲،
 (۲۵۴) مسند احمد ۱۴۱/۴، النسائی فی المزارعة باب النهی عن کراء الأرض
 (۲۵۵) ابوداؤد فی البیوع باب فی المزارعة، المسند الجامع ۲۳۳/۹

ماخذ او مراجع

بيروت	دار الفكر	اسهل مدارك
كراتشي	دار القرآن والعلوم الإسلامية	اعلاء السنن (جديد)
=	دار الكتب العلمية	التمهيد لابن عبد البر
بيروت	دار احياء التراث العربي	الانصاف للمرداوي
مصر	دار المعارف	الشرح الصغير
بيروت	دار الفكر	الفقه الإسلامي وأدلته
رياض	موسسة السعدية	الإفصاح عن معاني الصحاح
=		المجموع
بيروت	دار الفكر	المستند الجامع
الكويت	الشركة المتحدة	المهذب للشيرازي
مصر	مطبعة السعارة	الميسوط للسرخسي
بيروت	دار المعرفة	المعجم الكبير للبيهقي
موصل	مطبعة الزهراء الحديثة	السنن الكبرى للبيهقي
بيروت	نشر السنة	المنتقى على الموطأ للباي
مصر	مطبعة السعارة	المغنى لابن قدامة
=		بداية المجتهد
رياض	مكتبة الرياض الحديثة	بدائع الصنائع
مصر	مطبعة محمد علي	المستند
كراتشي	ايچ ام سعيد كمپني	تكملة فتح الملهم
مصر	دار المعارف	حاشية الدسوقي
كراتشي	مكتبة دارالعلوم	حلية العلماء في معرفة
بيروت	دار الفكر	مذاهب الفقهاء
مكة المكرمة	دار الباز مكتبة الرسالة	سنن دارقطني
=		رد المختار
=		روضة الطالبين
كراتشي	مطبعة الفعجالة الجديدة	فتح الباري
بيروت	ام ام سعيد كمپني	كتاب الموضوعات
لاهور	المكتب الإسلامي	كتاب الفقه على المذاهب
المدينة	دار النشر الكتب الإسلامية	الأربعة
	المكتبة السلفية	

مصر	المكتبة التجارية	كتاب الحجّة على أهل المدينة
=	=	كشاف القناع
لاهور	دار المعارف النعمانية	كفر العمال
=	=	الهداية
بيروت	عالم الكتب	عمدة القارى
بيروت	موسسة الرسالة	سنن الدارمى
ملتان	مكتبة شركة علمية	معنى المحتاج
بيروت	دار الفكر	مسند احمد
القاهرة	دار المحاسن الطباعة	مستدرک حاکم
بيروت	دار احیاء التراث العربی	
بيروت	المكتب الإسلامی	
حیدرآباد	مجلس دائرة المعارف الإسلامية	